

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Louis Paul Boon

Sapel Yolu

ANEMON

Şapel Yolu

Anemon:11
Dünya Edebiyatı / Roman

© 1953 by Louis Paul Boon / De Arbeiderspers

Kalem Telif Hakları Ajansı

© Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Bizim Kitaplar San. ve Tic. Ltd. Şti'ne aittir.

® “Anemon” bir “Bizim Kitaplar San. ve Tic. Ltd. Şti” markasıdır.

Bu kitap

Flemish
Literature
Fund

tarafından desteklenmiştir.

ISBN 978-605-5476-26-7

Yayınevi Sertifika No: 14933

Genel Yayın Yönetmeni
D. Ali Gültekin

Editör
L. Can Üstel

Sayfa Düzeni
Özlem Özkan

Kapak Tasarımı
Hüseyin Özkan

Baskı Cilt
Step Ajans Matbaacılık
0212 446 88 46

Ankara Cad. Konak Han No:43/5
Eminönü-Fatih / İstanbul
Tel: +90 212 528 35 51 Fax: +90 212 528 35 52
www.bizimkitaplar.com.tr
bizimkitaplar@bizimkitaplar.com.tr

- Şapel Yolu -

Louis Paul Boon

Çeviri
Burak Sengir

ANEMON
İSTANBUL - 2011

Ter–muren’de bahar

HERŞEYİN ÜZERİNE OKKALI BİR ÇARPI İŞARETİ

Tavan arasının açık penceresinden, batmakta olan güneşin sahip-siz ormanı kızıla boyayışını seyretmekteyken siz, bakanlıktan mösyö colson'un melankolik koyununun ahırın kapısından içeri girip gözden yitmeden evvel son bir kez meleyişi çalınıveriyor kulaklarınıza: ve kâğıtlarınızı bir kenara itiverip merdivenlerden aşağı yollanıyorsunuz, işte tam o sırada müzik hocası da bir içim su karısı lucette ile birlikte kızıl günışığı içeriye girsin diye sokak kapısını açıyor. Derken bir müzik hocasına yakışircasına başını sallayarak size söylediği şu sözleri işitiyorsunuz:

Öyle görünüyor ki yine tavan arasına çekilmiş, bugünün dünyasını kaleme aldığınız kâğıtlarınıza gömülüp derin derin düşünmekteydiniz; bense diğer taraftan, şimdiye kadar okuduğum ne kadar kitap varsa, yanlış anlamışımdır hepsini... hem sonra, söylenebilecek her şeyin çoktan söylenmiş olduğunun da farkındayım, dahası vaizlerden, faust yazarlarından ya da şu hamlet'in kaçık aktöründen filan söz açmıyorum bile... yoo hayır, lütfen izin verin de devam edeyim; yoksa sizin şu kendinizi kapadığınız tavan arasında, lao tse'ninkinden daha derin bir bilgelik kazanacağınızı ya da maldoror'un şarkılarından daha sürrealist-kösnül-safdılli olabileceğinizi mi sanıyorsunuz gerçekten? İnsanın derinliklerine ve doruklarına karamazov kardeşlerdeki ifritlerden daha candan mı sesleneceksiniz, zamanı proust'tan daha acımasızca mı kovalayacaksınız zaman ve mekânın dışına doğru ya da yaşamı zaman ve mekânın peşi sıra *voyage au bout de la nuit*'te olduğundan daha zalimcesine mi kamçılacaksınız yani? Düzeni bozuk bir toplumda yaşayan yoldan çıkmış modern bireyi yaşayan ve düşünen bir hayvan olarak esas sıfatlarıyla lady chatterley'in sevgilisinde olduğundan daha iyi mi betimleyeceksiniz? Kelimelerle oynarken lenin'den daha ağırbaşlı, zola'dan daha doğalcı, incil'den daha sembolik olurum diye mi düşünüyorsunuz yoksa? Roma'daki papadan daha mukaddes, daha yanılıgsız, binbirgece masallarından daha şaşılacak derecede ahlak dışı, yalancı isa'dan

daha göksel, şu madoc'un yaratısı willem'in reinaert'inden daha incelikli, daha kurnazca, nivardus'un isengrinus'undan daha traji-rüstik olabilme ihtimaliniz var mı? Siz oğlak dönencesinden görece modern, hasisçe itikatsız ya da gelişigüzel yayılmış kenar mahallelerden daha romantik biçimde içler acısı olmayı becerebilir misiniz?

Müzik hocasının sessizliğe gömülüp dudaklarını büzüşünü fırsat bilip yanıt veriyorsunuz siz de bunun üzerine: bakarsınız yeni ve daha iyi bir şeyler söylemek olasıdır, ne var ki, çok geçmeden, zamanın tozu yazılmış olan her şeyin üzerine kaplayıverir, bu nedenle ben de on yılda bir birinin çıkıp bütün o eski şeylerin üzerine okkalı bir çarpı işareti koyarak, bugünün dünyasını yeni baştan, farklı sözcüklerle betimlemesinin yerinde olduğunu düşünüyorum.

ATLANTİK – ATOMİK

Şair– gazeteci johan janssens terlikli çıplak ayaklarıyla size doğru yaklaşip günaydın yerine puff diyerek selamlayıveriyor sizi, bunun üzerine müzik hocası bir fırtına koptu kopacak diye lafa girerken, bakışlarını gökyüzüne, uzaklarda kalan bir gökyüzüne değil de, karısı bir içim su lucette'nin vurdumduymaz bakışlarına diyor – onlara neyin özlemini çektiklerini soruyorsunuz, daha biraz önce dünya edebiyatından bahsediyorlarmış meğer eskisi gibi olacak mı yine acaba diye merak ediyorlar.

Söylenenleri şöyle bir toparlayacak olursam, diyor johan janssens mükemmel gazeteci üslubunu takınarak, söylenecek daha fazla bir şey yok diyen müzik hocasına doğrusu yürekten katılıyorum, gelgelelim diğer taraftan da her 10 yılda bir söylenmiş olanların farklı sözcüklerle yinelenmesi konusunda sizinle hem fikirim. Ha, hakkım varsa şayet, şunu demeye vardırıyorum, yani biçimin değişmesi gerektiğini söylüyorum, zira gerek insanın yükselen zekâsı gerek kalımlı aptallığı, dahası gerek geleceğe dair inancı ya da kabul olunmuş doktrinlere karşı beslediği kuşkusu, antikçağ uygarlıklarında da günümüz uygarlığında olduğunca, tıpatıp aynıydı. Öyle olsa bile, birilerinin çıkıp eski köye yeni adetler getirmesi gerekir, durumu şair titrimle kelimelere dökmeme izin verirsiniz şayet – ve buradan hareketle bu mevzu üzerine konuşurken içip sarhoş olanlar yok olup gidenin, salt büyücülerin dünyası atlantikle sı-

nırlı kalmadığını, işsizlerin atomik dünyasının da onun hemen peşi sıra geldiğini anlayabilirler... hah, işte tam burada betim benzim atıveriyor, şöyle bir irkilip kendi tinselliğime kakhahalarla gülüveriyorum... Alelacele mevzuu değiştiriyorum; pekâlâ, en son ne demiştik, evet, biçim: müzik hocasının söylediklerini şöyle bir tekrar edecek olursak eğer, demek ki, farklı bir biçim arayışına girmemiz gerekiyormuş, peki ama hangisi? Sözgelimi, içine deli kızın çeyizi gibi ne var ne yok her şeyin karman çorman doldurulduğu bir roman mı, şöyle yapı iskelesinden aşağıya devriliveren bir harç teknesi gibi & bunun yanı sıra çekincele- riniz ve romanın kullanımı ve maksadına dair kuşkularınız & dahası ve hepsinden de önemlisi nihilizmden realizme uzanan bir yolculuk olarak niteleyebileceğiniz bir şeyler –gidiş–dönüş yolculuğu, 3. mevkide –zira bugün hâlâ bu dünyadan iyi bir şeyler çıkacağına dair beslenen bir ümit var, ama yarın bu ümit darmadağın olup gidecektir... ve bunun dışında siz de hâlâ marjinal yorumlar getirebilir, anlık bilinç akışlarının, bir işe yaramayan betimlemelerin, süblimleştirilmiş kösnül düşlerin ve hatta gazete kupürlerinin bile kaydını tutabilirsiniz...

Başka bir deyişle, şu anda yaptığımız benzeri bir şeyler gibi, diyor- sunuz... ve bunun üzerine johan janssens, müzik hocası ve bakanlıktan mösyö colson ağızları bir karış açık kalakalmış halleriyle size bakıyorlar.

KIRKYAMA

Hafif bir yağmurun çiselediği ılık akşam saatlerinde johan janssens şair titriyle konuşarak, romana dair endişelerini dile getiriyor. Ne var ki, son derece ciddi tavırla, romandan artık yaka silkecek hale geldiğini söyleyecekken, aslında bu dışavurumun kendisinden yaka silktiğinin ayırımına varıveriyor –yaka silkmek, derken bu dışavurumu bir yenisiyle değiştirmek için gizli bir oturum talep ediyor... ve bir içim su lucette'nin sonraları müzik hocasından öğrendiğine bakılırsa, johan janssens hiçbir sözlükte bahsi geçmeyen yeni bir dışavurumlar listesi kaleme aldığını söylüyor onlara, dahası bunları louis paul boon'un 1.illegal romanında, –son okuyucunun da geberip gittiği dakikada– yayımlayacağını notunu düşüveriyor.

Ve karınızla bir içim su lucette geri döndüklerinde o da verdiği söyleve kaldığı yerden devam ediyor ve bir saygın romandan diğerine mü-

cadele edip durmaktan artık yaka silktiğini (dört bir yana göz kırparak) söylüyor, çünkü romanı tutar da Yaşam'la kıyaslayacak olursanız, bir kırkıyamadın o kadarına büyük bir farkı olmadığını anlarsınız; dahası yukarıya, sirkin tavanındaki iplere tırmanmış ve her an aşağıya düşecekmiş gibi numaradan çılgın hareketler yapan bir ip cambazının ardı sıra seğirterek sağa sola yalpalayan bir palyaçonun maskaralıklarıyla şaşırtıcı benzerlikler taşıdığını görebilirsiniz...

Ve johan janssens şair titriyle şöyle bir soluklandığı sırada müzik hocası da başını kaldırıp bu tarz afakî konuşmalarla bir yere varılamayacağını söylüyor. Şöyle adamakıllı soluklanan johan janssens roman karşısı konuşmasını kaldığı yerden sürdürüyor; gelgelelim bir taraftan da palyaço, yukarıda, gerilmiş ipin üzerinde hâlâ devinip durmakta ve komik biçimde gözyaşlarına boğulmaktadır, fakat ne oldum bile diyemeden ayakları kayınca hayatını da riske atmış olur... gerçi kendi mesleğini icra etmektedir ya tıpkı önünde ilerleyen akrobat kadar da hayatını tehlikeye sokmaktadır... düşüp duran pantolonunu habire çekiştirirken, kendisine ödünç bir çengelli iğne verecek olan var mı diye gözlerini devirip aşağıdaki seyircilere sorar, gelin görün ki, dört bir yana dönüp durduğu sırada, seyirci, palyaçonun sırtındaki devasa çengelli iğnenin farkına varıvermiştir. Derken johan janssens geçip oturduğunda, müzik hocası lafa girerek, sizin 1000 sayfa yazdığınızda 1000 ufak gerçeği çarpıtıp biçimlerini bozarak bir torbanın içine attığınızı ve şöyle bir salıdıktan sonra karmakarışık bir yığın halinde torbadan çıkartmış olacağınızı sözlerine ekliyor. 1000 ufak hakikat bir araya geldiğinde 1000'e katlanmış koskocaman bir yalanın, yaşamın öz parodisinin, sirkteki palyaçonun, sudan çıkmış balığın biçimini alır diye çılgıncı kopartıyor johan janssens şair titriyle ve çarptığı kadehini deviriveriyor.

NE TANRI NE DEMOKRASİ

Çarpıp yere devirdiğiniz kadeh kırıldı diye seslendi karınız şair-gazeteci johan janssens'e... ama o orada şair titriyle öylece oturuyor, dahası o taraftan pek de iyi işitmiyor doğrusu: ayağıyla döşemenin üzerine hafifçe vururken, parmaklarıyla da masanın üzerinde tempo tutuyor; vuruşlar... davul filan yok... para- pom- pom romanının şarkısı, para- pom-pom, para-pom-pom roman, para-

pom–pom; öyle ki bir içim su lucette ellerini minik kulaklarına götürüyor. Enteresan şeyler söyleyeceğim diye başını sallayarak, ellerini o güzelim pembe kulaklarından çekmesini istiyor ondan: yalnızca Şair titrim sayesinde anladım ki herkes kendi için yaşar ve hiçbir şeye inanmaz; benim meslektaşım johan brams'ı ele alalım, bana hep yalnızca kendisi için yaşadığını söyler, kuşkucunun biri olup çıktığı gibi artık hiçbir şeye de inanmaz haldedir hazret. Ve bana savaş zamanı aç kaldığı için yanlış saflara geçti diye tutuklanıp mahkûm edilen zavallı bir adamın hikâyesini anlatmaya koyulur, oysa radyoda büyük nazi generalleri hitler'le ortak hiçbir noktaları olmadığını açıkça belirtmişlerdi. Bir de o, yani benim meslektaşım johan brams, gerisingeriye 36 yılına döndüğümüzü ve dünyanın topyekûn bir yıkım çağına doğru son sürat gitmekte olduğunu düşünür... hem sonra enteresan olan başka bir şey daha var, şu anda ansıyamadığım bir şey. Ve gazeteci titrimle, gidip aynı yol üzerinde oturan, belçika'nın yedi zeki insanından biri olan ve üniversitede ders veren profesör spothuyzen'in yanına da şöyle bir uğrarım; onunlayken kendimi önemsiz, küçük ve aptallaşmış hissedirim, zira kafası heine, goethe ve dostoyevski ile dolu olduğu gibi kendini dünyanın anlamını kavramaya vakfetmiştir o, ama yine de sıradan bir adammışçasına köy bandosunda çalar... ve bana şöyle der, kahrolsun, artık hiçbir şeye inancım kalmadı, öylesine kuşkucu biri olup çıktım ki, kendime şaşırp kalıyorum. Bunun üzerine neden bütün dünya kuşkuculuğun esiri oluyor, ne tanrıya, ne demokrasiye ne de köpeğin kıçına –affedersiniz– inanmaz oldu diye ona düşüncesini sorduğumda, önce üzerinde şöyle bir düşünüp sonra da bana düşüncelerini açıklıyor, o kadarına ki, ağzından sözcükler dökülmeye görsün olduğum yerde sendeleyiveriyorum; hoş küçük, ufacık bir düşünce bu, ama handiyse arka tarafım üzerine yere çakılıveriyorum. Ve akşam aynı soruyu başka birisine daha yöneltiyorum, gazeteci titrimle yine elbette, neyin ne olduğunu iyi bilen, antenleri açık bir biçimde ortalarda gezinen, dahası kader ne tarafa sürüklerse sürüklesin her daim dört ayaküstüne düşen biri –sormayın, mal bulmuş mağribi gibiydi doğrusu, çünkü benimle, yani şair–gazeteci johan janssen'le birlikte yürüyebilecekti ya ondan–yönelttiğim soruyu yanıtlıyor ve yine öylesine küçük, ufacık bir düşünce ki bu, az kalsın arka tarafım üzerine yine yere çakılıverecektim doğrusu, alın işte, 2 defa arka tarafım üzerine yere çakılacaktım, ama ben elbette çakılmadım, eve, karıma giderim dedim, daha iyi...

Gelin görün ki bir içim su lucette yine elleri çıplak pembe kulaklarının üzerinde orada öylece oturuyor ve sizin karınız da diyor ki: söz yere çakılmaktan açılmışken, şu devirip kırdığınız kadehin parasını ödeyecek misiniz sahi?

ÖLÜ TOPRAĞI

Cumartesi akşamı, hava oldukça güzel, şair–gazeteci johan janssens, müzik hocası ve onun bir içim su eşi lucette sizin evinize doğru yürürken, arkalarından yetişiveriyor onlara. Ve şöyle yan gözle bir içim su lucette’nin çıplak pembe kulaklarına bir bakış fırlatan johan janssens diyor ki:

Dün inanç ve kinizmden söz ederken size bir şeyleri unuttuğumu söylemiştim – bu her zaman böyledir zaten: söylenmesi en gerekli olan şeyler en çabuk unutulurlardır, yüzyıllardır, kaza kabilinden unutulmamış olsalardı, söylenmelerinin işten bile olmayacağı bütün o büyük şeyleri düşündükçe derin bir keder kaplayıveriyor içimi –ha, ama siz kapıdan çıkar çıkmaz ansıyıverdim ben de işte, meslektaşım johan brams herkeste üzerlerine ölü toprağı atılmışçasına bir halsizlik olduğunu, kimsenin artık hiçbir şeye inanmadığını ya da esaslı bir iş için kolları sıvanmadığını söyledi, zenginler artık işçilerin barınabileceği türden konutlar inşa etmez oldular, bunun yerine altlarına dizi dizi otomobiller çekiyorlar, kendileri için iki oda bakla sofa bir hane inşa etmeye yetecek parası olmayan yoksullara da, tek göz bir odaya ya da belediye konutlarına doluşmak kalıyor –iğreti, iğreti olarak, tıpkı her şeyin iğreti olduğu gibi, tanrının, insanların, dünyanın ve atom çağıının ve de roman sanatının– ve inşaat sektöründe yaprak kımıldamıyor. Kimse artık eline bir kitap alıp okuma zahmetine girmiyor, öte yandan yayıncılar yapıtları geri çeviriyor, iyi olanları da, kötü olanları da, içe işleyenleri ve de baştan savma yapıtları da... nasıl ki benim nazarımda içe işleyen bir kitap iyi bir kitapsa, tam tersi de çaresiz bir yayıncının nazarında neredeyse öyle... ve tek bir yazar bile emsalsiz bir yapıtla bu çağı betimleyebilme cesaretine sahip değil. Ha! Ve bunun nedeni de artık evler inşa etmeyen yukarıda sözü edilen zenginlerle birlikte, bir odaya tıklılıp kalmış elindekiyle yetinmeye çabalayan, hatta daha geçici bir süreliğine kenar mahalle hanelerine doluşan yoksullar ve işlerin

kesat gittiği inşaat sektörüyle yapıtları kapıdan gerisingeriye çeviren yayıncılardan kaynaklanmakta işin doğrusu... ses getirecek bir yapıt için kolları sıvamaya değmez diye düşünüyor o: zaten dünyanın da bir hayrı kalmadı ya. Ha... diyecek oluyor müzik hocası... gelgelelim johan janssens gazeteci titriyle onun lafını ağzına tıkayıveriyor ve yolda teosofist– tıp öğrencisi andré ile karşılaştığını, dahası ona da genel bir kırgınlık ve isteksizlik halini teşhis edip etmediğini sorduğunu ama andré denen adamın masumane bakışlarla kendisini şöyle yanıtladığını anlatıyor: hayır çünkü onlar hâlâ ders veriyorlar üniversitede.

Ha... diyecek oluyor yine müzik hocası... ancak bu kez bir içim su eşi lucette johan janssens'in söyledikleri karşısında bir kahkaha koyuveriyor ve bu arada sizin evinize ulaşmış oluyorlar, kapıdan içeri girdiklerindeyse, elinizde bir kâğıt sayfasıyla sizi öylece ayakta dikilirken buluyorlar: YENİ ROMANINIZIN ÖNSÖZÜYLE.

KÜÇÜK ONDİNE ÇELİKLE CAM ARASINDA

Simdi ciddi olunuz, gerçi son zamanlarda artık kimse roman yazmıyorsa da, bu roman taslağının yazarı Hayatı Bütün Yönleriyle kucaklayacak bir şeyleri ortaya koymayı hedefliyor... lakin görüyorsunuz ki, daha başlangıçta ziyadesiyle beylik laflar etmeye, onları büyük harflerle yazmayı gerekli görüyor... tahmin edileceği üzere, insanca konuşacak olursak, sıra asıl romana gelince başarısızlığa uğrayacaktır. Bunu yer yer örtbas etme yoluna gidecek, yer yer gerektiğinden fazla ayrıntıya girip, derinliklere inecektir ve bunun sonucunda da roman hiçbir yere varamayan bir gölcüğe, bir denize başkalaşacak: yine de ayrıntılarda gösterdiği mahareti geriye küçük bir avuntu olarak kalacaktır kendinde. *Kahramanına küçük ondine adını verdiği kızın başını çektiği bir roman yazarın kâğıda dökmek istediği –zira kuşku ve korkunun ve son mohikanların son umudu arasında, çeliğin, cam ve betonun arasında, bürokrasi ve nükleer parçalanmanın, işlerin kesat gittiği inşaat sektörünün ortasında bu küçük kız canlandırıcı, bağlayıcı bir unsur olacaktır... öte yandan bu, küçük ondine'nin romanı olduğu kadar onun ilk göz ağrısı ve kocası oscar'ın da romanı olmalı– ondine ile küçük oscar'ın, yani kendi yaşamlarının sarımlarını birlikte*

çözmek üzere şans eseri bir araya getirilmeleri gereken iki 'o'nun belki birbirlerini anlayabilmeleri zerre kadar mümkün olamayacak ama yine de her şeye dair aynı kavram yanlışlarını el üstünde tutarlarken birlikte olacaklar— ... kaldı ki bundan fazlası olmayacaksa eğer, tanrı işte o vakit benim yardımcım olsun: zira başlangıcından günümüze sosyalizmin, ve aynı zamanda, 2 dünya savaşı yüzünden darbe üstüne darbe yemiş, ayaklar altında çiğnenmiş ve bütün bu zaman zarfında kıt kanaat geçinip açlık çekmiş, ama yine de gıkını çıkarmamış olan aşağı tabakanın da romanı olmalı bu. Ha, dinsiz imansız makinesiyle vaporeur'den, parmağı kopmuş, devasa ve çirkin mi çirkin soğan biçimli başını bir o yana bir bu yana titreterek yaşamın içinden sürüklenerek geçen valeer—traleer'den de söz edilecektir muhakkak...

Heyhat... roman taslağınızı henüz yarılıştınız ki, onaylamadığınızı belirtircesine kafasını iki yana sallayarak şöyle dediğini duyuyorsunuz karınızın: pes doğrusu, bu kadarı da fazla. Johan janssens ise bu kadarı da fazla diye bir şey yoktur diyerek, ardından şairane, ama yine de gazetecilere özgü bir biçimde ekleyiveriyor: amma velâkin, yer darlığı elimizi kolumuzu bağlıyor... Bunun üzerine müzik hocası elini havaya kaldırarak şöyle diyor: abartı tiksindiricidir. Ve ağzını açıp da nadiren konuşan bakanlıktan mösyö colson ise: siz, bay müzik hocası, öyle düşünüyorsunuz, çünkü siz az konuşan bir adamsınız.

BİR YANILGI VE BİR UYARI

Bakın şimdi, gelecekteki toplumun —nükleer parçalanma toplumu sonrasındaki— masaya yatırıldığı ve birbiri ardına vaatlerin sıralandığı bir toplantıya gidiyorsunuz, o kadarına ki, noel baba görmüş bir çocuk gibi mutlusunuz, ne var ki eve dönüş yolunda, ayakkabı bağcığınız kopuveriyor ve siz de bunun üzerine dört bir yana lanet üzerine lanet yağıdırıyorsunuz. Elbette bunun anlamı noel babanın... pardon, gelecekteki toplumun vasıl olmayacağı anlamına gelmez, gelmez ama insanın kopan ayakkabı bağcıklarını daima hesaba katması gerektiğine işaret ettiği düşünülebilir. Hem ayrıca unutmamanız gereken diğer bir husus da romanınızın taslağını yüksek sesle okumanız —her ne kadar sadece yarısına kadar gelmiş olsanız da— ve insanlar, pes doğrusu bu kadar da olmaz ki... abartı tiksindiricidir diyerek sizi ayıplayacak olsa-

lar ve roman olup olmadığına bakmadan hava durumunu dinlemek üzere radyonun düğmesini çevirseler de: orta derecede sağanaklı rüzgârın zorladığı üç... evet, ama sırf böyle oldu diye karamsarlıklara gark olup içinize kapanamazsınız ve derken siz de onlarla birlikte hava durumunu dinlemeye koyulup bir sonuca varırsınız: işte her şey olması gerektiği gibi normal ve her ne kadar hayatında bir romanın kapağını açmak şöyle dursun, ağzını açıp iki çift laf etmeyen bakanlıktan mösyö colson'u bile lafa tutuverirsiniz: *romanımda, diyorsunuz ki, kafiyeli sözcüklerle konuşan ve kendisi bunu bilmece de ilk sosyalistlerden biri sayılan bay brys'ın ve hoş ama ah kaz kafalının da en önde gideninden bir kız olan jeannine'nin ve şaşı malvine'nin de yer alacağını söylüyorsunuz –ah evet, bir parça tinselcilikten de dem vurulacaktır elbette – sakın bayılayım demeyin bakanlıktan mösyö colson, ama şimdi ağırbaşlı bir insana sözünü edemeyeceğim türden bazı şeylere de yer verilmiş olacaktır romanda– ve harikulade, insanın içine işleyiveren, dahası hep herkesçe göz ardı edildiğinden doğal olarak algılanması güç olan şeylere de. Ve romanın ortalarına doğru bir çocuğun bahsi de geçiverecektir apansız, hem de varlığından okuyucunun daha evvelinden haberdar edilmediği bir çocuğun.*

Ve ağzını açıp iki çift laf etmeyen bakanlıktan mösyö colson bunun üzerine şimdi diyor ki: kafa sallıyorum zira kitabınız bir dünya, hayır yüz dünya olacaktır, gelin görün ki, ister istemez, bütün bunların koskocaman 1 yalan olacağını siz de peşinen kabul etmek zorunda kalacaksınız, hem de ilk sayfasından son sayfasına kadar: sözgelimi, sizi bütün bunları uydurmaya teşvik eden kendi imgelemenizin sizi derinden şaşırttığını, şayet olur da birileri çıkar ve sizi dava etmek isterse de, o zattın beynini darmadağın edivereceğinizi söyleyebilirsiniz, çünkü siz... her neyse, boş verin –ama şunu da unutmayın önceden haberdar olan halt etmez demişler.

ŞAPEL YOLU

Tavşan tepesinin ve sahipsiz ormanın üzerine biraz yağmur yağmıştı, yağmıştı ama şimdi güneş yüzünü gösteriyor ve her şey olduğundan çok daha güzel görünüyor işte: siz de olayların geçtiği yerin 7 sözcükle betimlendiği para-pom-pom roman taslağınızın

birinci sayfasını okuyorsunuz: *çamurlu şapel yolu, dokuma fabrikası 'labor'un sonsuzmuşçasına uzayıp giden duvarı ve derenancourt şatosunun arazi sınırları içerisinde kalan son ekilmemiş toprak parçası tavşan tepesinin fundalıkları boyunca ter–muren köyüne doğru bükülerek uzanırdı. Issızdı oralar. Fundalıklar üzerinde ölü doğan çocukların ruhları olarak bilinen bataklık yakamozları kaynaşırdı. Çatal toynaklı şeytan karanlık patikanın çamurlarına bata çıka evlerine dönen, gece vardiyasına kalmış fabrika çalışanı kızları pusuya düşürürdü ve içlerinden iyice serpilip güzelleşmiş olanlarından biri oracıkta tecavüze uğramıştı. Yazıktı doğrusu, öylesine güzel olup da şeytanın boynuzlarıyla acıklı bir şekilde kötürüm bırakılmış olmak. Ve derken şatoya uzanan ayak izlerini keşfettiğini söyleyen bir gece bekçisinin de işine hemencecik son verilmişti, çünkü her ihtimale göre o yine zil zurna sarhoştı. Dahası en sağlam kanıt aynı hafta içerisinde baş gösteren çiçek salgını olmuştu: ter–muren sakinleri sessizce ve huşu içinde o akşam istavroz çıkarmışlardı.*

Şöyle bir öksürüp küçük ondine'nin hikâyesinin yazılı olduğu sayfaları sakladığınız dosyayı yerine kaldırıyorsunuz, bu sırada sessizce bekleyen bakanlıktan mösyö colson da, başını sallayıp duran müzik hocasına çeviriyor bakışlarını: benim buradan görebildiğim tavşan tepesinden ve açık pencereden kokularını içine çekebildiğim sahipsiz ormandan söz ediyorsunuz, ne var ki tavşan tepesi üzerindeki çirkin ve zengin adamın evini, tanımadığım etmediğim bay derenancourt adında birinin yaşadığı sözümona bir şatoya çevirmişsiniz. İşte bunu anlayamıyorum, neden her şeyi olduğunca yazmak yerine karman çorman bir hale getirip, tanıdık isimlerden ve aşına olmadığımız kişilerle şeylerden oluşan bir çorbaya çeviriyorsunuz ki, kafamı allak bullak ettiniz gitti doğrusu. Üstüne üstlük, bataklık yakamozlarından ve kızların içinden en güzelini seçip –ah ne kadar da romantik– sözümona onlara tecavüz eden şeytandan söz ediyorsunuz, sonra da şatoya uzanan ayak izlerini keşfetti diye gece bekçisinin işine de son verdiriyorsunuz, bunun üzerine ter–muren'de –ki harikulade bir isim bu– bir çiçek salgını baş gösteriveriyor ve insanlar yavaşça ve sessizce istavroz çıkarıyorlar. Lakin bana kalırsa, bu dünyada işler zaten yeterince arapsaçı, öyle ki birilerinin çıkıp her şeyi fantastik bir romanda iyiden iyiye dallandırıp budaklandırmasına, orada burada şeytanların fink attığı ve çiçek salgınlarının ortalığı kasıp kavurduğu bir döneme, diyelim ki 1800'lü yıllara geri götürüp tıkıştırmasına hiç lüzum yok. Sinirleri, kanı ve spermleriyle

—pardon— bugüne kuvvetle tutunmuş romancı, elindeki ahır işi feneriyle 1800’lü yıllara ışık tutacağına kendisini günümüzü betimlemeye vakfetse daha iyi etmez mi? Bakanlıktan mösyö colson başını sallayarak müzik hocasına hak veriyor. *Oysa şu şapel yolu’nun betimlenişi, diyor, çok hoştu doğrusu.*

İKİ FABRİKA ARASINDA KALMIŞ ROMAN KİŞİSİ

Bakanlıktan mösyö colson öylesine inandırıcı konuşuyor ki herkes kahkahayı koyuveriyor: ve elbette roman kişinizi takdim etmeye çalıştığınız çevreyi betimleyişinizin ardından siz de gülüyorsunuz: *ter-muren köyü sakinlerindendi küçük ondine, şapel yolu’nda otururdu, muhtemelen büyüyüp serpildikçe güzel bir kadına başkalaşiverecekti, gelin görün ki, ayağında takunyaları, arkaya doğru kalınca 2 örgü yaptığı kahverengi saçlarıyla bunun farkında bile değildi, dahası haddinden fazlasıyla bencillik gösterir, bununla da kalmaz, ter-muren dünyasının kendisine, yalnızca kendisine ait olduğunu düşünürdü. Ama dokuma fabrikası ‘labor’ın upuzun duvarlarının başladığı noktada bambaşka bir dünyanın başladığına da inanırdı... ve iplik fabrikası ‘filature’nin tüten bacalarının ana hatlarını belirlediği yağmurlu gri gökyüzü onun gözüne filature’nin gökyüzü gibi görünürdü. Kendi dünyasının, bir taraftan geç kalmış bir köylünün ter döktüğü nadastaki tarlasının yer aldığı uçsuz bucaksız topraklar, diğer taraftan da ter-murenlilerin derenancourt fabrikasına çalışmaya gittikleri dumanı tüten, pis kokan kasabanın arasında sıkışıp kaldığını hissederdi. Her şeye kadir tanrıdan ilk kez olarak söz edildiğini duyduğunda, yazları tavşan tepesinde oturan, kışları da tüten bacalarıyla kasabadaki fabrikaya yerleşen, şatodan bay derenancourt’tan söz ettiklerini zannetmişti. İplik fabrikasının işçileri şapel yolu üzerinden evlerine dönerlerken, küçük ondine onların dokuma fabrikası ‘labor’ın sahipsiz ormanın ötesindeki 1. pislik yuvalarında oturan işçileriyle kavgaya tutuştuklarını görürdü: bay derenancourt katolik kilisesine tabi olduğundan ter-muren de öyleydi, öte yandan labor’un sahibi öyle diye 1.pislik yuvalarında oturanlar da libertendi: gelgelelim her iki taraf da oy hakkına sahip değildi, değildi ya... ondinike’nin henüz o vakitler bilmediği bir şeydi bu.*

Bakanlıktan mösyö colson oy hakkıyla ilgili son sözleri duyunca oturduğu yerde şöyle bir irkiliveriyor. Belki şimdi, diyor, müzik hocası her zaman söylediği şeyi söyleyecektir yine ama ter–murenlilerin dalaşıp didişmelerine rağmen oy hakları olmadığını söylüyorsunuz ya, ben de şunu eklemek isterim, günümüzde papazlıkta... ve bakınız, bakanlıktan mösyö colson sizin yapmaya niyetlendiğinizin tam tersini yapmakta: geçmişî deşerek bulup çıkarttıklarını sürükleyip günümüze taşıyor. Hah, görüyorsunuz ya, işte ben de tam buna değinecektim, diyor şair–gazeteci johan janssens: ben olsaydım, gazeteci titrimle bütün bu şiirsel martavalı geçiştiriverirdim: “o düşündü ki”, “o duyumsadı ki”, “ona göre”... dahası çok geçmez gazete kupürlerinden bir roman yazmaya koyuluverirdim, şöyle 1800’lü yıllardan günümüze doğru uzanan. Satış tekelleri hakkında bilgi verir, iplik fabrikası “filature”deki kazalardan, tavşan tepesi üzerindeki şatosunda yaşayan bay derenancourt’tan, yanmış bir çocuktan veyahut sahipsiz ormanın ötesindeki 1. pislik yuvalarının civarında devrilmiş bir ağaçtan söz ederdim: amma da roman olurdu hani, gazeteci yüreğim şöyle güm güm atardı... kendime hakim olmalıyım, yoksa şimdi şair titrimle konuşmaya başlayıvereceğim.

İNSANSI ÖLGÜN YİĞİN

Karanlığın iyiden iyiye bastırdığı bu pazar akşamında, 1. pislik yuvalarının oralarda sahipsiz ormanın ötesinde sanki panayır kurulmuş gibi. Pencere camlarınızın üzerini salya gibi kaplayan nahoş çisenti atlıkarıncanın tentesini ve atış çadırını ıslatırken de aynı nahoşlukta. Dünyanın acaba dönmeye değer mi diye düşünüp durduğu akşamlardan biri. Öyle olsa da müzik hocasıyla onun bir içim su karısı lucette bir yolunu bulup evinize gelebildiler işte, sokakların boşaldığını söylüyorlar: şunun şurasında olsa olsa birkaç ölü geçmiştir yanımızdan diye de ekliyorlar. Sırılsıklam olmuş pardösülerini alıp asıyorsunuz ve sokak kapısını kapatıp diyorsunuz ki: ***madem bu akşam yitip gitmiş bir akşam, ben de küçük ondine’nin, yıllar var ki hayatımdan çalıp duran ve saygın bir roman kahramanı olmaya yanaşmayan veledin yaşamından bir şeyler okuyacağım öyleyse size.*** Bir içim su lucette ve karınız oradan buradan, hayat pahalılığından, markası atomik diye bir rujdan bahsetmeye başlıyorlar, müzik hocası da oturduğu yerde uyuk-

lamamak için şöyle bir doğruluyor: *küçük ondine ter–muren dünya-sının gerçek yüzünü kavrayabilmek için henüz çok toydu daha. Ben-merkezciydi, tüm izlenimlerini ve dürtülerini hasetlikle kollar, iyice ölçüp biçmeden kendi derinliklerine gömüp saklardı onları. Kendi içinde bir dünya yaratmıştı, evet doğru, yeniden biçimlendirilmiş bir dünyaydı bu, küçük –bir– ondine dünyası, sırtı, dokuma fabrikası ‘labor’a ve sahipsiz ormanın ötesindeki pislik yuvalarına dönüktü. O kadarına ki ter–muren’in basık evleri daha basık, toprağa eğilmiş çalışmakta olan bir köylünün kara silüetiyle birlikte etrafını çevreleyen tarlalar da olduğundan daha uçsuz bucaksız görünüyordu gözüne. Ondine’nin anası zumla ve babası carolus ile birlikte yaşadığı evin kapısında, üzerinde “kutlu ter–muren’imizin şapelinin anahtarları burada muhafaza edilmektedir” diye yazan bir levha asılıydı; bu yüzden küçük ondine de ter–muren’in çamuru, tozu içinde oynayan ya da kirli çıplak kıçlarını göstere göstere hemzemin geçidin bariyerinden sallanan, döndükçe dönen diğer kızlardan mühimce görürdü kendini... ama kapılarının üzerinde “hemzemin geçitteki bariyerin anahtarları burada muhafaza edilmektedir” yazan bir levhanın asılı olmayışını da bir taraftan düpedüz vicdansızlık olarak nitelerdi. Bu durumun sebebiyet verdiği öfkeyi göstermek için de gidip – şu çocukların da yapmayacağı şey yok hani– ham, biçimsiz bedeni ve çirkin mi çirkin devasa kafasıyla tekerlekleri tahtadan bir kutunun içinde öylece yatan erkek kardeşini getirdi. Kardeşi daha dört yaşındaydı ve bütün yapabildiği o çirkin mi çirkin, devasa kafasını onun üzerinde öylece yattığı kırmızı örtüden birkaç santim yukarıya kaldıracılmakti. Adı valeer idi valeer olmasına ama böylesine biçimsiz bir insan yığınınına ad vermenin ne âlemi vardı ki? Şimdiyse ondinike tahta kutuyu demiryolu boyunca iteleyerek, keskin bir dönüş yaptıktan sonra, acı çığlıklar atarak yaklaşmakta olan trenin önünden rayları aşmak suretiyle diğerlerini serseme çevirivermişti işte. Tahta tekerlekler raylar üzerinde sarsılıp hırpalandıkça kutunun içindeki kafa da sarsılıp hırpalanmaktaydı. Birileri bir çığlık kopardı, bir kadın tanrının gazabına uğramış da çarpılmış gibi olduğu yerde kalakalmıştı, gelgelelim rayların öbür tarafındaki küçük ondine karnını tuta tuta gülüyordu.*

1800'LÜ YILLAR

Küçük Ondine sahip olduğu her şeyi hakkı olarak görür, sahip olamadıklarına gelince, onlar için de kahrolurdu. Ve ter-muren, üzerinde bay derenancourt'un şatosunun yer aldığı tavşan tepesiyle sähipsiz ormanın ötesindeki 1. pislik yuvalarının ve iki fabrikanın tüten bacaları arasında sıkışıp kalmış... yoksul mu yoksul bir köy olduğundan, yavrucak handiyse tüm gün boyunca kahrolur dururdu. İnsanların açlıktan ayaklarını sürüye sürüye ortalıklarda dolandığı öbür savaştan önceki zamanlardaydı, yokluktan, tavşanlar gibi öğlenleri lapa, akşamları papara yerlerdi. Ter-muren papazına ve kendi şatosunda oturan bay derenancourt'a esaslı bir saygı beslenmesi gerektiğinin insanın beynine daha küçük bir çocukken derinden işlendiği zamanlardı. Küçük ondine en sonunda, içinde yaşadığı dünyanın salt kendisine ait olmadığını, öyle olsa bile kendisine müsamaha gösterildiğini kestirivermişti, yalnız, papaza kibar bir şekilde iyi günler dilediği sürece... Bütün olan bitenden sonra şapelin anahtarlarına göz kulak olabilmesi de neredeyse inanılır gibi değildi hani! Evlerinden içeriye bir beyefendi adımını atacak olsa, babası oracıkta yağ çekmeye başlar, annesi de âcizane yerlere kadar eğilirdi peki ya ondine... ondan ne yapmasını bekliyorlardı ki, kahverengi 2 saç örgüsüyle tutup yerleri süpürmesini mi yoksa? Hoş asilîk filan ettiği anlamına gelmiyordu bu, hâşâ, kaldı ki boyun eğmeğe teşne bu güruha ait olduğuna inanabilmesine olanak yoktu basbayağı işte. Dünyaya şatodaki yaşlı hanımefendi gibi dudak büküp, burnu bir karış havada dolaşmak için geldiğini düşünürdü... Kendisine itaat edilsin, oraya buraya emirler yağdırsın diye bu dünyaya gözlerini açtığına inanırdı. Gelgelelim hakikatin bunun tam tersi oluşuna bıyık altından gülüverirdi: ha bugün ha yarın birileri çıkagelecek, büyük bir hatanın yapılmış olduğunu kendisine bildireceklerdi nasılsa. Reverans yapmaya görsün, herkesten daha fazla eğilirdi yerlere, sanki düşünmekte olduğunu gerçekleştirecekmiş gibi: böyle yerlere kadar eğildiğinde, saç örgüleri döşemenin tozunu toprağını silip süpürecekmişçesine omuzlarından aşağı kayıverirdi, kayıverirdi ya gülümseyişi dudaklarının kıyısından eksilmezdi yine de: görüyorsunuz ya, Yarın'ı iiple çekiyorum dercesine.

Büyüyüp serpildiğinde, doğrusu bu ya, salt güzel değil, aynı zamanda akli başında bir kadın olacağı da gün gibi ortadaydı. Demiryolunun

öteki yakasında, içinde bir gaz varili, bir çuval tuz ve birkaç raf dolu su takunyadan başka bir şey bulunmayan dükkândan bozma tavernası vardı amcasının. İnsanların bu denli az şeye ihtiyaç duyması tuhafına giderdi ondine'nin: pişen patatesin üzerine serpilecek bir tutam tuz ve iş tulumlarını yamarlarken aydınlık verecek lambalarına koyacakları biraz gaz. Ama daha da mühimi, servisi arkada, mutfak tarafında yapılan kalitesiz cindi. Amcası iplik fabrikasında ustabaşıydı ve sakalı var diye ter-muren'de herkes ona isa derdi, ama onun kulağına gitmeyeceğinden emin olduklarında yalnız... öyle olduğu halde, çakır keyif olana dek onun cininden içip bay derenancourt'u göklere çıkaran şarkılar söylemekten başka çareleri de yoktu, öbür türlü fabrikadaki işlerine elveda demeleri işten bile değildi çünkü. Ve bir gün küçük ondine kendi babasına da bir lakap takıldığını öğrendi, onun suratına karşı carolus, ama arkasından vapeur diyorlardı. Ondine adamakıllı öfkelenmişti, çünkü babası her şeyi bilen bir adam değildi işte, şapel anahtarlarını şingırdatıp ter-muren'in hanımına dönerek babasının eşi benzeri görülmemiş budalalılığına bir dur denmesi gerektiğini söyledi. Yoksa insanlar bizi basbayağı yoksulluğumuz ve cehaletimizle bilecek, diğerlerinden daha matah bir yanımız olmadığını düşünecekler.

ONDİNE İLE KAÇIK ANASI

Küçük ondine'yi şöyle bir gözünüzün önünde canlandıracak olsanız, onun annesinin kaçık zulma olduğundan zerre kadar kuşku duymazsınız, ter-muren'de derler ki: “daha o gencecik bir kızken, parmak hesabından ötesini bilmez, hesabın içinden çıkamayınca da saydığım dünyalar kadar büyük der çıkıverirdi işin içinden,” hele bir de şunu dinleyin: bir keresinde ilk komünyonu için papazın verdiği ilmi hal derslerine gittiğinde, tuvalete gidebilir miyim diye sorma zahmetine bile katlanmadan, işini oturduğu yerde, oracıkta görüvermişti.” Ve sırf isa onun ağabeyi diye, tavşan tepesindeki şatoda, yaşlı bayan derenancourt'un yanında hizmetçilik yapmasına göz yummuşlardı, gelin görün ki, şatonun bahçe kapısından içeri adımını attıktan sonra dışarı çıkmasına bir daha asla müsaade edilmedi, yaşlı bay derenancourt onun ... yo hayır, geri zekalı olduğunu değil de... bir akıl hastası olduğu haberini duyurdu köydekilere. Doğal ola-

rak ter–murenliler duyduklarına bir anlam veremediler, bir kaçığa da artık kaçık yerine akıl hastası diyeceksek eğer işte o zaman vay halimize diye düşünmüşlerdi zira. Ve zulma apansız geri dönmüştü, hem de temelli. Şatonun bahçe kapısından dışarıya çıktığı gibi doğruca isa'nın evine gidip, bütün akşamlarını, konuşulanları sessizce, bön bakışlarla ve yüzünde korkutucu sayılacak bir tebessümle dinleyerek geçirdiği sobanın yanı başına çöküvermişti. Bir tahtası eksik vaporeur ter–muren'e geldiğinde, o da diğerleriyle birlikte kahkahalarla gülmüş, ama bir gece libertenler evin duvarını mavi çivit boyasıyla boyayıp, labor'daki ustabaşlarından biri tavşan tepesindeki ormanda genç bir senatörün gömüldüğünü haykırdığında gözyaşlarına boğulmuştu. Kaldı ki, belki de aslı astarı yoktu bu haberin; labor'daki ustabaşı, filature'deki ustabaşına sırf hasetlik olsun diye öyle haykırmıştı belki de. Dahası söylenenlere göre iyi bir ustabaşı olmadığı gerekçesiyle işinden kovulmuştu; içip içip, sonra da işlerinin başında uyuyup kalıyorlar diye 9 yaşındaki çocukları tekme tokat dövüyordu. Yine de ustabaşı olan bitenlere bir türlü anlam verememişti, derken küfelik olana kadar içmiş, sonra da labor'un giriş kapısının önüne dikilip, şato ormanlarındaki mezarı bulacağım diye ortalığı velveleye vermişti. Onu gelip yaka paça sürükleyerek, hücreye tıktıklarında, içeride avazı çıktığı kadar bağırarak, zenginlerin hepsinin de aynı bokun soyu olduklarına, hangi partiden olurlarsa olsunlar, etle turnak misali birbirlerinden ömür billah ayrılmadıklarına dair bir türkü tutturmuştu. Ondine bunu ilk kez duyduğunda yoksulların topunun birden aptal, zenginlerin ise akıllı olduklarını düşünmüş ve bu düşünce onu epeyi keyiflendirmişti. Aptal kadın diye söylendi, pencereden dışarıyı seyrettiği yerde arada bir delice gülme nöbetine tutulan annesini görünce. Oh, diye her şeye gülüyordu annesi, ağaçtan düşüp şapel yolu'na doğru havada süzülen bir yaprağa, hemzemin geçitten ıslık çalarak geçen bir trene, neye olursa artık. Ve vaporeur öylesine komik olan şey de neymiş diye bakmak üzere içeriye girecek olursa, hoş bir şey de olmazdı ya, zulma o, pencereye, yanına gelip de dışarıya baktığında şaşırmış bir şekilde bakışlarını onun üzerine dikerdi. Evet, küçük ondine babasını her geçen gün daha bir hakir görür olmuştu, tutup da kaçığın tekiyle evlendi diye. Kaçık diye söylenip, annesinin eline bir fincan kaynar kahve tutuşturdu ve sonra da karşısına geçip onun

parmaklarını yakışını izlemeye koyuldu. Ve bir sonraki gün aynı şeyi yeniden yapmasına rağmen, zulma bir şeylerin kaynar olabileceğini nedense hâlâ bir türlü kafasına sokamamış gitmişti. Gelgelelim, ondine, annesine sobadan aldığı akkor halindeki kömür parçasını ikram ettiğinde, zulma evladının gözlerinin içine bakıp hıçkırarak ağlamaya koyulmuş, öyle ki ondine kendinden utanmıştı.

PERPETUUM MOBILE ¹

Küçük ondine'nin babasının adı carolus, lakabı vapeur idi; dahası doğma büyüme ter-muren köyünden olmayan tek kişiydi, iki tek atıp kafası dumanlanacak olsa ben aslen brükselliyim diye tuttururdu. Ter-muren işte onu bu yüzden asla bağışlamıyordu. Bağışlayamadıkları başka bir şey de onun gidip "filature'de çalışmak yerine farklıym diye yemin billâh edip orta sınıfa mensup olduğunu söyleyip durmasıydı. Eskiden beri daima yalnızca beyefendiler ve işçiler olmuştu, ama şimdi gelip aralarına katılan tahtası eksik bu adamla birlikte bir 3.sınıf, alışılmamış, katışıklı bir şeyler peydahlanıvermişti işte. Onu ayartıp isa'nın tavernasına sürüklediler, iyice sarhoş ettikten sonra da brüksel'de konuştukları biçimde konuşturdular onu. Ve bu tahtası eksik adam ağzını yuvarlaya yuvarlaya anlamadıkları bir dilde konuşmaya başladı. Fransızca işte bu diyerek şöyle devam etti, bir gün herkes aynı dili konuşacak, evet insanlar arasındaki dil keşmekeşini yaratan tanrı, ama bizi yeni bir dile kavuşturacak olansa bilim. Ve onu anlamadıklarını bildiğinden ağzını yuvarlaya yuvarlaya, zio-zio-zito diye o düşsel dilde konuşmasını sürdürdü, bununla da kalmayıp bir de hokkabazlık numaraları yapmaya başlamıştı, buna göre havaya savurduğu bir franklığı köylülerin birinin burnundan çıkartacaktı, gelin görün ki, kör kütük sarhoş olduğundan numarası tutmamış, bir franklık kol yeninden dışarıya kayıvermişti. İşinin ehli bir mobilya ustası olduğunu söylemişti herkese, ama birisi için ağır mı ağır, biçimsizce bir sandalye, bir diğeri için de domuz yemliği yaptıktan ve hakikaten ne yaptığının farkında olduğu anlaşıldıktan sonra siparişlerin de ardu arkası kesilmişti. Fakat muhtemelen bu durum

onu zerre kadar kaygılandırmamıştı. O günlerde yaptığı tek iş evinin arka tarafındaki tarlada biraz toprakla uğraşmak ve soğuk derme çatma işliğine kapanıp perpetuum mobile adını verdiği bir şeyler üzerinde çalışmaktı. Kaldı ki diğerleri bu terimin ne anlama geldiğini bilemediklerinden – evrensel dil de olduğunca– tepesinden buhar çıkartan bir şeyler üzerinde çalıştığını açıklamak gereğini duymuştu onlara. Bunun üzerine bir tahtası eksik bu adama kahkahalarla gülmüşlerdi. Ter–muren’de kendisini yapayalnız hissettiğine hiç şüphe yoktu, öyle olsa bile, şuurunu kaybedene dek içki içmesi anlamına mı geliyordu yani bu? En nihayetinde, onun bir türlü anlamlandıramadıkları arayışını salt gülünç bulmakla kalmamışlar, kötü niyetli bir şeyler olduğunu da varsayarak bu konuyu papaza açmışlardı. Papaz bu tuhaf arayışına bir son versin diye onun kulağını bükmeye niyetlendi. Belli ki, dedi vapeur, belki de gidip bütün bu andavallar gibi filature’de çalışmamı isteyeceksiniz benden, hem sonra makinelerden de biraz anladığıma göre bir ihtimal ustabaşı olabileceğimi bile söyleyeceksiniz bana. Ne var ki benim öyle ustabaşı filan olmaya hiç niyetim yok, derme çatma işliğimde oturup, bulunamayacak bir şeylerin arayışına girmeyi seviyorum ben. O halde, diye cevap verdi papaz, ter–muren’in maskarası olmayı da seviyorsunuz demek ki. Siz de tavşan tepesindeki şatodakilerin maskarası olmayı, diye alayla yanıt verdi vapeur. İşte o an ondine babasının bu söyledikleriyle iftihar edebilirdi, oysa o içten içe öfkelenmişti çünkü babası emir büyük yerden geliyor diye boyun eğmeye yanaşmamış, babasının huysuzluğu tuttuğunda gidip cılız parmaklarıyla onun işini tahrip etmek için uğraşmaya başlamıştı. Sitem edencesine ona “vapeur” diye seslenerek, babasının bir beyefendi ya da bir işçi değil de, tıpkısı annesi gibi kaçığın teki olduğu için bu yolla ona olan öfkesini kusuyordu. Nedir ki o kaçık filan değildi: ne kadar sarhoş olursa olsun, kızının demeye getirdiği şeyin hemen ayrımına varıyor ve içtiği içkinin sarhoşluğundan sıyrılmak için perpetuum mobile’nin gölgesinde sızmak üzere sessizce derme çatma işliğine yollanıyordu.

ANORMALLİKLER

Anlayabildiğim kadarıyla, diye lafa giriyor müzik hocası, romanınızda sözünü ettiğiniz tüm kişiler anormal: normal yaşama dair değimsiz yüzlerce unsuru ele aldığınız görülüyor, lakin siz tutup bunları karmakarışık ediyor, tanınmayacak hallere başkalaştırıyor ve elde ettiğiniz hacimli yığını gelişigüzel biçimde var olmayan bir düzlemin üzerine boşaltıveriyorsunuz. Daha açık bir ifadeyle anlatmam gerekirse: normal yaşama dair bütün o yüzlerce değimsiz unsur sizin ellerinizde anormal bir dünyayı kurarken kullandığınız taşlara dönüşüyor. Roman karakterlerinizden hiçbiri normal değil, dahası tek bir olay bile günümüze veyahut geçmiş zamana dair tanınabilir türden bir sahnede cereyan etmiyor.

Ah, müzik hocası susun lütfen, diyorsunuz siz de bunun üzerine... o mağrur, bilgiçlik taslayan ve asla yanılgıya düşmeyen modern eleştirmenleri hatırlatıyorsunuz bana: yaşamı kaleme alan bir yazarın şunu iyice ölçüp biçip, bunu da iyice düşündükten sonra üzerine tuzunu, biberini, hintcevizini ve tarçınını serpmesi gerektiğini söyleyerek ahkam kesmek onlar için kolay nasılsa... hayır, pardon, yanıldım zira bu bir omlet tarifiydi... hatta öyle ki bu eleştirmenler, üç aşağı beş yukarı, yeni doğmuş bebeğin yanlışlıkla çöpe atılıp da plasentanın beşiğe konulduğu şu trajik bebek davasıyla da karşılaştırılabilirler. Gelin görün ki, hepsinden trajik olanı, bu hatayı normal bir durum olarak görüp, o kıt, bakkal zihniyetleriyle, döl tutan, gebe kalan ve doğuran yazarın üstüne üstüne gelmek istemeleridir. Bana gelip de : “zaten hep anormallikler hakkında yazıp sonra da onları normal olarak nitelendiriyorsunuz,” demeyin sakın, normali anormalden ayıran sınır nerede başlayıp nerede biter, bilen var mıdır ki? Üstatlardan bosch’u, breughel’i ve goya’yı şöyle bir aklınıza getiriverin bakalım, kendi fırça darbeleriyle saygın ve ziyadesiyle burjuva çizgileri nasıl da bulanıklaştırmışlardır, öyleyse siz bir tebeşir parçasıyla o çizgiyi yeniden yerli yerine koymak için o acınası cesaretinizi nereden alıyorsunuz peki? Bir de meşhur bir psikiyatrin vaktiyle bana söylediği şu sözlere kulak verin isterim: her insan anormaldir, ne var ki, çoğunluk bu arazlarını kendilerini bir tımarhaneye kapattırmaya yetecek derecede teşhir etmezler. Hem sonra, değil midir ki, normalliği nitelemenin yolu anormal olanı nitelemekten geçer. Ve insan, istemeye görsün, fantastik bir dünyanın aracılığıyla Varlık gösteren dünyanın mükemmel bir resmini çizemez mi peki? Ancak göz yumulanlarla hâlihazırda göz yumulmamakta olanlar arasında kapana kısıldığı yerde

kalakalan müzik hocası alay ederek: canınızın istediğince hareket edip, canınızın istediğince yazarsanız, sonunuz en fantastik olanın en gerçekçi olduğunda karar kılmak olacak böyle giderse.

YAŞAM NEREDE KALDI?

Sokak kapınızın önünde bir yaz akşamı soluğu var, johan janssens adını kapınızın eşliğinden içeri atarken, bir taraftan lafa koyuluyor: bu akşam romanınızdan söz etmeyiverin ve gelin iyisi mi her şeyi oldukları halleriyle görelim... zira orada, mukavvadan bir dünyanın içinde pamuktan bir bulutun tepesinde öylece tek başınıza oturmuş yazıp durmuyorsunuz ya kuzum... romancı dediğiniz ben-deniz gibi gazeteci olmalı, dahası gazete sayfalarını doldurduğu için kendisine para ödendiğinin farkında olmalı, ne kadar ses getirirse getirsin bir roman yazdığı için değil, ... bu farkındalığını da yazdıklarıyla örtüştürmeli, *sözelimi, ben küçük ondine'nin tahta arabayla raylardan karşıya geçişinin çok yıllar evvelinde yaşandığını varsayıyorum*, peki ama şimdi kimin umurunda ki bu? Romanınıza, daha ziyade yaşamın gerçekliğinden bir şeyler katsanız, sözelimi, kulunuz johan janssens'in gidip editörü ziyaret etmek zorunda kaldığını, zira dün boyuna telefon edip durdular— ve halen o gazeteci kışına bir tekme yemek için neden halen geri dönmediğini. Ve hatta şunu da ekleyiverin: oraya gitmek üzere trene binmeden evvel 1. pislik yuvalarının oralar-daki bir café'de bir portakal suyu sipariş ettiğimi ve 2 adamın oturmuş büyük birer bira içtiklerini ve café sahibesinin üzerini değiştirmek için mutfağa gidişini fırsat bilmelerini, derken biralarını tepelerine dikip, hesabı filan ödemeksizin tabanları yağlayıp oradan sıvışmalarını... ve kadının, üzerinde iyicene eprimiş bir kombinezon olduğu halde koştu-rarak geri gelip, çoktan ter—muren'deki hemzemin geçidin oraya varmış 2 adamın ardından feryat figan ederek, sunturlu küfürler savuruşunu, benim de açık kapının ışığında eprimiş kombinezonun içinden onun tumbul, dolgunca kalçalarını ve göbeğini olduğu gibi seçebildiğimi —ah o felicien rops² yok mu— gelin görün ki, editörün bürosuna vardığım-

2 Çoğu zaman erotizme kaçan fantastik gravürleri ve karikatürleriyle tanınan Belçikalı gravürcü ve taşbasmacısı (Ç.N.)

da, bana bir kez daha yaptığım işin elle tutulur bir tarafı olmadığını söylediler, çünkü benim yazdığım ne varsa diğerlerinin yazdıklarına benzemiyormuş... *vive l'originalité*³, ama aşırıya kaçmadan... heyhat en kötüsü de, diğerleri gibi bir marksist değil, tam tersine bir anarşist, bir nihilist ve edepsizin teki olduğum, brüksel'de yazlık elbiseleriyle sokaklarda dolaşan kızlar dışında her türlü insanla temasta bulunmaktan men edilmem gerektiği gerçeğinin ürkütücü biçimde kafama dank ediydi... hatta o zaman bile sadece uzaktan, çünkü bu kızlar bana çok fazla yaklaşacak olurlarsa, ya bir kırışıklık ya bir siğil veyahut bir sivilce ya da benzer bir şeylerin farkına varıyor, onların yaklaşmakta olan ölümelerini hatırlayıveriyorum zira. Ve sonunda bir de eve dönmek üzere trene bindiğimde yaşamdan bir tablo gördüğümü de ekleyin: birinci vagona evrak çantaları taşıyan ve kibar bir flamancayla, çiçekli şeffaf elbiseleri içindeki güzel hanımlarla hoşbeş eden beyaz yakalı proletaryayı, 2.vagona ise kaba saba yüzleri ve kaba saba pamuklu elbiseleriyle işçi sınıfından yevmiyeci kızları ve sonra 3.vagona suratındaki şark çibanlarıyla emekçi sınıftan ihtiyar bir amcayla, ceketlerinin içindeki sarkık göğüsleriyle patates çuvallarının altında öylece çöküp kalmış nineleri. İşte bütün bunları eklediğinizde, hiç olmazsa roman madalyonunun öbür yüzüyle ilintili bir şeyler yazmış olacaksınız, yani Yaşam'ın kendisiyle ilintili.

KARANLIK DEVİRLER

Bugün, diyor johan janssens, gazetedeki köşemde tilki reinaert hakkında bir makale kaleme aldım, başlığı 'Karanlık Devirler': makale adını, uçsuz bucaksız kontlukların barbarlıkta sınır tanımadığı, taş bezemeleri, derin hendekleriyle katedrallerin göklere yükseldiği, şatoların derebeylerinin papaya körü körüne bağlı oldukları ve yağmalanmadık yer bırakmadıkları haclı seferlerinden döndükten sonra dualar ve ayinler eşliğinde vaftiz edildikleri, ama yine de mukabeleden muaf tutulup çiftlikleri yerle bir ederek büyükbaş hayvanların ve köylülerin üç beş kuruşunun üzerine leş yiyiciler gibi çullanıp, gözlerini bile kırpmadan yabanıl boğalar misali kadınların ümüğüne çöktükleri ortaçağın

karanlık, ormanlı devirlerinden çıkıp günümüze, bize kadar ulaşan tilki reınaert'ten alıyor. Ah, ne ihtişamlı devirlerdi öyle, feodal lortlar kendi isimlerini bile yazmaktan acizdiler aciz olmasına ya tavşan tepesi üzerindeki müstahkem şatolarında tuzak kapanları ve işkence odaları eksik değildi, bir soytarıları, muzaffer lortlarının amellerine methiyeler düzsünler diye kendilerine kalkan elleri yalayan saz şairleri vardı... Ah, ne devirdi öyle, siz beş adım bile gidemezken, onların dört duvarı ardında, oturdukları yerde patlayana kadar yiyip içtikleri ve sırf vakit öldürmek için rengârenk resimlerle süsledikleri kallavi ciltlerde aziz bimbombarus'un yaşamını anlattıkları bir manastır kilisesiyle kesişiyordu sizin yolunuz... ve ter-muren'in iyice semirmiş papazı veyahut vaizi sizi çıplak ayaklarınız, başınızda bir deli külahıyla ıspanya'daki kutsal yerlere haccetmeye mecbur bıraktığında, geri döndüğünüzde, yokluğunuzda –ah reınaert'in şu harikulade dili– karıma kahpelik ettirip, çocuklarıma da öyle pislikler etmiştir ki, o vakitten beridir içlerinden ikisinin gözlerine inen perdeyle gezmekte olduğunu öğrendiniz... **hiç olmazsa bay derenancourt'un öyle bir derdi yoktu...** ve insanlar sahte bir sofulukla yekdiğerinin üzerine latince ayetler ve takdis olunmuş su serperlerken, ezkaza, dünya güneşin etrafında dönüyor dediniz diye sizi yakarak öldürmeye götürürlerdi. Hem sonra o devirlerde köylüler ve aptallar tıpkı breughel'in tasvirlerindeki gibiydiler... evet belki o çok sonraları gelmişti ama resimlerini yapabilmesi için onları şöyle bir görüvermesi yetmişti işte: aptal, yoksul ve çirkin; oruç tutup habire dua etmekten, yılda 1 gün panayırda tıka basa yiyip içmekten ve sarhoş olmaktan zayıf düşen, ama yılın geriye kalan diğer bütün günlerinde şeytanların, hortlakların ve bataklık yakamozlarının korkusuyla yaşamlarını sürdürenlerin... manastırların ve tavşan tepesindeki şatonun dışındakilerden başka şeytanlar, onları bok sinekleri misali kırıp toptan öldüren veba, kıtlık ve çiçek salgımından başka hortlaklar, cehaletin en dehşetengizinden başka bataklık yakamozları yokken üstelik.

Johan janssens susuyor ve şairane birbaşanalıkla kâğıtlarını dosyasına kaldırıp sizin yazmalarınızın tam yanına koyuyor... ve diğerleri beğenilerini dile getirip, onu yazmaya devam etmesi yönünde cesaretlendirerek, editörün münasip gördüğü yakıştırmalara hiç mi hiç kulak asmamasını salık veriyorlar... müzik hocası parmağını kaldırarak, zorlayıcı bir şeyler söyleyecek gibi oluyor yine, bu kısmın, romanı hari-

kulade bir katkıyla zenginleştirdiği, roman planına yeni bir perspektif getirdiği yönünde bir şeyler sözgelimi... ve bütün bunlar olup biterken bir içim su lucette oturduğu yerde sessizce başını sallamakla yetiniyor.

BİR MUCİZE GERÇEKLEŞTİ

Küçük ondine'nin ayrıksı bir yaşamı olsa da bu gerçekte yalnızca içe doğru öyleydi, zira dışarıdan bakıldığında o hâlâ burnunu karıştırıp duran ve içini yiyip kemiren soruları ifade edebilmesine olanak verecek sözcükleri bulmakta zorlanan vaporeur'un ondineke'si idi... bugün falancayı bir ertesi gün filancayı merak eder dururdu. Dışarıya çıkıp sokak kapısını taşıyarak ya da kırmızı örtüyü, yani şu imkânsız küçük erkek kardeşinin ekseriyetle içine sarınıp yattığı kırmızı örtüyü başına dolayıp, çığlık çığlığa mutfığa dalarak üşütük anasını iyiden iyiye korkuturdu. Böyle yaparak, ödünü patlattığı anasının tıpkı kapatıldığı kafeste ürktüğünden kanat çırpıp duran bir kuş gibi çığlık çığlığa duvardan duvara koşturmasına, korkuyla yapıştığı perdeleri yırtıp paramparça etmesine ve bir taraftan da eline ne geçerse oraya buraya fırlatıp atmasına neden olurdu. Ve babası, yani vaporeur derme çatma işliğinden çıkıp gelmeye görsün, ondine'ye ağlaya bağırarak kutsal kitaptan pasajlar okumaya başladılar: ifritleri azarlayıp onlara ders vererek "onu rahat bırak ve çık içinden" diyen isa'dan söz ederdi. Ve ondine babasının tutup kendisine dur diyeceğini düşünürdü... sevgili yavrucağım, küçük ondine'm... ama yapmazdı, bunun yerine eline aldığı ondine'nin incilinin sayfalarını sessizce çevirir ve günahkar ruhlarla ilgili pasajı okumaya koyulurdu, ve öylece durduğu yerde uzun uzadıya, sanki beyni boşalmışçasına, ondine'ye bakardı. Ardından elindeki kitabı bir köşeye fırlatıp başını sallardı. En sonunda valeer'e, tahta kutusunun içinde yatan, örtüsünü kaybetmiş şu insan müsveddesi küçük erkek kardeşinin üzerinde gezdirirdi bakışlarını. Örtüsü neredeydi acaba? Oysa örtü küçük ondine'nin başına sarılıydı hâlâ.

Astırı uçlarda gidip geliyordu ondine son günlerde. Gün geliyor suratını asıp öyle bir somurtuyordu ki, şuurunu kaybedecek hallere gelip, o azgınlığında duvarları dövüyordu. Takunyalarını adamakıl-

lı paralayana kadar valeer'in beşiğini tekmelerken: miskin velet ne zaman ayağa kalkıp yürümeyi öğreneceksin sen? diye haykırıyordu. Derin bir gece uykusundan sonra öfkesi bir nebze yatışmış oluyor, saçlarını örerken fena şeyler yapıp yapmadığını merak etmeye koyuluyordu. Ya küfür ettiyse, ya tutup tahta kutuyu tekmeleyip durduysa? Sırf annesi doğru düzgün bir insan, valeer de dini bütün bir hristiyan olsun pahasınaydı bütün yaptıkları. Tekerlekli tahta kutuyu çekeleyleyerek şapelden içeriye soktu, valeer'i kucaklayıp tasvirin önüne geçip dikildi: o gerçek bir insan olsun istiyorum artık, o yürüsün istiyorum. Valeer çelimsiz bacaklarının üzerinde yalpaladıkça yalpaladı ve sonunda gerisingeriye yere devriliverdi, devrilirken devasa başını beton zemine çarpmıştı: cinleri tepesine çıkan ondine, valeer bacaklarının üzerinde doğrulsun diye uğraşıp durduysa da her seferinde düşüp yere kapaklanıyordu o, öyle ki mosmor kesilmiş, kafası artık koskocaman 1 yumruya başkalaşmıştı. Kör olasıca, kör olasıca diye söylendi ondine.

Valeer'in yaşadığı mucize aziz ursula gününde gerçekleşmişti. Ter-muren'de kimse kalmamıştı, zira dokuyucular ve eğiricilerin patron günü olduğundan herkes en iyi pantolonlarını, en temiz gömleklerini kuşanıp tertiplenen tören alayına katılmak üzere filature'nin yolunu tutmuştu: ter-muren şatosundan ve filature'den bay derenancourt senatonun toplantı halinde oluşuna bakmadan, bu iş için bilhassa brüksel'den kalkıp gelmiş, ayine giderlerken onlara kılavuzluk etmişti. Ve o sabah, hem de ayinin sürdüğü saatte gelmişti mucize valeer'in başına: bakın şu işe ki, ayağa kalktığı gibi gerisingeriye devrilmemişti de. Sandalyelere tutunduğunda başı korku içerisinde ileri geri sallanmaktaydı. Küçük ondine iyiden iyiye korkmuştu, o yüzden onu tuttuğu gibi apar topar kutusunun içine yerleştirmiş ve ağzını açıp da olan bitenden kimseye tek kelime etmemişti. Ve akşam olduğunda vaporeur'un ona paparasını yedirişini ve sonra da kutusunu boşaltıp temizlemek için onu masanın üzerine yatırışını seyretmekle yetinmişti. Farkına bile varmadan hem de diye düşündü ondine. Ve garipti garip olmasına ya bu durum onu keyiflendirmemişti; aksine, iyiden iyiye korkutmuştu. Öyle olsa da mucizenin yinelenmesini sabırsızlıkla bekler olmuştu, her gün öğle saatlerinde sanki bir piyeste oynuyorlarmışçasına: valeer her geçen gün giderek daha iyi yürüyordu artık.

AZİZ VALEER

Küçük ondine kutsal kitabı sanki kendi yaşamöyküsüymüşçesine okuyordu: oruç tutuyor, kalınca bir iple bacaklarını dövüp kendine zarar veriyor, geceleyin kendini yatağına sıkıca bağlıyordu. Ne var ki bunlarla yetinmeyerek, bir çiviye tutup eline saplamak ya da ayaklarını kaynar suya sokmak gibi daha dehşetengiz şeylerin arayışına düşmüştü. Hoş bir işe de yaramamıştı bu, zira valeer'in kutusundan dışarı çıkıp yürümek için çabaladığını başkaları da fark etmişti, işte dolayısıyla bu durum enikonu olağanlaşmış, işin kokusu iyice çıktığından kutsal addedilecek bir tarafta da kalmamıştı. Küçük ondine herkese küsmüştü; valeer'i onlardan çekip aldı, ardından, onu iteleye iteleye, demiryolunun oralara doğru götürüp, etrafta kimseciklerin görünmediğine emin olduktan sonra, el ve ayak hareketleriyle başına bir mucizenin geldiği gerçeğini valeer'in beynine işledi. Gayretkeşliğinden, valeer'in her ne kadar yürümeye başladıysa da henüz düşünmeye başlamadığını sezinlememişti ondine: tersine. Hal böyleyken, ağzından çıkan sözcükler rüzgârda yitip gidiyordu: başına bir mucizenin geldiğini tutup bir köpeğe anlatsa belki de daha iyi etmiş olurdu ya neyse ki duruma el koyabilmiş, valeer'in bir hayvan gibi davranmasına mani olmuştu. Bir de, onu elinden tutup götürürken, nemrut bakışlarıyla, ter-muren'de birileri valeer'e bakıp bakıp gülüyor mu diye etrafta kolaçan etmeyi ihmal etmiyordu ama çok geçmeden valeer'in suratının ortasına şaplağı indiriveriyordu, sırf yere eğilip pisliğe bulanmış çürük bir elmayı almaya davrandı diye. Belki de onun taştan bir heykelciğini yapmayı geçirmişti gönlünden, hiçbir surette sıçmaya ihtiyaç duymayan bir azizin heykelciğini. Çiçeğe durmuş katırtırnaklarıyla kaplı bir alanı bulana dek demiryolu üzerinde yürüdükçe yürüdü ondine ve orada, cinlerin cirit attığı o tenhalıkta, valeer için sarı renkli çiçeklerden bir taç yaptı: valeer ise ezilip kalmış çelimsiz bacaklarıyla havaya tekmeler savurarak ağlıyordu. Oysa ondine kendi coşkunluğunda bunun farkında değildi, dizlerinin üzerine çöktü: başına mucize gelen aziz valeer, benim için dua et ne olur.

O yere gitmek için hemzemin geçidin yakınındaki hanın, yani isa'nın yeri'nin önünden geçmek zorunda kalıyordu hep ve ne hikmetse her seferinde isa'nın karısı onları görüp sesleniyordu: ondineke, gel de şu kuzininle oynayiver biraz! Küçük ondine bakışlarını kuzininin, seyrek saçlı, balık gözlü kızın üzerinde gezdirdi tiksintiyle, öyle ya

valeer'e tapınışına böyle bir ucubenin tanıklık etmesine nasıl olur da izin verebilirdi ki? Bir de şu vardı tabii, valeer kuzininden etkilenmiş benziyordu, ondine ne zaman oradan kimseye fark ettirmeden sıvışıp geçmek istese, köşenin orada öylece geride dururdu valeer, katır inadı tutuyordu işte. Çiçeğe durmuş katırtırnaklarının olduğu yere gelmek istemiyordu artık onun peşinden, başını çevreleyen o sarılıktan ödü kopar olmuştu çünkü. Minnacık parmaklarıyla hanın eşiktaşını sıkıca kavırıyordu, ondinike ise onu var gücüyle zorla çekip oradan koparmak için uğraşıp durur, o kadarına ki kimi zaman valeer'in parmakları kan içinde kalırdı. Ve hiçbir şey çare etmezse de: çişim, çişim geldi derdi; bunun üzerine ondinike de azizinin pantolonunu indirmeye davranırdı. Bu durum tiksindiriyordu küçük ondine'yi, her şeyden çok da, bu işi orada görmek zorunda kalışları: valeer daha işini bitiremeden onu pataklamaya, tekmelemeye başladı, gözyaşlarına boğulup da nefesi kesilecek gibi olduğundaysa onu önüne katıp alelacele yola düzülürdü. Neden sonra, en sevdiği yere vardıklarında, dizlerinin üzerine çöküp yerlerde sürünerek, bir daha hiç kimselerin peşi sıra takılıp gitmesin diye valeer'e yalvarıp yakarmaya koyuldu; onunla bir başına bir yaşamın hayalini kuruyordu ondinike, hiç bitmeyecek bir pazar sabahındaki bir ter-muren'in hayalini, katırtırnaklarının çiçeğe durduğu, papazla ya da çiftçinin tekiyle hatta kuzinleri ya da onun annesiyle rastlaşmayacakları. O gece düşünde birlikte boğulduklarını gördü. Birkaç gün boyunca dili tutulmuş gibiydi ve bir tren en sevdiği yerin oradan gümbürdeyerek hızla geçtiğinde, korkuyla irkilen ondinike elini güm güm atan yüreğinin üzerine götürdü.

PARODİ

Aynen bıyık altından gülün birileri gibi –böylesine alabildiğine ciddi bir mesele olmasaydı eğer– ve: allah tuttuğunu altın etsin, derken aslında: evin barkın yıkılsın, vere vere on santim⁴ mi veriyorsun diye düşünen bir dilenci gibi... işte bu willem yaratısı, güzel bir gün ne kadar hayvan varsa bir araya toplamış olan madoc'un yayında da, pastaneden valentine'nin pasta tezgahındaki sinekten çok oku var-

4 Frank'ın yüzde biri (Ç.N.)

dı... arka kenarı sorguçlu şapkasını şöyle hafifçe yana kaydırıp, kalemini bir kılıç misali öne doğru uzattı, böyle yaparak ter-muren'deki müstahkem şatosunda yaşayan ve ganimetle birlikte yoksul köylülerin yarı çıplak kızlarını da şatodan içeri alıp köprüyü kaldırtan, sonra da oturup ritmi ve uyağıyla birbirleriyle uzlaşan-atına binip çekti kılıcını-hani yeni, geliştirilmiş versiyonunu nazi işgali sırasında gördüğünüz şövalyelik öykülerini dinleyen şövalyeyi taklit ediyordu... ve willem sahiciymişçesine yapıyordu her şeyi, sözümona ne birilerini ne de bir şeyleri alaya alıyordu; nedir sizi kara kara düşündüren kaptan tek-göz, peki ya sizi haşmetmeapları, lippeloo diyarıyla lotelippe'nin kontu ve piskopos hazretleri, diyelim ki şimdi size, sırf koyunlarını kapıp çiğ çiğ mideye indirebilmek için başının tepesini keşişler gibi tıraş edip sonra da baş keşişle tanışmaya giden kurdun öyküsünü anlatırsam, ola ki niyetimin kutsal kitabı vazeden keşişleri veyahut ultra-kızıl marksistleri alaya almak olduğunu düşünmeyiniz sakın -çiftçiler kazlarınızın başında bekleyiniz- zira benim bütün yaptığım ahmak hayvanın tekini ti'ye almaktır; aman bırakınız, arada bir yoksullar da atıversin bir kahkaha. Bir de şu var tabii, bu bizim willem muhtemelen salt adaletsizliğin, yalanların ve mürailiğin ipliğini pazara çıkarıp köklerini kazımak isteyen biri olmakla kalmamaktaydı, o da tıpkı zat-ı muhteremleriniz ve benim gibi bir insan evladydı; bugün bununla, ya da yarın onunla olsun, her daim birileriyle uyumsuzluk içindeydi; eninde sonunda belçika'yla kışını silip sonra da gidip erembodeghem'e yerleşmişti işte bu reinaert, inanmak istemiyorsanız, ille de inanmak zorunda değilsiniz elbette, zira şimdiye dek yazıla gelmiş hiçbir şey çıplak gerçeğin kendisi değildir. Ama sizler, yani köylüler ve ahmaklar, olur da bunu okursanız, acı çığlıklar atarak feryat eden kuzgunlar gibi davranmaya başlayıp da kışın karları, yazın mısırları ne varsa her şeyi karalara bulayacağınıza, aklınıza şunu sokun ki, bugünlerde, o tüm kulağa hoş gelen sloganlara rağmen, yalnızca 'köylüyü ketenpereye getirmek' hepsinden üstün gelip borusunu öttürmektedir ve bir de küfelik oluncaya dek içmekle fahişelik yapmak, tanrı, kral ve demokrasiden sonra başköşeyi tutar... hal böyleyken, yoksul, sıradan, değimsiz ve haksızlığa uğratılıp ketenpereye getirilmiş bir adama da ancak karısı, evlatları ve kendi başının çaresine bakabilmek için 7 ayrı girişli bir çukur kazmaktan başkaca, pek fazla bir şey düşmez, zira çok sürmeyecek, tek gerçek imanının ve tek gerçek anavatanın yalnız onlar olduğunu anlamış olacaktır. Kendiniz olun ama şunu da kulağınıza küpe yapın, ideallerin gün gelip de

bir hayrı kalmayışı sizin ve benim hatalarımız yüzündendir, ama her şeyden çok işin doğrusu da, tutup biraz para kazanayım diye idealizmi icat eden zatların hatası yüzündendir. johan janssens.

RUHU ZAVALLI FLANDRALILAR

Yazı masanızdan kalkıyorsunuz... o bayağı ruhların dünyasını, *ondine'nin, o küçük cadının romanını* kaleme aldığınız yazı masasından... ve müzik hocası, şair – gazeteci johan janssens ve bakanlıktan mösyö colson ile günümüz dünyası üzerine koyu bir soh-bete dalmak niyetiniz, oysa kimse gelmemiş henüz, evinizin içi bom-boş, diye düşünecek oluyorsunuz ki, johan janssens, dolaplardan birinin içinden şeytan misali sıçrayıveriyor odanın orta yerine, epeyi telaşlı bir hali var: doğrusu hiç vaktim yok, ne *şu küçük şıllık ondine'nin* romanının devamını dinlemeye, ne de oturup, günümüz dünyasına dair görüşlerimi sizinle paylaşmaya, görüyorsunuz ya, ne var ne yok, olduğu gibi günlük gazetede ki köşemde yazmam gerekiyor... zira benim şu ezeli rakibim, tanırınsınız kendisini şu şair johan darrieux –alın size işte hem bir johan, hem de bir şair daha: böylelikle 3'e tamamlanmış oluyoruz, johan janssens johan brahms ve johan darrieux– hiç vaktim yok mirim, diye yakınıyor bana şu darrieux, sanki benim ondan çok vaktim varmış gibi; mesele şu: ultra-marksist olmaya can atıyor kendisi, gelin görün ki, ismi gazetede yayınlansın istemiyor. Şu öğretim görevlisi bloks'un da hiç vakti yokmuş... hem de hiç...oysa Şair johan janssens fazladan fazlaya gazetecilik yapıyor diye kıs kıs gülecek bolca vakti buluyor ama. İşte böyle o falancayla, bu filancayla çene yarıştırıp, ağızlarının payını vereceğim diye vakit yitirirken, bir taraftan da ultra-marksistlerin gazetesine, güzel sanatlar ve edebiyat dünyası hakkında yazdığım makaleleri yetiştirmem gerekiyor... derken, spor sayfası ve kırılmış kol ve bacakların o karanlık sayfalarında, gazete, aşırı derecede 'entelektüelleşiyor' diye veryansın ettiklerini görüyorum... bunun üzerine yazı işleri müdürü kaptan tek-göz'ü de bir güzel kandırıp, onun da bu zırvalığa inanmasını sağlıyorlar, sonra kendisi fildişi kulesinden aşağılara inerek, yanıma geliyor ve şöyle söylüyor: gazetenin son günlerdeki gidişatını hiç beğenmiyorum... on sayıdan dokuzu berbat, çünkü on sayıdan dokuzu gazeteden Başka herşeye benziyor. Sizin

anlayacağınız, gazete fazlasıyla entelektüelleştirilmiş, diyor, o ruhu zavallı flandralılar. Ruhu zavallı flandralılar onlar, çünkü yaşamı ‘bugünün’ değil, ‘çoktan geçip gitmiş zamanın’ aynasına yansımış haliyle görüyorlar. Yazdıklarınızı beğeniyle karşılıyor, önünüzde şapkalarını çıkarıyorlar, gelin görün ki gene de... bu makalenizi biraz fazla uzun tutmuşsunuz gibi geliyor bana... öbür makalenize gelince... onun da gençler için pek uygun olmadığını düşünüyoruz, diyorlar, öte yandan solcular ise: tamamdır, elbette solcu olduğunuzu dile getirebilirsiniz, buraya kadar sorun yok, yalnız, kilisenin, bulunduğunuz yelpazenin ortasında durduğuna da kuvvetli bir vurgu yapmalısınız... sağcılar da: Çelik’in sovyet şairini, Yaşam’ın şairi johan janssens’ten kat be kat yeğ tutarız, diyorlar.

Anlattıklarını bitirir bitirmez, açık kalmış sokak kapınızın aralığından dışarıya süzülüp, gözden yitiveriyor johan janssens, tıpkı şu şeytan aldı götürdü– saklamadan getirdi, tekerlemesindeki gibi: siz de kendinizle öylece kalakalıveriyorsunuz, yanınızda günümüz dünyasını tartışarak sohbeti koyultacağınız hiç kimse olmadan.

İNSAN DALAVERECİLİĞİNİN HAYALETİ

Bakanlıktan mösyö colson ancak ortada ziyadesiyle ciddi bir mesele varsa bir şeyler söylemek için açar ağzını... kararlı duruşu ve varlığına hükmeden daha çok sükunettir onun... gelin görün ki bugün beyninin –yoksa cüretinin mi– sözcüklerle tıkkış tıkkış olduğu, yüzünden okunuveriyor: evimin dış duvarı biraz canımı sıktı, dahası yeni komşum da elbirliği etmeye yanaşmadı, hal böyleyken ben de işyerinde patronumdan izin alıp avukat bay pots’u görmeye, onu akıl danışmaya gittim, bay pots kalın mı kalın hukuk kitaplarını ortaya çıkarıp beni biraz bilgilendirirken, bir yandan da, hayat hikayesini anlatmaya koyuldu: biraderlerinden biri spa’da avukatmış, varlıklıymış da, öbür biraderi de ostend’de avukatlık yapıyormuş ve onun da hali vakti epeyce yerindeymiş, kendisine gelince o da filature ve labor adında 2 fabrikası olan bu acınası taşra mezbebesinde avukat olarak çalışıyormuş ve de yoksulmuş... yoksul olduğu kadar zaten tanınmıyormuş da... verdiği ustalıkla söylevlere rağmen, zira kendisi de dostumuz johan janssens’in umumiyetle hakir görülenler kardeşliği mensuplarından: yani ultra–

marksistlerin; o, fakir fukaranın hakkını gözeten avukatlardandır gerçekten de, romantik, onursal bir unvandır bu... nedir ki dünya artık romantizme ihtiyaç duymuyor, bir seçim arifesinin dışında. Ve başlarında pislik içinde kasketleri, suratlarında göz göz olmuş yaraları, insanın gözüne sokarcasına ceplerine yerleştirdikleri ultra-marksist gazeteleri olduğu halde onun bekleme odasından içeriye babalarının hayrına hizmet gördürmeye sökün eden bütün o gariban hergeleler: ama siz siz olun ve onlara, sözgelimi kardeşlik bürosu veyahut ultra-marksistler manastırı nerededir diye sormaya yeltenmeyin; bu soruya ne hiçbir zaman yanıt verdiler, ne de bundan sonra verecekler, zira hâlihazırda bu meseleyle bir nebze olsun alakadar değiller... hâlihazırda alakadar oldukları tek bir şey vardır onların: o da babalarının hayrına hizmet gördürebilmek, kanağan ve iyi- niyetli bir adamcağızı hafif tertip bir parodiyle alaya alıp onu kafeslemektir. Bay pots bana bunları anlattı ve apansız, insan dalavereciliğinin hayaleti tam önümde belli belirsiz bir karaltı halinde görünüyordu... oradan apar topar bir kaçışım vardı ki, dahası bay pots'un kalın hukuk kitaplarından akıl danışmaya oraya gitmeyi gözüm kesmez oldu artık. Bakanlıktan mösyö colson yüreğini açıp, içinde bastırıp durduğu tıkkış tıkkış birikmiş sözcükleri işte böyle döküyor dışarıya ve çok geçmeden kararlı ama suskun varlığına gömülüyor yeniden.

SİZİN MENFAATİNİZ ŞİİRDE GİZLİ

Yağmur ve rüzgâr pencerelerinizi dövmekte, siz de yeni bir şiir okumak istiyorsunuz, konusunu *ondine yavrucağıyla onun 1.göz ağrısından* alan, gelin görün ki bakanlıktan mösyö colson hiç beklenmedik bir şekilde Dur diyerek size mani oluyor... tıpkı ter-muren'in bekçisiz, korumasız hemzemin geçidinde olduğu gibi. Dur... siz zaten ölümü, tehlikeyi ve hapishaneyi düşünmektesinizdir, ama bu sırf siz bütün alışverişlerinizi *au bon marché*⁵'den yapın dıyerdir. Noktalayın *ondine yavrucağıyla onun 1.göz ağrısı* konulu şiirinizi; ter-muren ve günümüz dünyası hakkında yazıyor oluşunuz yoksa salt kendi konumunuza sağlamaştırma amacına mı hizmet ediyor? Ve bir anlam veremedi, berbat şiirinizle, gözlerinizi dikmiş bakanlıktan mösyö colson'a

öylece bakıyorsunuz... şu da var elbette, o söyleyeceğini söyledi, Bum, ve bunun dışında balık pazarındaki ölü bir pisibalıgı gibi gömüldü suskunluğuna. Ama işte siz de sorunun gerçek nedeninin nerede yattığını gazeteci-şair johan janssens başını sallayıp konuşmaya başladığında kavrayıveriyorsunuz: daha demin ben de bakanlıktan mösyö colson'a bugünlerde işlerin gidişatından bahsediyordum: emekçiler ve yeni bir toplum, daha hakkaniyetli bir dünya, aman tanrım, görüyorsunuz ya hepsi de kof birer slogan olup çıkmışlar; hâlâ kullanımda oldukları doğru, gelgelelim kimse yutmuyor artık bunları; belki de isa ve marx'ın dünyayı bir adım ileri taşıdığı doğrudur bir ihtimal, şu da var ki, etrafınıza şöyle bir bakacak olursanız bunun şüphe götürdüğünü görürsünüz, işte benim de bu nedenle bakanlıktan mösyö colson'a demem odur ki, bugüne bugün şayet ben de bir gazetenin editörüysem, insanın sosyal kişiliğinin görmezden gelindiği ve kitlelerin hizmetinde olma temalı şiirler gönderebilir onlar bana, gelin görün ki öfkeli, dahası şiir sıcağı sıcağına yayımlanmayacak olduğunda bu oyunu oynamaya da yanaşmıyorlar; katolik piskopos yanlısı şairlerin ise öte yandan her ne kadar işleri güçleri tanrı ise de, uzaktan ya da yakından tanrıyla bir işleri olsun istemiyorlar, diğerleri de şu yeni topluma dair yazmaktalar şiirlerini, ama bütün inandıkları kendileri ve kendi şiirleri: tutalım ki bir parti ya da bir din kuruldu, sembolü veyahut mostralığı da bir kedinin kuyruğu olsun, hiç durmaz: vay efendim kedinin kuyruğu şöyleymiş, vay efendim kedinin kuyruğu böyleymiş diye yazıverirler hemen: bakanlıktan mösyö colson johan janssens'in sözünü kesip soruyor: peki siz şu *ondine'nin ilk göz ağrısı* hakkındaki şiiriniz yayımlansın diye ısrarcı bir tutum içine girecek misiniz, hani konumunuzu sağlamlaştırmak adına?

KAMBUR İHTİYAR KONUŞUYOR

Müzik hocasıyla onun bir içim su karısı lucette şapel yolu'nda kambur ihtiyarla karşılaşılıyorlar ve kambur ihtiyar onlara diyor ki:

1800'lü filan yılların ter-muren'i hakkında yazıldığı geldi kulağıma, yazılanları okumayı da isterim doğrusu, ama okumam yoktur benim işte, eski günler nasıldır bilirsiniz... gerçi eski günlerden bahsed-

yorum ya aslında yıllar, uzun yıllar öncesi demeye vardırıyorum sözü, ter-muren o zamanlar zihninizde canlandırdığınızdan çok başkaydı. Kulaklarınızı takunya takırtıları, tespih şıkırtıları doldurur, burnunuzda sert cinin, isli yağ lambalarının ve fabrika tuvaletlerinin kokusunu duyardınız. Şatonun ve iplik fabrikasının sahibi bay derennekür'un şimdi olduğunca fransa'daki tanrı gibi bir yaşam sürdüğünü sanmayın sakın; hayır, efendim o da tıpkı diğerleri gibi hayvanın tekiydi. Hele şunu bir dinleyin, bir keresinde purolarını unutmuş, faytoncunun da, rahmetli oldu artık, puro satın almaya tütün dükkânına gitmesi gerekmişti, neyse işte dükkâncının üste verecek bir santim bozukluğu yoktu, faytoncu da bunun üzerine, boş ver gitsin, puroyu kime aldığımı biliyorsun nasılsa... heyhat bay derennekür bir santimlik para üstü nerede diye sormuş, çıkıp bu kez dükkana kendisi gitmişti: yoksa sen beni zengin mi sandın ha! Ve ilk başlarda, iplik fabrikası henüz bu kadar büyük değilken, giriş kapısında bizzat kendi bekler, birileri geç kalmaya görsün, dinlemez basardı sopayı, ha ha, ben de geç kaldıydım, üzerimde mavi renkli yeni iş gömleği vardı, onun önünden fabrikadan içeriye sıvıştım, gömleğimi başka bir askıya astım, bay derennekür peşim sıra beni aramaya geldi ama tutup başkalarını dövdü, ha! Fabrikadan söz açılmışken, mayıs ayı geldi miydi, hepimiz tespihlerimizi çeker, aziz ursula günündeysen, ay-nen ordudaki gibi dörtlü saflar halinde dizilip ayine yollanırdık, yürüyüş şeklimiz tıpkı bir abdestbozanı andırırdı, bay derennkür başımızdı, ama en güzel tarafı da bütün o çoluk çocuktu, on yaşına bile basmamışlardı daha, bilhassa o küçük kız çocukları, fabrikanın selameti ve refahı için dua etmek üzere yola düzüldüklerinde, meleklerle benzerlerdi... hiç şüpheniz olmasın, harcadığımız vaktin telafisi için de akşamları mecburen fazla mesaiye kalırdık, meleklerin uyuyakalmış olmasının hiçbir önemi yoktu, sakallı isa, yani ustabaşımız, aralarda dolaşır, uyuyanları tekmeleyerek uyandırır. Demin tuvaletlerden söz ediyordum ya, işte bir gün hiç olmadık, daha önce bilip etmediğimiz yeni bir şeyle karşılaştık, bir sağlık komitesiyle, bay derennekür'un amcasının biraderiyle glemmassons'un kızından oluşuyordu komite ve akrabaydılar... glemmassons'un kızı da afet bir şeydi doğrusu, gelgelelim düztabandı, gördüğümünden değil ya öyle derlerdi işte, hep yerleri süpüren eteklikler giyerdi... neyse işte, demin de anlatıyordum ya, komite gelmişti, bunun üzerine o kadar geç saatte çalışmaması gereken çocuklar toplandıkları gibi tuvaletlere sokuşturuldular, ama içlerinden biri ağlamaya başladı,

komitedekiler de duymuştu bunu, neden sonra bay derennecour küçük kızı tuvaletten çıkartıp dedi ki: bu da neyin nesi oluyor, neden orada saklanıyorsun sen bakayım, senin evde, annenin dizi dibinde, uzun süre önce yatmış olman gerekirdi... çocuk işte görüyorsunuz ya, besbelli burada kalmakla bir bildiği var, bir şeyler yürütecekti demek ki!

Derken bir içim su lucette nasıl olup da bunca şeyi hatırlayabildiğini ona sorduğunda, kambur ihtiyar şöyle karşılık verdi: hah, benim zamanımda konuşacak başka bir şeyimiz yoktu da ondan.

KÜÇÜK ONDINE’NİN İLK GÖZ AĞRISI

Küçük ondine’nin kendini kutsal kardeşinin dayanılmaz çekimine kapırdığı günler olduğu gibi onun yüzünden dehşete düştüğü günler de hiç eksik olmuyordu... onu dün alabildiğine mutlu eden tastamam aynı şeyler bugün geldi mi tiksindirici şeylere başkalaşıveriyorlardı. Ondan köşe bucak kaçıyor, onu kendi haline, kendi kendine bırakarak şöyle diyordu: ona sonsuza dek bakacak değilim ya âmin. Öyle olsa bile bunun çok başka bir şey olduğunu duyumsuyordu: belki de istediği için onu unutmayı seçmişti. Demiryolu boyunca uzanan kızgın asfaltı şato yolunun gölgesi için ardında bırakacaktı şimdi... yolunun üzerinde bir demet çiçek toplamıştı, öyle çoklardı ki, onların kök salacaklarını düşleyerek, onun— yani azize ondine’nin— geçtiği yerlerde iz bıraksınlar diye birer birer toprağın üzerine fırlatmıştı çiçekleri yürüyüp ilerledikçe. Fakat bu çok sürmemiş, azize oluşunu çabucak unutuvermişti, şato parkının alçak duvarından yukarıya tırmanıp, sivri çivili uçlarından sıkıca tutundu parmaklıklara. İşte orada, bay derenancourt’un nasıl bir yaşam sürdüğünü, purosunu tıttırıp bahçıvanına emirler yağdırışını kendi gözleriyle gördü... ağzındaki purosunu öylesine devasa, ortalığa emirler yağdırdığında sesi öylesine gürdü ki. Ama işte kafasına bir kasket geçirmişti, bu yüzden de onu ancak güçbela bağışlayabilirdi ondine: rengârenk tüylerle süslenmiş demir bir başlık takmış haliyle görmeyi yeğlerdi onu doğrusu. Hafif bir yağmurun çiselediği bir cumartesi günü, şatodan çıkıp bahçeye doğru koşturana 2 küçük oğlan çocuğu gördü, içlerinden daha büyükçe olanı parmağını ötekine doğrultmuş, vaaz verircesine ona nasihat ediyordu. Ah, yüce efendimiz, ter—murenli ulu isa, işte o

anda ondine'nin hissettiklerini ve özlemini çektiklerini yalnız o çocuk anlayabilirdi ya da neden böyle düşündüğünü: bu cumartesi sabahıyla bu çisentiye, doğrultulmuş o parmakla daha birçok şeyi de beraberinde unutacak mıyım yoksa? Bu arada kendini valeer'e hararetle nasihat verirken görmüştü, kendi parmağı da kalkıktı. Tam anlamıyla kavrayamadığı bu olan biteni arkadaşına, genzinden konuşan şişko liza'ya anlatmak için sabırsızlanıyordu... hoş ortada anlatacak bir şey de yoktu ya, hem sonra hiçbir şey olmamıştı ki zaten! İşin garibi, yine de şişko liza anlamıştı onun halinden ve şimdi artık kimsenin olmadığı bahçeye bakmaya, ondine'yle birlikte doğruca parmaklıklara koşturmuştu. İşte orada duruyorlardı diye parmağıyla gösterdi küçük ondine. O senin sevgilin olmuş diye genizden gelen bir sesle konuştu şişko liza. Ondine bakışlarını ona çevirdiğinde yüzünde şaşkınlıkla birlikte neredeyse heyecan okunuyordu... benim sevgilim, benim sevgilim diye sürüp giden bir şarkıyla kıpır kıpırdı içi. Başka birilerine anlatayım deme ha, sana şöyle bir bakış fırlatıp, parmağımı havaya kaldıracam ve böylece ikimiz de bunun ne anlama geldiğini anlamış olacağız. Aralarındaki bu sır beraberinde kaygılarını getirip, onları daha bir olgun kıldı, zaten onlardan da salt bu yüzden mutluydu, vardıkları bu noktadan sonra ne dün, ne de ondan önceki günde olduğu gibi masumca bir yaşam sürdürmeleri de artık olanaksızdı.

Kaldı ki, küçük ondine'nin üzerinde fevkalade bir etki bırakan başka bir şey daha vardı: o 2 küçük oğlan çocuğu deri ceketler giymişlerdi, benzerlerini daha evvel hiç görmediği cins paltolardan. Ter-murenli meryem anamızdan bir tane kendisi için, bir tane de kardeşi valeer için bu paltolardan istemeyi geçirdi içinden. Okuldan çıkışında kardeşini başka çocuklarla oynarken gördü: hepsi de onun yaşlarında çocuklardı, ama yine de aralarında en aptal, en sakar olanı kendi kardeşiydi... saklambaç oynuyorlardı, valeer barakanın kapısının önünde dikildiği yerde, başını koluna gömdüğünde, bütün çocuklar da başka bir yerde oynamak için oradan uzaklaştılar. Ve işte o sırada, ondine deri bir paltom olsun ne olur diye dua etmeye koyulduğunda, kuzini, o pis cadı çıkageldi ve sabırla bekleyen valeer'in kafasını tuttuğu gibi var gücüyle duvara çarptı. Kan revan içinde kalan valeer ağlıyordu. Küçük ondine sövüp saymak istediye de düğümlemiş gırtlığından hiç ses çıkmıyordu, sıkılmış yumruklarını sallayıp, pa-

ramparça edene kadar takunyalarıyla duvarı tekmeledi. Neden sonra yere yıkılmıştı. Babasının gelmesi ve ondine'nin sıkılmış yumruklarını zorlayarak açması gerekti.

SUÇ

Küçük ondine o gece bir düş gördü –ter–murenli meryem anamızdan altın ışıltılar saçan bir palto giyinmiş valeer'i göstermişti ona düşünde– uyandığında yatakta bir o yana, bir bu yana dönüp durdu ve bir daha da uyuyamadı: bu gördüğüm gerçekleşsin ne olur diye dua edip yalvardı. Kardeşi valeer yanında uykudaydı, ellerini göğsünde kavuşturup, çıplak dizlerinin üzerine çömeldi, kendini yeniden uykunun kollarına bıraktığında bu kez farklı bir düştü gördüğü: ellerini kuzinin boğazına geçirmiş var gücüyle sıkıyordu. Ertesi sabah şapele doğru yola koyulduğunda, deri ceketin orada olacağına dair beslediği umutla, ya kandırıldıysam eğer oracıkta düşüp ölüvereceğine dair içini kemirip duran korku arasında gidip geliyordu, başını yukarı kaldırıp bakmaya zor bela cesaret edebildi: heykel oradaydı, ama deri ceket filan yoktu işte. Uğradığı düş kırıklığıyla bu kadarına derinden sarsılmasaydı, belki de oracığa yıkılıp iki gözü iki çeşme ağlayacaktı, ama şu anda değil: lanet üstüne lanet okuyup, orada hemen yeni bir mucizenin gerçekleşmesini talep etti. Arkasını döndüğünde başış sandığını gördü: deri ceket için gereken para orada duruyordu işte, valeer'in de mensubu olduğu azizler cemaatinin parası oradaydı. Takunyasını ayağından çıkarıp eline aldı ve duvarın içine monte edilmiş olan demir plakanın üzerine vurmaya başladı, ama o vurdukça içeride dehşet bir gürültü yankılanıyordu, o yüzden ancak ufak bir gedikti açabildiği: çok geçmeden gidip babasının kerpetenini alıp getirdi ve asılıp bükerek başış sandığını açtı. Kerpeteni alelacele götürüp yerine koyduktan sonra ayak yoluna kapanıp saydı parayı. Bir başına şapel yolu boyunca, 'labor'un upuzun duvarını takip ede ede kasabaya doğru yürümeye koyuldu. İt kopuklardan bay gourmonprez, giriş kapısında dikiliyordu; öyle olsa da o bir centilmen diye düşündü ve bu düşünceyle yanakları kızarıverdi, yerlere kadar

eğilip selam verdikten sonra: “günaydın labor’un libertenlerinden bay gourmonprez, diye seslenip, takunyalarını tıkırdatarak kasabaya doğru hızla yürümeye koyuldu. Daha önce hiç gitmemişti oraya. Kasaba onu korkutuyordu, öylesine büyük bir yerdi ki, bütün o mağazaları, caddeleri ve insanlarıyla. Ve alçakgönüllülükle bir papazı selamladığında –kasabanın pederi size günaydın– onun, kendi adını bile bilmediğini ayımsadı: demek ki her şeyi bilmiyordu işte... hele o yürüyüşü, adım attıkça, cüppesinin altından topukları gözüküyordu: uzun siyah çorabı da delikti! Ve ondine kasabanın büyüklüğü karşısında içinde yer eden kör korkuyla alabildiğine çılgına dönmüştü, o kadarına ki, deri ceket satıyorlar mı diye sormak için tutup bir manavdan içeri daltıverdi: panik içinde pırasalara, havuçlara baktı, kahkahalar kulaklarını tırmalıyordu. Gözyaşlarına boğuldu. En sonunda, gözüne, kapısının önündeki mankenin üstünde bir tür yağmurluk asılı olan bir mağaza çarptığında, içeri adım atmaya gücü gücüne cesaret edebildi. Avuçlarında adamakıllı ısınmış parayı uzattığında, paranın sefil birkaç metelikten öte bir şey olmadığını söyleyen tezgâhtar kadının sözlerini duydu. Küçük ondine çareyi oradan kaçmakta buldu, kelimelerle anlatılmaz bir üzüntü, yo hayır, kelimelerle anlatılmaz bir burukluktan yaşadığı: gidip pazardan oyuncak bir bebek satın aldı. Paraya dikilen şüpheli bakışları görmezden geldi, çarşıdaki o madamları öldürebilirdi hani. İki eliyle sentleri bir kulecik biçiminde dizdi tezgâhın üzerine, ne var ki, umutsuzluğa dönüşüveren bir şaşkınlıkla, afal afal paranın bir kısmını kendisine geri uzatışlarını izledi: bu para üstüyle ne yapsaydı acaba? İçine oyuncak bebeğin konduğu kutuyu koltuğunun altına sıkıştırıp, ter–muren’e doğru düzüldü ıssız yola, kalan para üstünü de yolun kenarındaki hendeğe doğru fırlattı. Şapelle ter–muren’in hemzemin geçidi ağaçların ötesindeydi. Oraya doğru yürüyordu, ama sanki tuhaf bir şeyler varmış gibiydi ortada: sanki ter–muren ufalıvermiş gibiydi. Şu beyaz–kırmızı renkli levha üzerindeki çapraz haç işaretiyle ‘dikkatli olun’ yazısı nasıl da ahmakçaydı öyle... ha, ha, günde 2 kez, tıngır mıngır ilerleyerek geçen bir kara tren için üstelik. Tıngır mıngırdı, öyle ya, ağır aksak gidiyordu, öyle şimşek hızıyla filan akıp geçtiği yoktu. Sonra şapel ve de üzerine eğildiği tırnığıyla ter döken bir köylüyle tarlalar: insan ağlasın mı gülsün mü bir türlü kestiremezdi, işte o kadarına küçük bir yerdi. Usulca oyuncak bebeği valeer’e verdi, sıkıca sarılıp onu göğsüne bastırdı kardeşi. Aynı kuzinininkinin benzeri lepiska saçları vardı,

valeer bebeği o sanmıştı. Ondine oyuncak bebeğin nasıl uyuduğunu gösterdi, bak işte – e bebeğim e– valeer de yineledi bu sözleri, ardından parmağını uyuyan bebeğin gözüne bastırdı, gözünün yerinde artık kapkara bir çukur duruyordu bebeğin. Orada öylece oturduğu yerden sabit bakışlarını üzerine dikmiş üşütük annesine aldırmaksızın lanet üstüne lanet okumaya başladı küçük ondine ve çekip aldığı oyuncak bebeği duvara fırlatıp paramparça etti. Dört bir yana savrulmuş parçaları görünce pişmanlık ve öfke içinde ve aynı zamanda kendisiyle birlikte valeer'in de boğulduğu düşünüyü hatırlatan bir şeyler yüzünden bu kez daha yüksek bir sesle söyüp saydı. Valeer ağlamaya başlayarak: “e bebeğim e” diye bağırdı. Üşütük annesi ise gülmekten katılmaktaydı.

SUÇ VE TÖHMET

Küçük ondine'nin şimdi oturup işlediği suçun izlerini nasıl silip yok edeceğine dair ince bir plan yapması gerekiyordu, ama bu işi sonraya bıraktı, şapelin etrafında gezinmeye, kasabanın üzerinde uzanan gri gökyüzünü, 1. pislik yuvalarının ötesinde tüten bacaları seyretmeye koyuldu. Bir de hendeğin içine fırlattığı parayı aramaya gitti, ama ne kadar aradıysa da hiçbir yerde bulamadı. Sonra bütün cesaretini toplayarak, şapelden içeri girdi... bakarsın hırsızın teki gelir de bağış sandığını soymaya kalkışır, diye düşündü... ve sonunda ter-muren'in aptal mı aptal ihtiyar kadınlarından biri girdi içeriye, bunun üzerine olacakları daha evvelinde belki de yüzlerce kez gözünün önünde canlandıran ondine hıçkırı hıçkırı ağlamaya başladı. Ama işin garibi, timsah gözyaşlarına, şimdi durup dururken dökmeye başladığı gerçek gözyaşları da karıştırmıştı işte: böyle bir insan olduğu için apansız üstüne çöken bir pişmanlığın gözyaşları. Kadın vakit yitirmeden dışarı çıkıp, önüne gelen herkese bağış sandığının soyulduğunu anlattı: neyse ki bir köşeye büzülmüş iki gözü iki çeşme ağlayan vapeur'un kızı ondine'ye dokunmamışlardı. Küçük ondine son söylenenlerin ne anlama geldiğini kestiremediyse de bunu bir fırsat bildi: bağış kutusunu soydular ve bana da bir şeyler yaptılar... hoş kendisine ne yapmış olabileceklerine dair en ufak bir fikri yoktu ya... yine de sağa sola, oraya buraya, hatta bay derenancourt'un şatosuna

bile gitmesi gerekti. Bu bütün olan bitenlerin gittikçe daha çapraşık, daha karmaşık bir hale dönüşüyor olmasından zerre kadar kaygı duymuyordu, tam tersine, bu iş nasıl sonlanacak diye meraklanıyordu ve delicesine de kıvançlıydı, şatoda kendisini soru yağmuruna tutmak istediler diye: her şey bir tarafa, şatodaki o 2 oğlanı yeniden görmek için yanıp tutuşuyordu: yaşça büyük olanı, yani achilles büyük ihtimalle kardeşine hararetle nasihatle bulunuyor olmalıydı yine. Onu süs havuzunun kıyısında otururken görünce oraya doğru seğirtti ondine, bir yandan da “o benim sevgilim, benim sevgilim,” diye geçiriyordu içinden, öyle olsa da, ne yapacağını, ne söyleyeceğini kestiremiyordu. Alı al moru mor haliyle mutlu hissediyordu kendini, belli belirsiz birilerinin, bir hanımefendinin kendisine seslendiğini duydu. Neden sonra şatodan bay derenancourt da bizzat yanına gelerek başına gelenleri kendisine anlatmasını istedi. Aynı hikâyeyi olduğu gibi tekrarlardı... hüngürdeyerek, çünkü şatodaki herkes onun hiç mi hiç anlamadığı bir dilde konuşuyordu... o kadarına ki, birileri kendisine bir şeyler yaptı diye handiyse keyifleniverecekti. Bay derenancourt hiç konuşmadan süzdü ondine’yi, onunla birlikte mağazalarını ve caddelerini güçbela çıkartabildiği kasabaya gitmesi gerekti. Polis adamın neye benzediğini, kısa ya da uzun olup olmadığını sordu ona. Ondine, adam ne kısa, ne uzun, ne şişman ne de zayıftı diye karşılık verdi, ama suratında, sol yanağında bir siğil var gibi gelmişti kendisine... ha, ha, tıpkı annesinininki gibi... ve onların hayal bile edemeyecekleri türden, en mükemmel biçimiyle verdi adamın eşkalini: bir kerpeteni kilit yuvasına oturtup kırarak açmıştı bağış sandığını... peki ama ona yaptıkları... işte bunu anlatmayacağım dedikten sonra sustu... Ve sırf gördüğü cılızca bir adam yılışıkça sırtıp duruyor diye, o da yılışıkça sırtıttı; neredeyse on bir yaşındaydı ve ilk komünyonuna gitmesine şunun şurasında az bir zaman kalmıştı; birdenbire başına fena bir iş gelmiş olabileceğinden işkillenivermişti, ilmiyal derslerinden birinde papazın söylediklerinden: küçük kızlar bacak aralarına bakmamalılar demişti. Düşündükçe başına ağırlar giriyordu, eve dönüş yolunda, gidip parasını aramayı da unuttu şapel yolu’nun kıyısındaki hendekte.

Bir de şu var tabii, iş bu kadarıyla kalmıyordu: birkaç yıl evvelinde, labor’daki işine son verilen şu ustabaşı, hani bütün zenginler hergelenin önde gidenidir dedi diye... sonra da dara düşüp, sefil olan, öyle derler ya... işte o, küçük ondine’nin verdiği eşkale uyuyordu: uzun boylu ya

da şişman değildi, bunu bir tarafa bırakın, yanağının üzerinde de, tam olarak bir siğil değildi belki ama bir şeyler vardı, bir çizik... belki de o zavallı kızcağızın siğil sandığı şey bir çizikti. Bu adam şapelde gördüğü adam mıydı peki, eğer öyle diyorsan, yemin et bunun üzerine... tanrı şahidimdir ki... deyip iki parmağını kaldırması gerekmişti. Derken, iplik fabrikasından libertenlerin kapıyı kırıp zorla ter-muren şapeline girdiklerini, tasvirleri kırıp geçirdikten ve bağış sandığındaki parayı çaldıktan sonra dua eden küçük bir kızın ırzına geçtiklerini çok geçmeden duymayan kalmamıştı. Bunun üzerine libertenler de, siz asıl gidip katolik piskopos yanlılarının dokuma fabrikasındaki tuvaletleri gezip oralarda çocukların başlarına neler geldiğini kendi gözlerinizle görseniz çok daha iyi edersiniz diye karşılık verdiler. Başının üzerinde kopan bu hırgürün belli belirsiz ayrımındaydı küçük ondine: çamurlu şapel yolu boyunca tek başına eve doğru yürüdü, hendeğin kıyısından geçerken gözüne apansız bir şeyler ilişti: parasıydı bu. Onu boyuna gidip de daha ötelerde arayıp duruşunun garip olduğunu düşündü... sen yakınlarla bir şeyler attığın düşüncesindesindir, oysaki gerçekte öylesine uzağındadır ki; bu düşüncenin tüm hayatı boyunca hatırlamaya değer bir şey olduğu sonucuna varmıştı ondine.

DRAMDAN ESER KALMAMIŞ

Bize anlattığınız, diyor johan janssens, *küçük ondine'nin şapel-deki bağış sandığını zorla kırıp açtığı ve çaldığı parayı harcadıktan sonra artakalanını da şapel yolu'nun kıyısındaki hendeğe fırlattığı. Ayrıca ondine suçladığı için, başka birilerinin tutuklandığı da bize anlattıklarınızdan...ona bir şeyler yapmış olan birilerinin, ondine'nin söylediğine göre...en sonunda bilahare, yoksa bilahare en sonunda mı olacak...? Hendekteki parasını tahmin ettiğinden bütününüyle farklı bir yerde bulduğunu: bunun da tüm hayatı boyunca hatırlamaya değer bir şey olduğu sonucuna vardığını.* Tüm bunları hülâsa etmeye kalkıştığımda tüylerim ürperiyor –insanoğlu dediğiniz balta girmemiş ormanlardaki bir hayvandan daha kurnaz, daha merhametsiz midir ki tekme basıp, atsın bir diğerini ilkin ona kazmasını söylediği çukurun içine ve sonra da, birkaç santimlik bozuk parayı nerede bulduğunda olsun akli fikri. *Sizin* tüyleriniz nasıl da daha fazla ürpermiştir kim bilir, yani bu drama çözülüp, ortaya döküldüğünde, bir yazar ola-

rak bariz biçimde istifinizi bozmadığınıza bakılırsa! Araya girip johan janssens'in sözünü kesiyorsunuz... aslına bakılırsa o söyleyeceklerini bitirmişti, buradan hareketle araya girmek yalnızca sözün gelişi... ve siz diyorsunuz ki, yazar kimliğiyle dramı alıp doruk noktasına tırmandırabilirsiniz, ama öte yandan sanatçı kimliğinizle kendinize azap çektirir, merak eder durursunuz, ***insanın duygularına hükmeden kurallar göz önüne alındığında, ondine acaba bu soruya yani 'kendisine bir şeyler yapıldığı' sorusuna yönelik endişelerini daha öteye taşır mıydı, diye: tam olarak kaç yaşındadır ki zaten? Ve hangi yaşta oluşu daha elverişlidir şunu bir kenara bırakıp da bir diğerini düşünmesine...?*** Fakat johan janssens araya girip kendisinin esasında başlı başına farklı bir şeyden, doruğuna tırmandırılan dramdan söz edip etmediğini sormak suretiyle sizin sözünüzü kesiyor. Hah işte, abartılı jestlerle elini iç cebine götürerek, haftalık bir bülten çıkarıyor ortaya... resimli sanat eleştirisi bültenini... ve işaret parmağını sütunların üzerinde gezdirerek diyor ki: kendinize burada yazanlarla azap çektiyseniz daha iyi etmez misiniz acaba: ter-murenli ondineke'nin yazarı gerçekte takdire şayan bir yeteneğe haiz ise de, kendisi dram duyarlığının yoksunluğundan muzdarip, bunun yanı sıra flamancayı öyle bir üslupta kullanıyor ki acınma duygusu uyandıran nitelikleri de salt bu yüzden hummalı bir atıp tutmadan öteye gitmiyor... Sonra da bülteni katlayarak diyor ki: işte, görüyorsunuz ya, acaba doğru şeyi düşünüyor mu diye hem kendiniz düşünüyorsunuz, hem de roman başkışınıza aynı şeyi düşündürtüyorsunuz, hem sonra, onlar yalnız acınma duygusu uyandıran niteliklerinizin hummalı bir atıp tutmadan öteye gittiğini söylemekle kalmıyor, dram duyarlığından bihaber olduğunuzu da ifade ediyorlar.

Ancak tam o sırada kapı açılıyor ve içeriye giren bakanlıktan mösyö colson sarf edilen son sözü duyarak şaşkınlıkla soruyor: dram mı dediniz, o da nedir kuzum?

DUBO DUBON DUBONNET⁶

Yine mi cumartesi, hava da mı kötü üstelik? Rüzgarın uğuldayan sesi ve sizin tüm dostlarınız hani sizin kahramanlarınız olan, yoksa öbür türlü müydü?... sobanın yanı başına oturmuş, zarif eşinizin çıplak kollarıyla sunduğu dumanı üstünde kahvelerinizi yudumlamaktasınız; hepsinin de, gidişatı kötü evliliklere dair söyleyecek bir şeyleri var ve de Ç'si büyük harfle yazılan Çöküş'e dair ki haddinden fazla doğa üstü yönelimli hıristiyan yaşantısı sürmenin bir sonucu sayılmaktadır bu, artı 2 savaşın, artı yeni bir tanesi daha çıktı çıkacak diye beslenen korkunun: zengininden fakirine, evin reisi küfelik olana dek içip yosmalarla fingirdeşirken, karısı da bir alman'dan veya bir kanadalı'dan veyahut da ruhül kudüs'ten bir çocuk peydahlamıştır ve café matissé'de... 1.pislik yuvalarının karşısında... o resmen altına etmiştir. Ve apansız evinizde ses seda kesilivermiştir, o sessizlikte radyodan yükselen şarkıyı duymaktasınızdır, bıkıp usanmadan, anlamsızca sürüp giden: *je n'aime que vou-ou-ous*⁷. Böyle işte ve kahramanlarınız koyuverirler kakhahayı... oysaki bu, kutsal imgelerin epey zaman önce çürüyüp küflendiğini herkesin pekala bildiğinin kanıtı değil midir?... ama öyle olduğu halde herkes korkuyla, nefsinin koruma güdüsüyle, 'ben herkesi toprağa gömerim işte' kurallarıyla kapatır gözlerini ve hepsi de taze mumlar yakar, sonsuza dek mi? Derken bakanlıktan mösyö colson fincanını bırakıp şöyle girer söze – önce karınıza dönerek: bir fincan daha alabilir miyim, lütfen... sonra da size: işte bu durum kilisenin pencere camlarına ilan asmayı zaruri bulduğunun sebeplerini açıklamaya yetiyor: ayine gidiniz; 6 gün boyunca katolik piskopos cemaatine bağlı patronunuz için ter döker, gelin görün ki 7. günü katolik piskopos cemaatine bağlı patronunuzun katolik piskopos cemaati tanrısına ayırmaya mecbur bırakılırsınız. Dahası insanlar bu durumda kendilerine ayırabilecekleri tek 1 günleri bile olmadığının bilincindedirler, zaten kendileri için bir gün olsun filan istedikleri de yok: onlar el-

6 Dubonnet sorunsalı tilki reinaert'le ilgili bölümde bir kez daha yineleneciktir; okuyucu bundan rahatsızlık duymaz diye umuyoruz... hoş duyacak olursa da, şansına küsecek artık, zira bu kendi bileceği iş. (Y.N.)

'Dubo Dubon Dubonnet' Fransız grafik tasarımcı Cassandre tarafından yaratılan ve bugün Fransa'da bina duvarlarında hâlâ göze çarpan şarap bazlı aynı adlı aperiatifin meşhur reklam sloganı (Ç.N.)

7 Yalnızca *sizi* seviyorum (ç.n.)

verdiğince azını yapıp, mümkün olduğunca fazlasıyla ödüllendirilmek arzusundadırlar zira. Ve ertesi gün yeni bir ilan asılmıştır: zamanı geldi! Adamın teki trene, bir diğeri de ayine yetişmek üzere yürümektedir. Ve bir ertesi gün yeni bir ilan daha: ay ayın ayın pazarı, tıpkı dubo dubon dubonnet gibi. Ve bir ertesi gün: besbelli asacak ilan kalmamıştır geriye, zaten iflahınızın kesilmesi, bir dubonnet ayini için helak olmanız artık gerekmemektedir: seçimler sona ermiş, katolik piskopos cemaati mensubu patronlar da hükümetin kabinesinde yerlerini almışlardır zira. Ve böylelikle son sözler sarf edilmiş olacaktı şayet johan janssens tutup da şunları eklemeseydi: elverdiğince az şey yapıp mümkün olduğunca fazlasını kazanmak istiyorlar diyorsunuz, yalnız bir taraftan böyle yapmaya da mecbur bırakılıyorlar yoksa akşam yemeğinde yarı haşlanmış patatesten ziyade yiyecekleri olmayacaktır... gelin görün ki bay pots bana, ultra-marksist entelektüellerin ivedilikle toplanmaları gerektiğini ve kendisinin çoktan 600 davetiye kaleme aldığını anlatıyor, ve sonrasında toplantıda mevcut olanlar: toplantıda konuşma yapacak olan bay pots ile toplantının haberini gazetede yazacak olan bendeniz johan janssens.

MAAŞ ZAMMI UĞRUNA

1 kasım yortusu gününün, sahipsiz ormanın üzerinde ve 2 fabrikalı kasabada 1.pislik yuvalarının oralarda, kendini hissettirdiği sırada johan janssens de, gün gelir belki bir kiraz ağacı fidanı dikerim diyen sizi uygun bir yerler bakınırken izliyor arka bahçenizde. *Ona* fidanı bahçenin neresine dikmeyi planladığını sorduğunuzda ise şöyle diyor:

Yanıt vermeyeceğim, bay yazar, zira sizin hayata dair küçük hazların keyfini sürmekte, zevahiri kurtarma peşinde olduğunuzu düşünüyorum ben, oysaki bunlar yolundan sapmaya, buna binaen yaşamın gerçek manasının raydan çıkma durumuna işaret ediyor. Sonra da siz hiç etkilennediniz ve sadece küreğinize bulaşmış bir parça toprağı sıyırmakla yetindiniz diye, tutup peygamberlere özgü bir şekilde bir parmağını havaya kaldırıyor: er ya da geç siz nasılsa benim için diyeceksiniz ki, ben, yani johan janssens, gazeteci-şair yenilgiyi kabullenmiş biriyim, gelin görün ki, kazın ayağı hiç de öyle değil; ben yalnızca zevahiri kurtarış peşinde olmayı ayıplıyorum ve nasıl ki siz küreğinizdeki toprağı sıyırap temizliyorsunuz, işte ben de kazıyarak incelikli sözcükler bulup

çıkartıyorum... ben böyle konuştuğumda varsın suratları mosmor olana dek yaygarayı koparsınlar... bir de şu var tabii, her şeyi gerçeği uygun halleriyle görmekteyim ben, tutup diyebilirsiniz ki, şu gazeteler de salt değimsiz bireyi, öyle derler ya, zincirlerinden kurtarıp, özgür kılmak veyahut da sanatı halka indirmek adına yayınlarlar sanat ve edebiyat makalelerini... o kadarına ki keyfiniz şöyle yerinde olmaya görsün, siz kendiniz de aldanıverirsiniz buna... elbette neyin ne olduğunu biliyorsunuzdur siz, yani sırf başka gazeteler öyle yapıyor diye onların da aynı şeyi yaptıklarını, dahası bu hareketleriyle belirli bir kitleyi etki alanlarına çekivereceklerini düşünürler: siz de perşembeleri gazetelerin çıkardığı tinsel yaşam eklerinin, şairler ve johan janssens, johan brams ve johan darrieux adlı gazeteciler, artı, haliyle dr k. k. kakkeman gibileri tarafından derlenmiş sayfalarına bakakalır, sonra da aşağı yukarı şöyle bir anlam çıkarıverirsiniz: biz sizi burada bir nebze olsun tinsel yaşamdan haberdar etmekteyiz, öte yandan şu da var ki, değimsiz birey söyleymiş ya da böyleymiş doğrusu bizi pek ırgalamaz... elbette cebimize biraz daha fazla para girse, kafa patlatacak biraz daha vaktimiz olsa, âlâ derdik, ama biz gelecek hafta sayfaları doldurmaya yetecek başka mevzular bulacağımızı ümit ediyoruz. Kaldı ki halk... halk ha... efendim o da ne demekmiş öyle...? halk protesto filan etmez, öylece yutuverir, hem alkış tutmaya da her daim teşnedir, ve bunun sonucu olarak her iki tarafta da zevahir kurtarılmış olur. Ama şimdi buyurun ve madalyonun öteki yüzünü çevirin şöyle, sözgelimi ne istemektedir bağlı bulunduğum gazetem benim? bir makale üzerinde uzun uzadıya kafa patlattığımı mı, yoksa şöyle 5 dakika çalakalem çiziktiriverdiğim midir bilmek istediği: yaşamı boyunca, sittinsene fabrikanın kapısında kart basmış olan ve ezkaza gazete fabrikasına müdür oluvermiş emekçinin zihniyetidir bu: manevi değerler metelik etmez, asıl önemli olan maaş zammıdır. Günlük yevmiyeye tabi fangogh, fannostayen ve picazzo. Ve başbakanla, eğitim, güzel sanatlar, imar– iskân, tüketim bakanları yazı işleri müdürüyle birlikte geçit törenindedirler, ama diğer taraftan da, elbette aralarında fangogh ve johan janssens’in de bulunduğu kalabalık tek bir pankartın ardından hep bir ağızdan seslenmektedir, şunu isteriz, bunu isteriz MAAŞ ZAMMI İSTERİZ diye... derken, geniş meydana, başbakan herhangi bir maaş zammının söz konusu olamayacağını açıklar açıklamaz pankartın ardında fangogh ve johan janssens ile birlikte yürümüş olan halktan bir alkış kopar. Ve bu esnada – evet, tam bu esnada yazarlar aman bilmez bir direşkenlikle yazmaktansa, bahçelerinde

gezinerek, kiraz ağacı fidanı dikecekleri uygun bir yer bakımındadır- lar, diğer bir deyişle, zevahiri kurtarma uğruna teslim bayrağını çekmiş- lerdir, bir başka ifadeyle, değimsiz bir yaşamın ufak hazlarının keyfini çıkarmaktadırlar.

BAY POTS BİR MEKTUP DÖŞENİYOR

Bakanlıktan mösyö colson, başı yere eğik bir şekilde, 2 fabrika- lı kasabanın, tavşan tepesi üzerindeki büyük ve çirkin zengin evlerinin ötesinde kalan, 1. pislik yuvalarının oraya doğru yürürken, gene, başı öne eğik olarak yürümekte olan johan janssens'e gürültüyle çarpıyor. Küt diye. Ve çarpışmanın şiddetiyle havaya kıvılcımlar saçılıyor, bunun üzerine johan janssens diyor ki: bakanlıktan mösyö colson, siz bana, sözde idealizminin, yalnızca birilerini daha zahmetsizce tongaya düşürmek için var olduğunu keşfeden çaresiz –yoksa hayata küsmüş mü olacaktı– bay pots'tan söz etmiştiniz... öyle de, belki o kendi kendine küsmüştür hayata olur a, zira gazetede yazdığım köşe yazılarımdan biri onu tetiklemiş olacak ki, tutup bana ağır mı ağır bir mektup döşenmiş... reinaert'in burukluğuna dair, burukluk nedir diye de sağ olsun üşenmeden bana izah edip, burukluğun bir illet olduğunu anlatmış. Ayrıca bir roman nasıl yazılıp da ortaya çıkarılır onu da açıklamış: bir fransız doktorun biyoloji ve modern birtakım şeyler fa- lan hakkında kaleme aldığı kitaplardan birini alır okursunuz... sonra da biraz kendi düş gücünüzden katıştırıverirsiniz demiş, daha doğrusu, yazmış... bir romanı işte böyle yazar, ortaya çıkarırsınız, kardeşçe se- lam ederim, pots. Ve şimdi bakanlıktan mösyö colson, gelin görün ki, bu alabildiğine müphem olduğu su götürmeyen, budalaca sözlerin ara- sından görece daha farklı şeyler bulup çıkarmasaydım, kendimi şairden saymazdım, daha da ötesi, merakım beni harekete geçirtip, soluğu he- men onun yanında almama ve ona şu soruyu sormama yol açmasaydı, kendimi gazeteciden de saymazdım: ne diye burukluğun bir illet, ro- manın da zırvalık olduğunu yazıyorsunuz ki, yani sizce neden öyle bu, bay pots? Fakat yüce tanrım, şu işe bakın ki, bakanlıktan mösyö colson, bir adam, tıpkı bir yılının gömlek değiştirşi gibi, haletiruhiyesini değiştirdiği sırada, siz de onun size içini döküşüne oturup kolaylıkla kulak verebilirsiniz, ne ki, değiştirmeye görsün bir kez o gömleği, onu

sırtından sıyrıp mümkünü yok bir daha tutup çıkaramazsınız, zira üzerinden çok geçmeden, kaya gibi sertleşivermiştir adam yeniden: ben de ona kartvizitimi uzattım: johan janssens, gazeteci–şair ve beni hemen kapının önüne koyuverdi desem yeridir: çünkü tanrı bilir ya, tutup ne sonuca vardı bakalım, kendisiyle şu yeni toplum arasında ortak hiçbir yön olmadığı, orayla bir işi gücü olmadığı için, benimle yahut burukluk yahut romanla da işinin gücünün kalmadığı sonucuna varmıştır belki de... tüm bunlar olup biterken, kendisi, etrafını çevreleyen, o kalın, cilt cilt kitaplarının ortasında öylece otururken, ben de ona erkekçe ve kardeşçe soruverdim, yeni toplumla neden artık bir işi olmaz diye, bunun üzerine, sanki kendi parmağıymışçasına cetvelini ağzına götürüp şöyle karşılık verdi soruma: siz gençsiniz, o halde kulak kesilin ve kendiniz görerken kendi sonucunuzu çıkarın. Kimse tutup beni bir şeyden haberdar etmezse, nasıl olur da kulak kesilir, görür ve kendi sonucumu çıkarabilirim ki, diye soruyorum... neylersiniz ki, bütün sevgilere bin bedel kendine olan sevgisi aramıza girdiğinden, beni kalkıp, kapının dışına itiveriyor... yine de ben, elim kapının tokmağında olduğu halde, pekala, kusuruma bakmayınız bay pots diyorum, kapalı kapının ardından sesleniyor bunun üzerine: evet, tam üstüne bastınız, bayyy pots, öyle, çünkü bundan böyle kardeş pots filan yok, tarih oldu artık o.

Bakanlıktan mösyö colson üzüntülü bakışlarla süzüyor johan janssens'i, sağın kurtarıcıları, solun kurtarıcıları var ve kulunuz mösyö colson'la bay potslar ve johan janssensler de tüm bu kurtarıcıların arasında ezilip gitmekte.

FUKARA ÜNİFORMASI

***V**e öylesine birdenbire küçük ondine o ana dek çocuk yaşamını dolduran şeylere artık vakit ayıramaz olmuştu: ilk komünyonuna gidiyordu. Ve sırf ter–muren papazı kendisine dinini onun gibi bilen bir başkası daha olmadığını söylediğinden, hemencecik bir aزيye dönüşüvermiş, o kocaman gri gözleriyle ona tepeden bakmıştı, bu yeni durumdan onu haberdar edercesine... nedir ki papaz hiç de etkilenmişe benzemiyordu, ondineke ya da bir başkası onun için hava hoştu: birazdan piposunu dolduracak ve onu bütünüyle unutmuş olacaktı, belki öğle yemeğinde patatesinin yanında et de olurdu bugün,*

aklı oradaydı. Küçük ondine yükseldiğini, onu aşağılarda bıraktığını hissetti, alt tarafı o bir papazdı ne de olsa, ama kendisi bir azizydi. İçinde, derinlerde bir yerde ürpertici bir sıcaklık hissetti, ama sıcaklığın kalbinden geldiğini sanırken, çok geçmeden başının içinde duyumsadı aynı şeyi, ya da sırtından aşağıya doğru indiğini... ama deyim yerindeyse, şöyle bir sırtını dinlemeye yeltendiğinde, bu kez de onu karnının içinde hissetti: ona kendisini zayıf, günahkar ve de mutlu hissettirmişti. Orada öylece oturduğu yerde bu günahkâr mutluluk içinde ölüp gidiverecekmiş gibiydi ve durduk yerde bir merak düşürdü içine ... akşam sabah oturduğu yerde ölmekte olan annesi de... acaba aynı duyguyu hissediyor mudur diye; ama bu düşünceyi derhal kafasından silip attı, kendi başından geçen şeylerin başkalarının başından da geçebileceğini kabullenemiyordu, kabullenemezdi de.

Okuldan arkadaşları liza'yla maria da ilk kez olarak komünyona gidiyorlardı, sonrasında ise dokuma fabrikasında çalışmaya başlayacaklardı; bütün gün filature'den başka hiçbir şeyden konuşmuyorlardı, orada oğlanlar var, nasıl da eğleneceğiz diye...oh, sanki papaz komünyon duasından sonra onları sıcağı sıcağına doğrudan filature'ye teslim edecekmiş gibi görünüyordu, tören alayıyla. Hoş bunun bir önemi de yoktu ya, olsa olsa ondine'nin şöyle bir sırtımasına neden olmuştu o kadar, tıpkı fakir fukara fonundan giydirilen çocuklara sırtıttığı gibi... başpapaz tarafından giydirilen derdi buna cahil cühela ter-muren halı... en yoksulundan, ayrı bir köşeye oturtulmuş çocuklara çevirdi bakışlarını ondine, ve 'yaşamlarının en büyük günü gelip çatığında' -o gün ki nadide kayranın günü, o gün ki harikulade, mutlu ve sevinçli- şair bozuntusu bir papazın sözleriydi, hepsi de kilise müteveli heyetince kendilerine bağışlanan, kaba saba jüt kumaşından yapılma, biçimsiz giysilerini geçirirlerdi üstlerine. Leş gibi kokuyordu bu giysiler üstelik... sefaletin bir sembolüymüşçesine çocukların cılız omuzlarını sarıyorlardı. Ve en tuhafından bir şeyler keşfetti ondine: libertenlerin⁸ fabrikası labor'da sadece ordu üniformaları değil, başpapaz tarafından bağışlanan kutsal komünyon giysileri de dikilmekteydi; başka bir deyişle, esasında bu giysiler de bir tür üniforma sayılırdı, fukaralık üniforması. Ve diğerleri ona gelip de kim bilir ne hoş giysiler giyeceğiz

8 Liberten (fr.libertine): XVII yy da dini inançlardan ayrılmayı savunan akım; dinin açıklamış olduğu hakikatlerden deney ve akıl adına şüphe eden ve düşünce bağımsızlığı adına da dine inanmazlık hakkını talep edenlere verilen ad. (ç.n.)

dediklerinde... öyle sanın siz, benim giydiklerim çok daha hoş olacak, çünkü biz orta sınıftanız diye karşılık verdi ondine. Yıllanıp onda yer etmiş, aslında şatonun sakinlerinden biri olduğu, yanılıgısıyla düşünüyordu... nedir ki bunu kelimelere dökmeye cesaret edemiyordu, bu san-ki Başka birinin düşü gibiydi... aklına 'düş' sözcüğü düşmeye görsün bir şok dalgasıyla sarsılıyor... tarifi mümkün olmayan bir acı bedenini dört bir yandan sarıyordu. Bitkin düşürüyordu onu. Ve beklenmedik bir şekilde şatonun hanımı kapılarının aşınmış eşik basamağında beliriverdi ve hadi şimdi gel de elbise provanı yapalım, olur mu diye sordu. Ondineke'nin yüreği küt küt atmaya başlamıştı: demek düş filan değil, bu gerçeğin kendisiydi! Şato sakinlerinden biri olduğu gerçeği. Suskunlaşmıştı. Önce bitkin düşmüş, şimdiyse suskunlaşmıştı... o kadarına ki, şu son günlerde hiç kimse neden bir o yana bu yana sallanıp durduğunu anlayamazdı. Ve sonra sıra elbiseye geldi: elbise... başpapazın fukara fonundan gelmeydi... gerçi onun ölçülerini almışlar, üstünde de öyle fukaralık üniforması gibi emaneten durmuyordu ya yine de aynı kaba saba jüt dokumasıydı kumaşı... leş gibi kokuyordu... başını hafifçe omzuna doğru eğecek olsa alabiliyordu kokuyu. Oh, ondine'nin kutsal komünyonu- yaşamındaki en büyük gün... nadide kayranın günü... en parlak ilmihal talebesi olduğu gerçeği, öncelikli olarak papaz efendinin yanına çıkışı, onun 2 parmağıyla yanağına hafifçe vuruşu, içine düştüğü dehşeti, yaşadığı bedbahtlığı bir nebze olsun hafifletmemişti: canını acıtmış, kanayan yüreğine bir darbe indirmişti. Kilisenin تنها sahnından geçerek sandalyesine doğru ilerledi, isteyen herkes giysilerinin fukara fonundan verilme olduğunu kolaylıkla anlayabilirdi.

REİNAERT MI YOKSA İSENGRINUS MU?

Başınızı beyaz kâğıdın üzerine eğmiş öylece oturmaktasınız ve yazarken de her zaman olduğunca kılı kırk yarıyorsunuz, hani şu tam olarak atomlarına ayrılmamış olsa da, çoktan parçalanmış dünya hakkında... ve işte tam o sırada sokak kapısı savrulurken açılıp, gerisingeriye hızla çarpılarak kapanıyor, ve hafif, kalımsız bir kasım günü cereyanıyla birlikte sizin emsaliniz de sallanarak içeri giriyor, yani gazeteci-şair johan janssens: nasılsınız, çalışmanız nasıl gidiyor?

Öyle ya, diyor johan janssens, belki de şu kokuşmuş dünyada bir yerlerde enayi dümbeleğinin teki oturmuş Roman yazmakla meşguldür, o kadarına ki, yerküre tutup da infilak edecek olsa ardına dönüp de bakmayacak, hiçbir şey olmamışçasına ha babam yazıp duracak, başını bile kaldırmayacaktır... adı neydi, hani şu meşhur zattın, artık hakkın rahmetine kavuşmuş, herkes tarafından çoktan unutulmuş olanın adı, kendi şehri bağımsızlığına kavuşturulurken kılını kıpırdatmadan öykü yazmayı sürdürmüştü, almanlar yeni silahlarıyla geri dönmeye ant içerek şehri terk ederlerken, ingilizler de çiçeklerle bezenmiş tanklarla şehre giriyorlardı, kendi oturduğu sokakta yerde ölü bir partizan yatıyor, kenar mahallelerin ortasındaki adalet sarayının kubbesi alevler içinde, bir meşale gibi yanıyordu... iyi hoş da, işte ben bunu yapamam, bir romana başlayabilirim, yalnız, B.M.nin üzerinde uçan dairelerin süzüldüğü gelirse kulağıma, işte o zaman benim de romanımda değişiklikler yapmam gerekir, fatımalı meryem anamızın ötesinde olup bitenleri gördüğümde de son değiştirilmiş olmalı... romanımın sonu yani. Bir fırlıdak gibi dönüp duruyorum, yüreğim delicesine çarpıyor ve bir kez daha sigarayı azaltmaya niyetleniyorum, ne çare ki, bütün yapabildiğim tilki reinaert'in öyküsünü yeniden yazmak olabilir ancak... benim versiyonumun da tüm diğerleri gibi bir köşedeki yığına fırlatılıp atılacağı gerçeğini bilmeseydim eğer... dahası, madoc'u yaratan ve vaktini sağa sola saldırarak geçiren willem ve de nivardus işin aslını astarını bilmiyor olsalardı, iyi adamların kimlerden, kötü adamların kimlerden, kimin kahraman, kimin ödle, kimin asil ve kimin reinaert olduğunu bilmeselerdi eğer... Ne yaparsınız ki, bugün bile artık bunu bilemiyorsunuz: ben kendim dahi kim olduğumu, ne olduğumu bilmiyorum... bugün arkasında çevrilen dolaplardan bihabermiş, işitmiyor, görmüyormuş ayağına yatarak dünyanın alayını dalavereye getiren reinaert oluveriyorum... biri çıkıp onun yapıtları dengesiz ve çapraşık diyiverir, sonra öbürü çıkagelir ziyadesiyle karamsar olduğunu söyler, sonra da bir diğeri... her neyse işte, pis pis sırtırlar. Oysa bir ertesi gün daha çok, savaştan yaş tahtaya basmış, katakulliyeye getirilmiş, postu deldirmiş haliyle midesi guruldayarak çıkan isengrinus gibiyimdir, ama yaptığımda... bunu da tırnak içinde söylüyorum, ben bir kadın değilim... işte sizin "nasılsınız, çalışmanız nasıl gidiyor?" sorunuza verecek yanıtlım budur, nasıl olduğumu ve çalışmamın nasıl gittiğini ben nereden bilebilirim ki? reinaert mi yoksa isengrinus mu olup olmadığımı bilmiyorsam eğer.

Ve johan janssens, gazeteci– yazar, dışarıya, sokağa çıkmıştır, kassım ayının rüzgârı ve havasıyla, gelip geçiciliği ve üzüntüsüyle, baştan sona yazıp doldurduğunuz sayfalarınızla sizi bir başınıza bırakarak... hangisi olduğunuzu, katakulliye getiren mi yoksa getirilen mi olduğunuzu yani, bilmeniz gerekmekte midir, yazmayı sürdürmeniz için?

AV BAŞLIYOR

Ben, büyük bir olasılıkla madoc’u yaratan ve vaktini sağa sola saldıracak geçiren willem willems’in uzaktan akrabası olan johan janssens, dinleseydim keşke, *ben* yazsaydım şayet şöyle yazardım romanı diyen ve en güzel kitapların, her akşam farklı bir başlangıcı, farklı bir sonu olduğunu söyleyen karımı... işte tilki reinaert’le, değimsiz, ketenpereye getirilmiş halkın kırık dişlerini ve çatlamış dudaklarını biraz olsun, güçlü, içe işleyen gün ışığıyla kavuşturabilmek adına flandra’nın kırılıklarında, fransa’nın bağlarında ve ren’in hudutlarında topuk tepen kurt isengrinus’un romanı da böyledir. Ve ne zaman ki, değimsiz, ketenpereye getirilmiş bir adam... oh, neler diyorum ben böyle... bir taraftan willem willems güzel bir bahar gününde, diğer taraftan johan janssens de başlarsa eğer barışın bilmem kaçınıcı kez ilan edildiği günlerden birinde, yani reinaert’le isengrinus’un, aklıktan şaşkınlık bakıp, yorgunluktan iki büklüm oldukları ve kontla, prens–piskoposla, ve tüm yabanıl hayvanların kralı, imparatoru ve papası, bilgeliği pençelerinde yatan kaptan tek–gözle karşılaştıkları günlerden birinde yani. Neyse işte uzun lafın kisası: şu işi nasıl yapsak da, hem şanınız alsa yürüse, hem de parsayı toplayıp cebinize indirebilseniz? diye sordu tek–göz, bakışlarını reinaert’e dikerek. Benim şanım ha, diye düşündü bu sorunun ne anlama geldiğini pek de iyi bilen reinaert: yakala ve alıp onu bana getir –tıpkı dün, bugün olduğu ve yarın da olacağı gibi – ve reinaert’in aklına otlakta bir yerlerdeki inek düşüverdi, tırnaklarını gözden geçirirken, bir taraftan da ne yapsam da gözünü bir an olsun ineğinden ayırmayan şu çiftçi bozuntusunu engelleyip, ona bir güzel haddini bildirsem. Neyse tanrının işine bakın ki, çiftçi otlakın oralardaki dere kenarında bir ağacın dibinde uyuyup kalmıştı ve reinaert arka tarafı yaprakların arasına gelecek şekilde ağaca tırmanıp –hep pis herifin teki olmuştur şu reinaert – yukardan, çiftçinin suratının tam ortasına,

sizin burada tarif etmemeniz gereken, ama vaktiyle breughel'in, def-i hacetlerini salt şeker şeklinde giderenlerin hüsrânına aldırış etmeksizin resmettiği o şeyi yapıverdi. Püff, diye uyandı çiftçi irkilerek yattığı yerden ve berbat kokulu küspemsi şeyi silip temizlemeye davrandı suratından; çarçabuk yıkanayım diye eğildi derenin suyuna, yıkandı da, ta ki reinaert ağaçtan sırtına atlayıp, bir taraftan, huzur içinde yat, seni andaval hödük seni, âmin diye bir türkü tutturup, diğer taraftan da onu var gücüyle suyun derinliklerine itene kadar. Lakin bütün bunlar çok vakit almış, kaptan tek-göz'ün bekleyecek sabrı kalmamıştı, öyle olunca da, reinaert affını rica etmek zorunda kaldı ve karısına o gece eve diri döneceğine söz verdiğinden dolayı ilkin çiftçiye boğarak onun icabına baktığını anlattı. Şimdi tutup da çiftçiye mesele etmeyin, dedi isengrinus bunun üzerine, o çoktan boyladı eşek cennetini, ama böyle yaparken de bize ibret almamız gereken bir ders vermiş oldu, yani hayatta herkesin kendi layığını bulduğunu: o dereyi, biz de onun semirmiş ineğini. johan janssens.

DÜNYANIN HİÇ ALDIRIŞ ETMEDİĞİ GÜRUH

Tıpkı küçük ondine'nin 'komünyon sehпасından filature'nin helâlarına,' diye düşündüğü gibiydi diğer çocukların başına gelen... nedir ki, onun günleri kendi başına gelecekleri beklemekle geçmekteydi: liza'yı ziyarete gidip, filature'de işlerin neye benzediğini sordu ona... ne yazık ki, liza'nın söyleyeceği pek fazla bir şey yoktu: orada çalışıyordu, ama aynı, okuldaki liza'ydı işte: yaşamını görmeyen gözlerle sürdüren, yoluna dikkatini çekecek bir şeyler çıksa dahi, üzerinden çok geçmeden, çarçabuk unutuveren liza'ydı işte. Küçük ondine gerginlikle, merakla bekliyordu... ama annesi ise oturduğu yerden öylece pencereden dışarıyı seyrediyordu – ondine büyüdükçe, annesini anlamakta zorlanıyordu: geç kavrayan biri miydi o, yoksa sadece tembel ya da büsbütün üşütük müydü acaba?... babası ya gidip bir köşeye elbise askılığı çıkıyor, ya da kapılardan birini tamir ediyordu, ama hep palas pandıras, hep acelesi varmışça. Ondine'nin başına hiçbir şey geldiği yoktu: bütün vaktini böyle avare avare dolaşarak mı geçirecekti yani?

sanki zengin ya da fakir olanlardan değildi de, dünyanın hiç aldırış etmediği başka bir gruba dâhildi, yani orta sınıfa. Papara ya da lapa yiyip, gururlanan ve aç kalan bir orta sınıfa: bu, çaresizliğin kollarına iteliyordu onu, sanki bir tutukevindeymişçesine evin içinde dolaşıp duruyor... şöyle geçiriyordu içinden: annem üşütüğün teki, babam da öyle, bizim valeer de zaten anormal... peki ya ben... ben? Aklına bir tımarhanenin içinde yaşamaya mecbur bırakıldığı gelince gözyaşlarını tutamadı. Öyle zırvallıkları düşünüyordu ki kimi zaman, kendisini anlamakta zorlanıyor, her şey iyiden iyiye içinden çıkılmaz hale geliyordu: İçinde yitip gideceğinden emin olduğu bir düşünceler girdabıydı bu. Duyuyor, görüyor ve algılamaya çalışıyordu ya pek algılayabildiği söylenemezdi: çokça uyuyordu. Ve etrafında olup bitenlere şöyle bir bakacak olsa, esniyordu, o kadar.

Yine bir gün şatodaki hanımefendi beklenmedik bir şekilde çıkıp evlerine geldiğinde, kılını bile kıpırdatmadı; muhtemelen pis bir oyun oynayacaklardı yine ona... beden ölçülerini alıp, kaba saba jüt kumaşından yeni bir elbise geçiriverceklerdi üzerine... sonra bir dağın tepesine doğru ona kılavuzluk edip, onu, artık her neyse ben bilemem, şöyle ya da böyle olduğuna inandıracaklar ve sonra da aşağıya yuvarlayıvereceklerdi, başpapaz ve alayındakiler onu öyle görsünler diye. Onu artık incitemezlerdi, yediği onca darbe yüzünden fazlasıyla uyuşmuş kalmıştı zaten. Şatodan, ondine okula gitmiyor mu artık diye sormaya gelmişti annesine hanımefendi? Ama annesi sessiz kalmayı seçti. Babası ise yine ne oyunlar oynadıklarını tanırlı bilir ya diye mırıldanarak derme çatma işliğinden çıkıp geldi, her şey yolundaydı: küçük ondine'ye gözümüz gibi bakacağız biz... tabii kesenin ağzını açıp da hesabı çekmek zorunda kalacak olan onlar değildi. Öyle ya, eğer küçük ondine böylesine naifçe, böylesine bitip tükenmezcesine bedbaht olmasaydı o sırada, yüksek yaşam düzeyine dair şeylere karşı zerre kadar saygı duymayan... ve masrafları elbette ben ödemek zorunda kalacağım diye hanımefendinin yüzüne karşı gerçeği haykırmasına yetecek aşağılıkça bir cüret gösteren babasına kızıp, ona veryansın edebilirdi. Zaten başka ne düşünmesi beklenirdi ondan? O halde hallettik demektir, dedi hanımefendi... ondine başını salladı... onun sadece bir mürebbiye, yani bir hizmetli olduğunu biliyordu, bütün işi, şatodaki o iki oğlana görgü kurallarını öğretmekten ibaret olan bir genç kız: kendisine görgü kurallarının filan öğretilmesine hacet yoktu, çünkü hepsini zaten kendi-

liğinden biliyordu ondine. Hanımefendi, ertesi sabah saat 8’de madam berthe’nin mektebinde olması gerektiğini söyledi ona, nerede olduğunu biliyorsun değil mi? Ben bulurum, diye karşılık verdi küçük ondine bunun üzerine... ve jüt elbisesi üzerinde oraya doğru koyuldu yola, hadi bakalım bir kez daha şöyle bakıp iyice bir gülsünler diye düşünerek.

YİĞİDİ ÖLDÜR

Yiğidi öldür, ama hakkını yeme; suratı tıpkı bir dölütü andıran dişsiz kocakarının hikmeti, aklının bir köşesine yazdığı ve tilki reinaert’ten yüzyıllarca sonra hatırladığı bu sözlerdeydi –gerçi yiğidin kim olduğunu unutmuş gitmişti, dahası reinaert’in kim olduğunu bildiği de yoktu, ama paslı firketelerden, asırlık bilgeliğe kadar ancak dölütü andıran bir kocakarının saklayabildiği şeyler gibi, bu atasözünü de, bakışlarının ötesinde bir yerlerde saklamasını bilmişti. Bu, yani hakkını yemeyiş düşüncesi, kurnaz tilki reinaert’in kafasının içinde olduğu kadar isengrinus’un haris kurt beyninde ve kendi hudutsuz kudretinden taş kesilmiş asil kanlı tek–göz’ün buyurgan kafasının içinde de fır dönüp durmakta, üçü birden boğulup mevta olan çiftçinin tarlasının bir ucunda öylece dikildikleri yerde ganimete kıymet takdir etmekteydiler. Bölüştür de adalet ve eşitliğin hükmü sürsün, dedi tek–göz... ve bu sırada işinin erbabı isengrinus ise çabuk çabuk gezdiriverdi bakışlarını önce boğayla düvenin, sonra da dananın⁹ üzerinde ve 2 sebepten dolayı bakacağını söyledi bu işin icabına: öncelikli ve ağırlıklı olarak bu işe tek–göz istedi diye girişmişti ve onu gerilerden takip eden ufacık diğer nedeni ise biraz acıkmış olmasıydı... ve ganimeti eşit 3 parçaya üleştirdi, boğa ve düveden oluşan 1.parça tek–göz’ün payına düşendi, 2.parça, yani danayı kendine ayıracak, 3.parçayı, yani hava cıvayı da reinaert alacaktı... ne var ki, bu kadarına sinir bozucu bir mankafalık karşısında tek–göz başını iki yana sallayıp isengrinus’un o çatlak haris kafasına öyle bir şamar indirdi ki, derisini lime lime ediverdi. Sen üleştir, dedi hudutsuz kudret sahibi... ve reinaert 3 parçayı birbirinin üzerine yığıp,

9 Bir önceki reinaert hikâyesinde yalnızca bir inekten söz edilmişti. Şimdiyse bu ineğin bir boğaya, bir düve veyahut da bir danaya başkalaşımış olması elbette ki mümkündür. j.j.

boğayı tek-göz'e, güzelce semirmiş düveyi bayan tek-göz'e ve körpe danayı da bebe tek-göz'e taksim etti... ve kendilerine sorulacak olursa, reinaert ile isengrinus hödükleri pekala da gidip başka yerlerden nemalanabilirlerdi. Esaslı eşitlik, hürriyet, isa ve demokrasi-kardeşliğine dair duygularınızı çok iyi anlıyorum, muhterem reinaert, dedi tek-göz. Ama tilki derhal bu duygunun kendisindeki varlığını daha yeni keşfettiğini söyleyerek şöyle sürdürdü sözlerini: isengrinus'u bir kardinal mertebesine yükselten erguvani taca ve onu dokuma fabrikasındaki köleliğinin 25.yılını kutlayan bir adam gibi gösteren gözlerindeki süslemelere şöyle bir baktığım zaman... öyle bir adam ki işe yarım dakika bile geç gelinmemesi gerektiğini hatırlatmak üzere kendisine incecik bir saat verilen, zira her tik-tak bay derenancourt'un kasasında saklanması gereken altın birer akçedir... belki de reinaert'in ağzından bu son sözler çıkmamıştır, o da tek-göz kendisine şöyle belli belirsiz gülümseme yüce gönüllülüğü gösterdi diye – isengrinus da güldü tabii ki, yaralarının sızlıyor oluşuna aldırmandan– ve tek-göz dedi ki: huzur içinde gidin, olur da işinize yarar bir şeyler bulursanız, kaçırmayın, alın, ama yine de dikkatli olun da hakkınızda kovuşturma filan açtırıp, sonra bana gelip anlatmak zorunda kalmayın. Bunları söyledikten sonra, asil bir şekilde ganimetini sırtlanıp, hâlâ aklıktan gözleri kısık, ayakta durmaya mecalleri kalmamış reinaert ile isengrinus'un bakışlarına aldırmandan oradan uzaklaştı. Onu öldürüp, evini barkını yakıp yıkacağız diye dol-duruşa getirdi reinaert isengrinus'u, ... kaldı ki onu öldürmediler, çünkü düşlerle eylemler arasındaki yola set çeken kanunlar, gerçekçi sakıncalar vardır ve bir de kimselerin izah edemediği bir efkârlı olma hali, her halükarda, biri yekdiğerine zaten güvenmiyordu, değimsiz halk için sittinsene mevzubahis olduğu üzere, hatta günümüzde bile.

PİF-PAF

Johan janssens bugün, ne o olağan gazeteci titriyle, ne de o pek ayrıcalıklı şair titriyle değil de o İnsan-ı kamil titriyle konuşuyor:

köpek dediğiniz bir köşeye işini görür, sonra da çekip gider, ne ki, insan bunu yapmaya muktedir değildir ... zira Herşeyi alabildiğine usulünce, hesaplı kitaplı yapacağım diye uğraşıp, didinir, ancak uğra-

şısında suratından düşen de bin parçadır... mahkeme duvarı gibi bir surat, hepsi bu... değimsiz insan, aynı zamanda kendi düşünceleri, kendi görüşleri, kendi idealleri ve kendi serveti olmayan insandır –kısa- ca özetleyecek olursak: yukarıda andığımız köpek, kuyruğuyla ayıbını örterken, yukarıda andığımız insan bunu yapmaktan acizdir– ve hükümetler, belli toplumsal yeniden yapılandırmalarla değimsiz insanın hakkını ve çıkarlarını gözetiyormuş gibi görünseler de, aslında bu yeniden yapılandırmaları, günü geldiğinde, evirip çevirerek aynı değimsiz insanın aleyhine kullanırlar. Değimsiz halk, yoksulluğun, sefaletin, perişanlığın, aptallığın yollarında düşe kalka ilerlemeye çalışırken, bir taraftan da, yaşamını idame ettirmeye mecburdur... zira neresinden bakarsanız bakın, aslolan Hayat’tır... Değimsiz insan, başta, tabiatıyla, ezeli düşmanı olan belçikalı patronu için çalışmaktır, tam bu duruma alışmışken, kendi aptallığından dolayı havsalasının ömür billah alamayacağı ideolojik şeylerle bu kez de almanlar çıkagelir... yoksa iktisadi şeyler miydi...? Durum görünüşte değişmiş gibi olsa da değişmemiştir, hiçbir şeyin farkına varamadan, sokakta bulur kendini ve gündelik ekmeğini çıkarmak için canını dişine takıp çalışır da çalışır: bu sefer de, ezeli düşmanı alman patronlar için ter döker, bunlardan kimileri sırtlarına, baronun şoförünün hep giyindiğine benzer, siyah üniformalar çekmişlerdir... hoş ekmeklerini kazanmak uğruna bu üniformaları sırtlarına geçirenler, üzerlerine aptalca kılıklar giydirilmiş maymunlara benzediklerinin de bilincindedir. Nedir ki, sonradan almanlar gidip de, yerlerine yeniden belçikalılar ve ingilizler geldiğinde ezeli düşmanlarının yerini öbür ezeli düşmanları almıştır: ve değimsiz insanı, bir tarafın kılık giydirilmiş maymunu olduğu, fakat diğer tarafın kılık giydirilmiş maymunu olmadığı için suçlu bulurlar.

TER–MURENLİ ULU EFENDİMİZ FRANSIZCA KONUŞUYOR

Hayır, ondineke’nin burukluğu öyle enine boyuna yer etmemişti içinde bir yerlerde... çünkü hâlâ, o denli önemli olmasa da, düşündüğü başka şeyler vardı: 2 aşırılığın, yani ter–muren’le kasabanın arasında... önceleri bitmek tükenmek nedir bilmeyen yol... şimdi yalnız 10 dakikalık yürünme mesafesindeydi. Bu düşün-

cesi yerli yerindeydi, nedir ki durum, onun sanki mühim şeyleri her zaman ve her yerde göz ardı ettiğini, hep fasa fiso şeylerin sürüklediği açmazlardan kendini bir türlü alamadığını gösteriyor gibiydi. Madam berthe'nin mektebinin bir binanın üst katında oluşu, orada hepsi de orta sınıftan, aşağı yukarı 12 kızın derslere devam edişinin hiçbir önemi yoktu... madam berthe merdivenleri ovmuşsa eğer, kızların yukarıya dizlerinin üstünde sürünerek çıkmak zorunda kalışları ondine'nin yaşamına zerre kadar nüfuz etmiyordu... içlerinden biri, yukarı tırmanırken, kendini tutamayıp da yellendiğinde ve diğerleri güldüğünde, ondine de tabii... kızın yellendiğine değil de, hayır efendim kesinlikle değil, tutup da öylesine aptalca bir şeye gülemezdi o. Yaşamda her şey yine olduğu gibi, tıpatıp aynı diyeydi gülmesi: merdivenden yukarıya sürünüş tarzları, sonra da ince çoraplarında açılan delikler, aynı anda hem güldürüp hem ağlatmaya yeterdi. Aynı anda hem güldürmeye, hem de ağlatmaya yetecek başka bir şey de, sadece kendisinin cezalandırılıp gardıropta oturmak zorunda bırakılışıydı... yeni gelen kız olduğu için de onu unutuverdiler... oracıkta uyuyakalıp eve dönmedi... derken vapeur, yani babası endişelendi, şapel yolu'nun kıyısındaki şeytan tarafından taciz edilmiş olmasın sakın diye içi içini yedi... bu nedenle zifiri karanlıkta çıkıp onu aramaya koyuldu ve kızını sormaya, 2 fabrikalı kasabaya, madam berthe'nin yanına geldi... onu gardırobun içinde buldular, madam berthe kendini helak edinceye kadar binlerce kez özür diledi... ama vapeur bunun önemli olmadığını söyledi ve kendi buluşu olan perpetuum mobile makinesi hakkında zırvalayıp durmaya başladı, ta ki madam berthe artık uyuklamaya başlayana, onu dans edercesine kapı dışarı edene kadar... vapeur ise yüzü kapalı kapıya dönük, öylece dikilmiş, konuşup duruyordu hâlâ... neden sonra eve döndüklerinde, o kardeşi olacak valeer'in ayak parmaklarını sobaya değdirip yakmış, sonra da ağlaya ağlaya uykuya dalmış olduğunu fark ettiler. Her şey gülünç bir şekilde öylesine küçüktü ki, saç örgülerin taşları süpüresiye yerlere eğilmeye geçecek hiçbir şey yoktu hayatta.

Yalnız fransızca öğrenmiş olduğu gerçeği şaşırtmıştı onu, adeta yeni bir ülkeyi keşfedercesine, adeta kendisine bir anahtar verilmişçesine, zulmün hüküm sürdüğü küçük bir şapelinki değil de sihirli, muazzam bir dünyanınki: orta sınıf mektep arkadaşları, monique ve marie-thérèse'le başka hiçbir şey konuşmuyordu... ter-muren'de kızlara ya liza ya maria ya da gerda adı verilirdi, öyle olsa bile, her şey ama her

şey aynıydı: madam berthe de hâlâ bacaklarının arasına bakmamalarını söylüyordu, ama fransızca olarak, çünkü tanrı bizi görüyordu, ama fransızca olarak ve bay derenacourt'un krala müsteşarlık yaptığını... hepsini, hepsini fransızca olarak. Ayinde yüksek sesle fransızca okumuş, ama her ne kadar ter–muren halkı, kibarların fransızcasına alışkın olsa da, ondineke'ye gülmüşlerdi... çünkü fabrikanın içinde dolaşp, çalışanlardan birinin yüzüne bakarak, ona hiç anlamadığı dilde bir şeyler söylemek beyefendilerin hakkıdır ya... hani çalışanın belki de ölümü anlamına gelecek şeyler: yani hasta olduğu ya da ağır hareket ettiği ve bu yüzden işten çıkarılacağına dair... hiç şüphesiz ki böyle yapmasına müsaade yoktu elbette vapeur'un o yabancı dilde istavroz çıkaran küçük ondine'sinin: ter–murenli ulu efendimiz sanki fransızca konuşuyormuş gibi!

BEN BAŞKALARINDAN DAHA İYİYİM

Ondine fransızca istavroz çıkardığında, bu aynı zamanda, hiç yaşamadığı kutsallıkta bir yaşamın başlangıcıydı da... yep-yeni inancının merkezinde rahibelerin tanrısı değil, kendi tanrısı yer alıyordu: dieu¹⁰. Başkalarının kendinden daha kutsal olmalarına hiç tahammülü yoktu; kendisine birkaç kuruş verildiğinde ayın teraneleri okumaktan, aklına estiği her yere hac ziyaretleri yapıp durmaktan beti benzi atmış, bir deri bir kemik kalmış... zikretmeye değmeyecek ter–murenli bir kadın... pervazları bel veren pencereleri, ayçiçekleriyle çevrili çitleriyle, şiirsel bir görüntü sergilediğinden, vaktiyle bir ressam tarafından tuvale dökülmüş – yazık ki ötelerde görünen ip-lik fabrikası filature'nin tüten bacaları, onlar resmedilmemişti– bir kirevinde yaşayan... neyse işte, her tanrının günü kendini kaybedip efendimizin kendine göründüğünü söyleyen bu bir deri bir kemik kalmış kadından öylesine nefret ediyordu ki ondine, onu handiyse öldürebilirdi: geceleri kirevinin çevresinde gizlice dolaşp, ne yapsam da şu ihtiyar kadının cinlerini tepesine çıkarsam diye dolaşp durur, belki ayçiçeklerini kökünden keser, ya da taşlığına pisleyiveririm diye geçirirdi aklından. Hayır efendim, daha zalimce bir şeyler olmalı. Bir

de kazara parmağını vurduğunda, babasının sunturlu küfürler savurmasına tahammülü yoktu... ya da iyiyle kötü arasındaki ayrımın öyle pek farkında olmayan annesinin, yani zulma'nın, bahçeye çıkıp, eteklerini kaldırarak oracığa çişini edivermesine: bütün bu gündelik şeyleri abarttıkça abartıyor, kafasının içinde telafisi mümkün olmayan düşüncelere başkalaştırıyordu ondine: surf kendi dışında herkesin kötü olduğu duygusunun keyfine varabilmek için.

Mesele salt, ondine'nin nazarında herkesin kötü oluşuyla kalmıyordu, ayrıca her şey gözüne küçücük görünmeye başlamıştı: şapel yolu'ydü ilkin, şimdiyse sırayı bay derenancourt'un şatosu almıştı... oranın bir saray olduğunu düşünürdü, koridorların, koridorlara, daha başka koridorlara açıldığı bir saray; şimdiyse, şöyle geçerken baktığında, buraya şato bile demeye bin şahit ister diye geçiriyordu içinden; evet, belki bir villa denebilirdi, öylesi daha yerinde olurdu. Hele şu, oraya buraya serpiştirilmiş tek tük ağaçlarıyla 'koruluk' dedikleri bakımsız bahçesi yok muydu... hani şeytanın dışında, yeni, daha korkunç birinin, şu uzun boylu kadının, fink attığı yer, ondine kıs kıs gülmekle yetindi, o kadar. Labor'un duvarının ötesinde, kanal kıyısı boyunca uzanan açıklık alanda ufak bir kundura imalathanesiyle, bir şapkacı dükkanı vardı, ama oralar zaten kasabaya dahildi..., işte oradaydı: alabildiğine küçük bir taşra kasabasının belediye meclisi, sahtekar adli mercileri ve katolik piskoposa bağlı bir belediye başkanı, dünya durdukça amin. Dışarıdan bakıldığında bunların hiçbiri göze çarpmıyordu, libertenlerin fabrikası labor'la, katolik piskopos yanlılarının fabrikası filature'nin tüten bacaları kusup duruyordu dumanlarını kasabanın üzerine, eprimiş, soluk üniformalarıyla polis memurları devriye geziyor, filature'nin sahibi bay derenancourt'un ve labor'un sahibi bay gourmonprez'in parası ve mallarına muhafızlık ediyorlardı; ondine ortada dönüp duran birkaç şeyin ayrımına varmıştı varmasına ya... öyle olsa bile, doğal olarak her şeyi olduğu gibi anlaması da mümkün değildi, kendi fikri kafasında iyice sabit hale gelmişti artık: en iyisi benim, dünya da şu bildiğimden daha büyük değil.

NİTELİĞİN TAYİNİ ZOR İŞTİR

Bir pazar akşamı, dostlarınız –kahramanlarınız– sobanın etrafında oturmuşlar, derken müzik hocası ellerini cebine götürüyor... gelin görün ki birazdan cebinden çıkardığı elleri bomboş... bunun üzerine diyor ki: ortaklaşa bir şişe içki alalım mı diye soracaktım, ama sonra da yarın bir kitap satın alacağım geliverdi hatırıma, şöyle izah edeyim, birinden biri olabilir ancak, ya bir kitap ya da bir şişe içki... ah boş versenize kuzum, bir şişe içki olsun gitsin. Bir içim su lucette ve sizin karınız, suratının rengi, uzun süre temiz tutulması gereken mavi bir önlük misali atmış içkici kadından bir şişe içki satın almak üzere dışarı çıktıkları sırada... johan janssens durumu değerlendirmeye... yelteniyor... yeltenmeseydi şayet gazeteci denmezdi kendisine...

siz, müzik hocası, verdiğiniz derslerden pek fazla kazanmıyorsanız, tıpkı buradaki yazarımızın yazarak kazandığıyla iki yakasını darı darına denk getirebildiği gibi, bana gelince çalıştığım gazeteye sunduğum johan janssens görüşlerimle benim de fazla para kazandığımı söylemek zor: düşünüp tartan, ölçüp biçen, kafa yoran, özgürce kararlar alan insanlar toplumun çöküşüne sebebiyet verip dünyayı yeniden inşa etmekteler, işte bu insanlar devlet ve toplum tarafından kendi hallerine bırakılmışlardır. Ne yaparsınız ki, düşünüp kafa yormayan, makineleri kendi akrabalarıymış gibi görmeye itilen, kart fihristi kayıtları tutup, planların seri üretiminden sorumlu olanlar ise... başka bir ifadeyle, derinliklere doğru devinen bir makinenin ufak bir dişlisi, bir cıvata somunu, bir vidası ya da bir yayından ibaret olanlar, şöyle ya da böyle yüksek maaş hak eden faydalı bir şeylermiş gibi addedilmektedirler. Bu konuda yapabilecek 2 şey var: bir iyi, bir de kötü şey... iyi olanı: makineyi durdurmaya çabalayanların da faydalı olduklarının farkına varmak ve buradan hareketle doğru dürüst para kazanmalarına olanak sağlamak... kötü olanı ise: düşünenlere, kafa yorup, ölçüp biçenlere acımak, ve tatalım ki onlar da sindirildi, yani, onlar da birer somun ya da cıvataya başkalaştırıldılar diyelim, doğal olarak kendilerine, eşitçe ya da değil, bir maaş ödenmesi ancak o zaman mümkün olacaktır. Sözgelimi, çalıştığım gazetenin editörü, bir bilseniz ruhumu nasıl da incitmekte, görüşlerimi uzunluklarına göre değerlendirip, kontrol ederek, bir de onca işimin arasında, sanki fazlasıyla emek harcamıyormuşum gibi, diğerlerine yardımcı olmak adına bütün günü büroda geçirmem gerektiğini söyleyerek. Eğer niyetleri manevi değerleri, ellerinde tut-

tukları bir saatle ölçmek ise, yani benim bir makaleyi ne kadar zamanda yazdığımı öğrenmekse dertleri, bir diğer taraftan, makalelerimin en âlâsını 2 dakikada yazıp, aynı ölçütlerde başka bir tanesini yazmam için 2 hafta gerekebileceğini kafaları almazken üstelik: size gelince müzik hocası, arzu ederseniz talebelerinize, yeni bir görelilik kuramı bulup keşfetmeleri fırsatını verebilirsiniz, bendeniz johan janssens'in yaptığı gibi ve size gelince, siz de yazar kimliğinizle çalışma odanıza kapanır, 10 gün içinde 100 yıl dayanacak bir kitap yazabilirsiniz... makineyle birlikte derinliklere devinenler, ve böyle yaptıkları için az ya da çok, ama abartılı maaş alanlar kronometrelerini çıkartıp şöyle diyorlar: olup bitenlerin niteliğini tayin etmek zor iş.

BAY BRYs İŞİNİ HİÇ BİLMİYOR

Ondineke'ye göre, dünya olduğundan daha büyük filan değil-di ya... yine de büyüklüğü gezip dolaşmaya yetiyordu, okul çıkışlarında... elbette olup bitenleri duyup görmeye değil, daha çok görülmeye, kendisinin ve arkadaşlarının orta sınıfa mensup olduklarını, fransızca dükkân tabelaları üzerinde yazılanları anladıklarını göstermeye: aralarında en fenası monique idi: ondine'yi oğlanların okulunun kapısında beklemeye ikna etti, kendi sevgilisini görebilmek için... çocuk daha 14 yaşındaydı, ve monique ondan vücudunu muayene etsin diye doktor olmasını istemişti. Ondine çocuğu görmek için sabırsızlanıyordu ama görünce de hevesi kursağında kalmıştı: saçları dik dik, üstelik utangaçtı da, bütün bildiği, sevgiliyle birlikte yürümekte olan başka bir çocuğa, yani tıpkı kendi gibi çam yarması bir geri zekâlıya okul çantasını savurup durmaktı, sırf onları korkutabilmek için. Ah, ondine, orta sınıfa mensuptu, doğrudu bu doğru olmasına, ama orta sınıf mensubu okula giden şu 14 yaşındaki oğlanlardan hiç haz etmiyordu işte, o, öteki çocuktan hoşlanıyordu, ter-muren şatosundaki yaşça büyük olanından... ondan başka hiç kimseyle evlenmeye gönlü razı gelmezdi... o yüzden şöyle dedi: benim de bir sevgilim var, akşam oldu mu şato parkının kıyısından geçerim, beni hep orada bekler. Bunun üzerine monique sormadan edemedi: peki size neler yapıyor anlatsanız? ... Size bunu anlatmayacağım, diye karşılık verdi... Hayır, anlatmayacaktı, sırtında sanki gerçekten,

gerçekten yaşanmışlarcasına, öyle çok yalanın yükünü taşıyordu ki.

Ama her şeyden çok da, evrak memurlarıyla büro çalışanlarının işlerine gitmek üzere yola koyuldukları saatlerde, kasabanın çarşısında soluğu alıp oradakileri fransızcaları ve orta sınıfa özgü tahsilleriyle şaşırtma işine bayılıyorlardı... monique ondine'yi amcasıyla tanıştırdı, dokuma fabrikasının muhasebecisi, değimsiz bay brys'la... kıvrak, ufak adımlarla yürüyordu, gözünde kelebek gözlükleri vardı, gene de eğlenceli bir adamdı, kafiyeli konuşuyordu: merhaba monique hoş geldiniz, aman ne de iyi ettiniz. Ondine için de kafiyeli bir şeyler söylediğinde, hep birlikte güldüler, ama söyledikleri fransızca olmadığı için doğrusu biraz bozulmuşlardı. Kafiyeli konuşmasını, istese fransızca olarak da yapabilirdi; kültürlüydü de, ama öyle övüngele biri değildi, uzun yıllardır evliydi, ama çocuğu yoktu, hoş bütün çocukları severdi ya, yoksul ve muhtaç olanları da elbette... ama tıpkı yüce efendimiz gibi platonik olarak... fukaralar mübarektir zira... ama fukaralığı ortadan kaldırmak için öyle fazla bir şey yapmadan. Yo hayır, böyle söylemek adilane olmaz, çünkü o filature'de çalışan işçiler istifade etsin diye bir akşam mektebi açılmasına ön ayak olmuştu... kendi adlarını bile yazamıyor, imza yerine çiziktirdikleri bir çarpıyla yetiniyorlardı. Ve yeni sokakta, kalabalık bir çarşı sokağı, ayağında takunyalarıyla eğricilerden biri geçerken: Merhaba, bay brys! diye seslendi... ve bay brys da bağırarak selamladı eğriciyi: hey, merhaba jef, akşam mektebine gelmiyor musun? Oh, monique'le ondine orta sınıf tahsilleriyle orada nasıl da öyle zıncı diye kalakaldılar bir bilseniz... amcam takunyalı fabrika işçilerine böyle bağıra çağıra seslenecek madem, ben de bu sokakta yürürsem bir daha ne olayım, dedi monique... ondine de bunun üzerine: amcanız belki kafiyeli konuşmakta usta, ama size şu kadarına söyleyeyim, sizin şu amcanız bay brys hiç işini bilmiyor.

ORTA SINIFA ÖZGÜ YEMEK TARİFLERİ

***O**ndine için bay brys'ın hikâyesi hemen oracıkta bitivermişti: ertesini gün okulda, bay brys'ın, tıpkı fakir fukarayı karşılayan yüce efendimiz gibi, yeni çarşı sokağına uğradığı zamanlarda kendisinin bir daha oraya adım atmayacağını söyledi monique; orta sınıfa ya dâhilsindir ya da değil; o gün okula bluzuna iğnelediği bir şeylerle*

çıkıp gelmişti, ışıltılar saçan ve epeyi sıkça bir şeyle: bir mücevherle. Ama bir sonraki gün, marie-thérèse, yani öbür kız, bluzuna daha da şık bir şey takıp gelmişti: daha pahalıca bir mücevherle. Ya ondineke peki? Evet, oradaydı, o da burjuva sınıfına dâhildi, gelin görün ki bir broşu yoktu; şayet orta sınıf mensubu anneler rekabet pahasına birbirlerinin canını okumak için göbeklerini çatlatıyorlarsa, çatlatınsındı, elden ne gelirdi ki, ondine'nin de, sırtını dayayacak bir tek kendisi vardı, o kadar; bir köşeye sinip ya gölgede kalmaya razı gelecekti ya da, daha önceki gibi, babasının kerpetenini kapıp soluğu bağış sandığının önünde alacaktı, ama bunu yapmadı, aynı oyunu bir ikinci kez oynamayacak kadar cinfikirliydi zira. Bir sandalyeye çıkıp, babasının büfenin üzerinde duran parasını aramaya koyuldu: cumartesi pazara, kendisine bir broş satın aldı, işporta tezgâhından. 25 santim verip elinizi tezgâhtaki yığını daldırıp istediğiniz bir şeyleri seçebilirsiniz... monique'le marie-thérèse gülmekten iki büklüm olmuşlardı: oh, ama bunlar işporta malı! Değiller, diye haykırdı ondine, gerçeğin farkına böylesine kolayca varmış olmaları karşısında apışıp kalmış... bastırmıştı küfrü ... ne oldum demeye kalmadan ağzından kaçırvermişti işte. Haliyle bu da, hiç mi hiç orta sınıfa özgü bir davranış olmadığından, diğerleriyle kol kola çarşılarda gezip tozmaya da elveda demiş oldu böylelikle. Ve sırf, şu asla pislemeyen hanımefendilerden hıncını almak uğruna babasından yürüttüğü bütün parayı harcadı ve kendine bir pudriyer, aynalı bir kutu, tarak ve bir el çantası satın aldı, ne çare ki, parası yetiemediğinden gidip biraz daha yürütmek zorunda kaldı babasından: bütün bu şeyleri satın alamadığı takdirde öfkeden ya da pişmanlıktan öleceğini duyumsuyordu. Ama işin en zor tarafı, satın aldıklarını kimsenin görmesine mahal vermeden evden içeri sokabilmek ve sonra da tavan arasında, paslı anahtar ve kilitlerle dolu bir sandığın arkasındaki kutuya saklayabilmek oldu; hazinesini ortaya döküp sonra da süslenip püslenmek istediği zamanlarda, paslı hurdalarla dolu bir sandığı çekeleyerek, tavan arasının kapak şeklindeki kapısının üzerine yerleştiriyor, değme hanımefendilere taş çıkartırcasına, kasıla kasıla tavan arasında bir uçtan diğerine yürüyordu.

Şu da var ki, fransızca dışında, madam berthe'nin mektebinde kendisine öğretilen en güzide, en orta sınıfa şey yemek pişirmenin incelikleriydi. Tarifleri uygulayabileceği özel bir alıştırma kitabı vardı ve içinde, terbiyeli karnabaharın, salatanın, çileğin ve dondurmanın, sözlüğe bakıp araştırması gereken şeylerin ve hangisi olursa olsun bu 2 fabrikalı

küçük taşra kasabasının hiçbir yerinde bulunmayan... hiç kimsenin duyup etmediği şeylerin bahsi geçiyordu. Ondine bu tariflerle çıkıp eve gelmiş, yalnız ter-muren'de enginar bulamamıştı... çay kaşıkları olmadığı gibi mısır ununun ne olduğunu da bilmiyordu hiç kimse. Az da olsa tariftakilere benzer bir şeyler pişirdi, iyi hoştu, ama pişirdiklerinin tadı hiçbir şeye benzemiyordu, dahası ter-muren'in ta öbür yakasında ağıl inşa eden bir çiftçiye yardım etmeye gitmiş olan babasının damak tadına göre ise hiç değildi.

'Orta sınıfa özgü yemek tarifleri' bölümü burada bitiyor, ama sanki bir şeyler eksik kalmış gibi, zira bütünüyle farklı bir biçimde yazılmış olması gerekirdi, başka bir ifadeyle, bütün o geniş bilgi birikimine karşı bu akıllara seza, zevahiri kurtarma düşkünlüğüne daha fazla vurgu yapılmış olsa daha iyi olurdu... Öte yandan, şayet bu hususa daha fazla vurgu yapılmış olsaydı, doğal olarak başlığın da değiştirilmesi gerekirdi... sözgelimi: orta sınıf proletaryası...gibi, işin doğrusu zahmete de değerdi hani.

LE JEU DE LA ROSE ¹¹

Müzik hocası ilk kez olarak çalışma odanıza giriyor bugün, Melinizdeki kalem yazı kâğıdının üzerinde gidip geliyor, onun üzerindeyse, acıtan gerçeklikle burun buruna geldiğinden sımsıkı kapatılmış perdelerin ardına saklanan birilerinin ürküntüsü var:

Duyduğuma göre, diyor... ve o müzik hocası parmağını aşağıya, karınızın çıplak kollarıyla kurulduğu koltukta kendinden emin bir halde oturduğu oturma odasına doğru işaret ediyor... karınızdan duyduğuma göre, yeni bir edebiyat ödülü verilecekmiş ve burada oturmuş ter-murenli ondine'nin romanını kaleme alan sizi aday göstermemişler, dahası kazanması kuvvetle muhtemel olan adayların arasında savaş zamanı sadece cüppelerinin rengi değil, içerleri de kapkara olan şu pürüten rahiplerden birkaçı varmış, anlayacağınız, salt yazarlıkla kalmayıp, başka işlerle de uğraşan zevattan birileri... gelin görün ki, bu aynı zevat, gözlerini bile kırpmadan *ter-murenli ondine'nin romanını* kaleme alan yazarı, yani sizi ateşe atmaya dünden teşnelemiş... *ve ayrıca*

ondine'den öğrendiğime göre, pardon karınızdan... yine oturma odasına doğru parmağıyla işaret ederek... evet ondan öğrendiğime göre, siz, fazlasıyla küçük düşürülmüş olmanın, fazlasıyla utangaçlığın insanı atalete sürüklediğini ileri sürüyormuşsunuz, bunun yanı sıra, yazmanın sizin için tıpkı diğer doğal gereksinimler gibi doğal bir gereksinim olduğunu, verilen ödüle layık görülmemeniz hususunda alabildiğine umursamaz bir tavır sergilediğinizi, ödülü kazananı saptayacak olanların da yerinde bir karar verdiğini söylüyormuşsunuz. O konuşurken, yazmayı bir an bile olsun bırakmıyorsunuz, müzik hocası yazı kâğıdınız üzerinde gidip gelen kaleminize dikey bakışlarını, suratındaki ürküntü silinip gitmiş, ama şimdi de, o onaylamayan bakışlarıyla süzüyor sizi: böyle susarak bu meseleye dair konuşmayı reddetmeniz bana kalırsa son derece yanlış bir bakış açısı. Burası insanların dışından tırnağından artırarak kıt kanaat geçindiği yoksul bir memleket, dolayısıyla verilen para ödülleri minnet duyarlar, ne ki, bir taraftan bu memlekete hıyanet edip de, öteki taraftan sinema ve güzel sanatlar adına dünya festivalleri tertip edenler de var... bu gürüha dahil olanların arasında yazarlar da mevcut üstelik... ve *cercle gaulois*'te ¹² festivalin ana hatlarını belirlemek üzere bir resepsiyon verirler: festival sırasında kongreler düzenlenir, brüksel'den antwerp'e kadar uzanan etkinlikler son hızla devam eder, Amerikalı bir film yıldızının da katılımıyla, le jeu de la rose oyunu sahnelenir. Bunları düşününce, biraz gidip, siz yazarlar-şairler takımı protesto ediyorsunuz, eh bir şey demiyorum ama biz ne yapalım peki? diyen karınızın yanında durmak geliyor içimden.

Kaleminizi bırakıyorsunuz, handiyse kekeleyerek: ah müzik hocası, söylediklerinizle hep salt kafa karıştırıyorsunuz, oysa olaylara biraz iç gözünüzle bakmayı denerseniz, çok daha iyi edersiniz... Halbuki müzik hocası tavan arasının merdivenlerinden inmiş de gitmiş bile... öyle ki oturma odasından homurdandığını işitiyorsunuz, diyor ki: aman siz de bırakıverin, ne hali varsa görsün, romanının o karton dünyasında kimselerin söylediğini umursamadan debelenip dursun... kendisi gül oyununu yazıyor, heyhat, karısının burada Hayat oyununu yazdığından, yani pişirip kotarip önüne bir tabak yemek koymasına gerektiğinden bihaber.

12 *Cercle Royal Gaulois Artistique et Litteraire*: Belçika'daki herhangi bir politik, felsefi ve kültürel temayüle dahil olmayan entelektüellerin bir araya geldiği dernek (ç.n.)

KESİK KULAKLI ADAM

Hayat oyununa karşı takdire şayan bir umursamazlık besliyorsunuz, sonra da le jeu de la rose'yi kaleme alıyorsunuz: müzik hocası bu cümleleri sitemkar bir tavırla söylemiş, sonra da tavan arasının merdivenlerinden aşağı inip gözden kaybolmuştu. Oysa siz yazı masanızda oturmuş, öylece bomboş beyaz bir kâğıda bakıyor, hiç mecaliniz kalmamışça cevap vermek istiyorsunuz... ona cevap vereceksiniz ama o çoktan gitti bile, yani cevap verme zahmetine girmesenez de olur, yazar olarak Hayat oyununda ilk raundu kaybettiğinizin ayrılmındasınız, ama şimdi ölçüp biçerek, derinlerine inerek onu alt etmeye niyetleniyorsunuz: müzik hocasının ve bakanlıktan mösyö colson'un işleri öylesine kolay ki, parmaklarını kıpırdatıp yorulmuyorlar bile, nedir ki, öte yandan sizin durumunuz alabildiğine vahim görünüyor, zira siz şu meşhur, kendi kuyruğunu ısırın yılanlar kulübündensiniz... yazmak için yaşıyor, yaşamak için yazıyorsunuz. Bunları kâğıtlara dökerken, dünyanın alayına beslediğiniz öfkeyi, tiksintiyi kusmak, sunturlu küfürler savurmak geliyor içinizden, hele ki böyle bir durumdayken, bugün ya da yarın yaşlı bir kadını bile yiyebilecek hale geliyorsunuz... hani şu sokağın başında bütün gün dikildiği yerde gazete ve çiçek satan kadını, kadının ne bir çiçek, nede bir gazete sattığı var, yine de gece gündüz demeden orada dikilmeye devam ediyor. Hem düşünüp, hem sunturlu küfürler savururken –şu küfür etmeyi kessem iyi olacak– bakanlığın kapısının, açlık ve sefalet süren sanatçılara sonuna kadar açık olduğunu öğreniyorum, derken mermer merdivenleri koşar adımlarla çıkarak, bakanın kapısı kapitone kadifeyle kaplı makam odasına yöneliyorum... içerideki duvarda bir reproduksiyon asılı: kesik kulaklı adam: yoksa bakan kendini kesik kulaklı adam ya da fan gogh filan mı sanıyor veyahut o reproduksiyon, hani tanrının sıkılıp da 7.günde kesik kulaklı bir yazar yarattığı günden beri mi asılı durmakta orada? Ona haberi yetiştirmek istiyorum, hem de hiç zaman yitirmeden, yani köşe başında çiçek ve gazete satan gözleri şaşkınlıkla yaşlı kadının oracıkta bir yabancı tarafından darp edildiği haberini vermek için sabırsızlanıyorum, bir de yazmak için, yaşamak için para kazanmanın gerekmediği devirlerde yaratılmış o kesik kulaklı adamı anlatmak istiyorum ona... ve ona yazar ve sanatçılara verilmesi öngörülen 50.000 franklık desteği kendisinin çok fazla bulup bulmadığını ve yapıtları tefrika halinde gazetelerde yayınlanan yazarların söz konusu destekten yararlanıp, yararlanamaya-

caklarını soruyorum. Ve masaya yumruğumu indirip, bütün nihilizmimi olduğu gibi kusuyorum... ilk başta söylediklerime hiç kulak asmadan, koltuğunda bir ileri geri sallanıp duran bakan, şimdi benim sözlerimin yarattığı girdabın derinlerinde debeleniyor ve hiddetlenip, o da masaya yumruğunu indiriyor ve durumun böyle devam etmeyeceğini, en yakın zamanda değişeceğini söylüyor ve bu kez kendi nihilizminin kusmuğunda boğulan bana diyor bakışlarını.

Size verdiğim cevabı duyuyorsunuz değil mi, müzik hocası? Oysa müzik hocası çoktan çekip gitmiş bile... bir cevap veren olmadığından, önünüzdeki yazı kâğıdına, hiç boş yer kalmayana kadar yazıyor, yazıyorsunuz.

PEPERBUS ÇIKIYOR ORTAYA

Ter-muren'in havası değişkendi, bugün bakmışsınız güneş biraz yüzünü göstermiş, yarınsa bir bakmışsınız rüzgâr çıkmış, yağmur bastırmış olurdu, işte küçük ondine'nin ruh hali de tıpkı böyleydi: gencecikti daha belki ama içine kapanmıştı, huysuzlukları, kaprisleri vardı, somurtup oturuyor, sonra da ortada bir şey yokken ağlıyordu: bedeninde bir şeyler olgunlaşmaktaydı, bunun ne olduğunu bilemiyordu. Gecenin bir yarısı, apansız, kendisini derinden şaşırtan sözlerini işitti okuldaki kızların... onların bir şeyleri yırtıp parçalayan, kırıp döken sözlerini. Ama diğer taraftan başka imgeler de vardı gözünün önünde beliren: ilkbahar bulutları, meyve ağaçlarının pürüzsüz gövdeleri ve çiçeğe durmuş çokça katırtırnağı, o kadar ki, onca sarılığa bakmak onu derinden korkutmuştu... bir taraftan da dinmek nedir bilmeden, ıssızca, gökten boşanan gri yağmuru düşünüyordu, garip bir biçimde her şey birbirine karışvermişti bu yıkımda birbiri ardına sürgit ortaya çıkıp yitiveren: yağmur ve güneş, yaşam ve ölüm, tomurcuğa duran çiçekler ve solan dallar... bütün bu hepsinin içinde kendi meçhul melankolisi yatıyordu. Bir taraftan, bastırılamayan bir şeyler de vardı bu bütünün içinde: toynaklarıyla yere vurdukça, şapel yolu'nun çamurlarını ta göklere sıcратan... oyun oynayan çocukları ezip pestile çeviren... ne fark ederdi ki? ... kaçak bir atın yelesine tutunmuş sürüklendiğini gördü düşünde. Atın yelesine sımsıkı tutunmuş, keyifle, haz alırken bir ileri bir geri sallanıyor,

öteye beriye savruluyordu; bacakları ayırık, saçları serbestçe havada uçuşuyordu. Uyandığında, gördüğü artık bir düş olmaktan çıkmış, tadına çok uzun zaman önce vardığı, ama sonra da unuttuğu bir şeye başkalaşmıştı: kendi kendine kabullenemeyeceği bir şeylerin açığa çıkışıydı bu: daha yabani, dizginlenmesi olanaksız başka bir yaşamın var olduğu gerçeği, 1 ya da 2 sözcükle ifade edilemeyecek türden bir yaşamın... ifade edilecek olsa bile, kendisi buna cesaret edemezdi, oturup yürekten dua etmeye koyuldu. Yaşamlarını, kendisinin de yapmayı istediği gibi, çekinmesizce sürdüren insanları gördüğünde derinden etkileniyordu... hoş içinden bunun doğru olmadığını haykırıyordu; yeniden düşlerindeki sözcüklerle dillendirmek gerekirse, insanlar atın yelesine sınıksız tutunup şöyle diyorlardı: bırak da her şey olacağına varsın, lanet olası... Bazen soğuktan kaskatı kesiliyor, bazen de sıcaklık bastırıyor, yanıyordu, göğsünün ortasında bir şeyler canını öylesine acıttıyordu ki, iki gün boyunca hasta yatıp, yataklara düştü; peperbus'u, hemzemin geçidin oradaki tavernanın arkasında sırtı çite dönük su dökerken görmek... midesini öylesine alt üst etmişti ki, ağzına yemek koyamaz hale geldi... bir daha asla ama asla yemek yemeyecekti işte. Ve gerçekten, vapeur önüne paparasını koyduğunda, sırtı tavernaya dönük peperbus'un kokusunu duyuyordu burnunda gene, oraya hiç gitmemiş olsa da filature'nin helâlalarının kokusu geliyordu burnuna... gözyaşları yanaklarından süzülürken, kaşığı elinden düşürdü: bir daha yemek yiyebileceğimi sanmıyorum diye geçirdi içinden... Ama ertesi gün yemekte biraz domuz pastırmasıyla fasulye vardı, yemeğe öyle bir girişti ki küçük ondine, artık esneyemiyordu bile.

BOŞLUK AĞZINI AÇMIŞ SİZE BAKIYOR

Görüyorsunuz ya, durum şöyle geliyor: siz içinde ter-murenli Gondineke'nin biçim aldığı 100 yaşama dair bir roman yazıyorsunuz: müzik hocası onun tabiatını mercek altına alırken, geçen hafta geldiği ter-muren'e temelli yerleşen kadın ressam tippetotje de onun vücudunu mercek altına alıyor ve elbette bakanlıktan mösyö colson da onun duygularını... bir taraftan da öyle ötelere sürüklenip gitmemesini salık veriyorlar ona, hele şimdi bir de giriş yaptığı O yıl-

lar olduğuna göre... ve johan janssens, gazeteci–şair de geride kalan ve her şeyi bünyesinde barındıran ne varsa, işte onları mercek altına alıyor: çalışsın kurgularsın düşünürsün yaşarsın: ama birdenbire: nasıl mümkün oluyor da, kahramanlarınızın hepsi birden geri geri çekiliyorlar– yo hayır, solup kayboluyor, Hiçlik’e doğru gözden yitip gidiyorlar ve siz tek başınıza geride kalarak, ağzını açmış size bakan boşluğu izliyorsunuz. Her gün trene binip brüksel’e gidip gelmişsinizdir bakanlıktan mösyö colson’la birlikte, johan janssen’le gazetede çalışmışlığınız var, müzik hocasıyla oturup çok sayıda kitabı okumuşluğunuz, yanlış yorumlamışlığınız var: ½ saatlik boş vaktinizde şöyle Bir kez olsun yalnız olmak varken, bunun yerine dünyanın dört bucağını istemişsinizdir, heyhat o ½ saatlik boş vakte kavuştuğunuzdaysa işiniz gücünüz enikonu hafiflemiş, tek başınasınızdır, ama yalnızca ağzını açmış size bakan boşluktur bütün gördüğünüz. **Çünkü o bacaksız ondine’nin tarihçesini yazmayı sürdüreceğim diye onca sıkıntıya girmeye değmez** ve çayırların üzerine şöyle uzanıp bulutlara bakmak da sizin için fazlasıyla zahmetli bir iştir doğrusu: çünkü siz süzülüp geçen bulutları öbür savaştan beridir seyredip durmaktasınız ve bu esnada bir başka savaş yaşanmıştır, yeni bir tanesi için de ha çıktı ha çıkacak diye konuşulmaktadır ve bulutlar istiflerini bozmadan geçip gitmektedirler: sizin korkunuz da, onların birdenbire büsbütün geçip giderek, sizi çayırların üzerinde öylece tek başınıza yatarken bırakacakları ve ağzını açmış size bakan boşlukla kendinizi baş başa bulacak olmanızdır. Siz orada yatmış düşünürken, aklınıza apansız, harikulade bir şiire, bir öyküye ya da bir resme dönüştürülebilecek bir düşünce geliveriyor: gökyüzü kadar yüksek bir duvar... yo hayır, gökyüzü kadar yüksek bir duvar değil, sürgit yükselen bir duvar... ve süzülerek geçen bulutlar geçiş yollarını kapalı buluyor, orada öylece, sabırla beklemeye koyuluyorlar, o aptal, bomboş bulut ruhlarıyla... gelin görün ki, siz başlığınızı yazarken: “evrene oynanan bir oyun”, içinizin derinliklerinde bir yerde bir şey size şöyle soruyor, neden tüm bunlar kağıda dökülmek zorunda ki diye ve bir illüzyonun size kılavuzluk edip etmediğini de soruyor, siz bir Görev bilinciyle hareket ettiğinizi düşünürken... gelecek kuşaklara karşı... tek bir düşüncenin bile yitip gitmesine izin vermemek için: çünkü görüyorsunuz ya, kitaplar ve yazarlar tıpkı bulutlar gibi süzülür ve geçip giderler, ve hep yeni kitaplarla, yeni yazarların geldiğini görürsünüz, tıpkı yeni bulutların geldiği gibi: başlığı attığınız kağıdınıza bakıyorsunuz: “evrene oynanan bir oyun”, tek başınasınız, bütün gördüğünüz

ağzını açmış size bakan boşluk:

Alelacele küçük bahçenize koşturup, bir çukur kazıyor, sonra da içine, yazın canlanıp fangogh sarısına bürünecek 5 ölü çubuk yerleştiriyorsunuz: ayağınızla ezip toprağı bastırıyor, çukuru doldurarak şöyle düşünüyorsunuz: yaz geldi mi harikulade bir manzara olacak!

AYÇİÇEĞİ TARİKATININ SONU

Siz bahçenizin arka tarafında yere çömeldiğiniz sırada pat diye tippetotje belirveriyor: *hemzemin geçidi, dokuma fabrikası labor'un önündeki beton plakaları ve ter-murenli ondineke'yi resimleyen ressam... kimseye sezdirmeden, dahası peperbus tarafından gözetlenmeden şato tarafındaki dereye yüzmeye giden ve elbisesi elinde hiç kıpırdamadan öylece dikilen ondineke'yi*: o da tabii eğer tippetotje'nin resmettiği tabloları inanacak olursanız. Ve siz tippetotje'ye bir kiraz fidanı dikmeye niyetlendiğinizi anlatıyorsunuz... ilkbaharda çiçeğe durduklarında öyle güzel oluyorlar ki diyorsunuz... ama yaşamda olup biten şeyler aynı sizin kitabınızdakiler gibi: düşünürsünüz, seçer ve mütalaa edersiniz, çünkü 1 kere dikildikten ya da yazıldıktan sonra değiştirecek ya da söyleyecek hiçbir şey kalmaz artık: tutup da aslında şu öbür fidanı dikiverseydim keşke diyemezsiniz. Ve siz işiniz hakkında beslediğiniz şüpheler için özür dilemek üzereyken, tippetotje de gülmeden edemiyor... herkesin ona benzemediğini ekleyiveriyorsunuz sözlerinize, *yani basbayağı, ter-murenli ondineke'yi alıp derenin kenarına dikmek ve onun o güzel çıplak vücudunun resmini yapmak: ben de acaba bunun yerine çalılıkların ötesinden dereye bakmayı istemez miydi ondine diye düşünerek kendime azap çekti-rip duruyorum, düşünmek... evet, merak ediyorum, o ne düşünüyor olurdu acaba?* Ve bir kez daha, kiraz fidanı hakkındaki şüphelerinize özür kabilinden bir şeyler olsun diye, canlanıp, bir çeşit ayçiçeğine başkalaşacak, sonra da size fangogh-sarısı diye satılacak 5 ölü çubuk saplıyorsunuz toprağın içine, çünkü şık bir dekorasyon ögesi olarak fangogh epeyi matah sayılmakta... ayçiçekleri toprağı dikilmişti ki, kültür bakanı, fangogh'un madenciler arasındaki faaliyetlerinden birkaçına ve bu faaliyetlerin ayçiçeği-resimleme gelişim evreleri üzerindeki etkilerine değindi; departman yetkililerinden bir genel müdür de yoksulluk

içinde hayata veda eden sanatçıların daha iyi anlaşılabilmesi temen- nileriyle, hazırda bulunan pek çok sayıda şahsiyetin namı hesabına te- şekkürlerini sundu, altın defterin imzalanmasının ardından tertiplenen resmi ziyafete geçildi...

Nedir ki, tippetotje hâlâ alamıyor kendini gülmekten ve fangogh ya da öyle bir şahsiyet olsaydım, çok geçmez, gider sessizce dr gachet'in bahçesindeki kuzgunları vurur indirirdim diyor size: önemli şahsiyet- ler altın defteri imzalayacak, yazarlar da, biraz fangogh sarısı serpilip kendini gösterene kadar bahçelerinde bekleyecekler... kaldı ki, bir de tutup paketlediği kesik kulağını getirip kapımın eşiğine bıraktı diye- lim, işte o zaman salt ayçiçeği tarikatı yitip gitmekle kalmaz, yazarlar da yitip gidiverirdi, ha ha... çünkü öyle ki 2.el kitap satan kitapevleri bile kepenklerini kapatmaktalar; ya satıp savıyorlar, ya da birdenbire sırra kadem basıveriyorlar... Trulleberg'in oralarda bir tane kaldı diye biliyordum, ama geçenlerde orasının da bir garağa dönüştürüldüğünü öğrendim, hatta o kadarına ki, güzel sanatlar sarayındaki kitapevini bile tutup vestiyere çevirmişler... ve altın defter imzalanmış, sonra da resmi bir ziyafet tertiplenmiş olsa da: ayçiçeği tarikatıyla, yayıncılık sanatı- nın sonu gelmiştir artık. Ve tippetotje çıkıp gidiyor, alay ederek, ama o gittikten sonra, onun sözlerinin, esasında benim kendi düşüncelerim, fangogh sarısından esinlenilmiş düşünceler olduğu sonucuna varıyo- rum: fangogh sarısı satmak üzere bir iş kursanız çok daha iyi edersiniz, ayçiçeği tabloları yapıp, onlar ya da *ter-murenli ondineke hakkında yazacağımıza*.

ŞUURALTIMIZDAKİ NİYET KENDİLİĞİNDEN DÖKÜLECEK ORTAYA

Salt ondine'yi değil... serilip serpildikçe o kardeşi olacak *valeer'i de lepiska saçlı, burnundan sümüşü eksik olmayan kuzinlerinin kuyruğundan ayırmak güçleşiyordu ... en kötüsü de: pantolon giymek nedir bilmezdi: senin annen nasıl bir kadın öyle diye sorardı ondine ona. Ve günlerden bir gün, bu ikisinin bir olup tavan arasına sıvıştıklarını fark etti ondine, ne yapmaya artık, tanrı bilirdi: belki de ondine'nin düşünde gördüğü şeyleri... hayır, beynine filan sıçramadı kanı, ama öyle bir çekildi ki, handiyse bir kuzu kadar bem-*

beyaz kesilivermişti. Tavan arasının kapağını birdenbire açiverecek, o 2'sini şaşalatıp, serseme çevirecekti... Nedir ki, valeer ekseriyetle beyinsizce davransa da, bu kez ondine'nin oyununa başvurmuş, kapağın üzerine içi hurda demir dolu sandığı çekmişti. Aç şunu diye seslendi ondine. Başının üzerinde kıkırdayısları geldi kulağına, demek sandık filan değildi, kapağın üstünde oturan basbayağı kendileriydi, başkalarının kendinden daha şeytanca davranabileceğini keşfetmek ondine'nin tepesini iyice attırmıştı... kapağı deliler gibi yumruklayıp durdu... ve elinden başka bir şey gelmediği için, bu kez de kafasıyla vurmaya başladı: çocuklar basbayağı kakkahalarla gülüyorlardı ona, kafası acıdan zonkluyordu, tahta merdivenin basamağına oturdu, takati kalmamıştı, kusması gerekti. Neden sonra, kardeşini öldürmesi gerektiği düşüncesi kafasında iyice sabitleşti, kardeşi, yani aziz valeer yaşamını böyle sürdürecekti ve böyle ölecekti ha, işte kendisi buna izin veremezdi. Günlerini gözlerine inip onu kör eden bir perdeyle geçirir olmuştu, bazen, o kadarına ki, her zaman yerli yerinde duran eşyalar, kendi kendiliklerine yer değiştirip duruyorlardı: sözgelimi, masa, birdenbire hareket edip dirseğinin altından ta öbür köşeye yürüyüvermiş... ve göz açıp kapayana kadar yerine dönmüştü; arka kapının oraya gidip, başını serin taşlara dayayarak bir süre öylece dikilmesi gerekti. Orada bir bıçak çarptı gözüne. Belli ki birileri tahta yontmuş, onu orada unutmuştu... biçimiyle tanrının parmağını andırıyordu bıçak: onu eteğinin altına sakladı, pantolonunu belinde tutmaya yaranan uçkurun ucundan sarkıyordu, yatağına yattığında, bir oyuncak bebeğin sabit bakan gözleriyle etrafı kolaçan ediyordu hâlâ, bıçak bedenine temas ettikçe ısınmıştı... el ayak çekilince, birazdan, diye düşündü. Uzağından, yakınından gelen sesler duyuyordu, daha önce hayatında hiç duymadığı türden sesler: yeknesak tıkrıtlarıyla geçip giden bir trenin sesi doldurdu kulaklarını, uzun, upuzun bir trenin sesi... yük treni olsa gerek diye düşündü. Şapelin meşe ağacından kapısını delip deşecekmişçesine elleriyle sımsıkı yapıştı bıçağa. Ama valeer anlamıştı: üzerine eğildiğinde, korkudan kocaman olmuş gözleriyle baktı ona... ondine bakmaya dayanamadı kardeşinin gözlerine, bıçağı saplarken bir taraftan da yüksek sesle dua etmeye koyuldu. Bıçağın üzerine doğru indiğini gören valeer'in ise biraz kenara sıçramaya bile gücü yoktu... belki de kaderinden kaçamayacağını düşünmüştü o anda... ama delice, ani bir kendini koruma dürtüsüyle de bıçağın kızgın ağzını avuçlayıvermişti... evet kızgındı... ve işte tam da

bu nedenle sıkıkça sıkılmıştı avucunu. Gözlerinden oluk oluk yaşlar iniyor, ondine ise dua ediyordu: hükümranlığın gelsin, senin iraden olsun... bu sözleri haykırırken, bıçağı da çekerek onun ellerinden almayı deniyordu. Ve bu sırada, annesi zulma'nın yan odadan duaya eşlik eden sesini duydu: ve günahlarımız bağışlansın, âmin.

FABRİKADAKİ KIZLARIN OYNAŞLARI VAR

Bu hikâyenin sonunda valeer'in kesilen parmaklarından biri yerinden kopmuştu. Babaları vapeur lime lime ettiği kan lekeleriyle dolu çarşafı... zaten mahvolmuştu çarşaf, devasa beyaz bir lobut halini alana kadar oğlunun elini sarıp sarmalamıştı ya, çok geçmeden kıpkırmızı kalmıştı lobut; doktor filan gelmediği gibi ne oldu diye bir soran da çıkmadı. Vapeur derme çatma işliğinde öylece ayakta dikildiği sırada çocuklarına aslında hiçbir şey sormamış olduğu aklına geldi, mutfığa onların yanına gitti, ama elini kapı tokmağından çekmeden gözlerini dikip, önüne – duvardan her an ha düştü ha düşecek bir siva parçasına bakmakla yetindi, sonra da gerisingeri işliğine döndü. Ve gece aynı yatakta koyun koyuna uyumaya gittiklerinde, yani ondine'yle valeer, altında bir şeyin varlığını hissetti ondine... el yordamıyla ne olduğunu anlamaya çalıştı... ayakuçlarından kahverengi saç örgülerine kadar kendini hissettiren bir bunaltının şiddetiyle sarsıldı: tuttuğu gibi yatağın dışına fırlattı parmağı, garip bir hayvanmış, bir solucanmışçasına. Sonra da nasıl olduysa isterik, tiz bir kakhaha kopartabilmeyi becerdi geçirdiği cinnetin etkisi geçene, kızgın gözyaşları yanaklarından süzölmeye başlayana kadar. Derinlerinde irileşip kabaran şey her geçen gün zihnini daha derinden bulandırıyor, onu perişan ediyordu: uykunun ona haram olduğu bu gecelerde, biraz olsun gözlerini kapayabilirse, kendini bir atın yelesine sarılmış değil de, sırtını çitlere vermiş su döken peperbus'un yanı başında görüyordu... biliyordu gerçi, ama istemiyordu bilmeyi... kollarıyla sardı bedenini, görmeyi hiç istemediği bir şeyleri saklamak için... geceleyin yanı başında uyuyan kardeşini düşündükçe ona duyduğu nefret depreşiyordu, bir keresinde ondan, kuzinleriyle oynamayı bırakıp hep kendisiyle kalmasını istediği aklına geldiğinde

hele adamakıllı büyüyordu nefreti: evet ondan nefret ediyor, kopan sadece tek parmağı oldu diye de hayıflanıyordu. Ve günlerden bir gün, ter-murenlilerin onu, omuzlarının üzerindeki devasa kafası nasıl yaylanıyor diye görmek için bir köpeği kovalarcasına sırf şakasına kovaladıklarını duyduğunda, bir öfke nöbetine tutulup kalakalacakmış gibi hissetti kendini... koparttıkları kahkahalarla ellerini dizlerine dizlerine vuranlara değil... ama omuzlarının üstünde kafa niyetine gezdirdiği balonuyla bir şey öğrenmesini beceremeyen o kardeşi olacak eşek valeer'e duyduğu öfkeyle. Koştukça koştu, ama o koşarken, her zaman kollarını kavuşturduğu yerdeki bir şeyler de hafifçe sallanmaktaydı, birilerinin ona seslendiğini duydu: neler saklıyorsun orada öyle bakalım, ondine söylesene? Oracıkta yer yarılmış da yerin dibine geçiverecekmiş gibi hissetti kendini; domuz herif, diye bağırdı. Ama eve vardığında, ne varmış bakalım orada, diye sordu kendine. Sonra da alaycı bir şekilde güldü, önce dünyaya ve kendine, sonra kendisini böyle yapan tanrıya. Ancak o akşam filature'den evlerine dönen liza'yla öbür kızları gördü... saçları iplikhanede çalışmaktan öbek öbek havla kaplıydı – epeyi kalabalıktılar, gülüşüyorlardı: sesleri boğukça çıkıyor, akşamın karanlığında şapel yolu'nda: "sen benim kıcımlı öp, emi" demeyi ayıptan bile saymıyorlardı... sevgilileri hakkında atıp tutuyorlardı, ama ondine'nin yaklaştığını fark edince, liza içlerinden birine dönüp: bir kere doğru değil bu, benden istedi ama tutup ittim onu, dedi. Şapelin orada yalnız başlarına kaldıklarında ondine ona: senden ne istedi ki? diye sordu. Aman işte, diye yanıtladı liza, oynadığın birileri yoksa sana gülüp geçerler, ama eğer sevgilinle oynasırken abartıp da iş üstünde yakalandıysan bu kez sana kahkahalarla gülerler.

EDEBİYATTA RESİMSSEL ÖĞE

Bakınız, diyor johan janssens, gazetede goya, breughel, picasso, renoir, magritte, louis paul boon ve çocukların çizdiği resimler hakkında makaleler yazmışlığım vardır benim, bununla birlikte epeydir edebiyatta resimsel öge hakkında yazılar kaleme almak niyetindeyim, heyhat tanrının işine bakınız ki, birileri benden erken davranmış bile... gazeteyi açıp okumaya koyuluyor:

Kaç yazar, sözgelimi, edebiyattaki resimsel öğenin esas niteliğini ve özünü kavramaktadır ki? Kendi sanatsal dışavurumlarına düğümle-nip kalmışlardır onlar; yani hikâyeye, dahası nereye giderlerse gitsinler bir hikâye arayışındadırlar: rengarenk bir illüstrasyondan oluşacak bir tablo isterler, çünkü resimsel öge, onlara soracak olursanız, ölü bir harften ibarettir... tabiatıyla bu eksikliği onların yapıtlarında algı-larsınız, çünkü her ne kadar ses ve ritmi hesaba katsalar da, düzyazılarının bir parçasını oluşturması gereken çizgiyi ve rengi önemsemezler. **Şimdi siz, tutalım ki, akşamın geç bir saatinde, yağmurlu bir havada, mesai çıkışı, köy yolu boyunca evlerine dönen fabrika işçisi kızlar hakkında bir öykü yazıyorsunuz... yağmur yağdığından yolların da çamurlu olduğunu belirteceksiniz tabii, öykünün atmosferini de şöyle bir kur-guyla betimliyorsunuz: fabrika işçisi kızlar yağmurlu akşamın geç bir saatinde çamurlu şapel yolu boyunca yürümektedirler. Belki de yol, dokuma fabrikası labor'un uzun ve yüksek duvarı boyunca uzanıyor-dur...** yağmurlu sözcüğüne bakın, ve şimdi de aynı a- ve u- resminin bir yinelemesini oluşturan çamurlu sözcüğüne... görüyorsunuz ya, resim diyorum, ses değil, burada elde ettiğiniz, renkleri donuktan öteye gitmeyen gri bir tablodur: akşam yağmur çamur uzun duvar dokuma fabrikası labor fabrika kızları. Böylesi bir şeyler yazar için yeterlidir, bir atmosfer ve kurgu yaratmış, öyküye devinim kazandırmıştır. Oysa öte yandan sanatta resimsel öğenin değerini gerektiğince algılamış ol-saydı, tabloya bir renk katarak bu gri tonlara biraz ısıltılı, biraz aydınlık bir hava verme yoluna giderdi. Kırmızının bir tonu, sözgelimi, öteki-lerinin, yani gri tonların daha karanlık, daha koyu görünmesini, onları geri plana itmek suretiyle umulmadık derinliklerin oluşmasını sağla-yabilirdi. Bir taraftan da, o bir ressam olduğundan renkleri salt renk oldukları için sevmektedir ve bu sıcak tonlama, diğerlerinin ortasında onun resim sevdasını açıkça gösterdiği için de elbet. **Bu kırmızı rengi elde etmek adına kızlardan birine karanlıkta, yağmurda bir kahkaha attırabilir...** “kahkaha” sözcüğü derhal umulanın üzerinde harikulade bir iş görecektir... kaldı ki, edebi bir noktainazardan aynı etkiyi yara-tacağını söylemek yerinde olmaz... zira kahkaha bu öyküde eğreti dur-makta, birinci cümlelin karanlık açılışını sekteye uğratmaktadır... **kız-lardan birinin sunturlu bir küfür savurarak şöyle dediğini varsayın: sen benim kıçımı öp...** bu durumda gri tonlar birdenbire kaybolacak ve tabu sözcüğün o cırtlak kırmızı tonuna yer açacaklardır. Böylelikle hedeflenenin 2 misli bir amaca ulaşılmıştır: bir tablo olarak eksiksiz,

edebi bağlamdaysa hatasızdır, hem sonra, mesai çıkışı evlerine dönmekte olan fabrika kızlarının gri tonlardaki atmosferini de derinleştirilmektedir.

Johan janssens gazeteyi katladıktan sonra çok geç kaldığı için özür diliyor ve bu parçanın yazarı muhakkak ki şapel yolu'nu ve dokuma fabrikası labor'u iyi bilen biri olsa gerek diye de ekliyor... suratınızı hafiften ekşittiğinizi fark ediyor ve bunun üzerine diyor ki: hah, şimdi anlıyorum!

URGAN YAĞLI MI YAĞLI

Orada öylece duruyorlardı: akli, sızlayan yaralarıyla açlıktan hâlâ guruldayıp duran midesinde olan isengrinus'la, buna karşılık eve, karısına ve çocuklarına elleri bomboş dönmek zorunda kalacağını bir kez daha hatırlamış olan reinaert... bir yandan da, neden bir efendiye ya da lorda ihtiyaç duyulduğunu merak etmekteydiler, herkes kendi efendisi ve lordu olabiliyor ve her şeyi, her şeyi derken yani vurgunu, adilane biçimde... üleştirabiliyordu ise madem? Körler diyarında hem kaptan hem efendidir tek-göz, dedi yürekten katıldığı bu özlü sözü hatırlayışını üzerine perde inmiş kendi gözüne borçlu olan isengrinus. O halde birleşelim, dedi reinaert ve orada öylece durdukları yerde falanca filanca cumhuriyetini ilan etmiş oldular... varlık gösteren şeylerin Hükümsüzlük cumhuriyeti... fakat bütün bunlar olup biterken isengrinus'un akli açlıktan guruldayan midesindeydi: eh hadi o zaman birleşelim... diyerek reinaert'i tuttuğu gibi mideye indiriverecekti. Oysaki reinaert'in öngördüğü başlı başına farklı bir dayanışma türüydü, gelin görün ki ne söylediye fayda etmedi, ortak hedeflerine bu yolla varamayacaklarını... ve biri birinin içindeyken değil de, ancak omuz omuza verirlerse bu işin üstesinden gelebileceklerini dile getirmeye çalıştı, çalıştı ya, beylik sözleri berikinin bir kulağından girip bir kulağından çıkmıştı, dolayısıyla daha yenilebilir türden argümanlar ortaya atması gerekiyordu Şan ve şeref genç cumhuriyetin üzerine olsun ki omzuna irice bir yarım domuz karkası yüklenmiş olduğu halde bir tarlanın içinde yürüyen çiftçiye gördü reinaert... isengrinus ise çiftçilerin kalın sopalarını hatırlamıştı sırtına indirdikleri: iyisi mi siz gidin, eleştiri kısmını da bana bırakın, dedi. Bunun üzerine, çiftçinin yolu üzerinde çukurca

bir yere uzanan reinaert'i yalnızca izlemekle yetindi. Hey, şuraya bakın, yarı ölü bir tilki diye bağırdı çiftçi: yeni paltom için şık bir yaka olacak doğrusu. ... ve topallaya topallaya ilerleyen reinaert'e doğru seğırtti, çiftçi hızlandıkça reinaert de topallayışını biraz daha hızlandırıyor. Velhasıl: çiftçi son bir hamle yapmak adına sırtındaki domuz karkasını yere bırakıverdi: nedir ki, olayları belirli bir uzaklıktan takip etmekte olan general isengrinus, eti kaptığı gibi tabanları yağladı ve ininde aldı soluğu... derken reinaert deliler gibi topallama oyununu sona erdirdi ve çiftçi de olduğu yerde saçlarını yolmaya başladı, çünkü yokla hiç arasında bir seçim yapmaya mecbur bırakılmıştı, yani kaçan kürküy-le yerinde yeller esen eti arasında. Öte yandan isengrinus, cumhuriyet ortaklaşalığını çoktan unutmuş, kapısını sürgüleyerek, eti kurusun diye ocağın önüne asmıştı... ve kapısını yumruklayarak öfkeyle kendi payını isteyen reinaert'e şöyle seslendi: sizin payınız da ne demek... ben bu eti yaptığım olumlu tarafı ağır basan eleştirinin karşılığında almadım mı? Ben sizin olumlu yanı ağır basan eleştirilerle yaşamını idame ettiren o şairlerinizden biri değilim diye cevabı yapıştırıverdi reinaert; benim elime bakan bir karım ve bir çocuğum var, sürüyle de derdim, sıkıntım. Kurdun karısının, etin asılı olduğu ipten başka geriye hiçbir şey kalmadığını ve madem öyle ipi ona verelim gitsin, hem lezzetli, hem de yağlı mı yağlı nasılsa dediğini duyan reinaert... bunun üzerine kendisini henüz asmaya niyeti olmadığından yağlı bir urgana da ihtiyaç duymadığını haykırdı: hatta tem tersine, düzenbaz dostlara karşı çıkmaya niyetlendiğim bir hac yolculuğu var kafamda şimdi. Hayhay, nasıl isterseniz öyle yapın, diye karşılık verdi pis cadı hersinde, ter-murenli meryem anamıza gidip, günah çıkartırken, tek-gözü ortadan kaldırmak için kocamı dolduruşa getirdiğinizi itiraf etmeyi de ihmal etmeyiniz, bir de sizi dualarımızla tanrıya havale edeceğiz. Ben de sizi şeytana havale edeceğim zaten, diye geçirdi içinden evine gidip ocağın ateşinde bacaklarını ütileyen reinaert, sonra da oturdu ve kendi kendini yedi.

ONA YAZIK BUNA YAZIK

Of, hayat ondine'nin midesini nasıl da bulandırıyor öyle... ve evde, sobanın yanında, ter-muren'in o ölümcül sessizliği hüküm sürerken, annesinin başına kakıp duruyordu, evlenmek ve bir adamla

koyun koyuna yatmak en büyük günahdır diye; annesini akla hayale gelmedik çılgınlıkta şeylerle ayıplarken ettiği laflar da hiç mi hiç ağza alınmayacak cinsten laflardı... öyle olsa da, sanki bu sözler kendi ağzından çıkmıyormuş gibi, sanki içinde başka birileri varmış gibiydi; dışarıya dökülen bu sözleri duyabilmesi için ağzını şöyle bir açması yetiyordu... ve geceler boyunca düşlerinde gördükleri, ama gündüzün düşünmeye bile cesaret edemediği, yatağından taşan bir nehir-mişçesine dışarı dökülen o tüm şeyleri duyabilmesi için de. Ama bir gün, dinmek nedir bilmeyen bir yağmur bastırduğunda, üşütük annesi zulma huzursuzluk belirtileri göstermeye başladı ve birdenbire sandalyesinden kalkıp, tehdit edercesine ondine'ye doğru ağır adımlarla yürüdü: ondine'nin bir şeytan olduğunu söylüyordu. Beni ayıplıyor, hiç doğruluk payı olmayan bütün o şeylerle suçlayıp duruyorsun sen, ter-muren şatosunda başıma bir şeyler geldiğini ve... ve... ne söyleyeceğini şaşırmış kekeleyerek, adamlarla filan yatmadığını, valeer doğduğundan beri de carolus'un kendisine el sürmediğini geveliyordu ağzında... ama sen var ya, sen bir şeytansın işte diye haykırdı. Öyle ki, ondine birkaç gün boyunca delicesine bir korkuya kapıldı, sanki şeytansın sen diyen salt annesi değil, bütün dünyaydı; dahası kendisi de inanır olmuştu buna; yağmurda dolaşmaya çıktı, demiryolu boyunca yürüyerek, katırturnaklarının çiçeğe durduğu yere gitti, ama yalnızca ıslak, çıplak dallar vardı orada artık... ve kardeşi aziz valeer'e tapındığı yere şimdi sıçmak için çömeldi... Sıçmışım, dedi, sıçmışım ben bu dünyanın içine... taze otlarla kendini temizleyip geri dönüş yolunda, vaktiyle bir ressam tarafından tablosu yapılan kirevinin önünden geçti, durup şöyle bir baktı, gerçekten de pitoreskti, hem de yaklaşmakta olan sonbahara rağmen: yanı başında bir mürver ağacı vardı kirevinin, orada burada tek tük ölü çiçekler göze çarpıyordu... filature'nin tüten bacalarının gözüküyor oluşuna yazıktı doğrusu. Ama değil mi ki her şey öyleydi zaten, ondine'nin deneyimlediği ne varsa belki hepsi güzeldi, ama şöyle ya da böyle oluşlarına da yazıktı doğrusu... kendi şerefine bir mucize gerçekleşmişti gerçekleşmesine ya bir şeytan oluşuna yazıktı işte... katırturnaklarının çiçeğe durduğu kutsal yere çömelip sıçmakla da yazık etmişti işte, içinde bir çaresizlik duygusu irileşip, büyümekteydi, derinden derine, sonsuza uzanan.

PEPERBUS'UN MAZİSİ

Bakanlıktan mösyö colson size diyor ki: bulutları pamuktan, dünyası mukavvadan romanınızın içine kurulmuş *ter-murenli ondineke hakkında* yazıyorsunuz siz, oysa ben bu sırada kahrolası ayaklarım sağlamca yere basarken şunları duyup gördüm: şu peperbus bozuntusunun mazisini, hani eskiden papazlık tahsili görürken, sonradan kilisede memurluk etmeye başlayan, tepesini tıraş ettirdiği başında ki saçları yeniden uzatıp, elinde yanan bir mumla fatımalı meryem anamız için tertiplenen ayin yürüyüşüne katılan ve sırf bir çiçeğe bakmakla bile günahkâr arzulara kapılabileceğinizi söyleyen peperbus'un. İşlerin onun için nasıl yürüdüğünü siz kendiniz de tasavvur edebilirsiniz... o katolik piskoposlarınkinden olan kanı bir kaynamaya görsün, afyonu başına öyle bir vurur ki, sormayın. Karısının karnından çocuk eksik olmaz, o da insanı çileden çıkartırcasına şarkılar söyler: tanrı nasılsa fazladan bir boğazın rızkını verir, kimseler aç kalmaz diye... gelin görün ki, büro kapanır kapanmaz kente ırak kenar mahallelerde alır soluğu, sonra da ya bir köşeye ya da bir çit duvarın ardına gizlenip yoldan geçen kızların ne oldum demesine fırsat bırakmadan pat diye önlerine atlayıverir... ben, bakanlıktan mösyö colson olarak neler olup bittiğini tutup da ayrıntılarıyla anlatmaya cesaret edemem, ama siz edersiniz... bir kız, tipinden onun kim olduğunu çıkarttığında: şuradaki, şeyy neydi hani, şu peperbus denen adam değil mi? Bunu duyunca dosdoğru polise gidip, kız onurunu lekeledi diye şerefi üzerine yemin eder. Ve eğer olur da bir anne, şu peperbus davasını yetkililere anlatmak üzere kızıyla okulu ziyaret etti diyelim, daha iki çift laf etmesine fırsat vermeden rahibeler alır sazı ellerine ve ona iftira ettiğini, bay peperbus hakkında tek bir kelime bile duymak istemediklerini söylerler, çünkü kıymetli bay peperbusları öylesine muhterem, öylesine inceliklidir ki, her zaman şapkasını çıkararak, muhterem hemşireler günaydınlar olsun diye selam verir onlara, dahası elinde yanan mumuyla fatımalı meryem anamızın peşi sıra yürür. Ah, ama ben, bakanlıktan mösyö colson, eğer peperbus, tutup da işverenime yazdığı bir mektupla sizin kötü bir kitap yazdığınızı, dahası benim de dostum olduğunuzu anlatmamış olsaydı eğer size bütün bunları anlatır mıydım hiç: şimdi şöyle izah edeyim müsaadenizle, işverenimle ben sıkı dostuzdur, ta savaş dönemine, evimize geldiği zamanlara dayanır bizim dostluğumuz İngiliz radyosunu dinlemeye... hatırlarsınız hani, 1500 metre bandında, dütt, dütt, dütt...

ne yaparsınız ki, işverenim artık bize gelmiyor; gidip bay peperbus'u ziyaret etmeyi yeğliyor.

Kaleminizi kenara bırakıp, onaylarcasına başınızı sallıyorsunuz, ama bakanlıktan mösyö colson işaret parmağını tehditkar bir şekilde, yazarak neredeyse tümüyle doldurduğunuz kâğıdın üzerinde gezdirerek sürdürüyor konuşmasını: ne düşünüyorum biliyor musunuz? *Aslında tüm bu genç kadınlar ve kızlar etrafta cirit atan peperbusların olmasından son derece keyif alıyorlar, çünkü düşünsenize adamın şeytanlık etmediği tek bir gece bile geçmiyor... yıllardan beridir de bu böyle sürüyor... ve kimse çıkıp da aleyhinde şikayette bulunmamış, hep de şu oluyor: bir akşam... bana...yaptı, sonra alı al moru mor oluveriyor, kızıyorlar ya da kızmış gibi yapıyorlar... Ve bakanlıktan mösyö colson da kızmış gibi yapıyor siz şöyle dediniz diye: abartmanın alemi yok, çünkü ben ter-murenli ondine'nin peperbus'la nasıl karşılaştığını yazalı uzun zaman oldu... ve o kızmıştı.*

BİR FİLM SENARYOSU

Yazar, bugün biraz ... nasıl demeli... melankolik bir haliniz var sanki, diyor bakanlıktan mösyö colson. Cevap veriyorsunuz ona: ah sormayın mösyö colson, bugün birileri yanıma gelip breendonk¹³ hakkında neden bir film senaryosu yazmıyoruz diye sordu ve doğrusunu isterseniz adamakıllı şaşırttı beni... ben orada tutuklu kalmıştım, hem sizin de yazmaya yeteneğiniz var, bu işin altından en güzel şekilde kalkarız, alimallah, dedi... bununla da kalmayıp, belki tutar sırık pros'u da katarız içine bakarsınız diye de ekledi. Hani ne diyorlar, sanırım *leitmotif*... sırık pros'u hatırlıyorsunuz değil mi? Elbette hatırlıyorum mösyö colson, hatta şemsiye tamiraty yapan ve yankesicilikte üstüne tanımadığım şaşı charlotte'yi de iyi hatırlıyorum, elbette sırık pros'un o babasını da unutmamak gerek, o herkesin, kavgacılığıyla tanıdığı, şemsiye tamircisi babasını, bir keresinde, şaşı charlotte ile kavgaya edeceğim derken, şemsiye tamir ettiği dükkânı o hışımına ateşe

13 Eski Brüksel-Antwerp yolu üzerinde Breendonk Kalesi olarak da bilinen ve bir toplama kampından çok Almanya'ya sevk edilecek Yahudilerle politik suçluların sevklerini beklediği 'bekleme kampı'

vermiş, yakıp kül etmişti içeriyi. Sırık pros'a gelince, o da ispanyol iç savaşında, uluslararası tugay'da dövülmüştü... yahut bırakın da şöyle söyleyiverelim, anası gibi hırsız olmuş, babası gibi yangına kurban gitmişti... cumhuriyetçiler tarafından alıkonulmuş, bir süre sonra buraya geri gönderilmişti... öyle ki, gelir gelmez, şatoda uluslararası tugay karşıtı toplantılar tertip eden baron derenancourt onu kanatlarının altına alıvermişti... derenancourt uluslararası tugayı oluşturanların, dürüst delikanlıları dışta bırakıp, yalnız kundakçıları ve hırsızları bünyesine katan bir oluşum olduğu iddiasındaydı. Ne ki, o, nazi işgali sırasında, cumhuriyetçi karşıtı ya da değil, birçok şeyle itham edilip breendonk'a gönderilmişti, gönderilmişti gönderilmesine ya, orada da hırsızlığını, kundakçılığını ve o maceraperestliğini kısa sürede duymayan kalmamıştı... o kadarına ki, kendisi gibi tutuklanan acıdaşlarına kök söktürüyor, ağızlarından burunlarından getiriyor diye naziler tarafından el üstünde tutuluyordu. Oysa sonunda diğerleri gibi buchenwald¹⁴'a sevk edilmekten paçayı sıyıramamış, resmi olmayan cellatlık görevinden el çektilmişti... onu bir akşam karanlıkta kampın تنها bir köşesine götürüp döverek öldürdüler– sizin sinematik bir gözünüz var mıdır? – zihnimde, mösyö colson, senaryoyu yazmaya başladım bile: duvarlar, her yeri çepeçevre saran duvarlar var, aklınıza gelebilecek her türlü korkunun gölgesi peşiniz sıra geliyor, yerlerin kaygan ıslaklığına yansıyorlar, 'kan damlaları çoğalıp' kapalı kapıların aralıklarından sızıyor... bu sırada kentin dört bir köşesine afişler asılmış, s.s. subayının teki böğrüne bir yumruk savuruyor... şiddet içeren bir şeyler, bir kol hamlesiyle tüm film makaralarını paramparça ediyor –masereel'in fikirleriyle chaplin'deki şu polis memuru charlot'un film makaralarına ellenmiyor– fakat bu sırada kulaklarım neyi işitiyor, biliyor musunuz, mösyö colson, breendonk hakkında bir filmin zaten çekilmiş olduğunu, üstelik olayları kati bir gerçeklik penceresinden gösterdiği söylenen bir film.

Kendinizle iftihar etmelisiniz, diyor bakanlıktan mösyö colson, inanın, belçika'nın %100'ü de gelip de sizden radyo için komik bir skeç yazın istemez, ama şu ya da bu şekilde kaleme aldığınız breendonk hakkında bir senaryoya bayılırlar.

VALEER HADİ BİZE PARMAĞINI GÖSTERSENE

Küçük ondine dudaklarındaki sert, haince gülümsemeyle ter-murenli ufak tefek kocakarıya ait kırevinin etrafında dolaştı: belinden düşmesin diye pantolonunu tutturduğu 2 firketeyle kadının domuzunu öldürüp su hendeğine atmayı planlıyordu... tam ahırın kapısını açıyordu ki, kadın dışarıya çıktı: ondine öyle şiddetli bir korkuyla irkildi ki, dizlerinin bağı çözülürdü, bütün yapabildiği, ağır aksak adımlarla, neredeyse topallayarak oradan uzaklaşmak oldu... pantolonu belinden aşağıya kaymıştı, 2 firketeyi hâlâ sımsıkı tutuyordu elinde. Kendine acıdı, kendi omzuna şöyle bir dokunup kendine sormak istedi: sevgili ondineke, ne yapmış bu insanlar size böyle? Tavan arasına uzanan merdivenin yanındaki beyaz badanalı duvara yaslanıp öylece durdu, ama öfkeden deliye dönmüştü, çünkü hıçkırıklar boğazına düğümlenmişti, gözyaşları ise gözlerinden akmak nedir bilmiyordu... gözlerini ovuşturacak oldu... tam o anda elinde tuttuğu 2 firketenin ayırımına vardı: duvarın sıvasını var gücüyle kazımaya başladı... kudurmuşçasına, hınçla kazdıkça kazıyordu... o kadarına ki, sonunda elindeki firketeleri artık birer hançer gibi tutar olmuştu... ve gözünün önünde önce birini, sonra ötekini ardından insanların alayını canlandırıp sapladıkça sapladı; hepsini öldürdü, namertlerin, alçakların... hak ettiğimi... hak ettiğimi vermeyenlerin topunu. Hoş neyi hak ettiği ya da etmediğini de tam anlamıyla kestiremiyordu: basitçe, değil miydi ki, dünyanın muazzam büyüklüğünün, kendi küçüklüğünün bilincinde oluşu; ter-muren ve yakınındaki diğer kasabayla birlikte kendi görüş alanının kapsamında kalan her şeyin asla gönlünün istediğince yeniden düzenlenemeyecek oluşuydu bu. Evet, insanlara ve onların arzularına asla hükmedemeyeceği değil miydi? Babası vapore'u fabrikaya girsin çalışsın diye peşi sıra kovalayamayacak, kardeşi valeer'in kafasına vura vura ona bir şeyler öğretemeyecek, erkeklerle yatanların dosdoğru cehenneme gideceğini vaazında söylesin diye papaza buyuramayacak oluşu değil miydi? Gidip kendini, bluzuna iğnelediği parıltılı broşu, taraklı, cep aynalı kutusu ve deri el çantasından oluşan değerli hazinesini sakladığı tavan arasına kilitledi... elbette dünyaya hükmetmesine yetmiyordu bütün bunlar, ama en azından bir başlangıç sayılırdı: hazinesini dünyanın gözleri önüne sermek için içten içe yanıp tutuşuyordu... şimdilik

yalnız kopuk parmaklı valeer ve kuzinlerinden –bu 2’si ayrılmaz bir bütün olmuşlardı zira– oluşan dünyaya... ya bu ikisinin gözleri önüne serecekti ya da hiç kimsenin. Oysa hazinesini onlara gösterdiğinde ikisi de oralı olmadı bile, kendilerinden başka bir şeyi düşündükleri yoktu; hayal gücünden yoksun valeer için cep aynalı bir kutu hiçbir şey ifade etmiyordu, benzer şekilde, bir bluz a iğnelenmiş bir broşun da kuzinleri için anlamı yoktu; yaşı daha çok küçüktü: feri kaçmış gözleriyle şöyle bir baktı, sonra da valeer’e dönüp: artık gidelim mi diye sordu. Merdivenden güçlükle aşağıya inip, kendi dünyalarına döndüler. Ondine’nin birdenbire kafasına dank etmişti: herkesin, herşeyden üstün tuttuıkları, kendilerine ait bir dünyaları vardı: taraklı kutuya şöyle bir tekme savuruvermek geldi içinden... handiyse yapıyordu da... ama öylesine hoş bir şeydi ki, kıyamadı ve bunun yerine onu okşamakla yetindi. Zahmete girmeye değmez diye geçirdi içinden. Tavan arasının penceresinden kuziniyle valeer’in kol kola yürüyerek şapelin önünden geçtiklerini gördü; çok geçmeden aralarına başka bir kız daha katıldığında kuzinleri, valeer’e şöyle dedi: hadi parmağını göstere bize valeer. Ah, ondine içinin çekildiğini, tüm gücünü yitirdiğini hissetti birdenbire: birilerinin, kendisinin sebep olduğu bir şeyi kıvanarak, başka birilerine göstermesine kazara tanıklık etmişti işte! Kuzinlerinin aynı şeyi tüm gün boyunca söyleyip durduğuna emindi ondine... yani ne zaman birileriyle, hatta bir köpek ya da bir ağaçla bile karşılaşacak olsalar: hadi bize parmağını göster valeer, diye tutturuyordu kesin. Ve valeer, aptalca, bir koyun gibi, verilen emre itaat ederek uzatıyordu elini ... kahretsin, onu neden öldürmedim ki, diye düşündü ondine.

5 PARMAK

Mektuplarınızı 1.pislik yuvalarının oradaki posta kutusuna Matıyorsunuz, atarken de üzerinde sıklıkla düşündüğünüz ama hep çok geçmeden hemen unuttuverdiğiniz 3 farklı şey düşünüyor aklınıza... 1.şey: siz daha her şeye kolayca inanıveren küçücük bir çocukken posta kutusunun deliğinden içeri var gücünüzle bağırmanız gerektiği: brüksel’e bir mektup! diye ve onlarca yıl sonra bile bugün hâlâ bağırarak isteyişiniz. 2.şey: bir yazarın tek bir mektubu bile yanıtlama

mecburiyetinde olmayışı, çünkü akşamki yazışmalarınızı yetiştirmek zorunda kalmaksızın zaten tüm gün boyunca yazıyor olursunuz... 3.şey: 1.pislik yuvalarının oradaki posta kutusuna, şapel yolu'na daha yakınca bir yere, yeni bir tanesinin ilave edilecek olma ihtimali. Ve bütün bunları aklınızdan geçirirken, yürüyerek şatonun yakınındaki derenin karşı kıyısına geri dönüyorsunuz ve orada gazeteci-şair johan janssens'in ressam tippetotje ile hararetle bir sohbete dalmış olduğunu görüyorsunuz, kendisinin de resimden anladığını, çünkü gazetede bu konu hakkında makalelerinin yayınlandığını söyleyişine kulak misafiri oluyorsunuz: diyorum ya, salt goya ve breughel ve bosch hakkında makaleler kaleme almakla kalmadım, aynı zamanda kısa detaylar vererek, empresyonizm, ekspresyonizm ve sürrealizm gibi akımların içeriklerinden de söz ettim. Ha bu arada, yeri gelmişken, diyor, ilk başta, bütün insanların içinde var olan keşfedilmemiş bir şeyler direttiğinden ve sıradan olana, daha güvenli bir dünyaya, geri dönüş yapmak istediğinden sizde tereddüde düşürecekmisiniz gibi bir his uyandıran ekspresyonizm hakkında da yazdım. BİR ELİN 5 PARMAKLI BİR ELDEN İBARET OLDUĞU, gözlerin burnun iki tarafında yer aldığı, burnun içinde ya da kulakların arkasında olmadığı... çünkü insan ayaklarının altında sağlam bir zemin olsun ister, sonsuz derinlikler değil, hani sizin, tippetotje, olur da ekspresyonist tarzda resim yaparsanız, bizim için açacağınız derinlikler gibi... dolayısıyla biz de ancak yavaş yavaş algılayabiliyoruz bu ekspresyonist ayağın sanatçının başyapıtlarından biri olduğunu... derken hayatımızda ilk kez olarak bir kol, bir el, bir penis keşfediyoruz... ve ressamın o özgün dünyasıyla uzlaşıp, anlaşıcağımız yerde, şaşkınlık ve dehşet içinde bu dünyaya haddinden fazlasıyla aşına olduğumuzu, onun esasında Bizim kendi dünyamız olduğunu, ama onu asla bu şekilde görmeye yanaşmadığımızı keşfediyoruz.

Görüyorsunuz ya, diye devam ediyor johan janssens konuşmasına, oysa tippetotje artık onu dinlemektense, bir kış manzarasıyla, 1.pislik yuvalarının resimlerini yapmaya veriyor kendini... görüyorsunuz ya, diyor johan janssens cesaretini yitirmeden... öyle ki, siz de kulak kesilmeden edemiyorsunuz... görüyorsunuz ya, ben 5 parmaklı bir elin bir el olduğu güvenli bir dünya hakkındaki yazımı kaleme aldıktan hemen sonra, yani aynı günün gazetesinin akşam baskısında... rastlantıya inanamazsınız doğrusu... başka bir meslektaşım, ki kendisi uzman olmayan bir ekspresyonisttir, johan van boebarde-roccoco, Yeni Zamanlar dergisinde sizinle, yani ter-murenli ondine'nin yazarıyla ilgili bir

makale kaleme aldı, şöyle diyor orada: şayet bay boon'un hedefinde prestijli bir yazar olmak varsa, kendisi her şeyden evvel, 5 PARMAKLI BİR ELİN nasıl yumruk yapıldığını, öğrenmek zorundadır. Ha, ha... tippetotje öyle bir kakhaha koparıyor ki, bu arada birileri kendi yaptığı espriye güldü diye johan janssens de kakhaha üstüne kakhaha koparıyor. Peki ya siz?

YANAN MUMLAR

Eğer ondine kardeşi valeer'i bıçaklayarak öldürmüş olsaydı, kendi yaşamında iyiye doğru bir değişiklik olur muydu? Onun hayatta kaldığı gerçeği ve ondine'nin başına bela oluşu... de-ğildi ondine'nin biçareliğinin ardında yatan şey, bunun kaynağı kendi doğasından geliyordu, belki de peyda olduğu o günah yuvasından, ya da içindeki doygunluk arzusuyla yanıp tutuşan bir şeylerden... Kendi bozgunluğunun üzerinden babasının sakinliğini izledi: buhar makineleriyle ilgili bir kitabın sayfalarına gömülmüş, onu hatmediyormuş gibiydi, dahası ondine'nin ayakyoluna giderken sayfalardan birini yırtıp yanında götürdüğünü bilmiyordu henüz: sözcükleri birer ikişer mırıldanıyor ve bir parmağı havada, sanki onları sonsuza dek hafızasına nakşetmek istercesine, cümlelerin ritmini izliyordu. Onun öyle sessiz duruşuna kişnercesine gülüyordu, çoğu ebeveynin hafta içi günlerde çocuklarını asla görmediği bir ter-muren'de: sabahın kör karanlığında iplik fabrikasına gitmek üzere yola düşerler, ancak akşamın zifiri karanlığında şapel yolu boyunca yürüyerek evlerine dönerlerdi, gün boyunca bütün gördükleri köhne bir fabrikanın içiydi o kadar... içlerinden hemen hiç biri tek bir sözcüğün bile nasıl hecelendiğini bilmezdi, yatıp uyur, ayine gider, sonra da isa'nın, yani sakallı ustabaşının tavernasında küfelik olana dek içki içerler; sonsuz bir karanlığın içinde başıboş dolaşıp dururlardı. Açık kitabının üzerindeki uysallığına kişnercesine güldü babasının, hatta öyle ki daha bile fazla, papaz vaazında bütün kötülüklerin kaynağının sözümona bilim ve ilerlemede yattığını söylediği için. Ama papaza da kişnercesine gülüyordu, herkesin suratına sırayla bir şeyler tıkıştırıyor diye... herkesin suratına, ama beyefendilerinkine asla; bu akşam buharlı makineler hakkındaki kitabıyla vapeur'a, bir sonraki akşam

filature'de çalışan kızlara geliverirdi sıra: mumların ışıǵı ileri geri dans edercesine süzülürken, öbek öbek kaplanmış hav ışıldardı onların saçlarında, çünkü ne kadar tarayıp fırçalasalar da, iplikhanenin havını saçlarının arasından ömür billah çıkaramazlardı. Başları eğik, suçlu suçlu dinliyorlardı vaazı... evet, doğruydu, günahkar ve kötüydüler, kendilerinden utanarak, yok yere lanet okuyup, küfür ettiklerini, sen benim şeylerimi öp deyişlerini düşündüler; ve daha geçen gün papaz, genç bir fahişenin boynuna irice bir taş bağlayıp, dender nehrinin derin sularına atmanın, içindeki günah tohumunu dünyaya getirmesinden çok daha iyi olduğunu söylemişti... Papaz daha konuşmasını yeni bitirmişti ki, kızlardan biri, sandalyesinden çıǵlık çıǵlıǵa yere düştü, düşerken de iki sandalyeyi daha yere devirdi. Ondine, sırf meraktan, mumların o her an söndü sönecek titrek alevinin aydınlattığı loş sundurmada kızın yanında kaldı, ötekilerin akşamın karanlıǵına karışırken sesleri doluyordu kulaklarına: az sonra o denli gürültülü değillerdi artık, ama uzaklardan gelen, karanlıǵın yuttuǵu kahkahalarını duydu yeniden, boğuk, günahkâr kahkahalarını. Sandalyesinden yere düşen kız liza idi, kahkahaları duyunca şöyle dedi: bu vaazın şimdi kime ne faydası oldu ki, diğerlerinin yarın benimle dalga geçecek ve sandalyeleri oradan oraya fırlatacak olmalarının dışında, ama belki de benden birazcık daha şanslı çıktılar... bak dürüstçe söylüyorum, ona yalnızca bir kez izin verdim, vallahi eğer yalan söylüyorsam, şuracıkta çıksın canım.

KİTAP AYNASI

Geçen zaman içerisinde şapel yolu'ndan ne acılar ne sıkıntılar gelip geçmiştir kim bilir... insan şöyle bir bakıp, bu yolun üzerine düşen kar ya da güneşini gördü mü, yalnızca güzelliğini, ressam tippetotje'yi ve şair titriyle johan janssens'i düşünür, ama bugün artık ne güneş ne de kar var, üstelik her yer ıslak, hava ayaz ve karanlık ve lanet olsun ki kapkara yağmur bulutları da orada öylece toplanmış. Ressam tippetotje bütün o yüküyle bir an önce evine varmak için acele ediyor: şövalesini, tuvalini katlayıp, fırça ve boya kutusunu topluyor ve yakalarını kaldırmış, acelece ve dikkatsizlikle yürürken, çarpıp handiyse kendisini devirecek olan johan janssens'e çarpıp, handiyse onu

deviriyor: şu sağanak buraya doğru yaklaşıyor, diyor tippetotje.

Johan janssens evet anlamında kafa sallıyor: doğru bu, buraya doğru yaklaşıyor; yüreğimin, ruhumun ve penisimin üzerinde öylece asılı duruyor... madem şimdi bu berbat havada baş başa yürüyoruz, tippetotje, bırakın da size biraz içimi dökeyim; gazetede yazarken kullandığınız sözcükleri öyle dikkatle seçmek zorundasınız ki... bulut ağlayan bir çocuk gibi bir köşeye büzülmüş penisimin üzerinde öylece asılı durmakta: çünkü bütün günü gazete için kısa makaleler yazarak geçirdim – şu tilki reinaert ya da şapel yolu hakkında değil de, yazı işleri müdürünün zevkine hitap edecek ‘kitap aynası’ mahlasıyla imzaladığım bir şeyler, o da “başka bir baykuş” mahlasını kullanmak istemediğimden. Ve nitelikli sanat bültenlerimizin müthiş fikirleri hakkında bir makale yazdım... öyle yorum filan yapmadan... ve bir taraftan da, tüm bu sanat bültenlerinin benim müthiş fikirlerimi kendilerine göndermemi istediklerini düşünüyordum... ah lanet olsun tippetotje, madem burada böyle yalnızız, bırakın da şöyle içimden geldiği gibi bir küfür edeyim: bırakın da bacaklarının arasına baksınlar, nasılsa orada da Müthiş bir fikir sarmakta aşağıya. Benim öyle müthiş fikirlerim filan yok. Nasıl ki siz resim yapıyorsunuz, ben de aynen öyle yazıyorum, sağda solda tek tük istisnalar haricinde, yalnızca aptal ve egoist olanlardır benim tanıdığım insanlar... o bültenlerinde yazdıkları, ilk sayfada aktır, sonrakinde kara olurur... neylersiniz ki, benden de eli yüzü düzgün bir makale istiyorlar: “proletaryanın tröstler aleyhindeki ithamnamesi”... üstünkörü seçilmiş sözcükler ve birkaç gramer hatasıyla –ki bu vurguyu çarpıcı kılıyor, hani işçi sınıfından gelip de gazeteci ve şair olmuş çocuk meselesi, ama bunu doğrulamama müsaade edilmiyor ya da makalelerim... reddedilmiyorlar belki ama... YAYINLANMIYORLAR da. Aslına bakarsanız, bültenlerinde ağdalı, altından kalkılması zor laflar etmelerinin tek bir nedeni var, kabarıp şişmiş kendi kafalarının içindeki kofluğu alalamak adına yapıyorlar bunu, tıpkı “küçük evrensel algının bir bileşeni ya da devinerek etki eden yaşamın psikolojik ve fiziksel gerçekliğinin algılanma biçimi” gibi... şu kadar ki, içlerinde hiçbiri ne şöyle sağlam zemine dayandırabildiği bir şeyler yazabilir, ne de biraz olsun kaostan düzen getirebilir: akılları fikirleri o acınası, aptalca isimlerini basılmış halleriyle görmektir: pascalius prostituaan ... yo hayır öyle değil, titrini unutmuşum: dr. pascalius prostituaan. Kafamı duvardan duvara vurduğumdan, bürodayken yani, ve yazı işleri müdürüne yazılarımla ilgili öfke kusan mektuplar yağmur gibi yağdığından, bir de

ultra–marksist camiadan o bildik değimsiz klik suları bulandırıp durduğundan, direnemiyor, pes ediyorum tippetotje, işte sonra da köşemden böyle, baykuşumsu makaleler döşeniyorum: kitap aynası.

Tippetotje başını kaldırıp tek bir gökyüzü gibi görünen o gökyüzüne bakarak, diyor ki: şu bulut, her an geçip gidebilir.

TER–MUREN'İN ZAVALLI BEBEK İSA'SI

Ondine de günah çıkarmaya gidip, kendinin işlediği günahların tek sorumlusu olduğunu söyledi... ama gene de, daha çok babası vaper'u suçlamadan edemedi, şeytan işi bir makine icat ediyor diye... sonra da annesi zulma'yı, deli olduğu, gençliğinde hiç korkup çekinmeden şatodan bay derenancourt'un çocuğunu dünyaya getirdiği için suçladı: papaz böyle bir şeyin mümkün olmadığını, kimseye iftira etmemesi gerektiğini söyledi ona, hem sonra öyleyse eğer, çocuk neredeydi o vakit? Ondine dokuma fabrikasının ustabaşını düşündü... onun şimdi nerelerde olabileceğini... şatonun kenarındaki ormanda küçük bir mezarın kazılı olduğunu iddia eden ustabaşını, ne ki, günah çıkarma hüccresinin gizemli loşluğu onda öyle bir etki bırakmıştı ki, kendi kafasını allak bullak eden şeyler de anlatmak zorunda kaldı: şatonun çocuğu benim. Kendi sözlerini dehşetle dinliyor, kulaklarına inanamıyordu, bir süre sessiz kaldı ve kesin bir karara vardı: bir daha asla günah işlemeyeceğine, hayatı boyunca bir daha ağzını açıp tek kelime dahi konuşmayacağına dair bir karardı aldığı; gerçi etraflıca düşünebilmek için fırsatı vardı, kendi küçük dünyasına şöyle bir bakındı, içinde ne varsa her şey yığın yığın üst üste biniyordu... bir zamanlar masum masum bakan o irice gözleri, kısıltıvermiş, her şeyi alay edercesine izliyorlar gibiydiler: Hayat onca ağız kalabalığı edip, üzerinde konuşmaya değmez diye düşünüyordu içinden adeta. Hoş öyle de gözüküyordu ya. Gerçekte, ağzını açıp da dillendirmedeği tüm bu sözcükler içinde yığılıp duruyor, dayanılmaz hale geliyorlardı ve onu güldüren, oysa gülmek için çaba harcadığı şeyler ise, içini öyle bir dolduruyordu ki, artık patlamanın eşiğindeydi; apansız ya bir gülme krizine giriyor ya da aynı anda hem gülüp hem de ağlıyordu ve bu sefer de, üşütük annesi zulma gibi olmaktan korkuyordu. Ne kadar da aptalım ben, diye düşündü, aptalım işte, vaazın herkes için

verildiğini... nasihatlerin açgözlülük ve pintilik üzerine olduğunu, herkesin iyi ya da kötüyle, ama çoğunlukla da talihsizliklerle dolu kendi yolunda yürüdüğünü anlamıyorum, hele birine, aslında kendi kendinin başını yediğini, ötekine de, kendisini tanrının sınamakta olduğunu anlamıyordu; öyleyse eğer, insanın iyi ya da kötü olduğunu nasıl anlayabilirsin ki. İçinde bir şeylerin kaşındığını duyumsadı, evlerden birine girmek, hangisi olursa olsun bir evden içeriye girmeye can atıyordu...sonra da çene çalmaya, havadan sudan konuşup, gevezelik etmeye...kendi mutluluğu, üzüntüsü ya da huzursuzluğu hakkında konuşmaya: bebeğini daha yeni doğuran liza'yı görmeye gitti, mutlu görünüyordu, göğüslerinde açılan yaralar iltihap toplamış olmasına rağmen: çocuklu bir çocuk. Ondine buna da güldü, oysa keyiflenmemişti... liza bir fahişeden çok ter-murenli meryem anamıza benziyordu... belki de kucagında yatan, bebek isa'ydı bunun nedeni, elleri buruş buruş, kafası doğum kaşıkları yüzünden şişmiş kocaman olmuş, bir bebek isa: nefretine karşı direnmek zorunda kaldıysa da gülümsedi ondine. Ve birdenbire, sanki şeytan kulağına fısıldamışça, meryem anamızın da bebeğini evlilik dışı doğurduğunu hatırladı... ve o anda sahip olduğu tüm dini inancı gözüne öylesine anlamsız göründü ki, oluşan derin boşluğu doldurabilmek adına derhal başka bir şeyler düşünmeye başladı: azizlerin ve soyluların iyiyle kötü arasındaki ince çizgiyi aşmalarına göz yumulur, oysa bizler, yani ter-muren halkı için geçerli değildir bu.

ÇİZGİLERİ AŞMAK

Her gün brüksel'den 2 fabrikalı kasabaya giderken bindiğim tren-de gazeteleri okurum ben, diyor bakanlıktan mösyö colson, ve eğer gazetede bir takım insanların cinselliğin sınırlarını aşmalarına göz yumulduğu haberine denk gelirsem doğrusu hiç mi hiç şaşırmam... şu gezici satış temsilcileri sözgelimi, yaşam onlar için bir cinsellik pence-resinin ötesinden seyredilecek bir şey, bundan hiç kuşku yok... trende konuşmalarına şöyle bir kulak kabartacak olsanız, bir de bakmışsınız ki, akılları fikirleri, kendi deyimleriyle Hatunlarda. Jaspers sözgelimi, şu gezici satış temsilcisi olan, şişman kalçalı kıza bir bakışı vardı ki, hani şu son birkaç gündür, 1. pislik yuvalarında yaşayan fakir fukaranın

çöp tenekeleri ve bidonlarını boşalttıkları sahipsiz ormanın diğer yakasında duran karavanda yaşayan... kız karavanın basamaklarını fırçayla ovarken, yere öyle bir çömelişi vardı ki, o pespembe kâsesi neredeyse olduğu gibi ortadaydı, bunu gören jaspers de birdenbire bir peperbus olup çıkıverdi, hani vaktiyle papaz olmak için tahsil gören, ama şimdi kilisede memurluk eden: şöyle bir kızarıp, yüzünde bir gülümseme belirsin istedi istemesine ya, tersine beti benzi atıverdi ve küfrü savurdu, oracıkta, daha çok kıza, bana değil yani: hay kör şeytan, işte o pespembe kâseyi ısırabilirim, diye. Belki mösyö colson sözlerine birkaç şeyi daha eklemek isterdi, ama ressam tippetotje bir elinde karalama defteri olduğu halde, diğer eliyle onun yakasına yapıştıverdi: pembe şeyini... basamakları, demek istedim, fırçalayıp ovan şu şişman kalçalı kızın olduğu karavan nerede demiştiniz? Mösyö colson ceketini şöyle bir çekelerken, tippetotje'nin gözden kayboluşunu izledi, kafasını sallayarak: şu gezici satış temsilcileri tramvaylarda, trenlerde ve istasyonlarda sürekli seyahat halinde olduklarından ve hep baldır bacak ya da göğüslere bakıp durduklarından... kafalarının içinde bin bir türlü fantezi de eksik olmuyor tabii ki... öyle olunca da, nereye giderlerse gitsinler misafirperverlikle karşılanmıyorlar, dolayısıyla kapılar da birer birer suratlarına kapanıveriyor... bunun üzerine onlar da biraz olsun dengeyi tutturalabilmek adına, reddedilmeyi ya da pes etmeyi kabul etmeden, sadistçe zaferlerin ardına düşüyorlar. Oysa böyle yaparak, yavaştan yavaş dipsiz bir kuyunun içine doğru yuvarlandıklarının, uzun vadede bütün bildikleri hayatın, hatunların, öyle diyorlar ya hani, popolarının arasında kalandan ibaret olacağının ayırımına varamıyorlar.

Ötekiler çıkıp gittiklerinde, bakanlıktan mösyö colson'u yeniden içeri çağırıyor, ona bütün bu anlattıklarının ne anlama geldiğini soruyorsunuz: size anlatmaya çalıştığım şundan ibaretti aslına bakarsanız: göz yumulacaksa herkese göz yumulur... elbette gerektiğinde gizlemeyi becermeniz... ha bir de tutup boynunuza bir ilmek geçirmemeniz koşuluyla.

BEYEFENDİLER GELİYOR!

Ondine kendi kendini bile isteye oyuna getirdiği halde boynuna ilmeği geçirerek diğerlerini de kandırmuş... kendiyle ilgili

düşüncelerinden uzaklaşabilmek için zihnini başkalarıyla meşgul etmeyi seçmişti... İçten içe kendisinin aslında cahil köylülerin o köleler sınıfına ait olduğunu anlamıştı: tutup ne kadar kendi kendine şatodan gelme çocuk muamelesi etse de, yerlerde sürünüp, başkalarına iftira etmedikçe, dahası kendinden üstün olanlara iltifatlar edip, aşağıda olanlara bir tekme de kendisi savurmadıkça, hayatı, başkalarının öl dediği yerde ölmekle, birilerinin kulu kölesi olmakla geçecekti. Sanki bir mıknaş tarafından, her sabah yeniden, kendi dünyasının merkezine, yani şatoya çekiliyor, ortalığın تنها olduğu, içinde yasak bir şeylerin özlemini uyandıran ormana gidiyordu... günlerden bir gün, yeşil sumercimeğiyle kaplı derede bir kanonun içinde şatonun 2 genç beyefendisini gördü: o kanonun içinde onların Hayat'ın özüne temas eden, kendisinin de artık körelene, düşünemeyecek hale gelene dek kafa patlatıp durduğu şeyler hakkında konuştuklarını hayal etti... ah, bütün görebildiği yaşça büyük olan oğlan achilles'in gözleri, yüzünden, içinde yitip gidivermek istediği dünyadan bile daha büyük olan gözleriydi. Onun her şeyin hüznü dolu olduğunu söyleyen sözlerini duydu: diyelim ki aşk, insanlar sürekli olarak zırvalayıp duruyor, sözleri anlamlarından saptırıyorlar ama iş hepsinden önemli olan o sözü söylemeye gelince işte buna kimsenin dili varmıyor... o sözcük ağzından dökülmüştü, dökülmüştü ya fransızca olarak... ondine'nin de bildiği bir sözcüktü; çünkü bir keresinde arkadaşı monique onu kumun üzerine yazmış, sonra da çarçabuk silivermişti yeniden. İnsanların nasıl da aptal, acınası ve korkak olduklarını düşündükçe tüyletim ürperiyor, dedi achilles ve kürek çekmeyi unuttu, ama bir yanıt alamadı: kardeşi, norbert henüz 17 yaşındaydı, ama daha şimdiden kendini yorgun ve yaşlı hissediyordu. Ondine ormana değil de, demiryolu kenarındaki tarlaya gittiğinde bir kez daha gördü achilles'i, bu sefer yanında öbür zengin oğlanlar da vardı: bakımsız parkın içinde geziniyorlardı, ama belki de ter-muren dolaylarındaki tarlaların parka dahil olduğunu sanıyorlar, bu yüzden karabina tüfekleriyle ağaçlıklar arasında kıpırdayan ne varsa her şeye ateş ediyorlardı... kaldı ki, yapmayı en çok sevdikleri şey köylü tavernalarından birine girip karabinalarını bir köşeye dayayarak köylü kızları ayartmaktı: norbert hiç peşlerine takılmazdı, zira bir hayalperest olduğundan ölü hayvanlar ya da kan görmeye tahammül edemez, hastaymış gibi yaparak, yataktan çıkmayıp kendi kendine doyuma ulaşırdı. Öbür beyefendiler ise o köy senin bu köy benim gezer dolaşırlardı, bir gün öyle apansız

keşfediverdiler iplik fabrikası filature'nin ustabaşı isa'nın... taver-nasını. Nedir ki, fakir fukaranın içtiği birayı ellerinin tersiyle itip, hususi fiçılar sipariş ettiler... içmeyi unuttukları birkaç kupa biranın icabına çok geçmeden bakanlar da fakir fukara oldu. Ah, beyefendi-ler civardayken, panjurlar erkenden sıkı sıkıya kapatılır, genç kızlar dışarıya salınmazdı... çünkü gecenin bir yarısı, faytonlar kendilerini beklerken, beyefendiler gelişigüzel, camlardan birini kırabilir, anala-rının dizleri dibinden kaçıp soluğu dışarıda alan kızlara yazık edebi-lirlerdi: onlara hiçbir güçlük çıkarmazdı iplik fabrikası filature'nin helalarından başka bir şey görmemiş, hutbeler, bereket duaları ve avare gezenin ayağına şeytan takılırdan başka bir şey işitmemiş olan bu kızlar... ve şimdi şeytanların bizzat kendileri ayaklarına kadar gelmiş, onları birayla sarhoş etmişlerdi, hayatlarında içki içmek için ellerine geçen yegane fırsattı bu.

KEYİFSİZ GÜN

Bu berbat günde 1.pislik yuvalarının oraya doğru yürüyorsunuz, zira beş dakikalığına da olsa, insanlardan, her şeyden kaçıp uzaklaşmak istiyorsunuz, gerçi şişman kalçalı kız şato yakınındaki de-renin orayı çoktan terk etti, dahası jaspers'in gezici satış temsilcisi kanı-nı şimdi nerede kimlerin kaydattığını da ancak tanrı bilir... onlar çekip gitmiş olsalar da, yani karavanla şişman kalçalı kız, oracığa, çöküveri-yorsunuz, ezilmiş çimenlerin üzerine keyifsizce, öylece atılıp fırlatılmış teneke kutuların, kapların arasına ve 1 solukta içinizi döküyorsunuz: burada oturuyorum, yaşamıyor, yazmıyorum, düşünmüyorum da, sade-ce keyifsizim... siz neredesiniz, bakanlıktan mösyö colson neredeler, gazeteci johan janssens nerede, ressam tippetotje nerede, profesör spot-huyzen nerede, peki ya ter-murenli ondineke? Hayalet onlar, şişman kalçalı kız, onlar, var olmayan hayaletler. Şapel yolu'na dair bu roma-nı okumayan, oysa sayfalarında bahsi geçen karakterlerden biri olarak kendi varlığınıza siz kendiniz de haberdar değilsiniz... sizler var ol-madığınız için keyifsizim ben: hakkında roman yazdığım o güzel insan-lar gerçekte yoklar, çevremdeki onca gudubet insan hakkında yazmışım zaten yazacağım kadar; bıkıp usanana dek, işte bu yüzden de keyifsi-zim. Etrafımdaki şeyler fazlasıyla sert, fazlasıyla keskin, fazlasıyla can

acıttıcı hale geldiler; çelikten, betondan, camdan ve parçalanmış atomdan ibaretler artık, dahası karımın da heyheyleri üstünde gene, sinirleri hurdahaş – işte modern insanın illeti artık bu, şişman kalçalı kız, senin bihaber olduğun illetlerden, çünkü sen dünyaya karşı şöyle bir yellenip, güler geçer, sonra da kayıplara karışırverirsin... eskiden ter-muren’de çiçek hastalığından yataklara düşülürdü, şimdi öyle mi ya, şimdi artık adı şu yahut bu türlü türlü sinir hastalıkları var, keyifsizliğim biraz da bundan benim. Öyle ya, şimdi sinir hastalıkları var, oysa hâlâ yoksulluk içinde yaşıyorlar: bugün, şişman kalçalı kız, hayatımda 3.kez sigarasız kaldım, işte keyifsizliğim bu yüzden. Ve bu arada dünya, şu koca atom, ideolojilere ayrılmakta, gelgelelim, rokoko yazınında değişiklik filan olduğu yok, bitmek nedir bilmeyen bir potpuri gibi sürüp gidiyor o kadar: ve altın varaklı sandalyelerinde oturmuş, adını Büyük harfle zikrediyorlar onun, bir de gazetelerinin hafta sonu eklerinde onun hakkında yazılar yazıyorlar, zira herkes âlim kesilmiş olduğundan ve ona dair her şeyi ıdığına cıdığına varana dek bildiklerinden, kendi paylarına anlatmak istiyorlar... papağan gibi anlaşılmaz şekilde konuştukça daha çok konuşuyorlar... öte yandan asli kıymet, şişman kalçalı kız, yalnız ve yalnız karım tarafından ölçölüp tartılırken, ki bunun sonucunda modern çağın hastalığından muzdarip olmuştur kendisi: asap bozukluğu yani, kolayca yapılan ama bolca da parası olan bir iş bulma acizliğimden duyduğu pişmanlık onun gözlerinin aynasına yansıdığı için, işte bu yüzden keyifsizliğim benim. Çünkü gözlerimi iyice açıp yürüdüğümde yalnız düşman ediniyorum, bu bir s.o.s.çağırısı, bunaltı yüzünden senin yuvarlanan karavanında atılan son bir çığlık işte, şişman kalçalı kız. Artık neresiyse senin basamakları fırçalayıp ovduğun, jaspers’in kanını kaydattığın yer: ne yaparsan yap, ama ne okumayı ne de yazmayı öğren, ya da tutup dünyayı benim gözlerimden filan görmeye kalkışma, sen iyisi mi imzanın yerine bir çarpı atmaya devam et ve her zaman söylediğini söyle: size şöyle güzel bir yel değirmeni çizivereyim şimdi. Güzel bir yel değirmeni çizeceksin sen şimdi, benim romanımın kadın kahramanı, ben de kâğıtlarımın başına dönüp, sonra da sigarasız sigarasız oturup yazmama bakacağım... hem belli mi olur, keyifsizliğimin üstesinden de geliveririm.

REİNAERT'İN DÜŞÜ

Reinaert'in oturduğu ocağın başında bacaklarını ateşte tütsüleyip, sonra da oturup kendi kendini yediğini anlatmak, iyi, hatta enfesti, üstelik öykünün sonu da ustalıklı bağlanmıştı. Bir de şu var tabii, hayat şöyle ya da böyle devam edeceği için, et pişiren, gidip tereyağı satın alan, kirayı, su ve elektrik faturasını ödeyen de hermeline idi. Kendisine avlanma hakkını tanıyan, ama toplanan parsadan bir gıdım koklatmayan tek-göz'le yaşadığı deneyimle... kendisini övgü dolu sözlerle boğan, ama bir taraftan da, azizlerin ve nihilistlerin ortaklaşlığının boynunu tuttuğu gibi büküp kırıveren, sonra da oturup bir güzel mideye indiren isengrinus'la yaşadığı deneyim... artı şapel yolu'nun kenarında bir hendeğin içinde hâlâ öylece yatmakta olan ölü çiftçi, bütün bunlara dair oturup şaşırtıcı, merak uyandırıcı öyküler kaleme alabilirdi, neylersiniz ki, açlıktan mideleri kazınan çocukları arkasına geçmiş kuyruğunu kemirmekteydiler, tüm çıplaklığıyla ortada olan hakikati dolambaçlı, süslü sözcüklerle sarıp sarmalaya hacet yoktu: bir kez daha oyuna getirildim işte... ettiği akşam duasını böyle sonlandırdı. Ve bütün geceyi beyin patlatarak, bir o yana, bir bu yana dönüp durarak geçirdikten sonra, ancak sabaha karşı dalabildi uykuya, düşünde karmakarışık bir şeyler gördü: tavşan tepesindeki rahipler tahtadan gerçeküstü figürlere başkalaşmışlardı... onu, yani reinaert'i, Hükümsüzlük cumhuriyetinin başkanı ilan etmişlerdi kamuya. Bunun ardından, delik deşik olmuş kırmızı bir pelerini kafasından geçirerek üstüne giydirmişlerdi o kadarına ki boynuna geçirdikleri beyaz yakası yüzünden handiye boğuluverecekti. Rüya dediğiniz saçmalaktır, yatağınızda altınıza pislemişseniz eğer, anlarsınız o vakit hakikat olduğunu... reinaert yerinden sıçrayarak düşünden uyandığında, hermeline'yi başucunda kendisine gülerken buldu, onu dürtüp: bas bas bağıryordun uykunda, dedi karısı. Ben bittim, mahvoldum! Ama gülemiyordu, tanrı bilir hangi maceralara gebe yeni bir güne başlayacak olmanın verdiği rahatsızlıkla düşünde gördüklerini anlattığı karısının sıcak bedenine sokuldu... şimdi onun kendisini endişeyle süzen güzel gözlerine bakmaktan gerçi yüreği biraz daha hızla atmaya başlamıştı ya beyni karısı tarafından gördüğü düşe getirilen yorumu kabullenmek zorunda kaldı: kırmızı, yırtık pırtık pelerin kendi postunu simgeliyordu, onu boğan beyaz yaka da, her an "sen çok yaşa reinaert," diye bağırırmaya sonra da bir an evvel onu mideye indirivermeye teşne kalabalığın dişleriydi. Kaygıya hacet yok, dedi hermeline. Ben öyle bir sihirli iksir biliyorum

ki, ne olursa olsun hep evet dedirtecek sana, sen içinden hayır demek isterken bile... yani tek gözünle oturup herkesle birlikte hüngürdemen, diğeriyle onları alaya alman... ağzınla tanrının ve bütün azizlerin adına yemin verirken, bu sözlerini asla kağıt üzerine dökmemen için. Reinaert iksiri bir dikişte içip bitirdikten sonra hüviyetini, iyi hal vesikasını, vatana bağlılık belgesini ve ticaret sicil numarasını cebine yerleştirip düştü yollara... yolda giderken ilk karşılaştığı bir ağacın üzerine tüne-diği yerde kaşınan karga oldu. Hemen yere uzandı reinaert ve kollarını iki yana açarak, gözlerini kapayıp, dilini ağzından dışarı sarkıttıverdi... kargaya gelince, al işte leşi yere serilmiş bir tilki daha diye düşünüyordu, şöyle bir yutkunup, dosdoğru inişe geçti. Gelgelelim içtiği iksir sayesinde, bir gözü bir cesedinki gibi kapalı, bir gözü de ter-muren'deki şapelin aralık kalmış kapısı gibi açık olan reinaert, ayağa sıçradığı gibi kısıkvrak yakalayiverdi kargayı. Ve öyle mırın kırın filan etmeden, hat-ta istavroz bile çıkarmadan oturup etti kahvaltısını, yeni hayatında güne hiç de fena başlamamıştı işte. johan janssens.

DERİNDEN YARALAYIM

Uyuyamıyordu ondine, achilles'in geceleri başkalarıyla gönül eğlendirdiğini biliyordu zira. Sessizce üzerini giyinip kimseye belli etmeden çıktı evden: ayakları üzerinde gücü gücüne duran ve her fırsatta kusmak için hendeğe koşan küfelik olmuş kızları görünce gülmekten alamadı kendini. Tavernanın önünde, karanlıkta öylece dikildiği yerden, kürk paltoları, faytonları ve doru atlarıyla vaftiz edilmiş olanları şaşkınlıktan ağzı açık kalmış bir halde seyretmeye koyuldu. Onu görmediler, fakat eğer bakışlarını o karanlık köşeye çevirmiş olsalardı, orada göğsüne kavuşturduğu kollarıyla yüreğini saklayan bir ondine değil, tersine küçük göğüslerini, onları sanki faytonlarındaki beyefendilere sunuyormuşçasına, iki eliyle heyecanla avuçlamış bir ondine bulmuş olacaktı. Beyefendiler geliyor, diye bir şarkı tutturdu. Bir sevinç şarkısıydı... yo hatta daha derinde yatan bir anlamı vardı: bir duaydı, papazın minberden okuduğu, ekmek ve şarap ayinini yönetirken bir taraftan mırıldandığı bir dua, ter-murenlilere doğru dönüp onların üzerlerine doğru haç çıkarttıkça ağzından dökülen, ite missa est, bu akşam beyefendiler geliyor! Ve ondine çamurlu yolda

yankılanan toynakların tok gümbürtüsüyle, zillerin o tiz madeni sesini duymak için saatler öncesinden koşturmuştu dışarıya: achilles bir keresinde, gözleri alev alev yanan başka bir beyefendiyle inmişti faytondan... evet, adamın alev alev yanan gözleri ondineke'nin üzerindeydi... gerçi achilles için yanıp tutuşuyordu ondine, gözleri dünyalar kadar büyük olan achilles için, ama diğerinin alev alev yanan gözlerinden de alamıyordu işte kendini: ömrü hayatında ilk defa bir erkeğin dikkatini çekmişti, hoş o zamanlar, gülünç saç örgüleri ensesinden aşağıya salınan küçücük bir çocuktu ya, yine de bu ilgi onu derinden sarsmıştı, aslında derinden yaralamıştı... aldığı yaradan ölüp gitmeyi isterdi. Ötekiler onunla ilgilenmiyordu – orada öylece duran bir çocuk– dahası akıllarına geleni gönül rahatlığıyla söyleyebilecekleri düşüncesiyle fransızca konuştuklarından, onun liberten bay gourmonprez'in oğlu olduğunu anlamıştı ondine: libertenlerin dokuma fabrikasının işçileri katolik piskopos yanlılarının iplik fabrikasının işçileriyle çatışmışlar, öyle ki bunun sonucunda içlerinden bazıları yarı ölü yolun kenarına serilmişlerdi ... ter-murenli kızlar afroz edilmişler, geceleri geç vakitlerde labor'un işçileriyle çalılıkların arkasında iş pişirip günaha girdiklerinden, papaz da, onların günahlarının affı için, tanrıya yakarmayı reddetmişti: şimdiyse ondine labor'un ve filature'nin sahiplerinin oğullarının dost olduklarını, hatta birbirlerine ilk adlarıyla hitap ettiklerini öğrenmişti: onun adı da ludovic idi.

BENİM KÜÇÜK KONGO'M

K arınızla baş başa kaldığınız bir akşam, bu akşam... siz düşüncelerinizle, karınız da sinirleriyle yalnızsınız... kulaklarınızın dibinde konuşup duran o hep aynı roman kişilerinden artık sıkıldığınızı söylüyorsunuz ona: *şu küçük ondine, sözgelimi*, diyorsunuz, *bugün etrafına neşe saçan, yarın oldu mu da yeniden bunalımlarının dibini boylayan, dünyanın geri kalanından hiç de matah olmayan şu küçük ondine: o yeni filizlenen göğüslerini yaylı arabaların pencerelerine doğru, içerideki iplik fabrikasının sahibinin oğlu achilles'le dokuma fabrikası labor'un sahibinin oğlu ludovic'e nasıl da elleriyle avuçlayarak gösteriyor... hele bir de şu bir önceki hikâyenin son cümlesi-*

ne okuyun: onun adı ludovic idi... adı artık ne haltsa, oysa aslında umurunuzda bile değil. Bununla birlikte diğer roman kişilerinin de sizi mutsuz kıldıklarını anlatıyorsunuz karınıza, ressam tippetotje olsun, bakanlıktan mösyö colson olsun, hatta hatta şair- gazeteci johan janssens'in bile sizi bunalıma sürüklediğini söylüyorsunuz... çünkü gelip başınızın etini yiyip duruyorlar, efendim ne diye onları hayali kahramanlar olarak görüyormuşum ben, diye- 'onlar gerçekte yoklar, şişman kalçalı kız, benim de işte bu yüzden hiç mecalim kalmadı artık'- işte bu yüzden yazı masanızın başına gelip, şiddetle indiriveriyorlar yumruklarını üzerine: bu saçmalık da neyin nesi, biz gerçek değilmişiz de ne demek oluyor? Ne var ne yoksa, etrafınızı çepeçevre saran herşey, artık size illallah dedirttiğinden, şapel yolu adlı romanınıza şöyle okkalı bir çizgi çekip, sonra da kalkıp kongo'ya gitmenin çok daha iyi bir fikir olup olmadığını soruyorsunuz sinirleri tepesindeki karınıza. Görüyorsunuz ya, her öğleyn radyodaki haber bültenlerinde leopoldsville radyo istasyonunda çalışacak gazetecilere ihtiyaç duyulduğu anons ediliyor... dahası radyo müdürü size gönderdiği mektubunda, şapel yolu hakkında bir roman yazmaktansa, radyoya komik skeçler yazmanın çok daha iyi olacağını belirtiyor; bunun üzerine siz de onun mektubunu hemen yanıtlayıp, seve seve kongo'ya gideceğinizi yazıyorsunuz: aman lütfen benim için bir konuşuverin... ve artık nasıl oluyorsa, demin karınıza ve içinizi kemiren huzursuzluğunuza itiraf ettiğiniz şeyleri, şimdi o size yineliyor: vaktiyle çalıştığı gazetede benzer kişilerin kendisini de sık-boğaz edip durduklarını, artık bıkip usandığını, öyle röportajlar filan yapamadığından söz ediyor, üstelik kayda değer, kendisine beş kuruşa patlamayan, esaslı bir röportaj yapmak için topu topu 5 adım gitmesi bile yeterliyken, ama tam bu sırada, radyodan, leopoldsville radyo istasyonunda çalışacak gazetecilere ihtiyaç duyulduğunu öğrenince basıp oraya gidiyor: siz de radyoya yazdığınız mektubunuza bir not düşünüyorsunuz: şair- gazeteci johan janssens için de bir konuşsanız. Ve karınız da sinirlerini, gerginliğini filan unutup, salonun içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başlıyor, ki çok geçmeden yeniden çıkıveriyor tepesine sinirleri: şimdi eğer kalkıp da kongo'ya filan gideceksek, beyaz keten takımlar, hasır şapkalar satın almamız gerekecek, kim bilir bize bütün bunlar kaç patlar şimdi? Şapel yolu boyunca yürüyerek okuldan eve gelen oğlunuzda bir telaş sormayın gitsin, kongo dediğiniz yer, senenin 10 ayı cayıır cayıır yanıyor, diğer 2 ay da, orada şiddetli fırtınalar kopuyor, diyor ve ekliyor: bunları okulda öğrendik de.

Hah işte, johan janssens, gazeteci titriyle sizi şöyle bir dürterek, diyor ki: en nihayetinde bu da olacak, yani bir belçikalı gidip belçika-kongo'su hakkında bir kitap yazmış olacak... siz “benim küçük kongo'm” başlıklı yapıtınızı kaleme alırken, ben de köşe yazıları yazıyor olacağım... köşe yazıları yazacağım düşünsenize bir – topukları üzerinde şöyle esaslı bir şekilde dönüveriyor ve tavan arası kapağından aşağı düşüyor– zencilerin kara büyüleriyle, beyazların beyaz uranyumu hakkında köşe yazıları, diye bas bas bağılıyor düştüğü yerden.

YEPYENİ BİR DÜNYA

Dokuma fabrikası labor'un arka taraflarından çıkageliyor johan janssens ve bir hışımla kat ediyor şapel yolu'nu, elinde bir gazete var, önüne gelene bağırarak sesleniyor: uranyum-ruhlı hayatlar, küçük kongo ve yepyeni bir dünya! Yanınıza geldiğinde nefes nefese kalmış olduğundan artık sesi çıkmıyor, ama sol eliyle, sağ elinde tuttuğu gazeteye işaret etmeden de edemiyor: işin en ilginç tarafı, uranyum yatakları ne belçika, ne de kongo halkının umurunda: iki ülke arasındaki bağlantının aslı esasında çok azları tarafından biliniyor, hatta öyle ki koloni bakanlığının yetkililerinin bile umurunda değil bu uranyum yatakları: öte taraftan hollanda'da, endonezya olan ilişkiler en önemli ve öncelikli konumda, öyle ki, ilişkiler her daim alabildiğine sıcak tutuluyor, başka bir ifadeyle, belçika için kongo çok, çok Uzaklardaki bir diyar olmaktan öteye gidemiyor... üstelik 1927- 1939 yılları arasında aradaki bağlantılar sayesinde, 7,2 milyar belçika frankı, 5,3 milyarı, doğrudan belçikalı hissedarların cebine giren tamı tamına 7,8 milyar belçika frankı kazanç getirmişken: bugün kongo, zengin uranyum yataklarını işleterek, Özel bir cumhuriyet statüsü kazanmış bir ülkedir. Dahası burada kurulan uranyum iktidarı dünya çapında tehlikeli addedilmektedir: kongo büyüyüp, gelişmekte olan yeni kentleriyle ve yoğun işçi alımıyla, toplumsal dengesini her geçen gün daha da yitirmektedir: yaşanmakta olan toplumsal krizler giderek daha da ciddi boyutlara tırmanmakta: lubumbashi'de sendikaya ait madenlerdeki katliamlar ve 44 mart'ında luluaburg ve masisi bölgelerinde kongo askeri tugaylarına karşı başlatılan isyan hareketleri, kökten bir parçalanmanın en kayda değer göstergeleridir. Çoğunluğu belçikalı Olmayan 30.000 beyaz, 14

milyon zenciyle yan yana yaşamaktadır: avrupa'nın desteğini çekmesinden tam 7 yıl sonra buradaki nüfuzlarını sağlamlaştıran, savaş yorgunu beyazlardan, yüksek yetkili amirlerle büyük tröstlerin temsilcisi olanlar çoğunlukla belçika kökenlidirler... afrikalı bir yönetici elit kesimi oluşturmak akıllardan bile geçmemiştir, zira oradaki zenciler, halen kendi kabilelerinin reislerini otorite gözüyle görmektedirler: dolayısıyla kongo, şu sıralar, maden yatakları ve enerji kaynaklarıyla, yüksek rakımlı bir tepeye kurulmuş, halkı refah içinde yaşayan kantanga'da dış devletlerin iştahını kabartan mükemmel, yepyeni bir Pazar oluşturmuştur, bu sayede milyonlar için insanca yaşama koşulları yaratılmaktadır, endüstri alanındaki daha önce adı duyulmamış, yepyeni alternatifler yerden neredeyse mantar gibi bitmektedirler: işte Yepyeni bir dünya size. Gelin görün ki, belçika kendi kongo'sunun onca zenginliğini görmezden gelerek, ona sahiplenmemektedir: kongo'nun endüstriyel kalkınmasını hiçe sayan belçika sözgelimi atomla ilgili soruşturmaların peşini bırakmıştır: uranyum çıkaran şirketlerden elde edilen bu cevher doğrudan a.b.d.'deki atom üreticilerine sevk edilmektedir ve bu mevzuda ne kadar az konuşulursa, koloni bakanlığındaki yetkililerle, kralliyet sarayındakiler ve sendika madenlerinin idarecileri çok daha rahat etmektedirler.

Johan janssens hâlâ elindeki gazeteye işaret ediyor öbür eliyle, kekeleyerek: yepyeni bir dünya işte, milyonlar için refah içinde yaşama fırsatı, görmüyor musunuz, orada bir kitap bir roman bir başyapıt var keşfedilmeyi bekleyen ... yo hayır, yazılmayı bekleyen.

BAHAR ZAMANI

*A*di ludovic idi... ondine yavaşça yudumlanan şarapmışçasına vardı tadına bu adın, sonra hayal meyal hatırlayıverdi kilsede hizmetkârlık edebilmek için bir oğlan çocuğu olmadığına hayıflandığı zamanları; şimdiyse kutsal şarap ve ekmek ayininde para babalarının oğullarına hizmet ediyordu. Ve birdenbire unutuvermişti onun gözlerinin içine bakmak zorunda kalmamak için nasıl bir mücadele verdiğini: kendisi hakkında konuşuyorlardı, dudağına yerleşmiş bir gülümsemeyle bedenini incelerken bay achilles: sanki bir hayvanmışçasına bedenini bakıp durmaları utandırmıştı onu... hal

böyleyken, bay achilles parmağıyla işaret ederek onu yanına çağırdı, biraz yakınlarına gitti, duraksayarak, ne yapacağını bilemeden orada öylece dikildi, onların yanında küt küt atan kalbiyle, konuştukları fransızca'yı anlayamıyordu, özellikle kelimelerden birinin ne anlama geldiğini hatırlamaya zorladı kendini, beynini yokladıkça yokladı kelimenin anlamını bulmak için, ama bulamadı, bu arada zaten araya bir sürü başka kelime girmişti. Gerçi ondine'yi ilk olarak alıcı gözle bakan bay achilles değildi, ama ondine'yi saç örgülerinden tutup çeken yine de o oldu, sanki yüreğinin onun için nasıl da için için yanıp tutuştuğunu görmüş, anlamış gibi bir hali vardı... ah, onu öyle çooooook seviyordu ki, hem de şatonun kapısının gerisinden onu görüp de kendisine güldüğü o ilk günden beri. Ve şimdi öteki de, yani ludovic, onun üzerinde hak iddia ediyormuş gibi görünüyor, çünkü onu ilk keşfeden kendisiydi: ondine'nin elinden bir şey gelmezdi, onun alev alev yanan gözlerinin içine bakıp, kupkuru bir ağızla haykırmak geldi içinden: işte şu güzel gözleri olan, o alıp götürsün beni. Gitmesine izin verdiklerinde koşmaya başladı ve yerinden fırlayıverecekmiş gibi küt küt atan yüreği sakinleşsin diye soluğu gözlerden uzak, تنها bir köşede aldı: öylesine derinden sarsılmıştı ki, başka bir macera daha yaşayamayacağım asla diye düşünüyordu, ne var ki, günler geçmiş, edindiği izlenimler solarak etkilerini yitirmişlerdi, içinde bir şeyler, daha yeni, daha yaman ve daha kuvvetli izlenimler arzulamaktaydı... kurumuş kalmış bir tarla, yağmur fırtınası için yalvaran suya hasret bir çöldü; çıkıp şapel yolu boyunca ya da demiryolunun kenarında uzanan tarlalarda geziniyordu; boynunda cam boncuklardan kolyesi, kolunda ise çok uzun süredir, tavan arasında sakladığı yerde duran deri el çantası vardı, beyefendileri her yerde aramış, onları hiçbir yerde bulamayınca da neredeyse ağlamaklı olmuştu. Onların yanındayken, ufacak, ezilip büzülmüş kalmış gibiydi, ama içinde beslediği aşk her şeyden büyüktü ve alevleri öyle yükseklerle tırmanıyordu ki, bedenini yırtıp açmak istiyordu: o kanımı içebilsin, isterim diye düşündü. Sahipsiz ormanın ötesindeki 1.pislik yuvalarının önünden eve doğru yürürken kendini tükenmiş hissediyordu, zayıf düşmüştü ve kendilerine verilmeyeni arayıp bulmak için herkesin bir yerlere gittiği o pazar öğle sonrasında, soluğu bay ludovic'in ona dokunduğu yere bakmak için kimselere görünmeden çıktığı tavan arasında almıştı: ilk kez olarak kendi bedenine bakmaya cesaret ediyordu: bana dokundukları yer işte şurası, diye düşündü, çünkü ikisini de aklından

çıkaramıyordu labor'un bay ludovic'ini flature'nin bay achilles'i olmadan düşünemiyordu.

GÜZEL VE OLAĞANÜSTÜ

Toplantıda herkes mevcut, ama gene de bakanlıktan bay colson mevcut olmayanlar elini kaldırmalı diye bir espri yapıyor... gelin görün ki, müzik hocası yapılan bu espriye gülemiyor, zira kafasının içinde başka tilkiler dönüp dolaşıyor: şunu yazmışsınız, diyor, ***ondine ilk kez olarak kendi bedenine bakmaya cesaret ediyordu ve şöyle dedi: bana dokundukları yer işte şurası...*** şimdi bakınız, eğer bana soracak olursanız: ben düzyazının böylesine karşıyım, yakında yazdıklarınızın tippetotje'nin resimlerinden farkı kalmayacak, dahası dışarı çıkıp dolaşmaya kalksam, böyle giderse herhalde, önüme çıkan ilk kadın anadan üryan ortalarda geziniyor olacak... daha güzel, daha yere göğe konulmayan türden bir düzyazı olsa ya kaleme aldığınız. Müzik hocasının sözleri acıtıyor canınızı ***tıpkı şato ormanını çevreleyen dikenli teller gibi, çünkü ondineke'ye gerçek yaşamdan bir şeyler katabilmek için*** mariake'nin fotoğrafını yanı başınıza koyup –karınız haliyle biraz bozulmuştu buna– jeannineke'nin başından geçen ne varsa onları düşünerek oturmuşunuz yazmaya... esasında jeannineke'nin yaşadığı bütün o maceralara dair başlı başına ayrı bir şeyler kaleme almakta niyetiniz, neyse ki müzik hocasının bu niyetinizden haberi yok! Johan janssens kafa sallayıp diyor ki: pekala bütün mariakelerin ve jeanninekelerin tecrübeleri, dolayısıyla romanınızın başkişisi ondineke'ninkiler de, demek ki gerçekte varlar,... ama yazar kuzum, siz şöyle bir kendinize baksanıza, daha dün benimle birlikte kentin sokaklarında yürürken, kapağında oldukça hoş bir kızın resminin yer aldığı o magazin dergilerinin satıldığı gazete büfelerine bakıp bakıp gülmüştünüz: ve o olağanüstü güzellikteki kızların arasında, büfede dergileri satan kadının oturduğu karanlık bir delik vardı; gudubet ötesi bir kadındı, kapkara parmaklarıyla santimleri ovuşturup silerek beyaz bir gazete kağıdından alıp kir pas içindeki kucağına aktarmaktaydı. Ve siz güldünüz diye ben de güldüm tabiatıyla... ama aslında bunun son derece acınası bir durum olduğunu düşündüm, çünkü gerçeklik dediğiniz, kitapların, dinin, partilerin ve reklamların bizim inanmamızı sağlamak için uğraştıkları

şeylere hiç benzemez... dolayısıyla yazdıklarınızda bu konuya vurgu yapmanız son derece faydalı olur... ama eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, siz zaten çirkin ve adi olanın dışında başkaca şeyler hakkında yazmıyorsunuz diye hatırlıyorum, bütünü bütününe şeytani, aşağılık ve bayağı olan hakkında yani ve ben müzik hocasının yaptığı gibi daha güzel, daha olağanüstü bir şeyler yazsanıza diye de tutturumuyorum, ama diğer taraftan şunu, yani yazılarınızda hiç, hani olur da, güzel ve olağanüstü olana da yer verecek misiniz diye sormak istiyorum, sahi yazacak mısınız onları da? Neredeler?

Hiç konuşmadan başınızı eğerken siz de merak edip soruyorsunuz kendinize; sahiden neredeler? Yaşantınıza çeki düzen vermek ve aynı zamanda güzel olduğunu düşündüğünüz şeyler hakkında yazmak konusunda kararınız karar, ama bir taraftan düşünmeden de edemiyorsunuz: yoksa aslında bütün o çirkinlikleri güzel mi bulmaya başladım ben diye.

BİLMEM KAÇINCI MASKE

Siz ‘güzel ve olağanüstü’ bir şeyler hakkında oturmuş yazarken, birileri de zilinizi merasimli bir şekilde çalıyor, karınız kapıya baktığında karşısında profesör spothuyzen’i buluveriyor... bu onuru neye borçluyuz?... sizi öyle güzel ve olağanüstü olanın üzerine eğilmiş halinizle görünce verip veriştiyor: şu romancıların cehenneme kadar yolları var, artık onların uydurduğu yalanlarla ilgilenmiyorum ben, bugün, diyelim ki şu saatte, belirli bir ruh hali içindeler, sözgelimi ruh hali a.z. 4007 olsun... ve bir de bakmışsınız ki oturmuş roman yazmaya koyulmuşlar. Ama ne yaparsınız ki, yarın, bir sonraki gün ve bütün bir yıl boyunca mümkün olan ve de olmayan ne kadar ruh hali varsa hepsiyle mücadele içine girer, derken ardından sırf roman başkişilerinin hatırlarına, kendilerini ruh hali a.z. 4007’nin koşullarına uydurmak zorunda kalırlar ve hal böyleyken de kendilerinin değişmez, ölümsüz ve dural tanrılar olduklarına dair gülünesi bir algı yanıltması yaratıverirler. Bilim adamı sıfatıyla, benim bir yazardan istediğim, kuşkuya mahal bırakmayacak biçimde, bugün cereyan etmiş olan trajik bir şeyleri gören, ama yine de geceleyin yatağına girip uyuyabilen, hatta birazcık da horlayan, alelaide bir insan olduğunu tanıtlamasıdır kendisinin... ya da bugün bir

fıkra duymuştur da şöyle iştahla gülüvermiştir, ama geceleyin yatağına girdiğinde, hortlakların zindan ettiği uykusuz bir gece geçirebilmesini de bilen, yazdıklarıyla, alelade komplekslere sahip, alelade bir insan olduğunu tanıtlamasıdır... bir de şu var tabii, normal bir dünyada alelade bir insanın kendini kağıttan kişilerin ne idüğü belirsiz ve biraz şüpheli dünyasına gömmek isteyebileceğine inanmıyorum zira. Benim bir yazardan istediğim şey, bana yüreğini ve zihnini hangi kösnül sapkınlıkların yiyip kemirdiğini göstermesidir –çünkü yine, normal bir birey kendi hayatını yaşar ve arkasını dönüp geriye bakmaz, ne var ki, eros dediğinizin hasta bir beynin kıvrımlarında kaçınılmaz surette oynadığı hayal oyunları vardır– oysa eğer suratına bir maske geçirip, sonra da oturup ‘güzel ve olağanüstü’ olan hakkında yazmaya başlayacaksa, onun da canı cehenneme. Derken profesör spothuyzen size bakışlarını çevirip diyor ki: yazar kuzum, bütün bunlara karşı siz kendinizi nasıl savunacaksınız peki? Bunun üzerine siz de şöyle karşılık veriyorsunuz: profesör spothuyzen, lütfen şunu hesaba katınız ki, ben yazıncılar camiasının mensuplarından değilim, buradan hareketle, sizin tabirinizle: kaçık şairler ve anormal yazarlar kategorisinde sınıflandırılmam da mevzubahis değildir... şu da var ki, benim galiz düşlerim kaynağını tıpkı herkesinki gibi nezih ve usturuplu bir yaşamdan almaktadır, ama şöyle bir farkla, siz ve ötekilerde bu düşler bilinçaltınızın o derin kuyularına gerisingeriye batıp giderlerken, bende araya bir parça yazı kağıdı sıkışıp kalmış olur. Anormal, dolayısıyla da epeyi tehlikeli olduğumu size göstermemi isterseniz, –suratıma 100 maske takabilme sanatındaki maharetim ve masum okuyucunun aklını çelip onu bahçenin patikasına sürüklediğim de göz önüne alınırsa– eğer benden bunu isterseniz, vakit yitirmeden düşlerimin ve hikâyelerimin çözümlemesini siz yapmaya başlarsanız çok daha iyi edersiniz. Ancak profesör spothuyzen ‘güzel ve olağanüstü’ hakkında yazdıklarınızı okuduktan sonra suratını ekşiterek şöyle karşılık veriyor: sizin zaten anormal kişiliğinizi alalayan 99 maskeniz var, kaldı ki bu samimiyetiniz de sizin 100. maskeniz. Sonra da sokak kapısını çarparak çıkıp gidiyor.

SAÇ ÖRGÜLERİ

Ondine ağzı mühürlenmişçesine sükûnet içinde amaçsızca do-laşıyordu, sükûnetinin ardında yatan dinsel bir iptila değildi, aşkın gizemiymiş onun ağzını dilini bağlayan... bay achilles'i delicesi-ne sevdiğini herkesin fark edeceğini düşünüyordu- sevmek mi?... yo hayır, daha doğrusunu söylemek gerekirse: bedeninin tatmin olmak için nasıl da yanıp tutuştuğunu. Şapel boyunca yürüyerek kırevle-rinin önünden geçtiği sırada ardından bir kapının açıldığını duydu, birilerinin kendisiyle konuşmak istediğini sezinledi, belki de kendisi-ne dokunan beyefendiler hakkında iki laf etmek, gözlerindeki ışıltıyı görmek istiyorlardı: ondine! Biri ona sesleniyordu ... Ama sezgileri onu yanıltmıştı, çünkü sadece babasının bir güvercinliği tamir edip edemeyeceğini sormuşlardı ona. Başını kaldırıp adamı şöyle bir süz-dü; cılız, hafif kamburu çıkmış, bedenindeki diğer her şey gibi cansız bir şekilde aşağıya sarkmış bıyıkları olan bir adamdı: içten içe adama gülmekten kendini alamadı: bak eğer beynini kullanmazsan, yerinde sayar, bu insanlardan biri olarak kalırsın, diye düşündü. Açıktan açığa belli ettiği bir hazla, adamın salt omuzları, bıyıkları, başı ve kol-larının sarkık olmakla kalmadığı, bacaklarının arasında kalan şeyin de aynı durumda olacağı geçiverdi aklından. Bunu adama fransızca olarak sordu: ama şimdi kesinkes, tıpkı anası gibi kaçığın teki oldu-ğunu düşünecek, sonra da gidip herkese vapeur'ün ondine'si delirmiş diye anlatacaktı: baksanıza şimdi de bizimle fransızca konuşuyor. Gidip bir güvercinliği tamir etmen gerekiyor dedi babasına, sonra da yeniden sessizliğine gömülüverdi; fransızca ders kitaplarını yanına alıp onları yutarcasına okumaya koyuldu... ve apansız yine böyle bir sessizlik dönemini hatırlayıverdi, gerçi bir pişmanlık cezası, tanrıya hürmet adınaydı ya... ama şöyle üzerinde iyice bir düşününce, bu sefer de aslında bir pişmanlık cezası olduğunu kabullenmek zorunda kaldı... yalnız şimdi başka bir cennet ve başka bir tanrı söz konu-suydu... ya da hayır, tanrı hâlâ aynı tanrıydı, yani katolik piskopos yanlılarının, libertenlerin, zenginlerin, fakir fukarayı üç kuruş kar-şılığında 10, bilemedin 12 saat çalıştıranların ve avare gezenin aya-ğına şeytan takılır diyenlerin aynı tanrısıydı: aradaki fark tanrıdan değil, kendisine öğretilenleri tatbik ederken artık daha pratik hareket eden ondine'den kaynaklanıyordu... cenneti hak etmenin yolu dua etmek ya da oruç tutmaktan değil, fransızca konuşmaktan, beyefen-

dileri sevmekten ve onlara göğüslerini dokundurtmaktan geçiyordu işte. Ve o sümüklü burnuyla, altına don giymeden ortalıkta geziniyor diye vaktiyle utanç duyduğu kuziniyle şimdi iftihar etmeye başlamıştı: beyefendilerin âlem yapmaya geldikleri evde oturuyordu kuzini; iplik fabrikası filature'nin ustabaşı isa'nın kızıydı. Ondine onu ziyarete gitmeye başladı, önceleri şöylesine bir uğrayıveriyordu, ama daha sonra kimselere hissettirmeden saatlerce orada kalıp, evlerinden hiç çıkmaz oldu. Kuzinleri hâlâ küçük bir çocuk olduğundan ve oyuncak niyetine bir kutu paçavrayla oynadığından, ondine'nin de 13 yaşının çocukluğuna dönüp, bez bebeğini fırlatıp attığı köşeden yeniden çıkarması gerekti: tavernanın döşemesinde çömeldiği yerde oynuyordu. Ama beyefendilerin geleceği pazar günü yaptığı plan da suya düştü: kuzinleri yatağa, ondine de kendi evlerine gönderildi; geceliği üstünde, uğradığı düş kırıklığı ve öfkeyle öylece durup iki gözü iki çeşme ağladı. Ama kardeşi valeer uykuya dalar dalmaz, yataktan kalkıp önce ana babasının nefes alışlarına kulak kabarttı, sonra da üzerini giyinip aşağıya indi. Ve birdenbire örgülerini çözüp, kahverengi saçlarını tarayarak kabartmaya karar verdi: saçları böyle omuzlarından aşağıya dökülürken öylesine olgun, öylesine güzel görünüyordu ki, inanılmazdı. Tavernanın kapısının önünde gezinirken, içeridekilerin konuşmalarına, küfürlerine, kahkahalarına kulak kabarttı, demek ki epeyi vakit geçirmişti, kendisini birdenbire tavernanın açılan kapısıyla birlikte içeriden süzülen ışığın ortasında dikilirken buldu, beyefendiler dışarı çıkıyorlardı: onu fark eden bay ludovic oldu ve hemen bay achilles'i çağırdı: bak burada kim var! Onu tepeden tırnağa incelemeye koyuldular, ama ondaki değişikliğin ne olduğunu bir türlü kestiremediler; saç örgüleriymiş işte, diye güldü bay ludovic ve onların çıkışını bekleyen böylesi iyi bir kız olduğu için öptü onu... bay achilles ise öpmemişti onu... belli ki cesaret edemedi, diye düşündü ondine.

ŞU YA DA BUNUNLA İLİNTİLİ OLARAK

Gazeteci- şair johan janssens diyor ki: geçen gün güzel ve olağanüstü olanlar ve onların şimdi nerede olduklarına dair yaptığımız konuşmayla bağlantılı olarak... ve bir de, haklarında inceleme-

araştırma yazısı kaleme aldığınız mariakeler ve jeanninekeler’le bağlantılı olarak... **ve yine, şu yazdığımız ondineke’nin örgülerini çözüp kahverengi saçlarını tarayarak kabarttığı son hikayeye bağlantılı olarak...** artı, seçim kampanyasının tam ortasındayız diye editör tarafından refüze edilen görgü tanığı raporundan bir bölümü size okuyacağıma dair verdiğim sözle bağlantılı olarak... işte bütün bunlarla bağlantılı olarak şimdi size bu rapordan bir bölüm okuyacağım, başlığı bobino¹⁵:

Saat 11’e doğru van dyck’in dans salonunda, vakit biraz geçsin diye danslar da biraz uzatılır, kızlar, üzerlerinde mantolarıyla, cüzdanlarında tramvay biletlerini aranarak adeta zoraki dans etmeye başlarlar, yarın oldu mu soluğu yine nestor martin’de alıp, öğle yemeğini yerlerken önceki gece boyunca nasıl da eğlendiklerini anlatacaklardır birbirlerine nasılsa. Dans salonunu, daracık ve dik tahta merdiven basamaklarından inerek terk ettikleri sırada elinde nöbetşekerleriyle, bir taraftan kızları baştan çıkarırcasına süzen, bir taraftan da onlara seslenerek, merdivende bacaklarına ellemeye çalışan koca memeli zenci zebella da orada dikilmektedir. Kızlar ona şöyle bir yumruk savurduklarında, nöbetşekerleri saçılıp dökülür, ama o aldırılmaz, kapkara elleriyle hepsini yerden toplayıp yeniden kese kâğıdına tıktıştırır. Ve kızlar gecenin ayazında tır tır titreyerek bekledikleri tramvay durağına koştururlar. Brüksel’in üzerine çökmüştür gece. Ama içlerinden bazıları yine de açık bir café bakınırlar, biraz daha dans edebilmek için, hep dans edebilmek için, birinin dans pistinin kenarında bir akordeona yapışıp çöktüğü yerde uyukladığı, bir diğerrinin ise, sırf komik gözükmek adına beyaza boyanmış suratıyla, önüne dizdiği şişeleri müzik aletiymişçesine çaldığı –ama şöyle bir anlığına çalmayı bıraktığında, eli belinde, bakışlarını café’nin içinde gezdirir, suratını beyaza boyadığını unutmuştur. Bazen dans eden kızların arasında, bir meleğin gözlerine ve bir film yıldızının bacaklarına sahip bir kız çocuğu beliriverir, piyanonun üzerinde duran termos şişesinin, nöbetşekerli zencinin ve suratı beyaza boyalı dans pistindeki adamın soluğunu kesiveren– aman tanrım, olacak iş mi bu yani, brüksel ormanında böylesi çocukların yitip gitmesine göz yummamalı– ve karikatürist george grosz’un çizdiğinden farklı görünmeye cüret

15 1800’de dans salonu olarak açılan, 1873’te tiyatroya dönüştürülen ve 1926’da ise müzikhol olarak kapılarını yeniden açan Paris’teki meşhur eğlence mekânının adı. (ç.n.)

edemeyen keskin bakışlı muhabbet tellalı –ki aslında çok da çirkince değildir, gözleri birbirine haddinden fazlasıyla bitişik olduğundan sinemadaki Aldatan aşığa benzer, dahası cinsel organı da giydiklerinin üzerinden belli olur– kızla dans eder ve tanrı bilir ya kim bilir ona neler vaat etmiştir, derken onu içirip biraz sarhoş eder –taksi– ve sabahın alaca griliği kızı şaşkına çevirir; anasının evi düşer aklına, bir daha asla geri dönmesine izin verilmeyeceği ev, üzüldüğün şeye bak canım, senin çok ama çok mutlu olacağın ve çok az çalışıp, sadece uslu ve güzel bir kız olmakla bolca para kazanacağın başka bir ev biliyorum ben nasılsa. Ötesine gelince, her şey olabildiğine aynı kalır, insan kendi ekmeğini kazanmaya, vergisini ödemeye bakmalıdır. Ve brüksel’de kayıplara karışacak güzellikteki bir kız, eninde sonunda nasılsa zamanı gelince yeniden görecektir annesini. Van dyck’in dans salonunda, bobino’da ya da spillemaecker pavyonunda bir kız ortalarından toz olmuş, bir yenisi boy göstermiş, orada kimsenin umurunda değildir.

TUTUN HIRSIZI!

Su dâhiyane katakullinin adi birkaç karga teleğinden daha fazla getirisi olsun isterdim, aman her neyse canım, diye düşündü reinaert, belki de çokça karga teleği yarım bir domuz karkasına eşdeğerdir. Ve eğer burukluğun tıpkı ötekiler gibi bir illet olduğundan haberdar olmasaydı, onurunu iki paralık eden isengrinus’a gücenip, ona diş bilenirdi... şimdi sırf sırtıtmakla yetiniyordu... amcasının evinin görüş alanına girdiğinde, ter–murenli meryem anamıza bulunduğu hac ziyaretinden dönen, oruçlu birilerinin ifadesini takınıverdi suratına... hassasiyetin yüküyle ağırlaşan bakışlarını üzerine diktiği 1.kişi kurdun karısı oldu, kadınların melankolinin pençesindeki gençlerin hoş bakışlarına ne denli duyarlı olduklarını çok iyi bildiğinden elbette: oyy, oyy, canım reinaertciğim, nen var senin böyle? Diye kalkıp yatağından, alalacele saçlarına çekidüzen verip, aklıktan bayılacakmış gibi duran reinaert’e ağır ağır böbrek kavurmaya koyuldu... öyle fazla bir şey değildi, merhamet etmek daha ucuzdu zira... her neyse, kendisine domuz domuz sırttan çalınan eti ocağın orada görünce, mideye indireceği böbrekleri de canı pek istemez olmuştu artık. Biliyorsunuz amca değil mi, o domu-

zu orada öylece asılı bırakmak epeyi tehlikeli, bugünlerde insan kimden neyi bekleyeceğini hiç kestiremiyor! Peh, diye söylenen isengrinus'un nobranca bir ifade beliriverdi yüzünde, sana şu kadarını söyleyeyim, isteyen kendine bir göz ziyafeti çeker, ama tadına varmaya kalkanın da alnını karışlayıveririm ben alimallah. Nasıl yani diye soracak oldu reinaert, ama içten içe biliyordu... tutun ki, ter-muren'e hac yolculuğundan dönmüş biri bir parça istedi sizden? İsteyenin yüzü kara değilse, vermeyeninki hiç değil, diye tersleyiverdi onu hersinde, çünkü o bir cadının tekiydi, gerçekten de, belki bir dakikalığına bir merhamet hissi uyanıvermişti içinde ya, geriye kalan 59 dakikada o her zaman olduğu gibiydi işte: doymak nedir bilmeyen, haris bir kadın. Reinaert kibarca kuyruğunu eline aldı ve hiç de bolca olmayan böbrekler için bolca teşekkür ederek, kapı eşiğinde dikilip şöyle dedi: Ben sizin yerinizde olsam, o eti ocağın üstünden alıp kaldırır, sonra da herkese soyulduğumu söyledim. Derken, daha karanlık yeni çökmüştü ki, dikkatli bir şekilde çatıya tırmanıp eti kapalı reinaert ortalarından kayboluverdi: et amcasının etiydi, ama reinaert'in müşterek ortaklığında... Sabah olduğunda, aman o da ne? Çiftçinin bir domuzdan çaldığı, reinaert'in de çiftçiden çaldığı ve benim de haklı olarak reinaert'in kendisinden çaldığım 'benim' domuz etim yani!... Ve kurdun önce tizleştikçe tizleşen sesi iyiden iyiye alçalıverdi sonra da... benim domuz etim! Komik mi komik bir sesteki çıkardığı doğrusu, o kadarına ki isengrinus'un çocukları kendi aralarında gülüşmeye başladılar, ama ne oldum demeye kalmadan da, kocasının kopan ses tellerini yerden toplarken: tutun şu hırsız! diye avazı çıktığı kadar bağırarak hersinde'den bir güzel sopa yediler. Bunun üzerine sokak kapısından içeri giren reinaert zarif yengesine ne olduğunu sordu: ah, evladım, dedi kurt, kurusun da sonra eşit bir şekilde paylaştırıvereyim diye şuracığa astığım, hani sen de biliyorsun ya, şu bizim domuz etini çalmışlar. Reinaert kafasını sallayarak şöyle konuştu: hiç bozmayın, böyle fena değil, yalnız biraz daha yüksek sesle bağırırsanız daha iyi olur. Ama... diyecek oldu kurt ve çaresizlik içinde sustu. ... Ama... kendini toparlayıverdi. Ama bu DOĞRU, gerçekten ÇALDILAR. Reinaert gülerek: hah, bu çok daha iyi oldu işte, söyledığım de buydu, ama lütfen, BENİ ikna etmek için uğraşmanıza gerek yok ki, sürekli şikayet edecek bir şeyleri olmayanların nasıl şikayet edip durduklarını iyi bilirim ben... kaldı ki, ben sizin yerinizde olsaydım, çatıda o kadar büyük bir delik açmazdım, şimdi bir de tutup sıvacı çağırmanız gerekecek zira. Bu sözler n üzerine şöyle dedi kurt buruklukla -çünkü bay pots'un

burukluğun tıpkı ötekiler gibi bir illet olduğunu söylemiş olması umurunda bile değildi— bütün bunları bana yaşatan o hergeleyi bir elime geçirsem, canını öyle bir okurdum ki, sorma. Bu işin sorumlusu belki de bizim Cumhuriyet'in cumhurudur, diye fikrini belirtti reinaert, sonra da kakhahalarla kızarmış domuz eti kokularının hem burnunu hem de damağını okşadığı evinin yolunu tuttu. johan janssens.

BUKLELER

Ondinike ertesi pazar oyuncak bebeklerini ortadan kaldırıp erkenden yatağa gitmeleri gerektiğini söyleyen isa'nın sözlerine kulak misafiri olmuştu... ama daha eve yeni girmişti ki, sokak kapısı çalındı: beyefendiler onu alıp yine götürmeye gelmişlerdi: onun doğruca eve gönderilmiş olduğundan haberleri yoktu ve babası, yani vapeur ise beyefendilerin kızının saç örgülerini çözüşlerini, saçlarını tarayıp, buklelerini kurdelelerle bağlayışlarını, sonra da onu yanlarına katıp tavernaya götürüşlerini sessizce izlemekle yetinmişti: elinden bir şey gelmezdi ki... hem sonra, öyle bir tutulup kalıvermişti ki ağzını açıp da bir şey söyleyemedi. Café'ye vardıklarında, bay ludovic'in dizine oturup şarap içmesi gerekti: adeta hayatında ilk kez olarak gerçek bir komüniondaymış gibi hissediyordu kendini. Şimdi onları yavaş yavaş daha yakından tanımaya başlıyordu: önceden ulaşılmaz birer tanrıydılar ancak uzak bir mesafeden, şatonun demir parmaklıklarının ötesinden ya da faytonun penceresinden görebildiği, şimdiyse onların ellerinin bedenine temas edişini duyumsuyor, önce kendi dudaklarına götürdükleri kadehlerinden o da şarap yudumluyordu. Konuşmalarını can kulağıyla dinliyor, kendinin hep düşündüğü ama açıktan açığa ifade etmeye asla cüret gösteremediği şeyleri onların da düşündüğünü öğrendikçe... hele kendisinin gizli-den gizliye gülünesi bulduğu, ama fakir fukara, yani o aptal insanlar, bir koşu gidip hemen papaza yetiştirirler diye bir türlü ağız dolusu gülemediği benzer şeylere onlar karınlarını tuta tuta kakhahalarla güldükçe şaşıırıyordu. İçlerinde devasa bir göbeği, 3 kat gerdanı olan bay glemasson diye biri vardı ki, o devasa göbeğiyle gerdanları yüzünden ya geriye yaslanıp durmak zorunda kalıyor ya da uşağına şöyle buyuruyordu: bana oradan bir ayna getiriver, çünkü son

7 gündür aletimi gördüğüm yok: kendisi filature iplik fabrikasının sağlık komitesindeki düztaban bayan glemasson'un erkek kardeşiydi; kuru, kesik bir kahkahası vardı, değimsiz insanları iflasa sürükleyip, mahvetmeye bayılırdı: iğne iplik satan bir tuhafıye dükkânına girip, 100 franklık ıvrır zıvır satın alır sonra da, bir hafta sonra teslim edilmesi koşuluyla binlerce franklık tutarında hatırı sayılır bir sipariş verirdi... dolayısıyla küçük dükkân sahibi de neye uğradığını şaşırırır, işi kendisinin kontrol edemeyeceği kadar büyüyünce bu kez aklını oynatmaya ramak kalmış olurdu; derken bay glemasson gelip önce karısına, hatta sonra da zavallı adamcağızın kızına sırnaşıp yanaşmıştı, dahası değimsiz esnafın kendisini de peşi sıra randevuevlerinden birine sürüklemiş, kazandığı bütün parayı hazrete çarçur ettirmişti... o saatten sonra zavallı adamcağız kafasını duvardan duvara vuracak olsa, o vakit bay glemasson da kuru, kesik bir kahkaha atardı. Bu şakayı hemzemin geçidin oradaki cafe'de anlatıyorlardı, ondine onların dizlerinde otururken: o da onlarla birlikte gülüyordu gülmesine ya şakayı tek başına yeterli bulmuyor, şakaya kurban gidenlerin adlarını da bilmek istiyordu. Bay ludovic bunun üzerine o yerin istasyon dolaylarında küçük bir tuhafıye dükkânı, sahibinin de ufak tefek, sarışın, güzelce bir karısı olan boone adında bir adam olduğunu anlattı; ondineke hayranlık dolu bakışlarını feodal bir lort olmadığı için üzgün olduğunu söyleyen bay glemasson'a dikti: çünkü her ne kadar kulağa inanılır gibi gelmese de onun bir soytarısı vardı. Ve eğer soytarısına hadi şimdi beni güldür diye buyurursa, soytarı da o vakit diğer insanları gözyaşlarına boğacak bir şeyler uydurmak zorundaydı. Hadi beni güldür, dedi glemasson, bunun üzerine soytarısı da, ondine'nin üstünü başını çıkarmayı, sonra da ışıkları söndürüp karanlıkta onun bedenine baştan aşağıya ayakkabı cilası sürmeyi önerdi: ondine kendisine bir şeyler yapılacak olduğunu sezinledi; bay ludovic'e sıkıca sarılıp, kendisiyle alay edilmesine izin vermesin diye yalvardı ona, ama Ludovic bunun olağanüstü bir şaka olacağını düşünüyordu, derken birileri ona karanlıkta sarılarak oradan çekip uzaklaştırdı... dışarıya kaçtılar ve belli belirsiz aydınlatan ay ışığının altında kendisine sarılanın bay achilles olduğunu ayımsadı ondine – aynı anda hem güldü, hem de ağladı, ardından öptü onu; ah, dedi ondine, neden, neden beni dizlerine oturtan SİZ olmadınız sanki, bir

bilseniz size öylesine aşığım, aşığım ki. Ve bütün gece boyunca onun dizlerinde ufacık, korkmuş bir çocuk gibi öylece oturdu, diğerleriyle göz göze gelmeye cesaret edemedi.

ŞAŞAALI DÜNYA

Müzik hocası daha yeni oturuyor yerine, bir içim su karısı lucette ise sizin karınızla çene çalmaya koyuluyor, konuştuğuları naylon çoraplarla, ruj Atomik markalı yeni bir dudak boyası... ama müzik hocası araya girip bu marka adından müthiş bir reklam panosu yaratılabileceğini söylüyor: yerküre infilak etmiştir, ama parçalanıp ortalığa savrulanlar kollar bacaklar değil kıpkırmızı dudaklardır... ama bir içim su lucette onun sözlerine kulak vermiyor bile, bunun yerine sizin karınızla çene çalmayı, yeni dudak boyasından, ruj Atomik'ten ve daha o sabah yolda karşılaştığı mariake'den bahsetmeyi sürdürüyor:

mariake daha 12 yaşındaydı dudaklarını kıpkırmızı boyamaya başladığında ve bir de iç çamaşırını bütün dünyaya göstermeden oturmaz, eğer bir film yıldızı pozu veremeyecekse de öyle dimdik ayakta duramazdı: sonuç olarak: ben, yani lucette, bu kız bakalım ne olacak diye hep merak etmiş durmuştum zaten. Mariake şimdi 16'sında, aristokrat bir aileden gelme bir hanımefendiden haute couture¹⁶ öğreniyor, ben de sırf nezaketen onun hatırını soruyorum: nasılsınız mariake? O da sırf nezaketen, her zaman olduğunca karşılık veriyor bana; çok iyiyim, teşekkür ederim, aristokrat bir aileden gelme bir hanımefendiden haute couture öğreniyorum... diye ve birdenbire, tanrım, öyle bir irkiliveriyorum ki, kızcağız oracıkta hıçkırıklara boğuluveriyor, sonra da bana artık daha fazla içinde saklamaya tahammül edemediği bir hikaye anlatmaya koyuluyor – oh hem de ne hikaye– haute couture hocası hanımefendinin gidip modellerini paris'ten –elbise başına 30.000 frank vererek, satın aldığını ve hepsinden yalnızca 1 tane yapıldığını, brükselli zenginlerin şaşaalı dünyasına tanıtılmasının ardından her birinin satıldığını. İki haftada bir hanımefendinin bir moda defilesi düzenlediğini –ki son derece hususi– geceliklerin, külotların ve hakiki ipektan kombinezonla-

16 Genellikle üst gelir seviyesinden elit müşterilerin beğenisine göre hazırlanan 'ısmarlama' giyim türü. (ç.n.)

rın, pahalı dantelâlı şifonların ve tüllerin sergilendiği defileler bunlar... metrelerce kumaş bacakları sararken ve yerleri süpürürken beden çıplak, yani handiyse kızların şeyleri olduğu gibi açıkta. Savaş zamanıydı tabii, tüllü kumaşlar amerika'dan geliyordu dedi mariake, aklınız alabiliyor mu bunu sizin, yani savaşın içindeydik ve tüllü kumaşlar ta amerikalardan geliyordu: belki de portekiz üzerinden geliyordu, belki de havadan atıyorlardı ya da belki amerika'dan filan da gelmiyordu. Defileleri izlemeye kimler geliyordu dersiniz peki, hepsi de eli ayağı tutmayan, bir ayağı çukurda ihtiyar adamlar, 14 yaşında, çoluk çocuk sahibi adamlarmış... yoksa 13 mü demem gerekirdi? daha yeni olgunlaşmış eriklere benzeyen göğüsleriyle bu beyefendilerin gözlerinin önünde bir ellerinde sigara, öylece anadan üryan dikilirlerken, iç çamaşırlarından birini giyip, birini çıkartıyorlarmış... düşünsenize bir...40.000 franka bir külot ve 16'sındaki mariake de birini giyip birini çıkarmak zorunda bunların... ve baştan aşağıya kendi üzerlerine sürdükleri tuhaf bir çeşit yağ kokuyorlarmış buram buram... ne yağı olduğunu bilmiyormuş mariake, aslına bakarsanız bilmediği de iyi olmuş hani. Ve bir gün madama gitmiş ve bu gösterilere iştirak etmekten hiç mi hiç hoşlanmadığını söylemiş: gerçekten hiç istemiyorum bunu madam. Madam da ona şöyle karşılık vermiş: bu daha bir şey değil ki, durun hele hayatta daha neler göreceksiniz. Ve şimdi de...

bir içim su lucette susuyor, müzik hocasının, sizin ve diğer herkesin bir beklenti içerisinde kendisini izlediğini gördüğünde. Ve onun hikâyesi son derece hoş bir biçimde burada sonlanıyor, ama bir soruyla: Ve şimdi?

ŞEYTAN ODASINDAKİ DELİKANLILAR

Ne var ki ondinge bir şeylere şaşırıp kalmıştı, ona oynamak istedikleri kötü şaka yüzünden bay ludovic'ten öğrenmediğine... hatta tersine, içinde uyuyan kadını silkeleyip uyandırdığı ve diğerlerinin dikkatini kadını güzelliğine çektiği için ondinge'nin gözündeki yeri 1. sıradaydı. İsterse bedenini baştan aşağı ayakkabı cılasıyla kaplayabilir ya da isterse hem ruhunu hem de bedenini kesip yararak ikiye ayırabilirdi, ona aşkın gizemlerini öğreten adamdı o. Gerçi bay achilles de... ah, doğrusu hiç emin değildi ama... her ikisi-

ni de seviyordu işte. Ve aşk ona göre öyle boşu boşuna zikredilmemesi gereken bir Sözcüktü: tanrı sözcüğünü zikrettiğinde bu ille de yerin göğün hakimi anlamına gelmiyordu, çünkü insan tensel hazlardan kaçıp uzaklaşmak, her ne kadar çaresizce olsa da bin türlü ifrite karşı mücadele vermek zorundaydı... gelgelelim, ağzından aşk sözcüğü dö-küldüğünde, işte bu Herşey anlamına gelen, yeri ve göğü yekdiğeriyle birleştiren o sihirli sözcüğün kendisiydi. Liza'nın evlenip anasının yanına taşındığını duymuştu, kendi duygularını onunkilerle karşılaş-tırmak için soluğu liza'nın yanında aldı: her şeyine mani olup ona kötü muamele etseler bile onun da evin içinde dans ederek dolaşp do-laşmadığını... onunla aşağılayarak, küçültücü bir şekilde konuşsalar da yüzünde beliren bir gülümsemeyle karşılık verip vermediğini... ve de bu dünyanın içler acıtan, mutsuzluk veren sözcüklerinin arasında yalnızca tek bir sözcüğün ayırımına varıp varmadığını öğrenmeye... Oysa aşk sözcüğünün... liza için yatağa yatıp uzanmak zorunlulu-ğundan öte bir anlam ifade etmediğini anladı ondine; elbette bir ka-dın, kocası haz alıyor diye yakınmazdı, ama kadın olarak kendisinin pak fazla haz aldığını söylemek zordu, çoğunlukla canı yanıyor, içi acıyordu, hem sonra... başka bir sürü derdi vardı zaten. Evlendiği oğlan, önce şeytan odasındaydı, ama şimdi fabrikanın avlusuna al-mışlardı onu, yük arabalarını itsin, pamuk ipliği balyalarını sırtlayıp taşısın diye, yağmurlu ve rüzgârlı havalarda üşüyordu orada, geçen hafta kar da yağmıştı üstelik –sahiden öyle, diye geçirdi aklından on-dine, bay ludovic'in geçen hafta kendisine söylediklerini hatırlayıver-di, kar yağdığı bir gün onu atlı kızağa bindirip tralfene ormanlarına götürecekti– filature'de yerler buz gibiydi, donuyordu çocuk orada, ne kendini sıcak tutacak iç çamaşırları vardı, ne de onları henüz satın al-maya yetecek parası... öyle olsa bile, liza hiç de öyle dünyanın en bed-baht kadınıymış gibi hissetmiyordu, hoş onun yerinde ondine olsaydı eğer, hele bu koşullar altında, benzer şekilde hissetmezdi ya: bakışları liza'nın yüzüne odaklandı, o yüze ait bir şeyler üzmüştü onu: liza'nın konuşmalarını dinlediğinizde onun ter–murenli öteki kadınlardan farklı olduğunu düşünür müydünüz? Kaldı ki, ter–murenli öteki ka-dınlar gibi iplikhanenin gürültüsünde kendilerini duyurabilmek, söy-lediklerini anlaşılabilir kılmak adına boğuk bir sesle konuşuyor oluşu değildi ondine'yi üzen, onun gülüşüydü... kendisiyle okula giden o küçük liza hafızasında hâlâ capcanlıydı, “kötüler cezalandırılır, iyi-lerse ödüllendirilir” diye çocuksu bir mutluluk duyan, ama iş okuma-

ya geldiğinde tek bir harf bile sökmesini beceremeyen o kız: O dün ter–murenli sıradan bir çocuktuk, şimdiyse ter–murenli sıradan bir kadın... ama gülüyordu işte, o kırık ön dişiyle. Evet, nedeni bu olsa gerekti. Herşeyi böylesine umutsuz kılan işte o kırık dişi: yarın oldu mu liza'nın çocuğu da ilmiyal derslerinde başarısızlığa uğrayacak, filature'nin avlusunda karların içinde bata çıka ilerleyen bir adam tarafından bir köşeye itiliverecekti ve sonra o da bir ön dişini kaybedecekti. Achilles hakkında konuşmadı ondine, kendi düşüncelerinin ağırlığıyla ayrıldı oradan: mutluluğunu ve aşkını muhafaza etmek istiyorsa bayağılıktan ve bedbahtlıktan uzak durmalıydı.

ARALIK AYINDA

A rtık aralık geldi, bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor, kar serpiştiriyor ve rüzgâr uğuldayıp duruyor, siz de bahçenizdeki kiraz ağacının 7 kara dalına dikiyorsunuz bakışlarınızı, aklınızda ise böyle bir havada paltosuyla yatağına giren Ahmak var: kimilerini güneş, kimilerini de aralığın yağmuru ve karı olmadan gözünüzün önüne getiremediğiniz insanlar olması ne kadar da garip; kar ahmağın üzerine yağmakta, rüzgâr ise kulaklarının dibinde uğuldamakta, zira onun, havası berbat mı berbat bir hayatı var. Ve siz de kiraz ağacınızın kara dallarına bakarken diyorsunuz ki: sen var ya sen, tıpkı o Ahmak gibisin... Ve kiraz ağacının ruhu Ahmak'ın ruhuna başkalaşıveriyor, sonra da konuşmaya başlayarak şöyle diyor: ana babamın evinden neden atıldığının ve sonra o ilk zamanlarda nasıl da zar zor geçindiğimin şimdi bir önemi yok artık, ama geceleri yarı inşaat halindeki binaların ya da demiryolundaki manevra sahasında duran vagonların ya da banliyölerdeki bir evin önüne park etmiş nakliye kamyonunun içinde uyuduğumun var... öyle ya, işte o nakliye kamyonu bir sabah erkenden brüksel'e doğru yola çıktı, orada dımdızlak bıraktılar beni... daha önceden brüksel'i görmüşlüğüm yoktu... kar yağıyordu, aralık ayıydı çünkü, ben de, ne yaparsınız, çok geçmeden kuzey yakası istasyonundaki 3.mevki bekleme salonunda bir köşe buldum kendime, bir çinlinin valizlerini taşıyıp, karşılığında 10 frank aldım, sonra da bir ıslık tutturmuş, bir taraftan da çamura karışmış karları tekmeleme tekmeleme yürüyordum ki, içi banknotla tıka basa dolu, kartvizit iştirilmiş bir cüzdana rast geldim öylece yerde: Çıkıp hemen oraya gittim ben de, robdöşambrlı bir beyefendi

bizzat kendi açıyor kapıyı, ve sonra da bana tutup 2 frank veriyor, boynuma geçirmek için kendime bir urgan satın alayım diye, çünkü ben, yani ahmak böyle bir şeyi götürüp teslim ediyorum ya sahibine –işte öyle bir ahmağın tekiydim ben– ve ben, yani o ahmak, kuzey yakasındaki bir balık ve patates cipsi dükkanında bulaşıkçı oluyorum sonra –brüksel’de dışarıda kar serpiştirirken bir balık ve patates cipsi dükkanının ışıklı tabelasını gördünüz mü hiç? – ve daha sonra bir haddehanede manevracı olarak işe başlıyorum... çok geçmeden işten çıkarılıyorum ve fabrikadaki işine benim gibi son verilen ahababımla geceleri hurda bakır teli araklamaya çıkıyoruz, o parayla charleroi’ye gidip saygın bir yaşam sürdürüyorum sürdürmesine ya brüksel’i de aklımdan hiç çıkarıyorum işte, ışık... ben kulunuz, ahmak da pervane... bir iş buluyorum kendime, yemek ve yatak dahil, faytoncu olarak, yüksekte, faytonumun sürücü koltuğunda, gazete okumaya bolca vaktim oluyor hep, bazen de köşeye attığım birkaç kuruşla gidip bir kitap satın alıyorum kendime... panellere katılıp, toplantılara gidiyorum ve çok geçmeden yeni edindiğim dostlarımla esperanto dilinde toplumsal değişim üzerine sohbetler ediyoruz. Bir ulaşım grevi düzenlenmesine katkım oluyor ya kendimi gerisingeriye sokakta buluveriyorum, ayaklarım aralık ayının çamuru, karına saplanmış... 6 çocuklu ayyaş bir dul beni evine alıyor, küçük bir iş kuruyorum, kazancım da fena değil, gelgelelim hatun bütün parayı içkiye yatırıyor... ve günlerden bir gün kuzey yakasındaki istasyona ilk geldiğimde edindiğim ahabaplardan biriyle rastlaşıyoruz, bana öyle bir içki kıyağı geçiyor ki, küfelik oluyoruz artık ve sonra biraz daha para bulmak adına yaşlı bir kadının başına vurup bayıltıyoruz onu, çantasından çıkanlar hepi topu 12 frank ve bir anahtar – st gilles hapishanesine girene kadar kaçıyoruz, ama alman işgaliyle birlikte salıveriliyorum ve üzerinden çok geçmeden bu kez jersey’e giden bir tekneye bindiriliyorum, ama tekne makineliyle taranıyor, ben de bunun üzerine o iliklerime kadar sıırıslıkam halime bakmadan tabanvayla brüksel’e dönüp, dulun evine yollanıyorum yeniden, hâlâ da oradayım; çocuklarının en büyüğü 15’inde, bana, yani bu ahmağa gelince, fazlasına alışkın değilimdir ben ya eğer şöyle arada bir bacaklarının arasını dikizleyebilsem şanslı addediyorum kendimi yine de.

Derken kiraz ağacının içindeki ahmağın ruhu sessizleşiveriyor, ama yağmur hâlâ şakır şakır yağmakta ve rüzgâr uğuldamakta bu aralık ayında.

BEYEFENDİLERİN ŞEYTAN ODASI

Dünya bir ev, diye düşündü ondine... konuk odasında beyefendilerin yaşadığı, çöp tenekesinin yanındaki barakadaysa ter-murenlilerin... ya da, hayır, ter-muren'in kendisiydi çöp tenekesi olan, dahası kendi yeri de orası değildi: konuk odasında bay achilles'in yanı başında oturmasına izin vardı –veyahut lüzum görüldüğü takdirde bay ludovic'in yanı başında, çünkü hâlâ ondine'nin üzerinde bir hak sahibiymiş gibi görünüyordu– çöp tenekesinin iğrenç kokusunu unutabilsin diye. Bay ludovic'in dizlerine oturmuştu ama bay achilles'e bakmaktan, kendini bir türlü, bir türlü alamıyordu işte, sadece ona şöyle bir gülümseyip, göz kırpmak ve hâlâ orada olup olmadığını anlamak için. Ötekiler kendisini öperken, o da hep orada olsun istiyordu ondine, adeta herkes tarafından okşanmak zorunda olduğunu anlayabilen bir can yoldaşymışçasına... kıskançlık duymayan bir ağabey; ihtiraslarının ancak başkaları tarafından tatmin edilebildiği fikrine tahammül gösteren, ama bir yandan da, onda daha ayrı bir şeylerin, derinlerde saklı bir şeylerin, ötekilerinin hiçbir şey anlayamadığı bir şeylerin varlığından müteşekkir olan bir ağabey; aralarında belki de gizli bir bağla bağlıydılar birbirlerine: bir ruh bağıyla. Bazen isa tezgâhı bırakıp bay achilles'in yanına oturmaya gelirdi... ötekiler adamakıllı sarhoştu ve en abuk sabuk şeylerle keyiflenmeye çabalıyorlardı: café'den içeriye bir domuzu sokup, onu sarhoş etmek, küçücük çocuklara para vererek onları kötü şeyler yapmaya zorlamak ya da en yakası açılmadık küfürleri ettirmek gibi... bay achilles ise içkiyi kaldıracabiliyordu, biraz beti benzi atıyordu içtiğinde, ama biraz dışarı çıkıp kusmuş, sonra da geri gelip yerine oturarak isa'yı dinlemeye koyulmuştu: fabrikaya dairdi anlattıkları isa'nın, cehennemini boylamaktan korkmayan ve bu yüzden hak talep eden hoşnutsuzlar vardı. Öyle ya, sizin talep dediğiniz pek yabana atılır cinsten bir laf değil doğrusu, dedi achilles: kendi gözlerimle gördüm onları, zavallı enayiler, biraz ücret artışı için kekeleyip durmaktaydılar. Birleşip tek vücut olduklarında kimse önlerinde duramayacak ama dedi isa, o kadarına ki, bulunduğu kehaneti doğrularmışçasına sakalı da dimdik olmuş gibiydi... ancak bay achilles kuşkuyla salladı kafasını... bunu asla yapamayacaklar, öyle aptallar ki. Ondine yanlarına gidip onlara katılmak üzere birilerinin dizlerinden aşağıya kayıverdi. Labor dokuma fabrikasındaki işinden atılmış bu ustabaşının, onca yıl

sonra bile ağzından hâlâ böyle zırvallıkların çıkıyor olması son derece gülünç diye geçirdi içinden ondine... istasyonun yakınında oturan şu enayi dümbeleği boone'nin, bütün hoşnutsuzların bir araya toplandığı bir tür harami meyhanesi açmasının matrak bir şaka olduğunu düşündü. Ama iş bununla da kalmıyor, en fenasını duymadınız daha, dedi isa, en fenası dediği, hoşnutsuzluğun filature'nin idare ofisinde çalışanlara da sirayet ettiğiydi: sözgelimi şu muhasebeci, 60'ını çoktan geride bırakmış bir adam, halkın aç kaldığı, dahası bir hastalık fonunun tesis edilmesi gerektiğini, fakir fukaranın bu işte söz sahibi olup olmamasının da o denli önemli olmadığını o da söyleyip duruyor. Filature'deki muhasebeci mi? diye sordu ondine... 60'ını çoktan geride bırakmış bir adam demek? Öyleyse bu bay brys olmalı, monique'nin amcası... kesinlikle öyledir, dedi, bay brys hiç bilmez işini, bir de kafiyeli konuşmakta ustadır. Ve minnet duyarak, düşünmekte olduğu şeyleri diğerleriyle paylaşmak için bunu fırsat bildi ondine, dünyanın, halılarla, zarif vazolarla dolu konuk odasıyla, kirli çamaşırların bir sepete atılıp kömür kovanının tutulduğu kömürlüğüyle, çöp tenekesi ve helâstiyle başlı başına bir ev olduğunu yani: şu bay brys da öylesine çulğındı ki, çöp tenekesini tutup konuk odasının tam ortasına getirip koymak istiyordu! Ter-muren'de, filature'de ve dünyada olup bitenler hakkında her şeyi biliyormuşçasına bir izlenim uyandırma peşindeydi ondine. Uzun uzun düşünüp, tırnaklarını kemirmeye koyuldu, az sonra da, bay brys'i önce terfi ettirip, ardından aklını çelerek onu bir randevuevine götürmelerini önerdi, tıpkı bay glemasson'un boone'ye yaptığı gibi, ...nasılsa böylece insanlara hastalık fonu ayrılması gerektiğini filan unutuverirdi, bay achilles şaşkın gözlerle süzdü ondine'yi ve onun yaşında bir kıza göre haddinden fazla duyarlı laflar ettiği için öptü onu. İşte o an, ondine neden kendilerinin yekdiğerini bu kadarına cezpt ettiklerinin ayırımına varıverdi: kendi aklı, kendi canlılığıydı buna neden, bir ruhu vardı, diğerleri bunu anlayamamıştı. Onlar etrafına doluşup, onu gülünç kılmak için uğraşıyorlardı, sırf kendi keyiflerinin derdine düşen ayaktakımından öte bir şey değillerdi, ama öte yandan dünya üzerinde varlık gösteren ne herhangi bir sorunla ne de herhangi bir ideayla kurulmuş bir bağılantıları vardı: politika hususunda hemfikir olmanız daha çok kendi menfaatinizedir, dedi ondine.

NE BAŞI BELLİ NE KİÇİ

Bu başlık eşine az rastlanır okurun pusulasını şaşırtıp, onu yanlış bir rotaya sevk etmeye hizmet ediyor, zira bu johan janssens'in gazete için "şaşaalı dünya yeniden" başlığıyla kaleme almak istediği bir hikâye... şayet o da kendilerinin böylesi hikâyeler yayınlamaya cesaretleri varsa tabii... iyi o halde, olan biteni şöyle bir özetleyecek olursak: johan janssens suratında kederli bir ifadeyle içeri giriyor, ama buna karşın gözlerindeki ısıltı kederli oluşuyla bütünüyle çelişkili bir durum yaratıyor: Gazete için peri masalı olarak nitelendirilmesini istediğim bir öykü kaleme almak istiyorum, bir de şu var tabii, sizin-kine kıyasla çok daha ağdalı bir dil kullanmalıyım... siz ne yaparsanız yapın, orasını burasını ne kadar değiştirirseniz değiştirin, eninde sonunda hep bir toplumsal şakaya başkalaşveriyorlar zira, chaplin'in altına hücum'unda, ayağı donmuş adamın tabiat ana bazen son derece adilane davranabiliyor, dediği sahnede olduğu gibi... hey, tamam işte, hikayeme chaplin'in sözleriyle başlamam gerekir, çünkü tabiat ana bir keresinde adilane davranmıştı sahipsiz ormanın ötesindeki 1.pislik yuvalarında: bilirsiniz, orada yazarların rezil herifler olduğunu söyleyen ayyaş hortence oturur, gazetedeki şu haber yüzünden... hani brüksel'de kayıplara karışmak için fazlasıyla güzel olup da annesini bir daha asla göremeyecek olan kızla ilgili... iyi de, ne anlama geliyor ki bu, ha? Sonra da tutup bana yazarların çıkıp da 1.pislik yuvalarının yakınına kadar gelmeyişlerinin isabet olduğunu söylüyor, çünkü orada vaktiyle pislik jeannette otururdu, kocasıyla bütün işleri hırgürdü, adam döner avazı çıktığı kadar bağırırdı ona: kamışımın üzerinde açılan bu yaralar senin yediğin haltlar yüzünden, hay senin gibi kaltağın ben. Adamakıllı sarhoş hortence bana bunları anlatırken, benim de aklıma onun dünya güzeli kızı geliyor ve ona soruyorum: kızınız ne âlemde peki, sizin jeannine yani? Bunun üzerine hortence, bu pislik yuvası kenar mahallede büyüyen jeannine hakkında konuşmaya başlıyor, açıldıkça da açılıyor: daha 14'ünde sarışın bir güzeldi o, öyle güzeldi ki bir bakan, dönüp bir kez daha bakardı güzelliğine – görüyorsunuz ya, nasıl da bir peri masalıymışçasına kurguluyorum!– neyse efendim, haftada bir çantasını bir köşeye fırlattığı gibi soluğu hayallerinin dünyasında, yani brüksel'de alırdı, ayakkabıları paramparça olana dek dans etmek için... büyüüp serpildikçe daha alımlı, daha sarışın bir afet olup çıkıverdi, öyle olunca da, brüksel'de giderek daha çok vakit geçirir oldu, ta ki en nihayetin-

de eve yalnızca tek tük mektup yazmayı huy edinene kadar. Ve sarhoş hortence kalkıp bana bu mektupları gösteriyor... bakın hepsinde de taç resmi var, diyor iftiharla... sahiden de jeannine'nin sarhoş anasına gönderdiği mektupların hepsi de bir baronun, artık hangi baronunsa, arma kabartmalı mektup kâğıtlarına yazılmış... derken hortence çıkarıp bana bu kez nice ve monte carlo'dan, paris ve lucerne'den, napoli ve tunus'tan fotoğraflar gösteriyor... o la la, diyor, sizin gibilere göre şeyler değil bunlar, demek istediğim, jeannine'nin kayak giysileri içinde, mayolu, kürk mantolu, sırtını, benim tanrıya sığınıp habire şaplağı indirdiğim poposuna kadar açıkta bırakan gece elbisesiyle çekilmiş fotoğraflarına bakmak sizin kârınız değil. Ve hortence size coşkuyla, jeannine'nin mektubunda nasıl da kendisinden gelip yanında kalmasını istediğini anlatmaya koyuluyor, jeannine çünkü çok yakında, ostend'de olduğundan: ben de onu görmeye gittim ostend'e, bir şatoda oturuyordum, merdivenin kenarında el pençe divan duran uzun beyaz çoraplı 2 uşak vardı, işte onlar beni alıp bizim jeannine'nin yanına çıkardılar; çıplak gerdanını inciler süslüyordu, sordum hemen: sahici mi bunlar? evet öyleler diye karşılık verdi. Sonra da beni bir otomobille gezmeye çıkardı, ömrü hayatımda daha önce öylesine bir otomobil görmemiştım doğrusu, ardından beni bir kürk mağazasına götürüp bana bir manto satın aldı, iyi hoş da, öyle bir mantoyu ben ne yapayım? Aynı şeyi ona da söyledim tabii ki, dedim ki, bak jeannine, dedim, eğer annenin gönlünü hoş tutmaksa istediğin, bana şöyle kalitelisinden bir şişe içki alıverirsin, yetişir, dedim.

TANRILAR

Politika hususunda hemfikir olmanız daha çok kendi menfaatini-zedir, dedi ondine... ama alev alev yanan gözleri ve omuzlarından dökülen saçlarıyla orada öyle bir oturuşu vardı ki, ötekilerin istiflerini bozmadan ciddi bir ifade takınmaları olanaksızdı: yine ona yapmayı düşündükleri o malum şaka gelivermişti akıllarına, yani onu çırpı-lak soyup, bedenini baştan ayağa ayakkabı cılasıyla sıvımayı... bay glemasson'un soytarısı aralarında dolaşıp plan yaparken ötekiler de dikkatini dağıtmak için ona doğru akıllara gelebilecek her türlü nesneyi fırlatıyorlardı; bay ludovic'le yaptıkları gibi sözgelimi, kendisi

haybeden labor'un sahibi bay gourmonprez'in oğlu değildi ya... bu nedenle bir farmason... bu nedenle okul çatışmalarının liderlerinden biri... ve bu nedenle de, çocukların labor'a girip çalışmak için ilmi-hal derslerine gereksinimleri olmadığı düşüncesinin savunucusuydu, tanrı diye bir şey olmadığına göre. Bunun üzerine ondine'nin gözleri dolu dolu oluverdi: ya tanrı gerçekten yoksa dedi ve başını öne eğerek, ter-murenlilere bunu söylemenin âlemi yok, öteki dünyada gidecekleri bir cennetleri olmazsa eğer, çöp tenekesinden uzaklaşmak için birleşip tek vücut olacaklarına rahatlıkla inanabilirim. Bay ludovic ondine'nin arkasında duran ve kendisine konuşmasını sürdürsün diye işaret veren soytarıya baktı... hal böyleyken, ondine'ye libertinlerin özgürlük mücadelesi verdiklerini izah etmeye koyuldu bay ludovic... laisser faire laisser aller¹⁷...ondine bunun muhteşem olduğunu düşünüyordu: onun dizlerinde oturmak ve herşeyi oluruna bırakmak... ne olursa olsun, achilles'in yanında oturmak ve herşeyi olması gerektiği biçimiyle yaratmış olan bir tanrının varlığını bilmek de muhteşem olurdu. Tam da, "siz ikiniz de aynı şeyi istiyorsunuz," diyecekti ki, ışıkları söndürerek, direnip çırpınan bacaklarından külotunu sıyırmaya davrandılar. Beyefendilerin sabahın 3'ü ya da 4'üne kadar vapeur'ün kızı o ondine'yle düşüp kalkmalarının ter-muren'de gözlerden kaçmasının imkânı yoktu; hoş ne beyefendiler ne de ondine'nin kendisi bunu saklamayı akıllarının ucundan bile geçirmiyorlardı ya... ter-murenlilerin duyduğu nefret beyefendilere değil, kendilerine yarenlik etsin diye aralarına aldıkları vapeur'ün kızına yöneltilmişti. İnsanlar 1 açıdan seviniyorlardı: ondine'nin nasılsa yaptıklarından ötürü cezasız kalması mümkün değildi: nasılsa bugün ya da yarın, er geç bir şeyler gelecekti onun başına, daha şimdiden büyük bir hazla ellerini ovuşturuyorlardı. Gelgelelim, ondine onların ne denli ödleğ olduklarını iyi biliyordu: hiç kimse ona doğrudan yaklaşılmaya cesaret edemezdi: papaz sabahlara dek süren ondine'nin de katıldığı içki âlemleri hakkında bir vaaz vermesini kendisinden istediklerini söylemişti ona... sonra da ondine'ye sormuştu: neden kendilerini kimsenin tanımadığı başka bir köye gitmiyorlar ki? Peki ya siz bunu onlara öneremez misiniz, bayan ondine? Ondine sessiz kalmayı yeğlemişti ve kilisede en ön sıraya oturup duasını etti, fransızca olarak. Başını hafifçe papaza doğru eğdi, küçümser biçim-

de, sanki kendisine sormamış, sanki kendisine yalvarmamış gibi, her neyse... sanki o akşam yeniden hemzemin geçidin yanındaki café'de yeni bir içki aleminin yapılacağını, eğlenenin birinin bin para olacağını bilmiyormuş gibi. Ve papaz da, yani işte, evet, o da hafifçe başını sallamıştı ondine'ye, dahası herkes bunu görmüştü; başındaki şapkayı şöyle bir kaldırmış ve sessizliğe gömülmüştü... ve bir katolik piskopos yanlısı olan bay achilles, bir farmason olan bay ludovic ve aralarındaki bayan ondine, tanrılar işte onlardı.

I. BÖLÜM

Ter–muren’de bahar

TERSİNE KEŞİF

Kaleminizi bırakıp pencereden dışarıyı, tam karşınızdaki binayı seyrediyorsunuz, burası şu sonradan görme, yeni Zengin danckaert'in evi, binanın görüntüsünün nasıl bir değişime uğradığını düşünmeye koyuluyorsunuz... her şeyin görüntüsü nasıl değişmekteyse, yaşantınızın bölümleri, romanınızın bölümleri, binaların ölü yaşamları da aynı biçimde uğrarlar değişime: orada ilkin harap, pislik içinde, kemerli girişi olan bir bina vardı, henriette yaşardı içinde –kemerli evin henriette'si diye çağırırlardı onu– orada tüm aşıklarıyla birlikte yaşardı ve bir de vaktiyle aşığı olmuş, ama artık bir ayağı iyice çukurdaki kocasının babasıyla, kocası ise kendi ekmeğini hep taştan çıkarmak zorundaydı –henriette ile onun aşıklarının ekmeğini de– uzak diyarlarda; hasat için fransa'ya gittiğinde belini kırmıştı, ya wallonia'daki kömür ocaklarında ter döker ya da almanya'da bomba yağmurun altında imanı gevreyene kadar çalışırdı, şimdiyse ardennes'in yeniden inşası kapsamındaki işlerde çalışıyor, ardennes'in yeniden inşası filan mevzubahis değilken hem de. Ve henriette'nin kocasının ihtiyar babası –başka bir ifadeyle henriette'nin eski aşığı– viraneye dönmüş kemer altında havanın etkilerine uğramış, yıkık dökük, kanserli dış cepheye karşı sallanan sandalyesinde, hep öylece otururdu, bir taraftan da elim sende oynayan çocuklar girip çıkardı avluya; yan duvarın bitişiğine çömelip pisler ya da işerlerdi. Çünkü bitişikteki evin, biraz geriye doğru bel verdiğinden dolayı oluşturduğu çıkıntı, mavi, sarı, kırmızı giysilerini yukarı çeken, atletleri ve donlarındaki beyaz yamalarla pembe kıçlarının bir parçası görünen çocuklar için ideal bir cüzamlı köşesiydi Onun arkasında kirli bir gri duvar vardı, yükseklerdeyse, duvardan daha kirli ve daha gri bulutlar birbirleriyle yarışırcasına süzülüp geçerlerdi... kim bilir ne sıklıkta söylemişsinizdir herhangi bir romanın herhangi bir bölümünden başınızı kaldırıp: bu kitabı bitirdiğimde bir daha ASLA yazmayacağım, ama gidip o cüzamlı köşesinin bir resmini yapacağım diye.

Ne yaparsınız ki, bölümler tam sona erecekken, bir kedinin fareyle oynaması gibi tereddütlü bir şekilde yeni bir bölüme başlayıverirsiniz,

benzer şekilde karşıdaki bina için de yeni bir bölüm başlamıştı: henriette taşındı ve gidip mijlbeek'te yaşamaya başladı, başka bir sokak üzerinde başka bir lepra köşesi olan başka bir mezbeleden, onun yerine de sonradan görme, yeni Zengin danckaert geldi: parasının haddi hesabı yoktu ve herkes bunu bilsin istiyordu, öyle olunca da, binanın ön cephesini taklit çimento hamuru dedikleri bir şeylerle kaplattırdı... bambaşka, daha modern pencereler takıldı, güneş ışığını ve yağmuru, eğreti yerleştirilmiş o eski pencerelerin güzelliğinde, doğru dürüst yansıtmayan cinsten... ve hakiki meşeden verniğiyle ışıldayan bir de sokak kapısı takıldı, ...ve binanın çimento hamuru kaplı yeni cephesine beyaz renkte emay işinden bir plaka çakıldı: danckaert-verlack.

Ve ne zaman pencereden dışarıyı seyretmek için kaleminizi bıraksanız, pişmanlık dalgaları yükseliverir içinizde, bitip tükenmek bilmeden hep çoğalan bir tutkuyla... fakat bir sabah –yeni bir hizmetçi kız almıştı eve– kapı açıldı ve birisi çıkıp binanın yan tarafında uzanan dar geçidi fırçalayıp ovamaya başladı, aman tanrın o da neydi öyle, böylesine güzel bir kızı ömrü hayatınızda görmemişsinizdir– ve ne zaman siz pencereden dışarıyı seyretmek için kaleminizi bıraksanız, kız oradadır, dar geçidi fırçalayıp ovar, pencereleri siler, o kalçaları, göğüsleri ve koyu renk saçlarına ilıştirdiği kırmızı kurdelesıyla, sokaktan gelip geçenlere soluğunu tutmaya, manzarayı biraz daha seyredebilmek için tanrı bilir ne mazeretler uydurmaya zorlar. Sonra da şöyle düşünüyorsunuz siz: kitabım bittiğinde bir daha ASLA yazmayacağım, bunun yerine resmini yapacağım şu sonradan görme– bina cephesiyle kızın resmini, hani bazen size bir tebessümünü, bazen göğüslerini, bazen de hafiften o harika pembe kalçalarını gösteren kızın resmini.

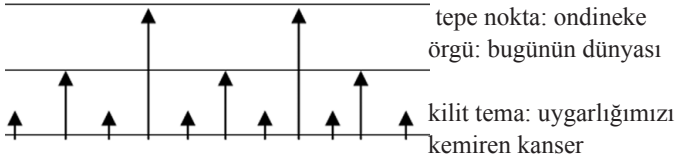
İKİNCİ HAMLET

Müzik hocası bahçenize girdiğinde sizi çeşit çeşit cansız şeyi toprağa gömerken buluyor... artık nasıl mümkün oluyorsa... ilkbaharda size yaseminler, sonbaharda ise yıldız çiçekleri verecek olan... ve gülümsüyor, her seferinde yeniden bir şeyler ekme ya da yazma yılmazlığı gösterişinize hem de bir şeye benzeyip benzemeyeceğini ya da zahmete değip değmeyeceğini önceden kestiremeden üstelik: siz ki şu tersine keşif işini yapma yılmazlığını gösterdiniz diyor manidar

tebessümüyle. Ve sonra da ekliyor: tersine keşiflerden söz açıldı madem, ter–muren’de bahar adını verdiğiniz I. bölümü ben de daha yeni okuyup bitirdim ve üstüne ufak, hususi bir keşif yaptım: olay örgüsünün hatlarını daha sağlam, daha zarıfçe ve bilhassa daha belirgin bir şekilde çizmiş olmanız gerekmez miydi sizce? Ayrıca yine Kurgu’nun da daha sağlam ve bilhassa daha bir dengelenmiş olması gerekmez miydi sizce? Ve son olarak, ana temanın, kilit temanın ve yan temaların, sonrasındaysa ilaveten çeşitli tamamlayıcı temaların nelerden oluşacağını, en azından bunları, bilmeniz gerekmez miydi? Beni ele alalım sözgelimi, yıllar yılı toplu şiirlerimi yayımlatmak ister dururum, 2.hamlet başlığı altında, gelin görün ki ben bu şiirlerde 1.hamlet’i mercek altına alıp incelemekteyim, shakespeare de benimle hemfikir olurdu diye düşünüyorum: başka bir ifadeyle, içsel bir yöneliş yaşayan birey, giderek daha derinlere, daha aşağılara yönelmek, içsel özün saklı olduğu dipsiz bir kuyunun içine doğru yuvarlanmak zorundadır... nedir ki, içsel özü buluşuyla ölümü bulmuş olur... hatta öyle ki ölümde daha derinlerde saklı bir içsel öz bulunabilir. Yalnız öyle sanıyorum ki, bu düşünüyü alabildiğine açılmamak adına, 1. hamlet’in öyküsünü görsel olarak izah etme yoluna gitmem gerekecek... ve işte sonunda kendi şiirlerim, neredeyse unutulup gideceklerdi ha ha. Ve müzik hocası kendinden emin bir şekilde gülerken, siz de o yaseminlere ve yıldız çiçeklerine başkalaşacak ölü çalılar ve dalların başında kendinize şöyle bir çekidüzen verip سوالinizi yöneltiyorsunuz: evet, fakat nasıl becereceksiniz de Çizgi ve Kurgu’yla bütün o geri kalan herşeyi bir araya getireceksiniz? Hah, işte musikişinas gözleri coşkuyla ışıldamaya başlıyor, çünkü ona tam da beklediği suali yönelttiniz, öyle olunca da bir çubuk bulup buluşturuyor ve taslağını toprağın üzerine çiziktirmeye koyuluyor:

- : 2.hamlet’in birinci dizesi
- : 1.hamlet’in hikâye örgüsü
- : incelememin temeli: ölüme varan öz için arayış.

Ve siz de şöyle bir inceleyip başınızla onaylıyorsunuz ama kaşlarınız çatılıyor, çünkü bu taslağı sanki başka bir yerde görmüşsünüz gibi geliyor size... peki ama nerede...? Hararetle düşünmeye koyuldunuz ya, çok ama çok uzaklarda sürdürüyorsunuz arayışınızı, oysa tam elinizin altında: yazıyorsunuz, yazdıkça yazıyorsunuz ve kitabınız orada öylece bir su birikintisi gibi yatıyor, hiçbir yere varmayan bir şey gibi... lakin hararetle düşündüğünüzden olsa gerek, bunun gerçekte Sizin kendi taslağınız olduğu kafanıza dank ediveriyor:

Ve hem kendi kafanıza hem de müzik hocasınıninkine hafifçe vuruyor ve diyorsunuz ki: yahu, tamam, belki bu sizin hamlet'inizin taslağıdır, iyi hoş ama sizce de daha çok bizim şapeli yolu'nun taslağına benzemiyor mu kuzum?

BİR BAŞKA TERSİNE KEŞİF

Johan janssens, gazeteci–şair orada durmuş sizi seyrediyor ve başıyla onaylayarak şöyle diyor: evet, 1.bölümünüz şimdi çerçöpün içinde öylece yatıyor olduğu halde siz tersine bir keşif yapıyorsunuz... ve oturmuş şimdiye kadar tüm o kağıda dökülmüş olanlarla, eğer buna yetecek diriminiz ve cesaretiniz kalırsa, o tüm hâlâ kağıda dökülmesi gerekenlere göz atıyorsunuz. Bağışlayın beni, gerçi şu tersine keşif fikrini nereden bulup çıkardınız bilmiyorum ama onun uygulanışına ilk kez orduda biçare bir erbaşken tanıklık etmiştim, eğitim sahasındaki talim sırasında... kafalarımızı sırt çantalarımıza dayayıp çimenlere uzanmış ya bulutları seyrediyorduk ya da bedenlerimizin sıcaklığıyla sürünerek topraktan dışarı çıkan solucanları, subaylar da sahayı hayali düşmanın göreceğini varsaydıkları istikametten keşfediyorlardı –tersine keşif– böylece biz de sonrasında taarruza geçebilirdik... 2 savaş ve her ikisinde de zavallı belçikalılar alelacele geri çekilmek zorunda kaldılar, dahası askerlerine geri çekilirken plana göre hareket etmeleri gerektiğini de öğretmediler, bunun yerine sadece boyuna taarruz... o kadarına ki, sonradan taarruza geçecek olan bizlerden de saha üzerindeki en ufak bir çalılıktan ya da küçücük bir çukurdan faydalanmamız beklenmekteydi. Araya girip johan janssens'in sözünü keserek dehşet içinde ona, sizi yoksa şapeli yolu hakkındaki kitabın hayali okurlarını –hani sizin kedinin fareyle oynadığı gibi oynadığınız– düşman gözüyle gördüğünüzü mü düşünüyor diye soruyorsunuz, kendileri için tersine bir keşfe

çıktığımız, en yetersiz gizleme yöntemleriyle idare etmek zorunda kalarak üstelik? Gelin görün ki, johan janssens sizi duymuyor bile, zira askerlik hatıralarına dalıp gitmiş görünüyor, sözlerine şöyle devam ediyor: ve eğitim sahasında albayımız ola ki bir savaş patlak verdi, ufacık bir ot yaprağı bile hayatınızı kurtarabilir bunu unutmayın dedii bize... o sıtma görmemiş sesiyle habire tekrarlayıp durduğundan artık bir süre sonra beynimize kazınmıştı bu sözleri... koşup yere devrildikçe, havalara zıplayıp... dirseklerimizin ya da dizlerimizin üzerinde yerlerde süründükçe: ufacık bir ot yaprağı bile hayatımızı kurtarabilir... o zamanlar buna gülüyorduk tabii, habire tekrarlayıp duruyorduk koğuştta uyku tulumlarımızda yatarken, karavanadan çorba alırken ya da xyz caddesindeki dans salonlarında garson kızların etek altlarını ellerimizle yoklarken... ama sonra hakikaten savaş patlak verip de subaylar kalleşlik edip bizi yüz üstü bıraktıklarında bu sözleri minnetle hatırladık: işte o vakit ufacık bir ot parçası gerçekten de bizim hayatımızı kurtarmıştı. Gelin görün ki, hani şu gülmekten kendimizi alamadığımız, tersine keşif yapılırken eğitim sahasında uzanıp yattığımız bölümde... bütünüyle anlamsız olduğunu düşünüyorduk bunun, birer dilim kek yiyip, ardımız sıra bizi takip eden çekçeklerden aldığımız birer şişe limonatayı içiyor-duk –değimsiz, kaba saba satıcıları çekçekleriyle bu adamlar, cebimizdeki parayı iç edebilmek için tanrının ve kutsal ruhun adını dillerinden düşürmezlerdi, içi krema dolu, üstü çikolatalı pastaları teşhir ederler, kızlarını peşlerine takarlardı ya da kızları yoksa eğer, herhangi bir kızı; askerlerin çekçeğin yanına bir yerlere gider, suratları ve şeyleri kıza dönük olduğu halde çişlerini ederler, kız da gülümseyerek izlerdi: kız resmen yüzündeki gülümsemeyle tüm o gördüğü şeylere içtima yaptırır, sonra da üzerine pastalar, şişe şişe limonatalar satardı; ah, ah her yıl kim bilir kaç şişe limonatayla kaç pasta satmış, kim bilir sürüyle de o çişini eden şeylerden görmüş olmalıydı... demem o ki, kız da, kendi payına bir tersine keşif yapmış ve muharebe sahasının kraliçesi olmuştu.

TER–MUREN'İN KRALİÇESİ

Ondine kendiyle gurur duyuyor, sokaklarda ter–muren'in kraliçesiymişçesine kurumla yürüyordu. Hiddetlenmek için bile fazlasıyla şaşkın bakışlarla bakabiliyordu kendisine selam vermeden

yanından geçip gidenlere: günaydın bayan ondine. Ve şimdi zirveye yükseldiğinden ve de artık gerçeklik, düşlerinden bile daha güzel olduğundan, bazen göstermelik bir cömertlik hali geliyordu üzerine: özlemlerle yanıp tutuşan, gözü hep yükseklerde yoksul bir kızcağız olmuştı zamanında o, zirveye ulaşmak pahasına yalan söyleyip, oyunlar oynayan... şimdiyse yükselmiş olduğu zirvenin doruğundan aşağılara bakıyordu ve o küçük evlerden birine girip bağışlar dağıtmanın, sadakalar serpiştirmenin özlemini duyuyordu, böylece insanlar dualarından onun adını hiç eksik etmeyeceklerdi... ve tanrım bize onca iyilikte bulunan bayan ondine'yi de koru, onu da esirge lütfen, amin. Kelimenin tam anlamıyla romantizmdi bu, biliyordu ondine, KENDİ-NE gülmekten alamadı kendini, ama değil miydi ki insan hayatta ne ekerse onu biçerdi: hayata dair tek hakikat vardı, o da alabildiğine kurnaz olmak ve yakalanmamaya had safhada özen göstermekti ama o kadarına sıradanlaşmış, o kadarına aptalcasına alaledeleşmişti ki, müşfikçe bir öz aldanmayla onu romantikleştiriyordu...

Şapelin arkasındaki 3.kirevinde babası tüberkülozdan ölen maria oturuyordu... maria'nın öyküsü de evlere şenlikti hani: artık babası da öldüğünden, anasıyla birlikte bütün o ufak veletlerin yükü üzerlerine binmişti; kasabadaki bir mağaza için o 2 düzinesi 30 santime erkek gömleği dikerken, çocuklar da ağlaya ağlaya uyuya kalırlardı... yoksul romantizminde adet olduğu üzere aç biilaç yaşıyorlar, soğuktan donuyorlardı, maria habire çalışıp titrek bir ışığın önünde dikiş dikerek kendini kör edene kadar... öyle olsa bile, işin iç yüzü başkaydı, işte o maria, gömlek dolu bohçasını sırtlanıp yollara düştüğü bir gün şapel yolu'nda labor'dan birinin tacizine uğramıştı... artık bir daha onsuz yapamadığı birinin... içki içen, kendisinin de onunla birlikte içtiği birinin... içtikleri de ağaç ispiertosu katkılı bir nevi cindi, iyi tarafı cinin ucuzluğundaydı, ama gelin görün ki, kötü tarafı içtikçe midelerini yakması ve onları yavaşça kör etmesiydi, onları süründürerek yatağa girmeye, tek bir ilmihal sorusunu bile ömür billah ezberleyemeyecek daha çok velet yapmaya zorlardı içtikleri içki—adam midesinden öldü, maria da kör oldu, ağır ağır, o yüzden asıl nedenin içki olduğu aklının ucundan bile geçmedi geçmesine ya gözlerinde yanan bir ateş hiç eksik olmuyordu—bütün bunları ondine neden bilmiyordu peki? Söyle ki, onun bütün istediği işte tek kelimeyle bu romantizmdi, hayatın gerçekliğine karşı kör ve sağır; hayırsever bir kadın ve ter—muren'in kraliçesi olarak kendisine tapınsınlar diye

yanıp tutuşuyordu: el yordamıyla çorap yamarken şarkılar söyleyen maria'yı görmeye gitti... hâlâ şarkılar söylüyorsun, dedi ondine... yoksul dediğiniz yoksulken de varsılığındaki gibi söyler şarkılarını, diye karşılık verdi maria. Ondine ona yanında çeşit çeşit şeyler getirmişti, esasında evde kendi ailesinin de basbayağı faydalanabileceği şeylerdi, ama gururuna yenik düştüğünden alıp getirmişti işte: bir sonraki gün yeniden gitti oraya, kendisine sunulmasını beklediği şükranların ilk taksitini almaya, maria da tam o sırada kül tepsisini dışarı çıkarıyordu, götürüp külleri şapelin arkasına dökmeye... gerçi bunu yapmak yasaktı, ama kim gelip de ona mani olabilirdi ki? Ter-muren'de vazifeli polis memurunun ceketini çıkarıp şapelin bahçesinde çalışması gerekmişti. Maria şarkı söylüyordu yine. Ondine günaydın diye seslendikten sonra hayır dualarını beklemeye koyuldu, ne var ki maria'nın girdiği bütün zahmet az ötesinde dikilen kimmiş diye anlamak için yorgun gözlerini ancak şöyle hafiften kısmak oldu, o kadar ve sadece: merhaba, vapeur'ün ondineke'si, diye onu selamlamakla yetindi... ardından evden içeri girip, kapıyı arkasından kapatıverdi, şarkıya da devam ediyordu, sanki... sanki lanet olasıca ekmek veren, çorap veren ben değilmişim gibi diye sövdü ondine.

TAKUNYALI NATÜRMORT

Ondine bir hışımla kör maria'ya yüz çevirecek ve öfkesini yatıştıracağı başka bir tarafa yönelecekti... ama nereye? Kendini bozguna uğramış hissedip somurtarak oturacağı kendi evine mi? Yanlış yere yönlendirdiği romantizm algısına karşı esaslı bir savaş açacağı kendi evine mi?... olduğu yerde öylece dikilip düşünmeye koyuldu... dünya en az 7 kez dönmüştü etrafında o düşünürken, o kadarına ki içine iyice bir kurt düşer oldu; bir an geliyor hiddet duyuyor, bir sonrakinde yenilgisini duyumsuyordu. Sonra apansız bir gülmeye tutuluverdi, çünkü kendini, kendiyle kavga ederken görmüştü bir kez daha ve çok geçmeden, zihninin bir köşesine birikmiş tüm o işe yaramaz örümcek ağlarını süpürürverdi ve neşe içerisinde, yeni, Bambaşka ağlar örmeye koyuldu. Yeni ağlar, gerçekten de, çünkü pazar günü ter-muren'in üzerinden sinsice gelip geçmekteydi ve beyefendiler hâlâ ortalıkta gözükmemişlerdi. Bu düpedüz işkenceydi,

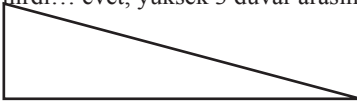
dayanılacak gibi değildi, huzursuzluğunun giderek artmasının nedeni, saçlarına taktığı kurdeleyle kapının önünde öylece dikilirken, tam karşısında kendi kapı eşiklerinde oturan ter–murenlilerdi. Aldırış etmiyormuş gibi görünmeye çalışıyor, erkekler gibi ıslık çalmayı deniyordu: sokak kapısına yaslanıp, öldürecek bolca vakti olan birinin gözleriyle seyretmeye koyuldu dünyayı: tam yanında, üzerine harfler kazınmış bir tuğla çarptı gözüne... kendi isimleri ondineke ve valeer bosmans'ın ilk harfleri... en güzeli de V harfiydi... harfleri kendinin kazınmış olduğunu hatırladı, o kıpır kıpır hınzır parmaklarıyla ve birdenbire tuğlanın ne kadar alçakta durduğunu ayımsadı, o vakitler demek küçücük bir kız olsa gerekti. Oh, hem sonra o vakitler akşam karanlığının ter–muren'in küçücük dünyası üzerine yavaş yavaş hangi yönden çöktüğünü de kestiremezdi ... öylesine uzaktaydı ki hâlâ o küçücük ondineke olduğu zamanlardan, kaldı ki, öyle apansız kederlenmesinin nedeni bu değildi, daha derinlerde, akıl sır ermeyen derinliklerde yatıyordu asıl neden... bunu achilles'e açıklamaya çalışacağım diye düşündü ve çaresizlik içinde neden gelmediler diye içi içini yemeye başladı; zaten pazarın bitmesine şunun şurasında az kaldı! Nedir ki, o pazardan sonra bir sonraki pazar da geçip gitti, akşam karanlığının nasıl çöktüğüne hâlâ akıl sır erdiremiyordu... ama hep anlatacak daha fazlası, bambaşka şeyler vardı, bu nedenle önceki düşündüğüyle onu izleyen bir sonrakini hepten unuttu... o ilk hafta duyduğu üzüntünün nedenini açıklayabilmesi gerekirdi ve belirli bir zaman sonra da nasıl öfkeye kapıldığını ona anlatması, sırf kendiniz istediğiniz için çıkıp geldiğinizi, yine sırf kendiniz istediğiniz için uzak kaldığınızı biliyorum, eğlence peşinde koşmak isteğinizi de çok iyi anlıyorum... köylerden birine dalıp bütün camı çerçeveyi indirmeyi, bütün kızları ayartmak isteğinizi... ve orada artık indirecek cam çerçeve, ayartacak kız kalmadığında soluğu başka bir köyde almak isteğinizi de; yoksa beni de cam çerçeveden mi sayıyorsunuz? Ve onların zihninden geçenleri okumaya çabaladı: Ondine'yi diğerlerinden hiçbir farkı olmayan, alelade bir kız, indirilecek bir çam çerçeve ya da aralanacak bir vajina olarak görmek olası mıdır? Hayır, hayır, asla, ondine bütün bunlardan çok daha fazlasıdır. Hem sonra beyni de olan bir kız o. Doğru oranların ne olduğunu bilir. Bizden biri. Onlardan biri o... yine de gelmemişlerdi işte. Ondine'nin aklına papazın ter–murenli andavalları gülmekten kırıp geçiren vaazlarından biri geldi: dağ sana gelmiyorsa sen dağa gideceksin diyen şu yalancı

peygamberle ilgili vaazı... ama ortada gülünecek bir şey yoktu ki... beyefendiler bana gelmezlerse, o vakit çıkıp ben onlara gitmeliyim, diye düşündü... yazık ki, 3 kere kahrolasıya yazıktı ki, çıkıp da gidemezdi işte ayağındaki o takunyalarla... ter-muren'deki herkes gibi... insanların deri ayakkabılar giymesine ayıp gözüyle bakılmaması gereken ter-muren'deki herkes gibi: takunyalarını arka kapının önüne bırakıp günlerce onlara dokunmadı... bazen de kapıdan içeri girerken gözüne çarptıyordu valeer'in, annesinin, babasının ve bütün o fakir fukaranın takunyaları: kendisinininkiler de ötekilerinin arasında öylece durmaktaydı ebedi ve ezeli bir kusurmuşçasına; bile isteye düşüp sendeliyordu, böylece yabanıl bir azgınlıkla orayı burayı tekmeleyebilecek, takunyalarını duvardan duvara vurup parçalayabilecekti. Azgınlık mı? Hayır, düpedüz mazoşist bir hazdı bu.

TİPPETOTJE'NİN TERSİNE KEŞFİ

A ma kuzum, diyor tippetotje, şöyle bir etraflıca düşünecek olursanız eğer, yaşam boyunca sürekli tersine keşifler yapıldığını görebilirsiniz... o kadarına ki, handiyse yaşam tersine keşifler zincirinden oluşmakta bile diyebilirsiniz... sözgelimi, tuvalete girmişsinizdir, kim, söyler misiniz, elini kalbinin üzerine götürüp söylemeye cesaret edebilir ki, arkamda bıraktığım şeye şöyle bir bakmak aklımın ucundan bile geçmez diye? Ben, yani ressam tippetotje, 2 fabrikalı kasabanın merkezindeki bina teraslarında onarım işleri yapan bir camcıyla içli dışlı olduğum günleri hatırlıyorum da: neyse işte, o, terasta çalışırken, altında damlardan, sokak aralarından, kulübelerden, binaların dışındaki tuvaletlerden, kömürlük ve avlulardan oluşan devasa bir labirent uzanırdı... evet, yüksek 3 duvar arasında kalan şöyle daracak bir aralığa

avlu diyorlar, işte bu avlulardan birinde kaşık düşmanın teki hacetini gidermeye tuvalete giriyor, gelin görün ki, tepesinde, yani yukarıda 2 camcının teraslardan birinde oturduklarını fark etmiyor, işini bitirip, resmi bir merasimle poposunu siliyor, alın işte size tersine bir keşif, ardından o devasa kıcını kaldırıp helanın içine sokuveriyor suratını. Gerçi tippetotje'nin anlattıklarına

gölmeden edemiyorsunuz ama konunun can alıcı noktasının gerçekten öyle olduğunu biliyorsunuz ve başınızla onaylıyorsunuz. Derken tippetotje sizin de tersine bir keşif yapıp yapmadığınızı soruyor karınızın somununa vidanızı perçinledikten sonra... ihtiyar tanrı, genç demokrasi ve eşyanın evrimi –bir de eşyanın Hükümsüzlüğü– ve yapıtınız: hiçbir de artık zerre kadar bir şey ifade etmiyor, içinizdeki minik kurtçukların binlercesi gittikçe daha süratle devinerek, kazıyıp açtıkları oyuklarda ilerlemekte, dışarı çıkabilmek için gittikçe daha yüksek sesle çığlık çığlığa haykırmaktaydılar... neden sonra, istediklerini elde ettiler ve dışarıya döküldükleri yerde dürülmüş bir bez parçasının içinde öyle kıvrılıp kaldılar... ve boşanan ter kendini yapış yapış hissettirip sonra da içe işleyen bir acıyla kurumaya yüz tuttuğunda, hâlâ çarpmakta ve çarpmayı sürdürecektir olan bir yüreğiniz olduğunu, beyninizin kuşları tuzağa düşüren ökse misali hâlâ işlemekte olduğunu duyumsayıveriyor... ve tersine bir keşif yapıyorsunuz: burada ne işiniz var, yapıtınız, şu genç demokrasi, yolu gözlenen Şeyler neden öyle birdenbire sizin için artık zerre kadar bir anlam taşımaz oluverdiler? Herşey bir tarafa, dengenizi yeniden nasıl sağlayabileceksiniz peki, herşeyi bir daha nasıl bulabileceksiniz, onları... daha demin... oyuna getirmemişsiniz gibi yaparak hem de? Benim resimlerim, sizin de kitaplarınız için aynı şey geçerli; aralarında gidip gelmeye hiç cesaretimiz yok, çünkü bir yazarın ya da bir ressamın kendi çevresinde döndükçe bu dünyada dengesini bulamayacağı inancını benimsediğimizden, kendi zevkimiz ve kendi çapımıza göre yarattığımız hayal dünyamızda yaşamaktayız biz: bir de şu var tabii, yazar kimliğinizin yanı sıra, son tahlilde siz de bir insansınız, haliyle insan acıkıp susadığında veya hacetini giderdiğinde veyahut da şu sonradan görme Yeni zengin danckaert'in yanında çalışan hizmetçi kız pencereleri silerken, karnısı kalkıverdiğinde, işte o vakit yazar dediğiniz de çalışmayı keser... ve insan karnısını doyurup, susuzluğunu giderdikten, tuvalete gidip, spermlerini bir köşeye boşalttıktan sonra, yazar giriverir devreye ve bıraktığı yerden yazmaya devam eder gene... hiçbir şey olmamış gibi... ve ben, yani tippetotje, yazdığınız ilk bölümün tersine keşfini yapmaya koyulduğumda rollerini ezberlemiş roman kişilerinin aralarından yürüdüğü kartondan paravanlar görüyorum, ama oyuncuların kulisin pislik içindeki çıplak duvarlarında ihtiyaçlarını gidermiş oldukları da gözümden kaçmıyor.

NIHİLİZMDEN REALİZME YOLCULUK

Günlerden pazar, vakit öğleden sonra, bahçenizde cıvıldaayan serçeye kulak veriyorsunuz, işte ayağınızı ancak bu güzelim saatlerde atmanıza izin var altın çağa –aslında fransızcası çok daha hoş geliyor kulağa: *l'age d'or* – hani insanın henüz bütünüyle fethedemediği: bunları kâğıda dökmeye niyetleniyorsunuz... gelin görün ki, tam o sırada gazeteci johan janssens sokak kapısını savururcasına açarak dalıveriyor içeriye, siz de haliyle derin düşüncelerinizden sıyrılıveriyorsunuz: johan janssens geçip yanınıza oturuyor ve başlıyor anlatmaya: dün bir haber hakkında editörün yorumunu içeren bir başmakale kaleme alıyordum: çinli bir devlet adamı, dünyanın yanlış yolda ilerlemekte olduğuna dair kendisini hayal kırıklığına uğratan bir izlenimin derin etkisinde olduğunu söylüyor... yaşamının sonbaharında olduğundan artık enerjisinin de tükendiğini, içinde, dünyanın en nihayetinde barış ve refaha kavuşacağı günleri görmek için olağanüstü bir özlemin yanıp tutuştuğunu anlatıyor... upuzun hayatı boyunca sıklıkla insanların kendi bariz çıkarlarına değil de, daha çok, benimsedikleri politik fikir- lere öncelik verdiklerine tanıklık ettiğini... ve aslında bunun evrensel bir fenomen olduğunu ve geldiğimiz şu aşamada hayatı ciddiye alan her bireyin nereye gidiyoruz diye durup düşünmesi gerektiğini ekliyor sözlerine: çünkü ancak o vakit, içinde yaşadığımızın manevi bir çöküş çağı olduğunu keşfedecektir birey diyor. Ve şimdi sizinle böyle otururken, sonuçta şapel yolu hakkında bir kitap yazıyorsunuz, ben yani johan janssens şunu da ifade etmek isterim, şu çinli devlet adamının duyarlı bir birey olduğunu varsaysak da birtakım şeyleri birbirine karıştırdığı anlaşılıyor: politika ve parti çıkarları arasında bir ayırım belirtmiyor, hani şu meçhul bir şekilde kişisel çıkarlara eviriliveren parti çıkarları... çünkü kimi çevreden insanların kendi canlarını hiçe sayarcasına kölelik ettikleri, dahası benim de hep parmaklarıma kramplar girene kadar yazıp durduğum şu değimsiz militanın yağmur fırtına demeden uğruna oy avcılığı yaptığı sosyalist ve ultra–sosyalist partileri... ve gösterilen tüm o fedakârlıkları bir düşünsenize, ne bu cesaret, ne de parmaklara giren kramplar fayda etmekte, çünkü güttükleri politika parti çıkarlarından her geçen gün biraz daha kişisel çıkarlara eviriliyor. Ve ben, bütün bunları kâğıda dökmekte olan sizin yanınızda böyle oturmuşken bir şey daha eklemek istiyorum sözlerime: mevcut tüm partilerin üstünde bir parti oluşturulmalı, dürüstler partisi... cihanşümul bir Dürüstler par-

tisi... başka bir ifadeyle, bana kalırsa, sosyalistler veya komünistler veyahut anarşist–sendikacılar veya troçkistler artık kim olursa olsun –bütün bu partilerden ancak içlerinde en dürüst olanları– dirsekleriyle kendilerine yol açarak ilerlerken yalanları ve son derece tehlikeli fikirlerini bağıra çağıra ifade edenler tarafından bir köşeye sıkıştırılmaktalar – işte o vakit ancak o en dürüst olanlar saçma sapan idealizmlerinin gırtlığına çöküp, iş bitirici düşünmeyi öğrenecekler ve bu leş kokulu yığın tarafından köşeye sıkıştırılmamızın anlamı nedir diye kendilerine soracaklar. Ve yönelttikleri bu soruyla hepsi de kendi kliğine, partisine, dinine ve felsefesine gerisingeriye dönmek zorunda kalacak, ama yeni ya da Bambaşka bir şeyler bulmuş olduklarından değil... zira bütün yenilikler ve değişiklikler birbirlerinin üstüne binip kaosu daha kaotik hale getirmekten başka bir amaca hizmet etmez... kaldı ki, kendi hiyerarşilerinin elverdiği ölçüde, mesleki başarıyı ön planda tutanlarla tehlikeli biçimde hırs güdenlerin gırtlığına çökecekler ve en nihayetinde liderliği kendi ellerine geçireceklerdir.

EL ARABASIYMIŞ, HA HA!

Ondine gün geliyor takdir edilmeden, bir köşede unutulmuşça yaşamaktansa ölümü yeğleyeceğini söylerken, bir sonrakinde, bir pazar günü gidip beyefendileri ziyaret etmeyi geçiriyordu kafasından... artık hangi köye gittilerse... café'den içeri dalacak, dizlerinin dibinde pinekleyen keçileri bir kenara iterek, oracıkta yüzünü gözünü parçalayıverecekti. Başka bir günse öcünü, bir daha dışarıya çıkmayarak ve asla konuşmayarak almayı geçiriyordu zihninden: bir–daha asla–konuşmamak düşüncesi yaşamının belirli dönemlerinde devreye giren bir şeyler olup çıkmıştı– kimselere bakmadan, yalnız akşamları babasının toprağa çarpık çurpuk birkaç brüksel lahanası fidesi diktiği bahçeye çıkıp şöyle bir hava alarak: ama işte beyefendileri unutmak mümkün değildi. Bay achilles'in tanınmadığı bir yere gittiğinde bile nasıl oluyorsa insanlar onun hakkında konuşmaya başlayıveriyorlardı. Onun için tıpkı bir... tıpkı bir... her neyse işte, henüz yanıp tutuşmadığı, henüz ona karşı içini acıtıp duran bir açlık hissetmediği günlerde onu ne bir tanıyan çıkar, ne de ismini ağızlarına alan birileri olurdu. Şimdiyse, onu tam da unutacakken, küçücük çocuklar

bile ondan söz ediyor, o kadarına ki, kendinin hiç ihtimal vermediği şeyleri, achilles'in onu, yani ondine'yi dizlerine oturttuğunu, onun kucağından inmediğini bile biliyorlardı! Ama aldurmuş gibi yapıyordu ondine... ah evet, bay achilles, tanırım kendisini, diyor ve laft hemen dostu bay ludovic'e getiriyordu, onun hakkında konuşmak o denli acı vermiyordu zira. Kaldı ki, bay ludovic de herkesin dilindeydi: onun neredeyse tüm vaktini ter-muren'in çok uzağında, 2 fabrikalı kasabanın öteki yakasındaki bir mezra olan nieuwerkerken'de geçirdiği konuşuluyordu, gourmonprezlerin orada bir villası vardı, bir şato... mezradaki meyhanenin güzelliği dillere destan sahibesiyle, 3 ay önce taşındığı şatoda birlikte yaşıyorlardı... onları parkta çıtırçılak dolaşırken görenler olmuştu... kadın o yolun yolcusu olduğundan, geri-singeri göndermişti onu kocasının evine ludovic, tıpkı ödünç alınan, ama bozulup kırılır kırılmaz iade edilen bir kürekmiş, bir el arabasıymış gibi, ha ha. Ondine bütün bu anlatılanlara kulaklarını tıkamak zorunda hissediyordu kendini, yüreği sızlıyordu ve gecenin köründe birdenbire uyanıyor, anlatılan bu hikâyelere dair kimi fragmanların kıskaçlar gibi bedenine yapışıp kaldığını sezinliyordu: güzelliği dillere destan bir kadın... parkta çıtırçılak dolaşırlarken görülmüşler... ve onun... oh, aman tanrım... ne olur bu imgeleri zihninden söküp atmama yardımcı ol, ne olur söküp at, at... ve tıpkı bir köpek gibi onun üstüne çıkışını... oh tanrım, ne olur söküp atmama izin ver... bu imgeler dikenli teller gibi içime saplanıp kaldılar... bozulup kırıldığı için iade edilen bir al arabası... ha... HA... Ve birdenbire avazı çıktığı kadar bağırarak herkesi uyandırdı: kes artık! Kes artık mı...? Ben bir şey yapmadım ki, dedi valeer.

VE ARTIK ÇİZİLMİŞTİR ÇİZGİ

Çalışma odanızda yüzlerden düşen bin parça, oysa kimse birbirinin söylediklerini dinlemeden, öyle konuştukça konuşuyor, bugün sanki herkesin kendi derdini anlatacağı, içindekileri dökeceği bir güne benziyor... oysa siz düşüncelere dalıyorsunuz, taşlı yollarda ilerleyen yaylı arabanın çıkardığı tıkırtı seslerine kapılıp gidiyorsunuz, orada bir ölüm sessizliği hakim zira: meselenin aslı şu, nihilizmden realizme yapılan yolculuk: her ne kadar artık çok geç kalınmış olsa da

–çünkü başlık bir kere yazılmıştır ve bu yazılmış haliyle kalacaktır. En beylik lafları eden müzik hocası oluyor: aslına bakarsanız, nihilizmden realizme yapılan yolculuğun yığınla ortak noktası var, diye bağırıyor... sözgelimi bir yerlerde herkesin ortak Menfaati söz konusu ediliyor, peki nedir bu ortak Menfaat? Benim için alabildiğine basmakalıp bir tanımlama bu, binek hayvanını harekete geçirmek için dehleyen ve bunu yaparken kesin bir şeyler söylemeyen ve ispatlamayan bir köylünün seslenişine benzeyen, müzik hocalarının Boşluk diye niteledikleri kavramın yansımalarıdır, diyor müzik hocası. Hiç kimse kalkıp da bir karşı-sav ileri sürmeye fırsat bulamıyor, bu sırada tippetotje'nin ıslığı dolduruyor kulaklarınızı: diyor ki, dünyaca ünlü bir ressam bana bir zamanlar şöyle söylemişti: elbette, hiç şüphesiz, her zaman bir ultra-marksist olmuşumdur, ama burada, yani belçika'daki ultra-marksistlerden biri... Yeni toplum düzenini getirecek olanlar için kaygılanıyorum... zira öyle bir düzende Biz çok şeyler kaybederken, hiçbir kazanç elde edemeyeceğiz. Tam tippetotje ıslıkla çaldığı şarkısını bitirdi derken, bu kez de orkestradan johan janssens'in tek sürgülü trombonunun ezgileri geliyor kulaklarınıza: nihilizmden realizme doğru yaptığımız yolculuktan ve benzer şekilde dişimizle tırnağımızla direnip, güç bela elde ettiklerimizden de haberdar etmek istiyor bizi... ne yazık ki, her ne kadar üzücü bir durum olsa da, yaptığımız yolculuğun altına şöyle okkalı bir çizgi çizilmiş oluyor artık ve şapel yolu'na dair bu romanının, kendi görüşüme göre Hükümsüzlüğün romanının olağan akışına dönmesinin zamanı geldi de geçiyor bile... dolayısıyla o basmakalıp addedilen unsurları yeniden mercek altına almak, başka bir deyişle, ille de var olanı değiştireceğiz diye ısrarcı davranmak değil de, değiştirilmesi gereken yığınla şey olduğunun bilincine varmak... zira tüm o toplumsal statüsünü yükseltmeye çalışanlar, dirsekleriyle kendilerine ite kaka yol açmaya uğraşanlar, o klik zihniyetine karşı durduklarını kanıtlama peşinde olsalar da, bir zaman sonra, karşı durdukları kliğe dahil oluyorlar... Dürüstlerin kliği dedikleri gruba... foyaları meydana çıkıverince de kapı dışarı ediliyorlar. Johan janssens tek sürgülü trombonuyla solo konserini sürdürürken, bu kez de bakanlıktan mösyö colson'un trampetinin inceden inceye gelen vuruş sesleri dolduruyor kulaklarınızı, yanınıza gelerek bakanlıkta yaşanan ve milyonlarca benzeri olan bir olaydan söz açıyor: marksist bakanlıklardan birinde, müdürler bir toplantı yapıyorlar, toplantının konusu yeni gelen memuru hangi masaya oturtacakları: onu şuraya mı oturtsak? Ya da şöyle pencere kenarına? Hayır, hayır, en iyisi

kapının arka tarafında kalan şu kuytu köşeye...? Tartışma böyle sürüp gidiyor, nedir ki, içlerine sinen bir karara varamıyorlar, tam bu sırada bir zarf getiriliyor toplantı salonuna, yeni memurun, hastalık dolayısıyla 14 gün izine ayrıldığı bildiriliyor mektupta... müdürler toplantıyı 14 gün sonra yeniden toplanmak üzere sona erdiriyorlar:

Orkestranın harmoni içinde çalabildiği tek şey şu: hiçbir işe yaramayan zırva sözcüklerle konuşuluyor hep, hem zaten değil mi ki yolculuğun altına da okkalı bir çizgi çizildi... *en iyisi siz lafı şu at arabasına getiriverin, zira ondine'ye dair yeni bir hikâye daha yazmam gerekiyor benim...*

KATİLLER GELİYOR

Ondine, derdine ortak olur diye liza'yı görmeye gitti yeniden... gerçi o hep kendi derdindeydi, ama yine de gitti onun yanına... vaktiyle sefaleti ve bedbahıtlığı çok yakınından gidip görmemeli diyen de kendisi değil miydi? Belli ki bu söylediğini çoktan unutmuşa benziyordu, liza'yı yeni bir bebekle buldu karşısında, bir dişi daha gitmişti, ne var ki o denli dehşete düşmüyordu artık gördüklerinden, zira sefalet de her şey kadar olağan bir şeydi, insan yeterince görmeye görsün, çok geçmeden kanıksayıveriyordu işte, ama yine de önceden her şey olması gerektiği gibi diye kendini ikna etmesi gerekiyordu insanın, işte o zaman sefaletin en beteri bile gönül rahatlığıyla göğslenebiliyordu. Liza'nın evlendiği oğlan filature'nin avlusundaki yük taşıma işinden alınıp makinelerin bakım ve temizleme işine verilmiş, ne çare ki hasta düşmüştü... filature'dekiler tutup da onun iyileşmesini bekleyecek değillerdi ya, yerine başka birini geçirecekler, o da yine sıfırdan başlamak zorunda kalacaktı; şöyle bir umut kıvılcımı kendini belli etmeye görsün, ne oldum demeye varmadan sönüp gidiveriyordu; öyle oldu bile ümit fakirin ekmeği idi işte; bay brys onları ziyarete gelmiş, nasıl bir yaşantı sürdüklerini, nerede yatıp kalktıklarını, ne yiyip ne içtiklerini ve ne kadar paraları olduğunu sormuştu; liza utanmış, ona herşeyi olduğu gibi anlatamamıştı, ama gülmekten de alıkoyamamıştı kendini, çünkü para diye sormuştu, beş kuruşları yoktu ki. Liza konuştuğu andine kurtlanıyordu, bay brys ne sordu, ne dedi, nelerin notlarını aldı diye kelimesi kelimesi-

ne bilmek istiyordu: peki ama liza bütün bunları nasıl becerecek de hatırlayacaktı ki?... hele onca derdimin arasında diye yanıtladı liza. Böyle bir yanıtı vaktiyle papazın ilmiyal derslerinde vermemiş olman ne yazık, diye karşılık verdi ondine. Sonra ikisi de güldü. Liza haftasını zorlayarak bay brys'ın yönelttiği soruları hatırlamayı denedi: kocanız hep böyle hasta kalacak olursa ne yapacaksınız diye sormuştu ona... ne diyebilirdi ki? Fon diye bir şeyden, bir hastalık fonundan bahsetmişti... İngiltere'de halkın hasta olanlar doktora gidebilsinler diye kendi aralarında para topladıklarını... ve ingiltere'de akşam sınıflarının... ve işçi sendikalarının olduğunu söylemiş, liza'da bunun üzerine, herkesin ingiltere'ye göç etmesini beklemiyorsunuz ya diye sormuştu; elbette hayır, demişti bay brys, biz de burada sendikalaşacağız ve sizin kocanızı da aramıza alacağız. Peki ya başka? Başka da bir şey yok... ama ondine için tüm bu anlatılanlar yeter de artardı bile: aman sakın ha kocanı bu işlere bulaştırayım deme, çünkü senin bay brys dediğin adam delinin teki, bugün yarın onun kıcına tekmeyle basıp fabrikadaki işine son vereceklerdir nasılsa, size de avuçlarınızı yalamak düşecek çünkü sendikaya yatırdığınız paraya elveda demek zorunda kalacaksınız... hem sonra it kopuk, hırsız haydut, işsiz güçsüz ve hoşnutsuzlardan başka katılan olmayacaktır ki... dahası bu, yasalara da aykırı, kocanı içeri tıksınlar da görürsün sen o zaman. Ondine bütün bu sözleriyle liza'yı adamakıllı endişelendirip, sonra da ona veda ederek evin yolunu tuttu. Bu işlerin yasalara aykırı filan olmadığını iyi biliyordu... bay ludovic son kez görüştüklerinde anlatmıştı ona bunları, ancak sonu gelmeyen tartışmalardan sonra onunla birlikte gitmeye razı geldiği o mobilyalı odada... çünkü yatakta yatarlarken bile tanrıdan, insanlardan ve dünyadan söz edip durmuştu ondine. Ama... istasyonun yakınlarındaki şu mobilyalı oda, ne kadar zaman önceydi sahi? Kendine sordu, ağladı ağlayacaktı, ter-muren'e neden gelmiyorlardı artık ... böyle giderse çok geç kalmış olacaklardı... böyle giderse çok geçmeden işçiler birleşip tek yumruk olacaklar, sonra da filature'yi ve labor'u yakıp yıkarak topunu öldürecekler, bay achilles ya da bay ludovic diye fark gözetmeksizin hem de.

ONA NELER SÖYLEYECEKTİM BEN?

Ondine artık daha fazla tahammül edemeyeceğini sezdiğinde, dolabın üzerinde duran bez cüzdanın içinden para aldı biraz... yaptığı hırsızlık değildi, para işte orada öylece duruyordu; babasının olduğu kadar kendi malı da sayılırdı, zaten öbür türlü kim bilir babası parayı gidip de sürgit devinim makinesi için hangi ıvır zıvıra yatıracaktı bakalım... ama şimdi ondine yaşamdaki yerini, o kendi ebedi ve ezeli sürgit devinim makinesini ele geçirebilmek adına kullanacaktı bu parayı. Kasabaya inip kendine bir çift ayakkabı satın aldı, şöyle sağlam ve kalınca olanlarından ve kasabaya inmişken de derenancourtların evine bakmaya gitti: ter-muren'deki şatodan bile daha görkemli, daha büyüktü, öyle ki irkilivermişti. Uzaktayken zihninde canlandırması kolaydı: dosdoğru kasabadaki evlerine gidip, bay achilles orada mı diye soracağım... şimdiyse, o iki yona taşının berisinde kalan kapıyı gördüğünde, bunu yapmak hiç de kolay gözükmemişti gözüne. Öyle olsa da, oradan bir türlü ayrılamıyordu: belki ben buradayken dışarı çıkar diye geçirdi içinden. Vakit ikinci oldu, ortalık kararmaya başlamıştı... Açlık ya da yorgunluk duymuyordu ya öyle uzun uzadıya beklemekten başına bir ağrı saplanmıştı. Sokak kapısı bir kez açıldı, ama bay achilles değil, kocaman puroları ağzından hiç düşmeyen babasıydı kapıdaki. Hayır, yapılan hatayı dünyaya göstermek hiç de kolay değildi: fevkalade bir mücadelenin içine girmek zorunda kalacağını anlıyordu şimdi: küçücük bir kızın omuzlarının kaldıramayacağı bir yük hem de, diye geçirdi içinden; sanki tanrı benim için bir mucize gerçekleştirdiğini unutmuş gibi. Ve karanlık iyiden iyiye çöktüğünde, kapının önündeki yona taşı bloğuna yaslanıp oturdu ve oracıkta uyuyakaldı... çünkü birdenbire ter-muren'e giren faytonları görmeye başlamıştı düşünde... şaşkınlık içinde karanlık sokağa dikti bakışlarını ve gerçekten de bir faytonun sesini duydu: faytondan aşağıya inen bay achilles onu orada öyle görünce donup kaldı: kendisine sarıldığında sesini çıkartmadı, oturduğu taşın üzerinde uyuyakalmaktan yorgun düşmüştü. Faytona bindiler yeniden, son günlerde düşündüğü, duyumsadığı ve yaşadığı ne varsa karmakarışık bir biçimde ona anlatmaya koyuldu ondine. Gözyaşlarını engelleyemiyordu. Bir de ona söylemesi gereken ama ne yaparsa yapsın bir türlü hatırına gelmeyen önemli bir şeyler olduğunun da ayrımındaydı. Gerçi sizi ilkin tavlayan o biliyorum ama şu ludovic'i

biraz olsun aklınızdan çıkaramaz mısınız? diye sordu bay achilles. Aslında ondine'nin duymazlıktan geldiği bambaşka sözcüklerle, daha edepsizcesine sormuştu bu soruyu: buraya kendimi size vermek için geldim ben, ama söyledikleriniz doğru değil... bana dokundu, evet, siz de sıklıkla tanıklık ettiniz buna... ama öbür şey asla olmadı. Bay achilles ona inanmıyordu... ben hâlâ bakireyim, dedi ondine. Ona bir seferinde hepsinin de nasıl küfelik olup yığılıp kaldıklarını hatırlattı: kaldıysak ne olmuş diye sordu ondine. Onunla birlikte gidip mobilyalı bir odada yalnız kaldınız, dedi. Fakat ondine gülümseyerek, bu kez fransızca, hâlâ bakire olduğunu yineledi. Bunun üzerine bay achilles çığına döndü. Ondine ona yöneten elit sınıfa dâhil olmak için nasıl yanıp tutuştuğunu ve aralarından birini kendisine seçtiği için nasıl da büyük bir mutluluk duyduğunu söyledi... sonlara doğru kafası iyice karıştırdı ve ne söyleyeceğini kestiremez oldu, size söylemek zorunda olduğum başka bir şey daha var diye sürdürdü sözlerini... ama ne yaparsa yapsın hatırlayamıyordu bunun ne olduğunu. Bay achilles onu demiryolunun yakınındaki vaktiyle parasını fırlattığı hendeğin orada indirdi... fark etmemişti bunu, bütün dikkatini savrulup açılmış giysilerini toparlamaya vermişti. Ve yatağına yatıp yorganını üzerine çektiğinde bay achilles'e söylemesi gereken şeyi hatırlayıverdi birdenbire: görmüşü işte Akşam'ın ter-muren'in üstüne çöküşünü.

PİSİBALIĞINA DAİR

Diğerlerinden biraz üste çıkıp sivrilen, sırttan o şeylerden yalnızca kitaplarda ve bir insanın yaşamında söz edilir, ama aslına bakarsanız bu doğru değildir, gerçekten de, çünkü şöyle bir düşünecek olursanız, binbir sıradan insanın yaşantısını karakterize eden binbir sıradan olgu vardır. Reinaert sözgelimi, aklınıza gelen onun her gün yeniden... hayır, hayır, onun günleri hep aynı rutinin, hep aynı kösnümenin etrafında, koşullara ayak uydurmak için çabalamakla geçirdi: gün gelir gidip birilerini ketenpereye getiriverirdi, gün gelir, bir de bakmışsınız ki, ketenpereye getirilen kendisi olurdu, bugün birilerinin gözünü boyayıp kazıklayıverir, ama yarın oldu mu kendisiydi devlet yardımı almak için o kapı sizin, bu kapı benim aşındırıp duran... ve o 27 tröst ailesinden birine mensup da değildi, hal böyleyken ses-

siz kalmaya ve boynunu bükmeye mahkûmdu. Karısı hermeline'nin kendini iyi hissetmediği zamanlarda –ki kadınların öyle ya da böyle mutlaka bir şeyleri vardır hep, çocuklar değilse eğer asaplarıdır: işte o zaman döşemeleri fırçalayıp ovmak, yatakları yapmak da reinaert'e kalır, alıp satma işlerinden anlamadığı için de eve paranın filan girdiği olmazdı: bugün hâlihazırda ticareti kıvrabilenler, yepyeni ama artık illegal karaborsacı loncaların çatısı altında örgütlenebilenler yalnızca anti–sosyallerdir. Neyse bunlar bir tarafa, ludwig van reinaert'in bilmem kaçınıcı senfonisini başlatmanın vaktidir şimdi, sunturlu bir küfür savurarak sokak kapısını çarpıp çıktığı ve şapel yolu boyunca yürümeye koyulduğu: dünyayı, kendi dünyasını dinliyordu ve uzaklardan yaklaşan el arabasının tıngırtılarına kulak kesildi. Gereksiz detaylara girmeden anlatacak olursak, yaklaşanlar, sepetleri tıka basa yılanbalığı, pisibalığı ve ayrıca da, aynen son günlerde olduğu gibi, biraz bayatlayıp kokmaya yüz tuttuğundan tuzlanması ya da kurutulması gereken ringa balığıyla dolu balık satıcılarıydı... Reinaert balık yemek için öyle ölüp dirilenlerden değildi, ama işte, kış kapıdan baktırıyordu, hal böyleyken müşkülpesentliğin de âlemi yoktu... hem sonra şöyle tereyağında kavrulmuş pisibalığı hiç de fena olmazdı... bambaşka bir katakulli için kafa yorma zahmetine değmez diye her zamanki gibi kollarını iki yana uzatıp, dilini yarım metre dışarı sarkıtarak ve gözlerini kapayarak yolun ortasına boylu boyunca uzanıverdi. Karaborsacılarından biri diğerine bağırdı: yolun ortasında öylece yatan tilki mi yoksa porsuk mu? Beriki karşılık verdi: tilki ya da porsuk, neyse ne, atalım gitsin arabanın arkasına. Postuna sence kaç para verirler? Tilkiyi şöyle hafifçe dürtten diğeri: rahat 1000 frank eder, dedi. Berikinin cevabıysa şöyle oldu: ama bugün mağazalarda hakiki tilki 3000 franktan aşağıya gitmiyor. Reinaert, konuşunlar bakalım diye geçirdi içinden: zira konuşmakla yapmak arasındaki yolun ekseriyetle tıkalı olduğunu iyi biliyordu: kendisini fırlatıp arabanın arkasına atmalarına da sesini çıkarmadı, haydi bakalım, sonra da diğerlerine sezdirmeden sepeti yoklayarak eline gelenlerle karnını tıka basa doyurmaya koyuldu... derken üzerine balıkları dizmeye yara-yan uzunca bir saz parçasına sıra sıra yılanbalığı geçirip arabadan aşağıya atlayıverdi: hey ahbap çavuşlar, yere düşürdünüz beni, diye seslendi. Ama hiç yardım edeceğim diye zahmete girmeyin siz, ben kürkçü dükkânını kendim bulurum. Tilkimiz, tilkimiz diye yırtınmaya başladı balık satıcıları. Tabii canım, Tilkimiz, diye karşılık verdi evine doğru seğırtirken reinaert, kapıdan girer girmez de yılanbalıklarını kavurmaya

başladı ve şöyle seslendi: kapıyı iyice çekin de birileri gelip bozmasını tadımızı. johan janssens.

DÜNYA BİR KADIN

Artık her pazar yaşanan ŞU idi: bay achilles bataklık yakamoz-larının yaşadığı çalılıkların oradan gelip alıyordu ondine'yi... yerinde duramıyor, içi içine sığmıyordu, mutluluk ve yaşamla dop-doluydu, o kadarına ki bay achilles çoğu zaman yanında oturanın bir kız olduğunu unutuveriyor, onun gevezeliklerini saatler boyu can kulağıyla dinliyordu. Onun çocukluğuna dair ne varsa herşeyi bilmek istiyordu. Çocukluğu mu? Diğer bir deyişle, o içler acısı şapelle o süpürge çalılıkları mı yani? Konuşmaya değecek hiçbir şey yoktu çocukluğuna dair, nedir ki, zengin hayal gücünün de katkılarıyla dişe dokunur bir şeyler anlatabilmeyi becerebiliyor, öyle ki her ikisi de anlattıklarına kahkahalarla gülmekten iki büklüm oluyorlardı. Gene de, salt neşe dolu şeyler değildi anlattıkları, bilhassa valeer'in hikâyesi, soluğu süpürge çalılıklarının orada aldığı ve o öfkesinden kudurduğu için her an herşeyi yapmaya teşne hali... sözgelimi dünyayı param-parça etmek isteyişi gibi. Siz ne yaptınız peki, diye sordu bay achilles... bana elinizi verin, dedi ondine, bir maskeyi tutuyormuşçasına ve onun parmaklarını gözlerinin önüne götürdü: sıçıverdim oracığa, dedi... öylesine hafif bir ses tonuyla söylemişti ki bunu, ona bir kez daha sormak zorunda kaldı bay achilles. Derken birbirlerini o kadarına iyi anlamaya başladılar ki, artık ondine ona geçen zamanla birlikte daha fazla şeyi itiraf etmek için yanıp tutuşuyordu: hatta bağış sandığı parasıyla ilgili olanı bile. Ona anlatmak istiyor, hep dilinin ucunda gidip geliyordu, ama bunu tam anlatacakken soluğu apansız kesiliveriyormuş gibi oluyor... dahası araya hep bir şeyler –çoğunlukla fasa fiso şeyler– giriyor, atmosfer değişiveriyordu. Ondine onun hakkında ne düşünmesi gerektiğini bir türlü kestiremiyordu; bugün böyleyse, yarın öyle oluyordu: insan ter–murenlleri hemencecik sııflandırabilirdi: ayyaşlar, kadınları baştan çıkartanlar, tembel hergeleler, ya da içi dışı bir dürüst adamlar... ama bay achilles bambaşkaydı, onun karmakarışık bir doğası vardı. Şimdi tutmuş bismarck'ın hatratını kimi sözcüklerin altını çizerek okuyor ve dünyanın onu al-

mayı isteyenler için orada öylece durduğunu anlatıyordu... o akşam boyunca bu sözleri ağzına pelesenk etmişti: ne kadar da güzel gözleri var öyle, diye geçirdi içinden ondine. Ama aslında onlar bir kadının gözleri değil miydi? Geçmişte başkalarının kendisini okşamasına ya da öpmesine izin verdiğinde aklına hemen bay achilles düşüverirdi... şimdi acaba nasıl davranırdı diye merak etmekten kendini alamadı... tuhaf, derken onun dudaklarında beliren gülümsemeyi fark etti, sanki içinden geçenleri, en derin düşüncelerini önseziyle okumuşçasına... zihninin derinliklerinde kopan fırtınaları adeta sezinliyormuş gibiydi: peki bu önsezi sadece kadınlara özgü bir karakteristik değil miydi? O zaman bunun pek üstünde durmamıştı... önsezisiyle ancak bir kadın hissedebilir, diye kendini ikna etmişti. Şimdiyse oturmuş bismarck okuyor ve zihninde bir uçtan bir uca dünyayı fethediyordu... onu, yani ondine'yi unutmuştu, onun gerçekten yakışıklı olabilmek için fazlasıyla egoist olduğunu keşfetmişti işte. Ve tuhafça bir düşünce beliriverdi ondine'nin zihninde, bay achilles'in en derindeki düşüncelerinde fethetmeyi arzuladığı dünya aslında cinsel anlamda sahip olmayı arzuladığı bir kadındı... Ondine bir kadın olan bu dünyadan tiksiniyordu... Bundan daha utanç verici, daha korkunç bir şey tahayyül edemiyordu. Ah işte, onu artık bütünü bütününe çözümlayebilmişti, orada öyle oturuşunu... onun içini görebiliyordu... dahası yaptığı keşifler ve çözümlemelere dair ona tek kelime etmemesi gerektiğinin de farkındaydı, aksi halde ondine'yi mutlaka ki bir daha yanında istemeyecekti. Evet, birbirlerinden uzaklaştıkları anlar da vardı: bir sonra ki pazar, ondine de yanında bir kitap getirdi, biricik, fransızca gramer kitabını... ama bay achilles'in yanında kitap yoktu bu kez ve bu yüzden ölesiye sıkılıyordu, üstelik dünya da – hani şu fethedilmeyi bekleyen kadın– beş para etmezdi: her şey öylesine saçma ki, dedi.

FIRTINAYA TUTULMUŞ GEMİLER

Suratında beliriveren muzipçe bir tebessümle, ben bir şiir yazdım, dedi achilles derenancourt... sanki şiir yazmak diğer bütün saçmalıkların toplamından daha saçmaymış gibi... ondine şiiri okudu ama pek bir şey anlamadı: bir kadınla ilgiliydi: neden sizi seve-

yim ki, ilkin kendimi sevmeyi öğrenmem gerekecekse eğer, neden sizi seveyim ki, siz kır beni diye yalvaran bir oyuncaksanız eğer? Kendiyle ilgili olduğundan kuşkulandı şiirin... benimle mi ilgili, diye sordu... eğer bir kadınsa sözü edilen, o halde sizden de söz ediyor olsa gerek, diye açıklık getirdi bay achilles, zira siz bir kadınsınız, bir de şu var tabii, şiirimde bir kadından değil, dünyadan söz ediyorum. Orada bakışları birbirine kenetlenmiş öylece otururlarken, fırtınaya tutulmuş gemilere benziyorlardı, zaman zaman kazara, kâh birbirine doğru sürüklenen, kâh birbirinden uzaklaşan gemi enkazları gibiydiler: işte yine o korkunç şeyde üsteliyor, dünyanın haykırarak fethedilmeyi isteyen bir kadın olduğu fikrinde, diye geçirdi içinden ondine. Alın bakalım yine başlıyor, bir erkek dünyayı fethetmek istiyor diye bir kancık kadar kıskançlaşıverdi işte, diye geçirdi içinden bay achilles. Fayton koltuğunun bir ucunda kendisi, diğerinde o oturuyordu, aralarındaki yabancılaşmayı gidermek için çareyi sözcüklerde bulmuştu ondine... çene çalsınlar istiyordu... ama ne söylemeye çalışırsa çalışsın, kendisini vaktiyle ludovic'ten duyduğu şeyleri söylemek üzereyken yakalıyordu: şu şiiriniz, hani dünyanın bir kadın olduğuna dair. Onun salt kırılmayı isteyen bir oyuncaktan ibaret olduğunu düşünmekle hata ediyorsunuz: dünya ancak onu arzu etmemeye yetecek bilgiğe sahip olanlara teslim eder kendini. Ve bu sözler ağzından dökülür dökülmez benzer şeyleri daha önce ludovic'ten duymuş olduğunu hatırladı... ve şöyle geçirdi içinden: ah evet, bunları söyleyen ludovic idi, istasyon yakınlarındaki o odaya en son gittiğimizde... derken achilles öfkele-nerek bu lafların ludovic'in lafları olduğunu söyledi: büyük bir olasılıkla benim kardeşimden duymuş olduğu laflar bunlar hem de... bizim norbert'ten, şu kaçık geri zekâlı gizemciden... zaten yalan yanlış anlamış olduğu da belli. Achilles sözcükleri silmek istercesine eliyle havada bir yay çizdi. Bu doğru değil, dedi ondine, hepsi de benim düşüncelerimin eseri... Ondine'yle dalga geçmeye başladı, öyle ya, o oturup kendi kendine ne düşünebilirdi ki, bütün bildiği kendinden üstün olanlara yağ çekmek, aşağısındakilere de tekmeyi savurmaktı: siz var ya siz, ter-muren'in o yaman kızlarından birisiniz, hem de fazlasıyla, dedi bay achilles... bu hakareti onun yanına bırakmamak, onu oracıkta öldürmek istedi, şayet söylediği... evet, söylediği kelimesi kelimesine doğru olmasaydı eğer. O yüzden gözyaşlarına boğuldu. Ağlarken bir taraftan da, ona sırrını verip yaptığı hırsızlığı anlatmadığı için içten içe seviniyordu: kendinden saklaman gereken bir şeyin

sırrını asla tutup da başkalarıyla paylaşacak kadar budala olma... çünkü bugün birisiyle ne kadar yakınlaşmış olursan ol, hiç şüphesiz, yarın kopacak bir fırtına sizi kilometrelerce ötelere savuracaktır.

KRAMİEK ZİLİ ÇALIYOR

Kapının zili çalıyor, karınız başını kaldırıp size şöyle diyor: kesin o edebiyat manyaklarından, o budalalardan biridir gene, hani bir kitap alıp da okumamasına rağmen, bütün yazarların adını, layık görüldükleri ödülleri ve reklam stratejilerini ezbere bilen kural kölelerinden biridir, futbol takımları gibi... hani gazetedeki eleştirileri okuyana kadar kitabınızı satın almayacağını söyleyen seeverman gibi. Yo, hayır, gazetedeki eleştirileri BİZ okuyana kadar demişti. Sanki Şahsiyet dediğiniz eski püskü bir halının elde kalan son parçasıymış gibi: biz, yapıtlarınız hakkında şahsi görüşlerini bildirme yanlısı olmayan birleşmiş kural köleleri, eleştirilerden en az 6 ila 10 arası bir puan almanızı bekleyeceğiz. Bunu söyledikten sonra karınız dişi aslanlarınkine benzeyen başını küçümsercesine, zili ikinci kez çalınan sokak kapısına doğru çeviriyor: onu savuşturayım mı yoksa içeri girsin ve şapel yolu romanındaki kahramanlardan biri olsun mu istersiniz? Ve gidip kapıyı açıyor, içeriye strindberg'inkini andıran suratı ve size doğru uzattığı öleli 3 gün olmuş bir balığı çağrıştıran eliyle giriyor içeriye ve edebiyatın, gölgesi altında yaşadığımız bir bayrak olduğunu, sevgilisine 6 sayfalık mektup döşendiğini, ama yazdıklarında zevzeklik etmediğini, roman analizleri yaptığını anlatıyor. Önceki mektubumda ona son kitabınızın *psikolojikman* meselelerin özünü fazlasıyla kavrayan, fazlasıyla derinlikli bir eser olduğunu anlattım. Tam o sırada karınıza bir işaret veriyorsunuz, sokak kapısını açıp onu dışarıya atsın diye... çünkü şapel yolu romanının kişisi sıfatıyla oynadığı rol haddinden fazlasıyla yetişir... gelin görün ki verdiğiniz o aptalca işaret gözünden kaçmıyor ve ayağa kalktığı gibi ölü balığa benzeyen elini size doğru uzatarak, artık gitsem iyi olacak diyor ve ekliyor: yarın şimdikinden daha az meşgul olduğum bir vakitte çıkıp görmeye geleceğim sizi yine.

O gittikten sonra karınız geçip sizin ve kâğıtlarınızın önünde dikiliyor: şimdi şöyle eğri oturalım doğru konuşalım istiyorum, diyor: bir allahın kulu bile yazdıklarınızı okumuyor madem, ne demeye hâlâ

yazmakta ısrar ediyorsunuz ki? Sizin kitaplarınızı edebiyat yapıtlarıyla karıştırdıklarını şimdiye dek yeterince görmemişsiniz gibi üstelik... dahası onları okuyanların salt kural köleleriyle sınırlı kaldığını, onların da okuduklarından hiçbir şey anlamadıklarını... ve zaten kendi yazmak istedikleri edebiyatı arayış çabaları yüzünden sizin kitaplarınızı okuduklarını görmüyor musunuz? Elinizden kaleminizi bile bırakmadan konuşmaya başlıyorsunuz ve ne kural kölelerinin edebiyat ihtiyacını karşılamak adına, ne de dünyayı güzel ve olağanüstü olanla kavuşturmaya hizmet etmek adına yazmayacağınızı ifade ediyorsunuz... bununla birlikte sizin için yazmanın bir ihtiyaç, sözgelimi tuvalete gitmek ihtiyacı gibi bir ihtiyaç olduğunu söylüyorsunuz: birdenbire baskıyı duyumsayıverirsiniz, acele etmek zorundasınızdır, zira öbür türlü çok geç olacaktır, bilirsiniz. Ötesine gelince, artık bakmıyorsunuz, ona ne olacağı umurunuzda bile değil... hatta öyle ki, dergilerden biri sizden katkıda bulunmanızı beklediklerini söylediklerinde şaşırıp kalıveriyorsunuz: sanki bir parça kullanılmış tuvalet kâğıdı istiyorlarmış gibi geliyor size. Ve en nihayetinde yazdıklarınızı yayımlamadıklarında... okuduklarımızla ilgili olarak, üzüntüyle bildirmek zorundayız ki... zerre kadar şaşırtmıyor bunlar sizi: onların yerinde olsaydınız siz de aynısını yapardınız.

KENDİMİ SİZE PAYEDECEĞİM

Ah, bay achilles ondine'yi sırf bir oyuncak, belki de sırf bir köpek gözüyle görüyordu, bacağını okşayan, sonra da başını kaldırıp ona bakan sadık bir kancık gibi, belki de vaktiyle onun başka bir sahibi olduğu düşüncesiyle tahammül edemediği; belki de bay ludovic'in apansız yeniden ortaya çıkıp, onu çağırmasından korkuyordu: ondine! Sonra da, kuyruğunu sallaya sallaya onun peşi sıra gideceğinden. Ondine yaşamına giren yeni bir şeylerdi: onun kendisiyle paylaştığı bütün o küçük sırların, utancıyla boğuşup durması kendiden memnunluk duymasını sağlıyordu. Kendi gözündeki değeri artmış, insan sarrafi olup çıktığına inanır olmuştu, şu kadınların örtbas ettiği sırları benden iyi kimse bilemez. Ya peki şimdi ondine uzaklaşp belki de ludovic'e geri dönerek sırlarını bu kez de onunla mı paylaşacaktı yoksa?... ve nasıl ki o başkaları tarafından doku-
nmuş olan şeylere karşı onulmaz bir tiksinti duyuyorsa, ondine de

kendi payına, ludovic gourmonprez hakkında ileri geri konuşmaları yüzünden ondan tiksiniyordu... varlığından bihaber olduğu, korkutan şeylerdi onun hakkında söyledikleri ve öylesine birdenbire, aşk ve yaşam hakkında hararetli bir sohbete daldıkları sırada, dudaklarında bir tebessüm olduğu halde, gözyaşlarına boğuluvermişti. Şüphesiz ki, böylesi şeyler bir ya da iki kez yaşanmıştı, bunun dışında diğer zamanlarda yaşamdan tarifi mümkün olmayan bir keyif alıyorlardı birlikteyken. Ve kaçınılmaz şekilde, öyle zamanlar da oluyordu ki, tam olarak sıkılmıyorlardı ama koşmak, mutluluğun, pervasız ve kaygısız bir mutluluğun peşi sıra koşmak istiyorlardı, iki zırdeli gibi... ve bir zamanlar gözlerinden yaş gelene kadar güldükleri eski şakaları şöyle bir kurcaladıklarında, tuhaf biçimde, onların artık gülümsemeye bile yetmediğini görüyorlardı; birbirlerine açmıyorlardı konuyu ama ikisi de bir an önce gidip, artık neredelerse, ötekilerini bulmayı ve ellerine ne geçerse kırıp paramparça etmeyi geçiriyorlardı akıllarından. Bu arzularını, yani ötekilerini görmeye heves edişlerini dilendirmekten çekinmelerine neden ludovic idi; ondine achilles ve ludovic arasında nahoş bir şeyler yaşanmasından korkuyordu... bir de şöyle düşünüyordu, evet ya, zaten düşünmediği ne vardı ki?... Achilles için de tam olarak aynı şey geçerliydi: haddinden fazla düşünüp duruyorlardı, yaşlanmışlar da cansız, hissiz insanlara başkalaşmışlarcasına... zamanın, sonsuzluğun, hatta her şeyin içinde bir gediğin açılmasından korkuyorlardı; hiçbir anlam taşımayan, ama dünyaya dair en basit şeyleri bile karmakarışık kıldığından, faytonun iki ayrı ucunda oturdukları yerlerinde baş ağrısı veren bin bir türlü şeyden korkuyorlardı. Fakat rastlantı bu ya, bir akşam, tarlaların ortasında zar zor seçilen bir café'de mola verdiler ve işte oradaydılar, bütün ekip; birdenbire yalnız başlarınayken düşünüp durdukları sürüyle şeyden geriye bir çöp bile kalmadığını sezinlediler... kahkahalarla gülmeye, çığlıklar atmaya başladılar ve kaşla göz arasında, kimse nasıl olduğunu anlayamamıştı... ondineke şaşkınlıkla achilles'e dikti bakışlarını, ikisinin dizinde de oturduğunu fark edince... hem achilles'in, hem ludovic'in dizlerinde ve kendi ağzından çıkan şu sözleri işitti kulakları ondine'nin: kendimi size pay edeceğim: siz benim sağ kalçamı alın, siz de ötekini, sonra da ağzından dökülen bu sözlerle kahkahalarla güldü. Ama o da sarhoş olduğu için.

JEANNINE'NİN MAZİSİ (İĞRETİ DURANIN)

Biraz önce *ondine'nin kendi kalçalarını beyefendilere nasıl pay ettiğini okudum...* diyor karnavalın şu son günlerinde sesi hâlâ biraz kısık çıkan tippetotje... eğer ki hedeflediğiniz uzun yıllar önce toplumun üst katmanlarının küfle kaplı olduğunu göstermekse, alt katmanların da benzer şekilde küflenmiş olduğuna ışık tutmadan geçmek hiç de adilane olmayacaktır...

Tippetotje geçip oturuyor, sözlerinde bariz bir şaşkınlık seziliyor, çünkü bambaşka, oldukça keyifsiz bir tonda şunları ekliyor sözlerine: şöyle açıklamama izin verin, dün bana sorsaydınız hiç durmaz, peynirin orta kısımları lezzetli ve besleyici olacaksa eğer, o halde toplumun üst ve alt katmanlarının da kokuşmuş olması gerektiğini söyledim size... ama bugün, hayret ve tereddütle eklemeliyim ki, orta kısım da çürüyüp kokuşmaya başlamıştır: dün akşam belki yine james ensor'u görürüm diye karnavala katıldım ve labor'un arkasındaki 1.pislik yuvalarının oradaki o giyinip süslenmiş insanları görmeye gittim, sizi temin ederim ki, orada gördüklerim yüzünden midem hâlâ altüst: hepsi de süslenip püslenmiş, hep bir ağızdan açık saçık şarkılar söyleyerek, bir iğrençlik yarışı tutturmuş, felekten bir gece çalışıyorlardı, o kadarına ki, kadınlar gülmekten altlarına kaçırdıklarından donlarını çıkarmak zorunda kalmışlardı, derken erkekler kendi aralarında kimin şeyi en büyük diye görmek için bir yarışma tertipletiler. Bu işi öylesine eğlendirici buldular ki bütün gece boyunca durmak nedir bilmediler: kadınların tümü de köşedeki cafê'de eteklerini katlayıp yukarı kıvrımışlar, erkelerse yarı çıplak ortalıkta geziniyorlardı. Jeannine'ye gelince, evet, onu nasıl adlandırsam acaba, çünkü siz zaten brüksel ormanında fink atmak için fazlasıyla güzel bulduğunuz şu ayyaş hortence'nin jeannine'sinden söz etmektesiniz... ama o değildi... ve bir de romanınızın başkişilerinden biri olsun, ağırlıklı bir rol oynasın istediğiniz başka bir jeannine daha var, elbette benimki o da değil... buradan hareketle ben ona iğreti duran jeannine adını vereceğim. Her neyse, işte benim jeannine de 16 yaşlarında ha var, ha yok, o da tıpkı ötekiler gibi eteklerini kat kat yukarıya kıvrımış ortalıkta dolanıyordu, neredeyse sabah olmak üzereydi ki cafê'den içeriye girdi, çıplak bir şekilde, sonra da anlamsız sesler çıkaran, şarkılar söyleyen ahaliye tutup kirlenmiş elbisesini gösterdi: şuraya bakın, adamlar şeylerinden çıkan şeyle elbisemi nasıl da pislettiler! Ve ben, yani tippetotje, sanki midemde, beynimde, kanımda bir

şeylerin testereyle kesilmekte olduğunu duyumsadım... ve beynimin içinde sızım sızım sızlayan o ağrıdan kurtulmaya, ekmeğin o ortasını, o kırıntılarını, toplumun o en budala, en dürüst ve en iyi kısmının da bir kanser tarafından kemirilip durduğunu unutmaya çabalarken bu kez iyiden iyiye hasta oldum.

ŞAİR BİR YÖN TABELASI, BİR PEYGAMBER MİDİR?

Johan janssens yüksek sesle okumak istediği elindeki buruştu-
rulmuş kâğıt parçasıyla geçip oturuyor... ama okuyacağına, bezgin bir şekilde elini kâğıdın üzerine götürüp şöyle diyor: demin tippetotje'nin insanı fazlasıyla hayrete düşüren şeyler söylediğini fark etiniz mi? ... dahası benim de bizzat kendi parmaklarımla temas, kendi gözlerimle tanıklık ettiğim ve kendi kulaklarımla işittiğim ama zihnim-
de asla kabullenmeye yanaşmadığım bir şeyler olduğunu da? ... o, yani tippetotje james ensor'u görmeye gitti gitmesine ya bütün tanıklık ettiği aslında medeniyetimizin çöküşü, uğradığı illet, o kanserdi... ve ben, yani johan janssens, şair titrimle, şair ve kitleler arasındaki ilişki konulu bir radyo konuşması yapmak üzere brüksel'deki flagye meydanınday-
dım... konuşmamı bitirip dışarı çıktığımda, akşam karanlığı meydanın üzerine ağır ağır çökmekteydi, hâlâ o mağrur, o azametli sözlerimin et-
kisindeydim, işte bu sözlerin arasında medeniyetimizin çöküşünü kendi gözlerimle gördüm: hani her seferinde birilerini söğüşleyecek yepyeni dalavereler icat edip, sonra da söğüşlediklerini çok geçmeden yeniden çarçur edenlerin aranırları: kadının teki beni oracıkta lafa tutup, yaka-
ma yapışıverdi, sözümona tramvay bileti almaya parası yokmuş, ben de ona çıkarıp bir 3 frank verdim, aktarma yapması gerektiğini söylediği için, yalnız bir de baktım ki, dosdoğru meydanın öbür yakasına seğirtip,
o alacakaranlıkta yoldan geçen başka birine yanaştı bu seferde. Ve bu gibi şeyler her seferinde beni mide fesadına uğrattığından, haliyle ben de köşedeki bir café'de, Erkekler tuvaletinde aldım soluğu—şimdi gelin de gülmeyin— tuvalet, Kadınlarınkine bitişti—şimdi gelin de gülmeyin yine— tuvaletler, erkekler kadınları rahatlıkla röntgenleyebilsinler diye üzerine bir delik açılmış tahtadan bir paravanla ikiye ayrılmıştı. Ve er-

tesi sabah sobanın dibinde buruş buruş olmuş radyo konuşmam – şairin kitlelere yönelttiği çağrısı– darmadağın saçlarım, titreyen ellerimle bir taraftan sigara içerken, diğer taraftan da ağızımdaki paslı tadı alıp götürsün diye kahve içip öylece oturdum ki... kongo nehrinde çaresizce sürüklenen bir geminin enkazı gibi... giderek derinliklere gömülen ucube bir medeniyette güzel ve olağanüstü olanın bir işe yaramaz şairi gibi görmeye başladım kendimi apansız. Sonra gelip yanıma oturan karımın yüzündeki şaşkınlık ifadesi çekti dikkatimi; nasıl bir dünyada yaşıyoruz biz böyle diye sordu bana; dün radyo konuşmasını yapmak üzere siz evden dışarı çıktığınızda, ben de sokak kapısının önünde şapel yolu’nu şöyle bir seyrediyim dedim ki, tam karşıda, dokuma fabrikası labor’ın duvarında açılmış bir gedığı harçla dolduran bir duvarcı ustası çarpıtı gözüme... o da beni gördü, ama hiç aldırmadan pantolonunun fermuarını açıp, her şeyini teşhir ede ede, oracığa çişini yapıverdi, aymazlığı karşısında öylesine fena oldum ki, başımı çevirip alalecele içeri girdim gerisingeri.

Derken johan janssens yüzündeki şaşkın ifadeyle yerinde öylece oturup kalıyor tıpkı tippetotje gibi ve radyo konuşmasını yüksek sesle okumayı unutuveriyor: “çağdaşlarının gözünde bir peygamber, bir yön tabelası olarak Şair” konulu konuşmasını.

BİNLERCE ŞEY CEZASIZ KALİYOR

Bir de ondine öyle ahu bakışlı, ceylan gözlü filan değildi: henüz küçük bir kız çocuğuyken, büyüyüp serpildiğinde olağandışı güzellikte bir genç kıza başkalaşacakmış izlenimini uyandırırda insanda ya... şimdi gerdanındakinin bir gamze olmadığı açıkça seçiliyordu, oradaki yuvarlaklık bir şişkinliğe dönüşüvermişti: düpedüz guatr başlangıcı değil de neydi bu? hem sonra burnu da fazlasıyla sivri, fazlasıyla kemerliydi. Gözlerinde de bir şeyler vardı... gerçi bunu bir hastalık belirtisi ya da onun albenisine albeni katan bir özellik olarak görmek arasında gidip gelirdi insan ona baktığında... ama fazlasıyla kurnazca bakıyordu gözleri. Başkaları tarafından keşfedilmiş olmanın mutluluğunu yaşıyordu ondine. Pazartesi sabahı tan yeri ağarırken ter-muren’de indirdiler onu arabadan...

ayaklarında takunyalarla, zulma, vaporeur, valeer ve unutulup tek başına bırakılmış şapeldeki meryemanamızla ter-muren'de yeni bir hafta bekliyordu onu –her yaz bir kırlangıcın şapelinde yuva yapıp minberini dışkılarıyla kapladığı bir ter-muren– aldırmiyordu bütün bunlara. Ter-muren'in yoksul, kör cahil hödüklerinin kendisinden 'vaporeur'ün kahpesi' diye söz ettiklerini biliyordu... ama değil miydi ki insan mutluluk satın alıyorsa karşılığını ödemeliydi, bunu anlamamakla nasıl da budalalık ediyorlardı öyle. Yoksul, kör cahil sersemeler nasılsa bu böyle sürmez, bak görürsün, şuraya yazıyorum!... diye konuşup duruyorlardı. Sanki ondine bunu kendisi bilmiyormuş gibi: sonsuza dek süren bir şey mi vardı sanki? Hangi genç kız yaşlanıp da ihtiyar bir kadına dönüşmemişti ki? Ama şu, “nasılsa ettikleri onun yanına kalmayacaktır,” laflarına gülmeden edemiyordu işte... binlerce şey olduğunca cezasız kalmıyor muydu sanki... derken bağış sandığını, şapelde küfür edişini, kutsal katırtırnaklarının olduğu yere pisleyişini ve öyle ya, valeer'in kesik parmağını hatırlayıverdi: tanrı biliyordu kimin suç işlemesine göz yumulup, kiminkilere yumulmadığını: onun işlediği suçlara göz yumuluyordu, çünkü öyle ya da böyle o kendi hayatında bir yerlere gelecekti. Aydınlık, apaydınlık günler gibi kendisini bekleyen kara, kapkara günler de vardı, olsun varsındı: göğüs gerip geçmelerini bekleyecekti işte. Oturup düşünmeye koyulduğu o ender anlarda, düşünerek kendisini şımarttığı en sevdiği şeylerden biri haline geldi bu. Elleri kucığında öylece oturup, sonra da birdenbire ayağa fırlıyor ve şöyle diyordu kendi kendine: of, of... iyi ki, bay glemason'un sikkinliğini ve yapılan eşek şakalarının ağızlarda bıraktığı o ekşimsi buruk tadını bambaşka, yepyeni ve daha keyifli olanlarıyla bizlere unutturmasını bilen soytarısı var.

BOONE HABERDAR EDİLMİYOR

Kendimi kongo'da kopan şiddetli fırtına sonrasında enkaza dönmüş gibi hissediyorum, diyor johan janssens... onun konuşmaları, I.bölümün son sayfalarından birinde sözü edilen kongo'ya gitme meselesini hatırlatıyor size: radyo müdürüne bir mektup yazmıştınız: benim için bir konuşsanız, ha bir de gazeteci johan janssens için konuşmanızı rica edecektim sizden, hah işte, ne demişler iti an çomağı

hazırla, onlara mektup yazdığınız hatırıma gelince, doğal olarak cevaben aldığınız mektubu da hatırlayıveriyorsunuz: sayın müdürümüz, leopoldsville radyo istasyonunda muhabir olarak görev yapma talebinizi kabul etmiş, gerekli mercilere talebinizin işleme konması talimatını bizzat vermiştir. Talebinize cevaben aldığınız mektubun yanı sıra, leopoldsville radyo istasyonu yetkilileri, sanki işi yokuşa sürmek istiyorlarmışçasına, bitmek tükenmek bilmeyen şartlarını size bildirip duruyorlar, her seferinde apayrı şeyler oluyor bunlar: görev almak üzere başvuran şahsın sağlığının yerinde olması ve belçikalı olması gerektiği sözgelimi... yoksa önce belçikalı, sonra sağlıklı mı olması gerekiyordu? ... artık neyse ne, böyle fasa fisodan şeyler zihninizi meşgul etsin istemiyorsunuz... öte yandan karınız da her öğlen, her akşam sizinle birlikte dinler oldu radyoyu, aslına bakılırsa durumla ilgili en son gelişmelerden haberdar bile değil: annesiyle babası delirdin mi yoksa diye sormuşlar ona: kongo mu, ne işiniz var orada! Anne babasının evinden döndüğünde, kongo'ya gitmemek için bin dereden su getirmeye başlıyor: neymiş efendim ter-muren'de doğmuşmuş, hayatı boyunca burada yaşamışmış, öldükten sonra da bu topraklarda gömülmek istiyormuş, hele bu saatten sonra çıkıp da elin memleketlerine gidemezmiş filan. Hem biliyor musun, diye de ekliyor: orada kafayı üşütürüz biz kesin... *aynı kaçık zulma gibi, hani oturduğu yerden ter-muren şapelini çevreleyen ağaçları hep dalgın bakışlarla seyreden kaçık zulma gibi, hani bir keresinde gökyüzünde bir delik açıldı diye ortalığı velveleye veren kaçık zulma gibi, oysa işin aslı başkaymış meğer, ağaçlardan birini kesip yere devirdiler diye basıvermiş çılgınlığı kaçık zulma...* Bakanlıktan mösyö colson olsun, ressam tippetotje olsun akıllarına geldikçe soruyorlar size: ee ne oldu şu kongo işi, gitmiyor musunuz yoksa? ... ne cevap verebilirsiniz ki? Fakat çok geçmeden leopoldsville radyo istasyonunda başka muhabirlerin görevlendirildiğini öğreniyorsunuz, diğer adayların başvurularının bundan böyle dikkate alınmayacak olduğunu da... hem zaten, belçikalıların çoğu öyle ta oralara gidip, leopoldsville radyo istasyonunda çalışmaya pek istekli de değildir, hele ter-muren'de doğmuş, ter-muren'de büyümüşlerse, hem burada, yani kendi memleketimizde, mahir gazetecilere ve muhabirlere duyulan ihtiyaç hiç öyle azımsanacak gibi de değildir: haber bülteninde haftanın öne çıkan olaylarının kısa bir özetini geçiyorlar: fransızca ve İngilizce aslından flamancaya aktarılmış kısacık bir haber özeti bu. Ardından radyo istasyonunda göreve başlayacakların adları okunuyor, başvuranların çoğu

kabul edilmiş ancak ne boone'nin, ne de saygın meslektaşı gazeteci johan janssens'in adları geçiyor. Üstüne üstlük bu son durumdan şahsen haberdar da edilmiyorlar. Ah, sormayın son günlerde kafamı kurcalayıp duran bir şey var, ultra-marksist gazetecilere ihtiyaç duyuluyor mudur kongo'da dersiniz?

İRÖNİNİN KENDİNE HAS DOĞASI

Dün hava tam bahar havasıydı, güneş ışığını gören gül dalları sürgünler veriyor, çiğdemler açıyordu, peki ya bugün hava öyle bir bozdu ki, dona dönüverdi yeniden, kar ve antisiklonlar da cabası: gül dallarında sürgünler kapkara, bakanlıktan mösyö colson'un burnu da mosmor kesiliverdiler, hal böyleyken, onun dudaklarındaki tebessümün de donup kalışına şaşmamak gerek, cebinde bir gazete parçasını aramaya koyuldu –kömür olsaydı daha iyiydi ya– ve onu bulunca da okumaya başladı: ultra-marksist bakan bay knots, kongo gezisi dönüşünde çarşamba sabahı saatler 11:30'u gösterirken melsbroeck havaalanına ayak basmıştır... bakanın yaptığı gezinin politik içerikli olmadığı öğrenildi... Havaalanına inişinde kendilerini sömürge bakanı bay knoker ile kabine üyeleri karşılamıştır. Ve mösyö colson'un gaddarlığı tıpkı dışarının kuru ayazı gibi gözlerinize vuruyor; ah siz yazarlar yok musunuz, aptalcasına, dahası çocukçasına bir düşünceyle, dünyanın sağcılar, solcular, kapitalistler ve proletarya ve gericiler ile devrimciler arasında bölünebileceğine inanıyorsunuz... bununla da kalmayıp, dünyanın baş döndüren bir hızla döndüğünü, dün buradaysa eğer, yarın çoktan ötelere varmış olacağını söylüyorsunuz... herkesin herkese düşman kesilebileceğini, insanın, gecenin irkilten karanlığındaki yabanıl bir hayvan, gizemli bir hayvan, hatta kuzu postuna bürünmüş bir kurt gibi pusuya yatmış olabileceğini bir türlü görmüyorsunuz, dahası herkesin kendi içinde bir düşman besleyebileceğini, herkesin saygıdeğer yurttaşlara başkalaşan çocuklar yaparken, o çocukları bir taraftan da kurt adamlar gibi yiyip yutabileceklerini de anlamıyorsunuz... özellikle de aşırı soldan bir ultra-marksist ve bir proleterken, aynı bireyin bakan koltuğuna oturup uçakla kongo'ya uçabileceğini... ve hatta buruklukla dolu gülünçlüğü, ironinin de kendine has bir doğası olduğunu almıyor aklınız. Mösyö colson tıpkı bölgeyi yerle bir eden antisiklon misali o tiz

çılgılığıyla bütün bu sözleri sarf ettikten sonra, sizi iyiden iyiye dehşete düşürüp, yazdıklarınızla bir başınıza bırakırken, keyifli bir şekilde alay edercesine sesleniyor: nedir bu, yani ultra-marksist bir bakan kongo'yu ve katanga'daki sendika birliğini sevmedi diye aralarına katılmanıza izin verilmeyeceğini mi düşünüyorsunuz? Hayır, hayır efendim, sebebi bu değil. Asıl sebep bakanlık koltuğuna oturmuş aklına eseni yapan bir ultra-marksistle, aklına eseni yapmayacak ve yapamayacak olan marksist olsun olmasın bir yazarın arasındaki farkın kendisidir, başka bir deyişle, bir anlığına bile gözlerini yummaya yanaşmayacak olan ama her şeyi “benim küçük kongo'm” adını verdiği romanında anlatmaktan geri durmayacak yazarın.

İLK SOSYALİSTLER

Bay glemasson'un soytarısı kalkıp hep birlikte şu boone denen herifin istasyon yakınlarında açtığı ve adını “adalet ve hürriyet” koyduğu, müdavimlerini ise işsiz güçlerin oluşturduğu aş ocağına gitmelerini önerdi... çünkü sürekli oraya gidiyorlardı abbeladoes'lar: labor'daki işinden atılmış ustabaşı, vaktiyle antwerp-riga ve hamburg-new york hatlarında hizmet vermiş, ama her daim çakırkeyif olduğundan haftanın günlerini şaşırان sözümone denizci, demiryollarında hırsızlığa çıktığında elinin birini sürgülü kapıların arasına sıkıştırıp yitiren bir adam ve evinden uzaklara gönderildiğinden bu yana dünyada her şeyin ‘güzel ve olağanüstü’ olacağına dair hayaller kuran bir öğrenci. Ya ‘sosyalistler’ peki? Hayır, onlar henüz kendilerini bu şekilde adlandırmaya cesaret edemiyorlardı, onlar tamamıyla KENDİLERİYDİLER, zira bu sözcük kırmızı, taze, akışkan kan, paramparça edilmiş haçlar ve kelleleri kesilmiş rahibeler anlamına geldiğinden onları hâlâ adamakıllı korkutmaktaydı: öğrenci hiç durmadan örgüt, sendikalaşma, hastalık fonu ve herkese oy hakkı tanınması hakkında konuşuyordu... bazen dokuma fabrikası labor'un, bazen de filature'nin kapısında dikiliyordu... ama onu labor'un kapısında görenler kahkahalarla gülüyorlar, sanki o orada değilmişçesine davranıyorlardı, vardiya bitiminde kapılardan dışarıya hep birlikte hücum ettiklerinde ayakları altında onu çiğneniyor, eziliyordu, filature'de ise durum daha da beterdi hatta. Fakat 60'ını

çoktan geride bırakmış, ak saçlı ufak tefek bir adam olan muhasebeci, kelebek gözlükleriyle onu koruyabilmek ve anlattıklarında az çok doğruluk payı olduğunu söylemek için yanı başından ayrılmamıştı: kendi başlattığı akşam sınıfından söz etmeye koyuldu, çünkü imzalarını atmaları gerektiğinde yalnızca bir çarpı işareti çiziktirebiliyorlardı. Öğrenci “adalet ve hürriyet” adlı café’ye gelip, orada bir konuşma yapmasını istedi ondan... ilkin buna cesaret edemedi... bir birlik kurduğunu anlattı –gerçi bu doğru değildi, topu topu bir hastalık fonuydu çünkü– belasını filan aramıyordu, kodamanlarla dostluk ve saygı çerçevesinde bir anlaşmaya varabilmeyi umuyordu, ter döken emekçilerin şartlarının ıslah edilebilmesi için: siz benim kurduğum fona katılırsanız daha iyi olur, dedi öğrenciye. Bir gün aramıza katılıp, bize bunları anlatsanız, diye karşılık verdi öğrenci. Ve sonunda bay brys istasyonun yakınındaki café’ye gidip, denizcinin, tek elli adamın, boone’nin, öğrencinin ve de aralarına daha sonradan katılan, edepsiz teşhirden 5 yıl kodeste yatmış bıçak bileyicisinin yararına “keyifle çalış” başlıklı konuşmasını yaptı. Bay brys “dolayısıyla” demeden iki kelimeyi bir araya getiremediğinden, dolayısıyla eğiticilerin ve dokumacıların bir sendikanın çatısı altında tek yumruk olmaları gerektiğini dolayısıyla işverenlerden birinin de aralarına katılmaları gerektiğini anlattı. Dinleyenlerin arasında ne bir eğrici, ne bir dokumacı ne de bir işveren mevcut olmadığından, onlar yerine yanıt vermek denizciye düştü: kendinin ‘dolayısıyla’ bütün dünyayı, hatta ingiltere’yi de gezip gördüğünü, vaktiyle manchester’da her allahın günü sarhoş gezen bir sevgilisi olduğunu ve orada da işlerin herhangi bir yerden daha matah yürümediğini anlattı. Ve hal böyleyken ne demeye işçi sendikaları ya da keyifle çalışmak gibi zırvalıkları anlatarak vakitlerini harcadığını sordu ona. Bay brys kimselere sezdirmeden oradan sıvıştıverdi, öğrenci de fabrika kapısının önünde beklemeye gitti, bir yandan da bağıırıyordu: tek yumruk olun, adalet ve hürriyete gelin. Bay brys ise kendi payına insanları evlerinde ziyarete gidiyor, kendi hastalık fonuna katılınsınlar diye onların isimlerini kaydediyordu. İnsanlar olan bitenleri tam olarak kestiremediklerinden, artık sosyalist mi olduk diye merak içinde soruyorlardı; bay brys tüm ikna kabiliyetini kullanmak zorunda kalarak, adalet ve hürriyet isteyen ötekilerle kendi istediği şeyin bütünü bütününe farklı şeyler olduğunu izah etmeye çalışıyordu: eğer isminizi oraya kaydettirirseniz siz de ilk sosyalist birliğin üyeleri arasına katılmış olursunuz, ama eğer bana

kaydettirirseniz yalnızca bir hastalık fonuna dahil olmuş olursunuz. Onun işini yapmasına seslerini çıkarmamışlar ve kendilerini her zaman olduğu gibi yine: tanrının merhametine bırakmışlardı.

ALEVLER İÇİNDEKİ KİLİSE

Dün dünya şöyle birkaç saniyeliğine duruverdi sanki, çünkü 1. pislik yuvalarının ardından yükselen, yoğun mu yoğun kap-kara bir duman bulutu sardı bir anda gökyüzünü... Yangın çıkmıştı... tavan arası pencerenizden alevlerin 2 fabrikalı eski kasabanın eski kilisenin kulelerini nasıl yalayıp geçtiğini görebiliyordunuz. Neyse ki bugün dünya eskisi gibi dönmekte yine, tippetotje içeriye girip diyor ki: aslına bakılırsa son derece trajik bir durum bu, geçen zamanın etkisiyle zaten rengi solmuş bir binanın alevlerin içinde kalıp, yerle bir olup küle dönüşmesi ... yangında harap olan bu yapının tarihi bir yapı olduğunun en az başkaları kadar ben de farkındayım, gelin görün ki, bu yapının sonuçta artık sadece isa'ya inancı kalmamış olanlarca ziyaret edilen bir kiliseden öte bir şey olmadığını düşünecek denli de gerçekçiyim. Bu konuya dair bir örnek verecek olursam: dinges evlendi geçenlerde, hani çoktandır dostum olan şu camcı delikanlı, gelgelelim işin içine hem toplumsal konumu, hem orta sınıf zihniyeti, üstüne üstlük bir de evlendiği kızın o pahalı gelinliği girdiğinden, avuç dolusu para dökülüp, kiralanmış o kapkalın kırmızı halılar üzerinde kilise koridorundan rahibin yanına, mihraba doğru yürümesi de kaçınılmaz hale gelmişti artık, köşedeki orgun ezgileri dolduruyordu tüm kiliseyi. Kilisede hazır bulunanlar kaç kişiydiler dersiniz: 1: damat olan dostum camcıyla, gelin kız... 2: dostumun epeyce pejmürde kılıkli patronu ve eşiyle, gelinin ana babası... 3: nikah şahidi olarak şu gezgin pazarlamacı nonkel jaspers... 4: huyu olduğu üzere sırf merakından neler oluyor diye içeriye damlayan şu madam lammens... 5: bir de ben, o da sırf dostumun nikahı var diye, bilirsiniz hiç belli olmaz böyle işler. İşin ilginç yanı şuydu, orada hazır bulunanların hepsi de daha önce ömürlerinde hiç kiliseye adım atmamış kişilerdi, haliyle ben de, onları orada öylece otururken görünce kiliseyi kendimce tanımladım: buram buram buhur ve homo-seksüellik kokan bir sütunlar ormanı, tanrı yahut şeytan adına günaha girmiş bir papazın, kendisinden talep edildiği için 1000 frankı bayıldığı

yer. Geride kalan kilise cayır cayır yanmaktayken, zihnimi meşgul eden bu düşüncelerle ben de evin yolunu tuttum... ultra- marksist, sosyalist ve libertenlerin gazetelerinde, manşetlerine taşıdıkları kilise yangınına üzüntüyle karşıladıklarını ifade etmekteydiler, bununla birlikte, yürekli halkın yangına aldırmaıyıp, içeri girerek kutsal emanetleri ve eşyaları kurtardıkları haberine de geniş yer ayırdılar. Oysa tek bir yerde bile şu küfürbaz jef'in orada öylece dikilip, kilisenin de kutsal emanetlerin de canı cehenneme diye bas bas bağırdığı haberine yahut kutsal emanetleri ve eşyaları kurtaranların aslında randevuevinden henüz çıkmış 2 hergelenin olduğuna da. Kilise yangından epeyi bir hasar gördüğünden, papaz efendiler de ellerinde bir listeyle 1.pislik yuvalarındaki haneleri teker teker dolaşıp, o yoksul insanların alayından da, imza karşılığında sözümona kilisenin bağış sandığına girecek 20'şer frank topladılar. Hele hortence de bağış yapanlar arasındaydı ya, kendi derme çatma evi yanıp kül olduğunda kimseler, bilhassa da kilise, yardımına koşmadı diye bir taraftan da veryansın ediyordu. Bir de şu ölesiye fakir ultra-marksistin karısı da, düşünüp taşınmadan 1000 frank bağıшта bulunmuştu... labor dokuma fabrikasında çalışan bir işçi karı koca da bağış yapanlar arasındaydı. Elllerinde listeleri bu kez benim kapıma geldiler, kilisenin onarımı için lütfedip bağış yapar mıymışım, diye sorduklarında cevabım şöyle oldu: bende kilisenin onarımı için verecek para mara yok, bunun üzerine, surat ifadeleri öyle bir hızla değışti, nefret dolu bakışlarıyla beni öyle bir süzdüler ki... kendimi sanki... şey gibi... yani kendim gibi hissettirdiler bana. Bununla birlikte ahababım olan birkaç sanatçı ise, bağıшта bulunmaktansa, kilisenin onarımını bizzat üstlenmeyi tercih ettiler. Duvarların boyanmasını, süslenmesini, tasvirlerin elden geçirilmesini filan olduğu gibi kendi üzerlerine aldılar.

ÖP ONLARI!

Ve bay glemasson'un soytarısı gelin adalet ve hürriyet kaçıklarına güzel bir oyun oynayıp onlara dünyanın kaç bucak olduğunu gösterelim diye bir teklifte bulundu diğerlerine: epeyi kalabalık eğrici ve dokumacı gruplarını adamakıllı içirtip sarhoş edecek, sonra da onlara isimlerini kaydettireceklerdi... sosyalistler olarak: mahşeri bir kalabalık toplanmıştı orada... aralarında bez kasketler

ve mavi işçi tulumlarıyla kılık değiştirmiş polis memurları bile vardı... kapıdan geçerken eğilmek zorunda kalacak kadar uzun boylu bir adam olan ustabaşının önderliğinde. Ufacık café hıncahınc dolmuştu, boone ise bar tezgâhında tek başına olduğundan, ne yapacağını şaşırmıştı... hepsi de tezgâhın başına üşüşmüş, sendikaya katılmak istiyorlardı: hepimizin de sosyalist olarak kaydını yap! İlk sosyalistler bir üye listesine bile sahip olmadıklarından, boone isimleri bir kese kâğıdının üzerine kaydediyordu... ve birdenbire birileri elindeki kalemi çekip aldı, bir başkası bira fıçısını yere devirdi ve birbiri ardına bira kupaları kırılmaya başladı... kılık değiştirmiş bir polis memuru pencerelerden birine sırtını vererek kırılana kadar camı zorladı: hey, boone, şu isimleri not ettiğin kese kâğıdı nerede, uzatıver de kendimi yeni bir pencere camına yazdırayım ben de... diyerek üye listesini elinden zorla çekip aldılar ve aralarında okuma-yazma bilen polis memurlarının birinden kâğıdın üzerine akla hayale gelmeyecek tuhaflıkta şeyler yazmasını istediler. Oynanan oyun tam sona ereceken, aralarında ondine olduğu halde café'nin önünden geçmekte olan beyefendiler dokumacıardan birinin bar tezgâhına tırmanıp oradan aşağıya işeyişine tanıklık ettiler.

ondine'ye son derece tiksindirici gelmeye başlayan 1 şey vardı, bay ludovic onu eskiden olduğu gibi öpmek istiyordu. Kendisini bir kürek ya da kızartma tavasıymışçasına kullanmak istediğini anlamıştı, öyle olunca da, karşı çıkarak ellerini kendi bedeniyle onunki arasında tuttu: ben bir el arabası değilim, dedi. Ve birdenbire tüm dikkatler onun üzerinde toplandı, öfkeden parlayıveren bay ludovic, yo hayır kahrolası bir el arabası değil, ama bir çantasınız siz, dediğinde. Ondine bu söylenene kahrkahayla güldü, hem de onun tam yüzüne karşı, öfkeden köpüren, yalnızca kendi çıkarlarını düşünen ve sözgelimi birlikte mobilyalı bir odaya gitmek gibi bazı haklardan artık mahrum bırakılacak olan bu yüze karşı. Ama bir taraftan da öpülmeyi reddedişini onun gözünde çok daha fazla bir şeyler ifade etmek arzusunda olduğunu ve bu yolla onun üzerinde nasıl bir otorite kurduğunu ötekilerine göstermeyi amaçladığını açıklamak istiyordu ona. Ludovic kahrkaha attı: yani birisinden çok hoşlandığınız için mi onun tarafından öpülmek istemiyorsunuz... siz onu gidin de kazlara anlatın! Ondine bir kez daha denedi. Duygularını anlaşılabilmek için neredeyse hiç kullanmadığı sözcüklere başvurdu... ama iyice arapsaçına dönen monolugunu sürdürürken sağdan soldan kendisi-

ne alayla gülündüğünü fark etti... ve ağzından çıkan cümlelerin yarım kalışına aldırmayıp şöyle dedi: öp onları! Bay achilles'e doğru yürürken, diğerlerini aşağılayıcı bir ifadeyle süzdü. Öp onları, öp onları... diye bağırды bay ludovic... benim daha önce öptüklerim böyle kokmuyordu, duydunuz beni değil mi!

ET TIRNAKTAN AYRILMAZ, MUHABİRİMİZ MOSKOVA'DAN BİLDİRİYOR

Savaşta yerle bir olmuş semtimizi dolaşıyordum, diyor johan janssens... araya bir de röportaj sıkıştırmayı becerdim. Sözgelimi yeniden yapılanmayla uzaktan yakından ilgisi olmayan, bir çatısı, bir kapısı, iki de penceresi olan üç katlı barakaların inşasından mürekkep şu yeniden yapılanma üzerine, hani kendilerine para ödenmediği için işçilerin inşaatı yarım bırakıp gittiği yeniden yapılanma üzerine... röportajı bir süreliğine erteleyip, kapağını kapattığım dolmakalemimi cebime koyuyorum ve ayrıık otları bürümüş tepelerde biraz geziniyorum. Aslında başka bir şey anlatacaktım size: orada sizin de tanıdığınız biriyle karşılaştım, birlikte gezinirken biraz da sizden bahsettik: partinin sizin için uzun süre önce bir şeyler yapması gerektiğinden, bunu yapmak için neden bu kadar geç kaldıklarından... neler yapabileceklerine dair olasılıklardan filan konuştuk... sözgelimi sizi bir kez olsun şöyle yugoslavya, polonya yahut çekoslovakya'ya gönderebilir, böylelikle partilerine mensup, yol yordam bilen, işinin ehli bir yazarın, az çok bir dünya vatandaşı olmasını sağlayabilirlerdi. Bir de şu var tabii... dedi, elindeki bastonuyla son derece sembolik bir biçimde ilerideki koruluğa doğru işaret ederek... onu sovyetler birliğine göndermeliler, kesinlikle yapmalılar bunu. Ne? alabildiğine sıradan bir ressam oturup kitap yazacak ha...! onu moskova üniversitesine göndermeliler, kesinlikle yapmalılar bunu... bir taraftan derslere devam ederken, bir taraftan yazacağı kitaplar için bolca malzeme de bulur, hem bu sayede harikulade şeyler de yazabilir: muhabirimiz moskova'dan bildiriyor şeklinde şu ya da bu konu hakkında enteresan haberler hazırlayabilir. Ne ki, bastonuyla ilerideki koruluğa işaret ederken, onu orada öylece bırakıp, “sizin için bir şeyler yapmaları gerekirdi” derken, bu söylediğinde doğruluk payı var mutlaka diye düşünerek gezintime devam ettim ben de... kaldı

ki, bir taraftan da sözlerinde bir naiflik, bir anlamsızlık da sezmedim desem yalan olur, zira 1 tanrı olduğu gibi 1 yazar olduğunu varsayarak dünyayı onun ayaklarının altına sermek düşüncesi bana son derece garip geldi doğrusu.

Nedir ki, tam o anda bakanlıktan mösyö colson pat diye çıkıveriyor ortaya –yeri gelmişken kendisi bir roman kişisi olduğundan dilediği zaman, dilediği yerden çıkabilir– elinde bir gazete var: belçika imar ve iskan bakanı bay turf, kendisine eşlik eden bayan turf ve kabineden bir bakanla uçakla varşova’ya gitti... havaalanında polonya imar ve iskan bakanı ve belçika konsolosluğu yetkililerince karşılandı... belçikalı bakan varşova yakınlarındaki wilanov şatosunda kendisi için verilecek resepsiyondan sonra polonya hükümeti yetkilileriyle karşılıklı temaslarda bulunacak. Ardından gazetesini katlayan bakanlıktan mösyö colson, 2 fabrikalı kasabanın yazarının dünyanın ayakları altına serileceği tek tanrı olmadığını söylüyor ve ekliyor oysa şu yeni ultra-marksistler için şu eski deyiş hâlâ geçerliliğini koruyor: et tırnaktan ayrılmaz.

ŞATODA AKŞAM

Birbirimizi ancak yine biz kendimiz anlarız, dedi ondine. Bay achilles onun gamzesiz gerdanını okşadı eliyle, burnu biraz fazlasıyla sivri, kemerliydi ve ona, kendi küçük sersem ondine’si olduğunu söyledikten sonra onu götürüp evine bıraktı... ondine doğal olarak onun dosdoğru diğerlerinin yanına giderek, “öp onları” deyişiyle eğleneceğini bilmiyordu. Elleriyle dizlerine vurarak kahkahalar atıyordu. Eğer ondine kurnaz ve akıllı olduğunu varsayıyorsa, kendisi daha kurnaz, daha akıllıydı: gidip şatoya taşındı –kış yaklaştığından ve derenancourtlar şehirdeki evlerine geçtiğinden, bahçeleri ve göletiyle şato o yağmurlu havalarda terk edilmiş görünüyordu –akşam karanlığı çöktüğünde onu çağırdı, bakımsız ve çamurlu parkın içinde birlikte gezip dolaştılar: ah, ondine işte bu akşam havasına bayılıyordu, köpekler yanında, yağmur damlaları salkımsöğütlerden kayarak çimenlerin üzerine ya da sıçrayarak göletin sularına düşüyordu. Elimde olsa da keşke bu bahçeden hiç ayrılmak zorunda kalmasam,

kimseleri görmeden hep buralarda gezip dolaşsam, dedi ondine. Madem öyle, kalın o zaman, diye karşılık verdi bay achilles. Böylece orada kaldı ondine: sonbaharın ve ölü yaprakların gerçek dışı atmosferinde bir şakadan, bir eğlentiden öteye gitmemiştii bu... dahası bay achilles'in yanında getirdiği kitabın da etkisi altında kalmışlardı, şöminenin önündeki halıya sere serpe uzanmış bedeni üzerinde alevlerin tuhaf ışık oyunları oynadığı bir sevgiliden söz eden bir şiir kitabıydı. Bay achilles de böyle bir yeteneğe sahip olmak arzusuyla yanıp tutuşuyordu, gerçi o "tuhaf ışık oyunları" kendisine komik gelmişti, üstelik ondine şöminenin önüne uzandığında, olması gerektiğinden daha yuvarlakça görünen gerdanına takılıp kalıvermişti gözleri ama yine de kendi payına bir şiir yazmadan edememişti: ondine'yi, kadın olan dünyayla, dünyayı da tanrının kendisiyle karıştırdığı bir şiirdi bu. Evet, şaşkınlık içinde onun boynuna bakakalıyordu, ama sabahleyin onu yanı başında, kocaman yatağın içinde, battaniyelerin içine kıvrılıp kalmış, yitip ve ufacık yatar bulduğunda şaşkınlığı daha da bir artıyordu. Bir keresinde eve gitmişti ama yalnızca fransızca gramer kitabını alıp getirmek için: onu çalıştırması gerekmişti; hafızasında yer etmiş her türlü sözcüğü bir çırpıda hatırlayabilmesine karşın gramer kuralları hakkındaki bilgisizliği inanılır gibi değildi. Bir keresinde sabrı artık iyiden iyiye taşma noktasına gelene kadar fransızcada düzensiz isimlerin nasıl çoğul yapıldığını anlatmaya koyulduğu sırada o dizlerinin dibinden ayağa fırladığı gibi köpeği kovalamaya başladı: kış bahçesine açılan çift kanatlı kapıları savurarak açmış, uçsuz bucaksız parkın griye çalan alacakaranlığında gözden yitip gidivermişti. Ancak çok sonraları, saçları çiyden ıslanmış halde geri döndü; onun kendisine kızdığını anlamıştı: böyle giderse fransızca'yı doğru dürüst öğrenemeyeceksiniz, dedi bay achilles. Aslında onun fransızca öğrenip öğrenmemesi umurunda bile değildi, öfkesinin gerçek nedeni onun bahçeyi, köpeği ve sonbaharı kendisinden daha çok sevmesiydi... çünkü onun sevdiği o, yani achilles değil, şatoda yaşayan bay derenancourt idi. Yatakta ondan biraz uzaklaşmıştı, ama ondine dirseğinin üzerinde yükselip ona şöyle fısıldadı: *on forme le pluriel en adjoutant une s*¹⁸. Ah gerçekten, böyle birine nasıl küsebilirdi ki insan.

BAŞININ TEPESİNİ TIRAŞ EDİVERİN

Reinaert'in evinde masada rahatça oturmuş mis gibi yılan balıklarına yumulacaklardı ki kendilerinde şüphe uyandıran kıpırtılar işittiler pencerenin dışında: domuz etini çaldırıldığından beri ağzına tek lokma koymamış olan ve kendi hesabına başını belaya soksun istediği reinaert'i arayıp duran muhterem isengrinus'un kıpırtılarıydı bunlar: uzunca bir süredir ellerini gözlerine götürmüş pencereden içeriyi gözetlemekte, burnuna hiç de aşına olmadığı kokular gelmekteydi: yeğeni reinaert ve silah arkadaşlarının tıkınıp durdukları domuz kaburgası değil miydi? Köpekgillere has bir açlık gelip çöküvermişti midesine ve yutkunarak kapıya yöneldi, ne yaparsınız ki, mektup kutusundan içeri sızmayı beceremedi. Ey, benim sevgili yeğenim, diye seslendi, aç da içeriye gireyim, cumhuriyetin kralından çok mühim haberler getirdim... yani şöyle... neyse işte, boş ver onu şimdi de aç şu kapıyı. Sonunda reinaert aheste aheste masadan kalkıp, kapalı kapının ardındaki kimdir diye seslendi. Benim ben! Evet, ama ben de kim... ? Bir domuz eti hırsız ya da dümencinin teki olabilirdi pekâlâ. Yanlış anlaşılmanın böylesine de görmedim hani, diye seslendi kurt, kapıyı aç da içeri gireyim diyen senin amcan isengrinus. Bunun üzerine reinaert kapıyı gerçekten de açmak istediğini, ama Biraderleri akşam yemeğinde ağırladığı için bunu yapamayacağını söyledi... başka bir ifadeyle, Biraderler aslında şu yeni kan-kızıklarının manastırından gelme katedrale bağlı papazlar, aziz tek-gözün mahdumlarıdır; günahlarının bağışlanacağını ve ardından beni aralarına alacaklarını, tarikatlarına katılabileceğini söylediler. İsengrinus, hazretlerle tanıştırmaya biraz fazlasıyla heves edince, bu kez reinaert de şöyle seslendi. Bu pek mümkün değil, zira gerekli şartları karşılamıyorsunuz. Gerekli şartları karşılamıyorsunuz da ne demek... kurt gibi açım işte, yetmez mi bu? Gelin görün ki reinaert kurda öfkelenmişti ve ona, bu sözlerinizle Biraderlere hakaret ediyorsunuz diye seslendi, Gerekli şartlardan kast edilen bir daha asla et yememenizdir, diye de ekledi. Tamam, öyle olsun da, senin şu keşişlerin saatlerdir tıkındıkları, mektup kutusundan sızıp da ta benim burnuma kadar gelen bu koku nedir o halde, küflenmiş peynir kokusu mu yoksa ha? Reinaert bu kokunun kan-kızıklarının baş keşişinin her daim en iyi parçalarını yemeyi nasihat ettiği kızartılmış yılanbalığından geldiğini açıklayarak... kendisini içeriye alamayacağını, bunun için öncelikle tarikata katılmış olması gerektiğini söyledi kurda... Hah,

şimdi oldu, dedi kurt... taze yılanbalığı demek: nasıl bari lezzetli mi? Reinaert derhal koşturup mektup kutusundan ufak bir lokma uzatarak, bunun kendisinin de tarikata katılır umuduyla Biraderlerden bir ikram olduğunu söyledi... ah elbette, neden olmasın, dedi kurt, umutla; bana bir lokma daha uzatsan iyi edersin, çünkü tarikatınıza handiyse katıldım katılacağım. Bu şekilde devam ederseniz, paskalyadan sonraki yedinci pazarda, manastırda en ulu mertebeye yükseleceksiniz, dedi reinaert. En ulu mertebeye demek, diye sordu kurt, gerçekten öyle mi düşünüyorsunuz, eh madem öyle kırpıver gitsin. Öyle sadece kırpmakla olmaz, tıraş da etmek gerekiyor, diye üsteledi reinaert. İyi hadi tıraş da ediver, dedi kurt aceleyle. Reinaert bulaşıklar için kaynatılmış suyu getirmeye gitti; şimdi başınızı delikten içeriye uzatın, amcacığım... sonra da kaynar suyu isengrinus'un kafasından aşağıya boca etti. İsengrinus bu arada acı içinde dans ederken bir yandan da şöyle sesleniyordu: tıraşın canı cehenneme, adamakıllı abarttınız bu işi siz. Yo, hayır efendim, hiç de değil, tam olması gerektiği gibi, diye karşılık verdi reinaert ve ekledi: şimdi kural şöyle: burada, eşik başında böylece oturup geceyi niyaz ve duayla geçirmelisiniz. Eğer bunu bilseydim, diye cevapladı kurt, emin olabilirsiniz ki, keşiş filan olmak için bu kadarına can atmazdım. johan janssens.

SONSUZ SARMAL

Ter-muren'de amaçsızca dolaşıyorsunuz... şişman kalçalı kızın ten iyi ihtimalle bir daha geri dönmeyeceği sahipsiz ormanın içlerinde... karnavalın çoktan sona erdiği, pasaklı bir kadının çinko bir leğende çamaşır yıkadığı ve kafesinin içine tünemiş kör bir ispinozun cıvıladığı 1.pislik yuvalarının yakınından geçiyorsunuz... ***ondine oraya gidip yüzmek için fazlasıyla büyümüş olsa da peperbus'un buna aldırmadan hâlâ inatla gezindiği şatonun ötesindeki derenin başından...*** hava güneşliyen bile yağmurun hiç durmadan yağdığı 2 fabrikalı kasabadan. Ve nereye giderseniz gidin kendinizi huzursuz hissediyorsunuz, çünkü hiç durmadan yozlaşan medeniyetimiz hakkındaki düşüncelerini haddinden fazla canlı biçimde dile getiren tippetotje var... bildiği bir şey hakkında çok uzun süre sessiz kalmış ama ar-

tık tahammül edemediğinden herşeyi keskin, can yakıcı, hatta kendi kendini bile gücendirebilecek türden sözcüklerle ifade ederek apansız ortaya döken birileri gibi. Bir de kestiği gazete kupürlerindeki iç acıtan, insanı can evinden vuran gerçekleri yüksek sesle birbiri ardına okuyan bakanlıktan mösyö colson var..., yolda denk geldiğiniz her taşla birlikte tekerin üzerindeki yerinden sarsılıp, sağa sola çarparak aks kirişi üzerinde oturan ve oraya buraya çarptıkça sizi habire rahatsız ederek düşünmekten alıkoyan mösyö colson. Ve son olarak johan janssens'in bir dünya vatandaşı olmanız gerektiği böylece neyin ne olduğunu çok daha iyi kavrayabileceğinize yönelik hiç aralıksız anlatıp durdukları var sizi fazlasıyla ürkütüp utandıran, bir taraftan da bakanlıktan mösyö colson sizi tekerin dışına doğru itmekte, öyle ki düşüncelerinizi gerektiği gibi zihninizde toparlayabilmenize bir an olsun izin vermiyor... ötesine gelince, johan janssens'in düştüğü yanılgı yüzünden, kendi ufacık dünyanızın içinde sıkışıp kaldığınızı, aslında yeterince bir dünya vatandaşı olamadığınızı anlıyorsunuz. Ve ter-muren'in bu ufacık, sınırlı dünyasında yaptığınız gezintinin ardından sonunda evinize dönüp kimselelere sezdirmeden soluğu çalışma odanızda alıyorsunuz, içeriğinin havası bir yazarın çalışma odasındaki değil de, sabahın 4'ünde hareket etmek üzere olan ilk trenin beklendiği 3.mevki bir bekleme salonu gibi kokuyor... *ve sonra ondine'nin hikayesinin yazılı olduğu kağıtlar sararmış ve tozlu görünüyor gözünüze: yoksa BU canlı bir şey mi, kollarını açıp dünyayı kucaklayacak olan bu mu, yoksa şapel yolu hakkındaki bu kitap vapeur'un perpetuum mobil makinesi gibi buhar makineleri, dinler ve savaşlar açısından çığır açacak kitap mı? İşte bu yüzden şu sözleri etmeniz hiç de şaşırtıcı değil: ondine, çocukluğunda düştüğü gibi ahu gözlü, ceylan bakışlı bir güzele başkalaşmamıştı... dahası gerdanında gamzeleri olmadığını, fazlasıyla sivri ve kemerli bir burna sahip olduğunu da görebilirdiniz. Bir ihtimal uygarlığımızı topyekûn bir yıkımdan kurtaracak olan arayışınızda, vapeur'e, bula-mayacağından emin olduğu bir şeyleri arayıp durduğunu itiraf ettirmeniz de hiç şaşırtıcı değil.*

VAPEUR'ÜN İTİRAFI

Ondine'nin şatoda madam berthe'nin okulunda öğrendiklerini uygulamak üzere ocağın başına geçip kendini yemek pişirmeye verdiği akşamlar unutulmazdı... al al yanakları, ışıldayan gözleriyle pastaların üzerini elma dilimleriyle süslüyordu... bir taraftan da, bay brys ve onun hastalık fonuna karşı giriştiği mücadeleden, şimdi iyice artık herkes tarafından unutulmuş ter-muren'in çamurlu yollarında sürttüğü o günlerden söz ediyordu... Ben hak etmiyordum ki bunları, dedi: öyle büyük beklentiler içerisindeydim ki hayattan... evet, gerçekten öyle, sizi sevgilim olarak ilk kez düşündüğümde kaç yaşındaydım peki biliyor musunuz? Sorusu yanıtsız kalınca gülümseyerek döndü arkasını. Ocağın verdiği sıcaklıktan orada uyuyakalmıştı bay achilles. Öyle olsa da, kızmamıştı buna, herkesin kendine ait bir hayatı olduğunu anlamaya yetecek kadar anlayış sahibiydi: şatonun hanımefendisi benim, diye geçirdi içinden. Ama eğer kimse görüp, bilmeyecekse şatonun hanımefendisi olmanın ne faydası vardı ki? Ve bahçe kapısının önünde, şapel yoluna doğru bakarken, birdenbire annesi geliverdi aklına... O da dikilmişti orada öylece, uzun yıllar önce... bahçe kapısını açıp günlerdir ayağını atmadığı baba evine yollandı: babasının derme çatma işliğine girip, yüzündeki cüretkar gülüşle, orada dikilip, onu görür görmez telaşlanan vapore'ü seyretmeye koyuldu; saçma sapan bir şeylerle vakit öldürüyordu: içi asit dolu çatlamış porselen bir kupanın içine bakırdan bir para ve parça çinko atmış, büyük bir olasılıkla kendisi de ne olacağını bilmeden öylece bekliyordu. Şimdiyse sakar bir şekilde kupaya çarpıp devirmiş, içindeki asit döşemeye damlarken, bakır para da iş tezgâhının altına yuvarlanmıştı. Onu aramaya koyuldu... yere çömelip elleriyle tezgahın altını yokladı, sanki ondine'yle konuşmaya nereden başlayacağını bilmiyormuş gibi bir hali vardı. Papaz ziyaretime geldi, dedi. Ondine yüzündeki o kıskırtıcı gülüşle ona bakmayı sürdürdü. Papaz ziyaretime geldi, diye yineledi, sana şunu... şunu söylemem gerekiyormuş dedi, bir taraftan da beceriksizce aranmaya devam ediyordu ki tezgahın altında buldu parayı; bakışlarını elinekinde dikip, söylemesi gerekenleri düşünmeye koyuldu. Papaz onları görmeye gelmişti, evet ve vapore'e ondine'yi karşısına alıp, onunla baba kız konuşmasını öğütlemişti... Bunu sizin yapmanız gerekir, demişti vapore bunun üzerine; papaz olan sizsiniz... Hayır, siz onun babasıınız, diye

karşılık vermişti papaz da. Ve böylece bu pis işi birbirlerinin kucağına itip durmuşlardı... elbette bununla da kalmamış, dini meseleler, uyku halindeyken kendine bir eş bulan kabil ve söz konusu kadının menşei hakkında hararetle bir tartışmaya da girişmişlerdi. Kutsal kitap sizin tanrınızdan çok daha mukaddes olan, bütünüyle çocukça yazılmış şeylerle dolu, demişti vapeur...bütün bunlara daha bilimsel bir açıdan yaklaşılması daha yerinde olur... hem insanlar bugün hâlâ yok-sul ve cahiller, ama demek değildir ki bu hep böyle sürecek; bilimin herşeyi çok daha mükemmel biçimde açıklığa kavuşturacağı günler yakındır. Tabiatıyla son sözü söyleyen taraf olmak isteyen papaz, on-dine hakkında daha fazla bir şey söylemeden çekip gitmişti. Şimdi orada öylece dikilen ondine idi... bu da ne demekti, yoksa kızı onu alaya mı alıyordu? Vapeur asitten iyice kararlımış sikkeye dikmişti göz-lerini: tüm bunlara şimdi gülüp geçmek kolay tabii, dedi ve çatlamış kupanın içinde meydana gelen olayı anlatmaya geçti: bu bir elektrik pili, diye fısıldadı. Derken sorunlarla dolu hayatından, orada, içinde yaşadığı mezbeleden, ter-muren'den, karısından... ve ondan, yani kızı ondine'den bahsetmeye koyuldu. Kimseyi şunla ya da bunla suç-ladığı yoktu, daha çok bir özür, bir itiraf niteliğindeydi anlattıkları. Ondine'nin kafası biraz karışmış, duydukları onu şaşırtmıştı; tanrıya sığınıp kızılca bir kıyamet koparmaya, vapeur'ün kahpesinin ilahi bir cezaya çarptırılmasını boş yere bekleyen insanlara karşı bir kavga çıkarmaya gitmişti oraya... kendisine hâlâ utanmadan bayan ondi-ne diye hitap edip sonra da yardım dilenenlerle hem de. Ama ondine delici bakışlarını üzerlerine dikip, onlara neden hastalandıklarını, neden hep yamalanmış giysiler giyindiklerini sormuştu: vicdanınızı rahatsız eden bir şeyler mi var yoksa filature'de çalışmak için fazla-sıyla tembelsiniz de tanrı sizi ondan mı böyle durmadan cezalandı-rıyor, söylesenize?... Ve galiba geceleri de şato arazisine girip izinsiz tavşan avlıyorsunuz: dikkat edin de sizi orada iş üstünde yakalayan ben olmayayım!

TATLI DÜNYANIN YAPI HARCİ

Ne garip, diyor johan janssens, bir hikâyenin her okuyucuya Farklı biçimlerde etki edişi demek istiyorum... *yazar bize anlattıklarının vaporeur'un itirafı hakkında olduğunu söyledi gerçi ama bakanlıktan mösyö colson en çok da ondine'nin sözlerinden vurulmuşa döndü: dikkat edin de sizi ormanda yakalayan ben olmayayım!... Ben de öte yandan, şatoda ocağın başında geçene sahnedeki fazlasıyla etkilendiğimi söylemeden geçmek istemem.* Belki de bunun nedeni geçen hafta 1.pislik yuvaları dolaylarından evime gelerek şömineyi onaran işçilerdir: işe öncelikle bütün kapıları ardına kadar açarak başladılar ama bu kez de soğuktan sızlandılar, üstüne üstlük merdivenleri yanlarında getirdikleri iskeleler, halatlar, kovalarla bir güzel mahvetttiler... ama öğle olunca, sabahtan beri ocağın üstünde fokurdayan kahve için içeriye gelip, masaya kurularak sandviçlerini yediler. Bir de şu var tabii, bunun karşılığında bana kendi hikâyelerini anlattılar: yine bir gün, brüksel'deki büyük bir otelin şöminesini onarmaya gitmişler, şömine tavan arasındaki bir oturma odasındaymış; alabildiğine fazla sayıda konaklayacak oda olsun diye... duvar karoları parlak kırmızıya boyalıymış ve birkaç tane de hani şu devasa kirizlerden varmış üzerlerine yerleştirilmiş heykelleriyle... işte heykeller de... mobilyalarla epeyi uyumluymuş, şömine de keza, anlayacağınız her şey son derece şık! Duvarcıların işi bacadı onardıktan sonra terasa çıkıp derzini de yapmış; neyse işte, otelin avlusuna inip, içine daha evvelden yiyecek artıkları atılan kaplarda çimento harcını karmışlar... ve duvarcılardan yaşlıca olanı, hayatında daha önce ne kendinin yediği, ne de başkalarının yerken gördüğü türden yiyeceklerin çöpe atılışına şahit olunca, ki kendisi arada bir de olsa şöyle kakhahalarla gülmeyi seven bir insanmış, hani karnavalsa ve bir de açık saçık fıkralar anlatılıyorsa, hiç hayır dememiş anlayacağınız... ama bir gün, çimentoyu henüz karmışlarmış ki hanımefendinin teki otelin avlusundan içeriye arz-ı endam edivermiş, yanında gelen beyefendi de onu tuttuğu gibi çimento harcının içine atıvermiş, harç da öyle böyle değil, yarı beline kadar geliyormuş kadının... elbisesine, iç çamaşırlarına, ipek çoraplarına ve pabuçlarına varana dek her bir şeyi mahvolmuş. Üstelik son derece zarif, pahalıca şeylermiş bunlar, çünkü bizim duvarcı ustası, kadın bunları teker teker çıkarıp bir köşeye yığarken kendi gözleriyle görmüş, derken oradan birilerini alelacele göndermişler, ki gitsin de kutuları içinde yeni pabuçlar, ipek

çoraplar, iç çamaşırları ve bir de elbise satın alıp getirsin diye... ve o sırada, hanımefendi, biraz çakırkeyifmiş kendisi, çimento harcının içinde öylece durduğu yerde kahkahalarla gülerken, bizim duvarcı ustası da, yaşlıca olanı, kendi kendine şöyle deyivermiş: 1.pislik yuvalarından gelme bir işçinin böyle şeyleri görmeye mecbur bırakılması kendisine hiç reva değil... sonradan terasa çıktıklarında ise kafasında şöyle bir hesaplayınca, ½ saat içinde o hanımefendi için yapılan masrafın –yiyecek, içecek ve giyim– kendisinin ½ yıl teraslarda ter dökerek kazandığından çok daha fazla olduğu sonucuna varmış. Neyse derken, tüm bu konuşmaları ses çıkarmadan dinleyen iki duvarcıdan genççe olanı kahve fincanını elinden masaya bırakıverdi, belli ki hayalinde hâlâ o çimento harcına fırlatılan hanımefendiyi canlandırıyordu... ve yaşlı duvar ustası konuşmasını bitirirken de mevzuu şöyle kesip atıverdi: hayır efendim, böylesine bir şeyi görmek bize hiç de reva değildir, zira, farzı mahal insanın içinden 1.pislik yuvalarının oradaki evine de dönmek gelmiyor artık.

Johan janssens bir sigara yakıp konuşmasını sürdürdü: bir ihtimal şimdi de sizi beyninizden vurulmuşa döndüren şu duvarcı ustasının ağzından dökülen “farzı mahal” lafıdır... ama bana göre en etkileyici olan şey, kaldıkları otellerde tatlı hayat yaşayan bu insanların bir başlarına baca onarıp, derz yapmaktan aciz oluşlarıdır: insanın çimento harcının içine fırlatılmak için anormal bir takım arzularla yanıp tutuşabileceğini kabullenebiliyorsunuz, nedir ki, bir işçinin çatının tepesine çıkıp aynı çimento harcını orada kullanması gerektiğini kabullenemiyorsunuz.

TİPPETOTJE'DEN BİR ROMAN

Şapel yolu üzerindeki 4 villanın bahçesinde birileri toprağa çömelmiş, kazdığı çukurlara ormangülleri ekiyor, siz de diyorsunuz ki: birkaç tane de bana verseniz... aldığınız ormangülü fidanlarını o küçük bahçenize ekiyor, elinizin topraklı oluşuna aldırmandan yazı yazmak üzere çalışma masanıza geçip oturuyorsunuz: ne yazacaksınız peki şimdi...? Siz bunu düşünürken, içeriye tippetotje giriyor ve gelip omzunuzun üzerinden önünüzde duran, henüz başlık bile atmadığınız boş yazı kâğıdına bakıyor... Yazın şimdi, diyor size: tippetotje'den bir roman...

bu, tippetotje'nin 2 bölümünden oluşan romanıdır, I.bölüm: sırtı kambur ama yiğit bir delikanlı olan medard'ın öyküsü, işte bu medard güzel sanatlar lisesine gidip natürmort resimler yapmayı öğreniyor, ardından yaptığı resimleri ya satıyor ya da öylesine hediye ediyor, ama günü geldiğinde içinde bir takım duyguların uyandığını fark ediyor...neyse işte... o günlerden birinde bir kızcağız çıkıveriyor karşısına: tahmin edebilirsiniz artık o kamburunun nasıl sızladığını... zira dünyanın kamburu olmayanlar için yaratıldığına inanır oluyor medard... bu düşünce-sini yaptığı resimlere yansıtmaya başlıyor artık... o harikulade resimle-rine... ne ki, artık tablolarını satamaz oluyor, çünkü herkes onlara şöyle bir bakıp: hey medard, bunlar da nedir öyle, gerçekten çok çirkinler, diye tepki gösteriyorlar. Derken savaş patlak veriyor, falan filan işte... medard kamburu yüzünden kahroluyor, öyle ki bir gün hakkın rahmeti-ne kavuşuyor... gelgelelim, ölmenden önce hakkında kimselere bir şeycikler söylemediği tablolarının hepsini yakıyor: herkes ben varken kakhahalarla gülüyor, ama öldükten sonra arkamdan gülmelerine izin vermeyeceğim, diye düşünerek. II.bölüm: brüksel'de bir sanat galeri-sinde satışa çıkarılan resimler arasında, medard'ın yalnız natürmortlar yaptığı o yiğit delikanlılık zamanlarından kalma tablolar da yer alı-yor... nasıl olmuş da bu tablolar brüksel'e kadar ulaşmış, bilinmiyor... hem de o çocuksu stiliyle: kambur medard... neyse işte brüksel'den 22 franklık bir posta çeki gönderiliyor, galeride satılan natürmort eserin sahibi kambur medard adına... Medard'ın ölmüş olduğu, çoktan defne-dildiği ve en iyi eserlerini yakıp kül ettiği sonradan anlaşıyor, neden sonra 22 franklık çek medard'ın yaşlı babasına veriliyor, veriliyor ama adam hiçbir şey anlamıyor: şu kendi yaktığı resimlerinden biri mi yok-sa? diye soruyor. Hayır, değil, brüksel'de satılmış olanlardan biri diye cevap veriyorlar... Yani bu çeki almasının nedeni tablolarından birinin brüksel'de satılmış olması mı?... Hayır, değil, bu 22 frank resim için değil, eser sahibi olduğu için ödenen para... Eser sahibi olduğu için ödenen para da nedir?... işte böyle, tippetotje'nin romanından bu kadar, siz de sayfanın geri kalan kısmını dolduruverirsiniz artık.

TALİHSİZ YIRTICI HAYVAN

Su sözler – “dikkat edin de sizi orada yakalayan ben olmayayım!” ondine’nin son kozlarıydı ve o bunları olduğu gibi hiç aldırış etmeksizin bir köşeye fırlatıverdi... güya aldırış etmeksizin, çünkü bunun ardında neşesizliği, halsizliğini belki de acısını gizliyordu: bir gün gelecek ve bu oyunu kaybedecekti, bunu iyi biliyordu, her ne kadar şu andaki durumu hiç fena sayılmasa da: achilles’in evlenmesine şunun şurasında pek fazla kalmamıştı, evlenmek istiyordu achilles, ama işte kahretsin ki kendisiyle değildi. Benimle evlenmek istemiyor diye aklına geldikçe beyni zonkluyor, kanı çekiliyor ve bedeni sarsılıyordu. Parkın bir ucundan öbür ucuna kadar dolaştıkça dolaştı, aradaki mesafenin uzunluğuna bakmadan... bedenini ıslak çimenlerin üzerine bırakıp, baş ağrısından kıvranıncaya, katıla katıla ağladı... sonra ona geri döndü, biraz soluk görünüyordu fakat durumla yüzleşecek kadar sakindi: demek kendi sosyal statüsünden biriyle evlenecekti, yani şişko glemasson’un kız kardeşiyle. Ve ondine’nin düşünceleri ister istemez bayan glemasson’un o upuzun etekliklerine kaydı, adeta düşüncelerinde o eteklikleri havaya kaldırmaya çabalıyordu: bilmek istiyordu işte: düztaban mıydı, yoksa değil miydi? Farkına varmadan bunu yüksek sesle söylemişti: yok canım, yüzü hiç de öyle çirkin değil: o kocaman masmavi gözleri ve uzun sarı saçlarıyla bir taşbebeği, bir meleği andırıyor. Achilles ondine’nin içinden geçenleri anlıyordu: müstakbel karısıyla yalnızca birkaç kez karşılaşmışlar, ama onun bir gün karısı olacağına her ikisinin ailesi oturup kendileri karar vermişti... hatta o kadarına ki, henüz küçüklüklerinde verilmişti bu karar... dahası o yerleri süpüren uzun eteklikleri bay achilles de düşünmeden edemiyordu: son günlerde altını daha sıkça çizerek okumakta olduğu kitabı çıkarıp biraz okudu ona: kitap almancaydı, daha önce hiç öğrenmediği halde almancayı çok iyi anlıyordu ondine: insan dişleri dökük yırtıcı bir hayvandır. Başını kaldırıp ona baktı bay achilles. Ondine de başını kaldırıp onun gözlerinin içine dikti bakışlarını. Ve işte o an onun o güzelim gözlerinden nefret ediverdi, o iz süren, yırtıcı hayvan gözlerle turnaklarını geçirip onları oymak geldi içinden: sizden nefret ediyorum, diye düşündü, sizden nefret ediyorum, çünkü siz benim tarafımdan sevmeye layık değilsiniz. Düşünceleri yüz ifadesine öyle bir yansıdı ki, rahatlıkla okunabildiğinden bay achilles de bireyin değimsizliğine dair aşağıla-

yıcı bir konuşma yapmaya koyuldu: en sevdiği konulardan biriydi bu, yani bireyin ancak ve ancak kendini düşünebildiği ve öyle yapmayı da kendinde hak gördüğü... ama kendisi, yani achilles bu değimsizlikten sıyrılıp yükselecek, onun çıplak hakikatini de kabullenecekti: ben sizi sevdim, dedi, daha önemli, daha esaslı şeyleri düşünebildiğiniz için... farklı kutupları tek bir çatı altında toplama fikriniz ilkin biraz gülünç gelmişti doğrusu, fakat şunu da belirtmeliyim ki, ortaya koyduğunuz bu görüşle içinizde öteki kızlardan çok daha fazlasını barındırdığınızı ispat etmiş oldunuz. Kesin artık... diye bağırdı ondine... orada beti benzi atmış haliyle titreyerek oturuyordu. Bir daha asla bu evlilik meselesini açmayacağım, diye geçirdi içinden... Ah, akşam nasıl da durgun ve ağırdan ilerliyor, nasıl da geçmek nedir bilmiyordu o inanılmaz genişlikteki oturma odasının içinde, şu gramer kuralları ne kadar aptalca ve rahatsızlık vericiydi öyle: maskülen ve feminen... her zaman karıştırırdı zaten hangisi hangisidir diye, maskülenin feminen olduğunu varsayıyordu, zira ter-muren diyalektinde kızlar için 'masken' terimi kullanılırdı. Ve saatler, uzun saatler geçmiş gibi gelmişti ondine'ye, tanrıya şükür ki, bu zaman zarfında onun evliliği hakkında ağzını açıp da tek kelime etmemişti, ama kafasını kaldırıp saate baktığında o uzun, kasvetli akşamın yalnızca bir saatinin geçip gitmiş olduğunu anladı: öylesine, sudan bir sebepten kavga çıkardı: dünyadaki en bedbaht kız kendisiydi, fransızca derslerini bir türlü aklında tutamıyordu ve ondan nefret etmeyen bir allahın kulu bile yoktu, dahası onunla kavga etmediği sürece hiçbir adama gönül veremezdi.

JOHAN JANSSENS, BİR ASLAN ADAM

Brüksel'de sağda solda gezinen o çiçekleri andıran kızları gördükçe, diyor johan janssens, elden bir şey gelmiyor ve erotik düşler görüyorsunuz işte... ne var ki, geçenlerde gördüğüm düş öylesine erotikti ki, bilinçaltım bile utanıp sabahında onu anımsamama mani oldu: duyumsadığım vicdan azabı benzeri bir duyguydu, bir şeyler vicdanımı kemirip duruyordu, çünkü gördüğüm o düşte topluma, halka ve kendi aileme ihanet etmişim gibi geliyordu bana... Sonra vitrinleri gezip, durumu telafi etmek niyetiyle, karım ve çocuğum için ufak te-

fek armağanlar satın almak istedim, ama gelin görün ki, beni rahatsız eden o duygudan kurtulmam mümkün olmadı, sanki tuhaf bir dünyanın içinden geçmişim gibi: bugün ancak, o da belli belirsiz, balta girmemiş ormanlarda, yanan ateşlerin etrafında tamtam davullarının eşliğinde danslar eden zencilerin ayrımsayabileceği türden iptidai bir şehvaniyetin hüküm sürdüğü tuhaf bir dünya benim bu sözünü ettiğim.

ve birdenbire gördüğüm düşten ufak bir enstantaneyi yeniden hatırlayıverdim: oturmuş, kızlarının ilk ay hali kanaması münasebetiyle düzenledikleri şenlikte dans eden zenciler hakkında bir kitap okuyordum: içlerinde en yaşlı olan zenci kadın, figürleri cinsel birleşmeye özgü hareket ve duruşlardan oluşan bir dansa ilk kez olarak yeni yetme kızları davet ediyordu, kızlar bu figürleri taklit ederken, bir taraftan da ateşten aldıkları içi kaynar suyla dolu bir çömleği taşımak zorundaydılar... bu cinsel birleşme dansını yaparken hiçbir surette çömleği dökmeleri ya da düşürmemeleri gerekmekteydi... derken erkeklerin arasından en güçlü olanları dansçıların oluşturduğu halkanın ortasına girdi ve burada birleştiler... bu esasında yalancı bir cinsel birleşmeydi, çünkü erkekler kızların içinde kaldığı süre zarfında yaşlı kadınlar da dans etmeyi sürdürdüler, ama kızların içine girmiş olan erkeklerin hareket etmesine ya da tohumlarını içeriye boşaltmalarına hiçbir surette izin verilmiyordu... ve bu sırada, dairenin tam merkezinde, bacaklarının arasında, sanki üçüncü bir bacakmış gibi yere değen olağanüstü büyüklükteki kamışıyla dans eden bir zenci duruyordu.

ve ofise vardığımda geçilmesi gereken bir reuters haberi beni bekliyordu, işte tam o sırada düşümden başka bir enstantane zihnimde canlanıverdi, size bunun ne olduğunu anlatmayacağım, çünkü zaten gazetede okuyabilirsiniz: aslan adamların dansı ve pençeleriyle kurbanlarını korkunç bir şekilde yaralayışları... dar-es-salaam... kendilerinden aynı batı afrika'nın leopar adamları kadar korkulan bu aslan adamlar tanganyika'nın singida havalisinde insanın kanını donduran türden çok sayıda suç işlemişlerdir.

ve bu haberi hazırlayıp mürettephaneye gönderdikten sonra, ben, yani johan janssens başımı öne eğiyorum, sanki şu şüphelilerden, hani düşünde üçüncü bacağıyla dans eden ve ilk ay hali kanaması şenliklerini tertipleyenlerden biriymişim de yaşamı yaratan yasalara uygun bir biçimde yaşıyormuşum gibi... ama bir taraftan da yırtıcı bir hayvan gibi yorgun ve tembelce gezinen, haliyle yaşamı yok eden yasalara uygun biçimde yaşıyormuş gibi.

ON YIL SONRA NEREDE OLACAĞIM BEN?

Benden nefret etmeyen bir tek allahın kulu yok... dedi ondine. Yapayalnız olduğunu, onu kimsenin anlamadığını da ekledi sözlerine ve bakışlarını göklere çevirip tüm bunları hak etmek için ne yapmış olduğunu sordu... Sizin de, sizin de aklınız fikriniz hep o evliliğinizde, diye haykırdı... oradan uzaklaşıp, kendini bir odaya kilitledi. Bay achilles kapıyı yumruklayıp durduysa da çare etmedi: ondine ne onun yüzünü görmek ne de ona bir şeyleri izah etmek istiyordu, çünkü kendi zihninde zaten her şey birbirine karışmış, arapsaçına dönmüştü. Hem zaten onu istese de nasıl anlamış olabilirdi ki? Ona öylesine uzaktı ki... bu evlilik... herkes evlenir, ama hiç kimse sevdiği kişiyle evlenmezdi... bu ebedi ve ezeli olduğu kadar değişmez herhangi bir doğa kanunundan farksızdı. Hem zaten insan sevdiği kadına ne yapabilirdi ki? Tapınır, ona şiddet göstermeye cesaret edemez, sonra da onu kimsenin erişemeyeceği yüksekte duran bir haçın üzerine mi yerleştirdi? Böylelikle bu, kadın için de bir komediye dönüşecekti, gün boyunca haçın üzerinde kolları iki yana açılmış, öylece asılı durup, teşhir edilmek... gece oldu mu da, gizlice haçı terk edip, kendisini her gün biraz daha az seven birinin kollarında yine kendisine bir kahpe gibi davranılmasına izi vermek... bacakları ayrı bir biçimde. Achilles de böyle düşünüyordu. Nasıl olursa olsun: sevmek, sevmek, birilerini sevmiş olmaktan hâlâ öylesine uzaktı ki o. Sahip oldukları diğerkâm duygular yüzünden acılara gark olanları düşündükçe içi kararıyordu. Ve kollarını ondine'ye dolayıp parmaklarını onun kahverengi saçlarında dolaştırdığında –harikuladeydi gerçekten, o kalınca hayvan kürkü– bunu daha çok içindeki kederi iyice boğup, derinlere gömmek için yapıyordu: yürekten inanıyordu buna, insanın dişleri dökük yırtıcı bir hayvan olduğuna... hayatın kazara var olduğuna inananlardandı... insan ırkının, vakti gelince yerini bambaşka, daha akıllı bir varlık türüne bırakmak üzere yok olup gidecek, zincirin halkalarından sadece biri olduğunu inanıyordu: ve tüm bu nasır tutmuş teorileri birbiri ardına sıralarken üşüyor, üşüdükçe de kendini ondine'nin aşkıyla ısıtıyordu. Beni asla unutmamalısınız, dedi ve kendi bencilliğinde ondan gerçekleşmesi olanaksız şeyler istedi: kendini gülmekten alamadı ondine ve unuttuğu öfkesinin yerine yepyeni bir duygu yerleştirdi, evet, nefretinin yanı başında bir yerlerde boynuzlarını çıkarıveren bir aşağısama duygusuydu bu. Hadi ama

yapmayın, diye yanıt verdi. Bakın şimdi de siz romantikleşiyorsunuz, nasıl olur da insan hayatı boyunca yalnızca tek bir kişiyi düşünebilir ki? Ben sizi sevdim, neylersiniz ki, ludovic'le yetinmek zorunda kaldım... bana o sahip oldu...peki ama şimdi ona ne oldu, nereye gitti, ben neredeyim, 10 yıl sonra nerede olacağım ben?... ve sonra, siz kendi bencilliğinizde beni düşünmüyorsunuz bile: düğün gününüzde ter-muren'de tefe koyacaklar beni! Her ne kadar bunları geride bırakıp, aştığını düşünse de... içi burkuluyor, kolu kanadı kırılıyordu, elindeki en yüksek koz kartlarını atmaya başlamaktan başka çaresi yok gibi görünüyordu.

NIHİLİZMDEN REALİZME İKİNCİ YOLCULUK

Sanırsınız ki, I. Dünya Parlamentosu toplantısı vücuda gelmiş ama tabii ki böyle bir şeyin ne bu yıl ne de önümüzdeki 50 yıl içinde gerçekleşmesi mevzubahis değil- kahramanlarınızın hepsi de buradalar; ön sırada müzik hocasıyla bir içim su karısı lucette artı bozuk sinirleri ve zayıf kalbiyle kendi karınız oturmaktalar, diğerleriyle ya oturuyor ya da ayakta duruyorlar: ressam tippetotje, şair-gazeteci johan janssens, bakanlıktan mösyö colson. Profesör spothuyzen ise aranızda katılamayacağına dair özürlerini göndermiş olduğundan mevcut değil. Toplantıyı açıyorsunuz ve 2. yolculuğa start veriliyor: johan janssens romanınızda Güzel insanlardan çok az bahsettiğinizi söylüyor bize... öyle ya, ben de kendi payıma uzun süredir merak edip duruyorum, acaba insanları seviyor muyum, yoksa onlardan nefret mi ediyorum diye, tabii genel anlamda, romanımı onlara yardım etmek amacıyla mı yoksa onları yerden yere vurmak için mi yazdığımı da: gelin görün ki, işinden içinden bir türlü çıkıp da bu sorunun cevabını veremiyorum: ama şu kadarını söyleyebilirim ki, her ne kadar tek yumruk olup, bir çatı altında birleşmenin faydalarını göremeyen insanların beni illet ettiğini keşfetmiş olsam da, onlardan ne denli bıkmış olduğumu tahmin edemezsiniz. Görüyorsunuz ya, hollandalı ultra-kızıl yazar, şair ve ressamların genel mahiyette çıkarttığı bir bültenden kestiğim bu makaleyi ele alalım, burada ilk olarak şunu iddia ettiklerini okuyoruz: bireysel bir dışavurum kültürel ve toplumsal bir gereklilik olarak değerlendirilecekse eğer, o

halde konu, biçim ve içerik olarak kendi döneminde geçerli olan koşulların her dönem için de geçerli kılınabilir olması gerekir– ya da: şapel yolu hakkındaki romanımızı yazmakta olduğumuz üslupta yazmayı sürdürmeli miyiz yoksa öncelikle günümüz koşullarını karşılıyor mu diye kendimize sormamız mı gerekmektedir– ortaya attıkları ikinci iddiada ise, sanatın toplumsal koşulları kendisinde yansıtan, üretim güçlerinin gelişimi üzerine temellendirilmiş ve sınıfsal bir yapının hâkim olduğu bir toplumda uzlaştırılmaz antitezler tarafından nitelendirilmiş toplumsal bir doğası olduğunu vb. vb. söylemekte. İsterdim ki şimdi bu makalenin altını imzalamış olan ultra–kıızıl yazarlar ve sanatçılar gelsin ve nihilizmden realizme yaptığımız bu ikinci yolculukta aramıza katılsınlar, ki biz de onlara, açık söylemek gerekirse, sanat ürünlerini verirken ya da yazarken kendilerinin her zaman toplumsal koşulların, üretim güçlerinin gelişimi üzerine temellendirildiğini tetkik edip etmediklerini vesaire sorabilelim... veyahut, benim gibi, salt yaptıkları işin *kendisinden* haz aldıkları için yazıp yazmadıklarını. Yoksa öbür türlü nasıl yapacaklar da yorgun ve aç bir şekilde akşam eve döndükten sonra, kimseye iyi akşamlar bile demeden, oturacaklar bomboş bir yazı kâğıdının başına?... Belki çok sonraları, insanları sevdiğim ve onların payına yüklendiğim toplumsal bir görevi yerine getirdiğim söylenecektir ardından... ama her seferinde bir dolmakalemin kağıt üzerinde çıkardığı o yumuşacık sesi duymak arzusunu ve yüreğinizin derinliklerinde varlığını hissettiğiniz o yaratıcılık hazzını çıkartıp bir kenara atarsanız... bütün dürüstlüğünüzle daha iyi bir dünya görebilme arzusuyla yanıp tutuşmak, benim gibi, geceler boyu, bir pislik yığınının başka bir şeye benzemeyen bir şeylerle yüzleşerek çalışmaya yetiyecek midir diye kendinize sormalısınız. Ve sonra onlara, şunu da sormak isterdim: kendi toplumsal problemlerinizin dışında başkaca toplumsal problemlerin de var olabileceği acaba hiç aklınıza gelir mi?... turalım ki, toplum bir vücut, birey de bir hücre ve ben, yani johan janssens, diğer hücrelerin çekiciliğine kapılabileceğim gibi onları pekala itici de bulabilirim... ben, yani johan janssens belki gündüzleri saygın bir gazeteci ve şairim, fakat geceleri, cinayet ve soygun peşinde koşturan aslan adamlardan biri olamaz mıyım?

Sessiz kalıyorsunuz ve ultra–marksist sanatçılardan biri çıkıp size bir cevap verecekmişçesine bakınıyorsunuz etrafınıza... ama bakışlarınız, kahramanlarınızın o çok iyi bildik yüzlerini yakalıyor sadece... derken onlardan 1'i karşılık veriyor: sanki bir at üzerine bahis oynu-

yormuş gibiler, şu malum teoriyle, hangi at olduğuna bakmaksızın... diyelim ki sosyalist bir at... ötesine gelince, kendi gözlerini kendi parmaklarıyla oymaya davranmışlar umurlarında bile değil.

ÇİÇEKLER ARASINDA BİR YILAN

Ondine son ana kadar achilles ile kaldı: ince sezişli oluşu... anlayışlı tavırları, achilles öyle düşünüyordu... ondan kopmasını güçleştiriyordu. Ondine önce düğün armağanlarını birlikte seçmeyi sonra da gidip düğün buketi için çiçekçiyle görüşmelerini önerdi: doğrusu zevksiz biri olduğu söylenemezdi, ama achilles yine de müdahale etmek durumundaydı, zira aşırı gösterişli şeylere bayılıyordu, beğenisi biraz burjuvaydı... Achilles bu lafı öylesine edivermişti, boş bulunduğu bir anda, ondine şaşkınlıkla ona çevirdi bakışlarını: ne yani küçümsenecek bir şey mi burjuva olmak? Burjuvayım ben işte, demişti sersem babası iftiharla... hem sonra etrafındaki her şey paramparça olup, çaresizliğe düştüğünde kendisi için de hep sığılacak son liman olmamış mıydı bu? Şimdiyse gayri kabil, değersiz bir şeylere başkalaştırılıyordu: idareci sınıfın aşağısamasıyla emekçi nefretinin odak noktası haline gelivermişti... nedir ki, kişisel beğenisini değiştirebilmesinin, yavanlaştırmasının mümkünü yoktu işte: kanındaydı; bir kuyumcu dükkanına girip bileziklere baktılar: şöyle daha gösterişli pahalıca bir şeyleriniz yok mu? Diye sordu. Elinden bir şey gelmiyordu işte, farklı bir kişiliğe başkalaşmaya zorlayacak değildi ya kendini. Altın plakalardan oluşan zincir biçimli bir bilezik çıkardılar görmesi için, ne var ki beğenisi için fazlasıyla sade buldu bu parçayı... aralarından parıltılı gözleriyle bir yılanın kıvrıldığı çiçeklerle işlenmiş bir parçayı seçti; nasıl görüldüğünü görmek için kendi bileğine taktığında ister istemez 2 fabrikalı kasabada hep en güzel giysileri giyinen bayan glemmasson'a gidiverdi aklı: babası tasarruf ve kredi bankasının kurucu hissedarlarından ve ticaret mahkemesinin başkanıydı, büyükbabası ise vaktiyle sedan arabalara binerdi... hatları incecik ve sarışındı, tıpkı bir meleğe benziyordu... yo hayır, ondine onun düztaban oluşunu asla mevzubahis etmemiştii, bunu yapmaması ne denli zor, imkansız bir şekilde zor oldu ise de: orada öylece dikildiği yerde bileğine taktığı altından yılanı hayranlık

dolu bakışlarla seyretti. Bir semboldü bu: altından, incecik ve narin bir hayvan: ömrü oldukça ondine'nin onun yerine seçmiş olduğu bir şeyleri üzerinde taşıyacak olan öteki kadının imgesi. Düztaban da üstelik! Birdenbire ağzından dökülüvermişti işte, çaresizliğinde.

Evet, bileğine öyle çok yakışmıştı ki bilezik, ona bakmaya bile cesaret edemediğinden, başını öteki tarafa çevirdi... achilles diğerini seçti, altın plakalı olanını... ve bu sırada bileğinde o artık soğukluk ya da tuhaflık hissi vermeyen, tersine, ONUN sıcaklığına çoktan alışmış, adeta bedeninin, ruhunun, benliğinin en derinliklerinde yatan bir şeylerin parçasıymışçasına duran bilezikle öylece dikiliyordu ondine de: onu alıp, sanki ondine ona hiç temas etmemişçesine, yeniden vitrindeki yerine yerleştirdiklerinde, gözyaşlarına hakim olamayacağını biliyordu. Bay achilles parayı ödedi. 2 bileziği de satın almıştı: plakalı olanıyla, çiçek işlemelerinin arasından kıvrılan yılanlı olanını... ama ondine yine de gözyaşlarına engel olamadı... bileğinde takılı bilezik ve gözlerinde yaşlarla çıktı dışarıya: öyle ki kapının açıldığını bile fark etmemiş başını çarpıvermişti. Arabaya bindiklerinde, achilles'in şöyle dediğini duydu: en nihayetinde siz de bir kadınsınız. İşte bu herşeyi unutturuverdi ondine'ye... evet, o aşağısıma duygusunu da.

YÜCE ŞEYTAN AŞKINA

Bay achilles derenancourt, yani bir senatör ve iplik fabrikası filature'nin sahibi, tasarruf ve kredi bankasının kurucu hissedarı olan yaşlı bay derenancourt'un oğlu ticaret mahkemesinin başkanı ve aynı zamanda yukarıda adı geçen tasarruf ve ticaret bankasının da başkanı da olan glemmasson'un kızıyla evlendi. Kilise avlusuna kırmızı kadifeden bir tente kurulmuş, antreye serilen halıda 3 papaz tarafından karşılanmışlardı, adeta ulu İsa gökten yere inecekmişçesine, buhurdanlıklar buhurla, vazolar takdis edilmiş suyla dolurulmuştu... nikah şahitliği yapmak üzere yabancı memleketlerden bir ordu mensubu hazırda bulunmuş, ön taraftan yürüyen çok sayıda çocuk taşıdıkları çiçeklerle öyle bir devasa buket oluşturmuşlardı ki gelinin ayakları kimsenin dikkatini çekmemişti: ve ter-muren'de herkese içsinler diye flüt kadehlerde bira ikram edilmişti, 3 kişiye 1 şişe düşmüştü, bu harikulade bir jestti ya şişenin kendi paylarına

düşen üçte biri için insanların kıyasıyla bir kavgaya tutuşmaları da üzücüydü doğrusu... ondine kilisenin girişine dikilip izlemeye koyulmuştu: bay achilles ne orada dikildiğini, ne de onun hayatının en kötü gününü yaşadığını fark etmişti: artık o şişko glemmasson'un kız kardeşiyle evliydi ve şimdi glemmasson, achilles'in sevgilisini ani patlak veren bir şefkat fırtınasıyla devralıvermişti... gelin görün ki, ondine'nin beğenisine hitap edecek incelikten yoksun, ölesiye tatsız biriydi: hiçbir şeye inancı yoktu: ne tanrıya ne de onun buyruklarına inanıyordu, katolik piskopos yanlılarından biri olmasına rağmen... benden korkuyor musunuz yoksa, diye sordu ondine'ye... aslına bakarsanız, evet, diye yanıt verdi... ve ilişkiyi bitirdi. Doğrusu, onun için haddinden fazla şişman oluşu, o üç kat gıdısı ve sanki hemzemin geçitten ağır aksak ilerleyerek geçen küçük bir tren gibi hırıltıyla soluşuyuydu ondine'yi soğutan: ne zaman oturacak olsa, soytarısı altına bir sandalye çekerken, inildemesiydi. Bu soytarının onun yanından ayrılmasına asla izin yoktu. Ayrıca, bay glemmasson, tıpkı bay achilles gibi, tıpkı ondine gibi kendini dünyanın merkezi olarak gördüğünden, soytariya şöyle bir bakıp, belki de bu sefil ucubenin de kendini le nombril du monde¹⁹ olarak görüyor olabileceğini geçirdi aklından ondine. Ludovic ile yeniden buluştuklarında kendini onun kollarına atıverdi; hiç vakit kaybetmeden doğruca o mobilyalı odaya gitmek istedi: sanki çöküşünü hızlandırmak istiyor gibiydi. Ardından, bir süreliğine de achilles'in erkek kardeşi, hâlâ o aynı ufak hazlalarının, düşkünlüklerinin peşinden giden, hastaymış gibi yapıp günlerce yataktan çıkmayan hassas ruhlu norbert'lerinin sevgilisi oldu... kendine has düşkünlükleri yüzünden onun ne ondine'ye, hatta ne de başka ondinelere ihtiyacı vardı. Ve bir gün norbert derenancourt'un elindeki bir paketi kimselere sezdirmeden alelacele ortadan kaldırdığını gördü ondine: her şeyini kaybetmişti, hatta uzaktan utanma duygusuna benzeyen bir şeylerini bile: paketi çekip aldı norbert'in elinden ve onun gözü önünde kurcalamaya başladı içini: bir çift cambaz ayaklığıyla, olağandışı uzunlukta beyaz renkli bir cüppe çıkmıştı paketin içinden... onu acı acı alaya alarak, geceleri şapel yolu'na çıkıp Sırık Kadın'ı oynamak için hava aşırı soğuk olmuyor mu diye sordu: norbert'in beti benzi atıvermiş, ondan sessini çıkarmamasını istemişti: kimseye bir şey söylemeyeceksiniz, anladınız mı, şeytanın

kim olduğunu bildiğinizi ağzınızdan kaçırıp da bir allahın kuluna bile anlatmayacaksınız, yoksa sizi öldürürüm. Neyle peki diye sordu ondine. Zaten bir delilik yaptığını hiç hesaba katmayıp bir ikincisine kalkışarak, bu kez onu neyle öldüreceğini gösterdi: çelik bir bizdi bu alet. Elindeki bizle ondine'nin önüne dikilip ondan yemin etmesini istedi: "yüce şeytan aşkına" diye başlayan... ondine yemin edip, oradan ayrıldı, kendini hasta hissediyordu, ettiği yeminin bir şakadan öteye anlam taşımadığını bildiği halde üstelik... iki alavere dalavere onu korkutmaya yetecekmiş gibi: sanki insanın kendi ruhunu şeytana satabileceğine inanıyormuş gibi ha ha!

KUYRUKLA BALIK AVI

Zehir gibi bir ayaz ortalığı kasıp kavursa da kurt, reinaert'in kapı eşiğinde oturmuş bir taraftan saygı ve huşu içinde dua ederken, bir taraftan da o zavallı başındaki yanıklar geçsin diye bekliyor, kendisine verilen o 1 parça yılanbalığının avantajıyla, şeytanın pençeleriyle başını tıraş edişinin dezavantajlarını ölçüp tartıyordu; dahası bu havada bu kapı eşiğinde oturmaktan her yerim de dondu. Tam o sırada reinaert gelip isengrinus'un omzuna hafifçe vurdu, tıpkı sükûnet içindeki keşişlerin yaptığı gibi, sonra da ona bir amcanın resmini çizmeye koyuldu, belki de içlerinde en dindar olan... dahası içeride bir ziyafet şöleni almış başını giderken, acımasız soğuğa aldırış etmeden dışarıda oturan, ama içinizi rahat tutun siz, hani azizlerden biri demiş ya, takdir ve kabule giden yol gözyaşlarıyla ıslanmıştır diye... hem ayrıca ne demişler, mübarek olan açla susuz kalandır; sizi tutulmak için bekleyen en semiz yılanbalıklarıyla kaynayan bir göle götüreceğim. Kurt, reinaert'in bu sözlerinden adamakıllı etkilenmişti, kekeleyerek: bir ozan olmadığını biliyorum, ama gerçekten de dinlemeye degecek şeyler söylüyorsun... derken hızlı adımlarla şatonun arkasındaki donmuş gölete geldiler, ter-murenliler gelip içinden su çeksinler diye kalın buz tabakası kırılarak bir delik açılmıştı yüzeyine: bakın, kovaları hâlâ orada duruyor. Ve reinaert: bütün yapmanız gereken içi yılanbalığıyla dolana kadar kovayı tutmak, diyince... isengrinus da, ahmağın teki olmadığını gösterircesine: en iyisi kovayı kuyruğuma asıp suya sarkıtmak ve arkamı deliğe dönerek öylece oturmak, diye ekledi. Amcasının kur-

nazlığı karşısında reinaert hayretle başını salladı... sanırım bu şekilde epeyce balık yakalamış olacağız, dedi kurt. Bunun üzerine iki kurnaz keşiş sarsıla sarsıla gülmeye başladılar, hoş reinaert amcasını devamlı uyarıyordu: öyle sarsılıp durmayın amca, yoksa balıklar kovadan kaçıp gidecekler, diye. Reinaert'in uyarısını dikkate alan isengrinus bu kez taş kesilip, hiç kıpırdamadan oturdu ve bu sırada hem kovanın hem de kuyruğunun çevresi yavaş yavaş buz tutuyordu... reinaert'e göz kırpıp fısıldadı kurt: ısıyorlar, ama biraz daha durup kovanın ağzına kadar dolmasını bekleyeceğim. Gelgelelim, çok geçmeden reinaert amcasının kovayı sudan çekip çıkarmak için beyhude yere uğraşıp durduğunu fark etti: reinaert, bana yardım et, bütün gece oturup dua etmekten sanırım artık mecal diye bir şey kalmadı bende, üstelik bu yılanbalıkları galiba kuyruğumu ısırp koparacaklar. Ama reinaert şöyle karşılık verdi: görüyorum yine haddinden fazla tamahkâr ve açgözlü davrandınız. Ağzına kadar dolu bir kovadan aşağısı kurtarmaz beni deyip durdunuz, şimdi de kovayı çekip kaldıramıyorsunuz işte! Fakat tam o sırada baron dere-nancourt avlanmak üzere şatosundan dışarı çıkıverdi... derken bir de ne görsün?... göletteki donmuş deliğin üzerine çömelmiş öylece duran bir kurt muydu yoksa? Atından yere atladığı gibi kurdu kesip 2'ye biçmek üzere çekiverdi hemen kılıcını... gelin görün ki buzun üzerine düştü ve başladı kaymaya... sağa sola savruldukça, kılıcı da kurdun kuyruğunun bir kısmını uçuruverdi ve kurt, tuhaf bir pantomim gösterisi sergileyişine filan aldırmadan, köpeklerden kaçıp, göz açıp kapayana kadar toz oluverdi buzun üstünden... bir eli kanayan deliği üzerinde, diğeri yara bere içerisindeki kafasında eve, karısı cadı hersinde'ye geldi... fırsat bu fırsattır diyerek hemen başının etini yemeye başlayan hersinde'ye: boş gezenin boş kalfası, serserinin önde gideni, nerelerdeydin yine? Sus sus, beni keşiş yaptılar, dedi kurt, bunun üzerine hersinde, peki kuyruğun nerede acaba diye sorunca kurt şöyle yanıtladı: kuyruğu olan keşiş de nerede görülmüş tanrı aşkına?... yarasını sarıp yatağına yattı ve düşünmeye koyuldu: gerçekten şimdi düşünüyorum da başımın her seferinde belayı girmesi biraz da şu reinaert'in yüzünden. johan janssens.

DUVARA DAYANMIŞ HAYALET

Ancak bir sonraki akşam norbert derenancourt ondine'ye hydesville– new york'lu fox kız kardeşlerin²⁰ öyküsünü anlattı: öylesine korkmuştu ki, çekildiği köşede daha fazla tek başına oturmaya cesaret edemiyordu... gidip biraz yakınına oturmak için norbert'ten izin istedi, gerçi o şeytanın kendisiydi ama onun tam arkasında, karanlıkta havada asılı duran, belli belirsiz ve ne olduğu anlaşılmayan suretten farklı olarak, hiç değilse istese, elleriyle dokunabileceği bir şeydi: onun kollarını kendine doğru çekti ve fox kız kardeşleri yanıtlayanın şeytanın kendisi olup olmadığını sordu; onun evet dercesine başını salladığını görünce korkudan tüyleri iyice ürperdi. Size bunu izah edemem, dedi norbert, çünkü çok daha fazla korkarsınız bu sefer. Neydi öyleyse? Ondine'nin havsalasının alabildiği şu oldu: insanın içinde farklı bir kişi vardı, bu onun kendi ikizi, bir şeytan, hayvani bir hayaletti ve kişi öldükten sonra bile bir süreliğine daha yaşamını sürdürüyordu bu varlık... suratının ifadesi son derece ciddiye norbert'in; bakışlarını ondine'nin tam arkasındaki karanlığa dikmişti, adeta orada... Ama ondine bu gerçek olamaz diye haykırdı, siz... siz... onun ne olduğunu kestiremiyor, ne söyleyeceğini bilemiyordu: siz kendi kendinizle çok fazla oynamışsınız, diye haykırdı ve sonra da koşarak dışarıya çıktı, şapel yolu'nu bir solukta ardında bırakmak için... ama işte o peşinden geliyordu, elindeki o sivri, kesici aletle, üzerine çullanıp onu oracıkta öldürecekti kesin... soluk soluğa kalmıştı, sendeledi, artık soluk alamıyordu... devam edemeyeceğini anladı, sırtını labor'un duvarına yaslamakta buldu çareyi; ertesi gün filature'de çalışan kızların oradan geçerken vapeur'un ondineke'sini şeytan tarafından karnı deşilmiş bir halde bulacaklarını düşünmek çok tuhaftı. Yanına gelmiş tam arkasında duruyordu, kendini savunmak aklının ucundan bile geçmedi... lakin nasıl da yanılmıştı öyle, norbert titreyen eliyle onun kolunu tutmuş ve demin söyledikleriyle ne kastettiğini sormuştu. Demin söylediklerim mi? Hatırlamaya çabaladı... evet, dedi, aşırı uyarılıyorsunuz, ama bir kadına asla dokunmuyorsunuz, size şu kadarını söyleyeyim,

20 Gaipen aldıkları haberlerle daha önce işlenmiş cinayetleri ortaya çıkaran ve medyumluklarıyla modern spiritüalizmin gelişimine ve popülerlik kazanmasına önayak olmuş üç kız kardeş (Ç.N.)

bunun size hiçbir faydası olmayacak, bir çaresine bakın bu işin, yoksa aklınızı yitireceksiniz. Sadece dinliyordu, küçülmüş ve korkmuştu norbert: tüm yaşamı boyunca şüphe edip durmuştu... bu... bu... ondine, ya söylediklerinde haklıysa!... ya gördükleri bir be-yin rahatsızlığının mahsulünden öte bir şey değilse! Elbette hemen kendini savunmaya geçti: şimdiye kadar gördüğüm ne varsa onları başkaları da gördü, dedi... ve biraz önce söylediğiniz, hani yalnızken kendi kendimden haz alışım, bu doğru değil. Ah, hadisenize, bana masal okumayın, diye karşılık verdi. Nasıl bir durumda olduğunuzu anlayabilmeme yetecek kadar vakit geçirdim sizinle. Ve böylece roller değişmiş oldu: norbert ona gizli ilimleri öğretecekken, şimdi ona en ilkelinden, ter-muren'deki en kara cahil hödüğün bile bir başına öğrendiği şeyleri öğretecek ondine'nin öğrencisi oluvermişti: ondine ona ilk dersini labor'un soğuk duvarına yaslanarak verdi, sahiden de, sizi güldürmeye, yo hayır, ağlatmaya yeterdi doğrusu: başlayamadan bitivermişti. Ve orada, başka gecelerde hayaletçilik oynadığı tam o noktada öylece dikilip hüngürdediği için ondine de gülmekten kendini alamamıştı, acımasızca, insafsızca.

LA FEMME NUE DE TER-MUREN

***D**e Notre correspondant particulier: ter-muren est une petite ville de 2 usines labor et filature... la dender y roule ses flots... c'est sur ses rives qu'un ouvrier de l'usine labor décrouvrit le lundi le cadavre d'une femme entièrement nue, affreusement mutilée et dans un état de putréfaction... le corps ne portait aucun vêtement ni byou qui pourraient aider a l'identification de l'inconnue... seule une jarrettière noire a chaque jambe retenait un lambeau de bas... chaque articulation était tailladée si l'assassin avait essayé de sectionner le cadavre... n'en a-t-il pas eu le temps?*

TER-MUREN'DEKİ ÇIPLAK KADIN

Muhabirimizin özel haberi: ter-muren labor ve filature adında 2 fabrikalı küçük bir kasaba... dender nehri tam ortasından geçiyor... nehrin kıyısında, labor çalışanlarından bir işçinin pazartesi günü, çıırılçıplak, hunharca katledilmiş ve çürümeye yüz tutmuş bir kadın cesedi bulunduğu bildirildi. Yapılan ilk incelemede maktulün üzerinden kimliğinin tespit edilmesine yardımcı olabilecek bir giysi ya da mücevher çıkmadığı kaydedildi... yalnızca, her iki bacağında siyah bir jartiyere bağlı naylon çorap parçaları bulundu... katil ya da katillerin maktulün bedenini kesip parçalara ayırma niyetiyle kol ve bacaklarda derin kesiler bıraktıkları belirlendi... yoksa vakit mi bulamamışlardı?

ÖTESİNE GELİNCE, HERŞEY İŞTE
ŞÖYLE BÖYLE

Ondine oturmuş, kardeşlerden birinin yatağında düztaban bir kadınla yatarken, ötekinin de Sırık Kadın kılığına girip şapel yolu'nda hayaletçilik oynadığını düşünüyordu. Tüm bunları biliyor olmak ve sessiz kalmak içini acıtıyordu: onun anormal olduğu sonucuna varıp, bir tımarhaneye kapatabilirlerdi eğer sağda solda bunları konuşacak olursa. Herşeyi olduğu gibi kabullenmeye çabaladı, ama önce unutmaya çalışmıştı, şarabın, itiş kakışın ve döşemenin üzerinde oradan oraya çekilen iskemlelerin çıkardığı korkunç acı çığlık benzeri seslerin eşliğinde –bay glemmasson'un o orta çağdan kalma kulaklarına müzik gibi gelen. Hiç çekinmeden içtikçe içip, sarhoş oldu ve hep böyle olacağını anlamasını öğretti kendisine: yöneticilerle oturarak, onların sınıfına hiçbir zaman dâhil olmadan, dedikodu yapıp, başkalarının kuyusunu kazmak, ruhunu kapının dışında bırakırken, bedenini içeride rehin bırakmak. Oysa geceleri ya da demiryolu boyunca yaptığı uzun yürüyüşlerin tek başınalığında, katırtırnaklarının ötesinde, bu hakikati kabullenmeyi reddediyordu. Hatta bu hakikatten korkuyordu. Ve sırrına varılamaz, ancak 16 yaşındaki bir kızın duyumsayabileceği bir keder içinde şöyle diyordu kendi kendine: erkeklerin bir kadını yalnızca bir vajina olarak görmeleri ne kadar

da aptalca. Of, ne kadar da üzücüydü. Oysa... ve etrafına şöyle bir bakındı ‘oysa’ derken... eskiden kendimi avutabileceğim hep bir şeyler olurdu, nelerdi acaba bunlar? Orta sınıfa, burjuvaya ait oluşu ve fransızca bilmesiydi: ama şimdi bu düşüncelerine yeniden kavuşabilmesi olanaksızdı, adeta bilinçdışı belleği bunları büsbütün unutmak ister gibiydi. Hoş böylesi de daha iyiydi ya, yoksa öbür türlü, orta sınıfa ait oluşun ve tüm öteki şeylerin pek fazla bir şey etmediğini, ancak işte şöyle böyle olduğunu anlayıverecekti... tıpkı babasının, 2 hafta boyunca durmadan, bu ay günlerden bir gün akşam yemeğinde balık yiyeceğiz deyişi gibiydi. Balık, balık diye neşeyle bağırırmıştı— ve sonra, ögle yemeğinde ancak tuzlanmış balık yiyebilmişlerdi.

KONVEYÖR KAYIŞINDAKİ HAMLETLER

Canınızın hiç mi hiç çalışmak istemediği bir anda çıkageliyor profesör spothuyzen... çünkü bir kez daha bunun ne faydası var ki diye merak etmeye başladınız... hiçbir faydası yok; yazdığınız kitabın içinde kimse NE yazdığınızı okumuyor, bunun yerine herkes yazdığınızı kitabın içinde okumak istediğini okuyor... hem sonra bunun dışında başka bir şey daha var, daha fazlası var: günümüzde bireyin genel anlamda boğuştuğu umutsuzluğun sizin yazar olarak sismografi, kaleminizin de ileriye ve geriye oynayan iğnesi olduğu gerçeği: zayıf olduğu için iflas eden kalp ve birbirine geçmiş, iyide iyiye karışmış bin bir sorunu açıp onları birer birer çözmeye henüz ya da artık muktedir olamayan zihin. İşte tam o sırada çıkageliyor profesör spothuyzen, elleri kolları, zihni ve gözleri hepsi de devinmekte, elektrik yüklü, kıvılcımlar saçıyor ve diyor ki: evrensel entelijansiya fabrikasında paskalya bayramı olduğuna göre hamlet üzerinde şöyle hızlı bir inceleme–araştırma yapmak istedim: hamlet, sizin şu müzik hocanızın iddia ettiği gibi, içsel tefekkürün insanı deliliğe sürüklemesi değildir... hamlet ölçüp biçerek ve önceden tasarlayarak birçok farklı açıdan sıfır noktasına, bir sonsuzluk noktasına sürüklenir: ölü bir noktaya. Ve profesör spothuyzen konuşmasını sürdürüyor, şimdi size hamlet’in rastgele seçilmiş, buyrultusal bir vaka değil de, günümüzde hatırı sayılır derecede ağırlığını gösteren genel mahiyette bir sorun olduğunu göstermek istiyorum. Tıkanıp kalmış makinenin homurtularını duyanlar, bu hususta bir şeyler

yapılması gerektiğinin bilincindedirler... öte yandan içlerindeki o duyarlı olanlar ise oturup bir köşeye, ellerini alınlarına koyup kafa yormaya başlarlar... nedir ki, düşündükçe devamlı surette olası yanıtlar keşfederler, ve her olasılığın kendi içinde yepyeni sorunlar yarattığını görürler... fakat bu sırada tıkanıp kalmış makinenin homurtuları daha yüksek, daha canhıraş bir hal almıştır, koşullar Eylem için haykırmak-tadır ve sonra aptallar gelip eyleme geçerler: derler ki: doğru ya da yanlış mı bilmiyoruz, biz yalnızca eyleme geçip daha sonrasında düşüneceğiz... başka bir ifadeyle... daha sonrasında duyarlı insanlardan düşünmelerini isteyeceğiz... Tam bu noktada profesör spothuyzen'e müdahale etme ihtiyacı duyuyorsunuz, çünkü korku ve çaresizlik hissi yüreğinize hızla yayılarak sizi ağzınızı açmaya zorluyor: ama şu da var ki, uygarlığımızın tarihinde, her olası eyleme geçmiş olanlar hep aptallar olmuştur, ama duyarlı insanlar da ne yapılması gerektiği konusunda fikir üretmek dışında parmaklarını kıpırdatmamışlardır, öyle değil mi? Profesör spothuyzen elektrik yüklü ellerini, kollarını ağzını ve gözlerini oynatıyor ve alay yüklü bir ifadeyle şöyle diyor: Bilemiyorum, zira ben argümanlarımın önce notunu düşer, onları daha sonra düşünürüm; şu an için kendimi ve vaktimi yalnızca tarihin sayfalarındaki hamletleri aramakla kısıtlamış bulunmaktayım: politikacılar, iktisatçılar, devlet adamları, profesörler... koşullar eyleme geçilmesi gerektiğini haykı-rıp, inilderken, ölçüp biçmek ve önceden tasarlamak suretiyle ölü bir noktaya varanları arıyorum: nereye bakarsanız bakın, karar verme aşamasına geldiklerinde geri adım atan o mühim adamlardan görürsünüz... sözgelimi... Ve siz gittikçe ağırlaşan yüreğiniz ve vicdanınızla profesör spothuyzen'in kimleri örnek olarak saydığını duymuyorsunuz artık: kendinizi düşünüyorsunuz, bireyden bireye, partiden partiye, felsefeden felsefeye geçerek, ama hiçbir yerde rahatlık bulamıyor, hiçbir yere sığamıyorsunuz... ve anlıyorsunuz ki yazmanın da bir faydası yok, çünkü biliyorsunuz, siz yazdıkça Çözüm'e ulaşmanız olanaksız.

DOĞANIN KUCAĞINDAYIZ, AMA ÇOK FAZLA AĞAÇ YOK

İki nisan yağmuru arasında müzik hocası bir protesto açıklaması yapmak üzere uğruyor yanınıza: hamlet'in içsel tefekkürünün deliliğe ya da ölüme sürüklediğini söylediğim doğru değil... ben yal-

nızca deliliğe ya da ölüme sürükleyenin içsel tefekkür olduğunu söyledim... ölüm derken Ölü noktayı kastettiğimi de belirtebilirim. Aynı zamanda, fırsat bu fırsattır diyerek profesör spothuyzen'in yanında şimdiye kadar hiç olmadığı kadar aptalca bir suali kendisine yöneltmiş olduğunuz gerçeğine de dikkatinizi çekmek isterim... şayet bilge olan lehte ve aleyhte olanları bir aptaldan çok daha iyi ölçüp tartıyorsa, bu demek değildir ki HİÇBİR eylem başarıyla gerçekleştirilmemiştir... oysa öte yandan şu anlama gelmektedir ki, kuşku bir yandan, aptalca gerçekleştirilmiş sürüyle eylem bir yandan durumu iyiden iyiye kaotik bir hale sokmaktadırlar. Kaostan söz açılmışken, siz, yani yazar, salt çağımızın bunalımını açığa vurmakla kalmıyorsunuz, siz aynı zamanda bilmeden kaosu da biçimlendirip anlamlandırıyorsunuz... Şimdi tutup şapeli yolu hakkındaki romanınızın el yazmalarını sakladığınız dosyayı açacak olsam, nasıl ki kumaş, iplik ve iğneler tıkıştırıldıkları bir çekmecedan suratınıza doğru fırlayıverirler, kaos da tıpkı öyle o dosyaların içinden taşıp sağa sola dökülüverecektir; bu karmakarışıklığa baktıkça afallıyorum, düzensizliği gördükçe aklım yerinden oynuyor, dağınıklık kanımı beynime sıçratıyor: tam şöyle düşünmeye başlıyorum: ***işte şimdi ondine hakkında bir şeyler öğreniyorum, onun kuşkularını, hayatında her şeyin şöyle böyle oluşu yüzünden düştüğü bunalımı...*** işte o anda siz çıkageliyorsunuz, KENDİ kuşkularınız ve KENDİ bunalımınızla ve profesör spothuyzen'e bunun çağımızın içinde bulunduğu genel koşulların genel bir problemi olduğunu söyletiyorsunuz. Şapeli yolu adlı romanınız tarihin tozlu raflarına kaldırılmasın, zamana yenik düşmemesin istiyorsanız, ona belirli bir düzen getirmek zorundasınız... ve lütfen düzeni biçimle karıştırmayın... şöyle ya da böyle uydurup, sistemli ve düzenli olan her şeye karşı duyduğunuz tiksintiden dolayı ortaya çıkardığınız bir biçemi kullanmanızda beis görmüyorum, ne var ki, anlaşılabilirlik ve düzenin o ebedi ve ezeli kurallarına bu bünyede yer vermek zorundasınız: sözgelimi, birbirine geçivermiş çeşitli ana temalar neden birbirinden farklı renklerle belirtilerek verilmesin ki?... diyelim ki, bay brys ve ilk sosyalistler, johan janssens ve gazetesi için kırmızı kullanabilirsiniz... ***ve sözü ondineke ve jeanninekelere, değişimsiz dünyaya ve şaşaalı dünyaya veyahut dipsiz bir boşluğa doğru yuvarlanan uygarlığımıza getirdiğinizde kahverengi kullanabilirsiniz...*** dahası hamlet ve kuşkuların, bunalım ve çaresizliğin bahsi geçtiğinde de safran sarısını vesaire kullanabilirsiniz... çünkü şöyle bir gözünüzün önüne getirecek olursanız fikirden çok renk olduğunu görürsünüz.

Bunun ne faydası olacaktır diye itiraz etmeye kalkışabilirsiniz elbette, zira siz bugün romanınızı yalnız kendiniz ve sadık birkaç dostunuz için yazmaktasınız... Ancak yarından sonra ya da 700 yıl içinde, o da hiç değilse dünyanın geri kalanıyla birlikte infilak etmediyse eğer, roman yayımlanmış olacak ve siz de muhtemel okurla bir anlaşmaya varmak zorunda kalacaksınız, ki okur dediğiniz çıkıp doğada gezmeyi, kırlarda dolaşmayı sever, hani labirentler biçimindeki her dönemecinde bir yön tabelası bulunan patikalarda ya da Mon Repos'ta dolaşmayı severler, eğer buralarda dolaşırlarsa öğle yemeğine geç kalmayacaklarını da bilirler... ama içinde kaybolma, yolunu yitirme ve sevgili annesini bir daha görememe korkusuyla, yırtıcı hayvanlarla ve vantuzlarını çıkar-mış pusuda bekleyen insan yiyen bitkilerle dolu bir ormana benzeyen o hakiki doğayı hiçe sayacak, lafının edilmesine bile tahammül edemeyecektir. Nisan yağmuru kesilip de güneş yeniden yüzünü gösterdiğinde müzik hocası dışarıya seğırtiveriyor... manzarayı kapatıp, karısı bir içim su lucette'yi arayıp bulmasını engelleyecek pek fazla ağacın olmadığı ter-muren kırlıklarının keyfini çıkartmak üzere.

DÖNEMSEL BİTKİNLİK

Ondineke'nin içinde adlandırılmayan, her şeye karşı duyduğu bitkinlik benzeri bir şeyler vardı, sanki hakkında hiçbir zaman konuşmadığı o ay döneminin bir parçasıymışçasına dönemsel olarak geri gelen –hep beklenenden bol olurdu– ama her ne kadar son günlerde bunun sıkıntısını yaşamıyor olsa da, huzursuzluğu enikonu artmıştı, dahası hiç olmadığı kadar gücenik hissediyordu: bu durum onun için bir hayat yorgunluğuna evirilivermişti: ah, canı cehenne-me, bana ne, diye karşılık veriyordu insanların konuştukları şeylere hiç aldırış etmeksizin. Bay brys'in fabrika sahibi yaşlı bay derenanco-urt tarafından görüşmeye çağırılması ve kendisine ya muhasebeci olarak kalıp hastalık fonu adını verdiği zırvalıklara bir an önce son vermesi, ama yok eğer işten atılmak ve sonuçlarına katlanmak istiyorsa da o zaman sağda solda bu şekilde konuşmaya devam etmek arasında seçim yapması yönünde bir ültimatom verilmesinden ondine'ye neydi... hayır bay brys'ı açlığa talim ettirip, sesini kesmekten ya da işini bitirmekten söz eden olmamıştı... şimdi ter-muren'de başını almış

giden dedikodulara bakılırsa kendisine 14 günlük bir mühlet verilmiş, hastalık fonuna üye kaydı yaptıranlar da işten çıkarılmışlardı: halk o günlerde barut gibiydi, hayat daha bir telaşlı, daha bir hummalı sürmekteydi; ortada hiç neden yokken kahkahalar atılır, küfürler edilir ya da ağlanırdı; havaya sinmiş olağandışı, bilinmedik bir şeylerin korkusu vardı... değişimin... belki de yeniliklerin, ama o hep aşına oldukları dünyayı bütünü bütününe değiştirecek türden olanların: dünya başını almış böyle nereye doğru gidiyor, diye soruyorlardı birbirlerine geceleri filature'den vardiya çıkışında. Liza ondine'nin evine gidip sokak kapısını çaldı, eşikte dikildi... hatta ona saygılı bir şekilde bayan ondine diye hitap etti, sanki okul sıralarında birlikte oturanlar kendileri değilmişçesine... başı öne eğikti, ondine'nin kapısına, gidip kocası için konuşabilir mi diye lütfen rica etmeye gelmişti, zira onu da işten atmışlardı... hem bay brys bunun sosyalist bir birlik olmadığını söylemişti, ne çare ki, ondine oralı bile olmadı ve omuz silkmekle yetindi... kocası yararına birkaç laf etmesinin fayda etmeyeceğini söyleyebilirdi ona, çünkü bugün işe geri alınsa, yarın başka bir birliğe, belki de gidip dosdoğru sosyalistlere katılırdı nasılsa... ama şu bitkinliği, her şeyden, hayatın kendisinden bezmiş oluşu, şu aptal, ödle k liza'nın kapı eşiğinde öylece dikilişi ve bay brys'la onun tekerlemeleri... şimdi oturup kendisi için tekerlemeler uydurabilirdi işte, şöyle bir şeyler: bay brys'tır benim adım, ak düşüren saçlarıma kaygılarım... midesinden boğazına doğru yükseliyordu bulantı. Liza'yı iteleyerek, kapayıverdi sokak kapısını ve düşünce silsilesini kaldığı yerden didiklemeye koyuldu yeniden: tiksintiyle öğürerek oracığa kusuverecekti, çünkü kimse, kendisine benzeyen hiç kimse yoktu... bir ihtimal norbert dışında... muhakkak ki hayata dair duyduğu tiksinti onu da anormal bir yöne sürüklemişti... diğer bir deyişle ondine'nin KENDİ görüş açısından bakıldığında anormal geliyordu insana norbert... kaldı ki bu tiksintinin, bu nefretin ta kendisiydi ona gidip bir çift cambaz ayaklığı aldırıp, insanları zaten olduklarından daha fazla delirtmeye iten ve yakından incelediğinde ondine'ye KENDİ nefretini, KENDİ tiksintisini hatırlatan şey.

FAZLASIYLA KARMAŞIK

Siz de bir dilim kek ister misiniz? diye soruyor karınız bakanlıktan mösyö colson'a bütün o hayhuy içinde... Hayır, teşekkürler, bir aspirini tercih ederim, diye yanıtlıyor mösyö colson, başım çatlayacakmış gibi ağrıyor. Ve size doğru dönerek, bugünün dünyasının fazlasıyla karmaşık bir hale geldiğini söylüyor... bunu salt, dünyanın sonsuza dek değiştirildiği, yeniden biçimlendirildiği, ters yüz edilip, katlanarak havaya uçurulduğuna dair bin 1 çeşit görüşle dolu makalelerin yer aldığı şu ya da bu dergiden değil... dergilerin dışında da, içinde neden yaşadığımızı hemen hiç bilmeden yaşadığımız, dahası içinde yaşayan hiç kimseye dair hiç bir şeyi anlamadığımız – hatta başkalarının bizi anlamamasına hiçbir surette tahammül edemezken anlamaya da yanaşmadığımız– gerçek dünyanın kendisinden öğreniyoruz. Bugün biri çıkıp sola, yarın oldu mu da sağa dönmek istiyor, sabahında uzak oluşuna verip veriştirirken, akşamına huzur ve derinlik için yanıp tutuşuyor, bu arada başka biri çıkıp tamamıyla aynı şeyleri istiyor, ama tersine bir sırayla, öyle olunca, karşı karşıya geçip, kafa sallayarak böyle bireyler yüzünden dünyanın ne hale geldiğinden dert yanıyorlar. Öte yandan her bir unsuru kendi bireysel gardına sıkı sıkıya tutunan kitleler kitle olarak kalıyor... ve bir bakıyorsunuz ki kağıtlardan oluşan bir çığ dünyayı, yani bizi çekivermiş içine, tıpkı okulda anlatıldığı gibi, o bembeyaz yumuşacık örtüsüyle kaplayıvermiş üzerimizi: her gün yeni bir bakanlık, kurum ya da otorite peyda oluyor... aralarında ender de olsa özel teşebbüs olarak kalmayı başaranı da var kapı zilinin üzerine tehditkar bir uyarı yazısı iliştilmiş olan: burada kurum murum yok diye... ve siz onca kırtasiye, onca evrak işiyle boğulmaktayken, bunları imzalayıp, damgalayarak üzerlerine birer fotoğraf ilişitirdikten sonra sizin elinize tutuşturan memur da hepsinin yükü altında gömülüp kalıyor... gözlerinizin gördüğü, ellerinizin temas ettiği her şeyin üzerinde bir numara var: bakanlığın yemekhanesindeki gibi, hani size önce numaralı bir bilek verirler, sonra bunu götürür, üzeri numaralı bir yemek kuponuyla değiş tokuş edersiniz ve gidip üzeri numaralanmış bir masaya oturursunuz: geçenlerde bizim patronla bu konudan söz açıp epeyce bir güldük, iç cebini şöyle bir yoklayıp yemek kuponunu arandı, ne ki, çıka çıka üzerine telefon numaraları karalanmış bir masa takvimi yaprağı çıktı cebinden... Ve benim başlattığıma son noktayı koyuverdi, gaddarca: yani dünyanın bir karmakarışıklık, bir kırtasiye angaryası çıkının altında yok olup gitmekte olduğunu söyledi.

bakanlıktan mösyö colson aspirinini içtikten sonra italya ile ilgili iki ayrı gazete kupürü çıkarıyor cebinden: 1. kupür: ‘ahlaka mugayir bulunduğu’ gerekçesiyle sartre tarafından yazılmış bir romanın yasaklanması yönünde bir kanun teklifi, 2. kupür: yurttaş olmaları sıfatıyla sahip oldukları haklara halel gelmesin diye hafif meşrep hanımları haklarından mahrum etmemeye yönelik bir kanun teklifi.

... VE FAZLASIYLA KATI

Bir de şu var tabii, diyor bakanlıktan mösyö colson, aspirinini içtiği aynı akşam... dünya salt giderek daha fazla karmaşık bir hale dönüşmekle kalmıyor, katılıyor da: değimsiz, çaresiz insanlığımızın bütün o demirin, camın, betonun ve çeliğin arasında içinde parçalanmasına, öğütölüp ezilmesine, darmadağın ve dümdüz edilmesine izleyici kalmak zorunda bırakılıyor: tiyatronun önündeki geniş kaldırımında elinde fotoğraf makinesiyle öylece dikilen adama bakın –gerçek bir insan sarrafiymişçasına kendisine en uygun kurbanları seçmesini biliyor ve siz bakışlarınızı o tarafa çevirdiğiniz an, kurbanlarının kimler olacağını görüyorsunuz: bir kadın ve sırtına bir çuval yüklenmiş oğlu... onlar yaklaştıkça, eli deklanşörün üzerinde hazır bekliyor, ne ki, tam o sırada kadının ayağının topalladığının farkına vararak duruyor, kadının fotoğraf filan satın alacağı yok. Ve birkaç dakika sonra da, kör oluşunun üzerinden fazla zaman geçmediğini varsaydığınız bir delikanlı görüyorsunuz, çünkü öyle görünüyor ki, elindeki beyaz bastonuyla yürümeyi yeni yeni öğrenmeye başlamış, yepyeni takma gözleri de belli ki fabrikadan çıkalı çok olmamış... yanındaki iki arkadaşı ona belli etmeden aralarında konuşuyorlar: fazlasıyla tereddüt ettiği nasıl da belli oluyor. O konuşulanları duyuyor, fakat hiçbir şey söylemiyor, tereddüdüyle baş edebileceğini onlara göstermek istercesine, yepyeni takma gözleri ve bastonuyla, cesurca yürümeyi sürdürüyor. Peki dün ve bugün daha başka neler gördüm, yarın ve bir ertesi gün neler göreceğim bakalım?... şunu ya da bunu göreceğim, ama tüm bunları yazmaya, hatırlamaya ya da bakıp aranmayı sürdürmeye cesaret edebileceğimi sanmıyorum, bunları yapmak benim gücümü aşar zira: bugünün dünyası kendi gözleriyle gördüğü şeyler karşısında yüreği sızlayan benim gibi biri için fazlasıyla karmaşık, fazlasıyla katı... ve yalnızca makineler ve

çiftlikler arasında yaşamaya ayak uydurabilmiş olanlar yollarına devam edebilirler: sözgelimi kapıyı açmadan önce vurmaları gerektiğini belli belirsiz kestirebilen ve bu yüzden dışarı çıkmadan önce kapıya vuran yaratıklar gibi... ve ötesine gelince, hani şu yüreği, gözleri, biraz aklı olanların ise kağıt, çelik ve cam çığının altında yitip gitmeleri işten bile değil, bir yolunu bulup şu dünyaya insaniyet namına yeniden bir şeyler kazandırılmazsa eğer.

EZELİ PERPETUUM MOBİL MAKİNESİ

Ondine'nin bulantısı gün geçtikçe dayanılmaz bir hal almak-
taydı: sanki gırtlığında... daha derinde, çok daha derinlerde
ancak asitli bir şeylerle temizlenip gidecek boğum boğum birikmiş
balgam var gibiydi, bu yüzden salamura ringa balığından başka bir
şey yiyemez olmuştu, ağzından pis kokular yayılmasına aldırmadan,
ama boğazından başka bir şey geçmiyordu işte. Garip bir özlem du-
yuyordu çocukluğuna, çiçeğe durmuş katırtırnaklarının orada dizle-
rinin üzerine çöküp dua ettiği günlere... niçin peki? ... belki de sil
baştan, yepyeni bir başlangıç yapmak, iyi ya da kötü ama farklı...
evet farklı bir başlangıç yapabilmek içindi. Ve bazen, sofraya oturmuş
hiçbir şeyi umursamadan paparasını yediği zamanlarda, apansız bir
öfke nöbetine tutuluyordu, kaşığını sakat kalmış elinde tuhaf bir
biçimde tutarak, yediği paparayı üstüne başına döküp durduğunun
ayrımına varmadan karşısında öylece oturan aptalca bakışlı valeer
yüzünden... her geçen günle birlikte daha fazla içine kapanan anne-
si yüzünden de öfke nöbetine tutulduğu oluyordu: onu götürüp bir
tumarhaneye kapatacakları günün çok yakında olduğunu biliyordu.
Evet, belki de bu ondine'nin asıl sorunuydu: çok ötesini görebiliyor-
du, bütün açık seçikliğiyle... ayaklarında hâlâ küçücük bir çocuğun
ayakkabılarıyla giderek yaşlanıp, güçten düşen birinin imgesi gitmi-
yordu bir türlü gözünün önünden.

Gerçi yine de salt bununla kalmıyordu, bambaşka bir şeylerin sonu-
cuydu: göğüsleri içlerine süt toplanmışçasına canını acıtıyordu... çok
değil kısa bir süre sonra da karnında bir takım kıpırtılar duyumsamaya
başladı: o aylarda komşular bir şeylerden kuşkulanasın diye endişe-

lendiğinden evden dışarıya adımını atmadı. Babasından korkmasına lüzum yoktu, zira onun gözü ezeli perpetuum mobil makinesinde başka bir şeyi görmüyordu, makineye şöyle bir bakıp gülümsedi, sonsuza dek sürecekmiş gibi gelen hareketlilik asıl onun kendi karnındaydı, hayat ve yeni hayat, hiç sona ermeden sürgit devam eden... yorgun, tükenmiş ve yaşlanmış olan da kendiliğinden yitip gidiveriyordu işte; solup ölüyor, yeni gelecek olan için gübreye dönüşüyordu: sersem babasının bir arpa boyu yol kat edeceği filan yoktu, pas tutmuş, hurdaya dönmüş demiri yepyeni, ısıldayan demire çevirmesi olanaksızdı. Annesi de hiçbir şeyin farkında değildi: ondine halini ondan gizlemeyi aklının ucundan bile geçirmemişti zaten; hastaymış gibi yapıp öğleye kadar üzerinde geceliğiyle evin içinde dolaşıyor, ikindilerini de, üst kata çıkıp, bir köşesinde soğanların, bir köşesinde elmaların çürüdüğü odada biraz uyuyarak geçiriyordu... yanında biraz su, bir battaniye ve ot şilte getirmişti odaya ve çatlamış bir aynada kendini incelediğinde, karşısında hayattan istediği hiçbir şeyi elde etmeye fırsat bulamadan ihtiyarlayıvermiş bir kadının suretinin durduğunu anladı: bu düşünceyle pişmanlığı ve öfkesi iyiden iyiye artmış, evdeki herkese cehennem olup gitmelerini söylemişti... bilhassa valeer'in ne sesini duymaya ne de yüzünü görmeye tahammül edebiliyordu; ona dinin belli başlı kuralları ve iffetsizliğin kötülükleriyle ilgili sualler yöneltilmiş, öyle ki valeer utancından kıpkırmızı kesilivermişti: ayrıca onun ayıbını yüzüne vurup, elinin sakatlığını hep bir mazeret biçimi olarak kullandığını, sokağa çıkıp kendine iş bulsa bu kusurunu unutabileceğini söylemişti. Nedir ki, sersem çocuk ağzını açıp da sakatlığının asıl sorumlusunun ondine olduğunu söyleyip –tanrı biliyordu ya böyle bir düşünceyi aklından bile geçirmiyordu– cevabı yapıştıramamıştı, çünkü valeer'in aklı fikri kuzinlerindeydi, hal böyleyken ondine'nin bu söyledikleriyle korkudan deliye dönmüştü.

SATILIK GAZETE

Johan janssens sevinç, üzüntü, pişmanlık ya da tatmin belirtisi taşımayan bir yüz ifadesiyle, editörünü görmek için yaptığı son brüksel yolculuğundan söz etmeye koyuluyor, tavrında bir vurdumduymazlık seziliyor: büroya girdiğimde bir de ne göreyim, metni gazete sayfalarına öyle bir aktarışları vardı ki, adeta bir araba dolusu tuğla-

yı yere boşaltıyor ya da tıka basa dolu bir kovayı yere boca ediyorlar sanırdınız: sanki gedik ve delikler kapatıldığı sürece bir sorun kalmayacakmış gibi... ve mizanpaj işini de ressam tippetotje'den yapmasını istediler, ama teoride, zira bu işe parmağını bile sürmesine izin yoktu, zaten mevcut mizanpajı karmakarışık edip, yerine kendi yaptığı mizanpajı koyacak olan bir yazı işleri müdürü vardı nasılsa; maaşını göz önüne alacak olursanız, tippetotje alelaide bir editörden fazlası değil, öte yandan, yine maaşını göz önüne alacak olursanız, Yazı İşleri Müdürü ise en doğrusunu, en iyisini bilen yetkili. Tüm bunlar olurken gazetenin kalitesi, ciro beklentisi ve kâr haddi de düştükçe düşmekte... ve yolda kime denk gelsem, sanki benim kendi hatamış gibi, ilk olarak gazete-ye ne haller oldu böyle? Diye soruyorlar. Biz onu satın alıyoruz çünkü biz... evet niye ki?... biz kendimizi onun yanında başka bir gazete daha satın almaya mecbur hissediyoruz, şöyle ağız tadıyla bir gazete *okumak* istediğimizden. Burada birinci savaş öncesi üslupla yazılmış en yavan politikaların bahsinden başkaca bir şey yok, öyle ki, sayfalarını açmaya kalkıştığınızda dahi delirecek gibi oluyorsunuz, dahası her şeyin karmam çorman edildiğini görüyorsunuz, haberler de hep bayat, iki gün öncesinin haberleri. Ve gazete battığından, üzerinde daha az para harcanyor, daha az para harcandıkça da gazete daha Derinlere batıyor: ve dün büroya girdiğimde bir de bakıyorum ki, ön sayfada, başlığın bitişiğinde, bomboş bir alana bir reklam verilmiş: İLAN İÇİN KİRALIKTIR diye, tıpkı müşkül zamanlardan geçen değimsiz bir zanaatkârın sarı bir kartona yazıp pencereye astığı ilandaki gibi: satılık ayak ısıtıcısı.

ZÜĞÜRT

Sizin şu gazetenin hikâyesi, diyor bakanlıktan mösyö colson, beni *ondine ve ötekilerinin* anlatıldığı onca sayfadan çok daha fazla etkiledi: tamı tamına öyle, zira johan janssens bütün bunları o vurdumduymaz tavrını elden bırakmadan anlattı, böyle şeyler beni alıp götürür, bakanlıktan mösyö colson, çünkü değimsiz kişisel bir davadan çok daha Fazlasını barındırdıklarını sezerim içlerinde... şu alman karikatürist ressam hani yalnızca özenli ve iyi yapılan işlerle alakadar olduğunu, ancak dünyanın güzelliğini tasvir eden görkemli sanatın kendisi için hiçbir şey ifade etmediğini söyleyen georg grozs'un haya-

tı ve eserleri hakkında daha yeni bir kitap okudum. Yalnızca hogarth, goya ve daumier. İlk bir illüstratör ve gazeteci, bir sanat erbabı, öteki emekçiler için emek veren bir emekçi olmak istemiş. Ne var ki, sanatçı bir emekçi olmaya görsün, o durumda bir sınıfa dahil olur ve o sınıfın bilincini ediniverir, bireyselliğini bütünüyle terk ederek başka bir sosyal doktrine muhalif duran bir doktrinin hizmetine girer... grosz da bu mantıktan kaçamadı... 1914–1918 dönemi sonrasında gelen mütarekenin ilk yıllarında ideolojilerin bu muhribi marksist ideolojiyi benimsemiş, aşırı sol doktrine de fütürist ve dadaist etiklere yaptığı gibi kucak açmıştı: almanya'yı inkârı mutlaklı: yapmaya çalıştığı tek şey kuzularla kurtlar arasındaki, iyilerin partisiyle kötülerin partisi arasındaki farkı görmektir: devrimci gazetelerde çizdi, ne yaparsınız ki, aşırı sol kanattan devrimci gazeteler onun çizimlerini reddetti... dolayısıyla o da çizimlerini ufak çaplı propaganda organlarında yayımladı, ki bunlardan biri 1919 yılında kendi kurduğu ve 3.sayısından sonra yayın hayatına veda eden "züğürt" dergisiydi.

ÖLÜ MUMU

Johan janssens konuşmasını sürdürüyor: ve tüm bunlar olup bitirken gündemde gazete hakkında yapılan günlük toplantılar var, benim de bu toplantılara katıldığım olur, bir gün yine gittiğimde hepsini ellerinde dünün gazetesiyle öylece otururken buluyorum: başlık biraz daha geniş olmalıydı, şu tarafa da bir sütun gelmeliydi... şu muhabirin haberi yalnızca 1 gün gecikmeliydi, bu sefer epeyi erken davrandık. Baş makale Fevkalade olmuş, diyorlar yazı işleri müdürü tek-göz kaptana... gelin görün ki, kültür yaşamımız hakkında ağızlarını açıp da tek kelime etmiyorlar, ben oradayım diye... ancak toplantıyı terk edersem kültür yaşamımız hakkında görüşlerini bildiriyorlar: bir işe yaramaz, yine fazlasıyla enternasyonal, bir alman karikatürist-ressam, georg grosz diye biri hakkında, dahası hiç kimse bu georg grosz'un kim olduğunu da doğru dürüst bilmiyor bile, hem sonra çizimlerindeki işçi figürlerine hep son derece çirkin şeyler yakıştırıyor... sanki mühimse-miyormuş gibi... şu berlin hamamları adlı çizimine bakıyorsunuz, hani bir işçi akıllara seza mayosuyla güneşte uzandığı yerde bizim gazetemizi okurken, karısı da şişman kalçalarının bıyıklı bir adam tarafından

gıdıklanmasına göz yumuyor... bu sırada bir köşede de küçük bir kız pantolonunu indirmiş kakasını yapıyor... bütün bunlar şapel yolu hakkında bir roman yazan şu rezil boon'un üslubunu andırıyor: hem insanlar bize ne der sonra!..., bunların yerine, şu flaman ultra-marksist entelektüellerin -hani sadece doktora derecesi olanların katkıda bulunduğu: dr pascalius prostituaan ya da artık adları her neyse- dergisi hakkında ve "nietzsche, faşizmin müjdecisi", "d.h.lawrence, bir faşist"; "sartre, bir neo-faşist" ya da "fransa'daki parti georg grosz'un çizimleri ve rezil boon'un romanları gibi şeylere karşı savaş açtı" konulu makaleler yayımlamamız gerekirken üstelik. Her neyse, en iyisi toplantıya kaldığımız yerden devam edelim, bakalım beğenmediğimiz başka neler var? İşte, film sayfası, zira avangart bir film hakkında, masereel'in fikri işte, bunun yerine görmeye değer bir film hakkında yazmak varken: ama her şey bir tarafa, başmakale fevkalade bir üslupla kaleme alınmış doğrusu, son derece sade bir dille, olabildiğince politik, öbür savaş öncesinin o harikulade üslubunda kaleme alındığı belli... ve elbette mizanpaj, o da harikulade, inşaat iskelesinin yukarısından aşağıya boca edilen bir harç teknesi gibi... tebrikler! Ve yazı işleri müdürü tek-göz karşılık veriyor: teşekkürler. Ben de tippetotje'nin yanına gidip, büyük ofiste bir toplantı olduğunu haber veriyorum ona, tippetotje soruyor: toplantı dünün gazetesini için yapılmıyor mu?... çünkü gelecek sayıdan söz edildiği görülmüş bir şey değildir de ondan; saat neredeyse 6'ya geliyor -ve tippetotje kırık radyonun yanında duran eski çalar saate bakıyor- bugünün gazetesinde yer alacaklar konusunda hâlâ kesin bir karara varmış değiller... Ve tippetotje o kendine özgü pitoresk üslubuyla diyor ki: toplantı yapıları tıpkı soğuk ve nemli sabah saatlerinde azraille pençelesen bir hastanın yatağının başucunda komşuların bekleyişini andırıyor... şşş, her an gelebilir- ve ellerinde alevi titreşen, pis koku salan bir mumla öylece oturup...dua ediyorlar, dua ediyorlar.

KARANLIK

Ondine kimseler içeriye girmesin diye sokak kapısını kilitler olmuştu, bir keresinde papaz gelip kapıyı çaldığında ona içeriden seslenmişti: aman içeriye gelmeyin, çiçek hastalığına yakalandım ben. Çiçek hastalığı demek? Ter-murenliler Malum İlet'in adını

duyduklarında hemen bir istavroz çıkarırlardı. Vakti geldiğinde gidip kendini üst kattaki odaya kilitledi, ensiz pencereye de bir kâğıt parçası kapladı, böylece günün her saatinde içerisi alacakaranlık olacaktı. Aklından geçirdiğinden çok daha zor olmuştu, tarifi imkânsız acılar çekmiş, bayılmamak ya da çılgılığı koparmamak için kendi kendini azarlayıp durmuştu; derken ellerinde ıslak ve kaygan bir şeylerin varlığını hissetti, doğru dürüst bakmaya cesaret edemiyordu... oracıkta can verdi verecekti sanki, yerinden doğrulmaya, ayağa kalkmaya çabaladı, sendeledi, kanaması artıyordu: ama ne olursa olsun, öncelikle bu işin icabına bakılması gerekiyordu. Uzanıp yattığında öğleüstüydü, oysa şimdi kapıyı açıp baktığında karanlığın çoktan çökmüş olduğunu fark etti... biraz şaşırmıştı... dışarıda hava serindi, duvarları yoklayarak, doğru dürüst göremediği şeyi kubura atmak için tuvalete yöneldi. Evet, şimdi geri dönüp ölebilirdi... Oysaki ölmek, bunu söylemesi kolaydı ya yapması zordu işte, ölemezdi... kendini kaybetmişti, hezeyanında, silinip temizlenmesi gereken kan lekeleriyle kaplanmış koridor üstüne koridor çıkıyordu karşısına ... deliler gibi temizlemeye koyuldu, ama çare etmiyordu, çünkü o silip temizledikçe her yer daha fazla kana bulanıyordu... kendi çaresizliğine ağladı, acılar içinde ölmekteydi işte. Ve hezeyanında ölmekte olduğunun bilincine vardığında, azraille pençeleştiği yatağının başucuna norbert derenancourt ve şişko glemmasson'un nasıl titrek alevli mumlar yerleştirdiklerini gördü – birbiriyle hiçbir ilintisi olmayan bu 2 aşırı uç insanın onun başucunda birlikte oluşları ne kadar da tuhaftı!– akıl almaz bir şekilde, ölçmesi gayri kabil bir şeylerle, –ilkın bir posta pulu büyüklüğünde görünen ama gittikçe ağırlaşan ve irileşen bir bez parçasıydı– durmaksızın yerleri paspaslayan annesi de oradaydı işte.

KRAMİEK'İN TEŞHİSİ

Dostlarınızın hepsi yanınızda, bu kez nisan ayında düzenlenen bir etkinlik için röportaj yapmak üzere belçika sahillere gitmiş olan johan janssens dışında... sahilde turist yok, soğuk, öl ve terk edilmiş görünüyor... garsonlarla plaj kabin görevlileri duvarcı ve tesisatçı kılığına bürünüp kış uykusuna yatmışlar; sofı manastır rahibesi kılığındaki fahişeler ise her sabah erkenden kilisedeki ayine koşturu-

yorlar: evinizdeki konukların sohbetine sizin katıldığınız yok, sandalyenize oturmuş söz konusu etkinlikle ilgili verilen röportajı dinliyorsunuz, bir taraftan da johan janssens zahmetine değecek bir iş çıkaracak mı diye merak etmektesiniz... çünkü gazetenin bürosunda işleri gidecek daha bir güçleştirmekteler johan janssens için, orada daha fazla tutunamayacak diye korkuyorsunuz. Tüm bunları düşünürken, evinizdeki konukların sohbetine kulak vermeye başlıyorsunuz, zira konuşmaları şapel yolu romanıyla ilgili, *bebeğini helâ kuburuna atan ondine ile ilgili. Fazlasıyla saydam bir düş gücüyle kaleme alınmış diyor müzik hocası, adeta yazar ta baştan beri zihninde farklı bir anlam verme niyeti taşıyormuşça... bir bebek herhangi bir ideali de sembolize edebilir, tabiatıyla idealler de hela kuburunu boylayabilirler... öykünün kendisine gelince, bana kalırsa yazar işin içinden nasıl çıkacağını kestiremeyerek, şöyle biraz hokus pokus yapıp, bir düş çalışmasına girişivermiş... tıpkı ondine'nin hezeyanlarının öyküdeki muhtemel hataları örtbas etmeye hizmet edişleri gibi. İşte tam da bu nedenle sahneye birkaç da ucube serpiştirivermiş, diyor bakanlıktan mösyö colson, şu iki yarım akıllı... hani spiritüalizmle hayaletleri kendine iş edinen norbert ile sırf herkesçe malum günahlarının bedelini ödememek adına dindarlık kisvesine bürünen şişko glemmasson gibi... ve bu ikisi ölüm döşeğindeki ondine'nin başucuna mumlar yerleştirirken, kaçık annesi de hayal ürünü bir bez parçasıyla kan lekelerini silip temizlemektedir. İşte tam o an bir içim su lucette pat diye fıkrini söyleyiveriyor: bunu yapmaması gerekirdi ondine'nin, yani bir bebeği tutup helâ kuburuna atmak, inanılır gibi değil! Ve yine size arka çıkan kendi karınız oluyor, son derece sembolik olarak elbette ve benzer bir olaya kendi genç kızlığında tanıklık ettiğini söylüyor: ama olay benimle birlikte rahibe okuluna giden liza'nın başından geçmişti, rahibeler onun azizelere yakıştır bir kız olduğunu söyleyerek, bakışları yere eğik, ağırbaşlı bir şekilde yürüdüğünden onu bize hep örnek gösterirlerdi... gelin görün ki, öyle birdenbire tıpkı ondine gibi oluverdi... daha 14 yaşında bile değildi... çok geçmeden her şey günışığına çıkıverdi: meğer ne gece silahının, gündüz külahlının tekiymiş o: gece oldu mu şişko glemmasson'un oğullarının arabasına biner onlarla birlikte –ki hepsi de para babasıydı– çeker giderdi, neyse işte, ismi lazım değil ya, herhalde derenancourt'un oğullarından biri olsa gerek, o da oradaymış... liza'nın iç etekliği daha sonraları şişko glemmasson'un oğlunun arabasında bulunmuştu, o 3 adam-*

la birlikte arabayla yine bir gece gezmesine çıktıktan sonra... aynen öyle olmuştu: götürüp hela kuburuna atıvermişti onu, bugün artık şişko glemmasson'un oğlunun şoförüyle evli, hem de yıllardır.

Evde kendinin de konuklardan biri olduğunu varsayan ve nereye giderse gitsin, şapel yolu romanının karakterlerinden biri olduğunu iddia eden birisi daha var... ne ki, orada öylece oturmakta, dahası romanın bir parçası olması söz konusu bile değil... adı kramiek... gelgelelim, hayırsızın, kimin arabasına binerse onun türküsünü çağıran, herkesle hemfikir olup, kendisine itiraz seslerinin yükselmesine hiçbir surette mahal vermeyen biri bu kramiek. Ama şimdi öyle pat diye, kendinden hiç beklenmeyecek kadar tutarlı bir şeyler dökülüveriyor ağzından: kızların bebeklerini helâ kuburlarını attıklarını duyunca başını iki yana sallayarak fazlasıyla üzgün bir şekilde şöyle diyor: görüyorsunuz ya, insan bütün bunları duyunca hayatın tıpkı bir bebek zıbınına benzediğini düşünmeden edemiyor: yani kısacık ve pislige bulanmış.

UNUTULMUŞ NOTLAR

Johan janssens odanızdan içeriye dalıveriyor, belçika sahilleriyle ilgili yaptığı röportajın notları var yanında, biraz sakınarak da olsa sormadan edemiyorsunuz: nasıl gidiyor? Bunun üzerine, o da omuzlarını umursamazcasına silkerek, konuyu, ortaya doğru düzgün bir şeyler çıkarmaya yetecek kadar enteresan bulduğunu söylemekle yeteniyor... sözgelimi, şu garsonların yaşantısını ele alalım, hani mevsim yaz oldu mu, aldıkları bolca bahşiş sayesinde para içinde yüzüyorlar, sezon kapağındaysa banknotları oraya buraya saçıp, paralarını çarçur ediveriyorlar... aslına bakarsanız alabildiğine trajik bir durum bu... öyle olsa bile, johan janssens olarak toplumsal sorunları nasıl eder de yazdıklarına yansıtabilirim, doğrusu hâlâ kestirebilmiş değilim açıkçası ... gazetede kiler yazılarımın yine george grosz çizimleriyle benzerlik gösterdiğini, benim tıpkı... o reklam spotlarındaki işçileri andırdığımı filan düşünecekler... bu arada not defterimin sayfalarını şöyle bir karıştırdım ve nelere denk geldim bir bilerseniz. Hah, söylediğim gibi işte not defterimin sayfalarını kurcalarken, daha sonra gözden geçirmek için aldığım, ama sonra hepten unuttuğum 2 nota denk geldim ve düşündüm ki, belki bunlar sizin de işinize yarayabilir: redaksiyon için gazeteye

gitmem gerekiyordu, ben de oturmuş brüksel trenini beklemeye koyulmuştum: üzeri çıbanlı kapkalın dizleri olan bir kızla, bir manastırdan diğerine gitmek üzere yollara düştükleri belli iki rahibe, bir de fabrika işçisi bir kız vardı, kız elindeki örgüsünü kaldırıp, yanına koydu. Eve dönüş yolundaysa: karşımda çorapsız bacaklarıyla bir kız oturuyordu... oysa gözlerinde gözlükleri vardı, kendileri de gözlük taktığı için kimse dönüp de kızın bacaklarını dikizlemeye yeltenmiyordu. Ve johan janssens o unutulmuş 2 notunu, adeta bir nisan balığı ya da paskalya yumurtasıymışçasına elinize tutuşturduğu gibi alelacele evinin yolunu tutuyor, karısının uzun süredir oturup kendisini beklediği evinin yolunu.

BANYO

Cok değil biraz önce almış olduğunuz mektubu yırtarak açıyor-sunuz, ressam tippetotje göndermiş: niyetim size daha önce yazmaktı, fakat yazmadım, zira mevzua, siyaseten söylersek, yanlış bakılacaktı... kaldı ki, johan janssens de uzun süredir size siyaseten yanlış şeyler anlattığından, bu husustaki çekincelerimi şimdi görmezlikten gelebilirim... ve bu vesileyle size aynı zamanda sağı ve solu nasıl keşfettiğimi ve tabiatıyla sağcı ve solcu görüşleri nasıl bulduğumu da anlatabileceğim, bir de şu var tabii, sağcı ya da solcu hepsi için aynı şeyi söyleyebiliriz, amiyane tabirle, hani derler ya, it ulur birbirini bulur diye, aynı o hesap işte... değimsiz halk bugün de yoksulluk ve yokluk içinde yaşamaktadır yaşamasına ancak yoksulluk ve yokluk içinde yaşamaya boyun eğmişlerdir... bugün de hâlâ geçmişte yaptıklarının aynısını yapıyorlar, ama kilise ayinlerine gitmeyi artık bıraktıklarından, papaz bize ölümden sonraki cenneti vaat ederken aslında cebimizdeki üç beş kuruşa gözünü diken iflah olmaz hırsızın tekidir, diye konuşuyorlar.

ve kiliseler yakılıp yıkılırken, orada öylece dikilip azizlerin yanıp kül oluşlarını izliyorlar, ha ha. Görün bakın, çok sürmeyecek, papaz yine kapımıza dayanıp bizden pamuk ellerimizi ceplerimize götürmemizi isteyecek ha ha. Bu kez papazın kendisi değil, katolik piskopos yanlılarının himayesindeki hastalık fonunda boğaz tokluğuna çalışan, düşkün, zavallı hergelelerden biri olacak kapımızdaki, ha ha. Yo hayır, katolik piskopos yanlısı fabrikaların dindar patronlarının karıları ya da kızları olacak, bize de paraları sökülme kalacak, kahretsin ki.

ve tüm bunlar olup biterken, alçıdan azizlerine ve hastalığa karşı yaktığı mumlarına rağmen, değimsiz adam yine de bir sosyalist ya da ultra-marksist olarak kalıyor, ama yerinden kalkıp da ne bir konferansa ne de bir toplantıya gidiyor, çünkü siyasi dincilerden olan o devlet adamı bizlere sosyal adaletin hüküm sürdüğü bir cennet vaat eden ama ceplerinizdeki paraya göz dikmiş, çalıp çırpın kızıl hırsızlardan biri... artık orada kir pas içinde öylece dikilip, kırık çürük dışlerinin arasından çiğnedikleri tütünü tükürmüyorlar... çünkü artık onlar devlet tarafından inşa edilmiş işçi konutlarında oturuyorlar, işte burada yine, bir kez daha aldatılmış oluyoruz, çünkü bu konutlarda, sırf zevahiri kurtarabilmek için, banyo işlevi görececek bir de ufak oda inşa edilmiştir, ama konut sakinleri bu odayı kiler ya da depo olarak kullanmak durumunda kalarak, çinko küvetlerinin içinde patateslerini, kömürlerini, eski gazetelerini ya da vergi evraklarını saklamaktalar. Bütün bunlar politik oldukları için aslında tippetotje olarak benim söylememem gereken şeyler... gerçekçi düşünüldüğünde, elbette ki bunlar hakikatin kendisi, ama şu da var ki, gerçekçi bir hakikat demek değildir ki her zaman siyaseten doğru bir hakikat olacak. Çünkü bay derenancourt gibi para babaları hemen şöyle diyeceklerdir: bakınız, işçi kesiminin banyoya filan ihtiyacı yoktur, zira onların bütün yaptığı götürüp patateslerini orada saklamak olacaktır... toplumsal kalkınmayla ilgili edilen tüm o ipe sapa gelmez laflar aslına bakıldığında, emekçinin kendi istediği şeyler değil, sosyalist ya da ultra-marksist bir partiyi kendilerine ekmek kapısı yapmış olan hazretlerin kendi kendilerine icat ettikleri şeylerdir, diğer bir deyişle değimsiz işçinin bir banyo ya da cennete heveslenmesini sağlamak da öteki kazanç kapılarına benzeyen bir kazanç kapısıdır. Saygılarımla, iyi çalışmalar. Bugünlerden 1'inde ter-muren'e temelli taşınacak olan ressam tippetotje.

ONDİNE'NİN İNZİVASI

On dine sonunda ayağa kalkabilmişti, benzi solgun görünüyordu, bir deri bir kemik kalmış, kahverengi saçlarının ıslı-tısı gitmişti... yüzü bir kuşunkini andırıyordu ve muhtemelen hep de öyle kalacaktı... kendine gelip ayağa kalktığı anda ilk yürüyüşünü tuvalete yaptı, ama oraya doğru giderken kuşku uyandıracak hiçbir

şeyle karşılaşmadığı gibi kendisini ele verecek hiçbir şeyin izine de rastlamadı. Bunu anlayamıyordu; aklından bir mucize filan geçirdiği yoktu ama şans işte dedi içinden... kendini ele veren fahişe şanslı... Helânın kuburuna doğru eğildiğinde orada da bir şey göremedi. Böyle bir şey inanılır gibi değildi, şanstın ötesi söz konusu olmalıydı. Derken babasını dikkatle incelemeye koyuldu, ama o bütün dikkatini köylü hödüğün teki için yaptığı 6 sandalyeyle bir masaya vermişti, brüksel'in kuzeyindeki bir inşaat şantiyesinde çalışan bu hödüğe ilk defa bay ludovic gourmonprez tarafından sarhoş edilen bir kızı sevgili diye yutturmuşlardı... neden sonra papaz bu köylüyü görmeye gelmiş, her ne kadar bir libertine olsa da bay ludovic'in kötü bir insan olmadığını, eğer bu kızla evlenirse kendisine şık bir mobilya takımı satın alacağını söylemişti –ondine iyileşir iyileşmez gidip parayı tahsil etmekten söz ediyordu, “iyileşir iyileşmez” derken bunu bastıra bastıra söylemiş, bakışlarını babasından ayırmamıştı: hiçbir şeyi açık etmezdi ki, her zaman olduğu gibi süklüm püklüm, yalnız gerçekçi manada önemlilik arz etmeyen şeylere karşı duyarlıydı. Ondine annesine ve valeer'e de dikkatlice bakıyordu: içlerinden hangisi bütün izleri ortadan kaldırıp yine de ağzını açıp tek kelime etmeyen o kurnaz şeytandı acaba? Yoksa ağzından bir şeyler kaçırın kendisi miydi, o hezeyan halindeyken? Annesi her zamankinden biraz daha coşkundu ya o kadar da değildi hani, yalnız kendi kendine bu sefer biraz daha yüksek sesle mırıldanır olmuştu, önce bir şeyler mırıldanıyor, sonra kulak kesilerek, sanki yanında yöresinde ona karşılık verecek birileri varmışçasına etrafına bakınıyordu. Bu o kadarına kötü değildi doğrusu, çünkü bir tek onu yıllar yılı yakından gözlemleyen ondine farkına varabilirdi bunun. Peki ya valeer? Kuzinin dışında onun dünyadan haberi yoktu zaten: kocaman kafasıyla yalpalaya yalpalaya o sarı saçlı kızın ardı sıra dolanıyordu, katırtırnaklarının yakında çiçeğe duracağı yerlerde demiryolu boyunca geziniyorlardı: ondine bunu düşününce gülmekten kendini alamadı; acıklı, edepsiz ufak bir kahkaha atıverdi.

İçine kapanık bir şekilde yaşıyordu. Dudak bükercesine inziva olarak adlandırdığı bir şeydi bu, hiçbir şeyden vazgeçmeye niyeti yoktu; hatta tam tersine, derin bir nefes alıp çok daha vurdumduymaz bir şekilde bıraktığı yerden devam etmek istiyordu. İşe tahsil edeceği o faturayla başladı, ama her şeyden çok aslında bebeği görmek istiyordu: evet, aynı koyu renk saçlara, aynı iri, ama sinsice bakan gözlere sahipti, o mo-

bilyalı odada günaha girdiklerinden sonra bir daha yüzünü görmediği gourmonprez'in gözlerine... ama bunun dışında kalan her şey bebeğin fukaralara has yüz hatlarını ele veriyordu. Annesinden almıştı bunları. Ve ondine onun kendisinde ne bulduğunu merak etmeye koyuldu, ah elbette hiçbir şey, yalnız belki diri, körpe ve tatlı oluşuyla, fabrikanın helâlarında hayatın gerçeklerini öğrendikten sonra biraz cüretkâr oluşu dışında... ya da belki yüzünü bile doğru dürüst görmemişti bile, ona göre aralanması gereken bir vajinadan başka bir şey değildi. Ondine faturayı bırakıp orayı terk etti. Hayır, helâdaki o şeye... bundan böyle artık düşüncelerimde bile yer vermemeliyim, diye geçirdi içinden... hem sonra zaten görüntüsü de çok farklı olurdu, nasıl da aptallık etmişti öyle tüm o çocukların birbirlerine benzeyeceklerini hayal etmekle. Eve dönüş yolunda çok uzaklarda bir yerlere gitmiş de kapıyı kilitli bulmuş gibi gelmişti kendisine: Yorgunum, hastayım, diye düşündü. Yatağına girip, bütün günü orada geçirdi, hiçbir şeyi görmeyen gözlerle beyaz badanalı tavanı seyrederek... karnının acısı ona öylesine azap veriyordu ki, gidip de bir allahın kuluna anlatamazdı bunu.

ŞİMDİDEN MAHŞER GÜNÜNE KADAR

Seçimler yavaş yavaş yaklaşıdursun, kral nobel'in aleyhinde ya da lehinde, uranyumun aleyhinde ya da lehinde, tek-göz'ün aleyhinde ya da lehinde, demokratlar için ya da demokratlar karşıtı manifestolar isengrinus'un posta kutusuna dağ gibi yığılmaktaydılar... hal böyleyken, onların birini bile alıp okumaya ne zamanı, ne de isteği vardı isengrinus'un, günden güne yaşayarak, akşamını sabahını dar ediyor, üzerine merhemler sürüp, sargılar sarmak zorunda kaldığı kesilmiş kuyruğunu düşünüyordu yalnızca. İleri gelenlerin kendisini alaya almalarını böbürlenircesine son derece doğal karşılıyordu, gelgelelim, sırası gelince kendisini alaya almasına izin vermeyen ve bilhassa Hürler Cumhuriyetini ilan edip, talan edilen herşeyi tüm hırsızlar arasında eşit bir şekilde pay etmek gibi çılgınca hayallere kapılan reinaert'e içten içe kızgındı. Bu reinaert'in arkadaşlığı benim için fazlasıyla tehlikeli olmayı başladı, diye düşündü ve o cadaloz karısı hersinde'yi tembihledi, kapıya ne zaman gelecek olursa olsun, ona "amcan evde yok," desin diye.

Ama sokak kapısının çalındığını duyunca, gidip kendi açtı, işte karşısında reinaert öylece dikiliyordu... “Amcan evde yok,” diyecek oldu ya, o şom ağzını tutarak, kendi öz hısımlı, kendi akrabasını affedilemez oyunlara getirdiği için özür üstüne özür dilemeye başlayan reinaert’i gönülsüzce dinlemeye koyuldu... nedir ki, isengrinus, yaptıklarını telafi etmek gibi bir şeylerden söz ettiğini fark edince daha bir kulak kesiliverdi reinaert’in sözlerine: doğru olabilir miydi yani? Kesinlikle, diye karşılık verdi reinaert, post kutusunun içinden koridora taşan manifestolara işaret ederek: biliyorsunuz, eski dünya artık iki ayrı kampa bölünmüş, kâr hisselerinin, tröstlerin, oligarşinin, uranyumun ve dünya piyasalarının meselesi haline gelmiş durumda. İşte bu yüzden, bütün keçiler de kara koyunu oralara doğru çekmek istiyorlar, ne var ki, her iki tarafın da hakiki demokratların kendileri olduğu, şunun ya da bunun –çocukların ruhlarının ya da dünya selametinin, anavatanın, hürriyetin, sonsuz yaşamın – kurtarıcılığını yapacakları yönünde iddialar ortaya sürmelerine rağmen, hangi tarafın, parsanın büyüğünü toplayacağı, öte yandan hangi tarafın, cebindeki son meteliğe kadar her şeyini bayılmak zorunda kalacağı hâlâ bir anlaşmazlık konusu. Peki sence ben...? Diye soracak oldu kurt iştahlı bakışlarla. Hayır, diye karşılık verdi reinaert, ama bir de şu var tabii, anlaşmazlığın olduğu yerde, tabiatıyla bir de arabulucuya ihtiyaç duyulacaktır, belki siz olur a hani yeni bir kürk karşılığında... Anlaşıldı, dedi kurt ve bunun üzerine reinaert ile keçilerin kendi demokrasileriyle ortaklık hisseleri hakkında uyuşmazlık içinde yaşadığı otlağa gitmek üzere yola koyuldular. Reinaert onları sırtlarındaki yünü vermeleri karşılığında amcasını arabulucu olarak görevlendirmeleri konusunda ikna eder etmez, ki bu yünle hersinde kurdun postundaki delikleri yamayabilecekti, isengrinus otlağın ortasında dikilip keçilere dönerek: şimdi hepiniz bana doğru koşun, kim ki yanıma ilk önce varır, işte o talihli kendi hürriyetini geride kalan diğerlerine zorla kabul ettirecektir... diye seslendi... kim yanına daha önce varacak diye fazlasıyla merak içinde olduğundan, keçilere hitaben yaptığı konuşmanın biraz daha özenli ve usturuplu olması gerektiği aklının ucundan bile geçmemişti: pür dikkat kesilip, yüzünde bir tebessümle reinaert’in işaretleriyle birlikte çocuklarının ruhlarını, dünyanın selametini bağışlamak üzere yanına ilk varan olmak için bütün keçilerin kendisine doğru son sürat hücum edişlerini seyretmeye koyuldu, ama hepsi de eşit ölçüde süratle koşuyor, aslan payını kapabilmek adına eşit ölçüde bir arzuyla yanıp tutuşuyordu... hedefe vardıklarında hızlarını alamayıp durma-

ya vakıf olamayınca, hepsi birden dört bir yandan şiddetle bindirip, isengrinus’a sağdan soldan, önden ve arkadan toslayıverdiler. Şöyle 1 anlığına kurt ayakta kalabilmeyi becerdi becermesine ya, çıkan izdi-hamda ezilmiş, kan revan içinde kalmış bir biçimde oracığa yığılıverdi, gözleri kapanırken de düşünmeden edemedi: mahşer günü değilse bu yaşadığım, ben de isengrinus değilim. johan janssens.

JOHAN JANSSENS’İN OĞLUNDAN BİR ‘REİNAERT’ ÖYKÜSÜ

Johan janssens’in konuşmasında iftiharla melankoli karışımı bir duygunun varlığı seçiliyor: insan dediğiniz bir yay, onun evladı da biraz daha öteye fırlattığı bir ok gibidir... ta çocukluğumda evin cephe duvarlarının bana öylece bakan bir surat olduğunu hayal eder dururdum, bugünse daha yenilerde 7 yaşına basan oğlum jo ile akşamları yürüyüşe çıkıyor, 2 fabrikalı kasabadaki bir sokağın köşesinde oturan büyükbabasını ziyarete gidiyoruz birlikte... sokağın başladığı yerden, içeride lambanın yandığını görebiliyoruz onun penceresinden, oğlum jo her seferinde şöyle söylüyor: şu pencere var ya, tıpkı büyükbabamın suratını andırıyor. Bunun üzerine ben de başımı kaldırıp bakıyorum, sahiden de ÖYLE görünüyor. Daha yenilerde 7 yaşına basan oğlum jo ile – kaç yaşında olduğunu söylemiş miydim daha evvel yoksa?– pazar sabahları, ter-muren kırkıklarında dolaşmaya çıkıyoruz, kendimize portakal satın almak için köylü pazarına uğruyoruz: satıcı kadında bir çene sormayın, laf lafı açıyor, havadan, sudan, oranın insanlarından, yaşadığımız çağdan filan konuştukça konuşuyor; hoş belli ki kibarlık olsun diye öyle yapıyor ya, oradan uzaklaştığımızda jo hemen atılıveriyor: kadın sanki bize 20 kilo portakal satmak zorundaymış gibi susmak nedir bilmedi. Ben, yani johan janssens, afallayıp kalakaldım, ne diyeceğimi bilemedim: yoksa oğlum benim hâlâ öğrenmem gereken bir şeyler mi biliyor, diye geçirdim aklımdan. Demem o ki, yoksa insanlar ticaret yapmalarını kolaylaştıracak münasip bir yol olarak mı görüyorlar ayaküstü dikilip iki çift laf etmeyi? Sonra bir de annesine şöyle diyor: büyüyünce bir erkekle evleneceğim ben, çünkü kadınların hep bir şeyleri oluyor, ya kendilerini iyi hissetmiyorlar ya da hep hasta oluyorlar... Bunun üzerine annesi de böyle bir şeyin mümkün olmadığını

anlatmaya girişiyor, bir erkeğin bir kadınla evlenmesi gerektiğini izah ediyor ona. Nedenini bilmek istiyor bu sefer de. Merak etme, nasılsa büyüyünce anlarsın diye yanıtlıyor annesi de. Ama bu çok aptalca, diye tersleniyor, şimdi neden anlayamayacakmışım ki? Bunun üzerine annesi daha etraflıca bir izahata girişiyor ve evlilikte bir kadın ve bir erkeğe gerek olduğunu, çünkü başka türlü çocukların olamayacağını, söylüyor. Annesini düşünceli bakışlarla süzerken, birden atılıyor: hah, demek ki beraber bir oyun oynuyorlar!

Ve aynı melankoli ve iftihar karışımı duygularla cebinden bir kâğıt parçası çıkarıyor johan janssens... bizim jo'nun yazdığı bir reinaert öyküsü bu, diye açıklıyor:

Tilki *reinaard*'dan: *noobel* ve *İsenreym* *reinaard*'ın yanına gitmek üzere yola koyuluyorlar, ama ben onları gördüğüm için babama kapıyı kapatması gerektiğini söylüyorum, kapıyı kapatıp bir güzel kilitlemesini, sonra da kapının üzerine tahtalar çakmasını istiyorum. Tam çıkacakları sırada *reinaard* kapıyı açıyor ve kendisine bir eşek yakalıyor: yazan: jo janssens.

KAMBUR İHTİYARDAN HABER VAR

Ondine ağır ağır eski gücünü topluyor, bir an evvel dış dünyadan haber alabilmek için canı gidiyordu... derken, –sanki ölümsüz olmaya hakkı varmışça ter–muren’de hâlâ sağda solda gezinen– kambur ihtiyardan aldı ter–muren’in havadislerini.

size şu kadarını söyleyebilirim ki, bay brys’ın, o enayinin, ofisteki işine son verildi, o da çıkıp bunun üzerine bir konuşma yaptı, öyle ki, isimlerini burada zikretmeye pek hevesli olmadığım kimileri de bir araya toplanıp camını çerçevesini indirmek üzere onun kirevinin önünde aldılar soluğu, ya eğer orada kendisini koruyacak şu ilk sosyalistler olmasaydı ortalığı toz duman etmeleri işten değildi doğrusu... ha bir de şu var tabii, sözümona şu öğrenci, bay brys’a bir teklif götürmüş hastalık fonunda kim var kim yok toplanıp sosyalistlerin arasına katılsınlar diye... ama bay brys bu işe pek sıcak bakmadı, daha doğrusu cesaret edemedi... bir de benim kendi gözlerimle tanıklık ettiğim başka bir şey var, zira ötekileri başkalarından duyduğum dedikodulardan ibaret, neyse işte, bay brys derin düşüncelere dalmış, bakışları yere çevrilmiş olduğu halde fabrikanın giriş kapı-

sının önünden geçiyordu ki, birden duruverdi ve vardiyasını bitirmiş evlerine dönenlere bir şeyler sordu, lakin berikiler onu yuhalama-ya, alaya almaya başladılar, o kadarına ki sözlerini duyurabilmesine imkan bırakmadılar... kendilerine fabrikadan yarım gün izin ve şişe şişe biralar verilmişti, gidip “adalet ve özgürlük” adlı café’yi bassınlar, ortalığı darmaduman etsinler diye. Ne ki, fabrika işçileri geri çekilmek zorunda kaldı... ne soracaktınız? Bir ayyaşla, çolak 1 hergele ve bir de veremli öğrenci, nasıl becerip de öfkeli kalabalığı bastırabileceklerdi ki zaten? Ama siz büyük bir olasılıkla, sosyalistlerin 30’u aşkın adamla birlikte café’nin önüne barikat kurduklarını da bilmiyorsunuz elbette, öyle değil mi? Görüyorsunuz ya, daha dün toplasanız 3’ü bulmayan sayıları bugün 30’u geçti bile, kim bilir yarın kaç kişi olacaklar? Ben şahsen aralarına katılıp da oraları darmadağın etmeye gitmedim, malumunuz sırtımda taşıdığım bu talihsiz yük yüzünden, ama ötekileri kadar ben de biliyorum ki, fabrikadan oraya akın edenlerden... hani sözümona ortalığı darmadağın etmeye gitmiş olanlardan kimileri önden davranıp, kimse ne olduğunu anlamaya fırsat bulamadan, sosyalistlerin arasına katılıverdiler...

Ah, ondine, 30 adamdan korktular diye oracıkta alev kesilivermişti. Böyle bir hadise beyefendilerle görüşmediği bir zamanda cereyan ettiği için canı sıkılmıştı... sanki her şeyin böyle olmasını tanrı kendi istemişti, hal böyleyken söyleyeceklerini kambur ihtiyar iyice kafasına soksun diye onu sıkıca tembihleyiverdi: bana öyle geliyor ki, sosyalistlerin sayısı daha şimdiden 30’u buldu diye handiyse zil takıp oynayacaksınız... ama dikkat etseniz iyi edersiniz...! Bunları gidip bay derenancourt’a anlatacağım. Bunun üzerine kambur ihtiyar daha bir kamburlaşıp suspus oluverdi.

TUZLU DENİZ SUYUNDAN ÇIKAN TATLI SU BALIĞIDIR

Elinde bir paket ve boya kutusuyla akşam treniyle ter-muren’e iniyor ressam tippetotje, iner inmez doğruca, yalnızca geceyi geçireceği johan janssens’in evine yollanıyor –ter-muren’in geriye kalan son çiftçisinden geriye kalan son müştemilatı kiralayıp, daha sonra da kuzeye yapacağı yolculuk için hazırlanacak– geceyi orada

geçirdikten sonra, ertesi gün size uğruyor, geçip bir köşeye oturuyor ve hiç konuşmadan gazeteyi incelemeye koyuluyor: toplumsal düzen çerçevesinde kendi bireysel konumunu defalarca ve açıklıkla ifade etmişliği vardır ressam tippetotje'nin, bununla birlikte, nesnel bağlamda önemlilik arz eden şeylerdeki en hayati unsur hep çıplaklık olagelmıştır onun için, şu da var ki, o çıplaklık, bir sanatçının... bir ressamın gözüyle değerlendirdiği çıplaktır: siz, diye giriyor söze, bir yazar olarak merak edip, belki de kendinize defalarca sormuşsunuzdur, yeniyetme kızlar bir araya geldiklerinde, vakitlerini çene çalarak mı öldürüyorlar acaba diye, belki de kendileri kadar hassas ve ince mevzulardan söz açıyorlardır diye de düşünmüşlüğünüz vardır, yanılıyor muyum? **Belki de söylediklerimin tam zıt yönündedir düşünceleriniz, yani alayı da, ondine'ye benzeyen, fakat fabrikada çene çalmayı bırakıp önlerine baksınlar diye, yaşlı kamburun, kendilerini uyarmaya cesaret edemediği kızlar gibidirler, diye düşünüyor olabilir misiniz?...** eğer öyleyse, şu kadarını söyleyeyim, yanılırsınız, çünkü beni ter-muren'e getiren akşam treninde brüksel'de çalışan kızlar da yolculuk ediyordu: kâh fısıldaşarak, kâh kıkır kıkır gülere, birbirlerine karşısavlar sunuyorlardı: içlerinden biri şöyle dedi: kara inek beyaz süt verir... 2.kız farklı bir karşısavla atıldı hemen:

tuzlu deniz suyundan çıkan tatlı su balığıdır

tatlı bir kızdan çıkan da tuzlu idrarı

ben de, yani ressam tippetotje, tam koltuğuma kurulmuş, gazetemi okumaktaydım bunları duyduğumda, bilhassa sonuncu karşısavı etraflica düşünmeye koyuldum ve sonrasında aslında kızların öylesine yüzeysel bir şekilde ağızlarından dökülen bu cümlelerin altında çok daha derin anlamlar yattığını keşfettim, başka bir ifadeyle, tatlı bir kızdan çıkanın tuzlu idrar olduğunu... aynı kanunun, okyanusların suyunu tuzlandırıran kan ve idrar için de geçerli olduğunu keşfettim... buradan hareketle, idrar, kan ve deniz suyunun yerkürenin bileşenleri olduğunu, dolayısıyla yerkürenin de, öylesine bir küre varsayılamayacağı, uzayda yaşamını sürdüren bir Şey... yaşayan bir hücre, yaşayan bir atom olduğu sonucuna vardım... Âlâ, ben filozof milozof değilim... hepi topu bir ressamım, duyar, görür ve veririm, ötesine gelince, başkaları kalsın geçirsinler eyleme planlarını, diye düşünürüm.

BİÇARE VEENMANNEKE’NİN ANISINA (–I–)

Çok değil kısa bir süreye kalmaz demiryolu kenarındaki katırtırnakları yeniden çiçeğe duracaktır, biçare veenmanneke, ben günlük gazeteleri okuyup bu akşam keseceğim kupürleri işaretlerken... çünkü veenmanneke, böyle yapmayacak olursam olayların akışını takip edemem... ve bir taraftan biten günle birlikte insanlığın içyüzüne dair kavradığım yeni şeyleri defterime not düşerken, vicdanımın belli belirsiz bir biçimde bir şeyler tarafından kemirildiğini sezinliyorum. Zira çiçeğe duran katırtırnaklarını düşünmek bambaşka bir düşünce silsilesinin hâsıl olmasına yol açıyor; bu bitmek nedir bilmeyen romanın başkişisi ondine bıkıp usanmadan, kendi yaşamı ve kendi dönemi hakkındaki romanı yazmaya ne zaman yeniden başlayacağım, diye sorup duruyor. Geçen yıl, veenmanneke... yoksa 2 ya da 3 yıl önce miydi? Katırtırnakları yine çiçeğe durmuş, ben de hayatta bir şeylere hep yazık edildiğini... şuna ya da buna yazık olduğunu... küçük ondine’nin başına bir mucize geldiğini, ama onun katırtırnaklarının çiçeğe durduğu mukaddes yere gidip pisleyerek çok yazık ettiğini... ve ondine’nin kendisi de artık çiçeğe durmaya başladığından bebeğini hela kuburuna attığını yazmıştım... şimdiyse veenmanneke, tren bir işaret levhasının oralarda, bir sonsuzluk kıyısında beklerken, yarın ve ondan bir sonraki günün tatil olduğu, böylelikle kendimi coşkunlukla ondine’nin üzerine atabileceğim geliveriyor aklıma... mecazen elbette, fena halde mecazen hem de, bebeğini götürüp hela kuburuna atıp zerre kadar pişmanlık duymayan o sürtüğün üzerine... Ve bir sonraki gün erkenden kalkıyorum, sabahın 4’üne doğru, kalemimi alelacele elime alıp onun bebeğini attığı yere geldiğimde, kötü bir mesleki alışkanlık işte, bir parça kâğıdı yırtarken, yazılanları okumaya koyuluyorum... canı cehenneme... çalışmayı filan hiç istemiyor canım, öyle olunca da bütün tatilimi boş yere harcıyorum tabii!

... roman basımına başlı başına bir durağanlığın hakim olduğu sonucuna varmak safdillik olurdu: tam tersi, piyasaya çıkan romanların sayısı hiç de yabana atılacak gibi değil; bağımsızlıktan bu tarafa adeta topraktan bitermişçesine hiç bu kadar fazla sayıda edebi ödül verildiği görülmemiştir, öyle olsa bile, şu çiçeği burnundakilerden hangisi çıkıp da yaratıcı ruhlar arasına kendi ismini altın harflerle kazıyabildiğini söylemeye cüret edebilir ki? Yaratıcı ruhların ve ger-

çekliğin üzerine yerleştirildikleri zeminde aykırılık benzeri bir şeyler varlık gösteriyor: dehşet kamplarıyla ilgili röportajlar ve çıplak dokümanlar öylesine katiler ki romanın yolunu tıkıyorlar, sanki... ama yeterli değiller: şu 2 günlük tatilin son akşamında, siz veenmanneke, yaşamıma yeniden giriveriyorsunuz: elinizde benim yazdığım bir kitapla çıkageliyor, onu masanın bir köşesine bırakarak diyorsunuz ki: o, ismi artık her neyse, bizim şimdiye kadar ki en büyük yazarımızdır. Başımı onaylarcasına sallıyorum, çünkü birilerinin çıkıp şimdiye kadar ki en büyük yazarımız olması gerekmekte, ben de bu payeyi ismi artık her neyse için çok görmüyorum... ama veenmanneke, sizin bunu öyle bir ifade edişiniz var ki, sanki bana meydan okuyormuşsunuz gibi geliyor: en büyük yazarımız sen değilsin, dercesine. Bu beni güldürüyor, çünkü nasıl yapsam da bu hususun beni zerre kadar alıkadar etmediğini size anlatabilsem? Çünkü yazarken en büyük ben olayım kaygısı filan güttüğüm yok benim, çünkü ben yazmayı sevdiğim, bu işten ekmek yediğim için yazıyorum... karım ve çocuğum yatmaya gidip de el ayak çekilince ve ortalığı sessizlik bürüdüğünde okuma lambasının uğultusunu duyabilirsiniz kulaklarınızda... ya da sabahın 4'ünde, uzaklarda bir yerlerden geçip giden ilk trenin yeknesak tıkırtılarını duyduğumda, işte şimdi tam da, yakında çiçeğe duracak katırtırnaklarının oradan, son hızıyla geçiyor diye düşünürüm... ah, aman yavaş olun, yoksa ondine çıkarıp başını uzatacak yine... ve koskocaman bir kağıt yığını bekler olur beni, tanrım, kalemim sözcüklerle başat gidebilmek için onların üzerinde gezinmeye başladığında, yüreğim nasıl da ısınacak, yaratı sevinciyle içim nasıl da dolup taşacak: ve yazdıklarımı onları ZEVKLE okuyacak birilerine okutacağım... ama size değil, biçare veenmanneke, çünkü siz anlamazsınız, siz sanıyorsunuz ki ben... adımı altın harflerle sizin ruhunuza kazımdan kıvanıyorum... daha bu sabah kışımı sildiğim o gazete parçasında olduğu gibi.

ve size izah etmeye koyuluyorum, biçare veenmanneke, yazmanın yüreğimi sıcaklık ve yaratı sevinciyle doldurduğunu, ama bir taraftan da kendime soruyorum yoksa bu sıcaklığı ve bu sevinci her gün yeniden canlandırmak için mi yazıyorum diye?... ve siz, biçare veenmanneke, verdiğiniz karşılığa –son derece haklı olarak– kendi görüşünüze göre, yazmanın Gaye olarak nitelendirilecek bir şeye sahip olması gerektiğini söylüyorsunuz, şayet bir gaye filan taşımıyorsa, oldu olacak siz de, yeniyetmeliğinizde yaptığınız gibi... eh,

şeyy... karınızın önünde nasıl söylesem bilemiyorum ya... büyük haz duyduğunuz ama aynı oranda abesle iştigal addedilecek türden bir şeylerin keyfini sürebilirsiniz.

ah, veenmanneke, sessiz olun, çünkü roman basımındaki durağanlıktan ve zeminine çıplak dokümanlarla yaratıcı ruhlar tarafından işlenmesi gereken aykırılıklardan söz eden bu günlük gazetele-ri okuduğunuzda... ve sanki yüksek bilgi sahibiymişsiniz gibi Gaye hakkında alicenaplıkla laf edip durduğunuzda aslında böyle yaparak o kötü niyetli, alçakça fikirlerinizi örtbas etmekte-siniz siz... çünkü görüyorsunuz ya çıplak bir kıcın da bir gayesi olabilir- biçare veenmanneke, o yüzden sesinizi kesseniz iyi edersiniz.

evet, öyle birden bire yeniden yaşamıma giriverdiniz biçare veenmanneke: içeri girip karıma diyorsunuz ki: merhaba, maria, hem de üstelik onu hiç görmemenize, onun adını hiç bilmemenize rağmen. Tam da biçare bir veenmanneke'ye benziyor, diyor karım bana; onu da nereden buldunuz öyle?

biçare veenmanneke, siz benim gençliğimin bir parçasıydınız, hâlâ birer delikanlıyken, o ahmaklığımızla dünyayı değiştirebileceğimizi düşündüğümüz zamanlardan: o vakitler yaşadığımız evi hatırlıyor musunuz, hani içi tamtakır, sıçanların cirit attığı o mezbeleyi? Adına Alev demiyor muyduk, biçare veenmanneke? Bir gün karar vermiştik, her birimiz farklı farklı yollara sapacaktık hani sonra da 2 fabrikalı pis kokan kasabanın uzağındaki donk denilen bataklığın orada buluşacaktık, bilmem, hatırlar mısınız? Neden sonra, sırt çantalarımız ve battaniyelerimizle, her birimiz sonunda oraya varabilmiştik, ama siz yoktunuz, biçare veenmanneke, ancak 3 ay sonra gelebilmiştiniz: hiç durmadan dümdüz yürümüş, güney fransa sahil şeridini boydan boya tavaf etmiştiniz.

ve bir keresinde, yine bir seyahatten filan dönmüştük de sizi, biçare veenmanneke, o sıçan deliği Alev'de bulmuştuk, bir çeşit kaidenin üstüne çıkmış, heykel gibi hareketsiz öylece duruyordunuz... hatırlıyor musunuz?... yo hayır, biz önce sizin komiklik etmeye çabaladığınızı sanmış, sizi kendi halinize bırakmıştık – herkes ne hali varsa görsün, dedi çiftçi ve mantığıyla ya da bilgisiyle hareket etmek-tense iç sesini dinlemeyi seçti- siz kaidenin üzerinde yükseklerde o uzun ögle sonrasında öylece dururken kimse başını çevirip de bakmadı size; ama siz, o budist teorilerinizle, bir heykel gibi hareketsiz kalmayı sürdürdünüz, sonunda gecenin geç vakitlerinde biri çıkıp

size şöyle dedi: veenmanneke, oradan iniyor musunuz yoksa o kaideyi altınızdan çekip almam mı gerekiyor? Ve kaideyi tuttukları gibi çektiler altınızdan, boylu boyunca yere serilmişsiniz, ama bozuntuya vermeden yattığınız yerde öylece kaldınız, başınızda bir kaz yumurtası büyüklüğünde şişlik oluşmuştu.

sonra veenmanneke, tippetotje vardı... hani daha sonraları brüksel ormanında sırta kadem basan ve ancak yıllar sonra yeniden ortaya çıkan ressam tippetotje, tıpkı sizin gibi... ama bir motosiklet ve bir sevgiliyle, geri dönüş yolunda sevgilisini unutuveren ve gerçi ender de olsa geri dönüp de yüzünü gösterdiği zamanlarda çılgık çılgılığa karşılanan: işte bir gemi yükü yalan daha yanaştı kıyıya!... hani akşam sabah demeden hep Alev'de kalan ve kendine özgü garip üslubuyla, Alev'i koruyan bir vestal bakiresi olmaya çabalayan o aynı tippetotje idi işte... yüreği Alev'le doluydu dolu olmasına ya midesi bomboştu, midesi melon şapkakalı bir küçük burjuvanın kafasının içi kadar boştu, o kadarına ki, sizin o budist vurdumduymazlığınıza bile nüfuz etmiş olmalıydı, veenmanneke, yani midesinin boş oluşuna karşı tippetotje'nin gece gündüz mücadele etmekten yılmayışı, çünkü bir keresinde, bir yaz akşamı Alev'in kapısının önünde dikilmiş, uzak mesafeden birinin yaklaştığını fark etmişti... o siz değil miydiniz, veenmanneke, elinizde bir şeylerle yaklaşan? Siz yakınlaştıkça, tippetotje de işaret ve başparmağınızın arasında tuttuğunuz o nesneyi daha net seçebiliyordu, sizin bir metre ötenizde... metre derken belki biraz abartıya kaçmak oldu bu, çünkü tippetotje'nin dışında hiç kimsenin aklına gelmezdi kollarıyla ölçtüğü mesafeyi metre diye nitelemek, sizi gidi övünge veenmanneke sizi... siz artık adamakıllı yaklaştığınızda, tippetotje de elinizde kuyruğundan tuttuğunuz tütsülenmiş bir ringa balığı olduğunu görmüştü, sanki ölü bir fareyi tutuyormuşsunuz gibi... sonra tam onun önünde şöyle demişsiniz: tippetotje, bu sizin için. Ve ardından gerisingeri dönüp o fiyakalı minik adımlarınızla aynı uzun yolu yürümeye koyulmuşsunuz.

ve siz sırta kadem basıp gözümün önünden yitip gideli beri, veenmanneke, benim bir karım, bir çocuğum, midemden de bir şikayetim var, ayrıca bir de savaş gördüm ve siz öyle pat diye, elinizde benim yazmış olduğum kitaplardan biriyle ansızın ortaya çıkıyor, sonra da getirip onu masanın üzerine bırakıyorsunuz... tippetotje'nin ölü ringa balığı misali... ve ismi artık her neyse, işte o, bizim şimdiye kadar ki en büyük yazarımızdır, diyorsunuz bana: ayrıca duyduğum kadarıyla budist teorilerine hâlâ sıkı sıkıya bağlıymışsınız, dahası davranışlarınız da

yıllar öncesindeki gibi tuhafmış hâlâ... daha gençken tuhaf davranışlar bize hayli enteresan gelirdi... ama şimdi café'lerin müdavimi olmuşsunuz ve 1.pislik yuvalarının karşısında, tam köşedeki café'de çalışan maria diye yahudi bir barmaidle ahbablık ediyormuşsunuz... ve simya üzerine yapacağınız kılı kırk yaran bir araştırma–inceleme için materyal arıyormuşsunuz: ben seve seve ve minnet duyarak simyacılardan mevzuunun geçtiği her kitabı gözden geçireceğim, diyorsunuz o afralı tafralı havalarınızla... hal böyleyken, ilkin joris–karl huysmans'ın 'lâ bas' adlı eserini aramaya koyulacağım ben de... ve tam bu sırada teosofist andre çıkageliyor, simyacılardan söz ettiğinizi duyduğundan sizi teosofiye dönmeye ikna etmeye çabalıyor... evet, biçare veenmanneke, sizin için 'lâ bas'ı aradım ve buldum, ama siz onu asla almaya gelmediniz.

o gün bugündür, veenmanneke, karım uykusunda huzursuz düşler görmekte; birdenbire irkilerek uyanıyor ve duvarlar kanla kaplanmış sanıyor: oh, veenmanneke'yi gördüm düşümde, suratı tanınmayacak haldeydi diyor. Bu düşten 3 hafta sonra, veenmanneke, boğulmuş olduğunuzu ve ölü bedeninizin en az 3 haftadır dendre'nin sularında süzüldüğünü öğreniyoruz: sizi bulduklarında yüzünüz tanınmayacak haldeymiş, çünkü sıçanlar tarafından kemirilmiş.

ve 3 ay sonra, veenmanneke, kahretsin... daha önceden sizinle benim evimde tanıştığını hatırlamayan, dahası boğulmuş olduğunuzu, sulardan çekilip çıkartılarak uzun süre önce defnedildiğinizi de bilmeyen andre şu teosofinin peşini bırakmıyor... işte o andre bana dönüp diyor ki: teosofiyi özümsemeye muktedir enteresan biriyle tanıştım: veenmanneke ile!

ORMANIN KENARINDA

Ondine amcasının tavernasına gitti, çünkü orada toplananlar olduğunu biliyordu... er ya da geç şatoda geçirdiği o kış hakkında dedikodular alıp başını yürüyecekti, onlardan önce davranıp, ağızlarını kapayacak, sağda solda hakkında ileri geri konuşanlara pabuç bırakmayacaktı: bay achilles artık evli bir adam, dedi, öyle olsa bile onun nasıl da canına kıymak istediğini bir tanrı bir de ben biliyorum, ağlayıp zırlıyor, bensiz yaşamayacağını söyleyip duruyordu. Ne var ki, ter–murenlilerin edilen bu ucuz laflara artık karnı toktu:

ortalıkta dolaşan yeni dedikodular ondine'yi bütünüyle geri plana itecekmiş gibi görünüyordu: derenancourtlar ormanın kenarına konut işlevi görecek 4 bina inşa edeceklerdi. Ormanın kenarında! Ölü doğan bebeklerin ruhlarının gezindiği o yerden söz edildiğini duyduğunda bir an için soluğu kesiliverdi... ama yine de yüzüne bir tebesüm yerleştirip, bataklık yakamozlarının sonunda icabına bakılacak işte demeyi becerebildi. Ama bilinçsizce de olsa bu yeni konut projesi haberinden etkilenmişti... başka hiçbir şeyin lafı edilmüyordu artık, sanki ter-muren'deki bu 4 ev dışında dünyada konuşulacak başka bir şey kalmamış gibiydi: işte bu nedenle evde bulduğu tuhaf gazetelerden birinin sayfasını görünce dünyada hakkında konuşulacak bin bir çeşit şeyin daha olduğunun ayırımına varmış, şaşırıp kalmıştı: gazete parçasını demiryolunun kenarında bulan valeer idi, içeriğini anlayamadığı için kıvanıyordu –Fransızca, demişti ısıldayan gözleriyle– ondine alıp okudu gazete sayfasını, işçi sendikalarına karşı önlemlerin alındığı, herkese oy vermek hakkı olarak adlandırılan yeni bir talebin de karşılanmayacağı belirtiliyordu haberde... ortalığı karıştıranların üzerine ateş açmak gibi üzücü bir görevin yükü de tabiatıyla askerlerimizin omuzlarına binmişti. Dindar gazetelerden biriydi bu. Dindar düşünceli olsun, liberten olsun ondine'nin içine dünyanın artık hiçbir hayrı kalmadığı, bir mahvoluşa doğru sürüklendiği, sokaktaki değimsiz adamın üst sınıflara karşı isyan bayrağını açacağı yönünde bir şeyler doğmuştu; uzun süredir üst sınıfa tabi olduğu yanılışına düştüğünden isyan bayrağının kendisine, yani vaporeur'un ondineke'sine karşı da açılmış olduğunu düşünüyordu. Hal böyleyken, ter-muren'deki 4 konutun, o 4 villanın inşası çok daha mühimdi insanların nazarında... bir gün çıkıp inşaatın yerini, makilik araziye görmeye gitti, ama bütün görebildiği böğürtlen çalılıklarının arasında ölçü almak için kendisine yol açmaya çalışan bir adamla yanındaki delikanlı oldu. 4 villayı buraya mı inşa edilecek? Şanslıydı doğrusu, çünkü adam hayatta hep her şeyin âlâsını bilen, ama onu anlayan hiç kimse çıkmadığı için de hep mağdur edildiğini düşünen biriydi. Derenancourtlara bu çöplükte, çürüyen otların arasında yaşamının, kışın her yerin çamurla kaplanacağı bu arazi üzerine konut inşa etmenin hiç de sağlıklı olmayacağını anlatmaya çabalamıştı... ama işte ne yapabilirsiniz ki.... Ondine yorulmuştu, gidip oradaki banka oturdu... arpacı kumrusu gibi düşündüğü açıkça belli oluyordu, zira ölçüm işlerini bırakıp, şimdi aşağısında duran ve zorlayıcı bir şekilde

saçma sapan şeylerden konuşan adamı hiç de dinliyor gibi görünmüyordu. Delikanlı da yanlarına gelmişti, etrafına bakınıyor, burnunu karıştırıyordu, ta ki yukarısında ondine'nin bacaklarını görüp, dünya onun için durana kadar.

BİÇARE VEENMANNEKE'NİN ANISINA (–II–)

Tüm bunlar olup biterken, biçare veenmanneke... şimdi ölmüş olsanız da, sizi hâlâ teosofiye dönün diye ikna etmeye uğraşıyorlar... trenler hâlâ yakında çiçeğe duracak olan katırtırnakları tarlaları boyunca süratle geçip gidiyorlar ve o lanet olası ondine benim yakamı bir türlü bırakmıyor ve ben her şeyin âlâsını bilen, ama onu anlayan hiç kimse çıkmadığı için de hep mağdur edildiğini düşünen adam hakkında yazmaya koyuluyorum... bütün bunlara bir de o delikanlıyı ekliyorum, hani şu ondine'nin eteğinin altından bacaklarını dikizleyip, dünyanın kendisi için durduğunu düşünen delikanlıyı... ve ben bu 2 adamı betimler betimlemez, veenmanneke, aslında üst üste iki kez sizi betimlemiş olduğumun ayırımına varıyorum. Ah biçare veenmanneke, ah benim yeniyetmeliğimin en küçük ortak çarpanı, saygın bir adama saygın bir şekilde geçirmedığı yeniyetmeliğini hatırlatmak gibi yapılmaması gereken ne varsa yapan inanılmaz adam.

ve o yalnızca bir çizgiden ibaret, bir tahta parçası üzerindeki kertiği andıran ve artık fareler tarafından kemirilmiş olan ağzınızdan... benim ancak yarım yamalak anlayabileceğim kelimeler dökülüyordirdi, ama o yarım yamalak anlaşılabilirliklerine rağmen yine de bir araya getirilip biçare veenmanneke'nin anlatısı adı altında yayımlanmaya değerlerdi, hayata karşı duyduğunuz tiksintiyi ifade etsinler diye. Hayata karşı duyduğunuz tiksintiyi bana ilk kez anlatışınız ana babanızın size dünyaya getirişiyle ilgiliydi... ve bir de küçücük bir çocukken yapayalnız bırakılışınız karşısında duyduğunuz tiksinti... ve okula başladığınızda duyduğunuz tiksintiyle sıranızda öylece oturduğunuz, sonra okul müdürünün canınızı çıkartasıya sizi pataklayışı karşısında duyduğunuz tiksinti, sizin dehşet içinde kalışınız... ardından korkuyla gidip olanları, o taş kalpliliğiyle sizden bir açıklama bekleyen ablanıza anlatışınız. Ve artık kadınlara karşı da duymaya başladığınız tiksinti hiç bitmeden aynı biçimde sürüp gidiyor, her sa-

bah, her öğle sonrası, her akşam ve her gece arttıkça da artıyordu, sabırla beklemesini bilen toprağa benzemeyen... avlu taşlarını telle-yip, ovan, pencereleri silen ya da bisikletiyle önünüzden geçip giden kadınlara karşı... üstelik, biçare veenmanneke, her seferinde sizin gözyaşlarına boğulduğunuzu bilmeden. Delikanlı çağınızda politik ve edebi eserleri keşfettiniz... insanların fikirlerini, tuhaf görüşlerini ve baştan çıkaran düşüncelerini kağıda aktardıklarını keşfettiniz... çünkü tohum dediğiniz toprağa, fikirler de kağıda aittir ve siz, biçare veenmanneke, bir divanelik edip, dünyayı ters yüz etme cesaretini gösterdiniz, zihninizden bir şeyler geçmeye görsün, hemen kağıtlara sarılarak, çalakalem yazdıkça yazdınız, aklınıza gelen herşeyi, ta ki başınıza ağırlar girene, beyniniz kramplarla kaskatı kesilene kadar, sersemlemiş ve suskun öylece oturduğunuz yerde bedeninizden terler boşanırken. Ve bir keresinde, daha sonraları, dokuma fabrikası labor'un arkasında kalan 1.pislik yuvalarından geleneksel jeannine ile dender nehri boyunca dolaşmaya çıktınız... sıçanların suratını-zı kemirdiği dender'de biçare veenmanneke... ve bir yolunu bulup kızcağızın üzerine çullanıverdiniz, işinizi hemen oracıkta alelacele görmek istediniz diye öyle öfkelenmişti ki, ikiniz de zerre kadar zevk alamadınız... derken, işte o kız, 1.pislik yuvalarından gelme jeannine önce onu biraz rahatlatıp, gevşetmeniz gerektiğini öğretti size.

işte böyle sürüp gidiyor anlatınız biçare veenmanneke, içindeki her şeyin arapsaçına döndüğü, her şeyin aksayarak birbirine karıştığı anlatınız. Ve birbirine karışıp aksayan şeyleri düzeltmenin yalnızca tek çaresi, tek yolu vardı: o da lenin'in söylediklerini tatbik etmekte... yani veenmanneke, kendi deneyimlerinizden yola çıkarak lenin'in söylediklerini harfiyen tatbik etmeyi tek çare olarak görüyordunuz siz.

ve sonraları, veenmanneke, mimar olmak için okula gittiniz, çünkü insanların içinde yaşadığı evler bile büsbütün hatalarla doluydu... kafanızın içinde geleceğin yaşayış biçimleriyle ilgili bir sürü fikir dönüp dolaşıyordu zaten... ama siz tutup lenin'in söylediklerini hatmedeceğim, yağmur çamur demeden gazeteyi dağıtmaya yardım edeceğim diye tahsilinizi ihmal ettiniz... çünkü o gazete dediğiniz el kadar bir bildiri, tek tarafı basılı ufacık bir kağıt yaprağıydı... kötü de basılmıştı üstelik... daha o günlerde partiyle anlaşmazlık içindeydiniz: öfkeden kudurarak toplantıyı terk edip, dışarıya çıkarak budist pozisyonlarınızdan birini alıverirdiniz, ama ne yaparsınız ki, siz bir

pervane, parti de yanan bir lambaydı, onun ışığının çevresinde dökükçe dönüyor, şaşırıp kalıyordunuz. Son günlerinizde bile dünyada yolunda giden Hiçbir şey yoktu... oysaki siz, kendini bilen bir şekilde söylerdiniz dünya kıymetini yitirdikçe değeri yükselen bir çözümünden haberdar olduğunuzu... son günlerinizde çaresizlik içinde söylemişsiniz –dünyada, kahrolası dünyada – bu çözümün artık var olmadığını: lenin’in öldüğünü, ondan geriye yalnızca alçıdan birkaç büstünün kaldığını söylemişsiniz... işçilerin mutfaklarında mesih isa’nın kutsal yüreği gibi bir köşeye yerleştirilmiş... içeriğine müdahale edilerek çarpıtılmış birkaç kitabın yanı sıra.

ve çok geçmeden öyle pat diye veenmanneke, yeniyetmeliğimizin başka bir en küçük ortak çarpanına, başka bir Alev taşıyıcısına, başka bir eksantriğe, yani küçük pros’a rastlayıverdim... pardösümün düşmesine asılarak bana dedi ki... ha bu arada, biliyor muydunuz... veenmanneke ölmüş.

ah veenmanneke, öldünüz işte siz... ve küçük pros, salt bir şeylere kızdınız diye kendinizi sulara attığınızı ya da budist olduğunuz için kendinizi boğduğunuzu hiçbir surette aklıma getirmememi salık verdi bana... hayır, hayır onun söylediklerinden sizin şu alçak Karanlık çetenin alçak artıkları tarafından sulara atıldığınız anlaşıyordu zaten... çünkü sözümona siz savaş yıllarında o karanlık hücre evlerine girip çıkanların hepsinin bir listesini yapmışsınız... ama bu doğru değil, dedi küçük pros, çünkü o karanlık hücre evlerine kim girmiş kim çıkmış veenmanneke’nin umurunda bile değildi, dahası o yalnızca simyacıların listesini yapmıştı, o kadar.

lanet olsun, veenmanneke, karşımda birdenbire ağzını açmış bana bakan boşluğu görüyorum, ne zaman gençliğimizi düşünmeye kalksam... gençliğimizi ve yaşasaydılar bugün 20 ila 40 yaşlarında... olması gerekenleri... ama geriye onlardan yalnızca 5’i kaldı... siz varsınız; ki artık ölüsünüz... boğuldunuz ya da başkaları tarafından suya atıldınız... bırakın da şöyle bir parmak hesabı yapayım, veenmanneke: 2’si ıspanya’da şehit düştü, 2’si breendonck’ta boylayıverdi tahtalı köyü, 1’i idam sehpasında can verdi... geride kalanları saymak daha kolay olurdu, öyle değil mi –böyle bir şey nasıl mümkün oluyor? –şu işe bakın, bir ben, bir tippetotje ve bir de küçük pros. Ya başka?... hey hey, veenmanneke, gençliğimizin yoklaması yapıyor... hey hey, Alev taşıyıcıları... kahretsin veenmanneke, daha başka kimler var?... Ya liske... yo, o da çoktan öldü. Başka kimsecikler yok mu

yani?... hey hey, gençliğimiz amerikan mezadında satışa çıkarıldı... Başka yok mu? Satılıyor...satıldı.

günümüz gençliği nasıl da bambaşka, veenmanneke, kimse elini taşın altına koymuyor... en azından gönüllü olarak... yoksulluğa, ayıba, esarete, bombalamalara ve nükleer fisyona, istiflerini bile bozmadan, tereddütsüz göğüs germeyi biliyorlar, gelgelelim bizim biraz abartılı bir şekilde söylediğimiz gibi kendi özgürlükleri için kullarını bile kıpırdatmıyorlar; dans ederek ya da çiklet çiğneyerek olduğu sürece ölümle yüz yüze gelmekten kaçınmıyorlar... Hatırlar mısınız, veenmanneke... ama siz artık ölüsünüz tabii ki; boğuldunuz, sıçanlar kemirdi suratınızı, dolayısıyla hiçbir şey hatırlayacak haliniz yok... ama dert değil, ben sizin yerinize hatırlarım... hatırlıyor musunuz veenmanneke, Alev'de otururduk öyle: gençler nasıl da serkeşler, baksanıza, kim bilir bir sonraki nesiller ve de onlardan sonrakiler neye benzeyecekler... 3 ya da 4 nesil sonra dünya yepyeni bir dünya-ya başkalaşacak!

aman bana tutup da bugünün yeni neslinden söz etmeyin, veenmanneke, zira artık her şey bambaşka, her şeye yeniden, sil baştan başlanması gerekmekte... ya da hiçbir şeye, her şey ama her şey çaresizce yitip gitmiş. Şöyle biraz geçmişi düşünüp, nesnel bir durum değerlendirmesi yaptığımda, sizin pisipisine öldüğünüzü, pisipisine öldürüldüğünüzü, başınızı pisipisine duvardan duvara vurduğunuzu, suratınızı pisipisine sıçanlara kemirtiltiğinizi görüyorum.

çünkü yeni nesilden kramiek'e şöyle bir bakıyorsunuz, kendisinin de bir Alev taşıyıcısı olduğu iddiasında... ama nasıl diye sormayın... nasıl diye sormayın... o işe yaramazın, muhallebi çocuğunun teki, rüzgarın hangi yönden estiğini anlamaya yarayacak duyargaları var tepesinde, yanlış olduğunu varsaydığı tek laf etmeyen, uzun upuzun tümceler kurup, başını sonunu değiştirerek her şeyden bir parça laf etmesini bilen ... aynı anda hem her şeyden hem de hiçbir şeyden söz ederken, yarattığı tezatlarda bir türlü sadede gelmek nedir bilmeyen biridir o.

ah veenmanneke'nin, yaşlı kurdun hatırasına, hatırasına işte, kahretsin.

PARAFİN LAMBASI

Siz gençliğinizin yoklamasını alıyorsunuz ya, diyor tippetotje, parafin lambasını unutuyorsunuz! Belki kendine bu lakabın takılışının nedeni başının kenarlarından fırlamış gibi duran o kepçe kulaklarıydı... ya da belki daha çok size, flandra'da aptallığa, yoksulluğa, koleraya, vebaya ve kıtlığa karşı şıkırdayan tespihlerin çekildiği karanlık kış akşamlarının isli parafin lambalarını çağrıştıran o acı veren geriliğiydi... ama ben, yani tippetotje, meselelerin kökeniyle değil, ağırlıklı olarak kendileriyle alakadarım: ona parafin diyorduk, zira bu lakap onun üzerine cuk diye otuyordu; öncelikle yeterince komik olduğundan, sonra da sesletimiyle zihinlerde canlandırdığı resim yüzünden: söylediği her şey kekeleyerek ağzından dökülür, heceler diline, damasına, dudaklarının kenarına çarparak bozulur, paramparça olurdu... Dokuma fabrikası labor'un arka tarafında, 1.pislik yuvalarının orada yaşayan ve en talihsiz, en bedbaht şekilde hamile bırakılan jeannette proust'un oğluydu: kendisi henüz küçücük bir kız çocuğuyken, yaşları 14 ila 18 arasında değişen 4 ya da 5 alman askerinin tecavüzüne uğramıştı, bunun meyvesi de işte parafin olmuştu. Şayet bu ufak tefek parafin lambası yalnızca kendi sokağında ısıldayarak kalmakla yetinmiş olsaydı, haddinden fazla aptalca başka gülünçlüklerin de maskarası olacaktı, sözgelimi, köşedeki café'de, kulaklarını kuş kafesine çivilemek ya da barmaidin cesaretlendirmesiyle içirtip sarhoş ettikten sonra pantolonunu aşağıya indirmekle tehdit ederek ödünü patlatabilirlerdi, ki barmaid de son tahlilde kandilin fitili nasıl ateşlenir çok iyi bilirdi hani. Nedir ki, parafin kendi sokağında ısıldamakla yetinmedi, yakınlardaki bir çatı katına marksist bir göçmen, bir Alev taşıyıcısı taşınmıştı, bizim parafin de onun gölgesi, onun köpeği olmuştu... eski medeniyetimiz için ölüm çanlarını çaldığımız harareti toplatlardan hiç eksik olmuyordu... biz eski püskü esvapları çıkarıp çıplak kaldıktan sonra saygınlığın ve siyasi ahlaklılığın üzerine pislerken o da oradaydı... davullar ya da pankartlar değil de yalnızca Alev'i taşıyarak sokakları arşınladığımızda da yanıımızdaydı... tanrı, kutsal ruh, lenin, troçki ve walt whitman... ve elbette gümbürdeyen kahkahalar arasında insanlar bir tek onu gösteriyorlardı parmaklarıyla: şuraya bakın, yeni çağ, ha ha ha! ufak tefek, iki büküm, anormalin anormali, kepçe kulaklı bir parafin lambası. Her neyse işte, derken, bağışlayın, nasıl oldu bilmiyorum ama yaşlarımız kemale erdi, evlendik barklandık, bir meslek edindik, midemizden şikâyet eder

olduk, belki evi boya badana da ettirdik, ama bütün bunların karşılığında Alev'i çıplak ellerimizle söndürmek zorunda kaldık; içimizden biri açlıktan geberip gitti, bir diğeriye bakan koltuğuna oturdu oturacak. Ve ben, yani tippetotje, pazar akşamı 2 fabrikalı kasabanın tren garına gittim ve orada ne görsem beğenirsiniz, bir de baktım ki, lanet olsun, karşıda parafın lambası öylece dikiliyor, iyiden iyiye ufacık kalmış, beli bükülmüş, o değimsiz hayatının değimsiz ıstıraplarının yükünün ağırlığında adamakıllı kocamış: gazetede bir ilan okumuş: muhtemelen şuna benzer bir şeyler: ebeveynleri aşırı dindar saygın genç kız izdivaç yapmak için kendisi gibi özürlü birini arıyor. İlane cevap yazmış hemen, annesi jeannette proust'un yapmasını etmesin diye saçları dökülene kadar ağlayıp zırlayışına aldırış etmeden gidip onunla evlenmiş... ve nikahtan sonra parafın ile müstakbel karısı parafın üst kattaki odaya çıkmışlar. Ama ertesi sabah yeni gelin kalkmış, üzerinde kombinezonu olduğu halde mukavvadan valizini toplayarak, tren garına doğru yola koyulmuş: onu bir daha gören olmamış. Oh, belki de jeannette proust oturup saçlarını tel tel yolmasının nedenini biliyordu; tam bir aydır tren garında öylece dikilip durmaktaymış... hem dün, hem bugün, yarın da duracaktı... onun geri gelmesini bekliyormuş, mukavva valizi ve üstünde kombinezonuyla. Çünkü bana dönüp, taklidini yapmaya bile kalkışmayacağım, o çarpık çurpuk, o bozuk konuşmasıyla şöyle dedi: koca evini 24 saatten fazla terk etmeye hakkı yok, ben bunu iyi biliyorum. Demek ki biliyormuş işte. Ben, yani tippetotje ise bu hikâye için kendimi tekmelemem gerektiği dışında hiçbir şey bilmiyorum.

4 VİLLA

Ondine her gün yabani otların бүrүdүğü inşaat alanına gidiyor, orada dikildiği yerden ağaçları kesen, temel çukurları kazan adamları seyrediyordu... ama akşamın alacakaranlığı çöker çökmez, oradan çarçabuk uzaklaşıyordu, hoş bataklık yakamozlarından korktuğu yoktu ama yaşadığı o kendi cehennemî gecesini hatırlamak istemiyordu... ölüm işlerini yapan yalnız adam yanına gelip kendisinin başduvarcı ustabaşı olduğunu, ama marangozluk işlerini kimin yürüteceğini henüz bilmediğini anlattı: ondine onu dalgın dalgın bakıyordu bakmasına ya aşağısında duran delikanlının kendini

röntgenlediğinin ayırımına varacak kadar da gerçeklikten bağıni ko-parmamıştı... ne ki, çocuğun bakışları fazlastıyla istekliydi, ondine etekliğini bacaklarına daha bir sıkıca bastırdı: demek, marangozun kim olacağı henüz belli değil, dedi. Ve günün birinde bay achilles in-şaat arazisini ziyarete geldi, tam da ondine'nin beklediği gibi... belli belirsiz gülümsedi ve achilles tokalaşırken elini biraz uzunca tutunca çekiverdi... çünkü o artık ötekiler gibi değildi, yani okşanacak, şirin bulunacak ve sonra da satın alınacak bir hayvan değildi... ona insa-nın iplik fabrikasının patronu ve tasarruf ve kredi bankasının kurucu hissedarı olmak için didinen dişleri kırık dökük yabanıl bir hayvan ol-duğunu hatırlattı... bir senatör ya da kim bilir hatta belki de bir bakan olabilmek için kitap satırlarını işaretleyen... kendisini yüzünde belli belirsiz alaycı bir gülümseyişle izleyişine ve sözünü keserek şu ya da bu olmayı Kendinin istemediğini, ama koşulların böyle gerektirdiğini anlatışına aldırmadı. Bunun üzerine ondine onun gözünü hırs bürü-düğü ve onun yaşamda başarılı olmak için çabalayıp durduğunu bir kez daha yineledi... ve ekledi; burada böyle durmuş şatoda sizinle bir kış daha geçirmek için beklediğimi sanmıyorsunuzdur herhalde, öyle değil mi? Hayır, hiç sanmıyorum, diye karşılık verdi bay achilles, sa-nırım, bir yolunu bulup bu 4 villadan nasıl biraz para kazanırım diye bana sormaya geldiniz buraya, diye sürdürdü konuşmasını ve onun şaşkınlığı karşısında kendini gülmekten alamadı... ne istiyorsunuz kuzum, diye sordu. Ah, öyle katıydı ki, adeta çelik çeliğe karşıydı, on-dine sorusunu tatlı bir tebessümle sarıp sarmalamaya çalıştı –çün-kü kahretsin, kahretsin ki, erkeklere devamlı surette etek giyindiğini hatırlatmazsan onlarla bir arpa boyu yol kat edemezsin– bir taraftan da buruk bir şekilde kendini alaya alırcasına, onun şimdi tabiatıyla başkalarına, daha genççe, bilhassa daha çocukça ruhlu olanlara göz koymuş olduğunu geçiriyordu aklından... kendisi eteğinin altından bakan şu delikanlı gibi çoluk çocukla uğraşmak zorundayken hem de. Sonunda bay achilles'e sormak istediği şeyi sorabildi: 4 villanın marangozluk işlerini üstlenmesine izin verilmesini istiyordu –ama eve dönüş yolunda, acaba beni bir daha düşünür mü diye bir kuşku peyda oldu içinde, belki de gençliğini, en güzel günlerini ondan çal-dığı gençliğini... ama ondine'yi değil, vapeur'un, şu marangoz usta-sının kızı ondine'yi.

Eve varınca bu özel buluşma için taktığı ve vaktiyle beyefendiler-den dil dökerek kopardığı, ... ve kendisine ilk gençliğinden, çeşme hâlâ akarken yeterince doldurmayı bilemediği küpünden başka bir

şeyi hatırlatmayan bileziğini kolundan çıkarıp diğer eşyalarının yanına bıraktı.

İNCİÇİÇEKLERİ

1 Mayıs yaklaştığından, ressam tippetotje inciçiçekleri toplamak için şatonun arkasındaki ormanda bir gezintiye çıktığında orada-tansiyonu 11'lere düşünce- hastalık iznine ayrılmış olan bakanlıktan mösyö colson ile karşılaşılıyor ve ikisi birlikte dolaşırken bu kez size rastlıyorlar: muguette'yi almaya bizimle birlikte gelecek misiniz? diye sesleniyor size... duyduğunuza göre, brüksel yakınlarındaki bir ormandan gelen ve bunu fransızca söyleyen ressam tippetotje. Muguette'yi aramak üzere yola koyulduğunuzda sizi yoldan saptıranın veenmanne-ke olduğunu anlatıyorsunuz onlara her ne kadar kendi isteğiniz dışında olmasa da; aslında ta hikâyenin en başında, yayıncılardan biri size gelip yayımlamaya değer bir şeyleriniz olup olmadığını sormuş, ama siz bunun üzerinden çok geçmeden "yazmanın gayesi" hakkında birkaç laf etmek istemiştiniz... zira baskıya hazır metinde itiraz edecekleri bir şeyler buldukları ortaya çıkmıştı... gerekçe de metnin içeriğinin şu şeylerle dolu oluşuydu... of, şey işte... ama siz metinde herhangi bir düzelti yapmayacağınızı, dahası hiçbir şeyi de çıkarıp atmayacağınızı kesin bir kararlılıkla dile getirdiniz -sonuç olarak kapıyı zorlayarak açtıran bir şeyler yazmış olmanın ne faydası var ki, yayımlanma sürecinde orasından burasından kesip biçilecekse, başka bir ifadeyle zorla açılan o kapı kibarca yeniden kapatılacaksa eğer? Hal böyleyken onlara bir mektupla yanıt verdiniz: siz en iyisi elyazmalarımı bana geri gönderin. Ve artık ne hikmetse, daha önce şuna ya da buna dair yükselmiş olan o itiraz sesleri birdenbire kesiliverdi... büyük laflar etmeye, koşulları akıllara seza anlaşımlardan, hemen baskıya girmek istediklerinden söz etmeye başladılar... ama siz öncelikli olarak kontrattaki mali meselelerin hallinin bir çözüme kavuşturulmasını talep ettiğinizde, size keşişleri²¹ oynamaya çabaladıkları dank ediverdi kafanıza: işte ancak şu kadar kopya basılacaktır, dolayısıyla telifini de anmaya bile

21 Varolmayan okur "yaka silmek" deyimini bir ihtimal ansıyacaktır... İşte size bir deyim daha: "keşişleri oynamak"... Yukarıda zikrolunan Varolmayan okurun farik ve mümeyyiz olduğu ve feraset kazandığı anlaşılır anlaşılmaz, bu ve bunun gibi deyimler yenileriyle değiştirileceklerdir. (Y.N.)

değmez. Sonra bir taraftan muguette'yi ararken, tüm bunları tippetot-je ile bakanlıktan mösyö colson'a da anlatıyor ve elyazmalarınızla her zamanki yayıncınıza –ki kendisi bir kadın– gittiğinizi, ona samimi ve dürüstçe herşeyi anlattığınızı ekliyorsunuz, yayıncınız size aynı galiz samimiyetle yanıt veriyor ve diyor ki: *siz* ötekilerin yazmasına göz yumulmayan şeyleri yazabiliyorsunuz, insanlar sizin aklınıza geleni, öyle düşünmeden, yazdığınızı iyi biliyorlar. Öyle diyor demesine, ama elyazmalarınızı da şöyle bir köşeye iteleyerek, size kendi kaygılarından söz açıyor: yani kitaplarınızdan hiçbirinin iyi satmadığını... dindar basın onların kötü kitaplar olduğunu yazdığından, dindar temayüllü okuyucular da haliyle vebadan kaçarmışçasına köşe bucak kaçıyorlar onlardan... ***eski günlerde ter-muren'i kasıp kavuran çiçek hastalığı gibi*** ...ve siz kuşkuyla engizisyonun hâlâ var olup olmadığını sorduğunuzda,...size aksi iddia edilemez bir gerçeği aktararak yanıt veriyor, yani dindar basının sizin kitaplarınızdan birini ezkaza olumlu yönde eleştirdiğini, bu sayede yayıncı olarak kendisinin de 2.baskıya girmek için hazırlık yapmak üzereyken, son anda bir piskopos ya da kardinalin –oldum olası şu cüppeli hazretlerin arasındaki farkı anlamamışsınızdır zaten–hiç vakit kaybetmeden kitabın dindar okuyuculara uygun olmadığına dair bir tamim yayınladığını anlatıyor... dindar basının ilkinde hata yapan dindar eleştirmeni de, bir kez daha ele aldığı kitabınızı bu defa olumsuz yönde eleştiriyor, işte o gün bugündür sizin şu yayıncı tek bir kopya bile satmış değil.

SİPARİŞ DEFTERİ

Birkaç gün sonra bir beyefendi ondine'nin kapısını çaldı, yanında 4 villanın çizimlerini getirmiş, carolus bosmans ile görüşmek istediğini söylüyordu... bunun üzerine ondine de: o çizimleri siz bana gösterin, dedi. Tahmini bütçe uzun süre önce başka bir marangoz tarafından çıkarıldı çıkarılmasına ya, dedi beyefendi, achilles son anda üzerinde birtakım değişiklikler yaptı... biliyorum, dedi ondine... işi bu fiyata alıp alamayacaklarını sordu... ondine rakamlara öylesine bir göz gezdirdi ve daha önce hiç benzerini görmemiş olmasına rağmen onaylarcasına salladı başını: ne ki, bu kez beyefendi sanki

bir sırrı açıklıyormuşçasına başka bir şeyler anlatmaya koyuldu: gerçekte konutlar, teoride müşteri olan derenancourtların arazisi üzerine inşa edilecek olsa da, ödemeler aşağıda izah edildiği şekliyle gerçekleştirilecek, dinleyin... ondine dinledi, ama bütün kavrayabildiği, tasarruf ve kredi bankasının konutların müstakbel maliklerine uzun vadeli borç para vereceği ve bu kişilerin arsa, duvarcılık ve vesaire gibi kalemler için harcamalarıyla –ve vesaire ile kastedilenlere marangozluk işlerinin de dâhil olduğunu varsaymıştı ondine– doğrudan yüklenicilere ödenecek meblağları söz konusu bütçeye göre ayarlamaları gerektiği oldu... Ayrıca, üçkâğıda getirilenlerin salt müstakbel maliklerle kalmadığını, yüklenicilerle birlikte, bu işe az ya da çok bulaşan herkesin aynı şekilde kandırılacak olduğunu anlamıştı ondine... 1'i yani banka haricinde: genç bayan derenancourt o düztaban hali ve meleksi görünüşüyle, açıkça söylemek gerekirse, okka altına gidecek değildi ya... hem sonra bu kuş uçmaz kervan geçmez bataklığı inşaat şantiyesine çeviren, banka katiplerinden başka kimsenin adım atmadığı şapel yolu üzerine 4 villayı konduran da kendisiydi... başka bir deyişle yalnızca burjuva sınıfına dahil olanların. Ondine işin içinde bir bit yeniği olduğunu anlamıştı... temkinli olacak ve başka kadınların da kurnaz olabileceğini gösterecekti... önce bütün evrakları imzaladı, sonra da işliğinde çalışan babasını getirmeye gitti: vaporeur bütün plan ve evraklara şaşkınlıkla göz gezdirdi: bu planlar şu malum 4 villa için, dedi sanki diğerleri bilmiyormuş gibi. Sipariş defterine de şöyle bir göz attı: marangoz işlerini üstlenecek olan enayinin vay haline! Ne var ki, defterin kendi adıyla imzalandığını görünce olduğu yerde sıçrayıverdi... yalnız carolus'un c'siyle oynanmıştı, yo, hayır, c filan değildi, bu düpedüz bir o harfiydi... ve çok geçmeden kafasına dank etti. Yabancıların önünde böyle küfür etmek zorunda mısın, diye sordu ondine... ama babasının yatıştığı filan yoktu, aksine celallendikçe celallendi. Önce alaycı bir tonla, bütün bunların altından nasıl kalkacağız diye sordu, ama az sonra asıl meseleyi unutup, konuyla uzaktan yakından alakası olmayan laflar etmeye başladı: eğer işler sarpa saracak olursa, kendisini öylece yüzüstü bırakıp, sonra da gidip şatoda yaşayacak diye ondine'ye veryansın ediyordu. Babasıyla benzeşiyorlardı: ondine onun evrensel dilini taklit etmeye başladı: zio zio zito. Misafir sanki bir tumarhanedeymiş de etrafı delillerle sarılmış gibi bakıyordu onlara. Ondine bunu fark etmişti... babasına dönüp, bay achilles'in borca mal alabilsinler diye kendilerine bir kereste deposu

ayarladığını söyledi... bir de amelelerden bahsediyorsun; parasıyla tutuverirsin, öyle değil mi? ... hem sonra senin elin kolun ne güne duruyor?... ya bizim valeer'e ne demeli, hiç mi bir işin ucundan tutmayacak o?

AZİZ WOLFGANG'A HAC ZİYARETİ²²

Nobelçika'nın kral nobel'i kutsi dokunulmazlığı sayesinde her türlü arbededen uzak, güven içinde yaşıyordu yaşamasına ya, derinden derine mutsuzdu; bir beyaz kitap yazmaya oturmuştu, ama işin içinden bir türlü çıkamıyordu, sonunda dayanamayıp öyle bir beddua etti ki, etmesiyle birlikte ölümcül bir hastalığa tutuluverdi... derken karısı hatırını soran herkese dert yanıp duruyor, yalnızca iki günde bir, o da öğle yemeğinde, şarap içtiklerini, öteki günlerdeyse aynı ter-muren'in mütevazı halkı gibi suya talim ettiklerini söylüyordu. İşte bu, bütün durumu bir anda değiştirmişti, dindarlığıyla ve flaman halkına beslediği sempatiyle bilinen keçî sapine, iki gözü iki çeşme tespihini eline alıp, nobel'in hastalığı için dua etmek üzere aziz wolfgang'a bir hac ziyaretinde bulunmaya karar verdi. Gelgelelim başına şapkasını daha yeni geçirmişti ki, -yine dindarlığıyla ama daha çok faşistliğiyle bilinen- teke bekard vestiyerden paltosunu alıp kendinin de yolculuğa çıkmak istediğini söyledi... çünkü anlarsınız ya, gözden irak olan gönülden de irak olurmuş, dedi kendi payına onlarla birlikte gitmeye karar veren kuzeni koça dönerek... bakarsınız talih benim de yüzüme gülüverir... ama ne olur ne olmaz diye ben yanıma çevreye intibak edemeyenler merkezinden daha yeni dönmüş olan kara koyunu da alayım diyorum. Ekip tam yola çıkmak üzereydi ki, hac yolculuğu atmosferine bayıldığını söyleyen eşek carcofas da aralarına katıliverdi, gelin görün ki, arabanın 5. tekeri olarak aralarına katılan yavru horoz sprotinus ha-

22 Bu bölüm reinaert ile ilgili olduğundan, alışılagelmiş olanın aksine, nitelendirmiş olduklarımızla (sahi onları nasıl nitelendirmiştik acaba?)... belirgin herhangi bir ortak hareket noktasına sahip değildir... ama öte yandan esin kaynağını da yerel renklerden almaktadır -sözgelimi: karaların beyaz suratlı kralı gibi- nicel bağlamda, anlatının bütününün sıfırdan sonsuzluğa uzanan herhangi bir sayıyla çarpılabileceğinden okuyucu haberdar edilmelidir böylece anlatı da, sonuç olarak, nitelendirmiş olduklarımızla (sahi onları nasıl nitelendirmiştik acaba?) ortak hareket noktalarına sahip olabilecektir (Y.N.).

ricinde hiç kimse göze batmamak için çabalayan papaz yardımcısına dikkat etmemiştir. Kendisine davetiye gönderilmiş olmasına rağmen ortalarda gözükmeyen bir tek reinaert idi, zira cehenneme kadar yolları var, diye düşünmüştü o... soracak olurlarsa da, davetiye ne yazık ki elime çok geç geçti filan derim olur biter. Ama yine de meraklanmıştı doğrusu, bu nedenle hacıların geçeceği yolun kenarına sinip bekledi. Derken, ağaçların altındaki çalılıklardan gelen bir takım hışırtılar duydu ve az sonra karşısında başında sargı bezleri, kolunun altında bir koltuk değneğiyle amcasını görünce şaşırıp kaldı... çok geçmeden oturup, yavru horoz sprotinus'un reinaert'in ağzına layık olduğunda, kaz gerarda'nın ise son dansını isengrinus'un dişleri arasında yapmasında karar kılmışlardı bile; kurt dalgın bakışlarını koltuk değneğine çevirip şöyle dedi: sence en iyisi koltuk değneğimi onun bacaklarının arasına fırlatıp sonra da üzerine çullanmak mı olurdu? Reinaert buna karşın, hacıları uzaktan takibe koyulmanın ve çıkardığı sesler duyulmasın diye koltuk değneğinin alt kısmına bir tutam saman bağlamanın daha iyi olacağını düşünüyordu... elbette söz ağızdan çıkar çıkmaz yapılırdı, derken bu sırada kafile ötelere bir yerde geceleme için bir handa mola verdi... her şey iyi hoştu ya daha masaya yeni oturmuşlardı ki, koç pencerenin önünde bir karaltı görür gibi oldu... işte kurt yine dikkatsizlik edip gafil avlanıvermişti... koç bar tezgahına dönerek bağırdı: biliyorsunuz ya, aziz wolfgang'a hac ziyareti yolunda, günahlarımızdan arınabilmek için kurt kellesi yememiz şart...ve elindeki tencereyi tıngırdatarak sordu: kim biraz daha kurt kellesi istiyor bakalım? Pençelerini pencerenin camına dayamış öylece duran kurt paniğe kapılarak koltuk değneğini düşürdü ve bu sırada kırılan camla birlikte kendini odanın içinde yerde buluverdi. Yavru horoz sprotinus korkuyla oraya buraya uçuşup, sonunda lambaya çarptı, öte yandan keçi sapine de kendinden geçip oracığa düşüp bayılıverdi. Hoş, kara koyun savaş sırasında gururla taşıdığı –üzerinde siyah süt koyunu anlamına gelen harfler: SS hâlâ seçilebiliyordu– artık iyiden iyiye pas tutmuş revolverini çekmişti ama artık buna lüzum kalmamıştı: hac yolculuklarından her zaman büyük keyif alan eşek ise bu kez keyif almak şöyle dursun korkuyla yukarı kata fırlamış, tavandan içeriye, bar tezgâhının ve de kurdun tam üstüne düşüvermişti. Koltuk değneğinin kendi bedenine değdiğini hisseden kurda gelince, yaygarayı koparmıştı: ben öldüm, mahvoldum, sırtıma silah dayadılar işte, diye. johan janssens.

1 MAYISTA

Bu resmi tatil gününde müzik hocası ve gazeteci–şair johan janssens ile birlikte şapel yolu boyunca dolaşmaktasınız... johan janssens dokuma fabrikası labor’un upuzun duvarına bakmak için bir anlığına duruyor... ve onun bakışlarını takip ettiğinizde sosyalistlerin duvara yapıştırmış olduğu manifestoları sizin de gözünüze çarpıyor: “barış ve refah adına, haydi 1 mayısı kutlamaya”, bitişiğindeyse ultra–marksistlerin manifestosu asılı: “barış ve refah adına, haydi 1 mayısı kutlamaya”... ve johan janssens çaresizliğini gizlemek adına buruk bir şekilde alay edercesine şöyle diyor: İşçi Bayramı’nın tüm gazetelerde iri puntolu harflerle duyurulduğunu ve tüm köşe yazarlarının her birinin kendi sütunlarının köşelerine kırmızı kurdeleden bir fiyonk bağladıklarını göreceksiniz... kaldı ki, ben, yani johan janssens 1 mayıs hakkında yazacak olsaydım eğer, şöyle bir yazı döşenirdim: bugün 1 mayıs, ancak sosyalist ya da ultra–marksist gazeteler dışında 1 mayısa dair ne bir şey görebilir, ne de bir şey duyabilirsiniz... çünkü her ne kadar 1 mayıs ve işçi sendikaları yasal olsalar da, vaktiyle yakasına kırmızı çiçek takan ve ardından birkaç tek atıp çakır keyif olan işçinin artık ne 1 mayısla, ne de işçi sendikalarıyla bir işi kalmamıştır... 1 mayıs resmi bir bayram günü, işçi sendikalarıysa, liderleri başbakan olan saygın sosyalistlerin resmi örgütüdür, oysaki dokuma fabrikası labor’un arka tarafındaki 1.pislik yuvaları mevkiinde yaşayan işçinin ne homurdanmaya ne de grev yapmaya hakkı vardır, çünkü böyle bir şeye kalkışırsa resmi işçi sendikaları tarafından kapının önüne konulmakla kalmayacak, ekmeğinden de edilecektir: koestler: bir işçi devletinde işçiyi koruyacak olan kimlerdir? Ve bu sırada sosyalist milli eğitim bakanı daha yeni yürürlükten geçirdiği bir yasayla öğrenciye din ya da ahlak derslerinden birini seçme hakkı tanımıştır. Dinci muhalefet arka ayakları üzerine dikilip de sosyalist başbakanı protesto etmeye kalkışınca... kendisi için girilmiş onca zahmet karşısında gücenerek 1 mayıs çiçeğinin yakasında hâlâ takılı olmasına aldırış etmeden istifasını, yo hayır hükümetinin istifasını vermiştir.

Tam bu sırada, konuşulanları kendiyle herhangi bir ilintisi yokmuşçasına dinlemekte olan müzik hocasının ağızından şu sözler dökülüyor: mayısın biriymiş... bana ne bundan... Ben sosyal bir varlık değilim ki... öyle olsa da, şu içinde bulunduğumuz zamanlarda, yani 20.yüzyılın sonlarına çeyrek kala, korktuğumu söylemem gerek, sosya-

list bir hükümetin 1 mayıs günü düştüğüne tanıklık ediyorum, üstelik sırf din ve inanış özgürlüğüne yönelik bir yasayı yürürlükten geçirmek istiyor diye... çünkü şu içinde bulunduğumuz zamanlarda, yani 20.yüzyılın sonlarına çeyrek kala resmi 1 mayıs bayramında, dinciler hâlâ öyle güçlüler ki, oy birliğiyle yürürlüğe sokulması yönünde karar verilmiş din ve inanış özgürlüğü yasasının hayata geçirilmesine mani olabiliyorlar. Ve ben aklımı kaybedecek gibi oluyorum, çünkü ben özgür düşünceli biriyim, ama gelin görün ki, her sabah benim gibi özgür düşünceli öğrencilerimle birlikte güne, baba, oğul ve kutsal ruh adına, amin, diye başlamak zorundayım.

MAYISIN İKİSİ

Ondine için son derece eğlenceli geçiyordu zaman, termuren’de olduğundan çok 2 fabrikalı kasabada gezip dolaşıyordu... kâh kereste depolarına gidiyor, kâh çivi, vida, menteşe almaya nalburdan nalbura koşturuyordu... bay achilles’in size selamları var, diyordu nereye giderse gitsin, dahası böyle söylemek için koşulların uygun olup olmadığına aldırış ettiği de yoktu: sihirli bir formüldü ve her fırsatta kullanarak bunu öylesine suiistimal etmişti ki başka birileri de aynı şeyi yapıyor mu diye bazen düşünmeden edemiyordu... şuradaki adam, sağ omuzu düşük olan, daha demin aynı sözleri etmemiş miydi? Ama işini bitirip de dosdoğru eve gittiği olmuyordu hiç; ya pazarda dolaşıp, fırkete, pasta-çörek ya da kumaş satılan tezgâhları geziyor ya da her gün farklı bir şeylerin yaşandığı belediye sarayının girişinde dikiliyordu... evvelki gün avlusundan içeri bir nikah arabası girmişti, dün de bir itfaiye ekibi palas pandıras dışarı çıkmaktaydı... eski kilisede Yangın çıkmıştı... bugün de keplerinde çiçeklerle, bir taraftan “kralımız leopold çok yaşasın, bırakın gelsin de kıcımızı öpsün,” diye şarkılar söyleyen askere yeni alınan delikanlıları görmüş, şaşıp kalmıştı: istasyonun oradaki adamlar, o sosyalistler daha şimdiden böylesine derin etki edebiliyorlarsa, halkın da krala saygısı kalmamış demektir bu... aklına boone’un café’sinin, mayıs bayrağının bir ihtimal halen asılı olduğu “adalet ve özgürlük” adlı toplantı salonunun önünden geçmek geldi...ama tam o sırada

kereste deposunun arabasını görünce arabacıya seslendi; taşıdığı kendi keresteleri idi. Boone'u da, sosyalistleri de hemen oracıkta unuttu ve kendisini ter-muren'e bırakacak olan arabaya atladı. Kereste boşaltıldığı yerde devasa bir yığın oluşturmuş, o kadarına ki şapelin önündeki ağaçların altı bile keresteyle dolmuştu, çamurlu takunyalarıyla üzerine çıkıp dolaşmasınlar diye habire çocukları kovalayıp durmuştu ondine; yığının tepesine tırmanıyor, kendileri gibi yukarı çıkmaya uğraşan öteki çocukları tekmeleyip aşağı itiyorlardı ya da tepesine tırmandıkları kereste yığını yalancıktan bir şatoymuş -ter-muren şatosuymuş gibi yapıyorlar ve bay derenancourt'un hareketlerini taklit ediyor ya da birlikte doktorculuk, evcilik oynuyorlardı- ondine onların oynamak için başka bir yere gittiklerini düşünmeye başlamıştı ki, kalasların arasından yükselmekte olan dumanı fark etti: kereste yığının üzerine çıktığında yalancıktan şatolarının içinde çocukların bir ateş yakıldığını gördü: şapelle birlikte kalaslar toptan yanıp kül olsa umurlarında olur muydu sanki. Çocuklara ağzına geleni söyleyip, eline geçirdiklerini sağlı sollu tokatlamaya girişti öyle ki içlerinden biri savrulduğu köşeye ağzını çarpmış... dudağı çok geçmeden davul gibi şişivermişti. Çocuğun annesi dırdır etmeye yanına gediğinde ondine de lafı yapıştırıverdi: dudağı davul gibi şişti madem, dikkat etsin de o zaman üzerine takılıp yere düşmesin.

Villalar böğürtlen çalılıklarının arasında tuğla tuğla yükselmeye başladı... vapeur kendini harap ediyordu; sipariş defteri elinden hiç düşmüyordu, amele tutmak istememiş, yalnızca valeer'in yardımıyla işleri bütünüyle kendi yüklenmişti. O ikisini, sırtladıkları kalasları evlerinin bitişiğindeki şapelden epeyi uzakta kalan şantiye alanına taşıırken görmek acınası bir görüntüydü doğrusu... eşit adımlar atmadıklarından habire sendeliyor, tökezliyorlardı, daha şantiyeye bile varamadan valeer içmiş de küfelik olmuş gibi sağa sola yalpalamaya başlıyordu... öylesine acıklı bir görüntüydü ki sergiledikleri ondine bile başını öte yana çevirmek zorunda kalıyordu... daha da acıklı olanı ahşap kirişleri takılırken onu duvarlar üzerinde yürürken görmektir: nasıl becerip de öyle habire yalpalarken ayakta kalabiliyordu doğrusu kimse akıl sır erdiremiyordu... sanki takunyalarının içinden çıkarıp da ayak parmaklarını duvarlara pençe gibi kenetleyivermişti; insanlar bir taraftan da o sakat elinde tuttuğu çekiçle, onun boş yere çivi çakmaya uğraşmasını seyrediyordu.

Dindarların 1 Mayıs alternatifi gelip çatığında 1 Mayıs daha sona ermiş bile değil: ulu isa'nın göğe yükselişi ayinine –ve sosyalistlerle ultra–marksistlerin yürüyüşlerine– katılan aynı halk 2 fabrikalı kasabanın tüm caddelerini hıncahınç doldurmuş yürüyüşe geçiyorlar... Üzerindeki üniformalarla aynı alman askerlerinin yaptığı gibi hep bir ağızdan şarkılar söylüyor, sosyalistler ve ultra–marksistlerin tıpatıp aynı sloganının yazılı olduğu insanı yanıltan devasa bir pankart taşıyorlar: barış ve refah adına. Ve yeniden yazmaya başlayan, yazdıkça da yazan siz, kaleminizi bir kenara koyup sokak kapısına çıkarak bu ucu bucağı belli olmayan kalabalığın yürüyüşünü izlemeye koyuluyorsunuz... ardından, bitirmiş olduğunuz bölümün altına bir çizgi çiziyor, bir sonraki bölümü yazmaya başlamaya değer mi diye kendinizden bir türlü emin olamıyorsunuz: üstelik yeni bölüme yakışacak bir başlık bile düşünmüş olmanıza rağmen: bugün bir parça güneş, yarın bir parça rüzgâr ve de bir parça yağmur.

E rken, bölümün bitmiş olmasına aldırmadan, yepyeni bir yorum yapmak için üsteleyen ressam tippetotje oluyor: dindarların şu 1 mayıs alternatifinde, diyor, sanki alayvari bir üslup seziliyor gibi, evet ben de bakınca gördüm, o gencecik... gencecik... evet, nasıl adlandırsam ki?... ama 1.pislik yuvalarından jeannine de orada aralarındaydı – göğüsleri o daracık şeffaf bluzunun içinden dışarıya fırlayacakmış gibi ritmik olarak bir aşağı bir yukarı deviniyorlardı... ve onun o balıketi benim değil de tam bay derenancourt'un ağzına layık diye düşündükçe üzülmeyen edemedim. Ve işte tam bu yüzden sizin de yeni bir bölümü yazmaya başlamaya değmediğini düşünmeniz yanlış: bırakın da gencecik dindar kızların göğüsleri bitiş çizgisine doğru dans edercesine seğırtiversinler, siz de başlığınızı atıverin: nasıldı? ... bugün bir parça yağmur, bir parça rüzgâr var, yarın belki de güzel havalar.

II. BÖLÜM

bugün bir parça güneş,
yarın bir parça rüzgâr ve de
bir parça yağmur

BİLSEYDİM EĞER

Henüz bitmiş olan bölümün son sayfalarına göz gezdiren müzik hocası o musikişinas başını musikişinas ellerine dayayarak, suskun bir yüz ifadesiyle sanki şöyle söylemek istiyor: yazılanlar yazılmıştır, tutup bir şeyleri değiştirmek için artık çok geç... ama bir türlü de emin olamıyor insan işte... Ve birdenbire sözcükler ağzından dökülüyor: şu son sayfalar belli ki çalakalem ve hoyratça yazılmışlar... ter-murenlilerin kendileri BİLE İSTEYE ketenpereye getirildikleri elbette ki aşık, ama sizin de sanki bunu, bölümü hoş bir biçimde sonlandırmak adına kullanmışsınız da biraz FAZLASIYLA keyiflenmişsiniz gibi bir haliniz var, yoksa yanılıyor muyum? Doğrusu yazık... daha dün biriyle oturmuş sizin romanınızdan konuşuyorduk ve itiraf etmeliyim ki, gerçekten yazık. Zira o konuştuğum zat, rastlantı bu ya, yetenekli bir müzik adamıydı ve bana dedi ki: sizin betimlemelerinize dayanarak şu kadarını söyleyebilirim ki, bu roman bence bir senfoniye benziyor. Şayet bu çeşitli temaların birbirleriyle çarpıştığı, yan yana sürüp gittiği bir senfoniye, o halde, benim düşünceme göre ana temanın da son sayfalarda bir kez daha, mevcut tüm enstrümanların katkısıyla kuvvetli bir biçimde vurgulanmış olması gerekir... ve anlaşıldığı kadarıyla böylesi bir yol izlenmemiş, benim zerre kadar ilgimi çekmeyen son derece sıradan bir 1 Mayıs değinilmiş, dolayısıyla roman da insanda adeta üzerine sosyalist bir sos boca edilivermiş gibi bir izlenim uyandırmakta.

Bir şey söyleyecekmiş gibi başınızı kaldırıyorsunuz, ne var ki müzik hocası lafını henüz bitirmediğine dair bir işaret veriyor... bunun üzerine gazeteci johan janssens de elini kaldırarak ona işaret ediyor; gölgelerin içinden sıyrılarak yaklaşıyor ve diyor ki: bu mesele eğer 1 Mayıs hakkında bir meseleyse, yolunda gitmeyen iki şey olduğunu söyleyebiliriz; öncelikle meseleye fazlasıyla yakından bakılmış olduğu anlaşılıyor, bunun yanı sıra çok da yapmacıklı... Biliyorum, biliyorum o küçük makaleyi ben bizzat yazdım ancak şu da var ki, yazdığım parçanın, söz konusu bölümün bitiş sayfalarının yerinin belirlenmesine hizmet edeceğini bilmiyordum. Bilseydim eğer, bütünüyle bambaşka şeyler yazmış olurum.

DİĞERLERİNİN BENZERİ BİR OYUN

Yaratılmış her şeyin –başka bir deyişle, incil’e göre: yoktan var edilmiş olan her şeyin– eninde sonunda yaratanının boyunu aştığı bir gerçektir; benzer şekilde, insan da tanrının boyunu aşmıştır, teknoloji ve ekonomi bilimi de insanın boyunu... hal böyle olunca kahramanlarınız müzik hocası ile gazeteci johan janssens de sizin boyunuzu aşmıştır. Baksanıza şu son anda eteklerinden döktükleri taş! Romanımız sözümona bir senfoniymiş de. Siz de yüzünüzde beliren itiraz dolu bir gülüşle bunun yalnızca bir oyun, diğerlerinden farksız bir oyundan ibaret olduğunu söyleyerek karşılık veriyorsunuz.

Aynı geçen hafta trende görüp de hakkında defterinize notlar düştüğünüz o adam gibi... ama yaza yaza: “tuhaf bir şapka” yazmıştınız notunuzda ve şimdiyse tuhaflığı neresindeydi diye bir türlü hatırlayamadığınızdan o şapkayı da artık betimleyemediğinizin ayrımına varıyorsunuz... hayatını acaba nasıl kazanıyordur gibi sorularla kendinize azap çektirmiştiniz ta ki adam iç cebinden bir dergi çıkarana kadar: köpek yarışları bülteni... ve tıpkı küçük pros gibi, o incecik, büzülmüş dudaklarıyla size köpek yarışlarından söz etmeye koyulmuştu; bu yarışların dürüst ve adilane oyunlar olduğunu, diğerlerinden farksız bir oyun olduğunu eklemişti sözlerine... onun kimselere belli ettirmeden kullanmayı öğrendiği eline bakmıştınız: 2 parmağı ve başparmağıyla deri bir torbaya benzeyen yaralı eline.

Size nasıl da öyle aniden ondine’nin erkek kardeşini, hani şu hayalinizde canlandırıp 4 villanın inşaatında amelelik ettirdiğiniz valeer’i hatırlatmıştı; o sakat eliyle tahtalara çivi çakmak için nasıl da boş yere uğraşıp durduğunu yazdığınız valeer’i. Yara aynı zamanda küçük pros’un incecik bir çizgiden, bir tahta parçası üzerine bıçakla atılmış bir çentikten ibaret ağzını da hatırlatmıştı size... ve onun bu kertikten dışarıya dökülen sizin ancak yarı yarıya anlayabildiğiniz, ama anlaşılabilir olmamalarına karşın yine de KÜÇÜK PROS’UN ANLATILARI adı altında derlenip yayımlamaya değer bulduğunuz sözlerini.

Nedir ki, siz tüm bunları kahramanlarınıza izah etmekle meşgulken, bakanlıktan mösyö colson bir hançer gibi dimdik oturuyor: yanılıyorsunuz, birinci bölümün sonunda öylesi bir ağza sahip olanın veenmanneke olduğunu, dahası **onun** hikayesinin derlenmeye, veenmanneke’nin anlatısı adı altında yayımlanmaya değer olduğunu yazmıştınız oysa!

Ürkekçe bir gülümsemeyle başınızı yere eğiyorsunuz: elbette, öyle yazmıştınız... ‘veenmanneke’nin anısına’ adlı alt bölümde ve küçük pros’un ağzını ödünç alıp bir süreliğine veenmanneke’ye vermişsiniz, neyse canları cehenneme, fark eden hiçbir şey yok nasılsa... hem sonra, o an işinize öyle gelmişti, şimdiyse... küçük pros’un ağzını ona geri vereceğiz: buyurun lütfen, çok teşekkürler. Çünkü romanınız kimilerine göre bir senfoniye eğer, size göre de bir oyundur, diğerlerinin benzeri bir oyun.

ANTOLOJİ (-I-)

Aylardan Mayıs, bir cumartesi akşamı, şapel yolu’nun üzerine açöken sessizliği bozanlar yalnızca sahipsiz ormandaki kuşların cıvıltısı, 4 villanın önünde dikildiği yerde serçe parmağıyla kulağını karıştıran düşüncelere dalmış bir adam... ve bir de, –senfoni mi, ne olduğu ortada işte, bu olsa olsa bir antolojidir– diye aniden konuşmaya başlayan bakanlıktan mösyö colson.

O bunları söyledikten sonra bir taşın sessizliğine gömüldüğünden, gazeteci johan janssens mösyö colson’un aslında ne kastettiğini izah etmeye çalışıyor: bir akşam, diyor johan janssens, bilmem kaçınıcı kezdir oturmuş yine memleketi kurtarıyor, dünyanın içini dışına çıkarıyorduk, derken mösyö colson, umumiyetle yaptığı üzere bir sonuç çıkardı, ne var ki, ben daha fazlasını, argümanların daha iyisini bulmaya çalışıyordum ki, aslında onun çıkardığı sonucun ne denli doğru, ne denli yerinde ve derinlikli olduğu kafama birdenbire dank etti, o kadarına ki bunu gönül rahatlığıyla yeni bir Yaşam öğretisi olarak benimseyebileceğimi anladım... ve başımı kaldırıp, onun akşam gökyüzünde şapel yolu üzerinde süzülen sözlerine bakıp dedim ki: bunları şapel yolu romanı için bir kenara yazmalıyız, mösyö colson! Gelin görün ki, daha sonra gerçekten yazmaya niyetlendiğimde hepsini unutmuş olduğumu anladım... dahası mösyö colson da unutmuştu, çünkü sadece akşam havasında kendi sesinin yankısını işitmek istediğinden bu sözlerin ağzından öylesine dökülverdiğini anlattı. Ama şu da var, o günden beridir, mösyö colson cebinde hep bir defter taşımaya, şapel yolu romanı için faydalı olur diye aklına gelen ne varsa yazmaya başladı, yani amme hizmeti vermekle geçirdiği o monoton yaşamında ne varsa, duyduğu, gördüğü,

hissettiği, düşündüğü, söylediği ya da söylemeden geçiştirdiği herşeyi... sözelimi, vaktiyle 2 fabrikalı kasabadaki istasyonun yakınında oturan ve günün birinde penceresinden, karşıdaki randevuevinin önünde yüzüstü bırakılmış bir köylü kızını gördüğünü söyleyen bir içim sulucette'ye dair olanları –muhtemelen kasabada daha çok para kazanılacağını, yaşam koşullarının çok daha iyi olduğunu duymuştu– ve kendini üst kat penceresinden aşağıya caddeye attığında kasabaya geleli topu topu daha 2 gün olmuştu köylü kızının... ve kuzey istasyonundan çıkıp çalıştığı yere doğru yaptığı her günkü yürüyüşlerinden birinde bir posta kutusuna mektup bırakan bir postacı gördüğünü, derken zarfın üzerindeki pulun yere düştüğünü anlayınca, kaldırım boyunca havada uçuşan pulu yakalayıp onu da posta kutusundan içeri tıktırdığını... ve bir gün tekerlekleri tahtadan bir kasa içinde kaldırımdaya yaşayan bacakları olmayan bir adamla karşılaştığını; kısa eteklerinden dolayı kadınların onun etrafından geniş bir daire çizerek dolaştığını... ve yine bir gün yağmurun altında teneke kupasını uzatmış öylece dikilen bir dilenci gördüğünü, kupanın yarısının suyla dolmuş olduğunu; sonra şiirler de vardı, sözcükleri dolmakaleminin ucundan defterine dökülen, bakanlıktan mösyö colson'un farkında bile olmadığı.

Ancak o mayıs akşamında kapının eşliğinde dururken, karınızın içe-riden size seslendiğini iştiiyorsunuz: yemek hazır! ... asabi oluşu ve düşük tansiyonu yüzünden onu bekletmek istemiyorsunuz: hep birlikte içeri giriyorsunuz... johan janssens de antolojisini 2 kısma bölüyor.

ANTOLOJİ (–II–)

Oysaki her köşesine sarı katırtırnağı dolu vazoların yerleştirildiği... evin içinde... johan janssens 2 kısma ayırdığı antolojisine kaldığı yerden devam ediyor: evet, mösyö colson farkında olmadan şiirler yazmaktaydı... tabii ki bunlar şiir imalathanesinden çıkma kafiyeli vezinleri ve uzlaşan sesleri olan şiirler değil... daha çok kloet'un gecenin 2'sinde 1.pislik yuvalarının oradaki café'nin kapalı kepenklerinde parmaklarıyla tempo tutarak, café'nin sahibi matisse'ye ağzına geleni söylediği türden şiirlere benziyordu. Önce avazı çıktığı kadar bağırarak, matisse'nin o kızlarınkine benzeyen sesiyle insanın aklına hermafroditleri getiren efemine bir ahmak olduğunu ve incecik bedeni,

çırpı bacakları ve civarda ne kadar ayyaş varsa hepsinin de yüreğini hoplatan göğüsleriyle kızının da kesinkes kendisinden olmadığını söylediler; o denli incecik bir bedenine öylesine iri 2 göğsü nasıl taşıyabildiğini kendinize sormadan edemezsiniz; işte bu kloet, kapalı kepenklere döner bağıra bağıra okurdu şiirini:

hey demek ben fazla ileriye gittim öyle mi,
matisse?

demek ben mankafanın, fasulye tüccarının biriyim,
ne olmuş yani, siz de öylesiniz,

sizin için de o şöyledir, o böyledir diyorlar; hey, ceketim nerede benim?

hey, işte burada

fazla ileriye gittiğimi söylemeye nasıl cüret edersiniz

şapkam nerede peki?

hey işte burada

görüyorsunuz ya, mösyö colson da şiirlerini aynen böyle yazıyordu, birbiri ardına... ve ben, yani şair johan janssens, bir gece onunla birlikte ıssız tren garında bekliyordum, orada dikilmiş loş istasyon çatısının altındaki bariyerin ötesinde bekleyen karanlık tipli bir grup insanı izliyorduk –ah, o devasa, bomboş salon ve bariyerin ötesinde bekleyen o 7 kişi– dönüp ona şöyle dedim: bakın, mösyö colson, işte derlemenize ekleyebileceğiniz bir şiir daha... biraz tereddütlü bir şekilde karşılık verdi: inanın şiirlerimi aslında şapel yolu'nun yazarına ithaf etmem gerekir, çünkü o roman olmasaydı, şiirlerimi kağıda dökmek aklımın köşesinden bile geçmezdi.

Johan janssens susuyor, öyle olsa da, suskunluğuyla, sözleriyle olduğundan daha esaslı bir zafer kazanmışa benziyor. Bu sırada mösyö colson hiç konuşmadan oturmakta, şaka edercesine gözlerindeki yaşları kurulumuş gibi yapıp söze giriyor: demek ben şiire benzemeyen şiirler yazıp, onları bir roman değil de bir antoloji olan romanımıza ekliyorum.

SANATIN FAYDASI

İşte görüyorsunuz ya yazmanın faydası vardır... diye pat diye söze giriveriyor kramiek. Herkes şaşkınlık içinde, pat diye aralarına katılan, ufacık olsa da ufukta bir kolay çözüm bulutu gözükmeye

görsün, fırsat bu fırsattır diye hemen ellerini ovuşturan değimsiz surete dikeyor bakışlarını. İşte görüyorsunuz ya yazmanın faydası vardır. Kol ve bacak hareketleriyle kendini ifade ederek, yazmanın ve romanın faydasını göz ardı ettiğinizi, veenmanneke'nin ölümünden sonra bu faydalılık halini aşağıladığınızı, ama şimdi romanın kendileri için bir şeyler ifade ettiğini düşünen insanların var olduğunu görebildiğinizi anlatmaya girişiyor: sözelimi onu bir senfoniyle kıyaslayan müzisyen için yaptığınız neler ifade ettiğinden dem vuruyor, her ne kadar romanınıza salt duyduklarından aşına olsa da... peki gerçekten OKUDUĞUNDA o neler söyleyecek... ya da diyelim ki, şiire benzemeyen şiirlerini size ithaf etmek isteyen ve onları sizin romanınızın ardından antoloji olarak nitelendiren bakanlıktan mösyö colson için... ve diyelim ki benim için, yani edebiyat içinde yaşayıp ölmek arzusuyla yanıp tutuşan kramiek için... ellerimi ovuştururken ben, yani kramiek gözümün önüne getirebiliyorum: akşam eve gelişinizi, ayakkabılarınızı fırlatarak çıkartıp, gömleğinizin yakasını savururcasına açarak kendinizi ondine'nin üzerine atışınızı... mecazi anlamda elbette, sizin o harikulade dillendirişinizle... fena halde mecazi olarak...

Ve sanki bile isteye yapıyormuş gibi kramiek'in suratına bir tokat aşk edip, kışına bir tekme savurmak istercesine bakanlıktan mösyö colson antolojisini açarak bir şiir okumaya davranıyor: Sanatın Faydası konulu bir şiir: lokantada bir masada 2 beyefendi oturmuş, sessizce çorbalarını içmekteler, ama aynı masada tam karşılarında dünya güzeli bir kadın oturmakta –çorba içen beyefendilerin nazarında bir dünya güzeli– derken, anlaşılması gerçekten SON DERECE güç bir şeyler hakkında konuştukça konuşuyorlar: modern sanat. Ne anlama geldiğini zerre kadar bilmedikleri, doğrusunu söylemek gerekirse resmen tutup karşı duvara fırlatıp attıkları laflar ediyorlar. Neden sonra dünya güzeli kadın masadan kalkıyor ve 2 beyefendi de konuşmayı keserek, yemeklerini sessiz bir şekilde bitiriyorlar, çünkü ne faydası var ki? Dünya güzeli kadın –beyefendilerin nazarında– masadan kalkıp çoktan gitti bile.

Mösyö colson bitirdiğinde, kramiek okumuş olduğu ve harfi harfine hatırladığı ama Sanatın Faydası hakkında hiçbir şey anlamadığı sözükleri kullanarak söze giriyor tekrar.

SOSYALİST SOS OLMAKSIZIN... YA DA: GİZ

Katırtırnakları çiçeğe durmuş: burnunun kenarında krom sarısı boya lekesi olduğu halde ressam tippetotje hiddetle içeriye dalıyor: öfkeliyim, kendimi buruk hissediyorum, çünkü hiç kimse bölümün sonunun iyi olduğunu düşünmüyor... müzik hocasının o ipe sapa gelmez laflarına ne demeli, vay efendim bitiş teması 1 Mayıs değil de, başka bir şey olmalıymış... kendisi yoksa ana temanın 1 Mayıs olmadığını göremeyecek kadar körleşip sağırлаştı mı? *Bir kere ana tema ondine'nin kızıl bayrağın kesinkes asılı olduğu ilk sosyalistlerin café'sine gidip şöyle bir bakmayı aklından geçirdiği gün olan 2 mayıstır... nedir ki, gitmemiş, kendi işine bakmıştır, zira keresteler şantiyeye getirilmiş, dahası ondine kereste yığının üzerine turmanan çocukları kovalamak zorunda kalmıştır* ... kitabınızı işte ben böyle anlıyorum: 1 mayısın her iki tarafında da, emekçilerin yoksulluğun kucağına sürüklendiği, çoluk çocuğunu, –her ne kadar kendinden olmasa da– kendi başına büyütüp ortaya çıkarmak zorunda olduğundan kara kara düşündüğü 364 gün daha vardır... ve yalnızca ulu tanrımızın göğe yükseldiği günde müsaade edilmiştir bebek isa'nın kendini göstermesine, yılın geri kalan günlerinde aptal bir böcek gibi papazın kibrit kutusunda öylece oturmak zorundadır zira... ve ayrıca kitabınızdan şunu da anlıyorum ki insanlık komedyasının değişen dekorunun arkasında hep aynı çıplak pis duvarlar vardır ama onların Yoktan var edilmiş ötesinde çıplak ve pis bir duvar bile yoktur: her şeyin ötesinde boşluk vardır, acizlik, cehalet, kapkara gece, dindarların tanrısı, büyük giz durur... malum ebedi ve ezeli soru işareti. Bunları söylememin nedeni, yazar, sizin bunları kastettiğinizi düşünmemdendir... heyhat bana soracak olursanız, ana tema benim için daha önce bitiş çizgisine doğru dans edercesine seğırttiklerini söylediğim dindar kızların göğüslerinden ibarettir... çünkü benim için önem arz edenler gözle görüp elle dokunabilirliği olan somut şeylerdir, tıpkı sarı boya lekeleri halinde resmedilen ve biçimi olan çiçeğe durmuş katırtırnakları gibi... hemen yanlarına sıyrılmış mavi eteğinin kıyısından beyaz çamaşırı gözüken ve boylu boyunca uzanmış bir ondine'yi resmedebileceğiniz... çamaşırının kenarlarından pespembe uyluklarının görüldüğü ve o uylukların arasından resmetmesi kabil olmayan ebedi ve ezeli gizin durduğu... tam önündeysse kramiek yuvalarından uğramış gözleri ve içe çökmüş

kafasıyla dikilip bir taraftan da: harikulade... diye söylenmektedir, ancak kirli parmaklarını yalamaktan öteye gidemez.

LÜLETAŞI PİPO

Demek gelecek ayın başında müstakbel ev sahiplerinden biraz para alabileceğiz, öyle mi? diye sordu vaporeur bir akşam... suratında gelecek ev sahiplerinin Nasılsa eninde sonunda ödeme yapmaya başlayacaklarına inanmaz bir ifadeyle... gerçekte bundan biraz da korkuyordu... derme çatma işliğine kapanıp işin sonunda karşılığında kendisine metelik bile ödenmediği şeylerle saatlerce uğraşmaya öyle alışmıştı ki, birilerine ait bir sandalye ya da dolabı onardığında dahi kendisine para ödenmesini aklından geçirmeye cesaret edemezdi. Ah, boş verin canım, bana şunu ya da bunu verin yetişir, derdi. Dahası aradaki farkı da çıkarır kendi cebinden kapatırdı. Kimi zaman biraz cesaretlenmek için önce iki tek atardı, ama bu işleri kolaylaştıracağına, daha da içinden çıkılmaz hale getirirdi, çünkü eften püften iki tahta çakturanlar, onun kendi paralarıyla kafa çektiğini düşünürlerdi: ödemelerin yapılacağı günün yaklaştığı düşüncesiyle uykuları kaçıyor. En iyisi sen gidiver, dedi bir öğleden sonra öyle apansız... yemek vakti kimse bu konuda ağzını açıp bir şey söylememiş, neden bahsettiğini kimse anlamamıştı... en azından valeer... gelgelelim ondine onun neden söz ettiğini biliyordu, çünkü aynı şeyleri o da düşünmekteydi: iki insanın aynı anda aynı şeyi düşünüyor oluşunu dikkate değer bulmuştu ve garip belki ama üstelik aynı konuda aynı anda konuşmaya başlayacaklardı neredeyse, çünkü ondine tam da, şu yapılacak ödemelerin icabına ben bakarım diyecek olmuştu. Yaşamının en mutlu mesut anlarını yaşayacağı kesindi, ama bu yeni saadetini ötekilerine belli etmeye hiç niyeti yoktu... hazzın ve keyfin tadına en âlâ başkaları tarafından görünmeyen bir günah gibi varılacağını düşünüyordu... hem sonra değil miydi ki haz ve keyif başkalarıyla cömertçe paylaşmaya yetecek kadar bol dağıtılmamıştı hayatta. Yine de harikulade bir gün olmuş çıkmıştı: herkes birbiriyle iyi geçinmiş, hatta normalde ağız dalaşına giriştikleri hiç beklenmedik meseleler de bile hem fikir olmuşlardı: vaporeur dokunaklı ama yine de kayda değer olmayan bir hikâye anlatmaya koyulmuştu gençliğine dair...

hepsi de az ya da çok aynı şeyi yaşadığından kimse kulak vermemişti onun anlattıklarına... valeer'in kuzinlerinin dükkânına gidip kendine lületaşından bir pipo satın alıp içmesine de izin verilmişti.

GERÇEKLİK NEDİR Kİ?

Haziran ayının ilk günü olmasına rağmen henüz yağmursuz geçen tek bir gün bile yok.. *daha sonra ondine'nin, ileride sahip olacakları villaların alıcılarından para tahsilatı yapmak için yine aynı ayın ilk gününde yağmur altında çamurlu yollarda nasıl bata çıka yürümek zorunda kaldığını anlatmanız gerekecek...* şimdilik kalsın bakalım, zira haziran yağmurlarına yakalanıp, öfkesini kusmak üzere çamurlara bata çıka, sizin evinize doğru yola koyulan ondine değil, gazeteci johan janssens'in bizzat kendisi: içeriye girer girmez size pascalius prostituaan'ın edebiyatçılığı ve hatipliğinden dem vuruyor, ne ki, onun her şeyden çok da, toplumda hep gözü yükseklerde olan zevata tabi olduğunu söylemeden de edemiyor. Bana, yani johan janssens'e, gönderdiği bir mektupla başladı herşey, diye devam ediyor: zarfın üstünde: sayın bay p.j. janssens diye yazıyordu... kısaltmaları gerektiğince idrak edebilme kabiliyetinden yoksunumdur oldum olası, dolayısıyla şu p.j. hangi akla hizmet ediyordu diye Kafa yordum durdum epeyi... işin aslı çıktı ortaya, şöyle ki, gazeteci- şair j.j. yazacakken zarfa, Kafasından şu bakanın adını geçirmiş, p.j. yazmış meğer. Buradan hareketle, onun da, politik bağlamda elbette, politik semalarda süzülen bir kuyruklu yıldız olma sevdasıyla yanıp tutuştuğundan şüphelendim ben de doğrusu... üstelilik ultra-marksist partinin takımyıldızında olup olmadığı ayrımını bile gözetmeksizin.

Siz de şimdi, adamın yanılıp, zarfın üstüne johan janssens yerine pohan janssens yazmış olması bir şeyi kanıtlamaz diyorsunuz... johan janssens, kesinlikle öyledir, diyerek hak veriyor size ve ekliyor: aynı doktor pascalius prostituaan bir yerlerde şöyle yazmıştı, biz ultra-marksistlerin gönlü Gerçekliğin olduğu gibi betimlenmesinden taraftır, oysa johan janssens'in yapıtları gerçeklikle uzaktan yakından ilintili değildir... bu da, ağdalı, debdebeli lafların eprimiş gömlekleri sırtlarında, kof sloganlarla, ortalarda dolaşırlarken, çıplaklığın o hazin, iç acıtan gerçekliğiyle yüzleştikleri türden bir ultra-marksist gerçeklik anlamına

geliyor... johan janssens'in yapıtlarını iyi olarak nitelemek mümkün değildir, zira doktor pascalius prostituaan olarak gözlerimi kapadığımda, benim görmeye haiz olamadığım bir gerçekliktir bu... ve eğer ben göremiyorsam, bu salt kendisinin görebildiği bir gerçeklik, dolayısıyla oturup, kendi başparmağından emdiği bir şeylerdir ve yine dolayısıyla, bizim betimlenmesinden taraf olduğumuz ultra-marksistlerin ortak gerçekliği değildir. Derken, doktor pascalius prostituaan gazete yayına hazırlandığı sırada makalesiyle çıkageliyor –vaktiyle tippetotje'nin sözümona gazetenin mizanpajını hazırladığı zamanlara denk gelir bu tarih– ve aldığı hazzın gizliden gizliye tadını çıkararak tippetotje'ye diyor ki: hah bakın, sonunda johan janssens'i yalan söylerken yakaladım işte. Ve o bıyık altından gülüşü, gürültülü bir kahkahaya dönüşüyor: dişlerini göstere göstere ellerini ovuşturuyor sonra da.

DENEME ATIŞLARI

Ha, dün şu haziran ayında yağmurun hiç dinmeksizin nasıl da yağıp durduğunu yazmıştınız, oysa bugün hava günlük güneşlik, tippetotje ter-muren'in korunmasız hemzemin geçidinde aynı güneşi resmediyor tuvaline, johan janssens de onun hemen yanı başında, eline bembeyaz bir kâğıtla kalemını almış şiir yazıyor.

Dur bakalım, diye bağıyor johan janssens birdenbire: artık şiir miir yazmayacağım. Olsa olsa deneme atışları denir benim bu girişime, zira günümüz dünyasında şairlerin kendilerini fazladan bir şey sandıklarına dair kesin bir yargı edindim, diyebilirim... laboratuvarlarında deneyler yapan kimyagerlerden hiçbir farkları kalmamış gibiler... testler... deneyler... ilk deneyimi doktor pascalius prostituaan üzerinde yaptım ben de: hatırladınız değil mi pascalius prostituaan d.h. lawrence'in bir faşist olduğunu yazmıştı bir yerlerde hani... neyse işte, bunun üzerine sosyalist bir gazetede aslında bunun biraz abartıldığını yazarak cevap vermişlerdi ona, bununla da kalmayıp, esasında d.h. lawrence'i bir anti-faşist olarak görmenin daha yerinde olup olmayacağı sorusunu yönelterek sonlandırmışlardı makaleyi. Bizim, beyniyle sivri dişleri birbirine uygun, pascalius prostituaan cevap verdi mi dersiniz bunun üzerine? Hayır efendim, beni brüksel'de meydanın köşesinde görür görmez, yanıma yaklaşp, sanki johan janssens'i kıyasıya eleştiri-

ren kendisi değilmişçesine öylece sustu, fakat az sonra sosyalistlerin haftalık dergisine verip veriştirmeye başladı: siz de biliyorsunuz değil mi, şu haftalık sosyalist dergi daha fazla dayanamıyormuş, yaşanan finansal güçlükler yüzünden kapanacakmış! Dedikten sonra keyifli keyifli kaşımaya koyuldu burnunun üstünü.

Ve haziran güneşinin altında ter-muren'in korunmasız geçidinde oturduğu yerde noktılıyor yazdığı şiirini johan janssens... pardon, şiirini değil de, deneme atışını... ve bakışlarını tippetotje'nin tuvaline çeviriyor: *ter-muren tarlalarını bir uçtan bir uca 2 kısma ayıran tren raylarının, dokuma fabrikası labor'un arkasında gözden yitiveren 1.pislik yuvalarının ve demiryolu boyunca kendinden daha küçük bir kızın elini tutmuş yürüyen bir kız çocuğuyla, yapayalnız serpilmiş bir çiçeğin* tablosuna. Tuvalinize böyle şeyleri dökmeden önce, deneme atışları yapsanız çok daha iyi edersiniz, diyor johan janssens. Bunun üzerine tippetotje bir kakhaha atıyor: demiryolunun tam bitişiğine, şu sol temayüllü doktor pascalius prostituaan'ın resmetmek daha iyi olurdu değil mi, hani finansal sıkıntılar içinde boğuşan sol temayüllü bir haftalık derginin sayfalarını karıştırırken, şöyle burnunun üstünü keyifli keyifli kaşıyan bir pascalius prostituaan?

ESKİ BİR TANIDIK

Büyük gün gelip çatmıştı, ayın ilk günü... ondine hayalinde nasıl canlandırdıysa işte öyle olacaktı... inşaatı henüz tamamlanmamış villaların önünden geçerken babasıyla erkek kardeşine günaydın diye seslenecekti... ama öyle olmadı, çünkü vapeur o günü sanki pazarmış gibi kendine tatil ilan etti: gerçekten de, bugün çalışabileceğimi hiç sanmıyorum, dedi. Ondine ev sahiplerini görmeye gitti, ilki, ondine'nin eski okulunun pek de uzağına düşmeyen pont sokağında oturuyordu... okulun kapısından içeriye giren kızları görünce onların kendi zamanındaki aynı kızlar olduğunu düşündü... hatta belki kendimi de görürüm diye daha dikkatli baktı... kapıda dikilen madam berthe ondine'yi tanıdıysa da o tek kelime etmeden doğru yürüdü geçti oradan... düşünmüştü ki, yo hayır, aslında hiçbir şey düşünmemişti, madam berthe'den ona neydi ki, dünyanın alayından ona neydi ki? 4 villanın en uzağında oturacak olan mal sahibi

edebiyatla haşır neşir, masallar yazan bir yazar, bir beyefendiydi; annesi ve karısıyla birlikte oturuyordu ve birlikte yaşadıkları onca yıldır karısıyla annesinin kavga etmediği tek bir gün bile geçmemişti... havadan sudan nedenlerden dolayı yaşandığını düşünürdünüz bu kavgaların ama değildi, en olmayacak şeyler yüzünden birbirlerine giriyorlardı... sözgelimi annesinin oraya yerleştirdiği, ama karısının da oradan alıp öbür tarafa koyduğu bir dantel örtü yüzünden... çünkü yıllar yılı zaten hep orada durmamış mıydı ulrich? İşte bu nedenle sonunda ödeme yapabileceğim ayın başı geldi diye ulrich bayram ediyordu: ödediği franklar olağandan bilmem kaç misli olsa da sonunda huzur içinde yaşayabileceği ev kendi malı olacaktı işte. 2.villanın müstakbel sahipleriye kiralık odalarda yaşayan bir çiftti; kadın kendi statülerinden olan insanların bir villada yaşamaları gerektiğini dile getirmişti laf arasında... şapel yolu üstelik öyle güzeldi ki, hakiki bir sayfiye yeriymiş doğrusu. 3.mal sahibi pazar meydanındaki bir evde oturuyordu, ondine'nin bir giriş salonunda beklemesi gerekti, aynı varlıklı insanların evlerinde olduğu gibi... ama şaşkınlıkla gördü ki... ev monique'ye, eski okul arkadaşına aitti! Biraz bile değişmemişti monique, tam tersi, üzeri çiçek desenli, beli kuşaklı, göğüs dekoltesi derin ve vücut hatlarını ortaya çıkaran bir gece elbisesiyle girmişti salondan içeriye... dahası utanmıyordu da!... ondine orada eski bir arkadaşına rastladığı için ne denli şaşırdığını söyledi ona... ne kadar da şık bir elbise öyle, diye ekledi. Ben de buna benzer bir şeyler satın almak isterim kendime. Birdenbire dank edivermişti kafasına, yapılan ödemelerin parasıyla gidip kendisine gerçekten de böyle bir elbise satın alabilirdi. Kapıldığı büyüklük yanılsamasıyla yakında önde gelen yüklenicilerden olacaklarını geçirdi içinden: 4 villa sayesinde olacaktı bu iş, şu monique bile, tüm o zengin hanımefendi havalalarına rağmen, bu küçük villalardan biri için ön ödeme yapmak zorundaydı işte. Bir kez daha alıcı gözüyle baktığı çiçekli elbiseyi biraz fazlasıyla süslü, fazlasıyla burjuva bulduğunu söyledi, tam da bay achilles'in edeceği türden laflarla... hem sonra... göğüs dekolteniz de diyerek ekledi, biraz... biraz... nasıl söylesem bilmem ki... ama monique altta kalmamıştı, küçümser bir şekilde başını sallayarak, ondine'nin öyle düşünmesini olağan karşıladığını, çünkü onun işçi sınıfından geldiğini söyledi... zenginler için gayet sıradan olan şeyler fakirleri hemencecik gücendirir... iplik fabrikası filature'nin muhasebe müdürü bay van wesenborgh ile evliydi ve cesur bir şekilde şapel yolu'nda ya-

şamaya rıza göstermişti, yabani ve gelişmemiş bir bölgeye taşınarak diğer çalışanlara öncülük edecek, bir örnek oluşturacaktı... yalnız tek bir koşulu vardı, kocası ondan hiçbir surette çocuk istemeyecekti... çocuklar evin altını üstüne getirirler çünkü... bir taraftan da şapel yolu'nu ölü doğan çocukların ruhları tarafından lanetlenmiş olduğunu bilecek kadar iyi biliyordu. Bir kahkaha attı. Ondine'nin nefesi gırtlığına takılıp kalmış, kalbi küt küt atmaya başlamıştı... aynı muhasebeci kendisini de rahatsız ediyordu, birdenbire aklına bu hanımefendi bozuntusunun akrabası olan bay brys geliverdi. Muhasebe müdürüdür kendisi, demişti, sosyalist olan o halde onun kendi kocası mıydı yani? Ondine'yi uğurlamak için çoktan sokak kapısını açmış olan monique kapıyı tekrar kapayarak, ondine'nin herşeyi birbirine karıştırdığını söyledi... daha iyi muhitlerde yaşayanlar onun yaptığı gibi herşeyi birbirine karıştırmazlardı... ailesi tarafından dışlananın aslında amcası olduğunu ekledi... gerçi o bir sosyalist de değildi ya: bay brys tanrının her günü günah çıkarmaya ve komünionyona giderdi... ve bütün amacı da... ya da yaptığı işe kendisi ne diyorsa artık... yoksullara bir nebze yardımcı olabilmektir... hastalık fonunu yeniden kurmuştu, neredeyse şimdiden 100 üyesi olmuştu bile... kendi kocası, yani bay van wesenborgh'a beyefendilerin söylediğine göre amcasının filature'ye dönmesine izin verilecekti, yalnız hastalık fonunun ve kendisinin sosyalist işçi sendikalarına karşı güç birliğine gitmesi koşuluyla... ailesi de, elbette onu yeniden bağırllarına basacaktı. Herşeyi dikkatli bir şekilde açıkladıktan sonra monique kapıyı yeniden açtı ondine'ye. Ondine oturduğu yerden kıpırdamadı bile, gülümsüyordu. Bayan van wesenborgh onu şaşkınlıkla süzdü. Peki ya param ne olacak, diye sordu ondine... ah tabii, öyle ya... elbette... parayı ödedi monique ama görülmeye değer, korkunç bir ağırkanlılıkla.

AYI POSTU

Müzik hocası ve gazeteci johan janssens, ikisi de aynı anda ağızlarını açıyor... ve aynı anda lafa giriveriyorlar: Ben... sonra da...kim kime konuşmak için öncelik tanyacak diye tartışacak gibi oluyorlar ama nezaket gereği lakırdılar ilkin müzik hocasının ağzından dökülmeye başlıyor: *Ben ondine hakkındaki şu son bölümü*

okudum– çok uzun olmakla beraber hiçbir şey de anlamadım... tüm o ilintisiz parçalar, hani ben onları çıkartsanız da olur diyorum, sizce de öyle değil mi? Madam berthe'nin okulundaki çocuklar ya da 1. ve 2. ve 3. müstakbel ev sahipleri hakkında olanları mesela? Tanrı bilir ya, şapel yolu adlı romanınızda bakarsanız onları bir daha görmeyiz. Bunun üzerine, mesele onları yeniden görmek meselesi değil, diye söze giriyor johan janssens, haklarında ilgi uyandıracak hiçbir şey söylenmeyişi asıl... Bu upuzun parçaya dair tüm hatırladığım edebiyata dair aşağılayıcı sözler edilmiş olması... birinci villanın sahibi, hani şu annesi ve karısıyla birlikte yaşayan ve edebiyatla haşır neşir olup da masallar yazan beyefendi diyelim... iyi hoş ama gelin görün ki, söz konusu masallara dair hiçbir şey dile getirilmiş değil, bütün bildiğimiz annesi ile karısı arasındaki bitmek tükenmek nedir bilmeyen kavgalar, gürültüler... ah evet, bir de monique'nin giydiği ev elbisesini hatırlıyorum –gece elbisesi, demişti ondine– aşırı süslü püslü, çiçekli, derin göğüs dekoltesi olan bir elbise... ama bütün bunların öyle dişe dokunur bir tarafı yok ki: dün brüksel'e gittiğimde, dolaşırken hem kadınlara, hem de giydikleri giysilere alıcı gözüyle baktım ve İŞTE dedim, dişe dokunacak bir tarafları var, yani deyim yerindeyse: hani kimi kadınlar vardır, ayı postu da geçirseler üzerlerine çıplaktırlar yine de... bir de öyle kadınlar vardır ki, çırılçıplak gezseler, içine girilmez demirden zırh donanmış gibidirler.

MAKİNELERİN KIZI

Gösterişsiz ve bu yüzden sempati uyandıran bir gülümsemeyle bakanlıktan mösyö colson elinde antolojisi olduğu halde bahçenizden içeri giriyor ve gölgeliğe, sizin yanınıza geçip oturuyor... tabiatıyla ağzından çıkan ilk sözler havanın ne kadar sıcak olduğu yönünde ve radyoda bir sıcak dalgasının yaklaşmakta olduğunu duyup duymadığınızı soruyor size... ve söz konusu sıcak dalgasına atfen başlıyor *ondine hakkındaki sıcaktan açılıp genişleyen ve orada gevşemiş ve duyarsız bir biçimde öylece yatan son bölümün tartışmasına... ve bu durum onu, sizin yavan düzyazınızı johan janssens'in çok daha etkileyici metaforik stiliyle kıyaslamaya sürüklüyor... siz onun derin bir göğüs dekoltesi olduğunu yazmıştınız, öte yandan johan janssens*

aşırı süslü püslü, çiçekli, derin göğüs dekoltesi olan bir elbise giyindiğini söyledi... ama—işte tam bu sırada mösyö colson antolojisini havalı bir şekilde açıyor— ama şu da var, kadınlar hakkında söyledikleri, bana bir parça yarım yamalak geldiyse de, son derece doğru, işte ben de bu yüzden antolojimde başka bir tür kadına yer vermiş bulunuyorum: makinelerin kızı:

nasıl oldu da şimdiye kadar evimizdeki çamaşır makinesini, dikiş makinesini ve tüm diğer makineleri tamir etmeye gelen adam hakkında tek bir şey bile yazmadım? Modern insanın kesinkes prototipi sayılacak biri o, kendi karakteri makinelerin karakterleriyle fevkalade bir uyum gösteriyor, dahası bunun da farkında olan biri; demirden, kauçuktan ve kimyasallardan oluştuğu için insanın meradaki at misali dimdik durabilmesi gerektiğini söylüyor. Roman ya da antoloji türündeki kitaplara karşı duyduğu tiksintiden de söz etmeliyim elbette. Ne de ipe sapa gelmez şeylerdir onlar öyle, diyor... ve bir de o karşı konulmaz dürtüsü var Herşeyi bilmeye ve Herşey hakkında soru sormaya dair: *bunun ya da şunun işleyişi hangi kanuna ya da prensibe göredir? Bir de kıızı var o koskocaman, aynı sorgulayıcı gözlere, aynı geniş alına sahip ama sersefil kılıklerle dolaşan bir kızcağız... unutuyordum neredeyse onun acizliğinden söz etmeyi, tüm o engin bilgi birikimine karşın ... Her şeyden anlıyor oluşuna, teknoloji, kimya, fizik ve daha nicesi hakkındaki anlayış ve kavrayışına rağmen, elle tutulur anlamda düzgün bir hayat sürdürmekten aciz, tüm o dehası ve engin bilgisine rağmen o yoksulluk heyulasını önüne katıp da kovalayamıyor, çünkü bütün yaptığı, anlamadığı bir şey olduğunda makineleri gözden geçirerek gereken tamirleri yapmak, ama bunların üzerinde çalışırken günler günleri kovaladığından kimse ona emeğinin karşılığını ödeyemiyor... hal böyleyken, günlerden bir gün canı öylesine sıkılıyor ki, sonunda birdenbire şöyle diyor: lanet olsun, artık bunun bir sonu gelmeli... ve onun da aklı başkalarının aklının çalıştığı işlere çalışmaya başlıyor, yani yalan söyleyip onu bunu kandırmaya; eski püskü, hurdaya çıkmış makineleri alıp, ancak onun muktedir olabileceği ölçülerde oralarını buralarını bir parça tamir ediyor... ve sonra da bunları yepyeni diye satıp Altın'ı buluyor. Nedir ki, armut dibine düşer derler ya, işte kıızı da şimdi tıpkı onun gibi: hava gazı fırınımızı tamire geldiğinde babasının yanı başında dikiliyor ve ocakla lehim tabancasını tutuyor; incecik, ufak tefek bir kızcağız, öyle alımlı filan değil, ama zehir zemberek, akıl küpü bir kız, iş makinelere gelince, üzerine yok... makine*

tamircisinin, hatta bizzat makinenin kızı... neyse işte kızcağz bir gün çıkıp bizim eve geliyor, tek başına, kapıyı ben açıyorum, yüzündeki ufacık gülümsemeyle orada öylece dikliyor... ve soruyor, nasıl çalıştığını iyice anlayıp bellemek için acaba karımın dokuma makinesine bir kez daha göz atması, üretildiği disiplinlere göre nasıl yapılmış olduğunu görmem mümkün müdür diye rica minnet soruyor.

4. MAL SAHİBİ

Ondine'nin gidip görmesi gereken biri daha vardı... 4 villa olduğuna göre haliyle 4 de müstakbel mal sahibi olacaktı... işte bunlardan sonuncusu ondine'nin daha önce adını hiç duymadığı bir sokakta oturuyordu... yürüdü, yürüdü ve herkese scherreveld sokağının nerede olduğunu sordu.... mezarlık civarında, neredeyse tarlaların içinde ve ter-muren'den bile daha dehşetengiz bir muhitteydi bu sokak: ödemeleri henüz bitirilmemiş kokan, bloklar halinde daha yenilerde inşa edilmiş işçi konutlarıydı bunlar, onların neden taşındığını merak etmişti ondine, belki de eski bir gediği kapatayım derken bir yenisini açıyorlardı. Kapıya vurup, ısrarla zili çalmasına rağmen açan kimse olmadı, öyle ki mektup kutusundan içeriyi, soğuk, bomboş koridoru gözetlemesi de bir fayda etmedi... listesine şöyle bir göz atınca ev sakinlerinin adının hazine anlamına gelen schatt olduğunu gördü; gelecek vaat eden bir ad. Oradan ayrılıp doğruca eve gitti, şapel yolu'na vardığında, gidip sosyalistlerin café'sine bakmayı yine ihmal ettiğini hatırladı. Ve her ne kadar geçen iki ay boyunca schattları göremediyse de – scherreveld sokağındaki ev bir mezarlık kadar sessiz kalmıştı– eve düzenli şekilde hep bolca parayla dönüyordu. Hırdavatçı ya da marangozhaneye henüz ödeme yapmaya başlamadıklarından, ellerinde biriken paranın haddi hesabı yok gibi görünüyordu... para yığıldıkça yığıldı, o kadarına ki, mutfak dolabının üzerinde duran gösterişsiz para cüzdanının içinde o tıks tıks haliyle artık insanın gözüne gülünç görünüyordu handiyse. Şimdiye kadar ondine için para yalnızca bir sembol, yönetici sınıfa aidiyetin dışarıdan görünen bir sembolü olmuştu, ama artık para nakit bir geçerlilik kazanıvermişti; uzun bir süredir şiddetle arzu ettiği ne varsa gidip onları dilediğince satın alabilirdi... ilkin üzeri tuhaf,

irice çiçek desenleriyle bezeli bir gece elbisesi, göğüs dekoltesi şöyle derince olanından, sonra da, evet yıllar yılı ağızlarına bir lokma et koymamışlardı; neden şimdi haftada bir ya da iki defa, fırınladıkları rostonun kokusu açık sokak kapısından şöyle sokağın içlerine doğru yayılmasını ki? Vakit ikindiye çoktan geçmiş, bu yüzden kasapta biraz kıymadan başka bir şey kalmamıştı... kıyma da hiç fena olmazdı doğrusu... karabiber, tuz ve biraz soğanla lezzetlendirip, ekmek içiyle bir yumurta ekleyiveriyor, sonra da fırına sürüp kendi suyunda pişiriyordunuz: madam berthe'nin okulundan kalma yemek tarifleri defterinde böyle yazıyordu. Eve doğru yola koyuldu, ama daha yoldayken tadına bakmak için ağzına bir parça kıyma atıverdi, öyle ki, çiğken tadı ekmek içi, şu bu olmadan daha da güzeldi... bir parça daha, bir lokma daha derken, bir pazarlık yapmaya karar verdi kendi kendiyile: kıymanın yarısını kendine, öteki yarısını da evdekilere ayıracaktı... ne ki, ucundan, kıyısından derken, çok geçmeden ayırdığı yarıyı da kaş göz arasında mideye indirivermişti bile ve yağlı kâğıdı iyice yalayıp buruşturduktan sonra şapel yolu'nun kenarındaki bir hendeğin içinde doğru fırlattı... Tika basa doymuştu karnı işte, evdekileri sofraya oturmuş, bir parça domuz pastırmasıyla paparaya talim ederken görünce kusacak gibi oldu.

MÜNASEBETSİZ HİTABET

Hanın bahçesinde dikildiği yerden ötekiler tarafından hırpalanmakta olan kurdun canhıraş çığlıklarına kulak kesilmişti Reinaert ... vaktiyle dava arkadaşının muhafızlığını yapmış olabilirdi reinaert belki ama şimdi kendi kıcına tekme indirsinler diye tutup bacaklarını kimseciklere ödünç vermeye hiç niyeti yoktu işte... palas pandiras hanın kapısından içeriye dalarak onca harala gürele arasında, olanca nezaketini takınarak, teke becard, keçi sapine, hacı eşek carcofas, ötekileri ve bağrına koltuk değneğini dayadıkları amcasıyla sırayla tokalaştı. Hayırlı akşamlar olsun sizlere, benim sevgili dostlarım, öyle acele ettim ki, iki ayağım bir pabuca sıkıştı, nefes nefese kaldım doğrusu, görüyorsunuz ya, kral nobel'in onuruna verilen dans balosu davetiyesi maalesef son dakikada geçti elime... gelin görün ki, reinaert'in söylediklerini kimse yutmamıştı, soğuk bir şekilde karşılan-

mış, eşek konuya dair hepsinin ortak düşüncesini alabildiğine açık bir şekilde ifade eden taraf olmuştu: yeteneğinize dair doğrusu söyleyecek hiçbir şey yok, heyhat dram duyarlılığından yoksun oluşunuz şöyle dursun, flamancayı telaffuz edişinizle, acıma duygusu uyandırma yetiniz bütünü bütünüyle hararetle bir atıp tutmadan öteye gidemiyor.²³ Gösterdiğiniz dostane alaka için size minnettarım, diye düşündü, bir an olsun bile kaygı duymayan reinaert... çünkü sonunda kelimeler neydi ki, hava cıvadan başka, pişirip yenecek şeyler miydi sanki: tüm dikkatini ve ilgisini yavru horoz sprotinus üzerine odakladı, neden sonra topluluk hep birlikte handan dışarı çıktığında, esasında ön saflarda yer almayı yeğleyecek olan yavru horozun tüm o hoşnutsuzluğuna karşın ikisi yan yana kalabalığı bir parça geriden takip etmekteydiler. Nedir ki, reinaert onu kanatlarından birinden kavrayarak, roman mevzuunun mahiyeti, şiir dizelerinin özgürlüğü hakkında derin mi derin bir sohbet koyuldu... siz ki, varoluşçu şairlerimizden birisiniz, diye anlatmaya başladı yavru horoza... ve yine, diye ekleyerek adımlarını alabildiğine yavaşlattı... gerçi sprotinus öteki hacılarla kendi arasında mesafenin adamakıllı açıldığının ayırımına varmıştı varmasına ya, yine de l gözü-nü kapayarak son şiirini yüksek sesle okumaya koyuldu: ah bir bilseniz bana kalsa düşünmeden etmezdim, o uzak doğu hudutlarında, vaktimi hülyalarımda geçirmeyi, olmasaydı eğer işim gücüm, koşturmak bir tezek yığınınından diğerine, bir piliçten ötekine... Hiç de fena değil, diye düşüncesini dile getirdi reinaert kafasını hafifçe yana eğerek, bir tek eksiğiniz var, o da, flamanca konuşmanızı ve dram duyarlılığı yetinizi olduğundan daha hararetle bir atıp tutmaya başkalaştıracak kapalı gözlerden yoksun oluşunuz. Bunun üzerine sprotinus gözlerini kapadı... gelgelelim reinaert çoktan üzerine çullanmış, onu her iki kanadından birden yakalamıştı bile ve tam, olan bitenden bihaber hacılara hiçbir şey hissettirmeden oradan uzaklaşmak üzereydi ki, işte talih bu ya, o sırada amcası da şöyle bir etrafa bakacak olmuş, çılgılığı koyuvermişti: Paylaşsana! Paylaşsana dedim sana! Bunun üzerine diğerleri de olan bitenin farkına vararak, isengrinus'un kolunun altındaki koltuk değneğine bir tekme savurdıkları gibi reinaert'i kovalamaya başladılar... reinaert

23 Okuyucu –eğer bu sayfaya kadar hâlâ okuma cesaretini göstermiş olan öyle bir zevat varsa tabii –hem sonra, nereden alıyorlar ki kendileri bu cesareti acaba?– hafızasını şöyle bir tazeleyecek olursa, daha önce katolik piskopos yanlılarının haftalık bültenin bir sayısında johan janssens'in kendisi için de benzer bir yargıya varıldığını ansıyacaktıdır.

koşup durdukça sprotinus da bir sağa bir sola savrulmaktaydı ve yüreği ağzına gelmiş haliyle sonunda ağzından şu sözler döküldü: onlara söyleyin de zahmet etmesinler; yönelttiğiniz eleştirilerde sonuna kadar haklısınız, alın işte, ruhumu sizin ellerinize teslim ediyorum. Reinaert de hal böyleyken, giderek yaklaşmakta olan hasımlarına hitabetlerin en harikuladesi, ama aynı zamanda en münasebetsiziyle seslenmek üzere olduğu yerde durdu, gelin görün ki, konuşmak üzere ağzını açar açmaz, yavru horoz da telaşlı kanat çırpınırlarıyla uçarak az ötedeki bir ağacın üzerine tüneyiverdi. Sükût etmesi gerekirken lafazanlık etmeye davranan ağza lanet olsun, diye kekeleydi şaşırıp kalan reinaert... ağacın üzerine tüneyen yavru horoz da hemen ona karşılık verdi: gözlerini dört açması gerekirken, tutup onları yumanı da şeytan kör etsin. Sprotinus'a kalsa, daha verip veriştirirdi ya, karşısında, habire gözlüklerini yere düşüren, hep aynı taşa takılıp sendeleyerek kış üstü yere oturan eşek carcofas değil, reinaert vardı: reinaert artık söylenenleri duymak istemiyordu, enayiliğin daniskasını ettiği o yerden alelacele uzaklaşıp gözden kayboldu. johan janssens.

KORKU

Aylardan Haziran, şu sözünü ettikleri sıcak dalgası gelmek nedir bilmiyor, gök gürültüsüyle birlikte müthiş bir fırtına koptu ve hemen ardından yağmur başladı, yağdıkça yağdı, hâlâ da yağıyor... tippetotje uzaklarda bir yerlere düşen yıldırımın gürültüsüne kulak kesiliyor ve çocukluğundan bu yana gök gürültüsünden hep korktuğunu, buna karşın üzerine yıldırım düşmesinden hiç korkmadığını anlatıyor; nasıl ki moloz yüklü bir arabanın yükünü boşaltırken çıkardığı gürültüden ya da 2 fabrikalı ufak kasabada trampetlerin gümbürtüsü eşliğinde yürüyüşe başlayan tören alayından korkuyorsam, gök gürültüsünden de aynı öyle korkardım diyor ve ekliyor: Kendi kendime hep düşünürdüm ...yo, hayır düşünmezdim... ama dehşetin ve ölümün görüntüsünü canlandırırdım gözlerimin önünde... kendimin değil de başkalarının ölümünü... üzerlerini ayıkotları bürümüş yıkıntılar gördüm, çürüyen cesetler gördüm, her köşede bir iskelet gördüm, dünyanın sonunun geldiğini gördüm: çoğun, —sonraları bir ressam olduğumda— tuvallerime aktarmak için boşu boşuna uğraştığım imgelerdi,

ama o vakitler ressam olması *gerektiğini* henüz bilmeyen ufacak tippetotje idim daha, eğer tuvale dökmeyi becerebilseydim, bu imgeler bütününe: ‘terör sonrası’ adını verirdim. Çünkü benim korkum gelecek olandan değil, geldikten sonra kalıp çöreklenecek olandandı. Nietzsche, insan yeryüzünün üzerinden yok olup gittikten sonra gelecek olan *üstüninsan*’ı düşler... işte ben, tippetotje de, bu ikisi arasında kalan süreçten... dünyanın üzerine çökecek mutlak sessizliğin hüküm süreceği ve içlerinde ancak sürüler halinde sökün edecek kemirgenlerin semirebileceği ayrıkotlarının boy atacağı o binlerce yıldan korkuyorum. Şu da var tabii, belirli bir yaşa gelince, bu korkuyu ussallaştırmasını bildim, kalbin aşağılarında bir yerdi çöreklandığı yer; dolayısıyla ben de buna mide ağrısı adını verdim. Doktordan doktora koşturup, bin bir türlü ilaç içtim bu, gerçekte korkunun kendisinden başka bir şey olmayan mide ağrısı geçsin diye... mutlak sükunetin ve mutlak ölümün hükmedeceği o binlerce yılın korkusu: işte şimdi de, resim yaparak onu aklımdan çıkarmaya, o korkudan kurtulmaya çalışıyorum, tıpkı sizin de roman yazarak aynı korkudan kurtulmaya çalıştığınız gibi... ve nereye gidersem gideyim, hangi kitabın sayfalarını açarsam açayım, aynı şeyi buluyorum karşımda: alinyazısının kendi gibi havada belli belirsiz, bir görünüp bir kaybolan o adlandırılmayanın korkusunu, ... ve içerden gelen zorlama bir dürtüyle onu kaleme ya da tuvale dökmekle yükümlü olan bizler, onu elverdiğince başkalaştırıp, güzelleştiriyoruz... öyle ki gerek dindar izleyici tarafından olsun, gerekse faşist kamplar ya da kızıl tartışmalarda olsun, korkunun bu güzelliği tüyler ürpertici bulunuyor, görmezden gelmeyi iş edindikleri Gerçeklik korkusu olarak nitelendirerek, onu nefretle yerden yere vuruyorlar... birileri çıkıp: Ben artık öylesi zevat için yazmıyor ya da resim yapmıyorum, diyebilir, fakat gene de, şayet bu korkunun ayırımında olanlar salt bizlersek –ki şunun şurasında kaç kişiyyiz zaten– o halde diğerlerini uyarma görevi de bizim boynumuzun borcu değil midir?

Diğerleri, ancak uzaklardan duyulan gök gürültüsü yavaş yavaş kesilip, en sonunda tamamıyla dindiğinde yanıtlıyorlar tippetotje’nin yönelttiği soruyu... bakanlıktan mösyö colson, müzik hocası, gazeteci–şair johan janssens, profesör spothuyzen, bay pots, siz kendiniz ve hatta bir de kramiek: fakat bizim görevimiz dediğiniz ne olabilir ki?... korkumuzu bir bilgi birimi niteliğinde dışa vurmak mı... yoksa paniğe yol açmamak adına ona tek başına katlanmak mıdır, ya da durumu olduğu gibi yakınmadan kabullenip, terör sonrasında dört bir yanı ayrıkotları-

nın bürümesine göz mü yummaktır ta ki insanüstü gelip de tek başına öylece duran bir insan kafatası bulana dek? Ve çöken sessizlikte krami-
ek atılıyor hemen: bir de bulunacak olanın Benim kafatasım olduğunu
düşünsenize!

VALEER'İN KUZİNİNİN GÖĞÜSLERİ BÜYÜYOR

Ondine her seferinde eve birbirinden değişik şeyler getiriyor-
du, ya bir vazoya yerleştirdiği yapma çiçeklerle, bir elbise
ya da bir mutfak önlüğüyle... 2 fabrikalı küçük kasabanın mağaza-
sında üste verecek bozuk paraları çıkışmayınca: madem öyle oradan
2 elbise daha verin de ödemiş olalım, diyordu... ter-muren'de satın
almanın pek olası olmadığı bir şeyle, kakao tozuyla çıkıp geldi bir gün
eve... zaten tahta takunyadan öte ne vardı ki orada satın alınacak?...
ocakta çikolatalı süt pişirip, gitsin kuzinlerini çağırsın diye valeer'i
yolladı: kalıbımı basarım ki sizin dükkanda bundan yoktur kesin, öyle
değil mi? diye sordu. Dükkânlarında olması şöyle dursun, kuzinleri
daha tadını bile bilmiyordu kakaonun ve bitirince bir kupa daha iste-
di... ondine'ye, şatoda otururken her gün aynısından içip içmediğini
sordu... bunu soruş biçiminde bir hainlik sezilmiyordu, öylesine ma-
sumdu ki, kendi hesabına o günleri yeniden hatırlatarak ondine'ye
büyük bir haz verdiğini düşünüyordu... belki kendinin de sürmekten
mutlu olacağı tarzda bir yaşamdan. 15 yaşına basmıştı basmasına ya
kısık sürede 20 yaşlarında bir kızın görüntüsüne sahip olmuştu, bil-
hassa o göğüsleri inanılır gibi değildi, öyle olsa da ter-muren deli-
kanlılarının uzaktaki beldeden gelen köylü oğlanlarla kendi uğruna
kıyasıya dövüştüğünden bihaberdi. Ondine bir gün teyzesini bir köşe-
ye çekerek: beyefendiler ne iyi ettiler de ter-muren'i unuttular, yoksa
kızınızı tavan arasında saklamak zorunda kalacaktınız, dedi. Ben,
yani ondine neyse ki onları bir adım bile yanıma yaklaştırmamayı akıl
etmesini bilmiştim zamanında, elbette ki mutaassıplığımdan, ama ya
sizin şu kızınız... onun başına gelebilecekleri doğrusu aklımın ucun-
dan bile geçiremiyorum. Onu tutup da çuvala sokacak halim yok ya,
diye terslemişti teyzesi. Ondine: evet, tutup onu bir çuvala sokmak bi-
raz zor olurdu, orası öyle, ama en azından, tavernadan, onu yiyecek-

mişçesine bakanlardan uzak tutulabilirsiniz, diye ekledi... üstelik birileri çıkıp göğüslerine laf etti diye de iki gözü iki çeşme her defasında bizim evde alıyor soluğu. Gerçi kuzininin öyle iki gözü iki çeşme çıkıp onlara gittiği filan yoktu ya, ondine valeer ile fısıldaşmalarına kulak misafiri olmuş ve onun: annem, göğsüm hakkında çıkıp birileri bir şey söyleyecek olursa, gülüp geçmem gerektiğini söylüyor, dediğini duymuştu. Kuzinlerini daha da afallatan: göğüsleri hakkında yorum yapsa bile kendinin en son güceneceği kişi olan valeer ile gönüllerince dolaşmalarının kesin bir dille yasaklanmış oluşuydu. Evde, ondine ile valeer'i artık gidip görmesine neden müsaade edilmediğini sordu anasıyla babasına... hem ne güzel çikolatalı süt de içiyorlar... daha hâlâ öylesine çocuktuk ki, bir gün pat diye çıkıp ondine'lere gidip: artık bizim de kakao tozumuz var, pazarlamacı getirdi, hem de koca bir paket, diye hemen yetiştirmişti.

BEYAZ KAR, KARA KAR

Haziran ayındayız hâlâ. Yağmur dinmek nedir bilmiyor. Bakanlıktan mösyö colson ile brüksel'den eve trenle dönen gazeteci johan janssens, takvim dikkate alınır, yaz mevsiminin resmi olarak bir sonraki gün başladığını, kendi hesaplarında hata yapmış olabileceklerini dile getiriyor: her senenin kenarından köşesinden aşırıdıkları artık birkaç saati artık bir seneye ekletiyorlar, peki kim çıkıp da bundan DAHA fazlasının olup olmadığı hakkında kesin bir dille konuşabilir. Kim çıkıp da dünyanın yusuvarlak bir küre değil de aslında alt kısmı toparlakça tepe kısmına doğru sivrileşen bir yumurtaya benzediğini iddia edebilir? Çünkü tanrıdan sonra bir de bilime olan inancımızı da yitirirsek işte o zaman vay halimize!... Ve bayat bir dilim ekmeğin üzerindeki reçel benzeri, bedbinliğini hafifleten bir tebessümle bağlıyor sözlerini: bakarsınız yarın olur, haziran ayında kar yağdığını görürüz. Mösyö colson ekliyor: kar zaten yağıyor, hem de kapkara bir kar ve o kar taneleri sizin o imansız ruhunuzun üzerine düşüyor... kar demişken, antolojimin unutulmuş bir köşesinde kara dair bir şeye rastladım: metropoldeki kar: çamurdan kapkara olmuş karın içinde bata çıka ilerleyerek kendilerine yol açan 2 polis memuru sonunda kok kömürü ateşinin başında ayakta dikilmektedirler... bir taraftan da, dünya-

yı temelinden sarsan hangi olayları tartışmaktadırlar dersiniz?... polis memurlarından biri: oysa jefke ile dolf'a anlattıydım... bakışlarını kok kömürü ateşine dikmiş öteki polis memuru, alt çenesini sarkıta sarkıta başıyla onaylıyor... evet jefke ile dolf'a anlatmışlardı, ötesine gelince, yürümeye başladıkları anda yeniden sıırıslıkam olacak ayakkabılarını kurutmaktaydılar.

johan janssens alt çenesini sarkıta sarkıta, onaylıyor başıyla tıpkı o polis memurunun yaptığıınca... ve öteki polis memuruna, yo hayır, mösyö colson'a: bu bana daha önce anlatmış olduklarınızı hatırlattı, diyor: şu kara karı... hani metropoldeki; geçen yıl, Devri'nin Şairi adlı konuşmamı yaptığımda 12 kişilik bir seyirci kalabalığı vardı, bir de uyuyakalmış, ağzımdan dökülen sözcüklerin ahengiyle horlayıp duran bir adamcağız... neden sonra konuşmamı bitirdiğimde, yanıma, olanca saflığıyla pejmürde kılıklı bir kadın yaklaştı... üzerinde soluk kahve-rengi, biçimsizce bir elbise, dizlerine kadar bağcıklı çizmeleri vardı... bana kendi durumunu anlatmaya koyuldu, bir gazeteye iş başvurusunda bulunduğunu, ama gazete için yazmaya başlamadan önce kendisine bir kitap yazmış olması gerektiği şartını öne sürdüklerini –herkesi kendi gibi sanan şu alaycı hooizolder'in marifeti olmalıydı bu– bu nedenle şimdi bir kitap yazdığını, lütfedip de yazdıklarına dair değerli fikirlerimi kendisiyle paylaşabilir miydim acaba diye sordu... işte o an merhamet ve acıma duygusunun her türlüşünün adeta bedenimden dışarıya sızdığını duyumsadım ve: hay hay, diye cevap verdim. Oysa bir taraftan da o kitabı asla görmeyeceğimi adım gibi biliyordum.

SEVDAMLA TUTUŞACAK BİRİLERİ ÇIKMALI KARŞIMA

Ondine'nin düşüncesine göre, yanında kakao getiren şu pazarlamacı son günlerde kuzinlerinin evinden hiç çıkmaz olmuştı... aslında yolu 2 fabrikalı kasabaya düşmüş, ne ki şapel yolu üzerinden, çok geçmeden kendini ter-muren'de buluvermiş olmalıydı...isa'nın dükkanına öyle sipariş getirip götürdüğü filan yoktu, ondine onu hemzemin geçidin orada gördüğünde lafı dolandırmadan ona ter-muren'de ne aradığını sordu... bunun üzerine kızarıp bozardı pazarlamacı... ondine üsteleyip de onu soru yağmuruna tuttukça

renkten renge giriyordu hazret; gizlisi saklısı olmayan, cam saydamlığında biriydi; seyyar pazarlamacı olup da bu kadarına saf ve temiz, bu kadarına el değmemiş olanını ömründe görmemişti doğrusu! Yaşamın dikenli yollarından at gözlükleriyle süzülüp geçiyor olmalıydı, yoksa öbür türlü kuzinlerine hayatta abayı yakmış olamazdı, ayan beyan ortadaydı işte... o dükkana adımını atar atmaz, ondine de onun peşi sıra içeriye dalıverdi... ve kuzinlerinin kaç yaşlarında olduğunu düşündüğünü sordu... beriki yirmi, diye cevap verince... herkesi bir gülmedir aldı: yüzüne şöyle bir bakınca onun henüz daha bir çocuk olduğunu anlayamıyor musunuz? ... bunun üzerine, biçare at hırsız, bir kez daha yerin dibine geçti ve utançtan mosmor kesilmiş bir suratla farkında olmadan baklayı çıkarıverdi ağzından: öyle olduğunu bilseydim ne yapar eder beklerdim... bekler miydin, neyi bekler miydin?... susup kalmıştı bunun üzerine; ondine'den öylesine nefret ediyordu ki, aklından şu düşünce geçti... yo hayır, tam olarak bir düşünce değildi bu, zira okumayı ziyadesiyle seven, ağaçlar, çiçekler hakkında şiirler yazan, bir başına kalakalmış kalbiyle, düşünmekten çok duyumsayan biriydi... kendinin sırçadan... şu ondine'nin ise çelikten yapıldığını duyumsuyordu içinde, işte tam da bu nedenle ondan gerçekte nefret etmiyor, onun tarafından kırılıp paramparça edilmekten ölesiye korkuyordu. Öte yandan, ondine'nin isa'ya dönüp, ona dair habire iğneleyici laflar etmesinin de bir faydası yoktu, çünkü saf ve temiz haliyle aile efradının gönlünü zaten çoktan fethetmişti; eli yüzü düzgün, efendiden bir genç adam işte, diye cevap verdiler. Efendiden mi? Bu lafla ondine karnını tuta tuta gülmeye başladı: efendiden olmayanlar tarafından her allahın günü oradan oraya itilip kakılıyorsan efendiden olmak neye yarar ki?... Yoksa onu efendiden buluşunuz, hani öylesine laf arasında, brüksel'de büyük sermayeli bir ticarethane sahibiyim, dedi diye olmasın sakın? Bu lafları hasedinden çatladığın, yüzüne bakacak kimseyi bulamadığın için ediyorsun diye karşılık verdiler, bu kez alabildiğine yüksek sesle, kahkaha üstüne kahkaha attı ondine yine... kendisiyle evlenmeye can atan taliplerinin adlarını birer birer sayıp döktü... ve sırf nispet yapmak adına, yalnızca cılız bir kış güneşi, buna karşılık sert rüzgarla birlikte aniden bastıran kuvvetli sağanaklar olmasına aldırış etmeden gidip kendine bir güneş şemsiyesi satın aldı kasabadan. Hakikat bu değil miydi, derinde, çok derinde yatan hakikat, yani kendisine sevdalanan biri olmadığı hakkında söyledikleri? Hayır, değil, diye kestirip attı

kendi kendine: şu yaz bir türlü gelmediğinden, şu her gün yağan yağmur dinmek nedir bilmiyor diye böylesine bedbahtım işte... yağmur bana hep onulmaz acıları ve ölümü hatırlatıyor... dahası kendimi böylesine bıkkın ve bedbaht hissettiğim için ömrümün de vefa etmeyeceğini, ölüp gideceğimi düşünmeye başlıyorum bu sefer de... hem sonra ölmek dediğin kendi başına nedir ki, benim neden yaşadığımı bilemeden ölüp gitmemin yanında... sevdamla tutuşacak bir sevgilim olmalı, bir erkek

ve eğer tam o anda midesine bir ağrı saplanmış olmasaydı, oracığa oturup, tuhaf düşünce silsilesinden çok, kahkahalarla kendine gülüverecekti.

İTİBARI YERLİ YERİNDE ÜÇ OTUZLUK BİR SOSYALİST

Johan janssens bu kez insan-ı kâmil titriyle giriyor söze: size, daha el kadar bir çocukken, sosyalist olan kim varsa herkesin sendikaya yazıldığı ve bu yüzden işten atıldığı 2 fabrikalı başka bir kasabada yaşamış itibarı yerli yerinde, üç otuzluk bir sosyalistin öyküsünü anlatacağım... ve işte bizim sosyalist çalışmak için bu 2 fabrikalı ufak kasabaya geldiğinde ilk sosyalistlerin arasına katılarak, onların adalet ve hürriyet adlı bildirilerini dağıtmalarına yardım etmişti, akşamları tabii ki... önceleri, hem de yıllar yılı, fabrikada gündüz vardiyasını bitirdiğinde, sonraları da, yani artık düzenli olarak aidat ödeyen belirli bir üye kitlesine sahip olduklarında, resmi olarak, karın tokluğuna çalışmaktaydı... zaman içerisinde parti, bir sineması, bir fırını, bir kliniği, bir kütüphaneyle bir basımevi ve memurları otomobillerden inmeyen bir de kooperatife sahip muazzam bir partiye başkalaştı... ama o hep aynı karın tokluğuna dağıtmayı sürdürdü bildiri ve bültenleri ... en nihayetinde son savaş patlak verdiğinde, dağıttığı bildirilerin karşılığında topladığı cebindeki parayla fransa'ya kaçtı, orada, bu paranın kendine ait olmadığını, adalet ve hürriyet bildirilerinin artık dağıtılmadığını hatırladı... bu yüzden parayla birlikte gerisingeri dönerek, bıraktığı yerden bildiri ve bülten dağıtımını sürdürdü. Şunu da unutmamalı ki, bu zaman zarfında, dünya hercümerç edilmiş, bütün taşlar yerlerinden oynamıştı: naziler demokrasiyi rafa kaldırarak, sosyalist partiyi tasfiye etmişler, hürriyet ve adaleti KENDİ DÜZYAZILARIYLA yeniden an-

lamlandırmışlardı –gelin görün ki, bizim itibarlı sosyalist, dönüşünde artık yepyeni bir sayfa açılmış olduğunun ayırımına varmamıştı; alık salık bir halde, akli fikri önceki sayfalarda, nazilerin adalet ve hürriyet bildirilerini dağıtmayı sürdürdü. Neden sonra, savaş sona erdi ve nazilerin sayfası kapandı, dünya yeniden o eski, tanıdık bildik halini aldı, bizim sosyalistin dehşet ve şaşkınlık içinde sosyalist ülküye ihanet eden hainlerden biri olarak alenen suçlandığı o eski halini...

johan janssens insan–ı kâmil titriyle şöyle bir duralayıp, az sonra anlatısına devam ediyor: bakınız, bunu girizgahtan sayınız, asıl şimdi anlatacağım size, itibarı yerli yerinde üç otuzluk sosyalistin gerçek öyküsünü: o, akşamları oturma odasında oturur, radyo açık, sosyalistlerin gazetesi ise kucağındadır ve karısına, yani bir sosyalistin itibarı yerli yerinde üç otuzluk karısına dönerek şöyle der: bizim şu sosyalist başbakanımız var ya, kendisi büyük adam doğrusu... ama neden artık başına o silindir şapkasını takmaz oldu dersin?

SORGU VAKTİ

İşte johan janssens şapel yolu'nun başında göründü, oysa henüz ikindi bile olmuş değil...brüksel'den 12:15 trenine yetişti demek ki, yoksa böylesi erken bir saatte burada olmasına olanak yok... ve korunmasız hemzemin geçidin resmini yapmakta olan tippetotje paletini bir köşeye bırakarak soruyor: neden bu kadar erkencisiniz, iğne yutmuş maymuna dönmüştünüz... yoksa işyerinde bir şey mi oldu? Çalışıp dininerek kendinizin ve küçük jo janssens'in rızkını kazandığınız işyerinizde? Johan janssens nerede olduğunu bilmez bir halde, orada öylece dikiliyor... bakışlarını nereye baktığını bilmez bir halde tippetotje'nin eskizlerine diyor: yüreği koskocaman 1 yara, lanet olsun diyerek sunuturlu bir küfür savuruyor: bugün gazetede, neden Hâlâ picasso ve magritte gibi ressamlar hakkında yazı yazıyorum diye yazı işleri müdürü beni karşısına alıp bir güzel sorguladı, öylesine hayretler içinde kalmıştım ki, kendimi toparlar toparlamaz ona: ama ben breughel, bosch, kurt peiser ve permeke yazıları da yazıyorum! diye yanıt verdim... gelin görün ki, yazı işleri müdürü başını iki yana sallayarak, picasso ve magritte hakkında gereğinden fazla yazdığımı Başkalarından duyduğunu söyledi... elbette hepsi de, şüphe yok ki, büyük, demek istediğim, meş-

hur ultra–marksist ressamalar, öyle olsa da, biz, hoş size göre önemsizlerdir ya, kendi kliğimizden olan resamlara, şairlere ve heykeltıraşlara vermeliyiz önceliği... Biri kübist, öteki bir sürrealist diye picasso'nun ve magritte'nin yapıtlarını beğenmiyorlar, dahası kübizm ve sürrealizm nedir anlamıyorlar, onların gelenekçi bir anlayışla verdikleri yapıtlar o hep alışageldiğimiz natürmortlar, peyzajlardan öteye gitmiyor... evet alışageldiğimiz gibiler... işte bu nedenle, onlar hakkında makaleler kaleme alırsanız, dahası makalelerinizde onların gelmiş geçmiş en Büyüyük sanatçılardan olduğunu vurgularsanız iyi edersiniz... Fakat ben... diye lafa girecek oldum... Ama yazı işleri müdürü elini havya kaldırarak: susun, rica ederim, diyerek konuşturmadı bile. Ben de, yani johan janssens kulunuz neylesin, sustu. Ve yazı işleri müdürü konuşmasını sürdürdü: bizde kararların toplanan bir komitece verilmesi olağandır, buradan hareketle, gazetenin kültür ve yaşam sayfası için de, en azından sanata dair iki çift laf etmesini becerebilen entelektüellerden oluşan bir komite kurulmasını sağlayacağız... mevzubahis entelektüeller haftada bir toplanarak, sizin, yani johan janssens'in neler hakkında yazıp neler hakkında yazmayacağı hususunda karar mercii olacaklar. Bunun üzerine ben de, yani johan janssens, entelektüeller listesinin öncelikle bana gösterilmesi talebinde bulundum: listede 1.sırada dr. pascalius prostituaan'ın adının olduğunu gördüm. Âlâ. Ağzımı açmadan bir aylık maaşımı alıp, yine ağzımı açmadan yazı işleri müdürünün odasını terk ettim: ve yüreğimin koskocaman 1 yara oluşuna aldırmadan, kahretsin, alaycı bir şekilde: kültür ve yaşam konulu makaleler, diye düşündüm... parmaklarıma kramplar gire gire, pes etmemecisine yazıp ortaya çıkardığım... şimdi de yayımlanıp yayımlanmama kararının bütünüyle ellerimden alındığı ...ve dr.'undan, prof.'una –çoğunun hakkında Hiçbir şey söylemeye cesaret bile edemeyeceği–elden ele dolaşacak ve haftada bir yerine, artık ancak yılda bir kez, o da bir sayfadan ibaret, çıkacak makaleler.

ÖLÜ CANLAR

Ondine o geceden beri kendini bir daha terk etmeyen acının o tarifsiz cehennem azabıyla yaşıyordu... ne pahasına olursa olsun dalaşıp didişmeye, birilerini birilerine düşürmeye ve öte-

kilerinin düşlerinde bile giyinme cüretini gösteremeyeceği elbiseler giyinmeye ihtiyacı vardı, yaşamdaki tek dayanağı bunlardı zira. Bu sırada valeer, orası burası yamalı, yırtık pırtık ceketiyle sağda solda tıpkı bir serseri gibi dolaşıyordu... gerçi gidip kuzinlerini görmeye vakti yoktu, dahası, dinmek nedir bilmeyen, yağdıkça yağın yağmur yüzünden villaların çatı kirişlerinin bir an önce yerlerine çakılması gerekiyordu... ama akşamın geç saatlerinde, vakti olunca da gitmiyordu... zulma ile kalarak, sobanın başına çöküp, tırnakları kopup kırılmış parmaklarını, derisi soyulmuş ellerini yalamakla yetiniyordu: her yeri sızlıyor, açlığını hissedemeyecek kadar yorgun düşmüş oluyordu. Peki ya kuzinleri?... valeer'in kulağına şu ya da bu şekilde bir şeyler çalınmış olmalıydı, yoksa öyle sessizce oturup da kukumav kuşu gibi düşünmezdi hiç... yaptığı şey düşünmekten sayılır mıydı peki? ... Zonklayan başını sobanın kenarına dayar dayamaz, bütün gün boyunca sürünüp tırmanmanın, inşaat iskelesinin tepesinde yükseklik korkusunu yenmeye çalışmanın verdiği yorgunlukla hemencecik uykuya dalıverdi. Sobanın öbür tarafında vapeur oturuyordu, akli son günlerde gidip bakmaya cesaret edemediği, toza toprağa gömülü öylece duran icadındaydı... eskiden, gece gündüz demeden üzerinde çalışırdı, üstelik cesaretinden hiçbir şey yitirmeden... ha yarın ha öbür gün tamamlanmış olacak, diye düşünürdü... oysa şimdi öyle miydi ya, o 4 villa için çalışmaktan imanı gevriyordu, ama çalışırken, uzaktan da olsa icadını bir bütün olarak, tamamlanmış haliyle görebilecekmiş gibi geliyordu; carolus bosmans olarak, insanlığın asırlardır arayıp durduğu cevapları bir gün gelip de gerçekten kendinin bulup bulamayacağına dair kuşkulara kapılarak üstelik... sen kimsin ya da nesen ki, diye kendi kendine söyleniyordu... kafasında saplantı haline getirdiği fikirlerle, başkalarının deli gözüyle gördüğü, beceriksiz ahmağın teki mi yoksa diğer bütün büyük alimlerin sarfı nazar ettiğini iç güdülerıyla keşfedecek su katılmamış... gerçek bir dahi misin? Cevabı bilmiyordu, oysa içten içe öyle olduğuna inanıyor... ardından sanki birileri aklından geçenleri duymuş da kendine gülüverecekmiş gibi bahaneler uyduruyordu. Tahsil görmüş olsaydım, diye düşündü, eksikliğim bundan. Mekanik bilimleri kitabımı gözden geçirmeli, Maddenin özdirienci, uzay geometrisi, artık her ne diyorlarsa, işte bu konuları çalışıp iyice öğrenmeliyim... ne var ki, 16 yaşından beridir ağzından çıkan ve eyleme geçmeksizin 3 ya da 4 yılda bir tekrar edip durduğu hep aynı sözlerdi bunlar. Akşam saatleri

bir ölüm sessizliğinde ilerliyordu. Lakin, ondine içeriye girdiğinde, bu ölü canları dürterek diriltip işlerin nasıl yürüdüğüne dair kabir suallerini sormaya koyuldu... şimdiye kadar kerestenin ne kadarı kullanılmıştı, peki gündelik olarak kiralanana halat makarası artık yerine iade edilebilecek miydi; merdivenlerin inşaatı tamamlandığına göre herşeyi bundan böyle pekâlâ nasılsa kendileri taşıyabilirlerdi yukarıya. Valeer bön bakışlarını önce ondine'ye sonra da babasına çevirdi: babası da bir türlü emin olamıyordu; onca işin altından bir başına kalkacak mecali yoktu, çünkü herşeyi kendi kendine yapmak zorunda kalıyordu, doğruydı bu, valeer'e güvenmek, işte bu olacak iş değildi... bugün bütün inşaatın belki de en basit işini yapması, yani süpürgelikleri yerine çıkması gerekmişti valeer'in, bu sırada vapeur de kapıları yerlerine takmakla meşguldü, gidip şöyle ne yapıyor diye bakacak olmuş, bir de ne görsün?... süpürgeliklerin tersini düzüne, düzünü tersine çevilemişti valeer. Ondine'nin böyle şeylerden hiç mi hiç anlamadığını düşündü, onun bütün bildiği rakamlardan bahsedip durmaktı, öte yandan kendisi yalnızca 1 tek şeyi düşünüyordu: uyumak için gidip sonunda boylu boyunca serilebileceği yatağını. Ondine herşeyi en ince ayrıntısına kadar anlıyordu anlamasına ya, birilerinin başının etini yemeden geçirmeye değer miydi hayat hiç? Değmezdi, hem de hiç değmezdi; oldu olacak en iyisi gidip duvara bir çivi çakıp, sonra da kendini assaydı bari.

YERİ GELİR ONDINE BİLE DÜŞER YANILGIYA

*V*apeur'ün düşünceleri sonsuz bir sarmalın içinde devinim halindeydiler... sipariş defterinde pencere camlarının takılmasıyla ilgili bir sayfa vardı ve işin başlarındayken: hah, işte bu camcının işi, diye düşünmüştü... şimdiyse kapı ve pencerelerin yerlerine oturtulmuş olmasına karşın camcı namına ne gelen vardı ne giden, hal böyleyken huzursuzluğu da gügide artmaktaydı, zira camdan ölesiye korkuyordu: cam dedikleri, kırılan, çatlayan ve tuzla buz olan bir şeydi, öyle ki maazallah insan bileklerini kesiverirdi. Yani bütün kazancını –ha ha, kazancım mı, kayıbım demek istedin, galiba– olduğu gibi tutup camdan korkmayan başka birilerine vermek dışında bir

seçenek kalmıyordu geriye. Ama hayır, hayatta olmazdı öyle bir şey, bir marangozun cam takma işiyle uğraştığı görülmüş şey değildi... yoksa görülmüş bir şey miydi? ...sarmallaşan düşüncelerinden gerçekle yüzleşirim korkusuyla kendini çekip koparmaya cesaret edemiyordu; kendini paralayıp, harap ederek eşekler gibi boşu boşuna çalıştığı gerçeğiyle... hem işlerin henüz o denli kötü olmaması daha da kötüye gitmeyeceği anlamına gelmiyordu ki, ömrünün en güzel yıllarını gözünü kırpmadan feda edebilirdi kârını zararıyla eşitleyebilmek pahasına... içini kemirip duran asıl kaygı, fersah fersah yüksek bir meblağı kendi cebinden ödemek zorunda kalma kaygısıydı. Bunlar hep o ondine olacak sümüklü veledin başına açtığı işler, diye kendi kendini savunmaya geçti... peki böyle yapmak, yani kendi kızının eteğinin altına saklanmak mahkemede hakim huzurunda söker miydi ki? Lanet olsun, lanet olsun. Ondine'ye sordu: Kerestenin parasını ödememiz gerekmez mi? Evet, doğrudu, bir ödeme hatırlatma mektubu gönderilmişti gönderilmesine ya... ondine paracıklarından öyle pat diye ayırlamıyordu işte... banknotlar birike birike koca bir para balyası halini almıştı... o da götürüp başka bir yere koymuştu paraları, çünkü fincan dolabının üzerindeki yerinde, fakir bir adamın, yıllar yılı yaşadığı onca rezalet ve sefalete rağmen yine de dışından turnağından artırıp biriktirmeyi becerebildiği dünyalığı gibi duruyordu orada... kasabaya indiğinde satın aldığı demirden küçük bir kutu vardı şimdi, şu aptal marangozhaneye ödeme yapmak için tutup onu boşaltmakla yazık etmiş olurlardı... belki bir dahaki sefere, yani ancak bir sonraki ayın başında bu işin icabına bakmayı yeniden gözden geçirebilirdi... şimdiyse, zerre kadar endişe duymadan, kendisi için türlü türlü şeyler satın almaya gidiyordu kasabaya. Ve ayın...yani haziran ayının 1'i gelip çatığında, ki hâlâ yağmur yağmaktaydı... eline bir 1000 franklık aldı, banknotu evirdi çevirdi, duraksayarak, bakışlarını etrafındaki cansız şeyler üzerinde gezdirdi ve kendini demir kutunun kapağını kapatıp, ardından elindeki 1000 franklığı bir teneke kutuya saklamak üzere kimselere sezdirmeden yukarıya tavan arasına çıkarken buldu. Arkasını dönüp de tavan arası kapağının orada valeer'in kafasını görünce şiddetle irkildi... ancak o vakit, kafasının içindeki başka birisinin işlediği kabahatin ayırımına varıp gözlerini açtı ve ancak o vakit, yüreği küt küt atmaya başladı: o ne zamandan beri orada dikilmiş duruyordu öyle? Doğruca teneke kutuya yöneldi valeer, neredeyse üzerine basacaktı ayağıyla ...ama hayır, teneke

kutuyu görmeden geçmiş, elini, biraz öteye kurumaları için asılmış tütün yapraklarına uzatmıştı. Ve birdenbire ondine'yi gördü... ardından renkten renge girme sırası bu kez ona geçti, kimseye bir şey söylemesin diye ondine'yi tembihleyip durdu. Neyi? Yani buraya tütün yaprağı almaya geldiğimi, diye kekeleydi... öylesine ufak, öylesine aciz görünüyordu ki, hemen, gidip lületaşından bir pipo satın almasına nasıl izin verildiğini, ama bir tutam tütünü bile olmadığını açıklamaya girişti. Peki tütünü piponun içine öyle mi tıkıştırıyorsun yani? diye sordu ondine. Şakasına, o bir kez olsun gülebilsin ve kendisine sırdaşlık edeceğini bilsin diye öyle söylemişti. Oysa beriki o kadarına kaz kafalıydı ki, şakadan filan anladığı yoktu, bunun yerine açıklama üstüne açıklama yapmaya girişmişti. Ondine o ender merhamet nöbetlerinden birine tutulmuştu: ne zaman ki yaptığı bir hinlik yanına kâr kalır da işin içinden sıyrılmayı becerirse, o zaman kendini bırakır, kurnazlıkta ve şanstı yüzü pek gülmeyen ötekilerine biraz merhamet göstermeye heveslenirdi. Valeer'e artık neden kuzinlerini görmeye gitmediğini sordu, ardından bir de nasihatte bulunacaktı... ama o işi inada bindirip olanca sersemliğini takınarak içine kapamıştı bile. Ondine'nin bütün sorularını kaçamak olarak: Nereden bileyim ben! diye yanıtladı. Bunun üzerine, benden günah gitti dercesine omuzlarını silkip tavan arasından aşağıya indi ondine, gülümseyerek. Aptallık etmişti işte, kendisi aşağıya inmeden, valeer'in inmesini beklemesi gerekirdi. Kaldı ki, gene de işte... yeri gelir ondine bile düşerdi yanılıya.

DEEP RIVER²⁴

Mösyö colson soluk soluğa çıkageliyor ve *ötekiler ondine'nin aptallığından haberdar olduklarına göre...* diye söze giriyor ve öfkeden kıpkırmızı kesilmiş bir suratla, hal böyleyken, bessie smith hakkında anlatacaklarına da kulak vermeleri gerektiğini ekliyor... ah, bessie smith ah, diyor... derken sözü nasıl bağlayacağını bilemediğinden olsa gerek, duraklıyor ta ki, apansız, o sıtma görmemiş, kulakları tırmalayan sesiyle: ah vay anam amerika'nın güneyinde ağaçlardan ne

alelacayip meyveler sallanır da durur aman! diye bağıri yanık, kederli bir zenci türküsü tutturana kadar. Kramiek kendini tutamayip kakhahayı basıyor. Oracıkta onu bir kaşık suda boğacakmışçasına sert bir bakış fırlatıyor mösyö colson: bessie smith pamuk tarlalarıyla amerikan banliyölerindeki gaz fırınları arasında ruhu bir toz bezi misali öteye beriye savrulup duran kara derili bir kızcağızdı... oysa ruhunun kendi memleketinin topraklarında, yani afrika'da büyüyüp serpilen yabancı bir çiçek olması gerekirdi; işte o bu nedenle *deep river* türküsünü okudu... zira onun, yahudileri vaat edilmiş topraklardan ayrı düşüren şeria nehri olarak varsaydığı suları derin o malum nehir aslında amerikan zencilerini afrika'dan ayrı düşüren atlantik okyanusunun kendisiydi –işte o da tam bu nedenle okuyordu, bacılarının, kardeşlerinin oralarda linç edilmesini anlatan o türküyü: ah vay anam, amerika'nın güneyinde ağaçlardan ne alelacayip meyveler sallanır da durur aman! ve bu nedenle söylemişti, kendilerine vaat edilen, oysa muhtemelen hani şu bir kompartımanı beyazlara, diğeri zencilere ayrılmış new york tramvaylarına benzemekten öteye gidemeyen o cennetin türküsünü. Ve sonra... diye resmi ve ciddi bir tavırla sürdürüyor konuşmasını mösyö colson... bessie smith bir akşam konser vermek üzere yola çıkıyor... nedir ki, yolda giderken otomobil takla atıyor, nihayetinde onu enkaz altından çıkarmayı başardıklarında, bir de bakıyorlar ki, atar damarı kesilmiş ve kan –türkü söyleyen o karatavuğun kanı... bir şişeden dökülen paha biçilmez bir sıvı misali oluk oluk yere akmakta... acele edin, acele edin... hemen en yakın hastaneye kaldırılıyor kaldırılmasına ya, zencilerin ne yazık ki içeriye kabul edilmediğini söyleyen görevlilerce gerisingeri çevriliyorlar kapıdan ... bessie smith'in kanı oluk oluk akarken lık lık ediyor... onu başka bir hastaneden ötekine koşturup duruyorlar, ta ki sonunda, zencilere özel, donanımsız, ilkel mi ilkel küçük bir hastane bulana dek: oysa oraya vardıklarında şişe çoktan boşalmış oluyor: ah amerika'nın güneyinde ne harikulade şişeler yerlere dökülür de içleri boşalır bakanlıktan mösyö colson'un ardından diğerkleri de sessizliğe gömülüyor. Ve amerikan zencilerine has, özgün, acı ve alaycı bir nüktedanlıkla konuşan yalnız sizin karınız oluyor: bessie smith'in kanının lık lık edişini duyabiliyorum... ama duyduğum galiba sadece sundurmanın oluğu.

BÜTAN GAZI

Odipsiz– berbat pazar öğle sonralarından 1’i ve l.p.boon, yani yazar bir başına öylece oturuyor, zira o bir başınayken bir başına öylece oturur:

taştıkça taşan Delilik feyezanına karşı, cangılda elinde palası önü sıra seğırtlen kılavuzunun doğrayıp kestiği zehirli sarmaşıklara karşı canı pahasına mücadele vermekten bıkip usanmıştır... kendi fikirleriyle birebir benzeşen, ağırlığı varla yok arası olsa da, leş kokulu ve tehlikeli bütan gazı gibi dört bir yanı saran fikirleri başkalarına satıp yutturanlara karşı mücadele vermekten de. Çünkü her ne kadar l.p.boon’un yaftaladığı yeni usul bir nihilizm olsa da, onun nihilizmi bütünüyle umutsuz değildir. Belli belirsiz içine doğuveren bir hisle, varlık gösteren dünya ideolojilerinin birbirleriyle çarpışmasından yepyeni, bambaşka bir şeylerin peyda olacağını bilmektedir... o denli iyi şeyler olmasa da, hiç değilse yeni yeni l.p.boon’lar boy gösterecektir. Dahası onun nihilizmi, aldattıcı görüntüsüyle kendininkine benzeyen ötekilerinin nihilizmi gibi sadistçe de değildir. Enkazlar üzerinde, pantolonlarının fermuarından dışarıya fırlamış şeyleriyle dans ederek tepinirler ve ettikleri deli saçması laflar ve sunturlu küfürleriyle taş üstünde taş bırakmazlar: ne ki, l.p. boon’un yere göğe sığdıramadığı, yeryüzünü şairin düşüyle buluşturup yakınlaştıracak olan geleceğin nihilizmidir

neylersiniz ki, bu, yazarın bir başına öylece oturduğu o dipsiz–berbat pazar öğle sonralarından 1’i oluşunun nedeni değildir... vakit dipsiz–berbat bir pazar öğle sonrasıdır, çünkü yazar bu son kısmı, parantez içindeki bu parçayı toparlayamamış, alabildiğine açık, anlamlı, yeterince canlı ve parlak biçimde dillendirememiştir... zira bizzat kendisi tarafından yazılmış, üzerlerini kaplamış tozu üfleyip temizleme zahmetine bile girmedığı onca kitabın arasında otururken, ‘unutulmuş sokak’ın masanın üstünde durduğunu fark eder... gerçekten de orada öylece unutulmuş haliyle durmaktadır. Sonra kapakta louis paul boon adını görünce, şu hazretin, yani louis paul boon’un yazdıklarını okumaya verir kendini ve şöyle düşünür: aman yarabbi, adam tam da budalanın önde gideni. Derken yazdıklarında zerre kadar samimi olmadığını varsaydığı şu louis paul boon hazretlerinin bütün bunları neresinden uydurduğunu merak etmeye koyulur! Unutulmuş sokakmış, el insaf: ne akla hizmetse başlığında unutulmuş sözcüğü geçen bir şeyler yazıp durmaktalar şu yazarlar ha bire... unutulmuş sokak, unutulmuş köy,

unutulmuş ev, unutulmuş adam... üstüne üstlük yazar denilen zevat da, başkalarını bütünüyle hiçe sayarak, yaşamdan bir boş vermişlik içerisinde süzülüp geçme fikrinden ötesine heves etmeden ortalıkta gezinmekteler, zira toplum yaşamı geçen zamanla birlikte vazgeçilmesi gayri kabil bir gerekliliğe dönüşüyor olsa bile bireyi örselemekten de geri durmuyor. Bununla birlikte her yazar içinde sokak sözcüğünün geçtiği bir şeyler kaleme dökmeyi yeğliyor... bitmek nedir bilmeyen keyifsizliğinde balık yakalayan kedinin unutulmuş sokağı. İşte buradan hareketle yazar olarak bireyin değimsizliği de olduğu gibi ortaya dökülüyor: o sanıyor ki bütün bunlar kendi kafasının içinden çıkan şeyler, oysa öyle değil, bunlar tıpkı bütan gazı gibi havada öylece asılı kalıp, sonra da o minik beyninin kanallarının içine sızıp doluşuveren fikirlerden ibaret. O dipsiz-berbat pazar öğle sonralarından biri oluşunun nedeni de işte bu: çünkü kâğıda dökülebilenler yalnızca bunlar... oysa yüreğini tüketip, başı beyni kalmayana dek üzerinde düşünüp durduklarının ise asla lafı edilmiyor.

YAĞMUR VE EPRİMİŞ DANTELA

Temmuz ayının ortaları olmasına rağmen gece gündüz demeden, gök adeta delinmişçesine, hâlâ yağmur yağıyor... ve sizin sinir buhranının eşliğindeki karınız yine size yaranmaya çalışıyor; pencerenin önünde dikildiği yerde bakışlarını dışarıda yağın yağmura çevirerek önceki yıllarda kamp yapmak üzere nasıl da ardennes'e gitmiştik diyor... hatırlar mısınız hani ormandaki o pınarın başındaydık, sonra da taşların üzerinden suları minik kabarcıklar çıkara çıkara akıp giden derenin kenarında, bir düşünsenize bu yağın yağmurun altında şimdi orada olduğumuzu, hoş sinirlerime hiç iyi gelmezdi ya, bir de yine eskiden çadırımızı alır kempen'e giderdik... hatırlar mısınız o köknar ağaçlarının ta ötelere kadar tırmanırdık, bu yağın yağmurun altında şimdi orada olduğumuzu bir düşünsenize, gerçi sinirlerime hiç de iyi gelmezdi ya... araya giriyor, sözünü kesiyorsunuz: evet, çok doğru, benim sinirlerime de hiç iyi gelmezdi doğrusu. Oysa karınızın sizin sinirlerinizi dert ettiği filan yok, yağmura dair tutturduğu teranenin sonunu getirecek gibi görünmüyor, az sonra da bir içim su lucette'nin de düş kırıklığına uğrayacak oluşundan dem vuruyor, çünkü bizimle

yolculuk eder, vaktiyle müzik hocasıyla birlikte ardennes'te bizimkinin bitişişine çadırlarını kurarlardı, öyleydi ya diyor, oysa şimdi ardennes'e gelmesi olanaksız, diye ekliyor... Öncelikle sinirlerime hiç de iyi gelmeyen yağmur buna neden, 2. olarak da kalçasında kaldığından iltihap toplayan o minik şarapnel parçası yüzünden, hani 1940'ta savaş zamanı şu bombardımanlardan biri sırasında saplanan... şimdi yatakta istirahat ediyor, şarapnel parçası da çıkarıldı... dolayısıyla bu akşam da aramıza katılıyor olmayacak, gerçi bu sinirlerime hiç iyi gelmeyecek ya, öyle görünüyor ki, bize de bu akşam vaktini baş başa kalıp yağan temmuz yağmuruna kulak vererek geçirmek düşecek. Kapı çalındığında karınız hâlâ pencerenin önünde dikiliyor, siz de bakanlıktan mösyö colson'u içeri buyur ediyorsunuz. Onu orada öylece – kendisi camın bu, yağmur ise öteki tarafında – dikilirken gördüğünde öyküsüne vereceği adın da birdenbire aklına geldiğini söylüyor: yağmur ve eprimiş dantela; ilkin arsenik ile eprimiş dantela olsun istemiştim, hani dantelalar eprimiş kılkıllar giyinmiş 2 yaşlı kadının çokça kurbanlarını bodrumlarında arsenikle zehirleyerek öldürdükleri filmde olduğu gibi... ama sonra düşündüm ki, film nasılsa bir gün unutulup gidecek, dolayısıyla bu başlık da anlamını yitirmiş olacak... buradan hareketle, yağmuru geri plan olarak kullanmak suretiyle, öykünün adına: yağmur ve eprimiş dantela diyeceğim. Beni dinliyorsunuz, değil mi?

vaktiyle Lammers adında 3 kızkardeş vardı... bunlardan birincisi bugün bir doktorun dul eşi, neredeyse yaşıtı olan ve genç kızlığında flört etmişliğine rağmen başından hiç evlilik geçmediğinden şimdi kız kurusu kalmış olan ikincisiyle bal dökülüp yalanacak denli, ama döşemeleri de ovulup tellenmekten enikonu aşınmış bir evde birlikte oturuyorlar... her ikisinin de saçlarına ak düşmüş, handiyse    otuzluk hanımlar bunlar, bütün bildikleri de, çekili perdelerin ardından yağmurda ıslanan sokakları kaçamak bakışlarla seyretmek... nedir ki, bugün akşam yağmurunda şemsiyelerini alıp, vaktiyle kız kurusu kalmış olanla bir süreliğine flört ettikten sonra üçüncü kızkardeşle evlenmiş, şimdiyse dul kalmış olan beyin ziyaretine gidiyorlar. İşte drama da burada başlıyor. Saçlarına ak düşmüş    otuzluk 2 kızkardeş kendi evlerine dönmek için saçlarına ak düşmüş beyefendinin evinden çıkmak  zereleler, fakat tam çıkacakları sırada, onları kapıdan geçiren beyefendi, koridorda hiç evlenmemiş kızkardeşin dudaklarına şöyle ufacık bir buse konduruyor... ve o anda şemsiyelikten 2 ıslak şemsiyeyi almakta olan kızkardeşlerin en büyüğü, hani doktorun dul eşi olan başını şöyle

bir çevirince olan biteni görüyor. Drama burada son buluyor. Kaldı ki çekili perdelerin ardından *bir ihtimal bir şeyler olup biter diye* yağmurda ıslanan sokakları kaçamak bakışlarla yeniden seyretmeye koyulduklarında kızkardeşlerden en büyüğü söylenip duruyor: koridorda ona kendini öptürdün, diye.

AYGIR MALAFATI ... YAHUT UNUTULMUŞ BİR TEMA

Bir içim su lucette'ye 40'lardaki bombardımandan yadigar şarapnel parçasının bacağına açtığı yara bugünlerde iyileşti iyileşecek diye karınız onun şerefine bir kutlama tertipliyor, yüzü ki-reç gibi solgun, koluna girdiği kocasıyla sizin eve geliyorlar –kremalı ananas ve bir şişe içki çıkarıyor karınız önlerine– o kahrolası krami-ek de, kambersiz düğün olur mu hiç, karışıyor konukların arasına ve hemen atlıyor lafa: aslında çıplak soyunup öyle oturmalıyız bir aradayken, neden diye soracak olursanız, Yüksek Sosyete camiasında pek tutuluyor da bu moda ondan. Bunun üzerine herkes sanki bir şey-leri hatırlamışçasına size çeviriyor bakışlarını: eh aslına bakılırsa doğru söylüyor... uzunca bir süredir ne Yüksek Sosyete *ne de bay achilles derenancourt hakkında hiçbir şey yazdığınız yok... aman dikkat edin ha, romanımız dengesini yitirdi yitirecek!* Ortadaki Tek şişeden bir yudum alıp, o babadan oğla geçme palabıyığıyla boone'nin öyküsünü anlatmaya koyuluyorsunuz: ben palabıyıklı boone o vakitler mal sahibi metdepeninck'in yanında arabacı olarak çalışıyordum, gece oldu mu da arabayı teslim etmek üzere o zengin güruhun habire alemler düzenlediği eve yollanırdım, oradaki hizmetçilerden biri... mezbaha sahibinin eşi madam d'haens'i tanır mısınız? işte bu madam vaktiyle o evde çalışan Hizmetçinin ta kendisiydi... işte o hizmetçi, yani madam d'haens, karanlık bastığında benle birlikte öteki arabacıları hizmetçilerin kullandığı giriş kapısından içeriye aldı, gidip anahtar deliğinden salonda sürmekte olan alemleri izledik...ama ne alem!... içeride öyle kadınlar vardı ki, sanki o çıplak bedenlerinin içine şeytan girmiş gibiydi. Ben yani boone, palabıyığımla, daha henüz genç bir delikanlıyken, küçük yaşta bir aşifte

 inde otursun diye bir  ato inşa ettiren ya lı bay derenancourt'a²⁵ hizmet ederdim... neyse işte, metdepeninck'in yanında çalışan arabacıların en genci ben olduğumdan, haliyle küçük a  ftenin oturduğu bu  atoya her cumartesi gidip arabaları yıkayan da bendim, oraya gittiğim ilk cumartesi, şatonun bahçesinden dola mı tım, arabaların muhafaza edildiği yerde sünger yahut fırça bulamayınca, ben de do ruca gidip kış bahçesinin kapısını tıklattım... tela lı bir sesle bana orada ne oluyor, neden içeriye gelmiyorsunuz diye seslenildi ini i ittim. Haliyle  a rıldım diye içeriye girdim tabii, bir de ne göreyim, o küçük fahi e anadan do ma oturmuş saçlarını fır alıyormu, kız beni alaycı bakışlarla s z  kten sonra neden orada öylece dikilip, kendisini seyretti imi sordu önce, sonra da pantolonumun  inde ne olduğunu... beni bahçede öyle bir kovalayışı vardı ki kızın, sanki bir parça et peşine d  en gözü dönmüş bir köpek gibiydi desem yeridir hani. Neyse işte... o vakitler ben, yani boone, arabacıyken, biraz evvel bahsetmi tim sizlere, madam d'haens de aynı dönemde orada hizmetçilik etmekteydi, kendisi oraya daha gepegenç bir kızken ya lı kapı buldum diye girmiş çalışmaya, tabiatıyla, küçük a  fteyi  atoda gizliden gizliye görmeye gelen 2. bir açığın varlığından, dahası bu açığın, aygırlarinki kadar bir malafatı olduğu dedikodularından da haberdarmı ... hal böyleyken, bir keresinde haberi olmadan, genç madam 2. a ı ına sormu  gülerek, o aygır malafatını hiç bizim hizmetçiye gösterdin mi diye... adam da, dur bir gösterelim bakalım diyerek, arka bahçede arabaların muhafaza edildiği yere gidip beklemiş, o bekleyedursun, genç madam da hizmetçisine seslenmi : git de  u arabaları yıkayan boone'ye bir  i e bira g t r ver... hizmetçi gidip kapıyı a ınca bir de ne görsün, karşısında boone yerine genç madamın açığı o aygır malafatı ortada öylece durmuyor mu. Bugüne bugün, yıllar yılı mezbahacının saygıdeğer e i madam d'haens olan, bir zamanların hizmetçisi, bu olayı hiç unutmaz ve beni ne zaman görse anlatmaya ba lar: ah boone, götürüp içeride araba yıkayan boone'ye bira ver, dediklerinde kapıyı açıp da madamın açığının aygır malafatıyla öyle bir yüz yüze gelişim vardı ki, sormayın!... Bunu anlatırken de bir eliyle yüzünü kapatır, diğerini de g m güm atan y re inin üstüne götürür hep kadınca ız.

25 Sözü edilen ya lı bay derenancourt aslında achilles'in kendisidir... başka bir deyişle, ondine'nin  y s nde bahsi geçen achilles'in Babası ya lı bay derenancourt ile karıştırılmamalıdır... zira unutulmamalıdır ki, ondine'ye dair  y k ler bir önceki ku a ın  y k leridir. (y.n.)

AYNI UNUTULMUŞ TEMA... ANCAK TERS YÜZ EDİLMİŞ HALİYLE

Karınızın verdiği kutlama sona erip de çağrılılar evlerinin yolunu tuttuğunda, bir başınıza oturuyor, şöyle bir anlığına ağızlarına kadar tıka basa dolu kül tablalarına, boş içki kadehlerine dalıveriyor gözleriniz... bu sırada karınız dokuma fabrikası labor'un ardında kalan 1.pislik yuvalarının orada, yani muhafazakar varsıllar yerine muhafazakar yoksulların yaşadığı o muhitte yaşanan olaylara dair bir şeyler anlatmaya koyuluyor ve ernestine'den, şu katolik piskopos yandaşlarından biriyle evlenen ufak tefek kadından söz açıyor...hani, uzunca boylu, hastalıklı ve kara kuru bir adam olan katolik piskopos yanlış kocasından her allahın günü dayak yiyen ... kocası, öğlen geç saatlere kadar çıkmadığı yatağına geçip zıbarırken, kendisi de yatak yerine avlunun bir köşesinde kıvrılıp uyuyan kadından... kocası pazarlarda seyyar satıcılık yapar, yapmasına ya, yataktan çıkmak nedir bilmediği için, ernestine sabahın köründe kalkar, gider tezgahı açar, öğlen oldu mu da, tuhafiyeci dükkânındaki işine, akşamleyin de fabrikadaki vardiyasına yollarır... bunların dışında bir parça uyku uyuyabilirse mutlu sayar kendini... buna da uyku denebilirse tabii, yattığı kuytuda kocasının binbir türlü eziyetine maruz kalır kadıncağız... sabahın köründe o haşatı çıkmış halini umursamaz, yeniden pazar yollarına düşer, devasa sebze ve meyve sandıklarını bir başına kaldırır, indirir. Aynı ernestine bana kocasının günde 3 kere üzerine çullanıp, işini gördüğünü, onun altında öylece kalıp, ezildikçe bir gıdım zevk alamadığını anlattı bir keresinde –öyle hayvan gibi kadının üzerine abanmasına inanamıyorum– evlerine gittiğimde, katolik piskopos yanlış kocasını evde tek başına buluyorum, ağzıma geleni söyleyiverecekmişim gibi geliyor bana... boş yere dememişler, uyuyan köpeğin yanına yatanı pire sarar, diye... bir sigara versin diye rica ediyorum ona: hristiyan öğretiye göre hristiyan olmayan kadınlar fahişedir ya ve yine hristiyan öğretiye göre, hristiyan olmayan fahişeler önce katolik piskopos yanlış erkekler tarafından kullanılmalı, sonra da hor görülsünler diye kamu vicdanına terk edilmelidirler ya, işte benim iyice dibime sokuluyor, gözlerinde pırıldayan sapsarı bir ışıkla, ter-muren lehçesinde 'kiraz' anlamına gelen bir öpücük vereyim mi size diye soruyor bana... bunun üzerine ben de evde zaten yanında vanilyalı pudra şekeriyle, koca bir tas dolusu kirazımız olduğunu söyleyerek, ondan beni rahat bırakmasını istiyorum. Neyse...

bu konuyu kapatsam iyi olacak, yoksa şapel yolu adlı romanınızda siz şimdi tutar buna da yer verirsiniz, oysa ernestine'ye, ağzımı açıp sonsuza dek kimseye bir şey anlatmayacağıma dair yemin verdim...

karınızın ağzı da ne laf edermiş hani... siz de önce öyle düşünüyorsunuz ya, sonradan cayıyorsunuz bu düşüncenizden... değil mi ki 'Şapel Yolu' sonsuza dek sır olarak tutulması gereken onca şeyin bir bütünü

...sonsuza dek ağzımı açıp kimseye bir şey anlatmayacağıma dair yemin verdirtip bana gepegenç bir kızken, pazar ayını sonrasında katolik piskopos yanlıları tarafından tertiplenen bir tiyatro temsiline gittiğinde papazın gelip yanına oturduğunu ve kendisine dokunduğunu anlatıyor karım ... bana bunları anlatırken, bu dünyanın iyiden iyiye çivisi çıkmış artık dercesine bakıyor gözlerimin içine.

karınız gözlerinizin içine bu dünyanın çivisi çıkmış dercesine bakıyor... ne ki, bu bakışları görmezden geliyorsunuz siz, aslında dünyanın çivisinin çıkmış ya da çıkmamış oluşu değil görmezden geldiğiniz, sizin merak ettiğiniz papazlara böyle neler olduğu. Zira böyle giderse imanlılar da artık inanmayacaklar onlara, inanmayanlar ise zaten inanmıyorlar ve bir şey daha, diyor karınızın size, şimdi size anlatacağırma ya inanmayacaksınız yahut da hiç ilginizi çekmeyecektir, nedir ki, ernestine'nin bitişiğinde komşusu justine oturur, neyse işte justine bir gün şarap ve ekmek ayinine gittiğinde tutup etekliklerini havalara kaldırıyor, etrafındakiler de böyle yapmasın diye ona engel olmaya çalışıyorlar... bir taraftan da bir şarkı tutturuyor: lay lay lom, lay lay lom diye, eh haliyle şarap ve ekmek ayini de olduğu gibi güme gidiyor lay lay lom derken... justine yine dikiliyor ayağa, eteklerini havaya dikiveriyor, avret yerleri olduğu gibi çıkıveriyor ortaya.

ONDİNE KIYAMET KOPSUN İSTİYOR

Brüksel'den gelen o gezgin pazarlamacı müşfik ve incelikli bir anında boş bulunup beklemeyi yeğleyeceğini söylemişti, fakat gitgide, ziyadesiyle sıklaşan ziyaretlerinden aslında daha fazla sabredemediğini de açıkça belli eder olmuştu. Her pazar günü uğruyor, öyle ki bütün günü orada geçiriyor ve önceleri gelirken, sözümona öğle yemeklerinde yük olmamak adına paketlediği sandviçlerini

yanında getiriyordu... fakat çok geçmeden cumartesi akşamından gelip pazartesi sabahına kadar orada kalmaya başladı. Yemeklerini orada yediği gibi geceleri de orada uyuyordu. Sobanın başına geçip oturuyor, domino oynayan, kopardıkları bolca yaygarayla, kuzin maria'ya dair kendi aralarında ileri geri konuşan köylüleri izliyordu. Görünüşü kurtarırım gayretiyle, sanki maria'yı hiç dert etmiyormuşça bir tavırla bir köşede iskambil oyunlarına dalyor, biraz kavga gü-rültü, biraz şamata kopacak olsa karışmıyor, orali olmuyormuş gibi yapıyordu; hem sonra epeyi de kötü bir aktördü, iskambil oyununda elindeki tek bir kartı bile aklında tutamadığı gibi, ne kadar uğraşır-sa uğraşsın, aklını veremiyor ve her seferinde oyunu kaybediyordu. Esneyip duruyor, başına ağırlar giriyordu, belki kuzin maria'yı av-luda birkaç dakikalığına da olsa yalnız görürüm umuduyla yanıp tu-tuşarak bekliyordu tavernanın kapanış vaktini. Onu avluda yalnız yakaladığında ise birdenbire bütün akşam boyunca niyetlendiğinden bütünyle farklı biri olup çıkıveriyordu: upuzun saatler boyunca beklemekten iyiden iyiye hiddetlenip, alınganlaşmış oluyor, gerek o köylülerle haşır neşir olmaması, gerek o denli serbestçe hareket et-memesi konusunda maria'nun başının etini yiyip duruyordu. Bunun üzerine, onlar köylüler değil, ter-murenli delikanlılar, diye karşılık veriyordu kuzin maria. Maria kadar o da bunun farkındaydı, ne var ki adettendi işte. Değil mi ki brüksel'e gidip bir madam olmaya gör-sün, o da herkese köylü diyecekti nasılsa. Hatta bir ara birinin elle-riyle sizin göğüslerinize dokunduğunu bile gördüm. Bu doğru değildi, hiçbir şey filan görmemişti aslında, söyledikleri yalnızca ölesiye sıkıcı bilmek bilmeyen iskambil oyunları sırasında aklından geçirip, hayal ettikleriydi, hepsi bu. Öte yandan kuzin maria onun aksiliğinin hep böyle üstünde oluşunun esas nedeninin sabırsızlığında ve tutuk ih-tirasında yattığını sezinleyebilmek için henüz hâlâ fazlasıyla gençti. Üstelik fazlasıyla saf ve temiz kalpliydi, annesi ona bu gezgin pazar-lamacının kendisine bir gün iyi bir koca olacağını, bu yüzden elver-diğince onun gönlünü hoş tutması gerektiğini tembihlemişti. Hoş o da elinden geleni yapıyordu. Yeri geliyor gülümsüyor, yeri geliyor ötekilerinin kendisine yapmasına müsaade etmediği şeyleri onun yap-masına göz yumuyordu –belki valeer dışında, ama onun da artık pek ortalarda gözüktüğü yoktu zaten. O 2'sini bir köşeye çekilmiş acemice sarmaş dolaş öpüşürken görmek ondine'yi ölesiye keyiflendiriyordu... bir keresinde, pazarlamacı nerede uyuyor peki diye kahkaha atarak

sordu, muhtemelen maria'nın yatağındadır, bunun üzerine onlar da aynı kahkahalarla, hah şunu bileydin, diye karşılık verdiler. Nedir ki, ondine oradan dışarıya adımını atar atmaz, duyduğu bu haberi hakikatin kendisiymişçe sağda solda anlatarak ortalığı karıştırmakta hiç vakit yitirmedi, o kadarına ki çok geçmeden, bir süre önce kendi uydurduğu ve yaydığı yalanı artık başka ağızlardan dinler olmuştu. Bir yandan ölesiye sıkılıyordu, bu iftiranın ele güne karşı şöyle ağız tadıyla bir kavgaya girişmeksizin, salt bir fısıltı halinde yayılışından, sonuçta bu olanlar, ortalığı hallaç pamuğu gibi attıracak denli önemli olmayan, entipüften şeylerdi: ne olmuş yani, diye karşılık veriyordu soranlara. Bir kız arada bir gidip de oğlanın tekiyle yattıysa ne var yani bunda? Bu yüzden kıyamet kopacak değil a! Kıyamet, evet belki de, kıyamet kopsun diye yanıp tutuşuyordu ondine... savaşlar, felaketler, veba ve kıtlık ve kolera ve sonra da vikingler... böyle gidecek olursa, yani hiçbir kıymeti olmayan, ufak tefek birkaç yalanı, sağda solda yaymaktan daha yeğ tutacağı bir şeyler çıkmazsa, çatlayıverecekti orta yerinden çünkü.

JEANNİNE, 'İĞRETİ DURAN' ARZ-I ENDAM EDİYOR YİNE

Tippetotje resim yapıyor, bir taraftan da gazeteci-şair johan janssens'e son zamanlarda kitabımızda o malum Şeylerden fazlaca söz edildiğinden yakınıyor... biliyorsunuz ya işte... sanki çağımızın en esaslı fenomeni, en can alıcı mevzu suymuş gibi... oysaki söz konusu malum şeyler... bilirsiniz hani... yollar kadar asırlık ve aleladedirler. Sözü nü ettiğiniz hangi yol? diye soruyor johan janssens... *via appia* diye karşılık veriyor tippetotje. Ve yeni, temiz bir fırça seçerek sürdürüyor konuşmasını: burada, boon'un o pala bıyığıyla, sözüm ona dünyanın halini anlatacak öyküleriyle çepeçevre sarılıyız, benzer şekilde bize ayrıca şu ernestine hanımefendinin dindar dünyasına dair öyküler de anlatılıyor... buna karşılık ben tutup jeannine hakkında neler anlatabilirim peki, hani biliyorsunuz, şu benim, iğreti duran ve dokuma fabrikası labor'un öte yakasında 1.pislik yuvalarının orada oturan jeannine hakkında? Her neyse, işte bu bizim jeannine artık 17 yaşındadır, bir sinir krizinden ötekine sürüklenip durmakta, çılgılık çılgılığa tepinip,

tekmeler savurarak ortalığı ayağa kaldırmaktadır. Sinirleri yüzünden böyle kendisi, diye açıklamaya girişiyor annesi... sinirleri olduğuna şüphe yoktur, bacakları arasındaki... günün birinde karakoldan bir polis memuru, orada yaşayanlar, yani jeannine'nin anasıyla babası, ne biçim insanlardır diye sorup araştırmak üzere 1.pislik yuvalarının muhitine çıkagelir... aman efendim, pek hoş insanlardır doğrusu, der komşular... Madem öyle, bu durum neyin nesidir! diye çıkışır pala bıyıkları tehditkar bir şekilde yukarıya doğru kıvrılmış polis memuru... Ne oldu hayırdır? Kızlarını, hani şu jeannine'yi, işlediği adabı umumiye kabahatinden tutukladık, ter-muren'in kenar mahallelerinden birinde anadan üryan vaziyette dolanıp duruyordu... hal böyleyken onu bir akıl hastanesine kapatmamız gerekti. Tippetotje bir anlığına durup polis memurunun tehdit dolu ses tonunu taklit ederek konuşmasını sürdürüyor: öyle çirkin filan da değil hani, yani jeannine, hem de hiç değil... hoş dişleri bir parça çarpık çurpuk ya... ama bir düşünsenize, ter-muren'in kenar mahallelerinden birinde dolaşıyorsunuz ve bu jeannine pat diye önünüze atlayıveriyor, hem de anadan doğma... tanrım benim kuralcı ve zarafet dolu ruhumu böylesi bir şoktan esirgesin.

Gazeteci-yazar johan janssens düşünceli bir şekilde başıyla onaylıyor: hakkınız var, böylesi şeyler haddinden fazlasıyla mühimseniyor... bu hikâyenin bir metropolde kurgulandığını varsaysanıza, o vakit kim bilir neler olurdu? ... bu sabah kente indiğimde, çiçekçi dükkânının vitrinini temizleyen genç kadın sözgelimi, öylece çömelmiş haliyle... yo, hayır bunu yapmaması gerekirdi, merak ediyorum doğrusu, sabahleyin altına çamaşır giyinip giyinmediğinden haberdar mıydı diye... yo, hayır bunu yapmaması gerekirdi, çünkü tam önümde başka bir adam daha dikiliyordu, o da farkına varmış zıncı diye oracıkta durup kalmıştı... kadın da sanki ortada hiçbir şey yokmuş gibi öyle istifini filan bozmuyordu, tanrı bilir ya adamcağız o akşam evine gittiğinde ne işlere kalkışacaktı bakalım, çünkü ben bile kalbimin gümbür gümbür attığını -belki de teklediğini- duyuyordum, görüyorsunuz ya ateşlenmiş miydim yoksa buz mu kesivermişim işin içinden hâlâ çıkabilmiş değilim.

IŞIL IŞIL BİR PAZAR İKİNDİSİ

Işıl ııl bir pazar ikindisiydi, ondine, kapı eşiğinde dikildiği yerde 3. çocuğunu uyusun diye pırpırlayan liza'yı gördü. Bay brys'ın kendilerini görmeye geldiğini anlattı liza. Ne durumdaydı peki? diye sordu ondine coşkusuz bir edayla. Ah adamcağız kirevini elden çıkarmak zorunda kalmış, dahası kunduralarının tabanları delik deşik olmuş; ayakları ıslanmasın diye de içlerine gazete kâğıtları tıktırmıştı... o, yani liza bir fincan kahve ikram etmek isteyince, önce hayır demiş ya sonradan da kabul etmiş. Liza'nın eline sarılıp uzunca bir süre sıkı sıkıya tutmuş... gözlerinden yaşlar boşanmış biraz, ardından 2 gündür ağzına tek lokma koymadığını itiraf edivermiş; ama gene de –melon şapkasıyla kelebek gözlüklerini hâlâ takıyormuş, demem o ki, zor bir dönemden geçtiğini hemen öyle pat diye ilk bakışta söyleyemezdin hani. İplik fabrikası filature'de kendisine yüz kızartıcı bir teklifte bulunulduğunu, tabiatıyla hiçbir surette bunu kabul etmeye yanaşmadığını anlattı... kurduğu hastalık fonunun büyüyüp genişlemesini önleyemediklerini, ama işte domuz herifin –evet, bu saygın küçük burjuva ömrü hayatında ilk kez olarak hakaret mahiyetli bir laf etmiş ve bundan ötürü de özür dilemişti– domuz herifin aklına başka bir hinlik gelmişti: her sabah yaptığıncı kiliseye yollanmış, ama bu kez de papaz tarafından ekmek ve şarap ayininden men edilmisti; yüce isa'mızı yukarıya kaldırdığı elleri üzerinde taşıyan papaz ilerlerken, onu görmezden gelerek yanından geçip gitmişti... bir ahırın içinde doğup, canını bir parça tahtanın üzerinde teslim etmiş isa işçiler için bir hastalık fonu kurmak için uğraşıp didinmekte olan birini bütünüyle gözden çıkarmış gibiydi adeta. Gerçi bay brys vakit geçirmeden üyelerini bir araya toplamıştı ancak bunun için artık çok geçti, zira kilisede ekmek ve şarap ayininden mahrum bırakılışı 2 fabrikalı ufak kasabada herkes tarafından çoktan duyulmuştu bile! Üstelik epeyi korkmuşlardı da, yani hastalık fonuna üye olanlar... toplanma çağrısına uyup evine gelenler ise onu alaya alıp tepesini attırma niyetindeki libertenlerdi... onlara hitap ederken gözlerindeki yaşları gizleme gereği duymuyordu... nedir ki, 2 koltuğu paramparça ettikten ve içlerinden biri, bay brys'ın gözü gibi sevdiği, rahmetli eşinden kalma cam bir bibloyu cebine indirdikten sonra, orayı terk etmişlerdi... çalıp çırpılmış, evin altını üstüne getirmişler ve bay brys'ı bir hırsız, bir dalavereci olmakla itham ederek geldikleri gibi çıkıp

gütmüşlerdi. Geride yalnız 2 üye kalmıştı. Vakit yitirmeden sosyalist harekete katılmaları gerektiğini salık vermişler, ne ki bay brys bu öneriyi kabul etmemişti: elbette siz gidip onların arasına katılabilirsiniz, fakat böylesine yeni bir hareketin parçası olmak için ben fazlasıyla yaşlıyım, demişti. Liza'ya bir de şunu söylemişti: eğer kocanızın bir parça akli varsa, ona oturduğu yerde oturmasını söyleyin, sakın ha gidip de sosyalistlerin arasına katılmasın, zira tüm yaşamı boyunca sürekli olarak itham edilecektir ve sizi temin ederim ki buna değmez bile... Kendisi de bu arada ingiltere'ye göç edecekti... peki ama orada ne yapacaksınız, diye sormuştu liza. Herhalde, demişti bay brys, bir iş bulur beladan da uzak dururum. Ongine bütün bu havadisleri daha yeni alıyordu; böylesine muhteşem, güneşli ve ümit dolu başka bir pazar ikindisi daha geçirmemişti ömründe, bir oğlan çocuğu gibi ıslık çalarak, ter-murenli delikanlıların dart oynadığı hemzemin geçidin köşesindeki café'den içeriye seğırtti.

KRAL ÖMRÜN UZUN OLSUN... HANGİSİ OLURSA OLSUN

Bu tilki reinaert'in öpücüğünün fablıdır... ve çok daha ilerde anlatılacak olan hatta bir parça benzeşen barış tanrısının fablıyla da karşıtlık içindedir. Oysa hayat öpücüğü fablında hacılar bükülmüş ellerinde mabetten aldıkları daha bir bükükçe sancakları taşıyarak geri dönüş yoluna düzülmüşlerdir... ne keçi sapine'nin tespikleri, ne kara koyunun pas tutmuş revolveri ne de eşek carcofas'ın gözlükleri kral nobel'in amansız hastalığından ayağa kalkabilmesine fayda etmişti. Bu ne tür bir amansız hastalıktı ki kral nobel'i böylesine elden ayaktan düşürmekteydi?... Asalet hastalığıdır kralımızı yataklara düşüren, dedi carcofas binbir türlü afra tafrayla; ardından, eski kralların, tahtlarını çeklik, petrol ve uranyumun yeni krallarına terk etmeye nasıl mecbur bıraktıklarını çeşitli jestler yaparak anlatmaya girişti... Hep aynı terane, diye karşılık verdi teke becard, kendi söylediğinin ayırımında olmadan ve ancak sapine öfkeli bakışlarını üzerine diktiğinde söyledikleri dank etti kafasına. Şapel yolu'nun kıyısında, tüm yaşamı boyunca hep büyük bir saygı besleyip, öykündüklerinin dışkılarıyla geçinip giden aptal mı aptal, yaşlı bir serçe tünemişti –hep kendisine salık verildiği üzere

dünyaya onca çocuk getirmiş olmasının yanı sıra şimdi de, kesinkes ne olduğunu bilmese de, —belki de yaşlı serçeler evine kabul edilmekti— iyi kötü bir şeylerin ümidini taşıyordu içinde. İşte bu yaşlı serçe hacıların peşi sıra: kral ömrün uzun olsun, hangisi olursa olsun, diye cıvıldaıverdi. Gelgelelim ayaklar altında ezilip dümdüz edilmiş dışkı birikintilerinin arasında sesini kimseciklere duyuramadığını gördü, bunun üzerine başını üzüntüyle iki yana sallayarak bu kez de: ömrün uzun olsun kral nobel ya da uranyum, hangisi olursa olsun, yeter ki beni yaşlı serçeler evine soksun, diye cıvıldadı. Hacılardan en arkada kalanının kendisine doğru yaklaştığını fark edince, yorgun ve yaşlı kanatlarını çırpıp çırpıp ona doğru seğirterek yeniden seslendi: ömrün uzun olsun... fakat reinaert o sussun diye pençesini havaya kaldırdı: hiçbir hac yolculuğu nobel'in amansız hastalığına çare etmedi ne yazık ki, dedi. Ve düşüncelerini resimlerle süslercesine y.aban d.omuzunun şiirini okumaya koyuldu:

zalim sakallı sahtekar açıp o ağzını bir karış dikti bakışlarını üzerimize sanki biz paralı askerlermişizce, bugün bile anlamakta güçlük çekiyorum nasıl oldu da o dokuz bin kelle uysalca göğüs gerdi her şeye diye, tekme üstüne tekme indirmeye kıcıncan pantolonunu sıyırmaları gerekirdi yere; gerçi bu değildi yapılan ama değil mi ki ileriye ertelenmişse, kayıp dediğin değildir kayıp, öcümüzü almaya onun belini kırmadan da bekliyoruz hazır.

bunun ardından reinaert geleceğin toplumunu ve evrensel barışı çağrıştıran bir tablonun bahsine girişti... kollarını her iki yana sallayarak bir kez daha cumhuriyeti ilan etti. Serçe, buna karşın, hiç aldırıışsız cıvıldadıkça cıvıldıyor, yaşlı serçeler evine kabul edilmesi hususundaki dileğini yineleyip duruyordu, ardından reinaert'i bir anarşist ve bir nihilist olmakla suçlayarak, eğer ortada itaat edilecek kimse kalmadıysa kişi o halde tutup kime itaat edebilir ki, diye sordu. Reinaert bu soru üzerine adamakıllı kederlenmişti: madem öyle diyorsun, o halde tünediğin o ağaçtan aşağıya gelip bana tarikat biraderlerinin öpücüğünü ver de ben de seni doğruca alıp yaşlı serçeler evine götüreyim, dedi ve serçe buruk bakışlarını görüp fazlaca ürkmesin diye gözlerini sımsıkı yumdu... ne ki, ağaçtan aşağıya düşen bir yosun parçası o koskocaman ağzını şapırdatmasına neden olunca serçe bu duruma işkillendi; hadi canım, bu yalnızca sana mevzubahis inanç ve ahlak olduğunda papanın hiçbir surette şaşıp, yanılmadığını kanıtlamak ve ayrıca asil olanın her türlü hiyanete karşı kutsal ve dokunulmaz kaldığını göstermek içindi. Fakat,

kendini sevimli kılabilmek gayretiyle dudaklarına tam da bir tebessüm konduracaktı ki, uzaktan ezeli hasmının, yani havlayan azgın dindar köpekleriyle baron constant'ın yaklaşmakta olduğunu gördü. Reinaert kuyruğunu bacaklarının arasına kısırdığı gibi tabanları yağlarken, serçe de: eh madem cumhuriyet ilan edildi diyorsunuz, o halde neden tabanları yağlıyorsunuz peki, diye cıvıldıyordu. Hakkınız var doğrudur, ilan edilmiştir, ancak köpekler tarafından henüz imzalanmamıştır, diye geri seslendi reinaert şatonun arka tarafındaki ormanın içlerinde gözden kaybolmadan evvel. johan janssens.

AT GÖZLÜĞÜ

Temmuz ayının bu cumartesi günü, yaz havasına en nihayet kavuşmuşken 4 villanın sakinleri de sokak kapılarının önünde tentelerin altında öylece duruyorlar: siz nasıl ki şapel yolu'nu kendi bildiğinizce kaleme alıyorsanız, bu gencecik 4 küçük ev hanımı da şapel yolu'ndaki yaşantıları hakkında kendi bildiklerince söyleşiyorlar. Ha bu arada kaleme almak demişken: tippetotje başını iki yana sallayarak size dönüp şöyle söylüyor: bakanlıktan mösyö colson'un, insan yokuş aşağı doğru son sürat giderken tutup onları yarı yolda durdurmak gibi alabildiğine dokunaklı ama gene de son derece basit addedilecek türden bir tutkusu var... sanki niagara şelalesinin altında ellerini protesto edencesine havaya dikmiş öylece duran birisi gibi... bununla birlikte atom bombasının insan medeniyetinin sonunu getireceğini düşünmek de benzer şekilde dokunaklı, fakat gene de, son derece basit düşünülmüş bir yaklaşım, –zira size geçen gün sözünü ettiğim kendi şahsi korkumun, alt tarafı bir karın ağrısından öte bir şey olmadığı kuvvetle muhtemel– tıpkı vaktiyle buhar makinesinin insan medeniyetinin sonunu kaçınılmaz surette getireceğinin düşünüldüğü gibi... oysaki insanın tarihçesi aslında son derece tehlikeli keşiflerin bir tarihçesi olagelmıştır hep... sözgelimi baskı sanatı ve barut gibi... çünkü insan okumuştur, hem de paramparça olana dek, buna karşın, bugün de hâlâ okumayı sürdürmektedir, binbir çeşitte ve modelde gözlükler takarak gazeteleri okur; karın üzerine işeyerek kendi ismini yazabilir... ayrıca insan havai fişeklerle kendini uçurup parçalamayı becermiş, o kadarına ki, yol kenarlarındaki hendekler el, bacak ve penis parçalarından geçilmez olmuştur, lakin pes

etmeyecek ve arayışını her zaman sürdürecektir, öyle ki hatta infilak edip atom parçacıklarına ayrılrsa ve ardından kendini yapay olarak yeniden bir araya getirse bile. İnsan intibak edip, kendini yeni koşullara uydurabilir çünkü. Kendini yeni koşullara uydurabilirliği sayesinde yaratılışın efendisi olmuştur... antarktika'nın soğuklarına, sahara'nın çöl sıcaklarına, 14–18'in siperlerine, 39–44'ün sığınaklarına, manastır tedrisatından, nazi, marksist ve de dini rejimlerin hepsine intibak etmeyi bilmiştir. Kendini yeni koşullara uydurabildiği için yaratılışın efendisi olmuştur...

Tam bu sırada şapel yolu boyunca ilerlemekte olan ve selamlamak niyetiyle kornasını çalan yepyeni bir otomobil göze çarptığında tippetotje: bakın, gezici pazarlamacı jasper geçiyor, benim argümanımın kanlı canlı, üç boyutlu imgesidir kendisi: aslında gezici pazarlamacı jasper idi hep; ağır mı ağır 2 valiziyle ayaklarını sürüye sürüye istasyona doğru yollanır, gezici pazarlamacıların jargonuyla konuşurdu, oysa ne zaman ki kendine bir otomobil edindi, bu kez de otomobil sürücülerinin jargonuyla konuşur oldu – sözgelimi 'canavarı'ndan bahseder hep ve ana caddelerdeki devriye gezen trafik memurlarını küçümseyerek, onları 'yolların çeçe sinekleri' diye adlandırır, nedir ki, yaratılışın efendisi olduğundan aynı zamanda yaratılışın kölesidir de: kendine olan inancı yalnızca 1 tek hususi görüş alanına sahip kılabilir onu; başka bir ifadeyle, isa'nın sözlerine göre, cennetin krallığından içeriye adım atacak olan zayıf ruhlardan biridir o.

BONBON ŞEKERİ

Ter-muren'in delikanlıları café'de dart oynarken, brükselli pazarlamacı da pencerenin kenarında oturduğu yerde, bakışları hep o aynı bildik hemzemin geçide çevrili oluyordu, ondine: madem kuzin marie'nin café'deki işleri başından aşkın, neden biz de çıkıp birlikte şöyle bir dolaşmıyoruz, diye önerdi ona. O andan itibaren onunla flört eden kuzinleri değil de ondine idi sanki... yaz gelmişti, birlikte demiryolu boyunca uzun yürüyüşlere çıktılar, bu yürüyüşlerde ter-muren'in dışındaki tralfenne ormanlarında dolaşıp, dender nehrinin ötesine kadar gittikleri oluyordu. Kürek çeksinler diye sandal kiralamayı teklif etti ondine, su öyle güzeldi ki, ama beriki

daha önce hiç sandala binmediğinden boğulurum diye korkuyordu. Ondine'nin güleceği gelmişti... soracağı soru tam da dilinin ucundaydı, az önce ormanda dolaşırlarken de böylesine korkmuş muydu? Yalnız ille de onu haklayacağım diye cephaneliğini tüketmesine hiç mi hiç gerek yoktu doğrusu: onu yakından tanıdıkça odun kafalının önde gideni olduğu da açıkça anlaşılıyordu nasılsa. Öyle ki bayan monique van wesenborgh ya da madam berthe'nin okulundan birileriyle karşılaşsınlar da onu sevgilisi sanıverirler korkusuyla eve dönüş yolunda 2 fabrikalı kasabanın üzerinden dender nehri boyunca uzanan patikadan geçmeyi bile göze alamamıştı ondine, bu nedenle ter-muren çevresinde genişçe bir daire çizerek, şapeli yolu'na ancak alacakaranlığın çökmesine yakın varabildiler. İnşaatı neredeyse bitmiş olan villaları gösterdi ona, cüzdanından çıkardığı bir anahtarla 4.villanın sokak kapısını açtı. İçeriye girip, alt ve üst katları gezdiler, çevreye şöyle bir bakındıktan sonra tavan arası odasında, hemzemin geçidin, şapelin ve çevresindeki ağaçların üzerine çökmekte olan karanlığı seyredererek bir süreliğine oturdular. Sonunda laf o ana kadar konuşmaktan kaçındıkları bir konudan, yani kuzin maria'dan açıldı... aslına bakarsanız, benim gibi işleri çekip çevirmesini, yol yordam bilen bir kadını kendinize eş olarak seçmeniz gerekir, fakat elden ne gelir ki, görüyorsunuz ya ben buraları terk edemem, diyerek, henüz boyanmamış pencere, kapı doğramalarını ve süpürgelikleri kesip yerlerine takan kendisiymişçesine, havaya kaldırdığı eliyle onlara işarete edercesine gösterişli bir hareket yaptı. Çökmekte olan karanlık belki de görüş alanını daralttığından onun bu hareketine bir anlam verememiş, belki de ter-muren'in bütününü kastettiğini düşünmüştü pazarlamacı. Ondine karanlığı fırsat bilerek kuzininin kendisi için ideal bir eş olamayacağını çünkü onun fazlasıyla aptal olduğunu söyledi. Bunun üzerine pazarlamacı maria'yı savunmaya geçti... ya da kendini... her ne olursa olsun onun epeyi ateşli olduğunu söyleyerek. Ateşli mi, ateşli dediğiniz de nedir ki? Hem zaten şöyle bir etrafınıza bakacak olursanız, erken yaşta serpilen, henüz 15 yaşında bile değilken erkeklerin gözlerini yuvalarından uğratan göğüslere sahip olan kızların, başka kızlar gelinlik çağına gelip yeni yeni serpilmeye başladıklarında, kocakarıya dönüşüverdiklerini de görürsünüz. Bu doğru mu gerçekten? 19 yaşına gelmeye görsün göğüslerinin pörsüyeceğinden adınız gibi emin olabilirsiniz... bunun üzerine, onca yolu tepip ta brüksellerden çıkıp geldiğini ve buna rağmen kadınlara dair nasıl

olup da böylesine cahil kalabildiğini sordu ona... ardından budala adam hiç de öyle cahil filan olmadığını, kadınlar hakkında pekala bir şeyler bildiğini göstermeye yeltendi ondine'ye, yeltendi yeltenmesine ya iyice bir terslenip, zılgıtı da yedi. Onu adamakıllı tersleyişi ondine'nin zaferiydi: evet, tersleniyor, zılgıtı yemeyi biliyorsunuz, ama bir kadının gerçekte ne istediğinden bihabersiniz... Boş villayı terk edip, şapel yolu boyunca hiç konuşmadan yürüdüler. Şapelin önüne vardıklarında ondine: şunu asla unutmayın, bir kadın bir et parçasından ibaret değildir, dedi... ve onu oracıkta öylece bırakarak, ana babasının evine girip gözden kayboldu: of, bunun da öteki hödüklerden hiç farkı yok... bak nasıl da paçaları tutuşuverdi, geç kaldım, yetişeceğim diye, oysa daha biraz önce kendisiyle fingirdeşeyim diye yapmayacağı yoktu... çam yarmasının teki işte, kurabiyeleri ve bonbon şekerleriyle oradan oraya gezip duran bir çam yarması. Bacaklarının arasında sallanan bir bonbon şekeri de var mıydı acaba, keşke bir bakıverseydim diye düşünmeden edemedi ondine.

ÜNİFORMALI SANATÇI

Gazeteci johan janssens şapel yolu boyunca yürüyor, yürürken içinde bulunduğu durumu enikonu düşünmekte olduğundan olsa gerek kendini öylesine kaptırmış ki, handiyse yanlış evin kapısından içeri girdi girecek: âlâ, kurdukları komite bundan böyle neler yazıp yazmayacağıma ve nelerin yayımlanacağına karar mercii olacak demek... bundan neredeyse keyif aldığımı, hem de günahkarca bir keyif aldığımı söyleyebilirim, çünkü şimdi hiç değilse sanat hakkındaki düşüncelerini öğrenebileceğim aralarında başka bir sanatçı bozması daha var, dünyadan artık elini eteğini çekmiş, olan biten herşeyi sadece piyanosunun ekseninden gözlemleyen biri... vereceği resital öncesinde, karanlık bir odada çınlıçıplak uzanarak, tüm bedenini ıslak ve sıcak havlularla sarıp sarmalar... resital vermeden önce hiç kıpırdamadan öylece uzanıp yatar... demem o ki, başkaları tarafından bestelenen müziği çalmadan önce yani... hani başka biri tarafından yazılmış şiiri böğüre böğüre ezberden okuyan biri gibi. Derken bizim piyanist çıkıp evine gider ve en âlâsından yiyecek ne varsa onu talep eder... ha bu arada, hiçbir hayvanın etini, balığı, hatta yumurtayı bile ağzına sürmez... anası

da mutfağa seğırtip ona krep pişirir, yumurtayla; bizimki bunu bilmez, krepleri silip süpürerek, şöyle der: annemin enfes kreplerinin üstüne yoktur, üstelik içlerinde Yumurta da yok!

o geri zekâlının kreppe dair neler anlatacaklarını merak ediyordum... hayır, sanata dair olanları değil...

çünkü görüyorsunuz ya ben kapıyı hışım ile vurup çıkmayacağım; ben başkaldırmayı reddediyorum, gidip kafamı duvardan duvara vura-cak olursam oracıkta taş olayım: karımın kırk yılda bir yeni bir elbise satın almaya hakkı var, oğlum jo'nun da yeni bir oyuncaka... bir kez olsun Onları mutlu görmek istiyorum... artık eve gidip de: ben başkal-dırdım, sonra da kapıyı hışım ile vurup çıktım, demeye hiç mecalim yok. Kendi kendine bunları söyleyen gazeteci johan janssens yanlış evin yanlış kapı eşiğinde durduğunu fark ediyor... neden sonra kendi evinin sokak kapısını açıp içeriye daldığında, onu holde karşılayan karısı iç-güdüsel bir türküle soruveriyor: ee ne oldu? ... johan janssens yanıt ve-riyor: sorma canım, orada değillerdi, başlarını kaşıyacak vakitleri bile yokmuş, ben de oturup kültür ve yaşam sayfasını tek başıma yazdım... bir de şu var tabii, oturmuş o bildiğin alaycı üslubumla yazımı yazarken kendimi gülmekten de alamadım doğrusu: yani, uygun ya da gazeteye yakışır ya da siyaseten doğrucu olmayan ne yazacaktım ki? Sonra ken-dimi yine gülmekten alamayarak, o alaycı üslubumla kendi kendime dedim ki: ben üniformalı bir sanatçıyım... işin en garip yanı da, bana emir vermeye muktedir olamadıklarından emir filan da almıyorum... hepsi iyi hoş ama savaş bir bitmeye görsün, rütbemin indirileceği tara-fıma bildirilecektir nasılsa.

KUZİN MARIA MEĞER İKİCANLIYMIŞ

Sokak kapısından içeriye giren ondine bakışlarını evin içinde şöyle bir gezdirdi. Lambanın ışığı altında diğerleriyle birlikte, yatma vakti gelene kadar amaçsızca öylece oturup beklemeyi istemiyordu canı; bir parça ekmeği ağzına götürürken, oturduğu yerde yara ve kesik içindeki parmaklarının sargısını çözmekte olan valeer'e izlemeye koyuldu. Başıyla, ona çıkıp avluya gelmesini işaret etti. Ondine kendisini karanlıkta bırakmaya özen gösterirken, valeer ise ufak pencereden sızan karemsi parlak ışığın tam altında dikiliyordu. Ona

neden öylesine beceriksizce davranıp, kuzinleri maria'yı göz göre göre brüksel'den gelme bir bonbon şekerine kaptırdığını sordu ondine. Valeer olanları, içini sızım sızım sızlattığı anlaşılan sözcüklerle izah etmeye girişti: Birlikte oturup da o Şey hakkında bir kez olsun konuşmamışlardı bile. Ne hakkında? diye sordu ondine... işte biliyorsun ya, o Şey hakkında, diye yanıt verdi valeer. Bunun üzerine ondine, ıkınıp sıkılan valeer'in ağzından binbir güçlkle alabildi lafı... gerçi ablasını suçlamaya açıktan açığa cesaret edemezdi ancak anlattıklarından anlaşıldığı kadarıyla aşktaki mutsuzluğunun sebebini belli ki ondine olarak görmekteydi: ona hep iyi biri, dindar bir hristiyan olmasını söylememiş miydi? Ondine karanlıkta onu aşağılarcasına bir kahkaha savurdu: kimsenin seni görmediğine emin olmadığın zamanlarda değil, budala, dedi. Ve valeer onun dikildiği karanlığın içlerine doğru şaşkınlıkla bakarken ondine anlatmayı sürdürdü: iyi bir insan olması gerekirdi, evet, ama bu, her pazar kiliseye gidip papaza karşı kibarca davranmak, ötekilerden daha dindar görünmek anlamına geliyordu... dışarıdan... oysa hava karardığında kızın tekinin eteğinin altında ne var ne yok diye el atıp da bakmayacak anlamına gelmiyordu. Ondine onu karşısına alıp tavsiyelerde bulundu, hatta anlattığı kimi şeyler yüzünden valeer yüzünü utançtan öbür tarafa çevirmişti: kaçamak bir yanıt vererek, akşamları eve döndüğümde ölesiye yorgun oluyorum, dedi. Hem zaten, o hâlâ tüm bunlara değer mi ki? Ondine'ye, kuzinlerinin brüksel'den gelen o pazarlamacıyla yattığını anlattı. Ah seni gidi budala, diye güldü ondine, bütün o yalanları uyduran benim zaten. Hayır, hayır, yalan filan değil... diye karşılık verdi ve kekeleyerek, hemzemin geçidin oraya akşamları gidip uzunca bir süre beklediğini, ve dikildiği yerden kuzinleri maria'nın odasında bir erkeğin silüetini gördüğünü anlatmayı becerebildi; bana tutup da: sanki sen maria'nın hangi odada uyuduğunu biliyormuşsun gibi, filan demeye kalkma, çünkü yatağında onunla zamanında az oynamadık. Ondine onun çaresizce ve çılgınca sevdalandığını anlamıştı, öyle ki maria'nın penceresinin önünde gidip beklemek için gecelerini bile feda ediyordu bu sevdaya... pencerede onun bir kez olsun silüetini görebilmek için yanıp tutuşuyor ve henüz birer çocukken birlikte oynadıkları o yatağını onun şimdi başka biriyle, zengin bir adam, brükselli bir beyefendiyle paylaştığını bilmek onu kahrediyordu. Ondine vaktiyle kendinin de ne acılar çektiğini ansıdı... şu düztaban olanın yüzünden. Eğer zihni ona her zaman olduğu gibi yine öylesi tiksinc oyunlar

ediyor olmasaydı, oturur ve valeer'in bu gece gezmelerine dair daha etraflıca düşünür, ona genellikle böyle yapıp yapmadığını sorardı... yani başkalarının yaptıklarını gizliden gizliye bir köşeye çekilip seyretme işini... nedir ki, kuzin maria ile bonbon şekerinin arasını açmak, dahası aralarına bir de valeer'i sokmak için gem vuramadığı küstah bir arzuyla yanıp tutuşuyor, bu durum makul davranmasını bütünüyle olanaksızlaştırıyordu. Valeer şimdi onun emirlerini can kulağıyla dinliyordu... şöyle yap ya da böyle yapsan daha iyi edersin diye ardı arkası kesilmeyen laf bombardımanında, fırsat bulup da bir şey söyleyecek olduğunda: kapa şu çeneni tanrı aşkına, diye ondine tarafından tekrar susturuluyordu... sanki ortada işlediği bir kabahat varmış gibi; ağzını öyle beş karış açıyorsun ama o kulaklarının içi 4 villanın çimentosu ve kireciyle tıkanmış kalmış, diye de terslenip, onu bir güzel paylıyordu. Valeer ondine'nin yanından ayrıldığında cesaretten kükremeye teşne bir aslana dönüşüvermişti adeta, ne ki, hemzemin geçidin oraya vardığında çok sürmeden korkudan sinmiş bir koyuna başkalaşmıştı: dibi delinmiş bir kova gibiydi, demin içine doldurulmuş onca cesaret ve kararlılık yolda giderken sızmış, kova yeniden tamtakır kalıvermişti. Hem sonra, öyle kavgaya girişmeyi, ağız dalaşı etmeyi de beceremezdi ki; café'den içeriye girdi ve geçip oturacak تنها bir köşe arandı... gelgelelim, tüm köşeler başkaları tarafından zaten işgal edildiğinden –ki bu arada herkesin dikkatini çekmiş, tüm bakışlar üzerine dikilmişti, o biçimsiz koca kafasını bir sağa bir sola çevirdi önce, gözlerini körelten çekingenliğiyle öteye be-riye çarpıp, ardından kös kös evin yolunu tuttu gene. Ee, neler oldu? diye sordu ondine. İçerisi fazlasıyla kalabalıktı ve herkesin gözü de benim üzerimdeydi, diye karşılık verdi valeer. Bir sonraki gün ise café'ye gidip saatler boyunca bir köşede oturdu, eve, elinde bir mendille döndü... ondine mendili çok daha sonra buldu: bu seninkilerden biri değil, dedi ondine sorgulayan bakışlarla aranarak... valeer utanç içinde kafasını öne eğdi, çünkü bir mukaddes emanetmişçesine koynunda taşıdığı kuzinlerinin mendillerinden biriydi bu. Seni gidi geri zekâlnın önde gideni! diye bas bas bağırdı ondine ...ve valeer'in hep içinde taşıdığı maria'ya ait o kutsal imgeyi ezip parçalamak geldi içinden, boğazını sıkacak sonra da tüyleri yolunmuş bir yumurta tavuğu gibi getirip onun önüne atıverecekti: tabii, sen nereden bileceksin ki, bizim o koca göğüslü ateşli maria'nın adet gördüğünde kanının bile doğru dürüst kırmızı renkte olmadığını? Bu soruyu alay

edercesine, olanca hainliğiyle sormuştu, sıkıca yumruk yaptığı iki elinin arasında maria'nın kutsal imgesiydi kavradığı adeta. Adet görmek ha, diye kekeledi valeer ağzı iki karış açık kalakalmıştı... belli belirsiz, mutlu bir tebessümle çevrili bir ağızdı, zira maria hakkında bu tür şeyleri duymak için can atıp duruyordu hep. Ondine valeer'in koluna yapıştığı gibi, ter-muren'i darmaduman etmek, kıyameti ko-parmak niyetiyle, onu çekeleye çekeleye café'den içeriye sürükledi... gerçi bunun için geç kalmış olsa da, düşlerinde bile göremeyeceği türden bir cümbüşü seyreylemek için tam vaktinde girmişti içeriye: öyle anlaşılıyordu ki kuzinleri maria ikicanlıydı! İlkın, 2 parmağını havaya kaldırıp yemin billâh ederek evlenme sözü veren bonbon şekeri, şimdi mahkeme duvarı gibi bir suratla içeriye girmiş ve başını önüne eğmişti. Ağzında kuzin maria'nın yaşı tutmadığından formalitelerin de yerine getirilmediğine dair bir şeyler geveleyip durdu. Café sakinleri: Dangalak herif, bunu sana biz de anlatabilirdik, değil mi, diye veryansın ettiler... götürüp de seni doğruca belediye sarayının nezaretine tıkmadıklarına yat kalk şükret.

Ondine'nin dudaklarına keyifli bir gülümseme gelip yerleşiverdi... bir kelebek gibi bir evden ötekine uçtu da uçtu.

İYİLER GİDER KÖTÜLER KALIR

Bir gün café'de ondine içerinin kalabalığına aldırış etmeksizin, herkese birden seslenerek, çok değil kısa bir süre sonra yumuşak atın çiftesinin pek olacağını, maria sadece 4 parmağı olan bir velet dünyaya getirdiğinde kendilerinin de anlayacağını söyledi. İlk başta neden söz ettiğini kimseler anlamadıysa da kuzin maria kıpkırmızı kesilmiş, hüngürdemeye başlamıştı, bu arada bonbon şekeri de sorgularcasına etraftakileri süzmekteydi ta ki gözlerini aradığını bulmuşçasına, kopuk parmaklı elini koyun bakışlarıyla seyre dalmış öylece oturan valeer'in üzerine dikene kadar. Derken isa yerinden doğruldu: tüm bu olan bitenler boyunca ağzını açıp da tek laf etmemişti, hoş hâlâ da etmiyordu ya doğruca kapıya yöneldi, ağzını bile açmadan ardına kadar açtığı kapıya işaret ederek ondine'nin gözlerinin içine baktı. Ondine oturduğu yerden kalktı ve café'den dışarıya çıktı, başı dimdikti, çıkarken kutsal kitaptan bir de alıntı yaptı kuru

dalın tutuşup yanacağı yeşil olanınsa çiçekleneceğine dair...şunu da unutmayın, bu hiç değişmez, hep aynıdır, diye de ekledi: iyiler gider, kötüler kalır... hadi valeer gidiyoruz.

Böylece günler haftaları, haftalar ayları kovaladı, bonbon şekeri evlenip koluna taktığı yeni gelinle sağda solda boy gösterir olmuştu ve sonunda küçük karısıyla birlikte çıkıp artık brüksel'e dönme vakti gelip çattı: maria karnı burnunda, ha doğurdu ha doğuracak olduğundan ancak ağır aksak yürüyebiliyordu. İnsanlar bonbon şekerine sanki treni hareket ettirecek olan kendisiymiş gibi habire acele etmesini söyleyip durdular... şapel yolu'nu yürüyerek geçecekler, ardından 2 fabrikalı kasabanın istasyonundan trene yetişeceklerdi, fakat 4 villanın önüne vardıklarında valeer'i bacaklarının arasında kocaman bavulu, soğan biçimli kafasına geçirdiği komik şapkası ve hâlâ sargılı parmaklarıyla öylece beklerken gördüklerinde doğrusu şaşırıp kalmışlardı... valizlerini taşımaya yardıma geldiğini söyledi onlara, öyle dese de kendininkiyle zaten pek yardım edeceğe de benzemiyordu. O halde neden kendi valizini de taşıdığını sordu ona bonbon şekeri, valeer ağırdan alarak açıklamaya girişti, onlarla birlikte geliyordu çünkü burada 4 villanın inşaatı hemen neredeyse bitmiş gibiydi, artakalan ufak tefek işleri de zaten babası kendi hallederdi nasılsa. Pazarlamacının kafası iyiden iyiye allak bullak olmuştu, olur şey değildi, kötü bir düş, bir kâbustu bu; vebadan korkar gibi korktuğu biri tarafından gönderilmiş gibiydi, yani ondine'nin. Şu son haftalarda karnı burnunda haliyle oradan oraya çekıştıriliip durmuş, dahası bir allahın kulunu tanımadığı, kendine tamamıyla yabancı, dillerini bile anlamadığı gurbet ellere gidip yaşayacak olmaktan ölesiye korkan kuzin maria ise, tam tersine birdenbire canlanıvermişti... yüzüne renk gelmişti, çenesi açılmış kocasına laf üstüne laf yetiştirir olmuştu: göz kırıp kocasına: hadi kuzum yapmayın, bırakın da bizimle gelsin çocukcağz... tanımadığım etmediğim yabancıların arasında kendi köylümle iki çift laf edebileceğim hiç değilse. Hal böyleyken 3'ü birlikte düştüler brüksel yollarına; yalnızca bir defa dönüp şöyle ardına bakan kuzin maria villalardan birinin penceresindeki karaltıyı fark etti: ondine'nin karaltısını. Valeer'i sıkı sıkıya tembihlemişti, onların balayını burunlarından nasıl fitil fitil getireceğine dair. Oysa... valeer kuzininin, hayalinin peşi sıra yürüyordu...

ve o da ardına dönüp, gülerek seslendi ondine'ye: iyiler gider kötüler kalır, diye. Gülmüştü gülmesine ya yanlış bir laf ettiğini anlayınca omuzları da hemen düşüvermişti.

HİKÂYE ANLATANLAR HEP BAŞKALARIDIR ZATEN

Eve gitmektense, gazeteci johan janssens –evet, işinden kovulmuş bir gazeteci hâlâ bir gazetecidir işte, ya buna ne demeli?– düşüncelerimle orada nasılsa baş başa kalırım diye şatonun arkasındaki yola sapıyor, fakat işe bakın ki, johan janssens tam orada bakanlıktan mösyö colson ile burun buruna gelince: ah size anlatacaklarım var, diye lafa giriyor...

Gelin görün ki, kendi hayatındaki rastlantılar hakkında düşünmekten zihni zaten dopdolu olan mösyö colson araya girerek: bırakın da *ben* size bir şeyler anlatayım, belki gazetenizdeki köşenizde yazarsınız... yaşamının bir bölümünü tasarruf ve kredi bankasının gişesinin ardında, diğer bölümünü de gencecik karısına her allahın günü yataкта işkence edip ona cehennem azabı çektirerek geçiren şu esrar kumkuması bay lyon'un mazisini. Doktor artık ona bu işe bir son vermek zorunda olduğunu söylediğinde, bunun üzerine hiçbir surette yaptıklarına Son vermeyeceğini, kendi nikâhlı karısı üzerinde her türlü Hakkı olduğu cevabını veriyor... bu esrar kumkuması, ketum bay lyon'un evde ağzını bıçak açmaz, kendine bir kadeh şarap doldurup, purosunu yakarak geçer, derin bir koltuğa gömülürdü hep... derken sonunda doktor bir gün, karısının acilen ameliyata alınması gerektiğini söyledi ona, beriki ağzını açıp tek laf etmek şöyle dursun, neden ya da ne oldu da ameliyat ediyorsunuz ki diye sormadı bile... nedir ki, ertesi sabah erkenden mutfakta hizmetçiyle çene çalıyordu, kim bilir ne hakkında... neyse işte, kredi ve tasarruf bankasının brüksel'deki genel müdürlüğüne gitmesi gerektiğinde, bütün günü sokaklarda, parklarda gezip tozarak, mağazalara girip çıkarak geçirdi, o kadarına ki yalnızca bacaklar, bacaklar ve yine bacaklardı tüm gördüğü ve öyle bir gözü döndü, öyle bir kendinden geçti ki... eve varır varmaz, karısını alıp doğruca yatağa sürükledi... daha yeni ameliyat olmuş, rengi küle dönmüş, o gencecik saydam karısının üzerine var gücüyle çullandığı gibi onun üzerinde iddia ettiği

Hakkı söke söke aldı ve o rengi küle dönmüş, gencecik saydam beden-
den sızım sızım akan kana gözlerini dikip gülümsedi, en nihayetinde,
öylesine laf olsun diye atlı bir polis memuruyla yarıştığını söyleyiverdi,
yani kendisi yaya giderken polis memuru da at sırtındaymış... ve zafer
kazanmış bir komutan edasıyla, polis memurunun ne yaptıysa kendini
bir türlü alt edemediğini ekledi sözlerine... sonunda da geberip gitti...
oldukça sıradan bir şekilde, bir ihtimal aklınızdan geçirmiş olabileceği-
niz gibi tımarhanede filan değil yani.

âlâ, diyor bunun üzerine johan janssens, ama şimdi sizin şu önerdi-
ğiniz şeye gelelim, hani bu öyküyü gazetede yazma önerisine... size şu
kadarını söylememe izin verin...

fakat tam o sırada dokuma fabrikasının ardında kalan 1.pislik yuva-
larının muhitine varıyorlar ve düşmekte olan son yağmur damlalarının
altında toplanmış müthiş kalabalığı ve çok sayıda polis memurunu görü-
yorlar... bakanlıktan mösyö colson: burada neler oluyor? diye soruyor.
Kalabalıktan biri başını çevirip ona: durun size anlatayım, burada, bi-
lirsiniz belki, şu büyük hamburg-riga gemi hattında çalışan bir denizci
otururdu... her neyse işte, bütün yaşamı boyunca elden ayaktan düşece-
ği günler için, boğazından kısıp, parasını hep bir köşede biriktirdi, ama
şimdi savaş sona erdi diye parasını geri iade etmesini istediler, denizci
de ne yapsın, bir köşeye attığı birkaç kuruşunu olduğu gibi teslim edip,
bu yaşında şimdi yeniden denize açıldı... polis memurları da meğer
şimdi buraya onun savaş sırasında bir faşist olup olmadığını tespit et-
mek için gelmiş... şu kopan yaygaraya bir kulak versenize... 1.pislik
yuvalarında oturan halk polis memurlarının çevresini almış *onlara* ken-
dileri de faşistler miydi diye soruyor, öyle ya, savaş zamanı bize etme-
diklerini bırakmazlar, üstüne üstlük bir de: almanlar yüzünden, emirleri
onlardan alıyoruz, der dururlardı bakanlıktan mösyö colson başını sal-
layarak: görüyorsunuz ya, johan janssens, ben de johan janssens'i göre-
cek olduğumda şu esrar kumkuması bay lyon'un hikâyesini kendisine
bir anlatayım diyordum ki... daha bitirmeye fırsat bulamadan yepyeni
bir hikâye çıkıverdi bile: herksin anlatacak bir şeyleri var işte.

RÖPORTAJLAR RÖPORTAJLAR

Gıcirtılarla aralanıyor johan janssens'in villa kapısı, soğuk ve içi bomboş yüreğiyle soğuk ve içi bomboş koridorda öylece dikiliyor şimdi... geçenlerde koridor duvarlarını boyayacağını, köşeye bir parça mobilya belki de bir vazoyu yerleştireceğini söylemişti kendiliğinden, hoş her ne kadar söylediye de henüz yapmış değil bunları... koridordan geçerek arka taraftaki mutfığa süzülüyor, karısı başını önüne eğmiş, her günkü işleriyle uğraşiyor... sessizce bakıyor kocasına başını yaptığı işten kaldırıp... ardından başını bu kez iyice eğip, kendini yaptığı işe veriyor, sanki bu sessiz diyalogda onu devlettiren bir şeyler varmış gibi... bu sırada johan janssens karısının yanına seğırtip, kendi boş ellerini seyre dalıyor, karısının elleriye o her günkü olağan işlerle dolu, lafa giriyor: artık hiçbir anlamı kalmadı, gazeteyle işim bitti... serbest çalışacağım bundan böyle, röportajlar yapıp onları gazete ve dergilere satacağım karısı bunun üzerine konuşmaya başlıyor: bir önceki gün, yan komşusu madamla hastaneler hakkında yaptıkları sohbetten söz açıyor, sürüyle yanmış el ve bacaklar olduğundan bahsettiklerini anlatıyor, öyle ya herkes gidip de kalorifer kazanlarına yahut radyatörlere dokunduklarından yakmıyordur ya bacağını ya da kolunu... kendi bahçelerindeki kireç kuyularının içine soktuklarını düşünüyorum uzuvlarını, hoş hiç kimsenin bahçesinde kireç kuyusu filan da yok ama... bir keresinde madam lammens hastanedeyken hemşirelerden birini bir köşeye çekip sormuş: onca kolu ve bacağı nasıl becerip de yakıyorlar dersiniz, kireç kuyusuna filan sokuyor olmasınlar yoksa? Belki bu konuda bir röportaj serisi hazırlayabilirsin! Kasavetini yine bir gülümsemeyle örtmesini bilen johan janssens... böyle bir kadınla başka türlü mümkün mü?... diye söylediğini hatırlıyor bir keresinde ahbablarıyla sohbet ederken karısından söz açıldığında. Ahbabları derken, sırasıyla, krematoryum görevlileriyle, tıp fakültelerinde kadavraları ayaklı masalara taşıyan adamlar yani... hoş bir de andré var, teosofist ve tıp fakültesi öğrencisi kendisi, ona tutup kadavralara dair bir soru soracak olsa, suratına hemen masumiyet yüklü bir ifade takınıp, bu konuda hiçbir şey bilmediğini söylemeye kalkar, kadavraların işi bittiğinde hademelerin onları getirdikleri gibi götürüp dolaplara kaldırdıklarını açıklamakla yetinir, gelgelelim kadavraların, baldırı çıplak sokak serserilerine ait olduğunu düşündüğünü eklemekten de edemez... ah andré, seni gidi kahrolası herif, yani tüm o kadavraların baldırı çıplak sokak serseri-

lerine ait olduğunu, salt baldırı çıplak sokak serserilerinin kadavrası ve iskeleti olduğunu mu düşünüyorsun yoksa ha... oysa ben cesetlerin hep doğrudan defnedildiğini varsayardım... ayrıca azılı suçluların kafataslarının yahut kalorifer kazanları patladığında havaya uçanların bedenlerinden geriye kalan parçaların adli tıp müzesinde sergilendiğini öğrendim.

Lafı daha fazla dönüp dolaştırmadan nasıl toparlayacağım diye düşünen johan janssens'in aklına hakkında röportajlar yapacağı bambaşka bir konu daha geliyor:

sözgelimi savaş sırasında almanya'dan buraya iltica edip belçikalı kocalarıyla evlenmiş olan şu alman kadınları hakkında tuttuğum notlarım da var; nazi rejimiyle demokratik rejim arasında farklılıklar görüyor musunuz diye bir soru yöneltmiştim... kentin dış mahallerinden birine kurulan mülteci konutlarında bir kadınla yaptığım röportaj sırasında sormuştum bu soruyu... hah bir dakika, not defterimden bulayım: her yerde olduğunca, değimsiz insanlar, kendi boylarını fersah fersah aşan ve içeriğini hiçbir biçimde kavrayamadıkları ideolojilerden yakalarını kurtarmasını hep bilmişlerdir... sözgelimi naziler evlerini bombalayıp, yakıp yıktıktan sonra giyecek hiçbir şeyleri kalmadığında gidip alman nazi belediye başkanından kendilerine giysiler vermesini istediklerini anlatıyorlar, onlara beriki onlara verdiği sözü tutmuyor: nazilerden, artık mazide kalmış bir şey, hiçbir biçimde kavrayamadıkları bir olguymuş gibi söz ediyorlar... en iyisi kendilerinden alabildiğine uzak kalsın istiyorlar... serüvene atılmaktan, büyük laflar etmekten ölesiye korkuyorlar... hangi partinin yandaşısınız yahut hangi parti sizden alabildiğine uzak kalsın istersiniz diye soruluyor kendilerine: tercih yapmıyorlar bile, tercih yapmanın ancak ölüm anlamına geldiği böylesi zamanlarda: serüven yaşamış olanların mottosu bu işte.

DÜŞ

Gecenin bir yarısı johan janssens yatağında huzursuzca sağa sola dönüp duruyor ve korkuyla canı için mücadele ettiğini görüyor düşün-
de... karısı onu uykusundan uyandırıp soruyor: düşünde kavga mı edi-

yordun yoksa?... bir fare gibi ciyaklarcasına sesler çıkardığını anlatıyor ona. Demek ki bir fare gibi mücadele ediyordum, diye geçiriyor içinden johan janssens.

HATA KİMDE O HALDE?

Kuzin maria'nın ayrılışının üstünden çok fazla geçmemişti ki, ondinge yepyeni sorunlarla yüz yüze geliverdi... ne kadar da olsa, içten içe hasretini çektiği bir şeydi bu: yüzleşecek sorunlar, düşülecek sıkıntıların dipsiz kuyuları olmaksızın durgunlaşıyor, adeta tüm dirimini yitiriyordu. Şimdi de yaşlı peder voncke'yi vaaz kürsüsünde handiyse iki gözü iki çeşme ağlayacak gibi iç çekerken bulmuştu: şeytanların artık zincirlerinden kurtulduğunu anlatıyordu –tanrıya şükürler olsun ki, ter–muren halkı hâlâ huzur içinde yaşıyordu– kaldı ki, 2 fabrikalı kasabada öyle miydi ya, ağızlarına kıstırdıkları bıçaklarla geziyor, insan eti yiyorlardı orada: üstelik şimdi de bir sendikadır tutturmuşlar, dahası genel seçim hakkından söz eder olmuşlardı, siz de şimdi benim lehimde mi yoksa aleyhimde mi olacaksınız diye işte ben de merak edip duruyorum. Bir taraftan hüngürdüyor, size karşı hep müşfik olmadım mı ben diye sızlanarak soruyordu... adeta üzerinde, vaaz kürsüsünde son anlarını geçiren, yerini insan cismine bürünmüş şeytana ha bıraktı ha bırakacak birinin hali var gibiydi. Cemaat kiliseden dışarıya çıktığında başka hiçbir şeyden konuşmaz olmuştu, olur şey değil dercesine başlarını sallıyorlar, her evde dualar ediliyordu: yüce tanrımız, bu imansız sosyalistlerden sen bizi kurtar. Bu türden dualar bir tek ondingelerin hanesinde işitilmiyordu: 4 villanın inşaatı başlayalı beri en az 10 yıl daha yaşlanmış gibi görünen vateur, herkes kendi başının çaresine bakmak zorunda kalacaktır, şeytan ya da rahip vaaz kürsüsünde duran kim olursa olsun –diyordu– değil mi ki mumların parası hâlâ orta sınıfın, yani bizlerin cebinden çıkıyor nasılsa. İlk ondinge babasının metaforuna gülüp geçmişti, ama çok geçmeden hakikat dank edivermişti kafasına... onu bir kez daha hayretler içinde bırakmıştı işte babası: taşı her seferinde böyle gediğine oturtabiliyordu ya... Herşeyi tek 1 cümleyle özetleyiveriyordu... hal böyleyken nasıl oluyordu da erdemlerinden istifade etmesini bilemediği gibi bacak kadar bir çocuk tarafından

bile kolaylıkla ketenpereye getirilmeye göz yuman bir hödük olarak geçip gidiyordu yaşamdan? Kendinde ise bunun tam tersinin geçerli olduğunun ayırımına vardı ondine: ya da geçerli olacak olanın... yani düşüncelerinin yarattığı kaosa bir çekidüzen vermeyi becerir becermez, zekâsının kıvraklığından istifade etmek isteyişini. O an için bu pek olası görünmüyordu, kafasının içinde cirit atan binbir düşünceyi bir düzene sokamıyor, zihninde kasırgalar koparan onca fikrin arasından izlemesi gereken yolda kendisine ışık tutacak Yegâne olanı çekip bir kenara çıkaramıyordu. Şu sosyalistler sözgelimi... pederin hakkı vardı doğrusu, keza babasının da; bunların ötesinde, kafasının içinde kendine ait onlarca şey daha dönüp dolaşıyordu: her şeyden önce ve en önemlisi inşaatı artık tamamlanmış olan 4 villa vardı; ev sahipleri taşınmışlardı bile... sözgelimi, alacağı paranın tahsili şöyle dursun, daha henüz tanışmadığı şu bay schatt vardı sonra... ve bir taraftan sosyalistleri düşünürken, bir taraftan da hatanın esasında pederin kendisinde olup olmadığını da merak ediyordu: diyelim ki papa: öyle bir başına... birilerinin desteği olmaksızın... nasıl olurdu da bütün kiliseyi idaresi altında tutabilir di ki ... diyelim ki ter-muren diye bir yerlerde bir kızın başına bir mucize geldiğini nereden bilebilirdi?... hem de derenancourt efradından biriyle evlenmesine müsaade edilmiş olsaydı şu sosyalistlerin suyunu da ta baştan kesecek olan bir kızın. O halde kimin hatasıydı ki bu?... şu kadar ki bu kızcağızın olacak değildi ya, yeri göğü idare eden, kitaplarda yazan şeyleri bilen biri değildi o; ne ki, bu Başka Biri idi, dünyayı bütünüyle kendi kaderine terk etmiş olan Başka Biri; göklerde keyfi yerinde, huzur içindeydi kendisi... semirmiş domuz açlıktan midesi sırtına yapışmış domuzun halinden nereden anlayacaktı... demek şimdi herkes gidip oy verebilecekti ha? İşte bu ondine'yi günahkârca keyiflendirmişti, herkes gider de oyunu sosyalistleri temsil eden aynı adama verir diye umuyordu... hah o vakit beyefendiler de anlamış olurlardı onun bedenine baştan aşağıya ayakkabı cilası sürmenin ne demek olduğunu işte. Kahkahalarla gülmeye başladı, gülmesi bitince kendi kendine söylediklerini yineledi: hah o vakit beyefendiler de benim bedenime baştan aşağıya ayakkabı cilası sürüp de sözlerime kulak asmamanın ne demek olduğunu anlamış olacaklar işte.

VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ

Demek artık yazılarınızı günlük gazetede yazmıyorsunuz, öyle mi? diye soruyor mösyö colson johan janssens'e... bunun üzerine johan janssens şöyle karşılık veriyor: hayır, ancak hâlâ haftalık dergilerde yazıyorum, o da elbette haftalık dergiler yayımlamayı sürdürdükleri müddetçe, bu hafta kaleme aldığım, 'veraset vergisi' başlıklı bir öykü oldu:

nasıl ki azizler yortusu diye bir gün varsa, benzer şekilde bir de savaşlar yortusu olması gerekir ve o gün geldiğinde, vatan için canını feda etmiş, naşı defnedilmeden, yakılmış şu beş para etmeyen rené vennekens'in hatırası adına ufak bir vaaz verilebilir: rené vennekens'i siz de bir ihtimal tanıyorsunuzdur: zillens'in de dahil olduğu şu liseli haytaların grubundaydı, hani bir gün kazara yanlış şişeyi alıp da amonyağı başına dikiveren, bir de hep yanında taşıdığı portatif pikabında pop plakları çalacağım diye tutturan jespers vardı... oysa rené vennekens'in ağzı var dili yoktu, anasının medarı iftiharıydı, bu nedenle de tabiatıyla omuzlarında hep bir yük varmış gibi hissedirdi... savaş sırasında onun izini kaybetmiş olmayasınız? ... evet, ben de kaybettim... bir sürü şey geçti başımızdan, bombardımana mı tutulmadık, açlık, kıtlık mı çekmedik gerisini varın siz tahmin edin... her neyse işte, rené vennekens gent hapishanesindeydi, SS haber alma teşkilatından memurlar tarafından tutuklanmıştı, üzerinden çok geçmemişti ki, küçük pros'u da onun yanına aynı hücreye attılar. Küçük pros'u tekmeleyerek tıkmışlardı hücreden içeriye, rené vennekens köşesinden doğrulmuş, onun yanına giderek kendini tanıtmıştı: benim adım rené vennekens, 2 fabrikalı ufak kasabadan geliyorum, sizi niçin buraya getirdiler peki? Doğal olarak, küçük pros ağzını açıp da tek laf etmek istememiş ancak, bilmiyorum, demekle yetinmişti. Fakat rené vennekens bunun üzerine pantolonunu indirip ona kaba etlerini gösterdi: Kocaman mosmor bir yara lekesi: meraklanmayın, yakında siz de anlayacaksınız, dedi. Evet, neden sonra, olabildiğince kısa tutmalıyım çünkü —şu bildiğiniz direnişçilerden, alabildiğine sıradan bir adam olan rené vennekens SS haber alma teşkilatı tarafından gestapo'ya yollandı, orada onuru ayaklar altına alındı, yüzüne tükürüldü ve dövüldü, sonra da can verdiği almanya'daki gaz fırınlarına sevk edildi. Anası, medarı iftiharına yiyecek paketleri gönderiyordu. Ne ki, anlamanız gereken bir şey daha var, o da: rené vennekens'in annesinin, lisede okutulan ders kitaplarını daha ucuza

getirebilme gayretkeşliğiyle, medarı iftiharını oğlu, eski mezunlar derneğine katılsın diye uğraşıp didinen aşağı orta sınıftan tevazu sahibi dul bir kadıncağız olduğuydu...vb... dahası artık onun adına tayın pulu da verilmiyordu kendisine, dolayısıyla yaptığı hadsiz hesapsız paketlere karaborsadan temin ettiği yiyecekleri koyup, oturduğu evini barkını ipotek ettirmek zorunda kalmıştı –ne önemi var, oğlu sağ salım dönsün, yetişirdi... ümidini yitirmeden bekleyip, onun yolunu gözledi durdu, bunu, bir parça da, bir an evvel geri dönsün de ipoteğin ödenmesine yardım etsin diye istiyordu... ne yaparsınız ki, onca ümit edişi, bekleyişi, sağa sola gidip soruşturması fayda etmedi, bir gün eve döndüğünde belçika kızıl haçından gönderilmiş bir mektup buldu: işkence edilerek orada öldürüldüğü haberi veriliyordu oğlunun. Elbette herkes artık bir kahramanın annesi olduğunu söyleyerek onu teselli etmeye çalıştı... fakat derken çok geçmeden yeni bir mektup daha geldi: öldürülmüş oğlu adına Devlet’e veraset ve intikal vergisi vermekle yükümlü olduğu bildiriliyordu kendisine. Ve saçlarını yolup, kafasını duvardan duvara vurdu anası, çünkü ipotek borçlarının altından kalkamadığı gibi, şimdi kendi evini satmak zorunda kalacak, hatta belki de savaş zengini bir işbirlikçinin yanına sığıntı olarak girip, hizmetçilik edecekti: hoş müstahaktır da kendisine, böylece belçika devletine bir kahraman feda etmenin ne demek olduğunu artık bir güzel anlamıştır.

HOŞ BİR ÖYKÜ

Veraset ve intikal vergisi öyküsüne kulak vermiş olan müzik hocası bunun son derece hoş bir öykü olduğunu söylüyor. Fakat bunun üzerine johan janssens yüzünü ekşiterek: belki siz hoş bir öykü olduğunu düşünüyorsunuz, ama asıl en iyi tarafını henüz duymuş değilsiniz, şöyle ki: rené vennekens’in annesi gerçekten de savaş zengini işbirlikçilerden birinin evinde hizmetçi olarak çalışmaya başladı, elbette tahmin edeceğiniz üzere onlar rené vennekens’in annesi gibiler hakkında öyküler yazdığım haftalık dergileri değil, rené vennekens’in annesi gibilere iftira üstüne iftira atılan haftalık dergileri okurlar... ve böylece, orada bir hizmetçi olarak çalışırken malum haftalık dergilerden birine denk geliveriyor ve o pis makalelerden birinde benim, yani johan janssens’in, önce sosyalist gazetelerde, ardından ultra–marksist

gazetelerde yazılar kaleme alan dışlanmış bir cüzamlı olduğumu... ve faşist olduğum ya da olma ihtimalimin yüksek oluşundan ötürü tutup da faşistlerden söz etmemem gerektiğini okuyor... neyse o soysuz köpeklerin düzyazısını bilirsiniz ya işte. Derken rené vennekens'in annesi, malum dergiyi katlayıp iş önlüğünün cebine koyuyor, sonra da bizim evin bitişiğindeki eve götürüyor: orada bir seviniyorlar ki, sormayın gitsin hak ettiğimi buldum diye...sonra da birlikte ellerini ovuştururlarken, rené vennekens'in annesi diyor ki: çalıştığım evin beyi de aynı şeyi söylüyor, diyor ki şu kendini beğenmiş johan janssens'e gösterdiler sonunda anasının örekesini ha ha!

EDEBİYATIN ANISINA

Bu kitabın sayfalarını başa doğru çevirdikçe çevirmelisiniz ki, görebilesiniz boon'un, yani yazarın kendisinin, sözü en son nerede aldığını... bununla birlikte, yazarın roman başkışilerinden biri olduğunu kimse öyle unutmaya filan kalkmasın: neyse işte, burada şimdi yazar sözü alarak, bize nasıl o malum Öteki bir yazarla karşılaştığını anlatacak:

başka bir yazarla karşılaşmak: görüyorsunuz ya, aslında başka bir yazarla karşılaşmak diye yazarken, daktilosunda harfleri hatalı basıp, kendi romanının başlığını yanlış yazan şair burssens²⁶ geliverdi hatırıma... anlık dil sürçmesiyle bilinçaltındaki fikirleri açığa vurma hatasını illa ki soytarıllık olarak görmek gerekmiyor; bunu bilinçaltımın bir freudyen ele verışı olarak kabullenmek en iyisi... dahası o malum Öteki yazar edebiyat ve sanat camiasına dair öyle şeyler anlattı, öyle haberler verdi ki, kendime o bütün bunları nereden biliyor diye sormadan edemedim. Yine de herşeyi olduğu gibi anlattığını pek sanmıyorum, zira bana şunu söyledi: herşeyi oturup da etraflıca size anlatmaya niyetim yok, çünkü bakıyorum da, roman kahramanlarınıza –ki johan janssens ve bakanlıktan mösyö colson bunlar– köşe yazıları, makaleler yazdırıyorsunuz... ilk olarak devlet şiir ödülüne karel kanders'in layık görülebileceği haberini verdi (ki çok geçmeden bu gerçek oldu), 2. haberi ise devlet nesir ödülünün... (burada araya girip, genel sekreter de la

dirondijne'ye verilmiş olmasın sakın diye soruyorum) şöyle bir gülüp, sürdürdü konuşmasını: hayır, hayır, ödül eugeen zettermom'a verilecek (hah, üstelik ben, yani boone ve birileri daha adaylardanmış...hani şu louis-paul boon adı altında yazdığım birkaç kitap sayesinde... her ne kadar mevzubahis ödülü ben hak etmiştim diye düşünsem de, ne yapalım, varsın zettermom alsın... her ne kadar... bu para ödülüne... evet her ne kadar... biraz yaşamak ve bir şeyler daha yazmak adına gereksinim duysam da... yapacak bir şey yok, varsın zettermom'a versinler para ödülünü) ve 3.haberi de, benim bir penis hakkında bir şeyler yazdığımı, ama neden söz ettiğimi anlayan tek bir babayiğidin (o ufacık beyinleriyle zavallı flandralılar yani) bile çıkmadığı haberi, 4. ve son haberiye johan roccoco'nun, şairler ve düşünürlerin liderliğine adaylığını koyduğunu, bununla birlikte kendisinin hayatta olan yazarların en büyüğü olduğunu ilan ettiği... kendisini hayatta olan yazarların en büyüğü olarak ilan etmesinin nedenini büyük yazar olmanın ne demek olduğunu ancak kendisinin bildiğini ileri sürerek açıkladığı haberi,...

ne ki, tam o sırada telefon çaldı ve o malum Öteki yazar cevapladı telefonu: alo: alın işte johan roccoco'nun ani bir şekilde hayatını kaybettiğini bildiriyorlar... ve o malum Öteki yazar telefonda şöyle diyor: iyi hemen oturup onun hatırasına bir şeyler karalayayım o halde ben de.

BEYEFENDİLER

Orada oturmuş ondine'nin beyefendilerin en son budalalığı karşısında başını olur şey değil dercesine her iki yana sallamaktan kendini alamadığını yazacaksınız... fakat tam kâğıda kaleme sarılacağınız sırada tippetotje giriyor içeriye, bakışlarınızı ona çevirdiğinizde dikkatinizi çeken ilk şey sol yanağının üstündeki boya lekesi oluyor; sağ pabucumun üzerindeki boya lekesine bakmayın rica ederim, diyor bunun üzerine, brüksel'den daha şimdi döndüm, kalantorlar için ter döküyordum da, bir saray yavrusunun duvar ve tavanlarını melek başlarıyla resimleyip, kapı üzerlerine altın varaklı bordürler çektim... ve buraya, alelacele yanınıza gelip, olur da onlar hakkında bir kez daha yazarsanız diye, beyefendilere dair görüşlerinizi değiştirmenizi isteyecektim sizden...

achilles derenancourt ve şişko glemmasson'a dair anlatılarınızda boone'nin pala bıyığıyla, vaktiyle bir fayton sürücüsüyken tanıklık edip, sonrasında oturup size anlattığı sefahat âlemlerini tarif ediyordunuz, ama şimdi ben size bambaşka şeyler anlatacağım: çalışmak üzere tervueren bulvarı dolaylarına gitmiştim, vikont adına... işte bu söz konusu vikont aslına bakarsanız su katılmamış bir muhafazakâr, başka bir ifadeyle, öyle pek politik filan değil ya, aynı émile zola'nın nana'sında anlattığı karakter kadar dinine düşkün mü düşkün biri... uzun boylu, zayıf yapılı, hayatın zorluklarını tanıyan, herkesin kendi yaptıklarının sorumluluğunu taşıdığına, dolayısıyla kendi eylemlerinin sonuçlarına da katlanması gerektiğine, dahası hıristiyanların sınındığına, buna karşın hıristiyan olmayanların cezalandırıldığına da inanan bir adam; bir gün hastalanıp, تنها ve soğuk kocaman bir yatak odasında devasa bir yatakta yapayalnız uzanıp yatıyor, bir sonraki gün ise hastalanıp, benzer şekilde تنها ve soğuk kocaman bir yatak odasında devasa bir yatakta yapayalnız yatan bu kez karısı oluyor, oğlunu bir kaza sonucunda yitirmiş ve diğer 2 evlatları da, ebeveynleri kırk yılın başı iyileşip, hasta yataklarından ayaklanmaya görsünler, hasta düşüp yatak döşek yatanlar bu sefer onlar oluyor –aman sormayın orada yanmakta olan mumların, serpilene kutsal suyun, oda oda gezdirilen kutsal palmye dallarının ve de tefekkürle çekilen tespihlerin haddi hesabı yok– aman onları o kasvetli, insanın içine bıkkınlık getiren devasa ve bomboş yemek salonunda otururken bir görseniz; vikont ellerini kavuşturmuş dua ederken, ötekileri de dua, niyaz onu takip ederek istavroz çıkarıyorlar, ardından herkes bir matem sessizliğinde yemeklerini yemeye koyuluyor... gelin görün ki, vikont oturup da bana politikadan söz etmeye giriştiğinde en ipe sapa gelmez lafları ederek, aklınıza hayalinize sığmayacak en karmakarışık tezatların bahsini açıyor: ilkin zaten emekçilerin hiçbir zaman hiçbir surette tatmin olamayacaklarını söyleyerek giriyor lafa, bunu der demez, şayet emekçilere doğru düzgün bir ücret ödenecek olsaydı her şey güllük gülistanlık olacak diyor bu sefer de. Lakin, âlemlerden âlemlere koşturan vikont ya da ailesi değil, hizmetçi kız; bir gün banyoya girmek için hazırlanıyordu, çıplak bir haldeydi, kapıyı hafiften araladığından manzara alabildiğine gözlerimin önüne serilivermişti, banyodan bana seslenerek, hizmetkârların kullandığı merdivenlerden yukarıya çıkıp o gece onu görmeye gidebileceğimi söyledi... işte o gece vikontun bedbaht, kasvetli evindeki bedbaht ve kasvetli hayattan bana söz eden hizmetçi kız oldu.

Başka bir gün önde gelen sanayicilerden birinin evine gittim resim yapmaya... beni onlara vikont önermişti... Zili çaldım, öyle ki baca temizleyicisi olduğunu varsaydığım birini görür gibi oldum, meğerse sanayicinin kendisi değil miymiş? Kocaman eller, ızbandut gibi bir adam, el sallayarak, *bonjour* diye selamladı beni tepemde –tesisatçı bana sanayicinin, kendisine genç bir delikanlıyken bir otomobil yarışçısı olduğunu anlattığını söyledi. Ressam olduğumu duyduğunda, bana koleksiyonunu gezdirmek istedi, o duvarlarda, sizi temin ederim, rahat milyonlarca frank asılıydı... breughel ve bosch ve rembrandt, van eyck ve van dyck, metsys ve van der weyden ve van der lubbe... oh, pardon, doğru ya o bir ressam değildi... evet, milyonlarca frank, aman ne diyorum ben? milyarlarca frank... yurtdışındaki tüm müzelerin çoktan beridir göz koyduğu öyle tablolar vardı ki, bana kendisine sunulan tekliflerden de söz etti... derken bir tablonun önünde durarak bana bir damla kan gösterdi, isa'nın kanını ve şöyle dedi: şunun resmedilişindeki gerçekçiliği görüyorsunuz ya... tek kelimeyle *gerçek* gibi, artık böyle tablolar yapan yok. İşte onun sanatı değerlendirme biçimi böyle; vaktiyle bir otomobil yarışçısı olan bir baca temizleyicisinin sanatı değerlendirme biçimi; düşmanla işbirlikçilik ettiği için 120 milyon franklık bir cezaya çarptırılan ve bu meblağı çıkarıp nakit olarak derhal ödeyen bir sanayicinin sanatı değerlendirme biçimi. Galerinin bitimine geldikimizde, bakışlarını, tablo koleksiyonun, içleri nadide parçalar, paha biçilmez objeler ve sanat hazineleriyle dolu camekânlı vitrinler üzerinde şöyle gezdirdikten sonra ağzından şu sözler döküldü: evet, insan, hayatının sonbaharında dolu dolu yaşamalı. Ve derken karısı; çarpık bacaklı incecik kaknem bir şey, iki yüz elli gram margarin almaya gitti çarşıya, halis tereyağı pahalı diye... sırtında eski püskü siyah renkli bir entariyle: onu öyle tervueren bulvarında dolaşırken görseydiniz, bahse girerim, iki yakasını bir araya getiremeyen, yoksul, küçük bir memur karısı olduğuna yemin ederdiniz.

FİLATURE'NİN İSYANCILARI

Sokak kapısının önünde öylece durmuş dikilen ondine beyefendilerin bir kez daha budalalık etmiş olduklarını görüyordu: 3 adam üstlerinde mavi işçi tulumları, yiyecekleri ekmekler bir parça kâğıda sarılı olduğu halde iplik fabrikası filature'deki vardiyaların-

dan dönüyorlardı... vakit öğleye yaklaşıyordu, ilmiyal mektebinden çocuklar bağırış çağırışlarla bu garip saatte evlerine dönmekte olan adamların önünde koşuşturuyordu, karnı burnunda bir kadın çıkıp onları yolda karşıladı, fabrikaya evinde parça başı iş yapan bir işçi kapısının önüne çıkıp sordu: hayrola? Evet, orada öylece ayakta duruyor, bakışları kâğıda sarılmış ekmeklerinde, ne söyleyeceklerini bilemiyorlardı: filature'de bay brys'ın hastalık fonunun belli başlı üyelerine yol verilmiş, kimileri 6 aylığına, bu üçü de 2 haftalığına uzaklaştırılmıştı... bay brys ise kaçıp ingiltere'de almıştı soluğu, eğitimleyneniz, dahası yabancı diliniz de varsa başka bir ülkeye kaçmak kolaydır tabii, peki ya onlar ne yapacaktı? Sosyalistler çıkıp da ellerini onlar için taşın altına koyar mıydı acaba şimdi? Ondine konuşmalara kulak kabartıyor, ama ağzını açıp bir şey söylemiyordu... beyefendilerin budalalığına başını sallamakla yetindi: oysa bay brys da artık kaçıp gittiğine göre bu kara cahil insanları kapı dışına koyup isyan ettireceklerine ellerine birer şişe bira tutuşturusalardı daha iyi ederlerdi. Kocasına ne oldu diye merak ettiğinden gidip liza'nın kapısını çaldı: onun da hali ötekilerinden yeğ değildi, fabrikada, içeride çalıştığı yerinden alınmış, önceleri aldığı ücretle yağmurda fırtınada tekrar avludaki eski işine yerleştirilmişti... liza ile kocası gece oturup sabahın ilk saatlerine kadar olan biten hakkında kafa yormuşlardı: belki de gidip dinmiş imanmış diye tutturmayan dokuma fabrikası labor'da bir iş bakınmak daha akıllıcaydı... bu tanrıtanıamaz etmez fabrikada çalışmanın ne gibi avantajları olabileceğini oturup ölçüp biçtiler: her şeyden önce papaza saygıda kusur ettim etmedim derdinden kurtulacak, dolayısıyla hiç istemediği halde artık kilise yollarına düşüp ayine gitmek zorunda kalmayacaktı... ikinci olarak labor'da çalışacak olursa, eve artık daha erken dönebilecek, handiyse 2 dakika içinde kapıdan içeriye adımını atabilecek, hal böyle olunca gidip bir parça bahçede uğraşabilecekti... belki biraz sebze yetiştirir, sonra da sabahleyin erkenden onları götürüp pazar günleri kasabada kurulan pazarda satardı... üzerinde düşündükçe kulağa daha hoş gelir olmuştu tüm bunlar. Ne ki, labor'da işbaşı yaptığında, yine yağmur, fırtına, kar demeden, hatta filature'de aldığından daha az bir maaşla dışarıda, avluda çalışmaya başladı... dahası ustabaşı kuşkulu bakışlarla onu süzüp duruyordu: sen şu filature'den gelen delikanlı değil misin? Üstelik çift vardiyalı çalışıyor, karşılığında kendine ödenmesi gereken maaşı, –ne hikmetse anlamıyorlardı– bir türlü alamıyordu. Merak

etme her şey çok daha iyi olacak, diyordu liza bir ümit içinde... ah şu liza, karşı koyup direndikçe daha çok ümitleniyordu... fabrikada kocasını tutan, hatta belki de onu makine dairesinde işe yerleştirecek bir ustabaşı vardı... makine dairesinin içi sıcaktı, dahası ter-muren standartlarına göre oldukça yüksek bir maaş ödüyorlardı. Ne var ki, ondine bu ümit ışığını da bir anda söndürüverdi: ortada yüksek bir maaş varsa, şu kadarını söyleyeyim, vardır o işin içinde bir çapanoğlu: bir ihtimal ölüm riskiyle hep burun buruna kalmak zorundasındır sözgelimi. İşler çok daha iyi olacak diyorsun, öyle mi sanıyorsun? Tanrısız yaşarsanız, işlerin çok daha iyi olacağını nasıl düşünebilirsin ki? dedi ondine. Liza hayır dercesine başını sallayıp, ondine'nin durumu kavrayamadığını söyledi: biz tanrısız filan yaşamıyoruz, papazı istemiyoruz hepsi bu... çocukları bir görsen, her akşam yatmadan önce nasıl da diz çöküp dua ederler, hele en büyüğünün ezbere okuduğu meryemana'ya selam olsun ve yüce rabbim dualarını, sonra da: ulu tanrım, sen bizi dinsiz imansız sosyalistlerden koru, deyişini bir duysan... oysa liza'nın kocasının labor'da işbaşı yapmasının asıl nedeni, bay brys'a yapılan adaletsizliği görmeye tahammül edemeyişiydi. Ondine'nin buna da verecek bir karşılığı vardı, ama öyle kimse-nin bilmediği, daha önce duymadığımız yeni bir şey değil: sözgelimi, o saçma sapan duaları ezbere okumuş ya da okumamışsın, tanrının umurunda bile değildi, zira o daha fazlasını isterdi: insan kendine gelip, edepli davranmalı, her daim alçakgönüllü ve itaatkâr olmalıydı.

VAPEUR MEVZUU PARAYA GETİRİYOR

Bir sonraki gün aldıkları iadeli taahhütlü mektupta, carolus bosmans borca almış olduğu kerestenin parasını ödemediği takdirde bunun sonuçlarına katlanmak zorunda kalacaktır, diye yazıyordu. Vapeur abartılı el kol hareketleriyle odanın içinde bir aşağı bir yukarı telaşla yürümeye başladı: al bak, ben sana söylemiştim işte, yarın oldu mu polis kapıya dayanacak, hepimizi topyekûn derdest edip götürcekler; vaktiyle delikanlılığında görmüştüm böyle yaptıklarını... öyle ya kendinden bir gömlek fazla eskitmiş adamı tutup da kim dinler ki zaten? Ondine aşağılayıcı bakışlarla süzdü babasını ve mademki gidip borca kereste aldın, günü gelince parasını ödeyeceğini

de biliyordun, yoksa verdikleri malın karşılığında para pul istemeyeceklerini sanacak kadar odun kafalının teki misin? diye sordu. Git, o halde kendin öde, diye bağırdı vapeur. Neyle ödeyecekmişim ben, diye karşı saldırıya geçti ondine. Neden sonra hiç konuşmadan birbirlerine bakarlarken, zulma'nın kahkahaları duyuldu. Vapeur, her zamanki alışkanlığıyla, gidip fincan dolabının üstünde duran para cüzdanının içini yokladı, ondine babasının bilmezliğine dudak bükerek içten içe minnetle değerlendirdi bu fırsatı: parayı koyduğumuz demirden bir kutu olduğundan bile haberin yok senin, dedi. Oysa demir kutunun içindeki para da lafını etmeye değmeyecek denli az bir miktardı: Ondine bile paranın azlığı karşısında şaşmış kalmıştı bu işe... babasının gözlerinin içine öyle bir bakışı vardı ki, vapeur huzursuz olup başını öte yana çevirmekte buldu çareyi... en nihayetinde birazını aldığını kabullendi, lafını bile etmeye değmeyecek küçük bir miktardı, öyle ya boş yere mi uğraşmış, istemeye istemeye onca didinmişti?... kasabada elektrik ampullerinin satıldığı kulağına çalınmış, perpetuum mobil makinesi için bunların işe yarayacağını düşünmüştü: parmağını havaya kaldırıp konuşmaya başladı: vakumlu ampullerin monte edildiği bir çark döndürülür ve bir küvet dolusu suyu daldırılırlarsa yeniden yüzeye çıkacaklardır. Ondine dudaklarını büktü ve kendini tutamayıp, gülerek ne kadar para aldığını sordu ona... vapeur utançla kekeleyerek ne kadar para aldığını söyledi, öylesine komik denecek kadar ufak bir meblağdı ki bu... öyle olsa bile ondine vapeur'un gerçeği söylediğinden emindi. Para nereye gitmişti o halde? Hararetle kendi yaptığı harcamaları hesaplamaya koyuldu, ne olur ne olmaz diye tavan arasında teneke bir kutuya tıktığı parayı ayrı tutarak... ne yaptıysa hesaplar birbirini tutmuyordu işte, daha fazlası olması gerekirdi... annesi bir köşede oturmuş, demir kutuya bakıp, sonra da alık salık kıkırdıyordu... ondine'nin içine bir kurt düşüverdi, annesini sorgulamaya başlayınca, beriki sıtma görmemiş tiz bir sesle anlatmaya başladı: papazı can kulağıyla dinlemişti –bilhassa kasabada özbeöz çocuklarını yiyen zalim ve canavar ruhlulara dair sözlerini– bu yüzden şapelin tamirâtı için kendisine cömert bir bağışta bulunmuştu... ondine lanet okumaya, küfürler savurmaya başladı ve ona hangi akla hizmet ederek, onarılmış bir şapelin sosyalistleri durdurabileceğini düşündüğünü sordu. Ne ki, o aptal surata şöyle bir bakınca bir şey söylemenin fayda etmeyeceğini anladı. Ama öfkeden kuduruyordu ve hiç olmazsa bu öfkeyi dindirmenin bir yolunu bulmalıydı: elini ha-

vaya kaldırıp var gücüyle o aptal suratın üzerine tokat üstüne tokat indirdi. Artık pes etmiş olan carolus o bembeyaz yanakların üstünde kıpkırmızı 5 parmağın belirdikçe beliren izlerine dikti gözlerini. Yetti artık, benden bu kadar, dedi babasına dönüp... bundan sonra gider paraları kendin tahsil edersin, mesela işe gidip şu schatt denen adamı görmekle başlayabilir, lütfedip de ödemeyi ne zaman yapacaklarmış, sorabilirsin. Vapeur adamı görmeye gitti. Önce yıkandı ve tıraş oldu, sonra da fare yeniği paltosunu geçirdi sırtına... zaten 1 paltosu vardı, eskir korkusuyla giymeye ödü kopardı, hal böyleyken onu elbise dolabının içinde öylece asılı muhafaza etmekteydi, ta ki dolaptan içeriye bir fare sürüsü sökün edip paltonun astarını kemirmeye başlayana kadar. Evden çıkarken, bir taraftan da söyleyeceklerini prova ediyordu, öyle ki, ondine'nin babası olduğunu söylediğinde onlardan alacağı yanıtları bile geçirmişti kafasının içinden, yanıtlar karşılığında açacağı yeni tartışma mevzularını listelemeyi de ihmal etmedi zihninde. 3 saat kaldı dışarıda, evde ondine: ee ne oldu?... diye sorunca, ağzında bir şeyler gevelemekle yetindi... çok bilmek istiyorsa eğer, evet 3 saat boyunca perpetuum mobil makinesinden bahsedip durmuş, para mevzuunu açmaya dili bir türlü varmamıştı; laf lafı açmış, burjuvalardan, bıçaklı adamlardan, bay brys ve sosyalistlerden konuşmuşlar, insanlar cahilliklerinden kurtulmadığı müddetçe öyle sendika filan kurmakla dünyayı değiştirmeye kalkmanın aptallık olacağından dem vurmuşlardı, insanlar bilim ve akıldan uzak kaldığında tüm bu olan bitenleri de gereğince kavrayamazdı, zira insanlık için mutluluğun anahtarı bunu kavramayı başarabilmekteydi. Ve buluşu sayesinde o, hiçbir sendikanın yapamayacağını yapacak, insanlığı refah ve mutlulukla buluşturacaktı. Ötekiler ne yapıyordu peki? Bugün kavgaya tutuşuyor, yarın isyan çıkarıyor, bir sonraki gün de devrim ilan ediyorlardı... lakin ne yaparlarsa yapsınlar, bedel ödeyen, işleri yeniden düzene sokan taraf hep küçük burjuva oluyordu... küçük burjuva dediğiniz sağılan inek gibidir: beni ele alalım, bütün o kerestenin parası benim cebimden çıkıyor sözgelimi... der demez irkilivermişti, çünkü sonunda mevzuu paraya getirmişti ister istemez: şimdi bu insanlar oraya kendilerinden para istemeye gittiğini düşüneceklerdi işte.

JOHAN JANSSENS'İN YAPTIĞI HİÇ HOŞ DEĞİL

Bugün günlerden perşembe... başka bir deyişle, ter-murenli gençlerin akşamları sevgililerini kollarına takıp şatonun ötesindeki ormanda dolaşırken birbirlerine ana babaları gibi olmayıp kendi bildiklerini okuyacaklarını anlattıkları gün. Bugün, aynı zamanda gazeteler için kültür ve yaşam sayfalarını yayınlama günü... demek oluyor ki aşk hayatıyla kültürel hayatın yolları bugün kesişiyor, işte şapel yolu boyunca, gazetenin 3. yani sanat ve edebiyat sayfası açık olduğu halde ağır adımlarla yürümekte olan johan janssens böyle düşünüyor. Ne kadar da garip, diyor kendi kendine, bu sayfayı vaktiyle oturur mizanpajı, her şeyiyle hep bir başına hazırlardın... sabahları gazetede kendi yazılarını yayınlanmış görürdün, adeta aynaya baktığında kendi yüzünü görür gibi... şimdiyse, gazetenin aynasına baktığında karşında bir yabancının yüzünü buluyorsun.

bir makale, başlığı: haftanın kitabı!... aslına bakılırsa bu 'haftanın kitabı' başlıklı yazının fikir babası johan janssens idi, ne ki, saygınlılaştırılmalı, bir şeye benzesin niyetiyle sağından solundan değiştirildi: gençten bir şairle oturmuş fikrini ona açmıştı; buna göre her hafta dünya edebiyatından bir kitap sosyalist ana hatları çerçevesinde mercek altına alınacak, buradan hareketle sosyalist bir zemin üzerinde temellendirilmiş bir tür edebiyat tarihi oluşturulurken, işe flandra ile başlanacaktı: nivardus'un isengrinus'u, willem'in tilki reinaert'i, tüm hollandalı şairlerin atası van maerlant ve en az diğerleri kadar önemli j.f. van kerckhove ve eugeen zettermom... ama demin söylediğimiz gibi bu, saygınlılaştırılmalı, bir şeye benzesin kaygısıyla kuşa çevrilerek, kitap eleştirisi haline getirildi. Bunun yanı sıra, bir de makaleler var, sert ve ani çıkışlarla saldıran, sövüp sayarak kötüleyen, hatta işi, herkesi ve her şeyi -dolayısıyla hiç kimseyi ve hiçbir şeyi- hakir görmeye vardırıan makaleler... buna karşın gerçi sözleri de esaslı gibi ama içleri kof; şu proletarya ve yeni topluma dair basmakalıp sloganları da o kadarına pespaye ki, artık kabak tadı veriyorlar. Ve üstünkörü bir şekilde kamufle edilmeye uğraşıldığı her halinden belli tümcelerle johan janssens'in yazılarının yeterli gelmediğine... amaçlanan sınırları aştığına... şeyy, nasıl dense ki, yani... fabrika kapıları önünde soluk soluğa dizlerinin üzerine çöküp kalan emekçiye gereğince odaklanmadığına gönderme yapıyor... ve bu makalelerde ayrıca, johan janssens'in tartışma odağı

haline getirdiği tüm o—bosch ve breughel ve goya ve magritte, louis—paul boon ve edebiyatta heykelsi öğeler gibi— konular arasında pek öyle kayda değer bir şeyler olmadığı vurgulanıyor, zira bu konuların hiçbirini, sırtına geçirdiği paçavraların altında iskeletinin kemikleri belli belirsiz sayılan proletaryayı betimlememekteler.

Johan janssens hüznü dolu bir pişmanlıkla katlıyor gazeteyi, çünkü bugün gazetenin kültür sayfasını dolduran tüm o genç insanlar vaktiyle gazete sayfasını hazırladığı zamanlarda ona coşkun mektuplar yazmak, kaleme döktükleri şiir ve kısa öyküleri gönderip görüşlerine başvurmak suretiyle dostluğunu elde etmek için birbirleriyle yarışan aynı kişilerdi... şimdise roller değişti; ibre tersine döndü, hepsinin tüm gayreti onu aynı anda ezip geçmek için. Bütün bunlar olup biterken, 2 ya da 3, hatta icabında 5 ya da 6 fabrikalı ufak kasabalarda gazetelerinin sayfalarını çeviren emekçiler johan janssens tarafından yazılmış bir makale aramaya koyulmaktalar, bulamadıklarında ise şöyle diyorlar: hay kör şeytan, ağlanacak, kahrolunacak halimize oturur kahkahalarla güler, sonra da küfrü basardık, ama ya şimdi... johan janssens'in yaptığı hiç hoş değil doğrusu, yani artık bizim gazetemizde yazmak İSTEMEYİŞİ.

ELMAEREN'DE²⁷

Elmaren'de bir keşiş yarattım ben... der eski tilki reinaert elyazmalarında, ancak sersem kurt, keşişleri üzerimize saldırtacak çanı çalmadan önce bırakın da size onun nasıl vaaz verdiğini anlatayım: ne zaman ki reinaert, şatonun ötesindeki ormanda, kırların içinde ya da başka bir yerde tavşan yakalamak için kurardı kapanını, hiç değişmez, her durumda burun buruna gelirdi kolunun altında evrak çantası taşıyan bir keşişle. Gerçi çok uzun zaman öncelerinden hatırlamaz değildi bütün yolların roma'ya çıktığını, ama şimdi bir şekilde farkına varma-

27 Ben, yani johan janssens salt ölesiye aptalca bir alışkanlık yüzünden tilki reinaert hakkında yazıyorum gene köşemde, ama sonra öyle bir an geliyor ki, aslında buna hiç gerek olmadığını ayırıma varveriyorum... pek ala, boş verin gitsin yazılmıştır artık, yazılmıştır yazılmasına ya ne yapacağım ki bununla ben? (y.n.)

ya başlamıştı ki, çoğu tavşanın yakalandığı –elbette kendisi tarafından değil– yol, ter–muren’in az ötesinde kalan aziz tek–göz’ün manastırına çıkan yoldu. İt ulurmuş birbirini bulurmuş derler diye geçirdi içinden ve yolun artık bilmem kaçınıcı sapağında yerde bulduğu bir teneke kutu dolusu kâğıt helvayı oturup bir köşeye azar azar yemeye koyuldu... bir de ne görsün, gözleri çukura düşmüş, çenesi sargılı karşıdan kim geliyordu dersiniz?... amcası isengrinus değil miydi bu hazret? Hah, demek siz de buldunuz sonunda tavşanların düzülüp bir daha asla geri dönmediği yolları, dedi reinaert... heyhat isengrinus somurtkan bakışlarla süzdü tilkiyi ve manastıra gitmek için yollara düştüğünü itiraf etti, ardından kem küm ederek, döndürüp dolaştırdığı lafı kendisine göre artık hiçbir hayrı kalmayan dünyaya getirdi, nobel’in hastalığı hakkındaki görüşlerini reinaert ile paylaştı, sonra da keçiler tarafından kendisine vaatle bulunulan ve yenebilir bile olmayan bir şeylerden bahsetmeye girişti: çocukların ruhlarıydı bu, nasıl pişirir, nasıl tabağa koyar da servis edersin ki? Reinaert daha yüksek sesle güldükçe, kurt daha çok somurtuyor, bir yandan da bir takım kişilerce kendisine daha önce kim bilir kaç kez ‘keşişlerin oynandığını’ sayıyordu, şimdi artık ben de onlardan biri olduğuma göre bana da düşecek midir ki keşişleri oynamak? diye sordu. Bunun üzerine kutudan son birkaç kâğıt helvayı da çıkarıp, l’ini isengrinus’a verip, geride ne kaldıysa kendi ağzına tıkıştırırken, anlamlı bakışlarla manastıra doğru işaret etti reinaert. Beriki çok geçmeden sırrına ermişti bu bakışların ve koşmaya başladı, öyle ki manastır bahçesinin arka kapısına reinaert’ten 2 adım önce varmıştı bile: başıyla keşişlere işaret ederek, ahmakça hayalini sözlere dökmek istercesine öylece dikildi orada: yüce efendimizin sakalı aşkına, dünyadan elini eteğini çekersin –elbette bir seçim kampanyası dönemi değilse, sonra papanın çorabını başına geçirir, dünya gözüyle gördüğün ne varsa sana ait olduğunu inandırmaya çalışırlar– başını dayayacağın bir taşına bile hakkının olmadığı bahçe duvarından içeriye girersin... çünkü bilirsin, –ki doğrudur da, taş yerine, başını gençten birilerinin kucağına dayamakla daha rahat edersin... İsengrinus susmayıp, böyle sürdürecekti akşam ilahilerini söylemeyi, ama reinaert, onu kolundan çekiştirip et, ekmek ve şarap buldukları kilerin serinliğine sürükledi. Gelin görün ki, içtiği şarap kanına karıştıkça, kurt oldu mu size bir şeytan: ayağa kalkıp kollarını iki yana açarak, akşam ilahilerini yarı latince söyleyeceğim diye tutturdu yine: Kutsal 3’lü adına ölülerin ruhuna okuduğum (latince *vobiscum*’u ‘okuduğum’ diye telaffuz ediyordu) akşam ilahileri

için bana şu kadarını bahşet, akşam saat 10'dan sonra okuduğum düğün ilahileri için bahsettiklerini ise çiftler çiftler ver... kollarını iki yana açıp, yüzünü ıssız oturma yerlerine dönerek, yarı latince: enayiler, enayi *dümbeleklorums* diye seslendi... gülmekten handiyse altına kaçırın reinaert: âmin, âmin diye karşılık verdi. johan janssens.

İLK KEZ OLARAK: OSCARKE

Su schatt ailesini gidip kendim görsem daha iyi olacak, diye düşündü ondine... altın bileziğini taktı bileğine, gerçi yağmur ha yağdı ha yağacak gibi görünüyordu ya gene de başının üstünde güneş semsiyesi olduğu halde düştü yola... uzaktan geldiğini görmüş olmalıydılar, çünkü zili ne kadar çaldıysa da evde hiçbir hayat belirtisi yok gibiydi... fazlasıyla sessizdi içerisi... hiç kuşku yoktu, onun korkusundan zınk diye kalakalmışlardı içeride. Zilin boşlukta yankılanan sesinden, tamtakır evin içinde para edecek bir tek eşyaları bile yok, diye düşündü, bir ihtimal, masaları bile olmadığından yemeklerini yere koydukları bir yalaktan yiyorlardır herhalde! Oyuna getirilmiş olduğu düşüncesiyle kızdı kendine, boş bulunmuştu işte: eğer binalar inşa etmeye devam edecekse bundan iyi bir ders çıkarmalıydı kendine. Bir daha, ama bu kez salt içeridekileri illet etmek sonra da bir an evvel çekip eve gitmek niyetiyle sertçe çekti zili. Derken, ter-muren yoluna sapacaktı ki... durumu yanlış değerlendirmiş olduğunun ayrımına vardı, çünkü usulca açılan sokak kapısının önünde saçı başı karışmış, asabi görünümlü bir çocuk öylece dikilmiş ona bakıyordu. Kapıyı ardına kadar açık bırakacak kadar aptalca davranmıştı, öyle olunca ondine de fırsat bu fırsattır diye dalıverdi içeriye: çocuğun yanından geçip koridora yürüdü, sokak kapısını da kendi eliyle kapattı. Güneş semsiyesini çocuğa doğru bir kılıç gibi doğrultup, ondan gidip anasını çağırmasını istedi: utancından kıpkırmızı kesilivermişti çocuk, elini yakında sakal bitecek çenesine doğru götürdü... evde gerçekten de kimsecikler olmadığını ona anlatamayacak denli çekingendi. Ondine, onun iyi bir çocuk olduğunu söyleyerek gülümsedi ve kararlılıkla mutfaktan içeriye daldı, lakin gerçekten hiç kimse yoktu işte. İçerisi buz gibi ve bomboştu, çok değil kısa bir süre sonra bıyıkları ele alıp, ilk tıraşını olmaya başlayacak bu oğlanla yapayalnızdı. Ben beklerim,

dedi ve lafları birer birer çekip aldı çocuğun ağzından: çok geçmeden anasının dışında onun başka bir kadınla hiç yalnız kalmadığını sezinledi ondine, öyle durmuş çene çalarlarken alamıyordu gözlerini etekliğinden zira. Balmumu kadar biçimlendirilmeye elverişliydi çocuk, bu yepyeni villanın içinde kim bilir nasıl da yapayalnız bir hayat sürdürüyordu: başlangıçta oğlanı bir parça rahatlatmak adına, sonra içten içe günahkârca bir haz aldığı için... ve en nihayetinde, artık ondan hoşlanmaya başladığından dolayı... muhtemelen çocuğu en hassas noktasından yakalayan şeylerden söz etmeye koyuldu, ne ki, tavrında, anlattığı şeyler sahiden kendi başından geçmişçe bir hava seziliyordu: kendini yapayalnız hissettiğini, günü geldiğinde hayatta mutlaka büyük bir başarı elde edeceğinin hayalini kurduğunu... oysa huzursuzluk ve şüphe içinde çırpınıp durduğunu anlattı. Oğlanın artık gözlerini eteğine filan diktığı yoktu, kendisiyle aynı şeyleri hissedenden birini bulmuş olmaktan iliği sızlıyordu: içten bakışları onunkileri aradı... gözleri griydi... ve lafı kendi iç huzursuzluğuna getirerek, bir heykeltıraş olmak istediğini, ellerini bir türlü üzerine götürmeyi beceremeden yontacağı bir taş bloğuna saatlerce bakıp durabileceğini söyledi... bazen de ortada bir neden yokken ağlamaya başladılar. Adı oscar idi. Üst kata, atölyesine çıkar mı diye sordu ondine'ye... çocuksu masumiyetten öte riyanın izi bile yoktu bu soruda... bu yüzden onunla birlikte üst kata çıktı, bir taraftan da ya annesi hiç beklenmedik bir anda çıkagelirse ne düşünür, diye geçiriyordu aklından. Çıplak tavan arası odasına göz gezdirince buranın bonbon şekeriyle birlikte pencere kenarında akşam karanlığını seyre daldıkları oda olduğunu anladı: aslında üst kata çıkacaklarına mutfakta da kalabilirlerdi, zira bu oda da en az aşağısı kadar soğuk ve ölgündü: bir kova dolusu kille, külüstür bir sandalyenin arkılığına asılı ıslak bezlerden öte hiçbir şey yoktu. Ondine başını pencereye doğru çevirip, önünden cılız bir köpeğin seğirterek geçtiği labor'un uzayıp giden duvarlarına baktı... oğlanın söyleyecek başka sözü kalmadığını anladı... belki de, o biçim verilmemiş kil topağını dönüştürmek istediği heykeli kendi gözünde canlandırabildiğini varsayıyordu... adını melankoli koyacaktı... ah, aynı kendi gençliği değil de neydi? Düşlerini birleriyle paylaşmaya kalkıştığında ne geçmişti ki eline? Tavan arasında sakladığı şapelin paslı anahtarıyla, kırık dökük, alçıdan aziz heykelciği, hepsi buydu. Hem kendisi hem de bu oğlan için yüreği sızladı, çünkü bütün çocuksu düşler öylesine sonsuz derecede küçük ve hüznü ka-

lıyorlardı ki... gülümsedi, tıpkı onun yontacağı ve adına melankoli diyeceği heykel gibi... Yanağına ufacık bir öpücük kondurup, onu olanca şaşkınlığıyla orada öylece bırakıp çıktı evden.

KİMİ ERKEKLERİN ALGISI

Apansız, romanınızın kadın ve erkek kahramanları hepsi birden hiç beklenmedik bir şekilde cümbür cemaat ortaya çıkıveriyor... kenarlardan, kuytu köşelerden dökülüp arz-ı endam ediyorlar, hani adeta kalkmış da isim yoklaması yapmışsınız gibi... *ölü canlar* yoklaması derlerdi eskiler, oysa ter-muren’de bu deyiş bozulmuş, asıl anlamını yitirmiştir, dolayısıyla şimdi *güvercinler* yoklaması diyorlar... *evet tam bir güvercinler yoklaması bu yapılan, alayı da orada öylece durmuş, romanınızda son derece önemli bir rol oynayacak olan oscarke’yi, o yeni kardeşlerini seyrediyorlar. Elini havaya kaldıran müzik hocasının ağzından, itiraz edercesine, yo hayır, yalvarırcasına, yo hayır, emredercesine dökülüveriyor sözler ... aman yine anormal bir karakter peyda etmeyin de. Şair titriyle johan janssens de sizi ikaz etme gayesiyle giriyor söze: anladım ki o bir heykeltıraş olacak, dahası Hayalleri olduğunu, ‘melankoli’ adını vereceği bir yapıt ortaya koyacağını da biliyorum... aman ha dikkat edin!... tıpkı öteki yazarların romanlarında yaptıkları gibi tutup da bir kuklaya, hani aslında var olmayıp da, oturduğu yerde başparmağını emen bir yaratığa filan çevirmeyin siz de onu. Tippetotje de konuşacak gibi oluyor... yo hayır, düşüncelere dalmış, muhtemelen sizin er ya da geç doğru yolu bulacağınızı düşünüyor, elbette oscarke’nin doğru dürüst, adam gibi bir delikanlı olması, Hayaline sıkı sıkıya sarılıp, onun peşinden inatla, direşkenlikle gitmesi koşuluyla... zira böyle bir şeyin romanınızdaki eksikliği epeydir hissedilmekteydi, yani Hayalin eksikliği. Bakanlıktan mösyö colson ise herkesle ve herşeyle hemfikir olduğunu dile getiriyor... hem sizin, hem de ötekilerinin söylediklerine hak veriyorum, diyor... bırakın da katılsın aramıza oscarke, ama hepimizin, yaşamın gerçekliğini gün be gün kaydettiğimiz birer not defteriyle silahlanmış olduğumuz gerçeğini de kendisine hatırlatmanızda fayda var... bırakın da bir Hayali olsun, yine de hayali insanca kalsın diye diretin siz: melankolisiyle kendi Hayal diyarına duyduğu özlemi,*

sırrına erişilmez ölçüde, hüznü dolu olsun... pekala, pekala yetişir... bununla birlikte, Başka adamların algısı nasıl çalışır, bunu betimlemeyi ihmal etmeyin... hani dün bir kenara yazıverdiğim halde, henüz bir şiire dönüştürmediğim notların doğasında bir şeyler:

tren peronunda, bir adam durmuş karısına bir korse aldığından söz ediyor... 700 franka... pazarda bir tezgahtan.

ve yanındaki öteki adam yanıt veriyor: tabi canım, ben de inandım... hem de bir pazar tezgahından!

1.adam soruyor bu kez: nasıl, nasıl inandınız yani?... başka ne yapacaktı ya?

ve öteki yeniden: benim karım bedenine tam oturan bir korse yaptırdı kendine.

3.adam ise şu karara varıyor: 700 frank ha... insan dediğiniz ne için çalışır ki zaten? İnsan dediğiniz cennet şebnemleri, köpeğinin mutluluğu ve papanın taşakları için çalışır.

Görüyorsunuz ya, kimi adamların algısı bu doğrultuda çalışır, şimdi bırakın da oscarke de bu kurala uysun, ama lütfen karşısavlar icat ettirmeye kalkışmayın çocuğa.

KİMİ KADINLARIN ALGISI

Müzik hocası, kendi kendiliğinden, bakanlıktan mösyö Colson'un şiirleri hakkında yorum yapmama kararı alıyor... ya da daha doğrusu defterine düştüğü o henüz şiire başkalaşmamış notlarına dair... zira müzik hocası, bu mevzua ilişkin görüşlerini bildirmek için daha çok, bekleyelim ve görelim diye düşünüyor: zira ancak dante, goethe ve shakespeare'in şiir yazabildiğine inanır kendisi, öte yandan, mükemmellik seviyesine ulaştığını varsaydığı kendi güldestesinden dizeler okumamızda beis görmez. Oysa biz, yani diğerleri, öyle mükemmellik filan aramayız, bizim özlemini çektiğimiz ve sizin şu kaldırım serçesi kız yahut bir kalp cerrahı misali elinizle uzatacağınız bir yaşam sıcaklığı içimizi doldursun, yetişir bize. Bu sırada ressam tippetotje tuvale dökmekten haz aldığı şeylerden söz ederek, kendini anlatmaya girişiyor bakanlıktan mösyö Colson'a... soğuk ve kıpırdamayan şeyleri, diyor... lanet olsun ki, diye ekliyor, sizin yaptığınız gibi resimlerimi sözcüklere dökmem ne yazık ki mümkün değil! Nihayetinde bir insan

evladı olan bakanlıktan mösyö colson ise bunun üzerine hemen not defterinin sayfalarını karıştırmaya girişiyor ve hem olgunlar, hem hamılar, herkes için okuyor defterinden tramvayda oturan, orta yaşlarını çoktan geride bırakmış epeyce toplu 3 kadına dair yazdıklarını... içlerinden biri şöyle diyor: ya, sormayın evet, zatürreeden öldü berikinin sözlerini onaylarcasına başını sallayıp duran öteki sonunda sorusunu yöneltecek cesareti buluyor kendinde ve soruyor: ah, evet, ama şu ... zatürree dediğiniz de ne ola ki?

ve 1.kadın yanıt veriyor: şey işte, zatürree, şeyy... aslında ben de öyle tam olarak bilmiyorum doğrusu.

ve 3.kadın ne diyor sizce peki?: hiçbir şey, oturduğu yerde onaylarcasına başını sallayıp duruyor; derinden etkilenmiş benziyor.

YOKSA ORTA SINIFTAN ALELADE BİR KADIN MI OLUP ÇIKIYORUM?

Ondine evden dışarı çıktığında, kendiyle alay edercesine mevzuu bir kez olsun paraya getirmediyini düşündü... getirseydi bile bir işe mi yarayacaktı sanki? Beş kuruşları olmadığı gün gibi ortadaydı işte, tamtakır kuru bakırdı içerisi. Adeta başka birilerinin başına gelmişçesine, bir katakulliyeye getirilmiş olduğu sonucuna vardı. Evet, üstelik kendiyle alay edercesine, kaldı ki, eve vardığında bay schatt'a, iadeli taahhütlü göndermeyi düşündüğü zehir zemberek bir mektup döşendi. Ne ki, mektubu unutup gitti, ta ki günler sonra, şapel yolu'ndan aşağı kasabaya doğru giderken onu cebinde bulana kadar... vaktiyle dünyanın ondineke'yi nasıl beklediğini, onsuz, dönmeye hayatta cesaret edemeyeceği günler geldi aklına... oysa şimdi dönmek için kendisini bekleyecek herhangi bir nedeni olup olmadığına akıl erdiremiyordu bile, öte yandan her şey onun solmak, termuren'de harcanıp gitmek için fazlasıyla kusursuz olduğuna işaret etmekteydi... öyle olsa bile uçuk kaçık düşler kurmasının nedeni miydi bu? Bir de giderek müteavazılaştığını sezinliyordu –nasıl olmuştu da bu başkalaşımın gelişini görememişti?– bütün dünyayı parmağında oynatmak isteyen o gözü kara kız gitmiş, yerine alabildiğine gösterişsiz, kendine orta sınıftan bir koca bulup, orta halli bir yaşam sürerek gül gibi geçinip gitme özlemiyle yanıp tutuşan biri gelmişti... düşleri-

nin nelerden oluştuğunu boş yere sorguluyordu kendi kendine... bir taraftan da çocukluk dönemini hülâsa etmeye çabalıyordu: başımdan bir mucize geçmişti benim. Buruk bir kahkaha attı, neden diye merak ediyordu: neden orta sınıftan alelade bir kadın olup çıkacakmışım ki?... kuşkusuz, ter-muren'de orta sınıftan alelade bir kadın olmanın öyle mucizeyle filan uzaktan yakından bir ilgisi yoktu, ama son tahlilde, ter-muren denilen yer neresiydi ki zaten? ... sözgelimi şu kuzin maria: brüksel dedikleri yer orta sınıftan sürüyle alelade kadınla dolu olmalıydı. 4 villanın oraya geldiğinde aklında oscar, şu sonuca vardı: evet, ona kendimi huzursuz hissettiğimi anlatmıştım... ama tümüyle yalan da değildi. Tam o sırada Schattların kapısı aralandı ve dışarıya bir kadın çıktı... ondine hâlâ bir çocuk olmuş olsaydı eğer, gördüklerini kesinkes bir mucizeden sayardı... bu kadının günbegün hatta anbean yaşadığı sıkıntılar yüzünden saçları erkenden ağarmış biri olduğunu gördü... aşağı orta sınıfın arketipi işte, diye düşündü ondine. Birdenbire iadeli taahhütlü mektubu hatırlayıverdi. Bununla birlikte, hiç nedensiz yere, kadına karşı derinden gelen, öylesine şiddetli bir tiksinti, öylesine büyük bir nefret duydu ki, ne yaptıysa onunla bir türlü göz göze gelemiyordu. Ne ki, bayan schatt başıyla onu içeriye buyur etti... ondine girdi içeriye... bir kez olsun gün yüzü görmemiş bir kadıncağızdı karşısında duran; büyük bir olasılıkla tüm vaktini randevuevlerinde âlemden âleme koşturarak geçiren bir adamın gölgesinde ezilip büzümlüp kalmıştı... evet, kesinkes öyle olmalıydı, işte tam da bu nedenle kadının beş kuruş parası yoktu: içi tamtakır evlerin çıplak duvarları arasında bedeni solup gitmiş, kocasının maaşından bir parça nasipleneyim diye verdiği beyhude mücadelede küçük burjuva ruhu pörsümüş kalmıştı. Maaşını alıp daireden çıktığı gibi kocası kesin götürüp fahişelere yediriyordu o parayı... ya da o parayla dayayıp döşediği bir odada, kışına don giyinmeyen kaltağın tekini dost tutmuştu kendine belki de. Kadın habire anlatıyordu... oysa ondine'nin haysalası almıyordu bile söylenenleri, çünkü hâlâ kendi düşünce silsilesini, tuhaf sıçrayışlar yapan kendi düşünce silsilesini takip ediyordu zihninde: dayanmış döşenmiş bir odada dost tutulan kaltaktan, şatoda geçirdiği kendi gecelerine, istasyon tarafındaki o dayalı döşeli odadaki çılgın saatlere... hatta öyle ki, evet garipti garip olmasına ya... vaktiyle, şimdi 4 villanın olduğu yerde yetişen çalılıklara kayıyordu düşünceleri... orada gözüne bataklık yakamozları çarpan birileri olmuş muydu hiç, bir bilse ne iyi olurdu... sormadı

bile ve cebinden çıkardığı unutulmuş mektubu uzatarak, bir an evvel ödeme yaparsanız iyi edersiniz dedi bayan schatt'a. Elleri darda filan değildi gerçi, ama bu haftayı geçirmeden bozduracakları günü gelmiş bir tahvil vardı bekledikleri. Tahvil demek– ondine bu tabiri bir yerde daha, hırdavatçıda işitmişti. Bayan schatt üzerinde iyice bir düşünecek... sonra da kocasıyla konuşacaktı, topluca herşeyi ödeyip bitirebilirler, ortada sorun filan kalmazdı o zaman. Ondine içten gelen bir bulantıyla renginin kül gibi attığını duyumsadı, bir an önce arkasını dönüp oradan uzaklaşmalıydı, yoksa oracıkta bayan schatt'ın suratının ortasına kusuverecekti.

GRİ BİR GÜN

Ezeli ve ebedi can sıkıntınızla kendinizi orada öyle bir yabancı gibi otururken buluyorsunuz yine... başınız bacaklarınızın arasında, kollarınızı dizleriniz üzerinde kavuşturmuşsunuz; sanki beyninizde tıpkı gel–git, gece–gündüz ya da yaz–kış gibi, 2 farklı kutup arasında dolaşan bir şeyler olduğuna dair tahammül sınırlarınızı zorlayan bir duygunun esirisiniz: gün geliyor evrilmekte olan –ki öyle diyorlar, dünyaya sırtınızı dönüyorsunuz, kaldı ki bu evrim sürecinin olsa olsa en fazla gökyüzündeki meleklerin gördüğü kadarını görüyorsunuz: yeri gelse ve dünyayı giderek daha iyi anlamaya başladığınızı düşünecek olsanız, bu farkındalığınızı küstahlıkla eşdeğer tutuyorsunuz, çünkü bu gri günde dünya bilinmeyen bir gezegen, kapıları sıkı sıkıya kapalı bir ev, ortasından çatlamış bir aynaya başkalaşmış oluyor... siz de insanlardan uzaklaştıkça uzaklaşıyorsunuz; nereye giderseniz gidin her yerde karşı karşıya kaldığınız cehalet, kötü niyet ve bencillik, hepsinden çok da aptalca anlaşmazlıklar sizi öldürmeye yetebilir çünkü... hal böyleyken neredeyse: kalabalıklara karışmak, insanlarla düşüp kalkmak ağır bir külfetten ötesini getirmiyor, diye düşünmeye koyuluyorsunuz... bununla birlikte, nasıl oluyorsa oluyor ama en ufak bir sebat belirtisinden yoksun çalışmalarınızdan da uzaklaşıyor, kendi kendinizi alıkoyuyorsunuz... kaleme döktüğünüz her şeyi bütünüyle işe yaramaz buluyorsunuz, çünkü karınız ve çocuğunuz sizi yazılarınızla baş başa bırakıp uyumaya gittiler, hoş onlar uyusalar bile bu bütünün... yani işte şu evrim sürecinin hâlâ birer parçası olarak kalıyorlar... siz bunalıklı

halinizi kâğıda dökerken veyahut başınızı yere doğru eğmiş bunu düşünürken. Ve bir sonraki gün herkesle ve her şeyle iç içe oluveriyorsunuz yeniden, çünkü bıçak kemiğe dayanmış oluyor ve siz kendi kendinizden fazlasına gereksinim duyuyor, her ne kadar ferasetli olsalar da tinsel düşüncelerinizin artık size yetmediği bir noktaya geliyorsunuz... ve çalışmalarınız, o en ufak sebat belirtisi göstermeden ortaya koyduğunuz çalışmalarınız burnunuzda tütüyor, lambanın yumuşak sesi tökezleyen kaleminizin üzerinde uğuldarken. Dolayısıyla bu akşam, bunaltıcı bir günün, yo hayır, gri bir günün akşamı, hiçbir şey yapmadan, oturup kaldığınız bir günün akşamı, oysa hep dersiniz hiçbir şey yapmadan öyle boş boş oturmak insana hiç iyi gelmez diye, neden, çünkü yıldızlardan atomlara varana dek evrende ne varsa devinim halindedir, Eşyanın tabiatını, Yaşamın anlamını idrak etmek istiyorsanız siz de hareket etmelisiniz. Küçük bahçenizden, gök delinmişçesine yağan bir yağmurun bastırdığını duyuyorsunuz, o yüzden içeriye sığınmak için kapalı sokak kapısının önünde bekleyen birilerinin zili çalışı sevindiriyor sizi. Ter–muren’in uzağında kalan eenighem’e gitmek üzere yola çıkan, daha yarım saatlik de yolu olan ressam tippetotje kapıdaki... lambayı biraz kısıyor: ben de sizinle geleceğim, diyorsunuz ona. Ve bardaktan boşanırcasına yağmakta olan ve burnunuzdan aşağı oluk oluk akan yağmur sularını ağzınızla öteye fışkırtıyor, sonra mutsuzluğunuzu rüzgâra haykırıyorsunuz: neyim var benim bilmiyorum, bir şeyim varmış gibi de hissetmiyorum. Herhalde böyle giderse kahrolası bir budist olup çıkacağım, her şeye karşı öylesine kayıtsızım ki. Tippetotje de rüzgâra karşı haykırıyor– ter–muren’in ötesinde kalan eenighem’in o kaygan ve ıssız yollarında– ve diyor ki: sizin yaşlarınızda böyle hissetmeniz son derece doğal, turalım ki siz şimdi 30’lu yaşlarınızdasınız, gençliğinizde bu yaşlara geldiğinizde elde etmeyi düşlediklerinize bugün az çok sahip olabildiniz, dahası her şeyin ötesinde belirgin bir iç huzursuzluk duymanız da normal, zira kanınız öyle eskisi gibi kaynamıyor, görünen o ki geldiğiniz bu dönüm noktasında, kanınızı eskisi gibi coşturmak için mantığınızı devreye sokmanız gerekecek.

Oysa siz ona hak verip vermemekte kararsız kalmakta, biraz tahsil görmeye, araştırıp incelemeye vakit –vakit ve para – ayırıp ayırmamak gerektiği arasında bocalamaktasınız: dahası klişe ve olağan bir takım şeyler dışında bilinmesi gereken onca şey arasında ne biliyorsunuz ki?... goethe de demiş ya zaten... ha ha, goethe ve boon... işte goethe’nin de dediği gibi: salt istidatlı olmak yetmez, zira onun doğal

akışını sürdürebilmesi için para da olmalıdır. Buradan hareketle bu gri gün için varılacak sonuç şu: dünyayla, insan kalabalığıyla ve çalışmalarıyla iç içe oluyor, sonra herşeyi daha iyi anlamanıza yarayacak vakit ve paradan yoksun oluşunuz yeniden aklınıza düşünce, dünyaya, insan kalabalığına ve çalışmalarınıza sırt çeviriyorsunuz.

HAZİNESİ OLMAYAN BİR SCHATT²⁸

Eve dönerken, parayı bir anlığına bile olsun dert etmediği geldi *ondine*'nin aklına, dahası kasabaya inmek isteyişinin nedeni *şapel yolu*'na çıkıp şöyle bir dolaşmaktan öte başka bir şey değildi... evet, hakikat tüm çıplaklığıyla ortadaydı işte, *schattların* şu sümüklü oğullarını görmektir asıl derdi. Tavan arasında anlattıkları salt bir çuval dolusu yalandan ibaret değildi ya, allah saklasın, hayır, alabil-diğine dürüstçe konuşmuştu, sonuçta içinden geldiği gibi oturup ko-nuştuğu ilk erkekti o, dahası konuştuğu heyecanlanan, yüzüne renk gelen *ondine*'yi o da can kulağıyla dinlemiş, öyle oynamaya filan yeltenmemişti. O güne kadar hiç kimsenin oturup da dinlemeye cesaret edemediği aptalca hayallerini ve düşüncelerini bütünü bütününe ona anlatmadan tavan arasından öyle kaçıp gittiği için şimdi kendine kızıyordu... zaten hep bir burukluk duyardı yüreğinde bir kadının da aklı olduğu gerçeğini bir erkek kabullenmeye yanaşmıyor diye. Ya-tağa yattığında o çelimsiz, silik, saç baş karışık oğlanı düşündü: o bir *schatt*, bir hazine dedi kendi kendine: hazinesi olmayan bir *schatt* ama diyerek yaptığı bu sözcük oyununa güldü bu kez kendi kendine ... Onu yeniden görebilmek için bir bahane arandı. Ne var ki, erte-si sabah bir mide bulantısıyla, hayatta ne var ne yok, her şeye karşı duyduğu bir tiksintiyle uyandı uykusundan... şu ter-muren ve hemen yakınındaki şu kasaba, gücü ellerinde bulunduranlar tarafından boy-nuna geçirilmiş bir ilmekti... daha sakalları bile terlememiş oğlanın tekiyle evlenmeyi aklından geçiriyordu geçirmesine ama gençliğinin hayalleri, o kıyasıyla mücadele etme arzusu nereye yitip gitmişlerdi şimdi? Güneş şemsiyesini alıp, altın bileziğini bileğine taktı, sonra da *vapeur*'e, ben *brüksel*'e gidiyorum, öğle yemeğinde *paparayı* fazlaca

pişirmene gerek yok, dedi... ve cebinde kuzinleri maria'nın adresiyle bindi trene. Brüksel'e daha önce hiç gitmediğinden gördükleriyle şaşkına dönmüştü... caddelerde öylesine dolaşmış, adres sormak üzere büyük mağazalara girdiğinde insanlar onu acıyan bakışlarla süzmüşlerdi: kuzini maria ormanın kıyısında bir adreste oturuyordu, bindiği dolambaçlı sokakların birinden girip ötekenden çıkan tramvay yol aldıkça brüksel'in kendisi için fazlasıyla büyük olduğunu anlamıştı ondine, burada kalacak olsa, zirveye yükselmek için devlere karşı bir savaş vermek zorunda kalacağına hiç kuşku yoktu... bu insanüstü mücadelenin içinde kendini çok geçmeden saçları ağarmış, yaşlanıp çökmüş bulacağına da... yaşlanmış, saçları ağarmış bir ondine ne işe yarardı ki? Hayır, genç ve diri kalmalıydı, bileğinde altın bileziği ve saçlarında kurdeleleriyle.

ARİADNE'NİN İPLİĞİ

Kötü havanın tüm göstergeleri işte oradalar; küçük bahçenizde-ki sonbahar bitkileri çiçeğe durmaktalar...yaşama dair herşeyde olduğunca sonsuza değin uzanan bir başkalaşma süreci bu: 2 fabrikalı kasabanın tek kitapçı dükkânının vitrininde bile başköşede duran, değişen ayların o değişen başarılı kitapları; her ay başarılı olmuş yeni bir kitap sergileniyor aynı vitrinde: çanlar kimin için çalıyorsa; rüzgâr kimi peşinden kovalıyorsa: kehribar sarısı ve sonra paramparça... ay sona erdikten sonra vitrinin baş köşesinde, eskisinin yerini, başarılı olmuş yepyeni bir kitap alıyor, dolayısıyla içeriye girip de eskisini sormaya kalkmayın: o kitaptan elimizde hiç kalmadı bayım, zaten artık kimse tek kelime etmiyor o kitap hakkında bayım, sizin için Bu ayın başarılı kitabını paketleme mi ister misiniz, bayım? Böylece Bu ayın başarılı kitabı kolunuzun altında dokuma fabrikasının ötesinde kalan 1.pislik yuvalarının oraya doğru yürüyorsunuz, yolunuzun üzerinde, şu öğrenci hastaruh çıkıyor karşınıza, çıkmayla da kalmıyor, kusuveriyor öfkesini apansız: kendi hesabıma konuşacak olursam eğer, diyor, sizin şu salt sanat ve kitaplara gösterdiğiniz coşkunluk, doğrusu beni hiç alakadar etmiyor, zira bu salt kitabı Kitap olarak gören o ender kişilere özgü bir coşkunluk: turalım ki, bütün kitaplar yeryüzünden silinip gittiler, o vakit söyler misiniz bütün kitaplar gitmiş olsa bile kalır mı sizce kıymeti tek

bir kitabın? Negativizme karşı ne kadar direnirseniz direnin, –anlıyorsunuz ya aslında bu hiç de kulağa geldiği kadar absürt değil: varsaysanıza bir, bütün kitaplar olduğu gibi birdenbire yok oluverdiler, kim bir şeylerin eksilip de ellerinden kayıp gittiğini fark edecektir, şu kitabı Kitap olarak gören ender kişiler dışında? ... geride kalanlar ancak çok sonraları anlayacaktır devridaim eden bir şeylerin ortadan yitip gittiğini... ve bu neydi ki acaba diye kafa patlatacaklardır... ah evet, tamam, kitaplar olmasın sakın? Öğrenci hastaruh kustukça kusuyor düş kırıklıklarını, öfkesini ve diyor ki: şöyle bir çevirsenize sayfaları, sonra da iyice bakıp, inceleyin ve görün bakalım, hollanda'yı, çekoslovakya'yı ve kongo'yu ziyaret etsinler diye kimlerin çağrıldığını, yeni tesis edilen brüksel-kahire hava hattını görsünler diye göreve çağrılanların kimler olduğunu, kimlerin yugoslavya yahut kanada yolculuklarına çıktığını: bunlar gazeteciler, parlamenterler, bakanlar, varsilerkçiler ve iktisatçılardan oluşan zevattır. Ve siz öğrenci hastaruhun ağzından, bir ağıt tutturmuşçasına dökülen, sözlere cevaben: ve hiçbir zaman, hiçbir zaman bir yazar olmaz yanlarında, diyorsunuz. Öğrenci hastaruh derin bir iç çekerek tutturduğu ağıta devam ediyor: gazeteciler yeni bir hava hattının tesis edildiğini okuyucularına duyurabilirler, parlamenterler, kongo'da asayişin sağlandığından emin olmalıdırlar. Onun sözünü keserek: oysa yazarlar öyle değildir... yani yazarlar hiçbir şeyden haberdar edilmeseler de olur, onlar alengirli sözcükler bulup, oturdukları yerden Hiçbir şey hakkında yazmalıdırlar çünkü. Ayın başarılı kitabını kendi kolunuzun altından çıkarıp, öğrenci hastaruhun kolunun altına sokuşturuyor ve şöyle diyorsunuz: yazar her ne kadar kendi kendini yiyip dursa da, bir şekilde yolunu bulup gazeteci, parlamenter, iktisatçı ... olabiliyor, gelgelelim ne yaparsa yapsın şu varsilerkçilerden ya da bakanlardan...²⁹ ... olamıyor ve şu nankör görevi yani Yazmayı kendi sırtına yükleyip başarılı bir sonuca varmak için uğraşıp didiniyor.

29 Vaktiyle kendini farklı göstererek yazar olduğu izlenimini uyandırmaya çabalayan genel sekreter *de la dirondijne* burada hariç tutulmuştur... nedir ki, söylenildiği üzere kendisi bir yazar değildir... kendini farklı göstermeye çalıştığıyla kalmıştır, hepsi bu.

Not: bu dipnot öğrenci hastaruha ait değildir... hoş yazarın kendisine, yani boone'ye de ait değildir... öylesine kendiliğinden peydahlanıvermiştir işte.

PYGMALİON

Öğrenci hastaruh kolunun altına sokuşturulmuş başarılı kitapla yoluna koyuluyor ve çok geçmeden 1.pislik yuvalarının ötesinde gözden yitiyor... ne yani halloldu mu herşey böylelikle? ... hayır, hiçbir şeyin hallolduğu filan yok: siz, yazar boone olarak zamanınızı ve dünyanızı yeniden biçimlendirmeye kararlısınız, her ne kadar kimse bunu sizden istemediyse de ... kitabı Kitap olarak gören o ender kişiler de gerçi sizin arzuladığınız ne varsa tam tersini sunmaya teşneler. Yalnız bu son sözler ağzınızdan dökülürken, şöyle bir etrafı kolaçan edip, duyan birileri oldu mu acaba diye merak ediyorsunuz... neyse ki öyle bir şey yok... zira sunmak, kâr aracı yapma, kazanç haline getirme üzerine ticari bir terim; üstelik, gezgin satıcı jaspers size bir şeyler satmaya çalıştığında sıklıkla kullanır bu terimi. Öyle olsa bile, boone olarak yarattığınızı, yine boone olarak yeniden biçimlendirebilirsiniz siz... sözgelimi... dünyayı, zamanı yahut sonsuzluğu... siz kendi Düşünü biçimlendirip yaşama başkalaştıran o ezeli Pygmalion olarak kalıyorsunuz ... nedir ki, yukarıda bahsi geçen tüm o koşullar gereğince yaşama başkalaştırdığınız kendi Düşünüze aşık olma şansından yoksunuz, zira Düşünüzü bir kere biçimlendirmeye görün, çok sürmez, onu derhal topluma sunmak zorunda kalırsınız... ve bugünün toplumu gibi bir toplumda yaşadığınızdan, düşünüzü en yüksek ücreti ödeyene sunmak zorundasınız. Bunun ne denli çirkin olduğunu siz iyi biliyorsunuz boone, hatta çirkin olmakla kalmadığını, tiksindirici olduğunu da... siz daha iyisini de biliyorsunuz ya... Elinizden ne gelir ki. Bırakın da gerçekçi olup, şunları ekleyeyim: hayatta kalmak için yazmak, daha fazla yazmak... elzemdir.

Bunları düşünürken yolda ressam tippetotje'yle karşılaşp soruyorsunuz ona: tippetotje şu düşüncelerim size neler düşündürüyor? Başını sallayarak yanıt veriyor ressam tippetotje: şunları söylememe izin verin; aslına bakarsanız kendi Düşünüze aşık olmak, haddi zatında, olumsuz bir şeydir... şu yaşlı lucas cranach'ı ... tuvaline yansıttığı şu figürü hatırlar mısınız: *hani şu sinsi bakışları insanın içine işleyen, hokka gibi bir burnu, hafif çıkık bir alnı olan genç kızı –benim hem ondineke'de, hem de iğreti duran jeannine'mde aradığım çocuk, kız, kadın odur işte– insancadır çıplaklığı, çoğun, başta geniş kenarlı bir şapka, boyunda uçuşan siyah bir kurdele vardır... ben de, ressam tippetotje olarak, ona iğreti duran jeannine'm adını verdim, oysa lucas*

cranach cennetteki hava yahut paris'in çilesi der ona... ne ki, özünde mitolojiyle hiçbir surette ilintili değildir: cranach insana başkalaştırdığı düşünce duyduğu aşkla yanıp kavrulmuştur... peki bugün sanat tarihinde neler söylüyoruz ona dair, yani profesörler? yalnızca şunu: bu mitolojik nü o körpe ve savruk masumiyetinde müphem bir rokoko sapkınlığı taşımaktadır... bir de şunu söylerler: daha sonraki yapıtları seri reproduksiyon için uygun daha az heyecan uyandıran eserler kategorisinde sınıflandırılabilir.

Oh diyor ve susuyorsunuz... siz, yazar boone susuyorsunuz... zira şu yaşlı lucas cranach ve pygmalion gibi kendi düşünüşe sevdalanıyorsunuz diye ayıplıyorlar sizi ... ve kendinizdesiniz, düşünüşü en yüksek ücreti verene sunacaksınız diye de ayıplıyorlar... kaldı ki, hangi toplumsal, ekonomik, finansal koşullar altında işinizi yaptığınıza dair ağızlarını açıp da tek bir söz söylemiyorlar.

MESLEK

Küçük pros odadan içeriye dalıveriyor, ağzında bir tahta parçası üzerine atılmış bir çentiğin sertliği ve hoyratlığı var: siz, diyor, yani yazar, kendinize öyle bir meslek seçmişsiniz ki, ne doğru dürüst bir meslekten... ne de bir bilim dalından sayılıyor... buna karşın siyaset öyle mi ya, siyaset üniversitelerde okutulmakta olan bir meslekten, bir bilim dalından sayılıyor, hem de epeydir... siyaset bilimi adı altında... peki nedir bunun anlamı? bunun anlamı para babası kodamanların oğullarının üniversiteye gidebilmeleri, parayı bulup zengin olacakları mesleklerden birini seçerek, doktor, avukat ya da sosyalist bir bakan çıkacak olmalarıdır. Bütün bunları söyledikten sonra sırta kadem basıyor küçük pros, söyleyeceklerini söylediği ve sizin anlatacaklarınızı işitmek istemediği için

BENDE EKSİK OLAN BİR ŞEYLER VAR

Orman kıyısındaki mahalleye varmamıza daha çok var mı diye 3 kez üst üste sordu ondine... en nihayetinde durdu tramvay, burası son duraktı, kolunu ileriye doğru uzatan şoför, belli belirsiz uzaktan görünen çamur içinde bir kenar mahalleye işaret etti: bir şapel yolu, bir hemzemin geçit ve uzayıp giden duvarlarıyla labor dokuma fabrikası... hayır, burası dokuma fabrikası labor değildi, ne garipti doğrusu, burası f.f.f. yani forestoise belediyesine bağlı forestoise fabrika filature idi. Çamurlara bata çıka yola koyuldu, ünü duyulmuş büyük işyerini ararken üstü üste iki kere küçük bir pastanenin önünden geçti... derken çenesinin altındaki guatrı büyük bir haz almışça kıpırdadı: alt tarafı küçük bir pastaneymiş işte, dedi neşeyle kendi kendine... şunun şurasında, tezgah arkasında bekleyip, ellerinde 10 santimleriyle dükkandan içeriye girip yarım franklık kek isteyen çocuklara kibarca davranmak zorunda olan alt orta sınıftan bir kadıncağız işte, hepsi bu. Alev alev parlayan gözlerle daldı dükkândan içeriye. Şaşkınlıktan donup kalmışlardı karşısında, onu hiç beklemeyişleri bir tarafa, ne ona ikram edebilecek yiyecekleri ne de –geceyi tavan arasına açılan kapağın bitişiğinde soğuk ve rutubetli bir köşedeki yataкта valeer ile geçirmediği sürece– onu yatırabilecek yerleri vardı. Ondine tüm bunlara razıydı...etekleri zil çalıyordu... o gün yüreğini sızlatan tek şey onları öyle mutlu görmek olmuştu, sağa sola neşe içinde gülücükler saçan çocuğun 5 parmağı da yerli yerindeydi. Ondine'nin soru yağmuruna tuttuğu valeer neredeyse hemen hiç yanıt vermiyordu sorularına, o daracık yatağın içinde... ölesiye yorgundu, tüm günü şeker çuvallarını taşıyarak geçirdiğinden hemen uykuya dalıvermişti... başucunda bir çiviye astığı eski püskü ceketi ve delik deşik pantolonuyla onun burada da, tıpkı ter–muren'de olduğu gibi pejmürde kılıklı bir dilenci olduğunu görmek ondine'ye iyi gelmişti... parmağı ise –sanki başka türlü mü mümkünmüş gibi– yine sarğılıydı. Ondine'nin tahammül edemediği bir şeyler vardı valeer'de: o tüm yorgunluğuna ve hırpaniliğine rağmen mutlu görünüyordu. Ve ertesi sabah ondine şu şeker meselesi nedir diye sorduğunda, kuzin maria, ellerine geçen 1000 frank sayesinde işlerini genişletme fırsatı bulduklarını ve ucuza kapattıkları şekeri gidip hemen nasıl satın aldıklarını anlata anlata bitirememişti. Ondine bunun üzerine, kendi evlerinde binlerce frank olduğunu, yeni işçi konutları inşa etmek

üzere yeni bir sözleşmeye imza attıklarını ve schatt adında biriyle evlenmek üzere olduğunu anlattı... hali vakti de ismi gibi yerindeydi doğrusu; gerçi ondine kendi gözleriyle görmüştü pastanede işlerin nasıl yolunda gittiğini; belli ki yardıma da ihtiyaçları yoktu ama eğer kuzinlerinin 10.000 franka ihtiyacı varsa, bunu hiç çekinmeden söylemesi yeterdi. Onları pohpohlarken bir taraftan da şirretleşiyordu: trendeyken, kendisini tavlamaya çalışan bir adam çıkmıştı karşısına, ama o kadar kolay değildi, böyle bir şeyin olmasına izin vermemişti, el değmemiş olarak girecekti kilisede dünya evine: ondine kız oğlan kız binecekti evlilik sandalına... ha bir de, diye kahkahalarla gülmeye başladı büyük mağazalardan birine girip kuzinlerinin adresini sorduğunu hatırlayınca: şu yeni caddelerden birinde oturuyorsun sanmıştım seni. Kuzin maria, elleri kucağında öylece dinliyor, onunla birlikte o da kahkahalar atıyordu, o denli aptaldı yani. Ondine öfkeden köpürüyordu, uydurduğu onca şeyle birlikte bonbon şekerinin suratına karşı söyledikleri de gerisingeriye tepmiş, ses getirmemişti işte: adam ona kafasını çevirip de bakmıyordu bile, şekerin başında durmuş hararetle hesap yapmaya koyulmuştu. Güneş semsiyesini alıp orayı terk etti, yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu, daha brüksel'e gelmeden çamur içinde kalmıştı... derken trene binmesi gerekti... dokunsalar ağlayıverecekti... bende eksik olan bir şeyler var, dedi kendi kendine. Herkesin tutunacak bir dalı var, bir benim yok. Şu ötedeki papaza bak, eteklerini tutmuş trene yetişeceğim diye nasıl da koşturuyor öyle... giderse gitsin tren, umurumdaki sanki, ben de bir sonrakine biniveririm. Tüm insanların değimsiz ve budala olduklarını geçirdi içinden sonra: kondüktörün ve istasyon şefinin de; öyle ki kendini orada hiç düşünmeden trenin altına atabilirdi.

BEKLENMEDİK TERSİNE YOLCULUK: REALİST NİHİLİZMDEN NİHİLİST REALİZME DOĞRU

Bakanlıktan mösyö colson'un elinde büyükçe bir gazete kupürü var... alabildiğine ciddi ve merasimli bir hareketle dosyasına yerleştirmeye hazırlanıyor kupürü... fakat, sizi içeriğinden haberdar etmeden önce, söyleyeceklerini hiç çekinmesiz, içinden geldiğince ifa-

de etmek istiyor: bize anlattığınız kadarıyla *her ne kadar ondine'nin orman kıyısındaki mahalleye kuzini maria'yı görmeye gitmesi ve hikâyenin belki de en ilgi çeken noktası, her ne kadar, onun dönüş yolundaki haletiruhiyesi olsa da... bu duygunun, açığa vurduğu ötekilerle benzeşmediği düşüncesindeyim ben: 'bende eksik olan bir şeyler var' değişine bilhassa... elbette önemli olan sizin kendi görüşünüz, ama gene de, valeer ve bir zamanlar delicesine aşık olduğu kuzini arasındaki ilişki bir nebze daha açımlansın, daha önce edebiyata gönül vermiş biri olarak betimlediğiniz bonbon şekeri hakkında da daha fazla malumat verilsin isterdim.* Handiyse suçlarmışçasına söylediği bu sözlerden sonra mösyö colson olanca dikkatini yeniden gazete kupürüne yönlendirip, konuşmasını sürdürüyor: âlâ, birader, paşa gönlünüzün istediğince hareket edin siz, yalnız bırakın da şu son öyküye, pygmalion'a biraz değineyim, değinirken de, yazarlarla hiçbir biçimde ilintili olmayan işlerle uğraşan şu varsılerkçilerle bakanların bilmesi gereken birkaç şeyden de söz edeyim:

Toplumun yanlış algısı yüzünden toplumsal hareketlere önyargıyla bakmak Erkin el değiştirmesi sürecinde hep sıkıntılar yaratmıştır: sosyalistler, kendi özgün girişimleri sonuç vermediğinde bir bahane olarak hep bu savı öne sürmüşlerdir: savaş, işgal ve kıtlık yüzünden paris komününün sonu gelmiştir... weimar cumhuriyeti versailles yüzünden kendini ekonomik olduğu kadar psikolojik bir buhranın göbeğinde bulmuş, çok geçmeden çökmüştür... öte yandan sovyet sistemi avrupa'nın en geri kalmış ülkesinde test edilmiştir. Bu argüman, bana öyle geliyor ki, arabayı atların önüne koşmakla benzeşmektedir, zira hiç kimse yönetici elit kesimin öyle kendiliğinden iktidardan el etek çekmesini beklememez, benzer şekilde hiç kimse, herşey güllük gülistanlık sürüp gittiği müddetçe, kitlelerin radikal propagandalar peşinden gitmesini de beklememez: kökten, herkesi kucaklayan devrimsel bir hareket gereklidir... başka bir ifadeyle, büyük bir felaket tehdidiyle burun buruna gelmelidir. Dolayısıyla sosyalist hareket olağan akışında devlet modelinin az çok hastalıklı addedilecek mirasını devralmış olur ve buradan hareketle Yanlış bir memlekette Yanlış bir zamanda erki ele geçirir. Bir sonraki etken de burada devreye giriyor: her yönetsel yapının, nesnel önkoşulların hudutları içerisinde, öznel özgürlük değerinin biçimlendiği, belli hareket alanları vardır: erki elinde tutan bu yönetsel yapıyı, daha fazla konut, daha fazla yakacak kömür ya da gıda sağlamadığı için hiç kimse suçlamaya kalkışamaz. Halk sosyalizmden harikalar yaratmasını bek-

lemez, fakat onun tarafından coşkunluğa taşınmak, Yeni açılan çıkırın başladığı kereden haberdar edilmek özlemindedir. Bununla birlikte hükümetlerin, işçileri bütünüyle yok saydığı da olmuştur: sözcügelimi 1 ocak 1947 tarihinde, ingiltere'nin, neredeyse yarım asırlık bir sosyal ajitasyon sonrasında, kömür madenlerini devletleştirmesini ele alalım... insanların yedikleri darbelerle sindirilmeleri, hitler ve mussolini için kim bilir nasıl eğlenceli bir gösteri olmuştur! Bu sarsıcı olayı sine-mada dünya haberlerini veren filmde seyretmişim: tabi gazlar ve enerji bakanının alçakgönüllü döşenmiş ofisinde cereyan etmişti olay, dahası en az refah komitesinin devlet yetiştirme yurduna düzenlediği yıllık ziyaretler kadar da heyecan vericiydi. Şu da var ki, belki benim sosyalist harekete dair görüşlerim yarım asır öncesinin görüşleridir; belki de modern devrimin mottosu da aslında 'alışageldiği gibi emek' olmalıdır. Bu reformist yol Bu memleket için tek çözümdür yine de... ve ortodoks ilkelere göre tertip edilen bir devrimle bir felakete sürüklenmelidirler; herşey yolunda gider ve işçi hükümeti iktidarı elinde tutarsa, o ülkenin sosyal ve ekonomik yapısını sessizlik içinde büyük bir değişime uğratabacaklardır. Şu da var elbette, işçi hükümeti ancak ve ancak halkın kalbinde taht kurarsa iktidarda kalıcı olabilir. İnsanlar işçi partisini seçmişlerdir zira muhafazakar tory partisinden artık illallah demişlerdir. 3 yıllık iktidarlarında, kendilerine kök söktürdüklerinden, aynı stalinizmde olduğu gibi negatif gerekçeleri ortaya çıkan halk, tory'yi de geldiği yere gerisingeri göndermiştir. Şu durumda diğer bir paradoks ise, işçi hareketinin öncü oluşumunun, sendikaları bir blok halinde sıkı sıkıya kendisine bağlamış olmasıdır, geleceğe dair en ölümcül problem işte budur: neredeyse matematiksel bir kusursuzlukla devletleştirme politikasının kaydettiği ilerleme ve ekonomik planlamalarla, sendikalara, geçen zamanla birlikte, yarı yönetsel ve kurumsal işlevler kazandırılacak, buradan hareketle kendi bürokrasisiyle işçi kitleleri arasında uçurum giderek genişleyecektir. Sendikaların tek fonksiyonlu olduğu, diğer bir deyişle, salt işverenle işçi arasında arabuluculuk ettiği günler çok gerilerde şimdi: kulağa pravda'nın attığı manşetlerinden biri gibi geldiği söylenebilir... oysa ben bu sözleri emekçilerin haftalık dergisi tribün'den alıntılıyorum. Eğer devlet en büyük işveren olur, sendikalar da devlet bürokrasisinin yabana atılmayacak bir kısmını oluşturlarsa, bunu yaparak, işçi sınıfının en önemli enstrümanlarından birini çekip alırken, kendileri tiranlığın enstrümanları haline gelmiş olacaklardır. İşte bugünkü rusya'nın içinde bulunduğu durum böyle, başka bir de-

yişle, oradaki işçi sınıfı bundan 150 yıl önce olduğundan daha çaresiz:
İŞÇİ DEVLETİNDE İŞÇİYİ KİM KORUYACAK?

Bakanlıktan mösyö colson gazete kupürünü dosyasına yerleştiriyor, yerleştirirken de: aslında bu sözler benim değil, hay allah kimindi yahu... tüh, ismi kesip atmışım... hay aksi!

BURUK, FAZLASIYLA BURUK

Ondine eve gelir gelmez, oscar'ı aramak üzere dışarıya çıktı yeniden. Villanın önünde önce bir aşağı bir yukarıya yürüdü, ortada kimsecikleri göremeyince gidip zili çalarak parayı istedi... oscar onu kapıdan uğurlarken koridorda ondine ondan o akşam ter-muren'e, hemzemin geçidin arka taraflarına gelmesini istedi. Pencerenin önünde, oturduğu yerden dışarıyı seyrederek beklemeye koyuldu... sonunda göründü uzaktan oscar, koyun gibi yürüyordu, bir parça ağır aksak adımlarla... ne ondine'lerin evine doğru, ne de sağa sola bakıyordu, yalpalayarak dosdoğru ilerliyordu... oscar pencerenin önünden geçerken, onun ayakkabılarının yeni pençelenmiş olduğunu fark etti ondine. Apansız bir korku sarmıştı içini, zira onun birilerine gülünç, değimsiz ve acınası bulmadan baktığı görülmüş şey değildi. Onun ardı sıra yola koyuldu, katırtırnaklarının oraya gelinceye kadar tren rayları boyunca birlikte yürüdüler... katırtırnakları daha çiçeğe durmamıştı: aylardan ekim olduğundan dirimsiz kapkara çalılıklardı, o kadar... kendisini, bir kelimesine bile inanmadığı şeyleri anlatırken buldu: sözümona trene binmişti, bir başına ve papazın teki kendisini taciz etmeye yeltenmişti... ama o oscar'ı düşünmüştü... onun o harikulade ruhunu ve onunla birlikte baştan başa yenilenip, bambaşka olacak kendi hayatını. Tinsel bir şeylerin arayışına girmişti ondine. Oscar çaresizce bakıyordu ona... havanın serin oluşuna rağmen, su gibi terliyordu... o an kendi kulaklarıyla duydukları öylesine gerçek dışıydı ki, çünkü o, tavan arasındaki çıplak odasının içinde bir parça taşın yanı başında öylece oturup düş kurmaktan öteye bir şey bilmiyordu; hayatın ne demek olduğunu da. Villaya taşınmalarının üzerinden çok geçmemiş, annesi onu lamba için bir şişe parafın almaya yollamıştı, oysa o koltuğunun altına sıkıştırdığı boş şişeyle ağlayacak hale gelmişti, açık bir dükkân ararken. Ararken mi? An-

lam veremediği şey işte kesinlikle buydu, yani insanın hayatta hep bir şeylerin arayışında olması gerektiği. Ondine onun 20 yaşında olduğunu öğrenince gülmeden edemedi, oysa onun henüz 16 yaşında olduğunu düşünmüştü. Ve bir kez olsun kendi başına sokağa çıkmadın mı yani? diye sordu. İşte içindeki şeytan boynuzlarını göstermeye başlamıştı bile, onu bir an evvel ağlayarak eve yollamaya teşne, kaşınmaya başlayan o boynuzlarını. Oysa oscar, nedense, taşından söz etmeye başlamıştı, biraz tedirgindi zira dayanamaz ondine buna da güler diye düşünmekteydi: ne yontmam gerektiğini biliyorum ben artık, dedi, sizin bir büstünüz olacak yontacağım. Duyduklarıyla duyulanmıştı ondine. Dirimsiz çalılıkların dibinde otururlarken, oscar onun karakalem bir portresini çizdi... ağzının kenarlarındaki çizgileri, gagamsı burnunu, aşırı yuvarlak, aşırı pürüzsüz gerdanını yok sayarak tatlı bir kızın suretini çizmişti. Belki tüm bunlara dikkat etmemişti, ya da belki önce çizmiş ama sonrasında yaşlıca bir kadına aşırı benzediğini düşünmüştü. Ondine bu eskizden kendini alamıyordu, kâğıdı katlayıp cebine koyarken, onun yontacağı taş için nasılsa yeni bir tanesini çizebileceğini söyledi, kâğıdı buruşturacağım diye ödü kopuyordu. Oscar kendi elinden çıkma bir şeylere karşı böylesine derinden minnet duyan başka bir insan daha tanımamıştı ömründe ve yüzünü belki yine tutar da öper diye ondine'ye doğru uzattı. Ondine güldü, oscar'ın yanağına ufacık bir öpücük kondurup, pek kuru sayılmayacak çayırıların üzerinde yüzünü gri gökyüzüne çevirerek hiç kıpırtısız öylece yattı. Ağlıyordu. Tüm o imkânsız şeyler geçip gidiyordu aklından birer birer: sosyalistlere karşı verdiği mücadele, artık İngiltere'de olan ve kim bilir hangi sefaletlere göğüs germek zorunda kalan bay brys... kilisede bay brys ekmek ve şarap ayinine katılmaktan men edildi diye şüphenin pençesine düşüp korkudan hastalık fonundan ayrılan ilk sosyalistleri, sonra da onların kademeli olarak fondan ayrılıp istasyon taraflarındaki toplantı salonuna birer birer korku içinde gerisingeriye dönüşlerini ve cehennem azabı korkusuyla daha iyi bir yaşam sürmek için besledikleri ümidi terazinin ayrı kefelelerine koyarak nasıl da ölçüp tarttıklarını geçirdi aklından... henüz bir kuruş bile ödemeyi beceremedikleri kereste deposunu, şimdi bu yüzden hapse atılıp atılmayacaklarını düşündü. Fakat bütün bunlar, zihnini allak bullak etmeye çalışan, sonradan akla gelen düşüncelerdi... düşünceleri asıl, vaktiyle helâ kuburunun içine attığı bebekteydi, zira yaşasaydı 3 yaşlarında, konuşmayı çoktan sökmüş bir çocuk ola-

çaktı şimdi. Kendini bedbaht hissediyor, kendisine hiç mi hiç benze-meyen bir kızın karakalem resminin çizili olduğu kâğıt parçasından ayıramıyordu bakışlarını ... ve birdenbire kollarını oscar'ın boynuna dolayarak kendisiyle evlenmesini istedi ondan.

SON MU?

İşte II. bölümün sonuna geldik: bugün bir parça güneş, yarın bir parça rüzgâr ve de bir parça yağmur... ya da, neydi bir daha söy-ler misiniz?... dönüp de pek öyle ardımıza bakacak gibi hissetmiyo-ruz bizler, zira tanrı bilir ya bir devam bölümü bile olmayabilir. Bizler, diyorsunuz... bakanlıktan mösyö colson defterine yeni notlar düşmek üzere ortadan kaybolmuştu ve sıkı bir çalışma temposuna girdiğinden uzun süredir de görünmüyordu, bir de gözlerine bir yorgunluktur bin-dirdi, lüzum hissetmediklerinin dışında hiçbir şeyi açıp da okuyamıyor şimdi. Ressam tippetotje ise hâlâ tervueren bulvarındaki o zengin in-sanların yanında... dahası resim sanatında yeni çığırlar açmaktan da çok uzak... tepkisiz ve soğuk. Ve johan janssens... johan janssens'in lafını bile açmayın!... artık bir mesleği, işi gücü, yiyecek ekmeği bile yok onun... gidip, 1.pislik yuvalarının oralarda, hayır sokağıyla refah sokağının kesiştiği köşede bulunduğu evlere işe giden şu yaşlı badana-cıdan kendisi için bir iş istedi. Şimdi üstünde beyaz işçi tulumu olduğu halde, elinde merdiveni, fırçaları ve kovalarıyla şapel yolu'nda dolaşı-yor, iş çıktı mı duvar boyamaya gidiyor... vaktiyle kültürel yaşamımızı kaleme alan zat şimdi duvar boyuyor. Peki ya siz?

Yani siz, boon?

Karınız içeriye giriyor ve başınız kollarınızın arasında yazı masası-nın üzerine dayanmış öylece dururken gelip sizi şaşırtıyor ve... uyuyor musunuz yoksa? diye soruyor... bunun üzerine siz de cevap veriyorsu-nuz: kahretsin ki, hayır, uyuduğum filan yok, ağlıyorum.

III. BÖLÜM

**dün bir parça güneş vardı,
bugün ise biraz daha rüzgâr,
yağmur ve çamur**

MADAM PROUST

Şapel yolu'na dair kitabımızın neden sonu olacaktı ki bu? diye soruyor şair–Badanacı johan janssens... çalışmaktan örselenmiş parmağı bandajlı... johan janssens, yoksa parmağınıza boya mı bu-
laştırdınız? diye soran bir içim su lucette'ye suratını ekşitiyor... sonra da çalıştığı saatleri kaydettiği bloknotunu cebinden çıkarıp sayfalarından okumaya koyuluyor:

bugün: dul bayan proust'un evinin ön cephesini boyadım, boyarken de duyduğum ve gördüğüm ne varsa hepsini not düştüm... ne ki, edebi bir yorum yapmaksızın alabildiğine doğrudan ve basitçe, niye uğraşayım ki? nasılsa gazetede yayımlanacak halleri yok ya... neyse işte, bugün bir evin ön cephesini boyadım, boyarken de duyduğum ve gördüğüm ne varsa hepsini not düştüm: karşıda duran kör adam yolun bu tarafına geçip yanıma geliyor ve boyadığım sathın meşe ağacından olup olmadığı, savaş öncesinden kalma fırçalar kullanıp kullanmadığım türünde sorular soruyor... aslına bakarsanız onun ilgisini nelerin *çekmediğini* yazmak çok daha kısa sürerdi... artık onun sorularına cevap vermeyi bıraktığımda ise, suratı handiyse benimkiyle bitişik olduğu halde bu kez de: badanacılar hâlâ buradalar mı? diye bağıyor. Derken, başka bir kör daha çıkageliyor, kör jean, ben de: aman dikkat et ahab, orada bir merdiven var, diyorum... sağ olası, diyor biraz kenara çekilirken... ve birinci kör bunu söyleyenin acıdaş ahabı jean olduğunu duyunca o yöne sesleniyor: selam jean, hayat nasıl gidiyor? Öteki kör yürüyerek geçerken: eh işte, gör... diye sesleniyor ve birdenbire kendisiyle konuşanın kim olduğunun ayırımına varıyor ve sürdürüyor konuşmasını: eh işte, duyduğun gibi ahab. Bir dakika sonra dul madam proust görünüyör köşeden, evine bakıyor. Kendi hayatından anlatmaya başlıyor: evini boyatmaya yetecek parayı kazanabilmek için nasıl temizliğe gittiğine, nasıl zengin evlerini silip süpürdüğüne getiriyor lafı –hatta o kadarına ki, evini güzelleştirmek için uğraşıp didinenlerin yevmiyesini ödesin diye kapısını çaldığınızda kapı nedense bir duvar oluveriyor– bir de bana kalkıp, şu insanlar, kanları nasıl da bozuk çıkıyor, diyor: bugün

herkesin tanıdığı bildiği işbirlikçilerin birinin evinden çıkan bir hanımı görmüş, o, yani madam proust da seslenmiş: günaydınlar olsun madam diye, salt işbirlikçinin evinden çıkarken gördüğünü kadın da anlasın istediğinden. Bana ayrıca kendi annesinin hayatında bir kez olsun bir otomobilin içinde bulunmadığını ve ölüm döşeginde defnedileceği yere bir otomobille götürülmek istediğini anlatıyor: hiç olmazsa böylelikle bir otomobilin içini görmüş olacağım. Ardından kendi vasiyetini çoktan hazırlayıp bir köşeye koyduğunu ve krematoryumda yakılmak istediğini vasiyetinde belirttiğini söylüyor... gerekli formaliteler halledildi, + vefat ettiğinde gönderilecek imzalı bir de telgraf da hazırdaymış. Gerekli formaliteler halledildiğinde öyle mutlu olmuştum ki, diye devam ediyor sözlerine, keşke bir an evvel ölssem, diye geçirdim içimden. Çünkü görüyorsunuz ya, çürümeye dolayısıyla kokmaya başlayan bir cesedin papaz tarafından üzerine kutsal su serpilerek gömülmesi fikrine hiç de sıcak bakmadığını söylüyor, hele bir de 1 gözleriyle ağlayıp, alın size, öldü gitti işte dercesine ötekiyle gülen ve öylece avara duran onca insan varsa... bu dünyadan ne zaman göçeceğimi bilmeyecekler, diyor, ben ölmüş olacağım, krematoryumun otomobili beni almaya gelmiş olacak; insanlar benimle artık yolda karşılaşmaz olduklarında renkleri kireç gibi atacak... ve merak edecekler: nereye gitti bu kadın? diye... ha ha!

Ha ha... johan janssens pat diye kapatıyor bloknottunu, sonra da gözlerini çalışmaktan örselenmiş bandaj sarılı parmağına diyor.

FAZLASIYLA GÜDÜK KALMIŞ BACAKLAR

Bakanlıktan mösyö colson diyor ki: şapel yolu adlı romanınızın her seferinde daha hoyratça sonlandırduğunuz her yeni bölümünde, nedense ben, kitabınızı bitirmeye hiç niyetiniz yokmuş gibi bir izlenime kapılıyorum... bu tıpkı, en sıradan, dolayısıyla ahlaksızlığı da had safhada bir vatandaşın, kendisine kafayı yedirecek ferasete sahip olmamasına karşın, şimdi kafayı yiyeceğim diye maval okuyuşuna yahut kendine canını kıydırtacak safdillikten yoksun olmasına karşın, yine de, kendimi öldüreceğim diye tutturmasını getiriyor akla... şapel yolu adlı romanınızda, birbirini ardışık takip eden bölümlerin başı nerede, sonu nerededir, artık kestiremez oldum, o kadarına ki, ne bu yeni başladığımız bölümde, ne de önceki bölümün son satırlarında, kendi

heykelini parçalayıp başkalarına sunduğunu yazdığınız karakterin bile, pygmalion mu yoksa yazarın kendisi, yani boone mi olduğunu artık bilemiyorum. Her neyse –konuşan hâlâ bakanlıktan mösyö colson– geçenlerde baronun teki hakkın rahmetine kavuşuyor, bunun üzerine kitapları da güzel sanatlar sarayında halka açık bir müzayedede satışa çıkarılıyor, müzayedede neler var dersiniz? hepi topu, deri ciltli, kokuşmaya yüz tutmuş, hanedan armalı asırlık almanaklarla, birkaç aile şeceresi, o kadar. Ne ki, müzayedenin başlamasına yakın koridorda bir aşağı bir yukarı yürüyen 3 beyefendi dikkatleri çekiyor, işte bunlar toulouse-lautrec'in –hani şu bacakları güdük kalmış dahi sanatçının– eserlerinin sergilendiği salona giriyorlar, derken, salon görevlisi yanlarına yaklaşp, giriş biletlerini görmek istediğini söylüyor, bunun üzerine beyler, bakışlarını duvarları süsleyen yapıtlara çevirerek, şaşkınlıkla soruyorlar: bunlar için para mı ödeyeceğiz yani... bunlar için ... vaktiyle dünyayı biraz olsun tanıyalım diye gözümüze gözümüze, hem de bedavaya, sokuşturulan bu afişleri görmek için üstüne bir de para bayılacağız, öyle mi? Fakat ben, yani bakanlıktan mösyö colson, yine de kopartılan yaygaraya kulak asmadan, önlerinden geçip girdim içeriye: muhteşem bir görüntü sergilemek arzusuyla yanıp tutuşan tüm o kabare güzellerini keşfettim, etekliklerinin altından görünen ipek çoraplarındaki delikleri gizlemeye uğraşan dansçı kızları, o büyük ağızlı şantözleri ve sanatçının o güdük bacaklı kendi portresini keşfettim... keşfetmekle kalmayıp, onun foyasını da meydana çıkardım: elindeki oyun kâğıtlarının arkasında, hayranlık uyandırıcı başka bir yeteneği daha vardı onun, yanlış kâğıdı oynarken şöyle düşünmekteydi: belki yüzyıllarca iftiharla sergilenecek eserler ortaya koyabilecek durumdayım, ama oturup onlar üzerinde çalışarak ter dökmeye hacet yok, posterler hazırlayıp, bunlardan, , üzerlerine çiziktirdiğim dansçı kızlardan hatırı sayılır paralar kazanırken ... her neyse, dünya artı ötesi artı şu dansçı kız...nasılsa her seferinde yeni baştan keşfedilecektir. Ve ben, yani bakanlıktan mösyö colson, eve, şapel yolu'na, romanımıza geri dönerken, yolda, defterime düştüğüm notlarla *sizin ondine hakkında yazdıklarınızın* aslında aynı kapıya çıktığını düşünmeden edemiyorum: bildiğimiz tek bir şey var, o da, sanatın bedenine bir kurşun saplayabilen yegane sanatçının vincent van gogh olduğu... düşünsenize, onun adı yüzyıllardır düşmüyor dillerden... bir de şu var tabii, hem toulouse-lautrec'in, hem de yazar boone'nin aynı potansiyele sahip olduğunu biliyoruz belki, ancak, bu düşün peşinden gitmeye yetmiyor onların o güdük kalmış bacakları.

Parmağınızı ona doğru uzatıp, şöyle diyorsunuz: fakat bir şey daha var, bakanlıktan mösyö colson, unuttuğunuz bir şey: ben burada, bu ekim ayında, sobanın başında oturup, en olağanüstü şeyleri, en parlak fikirleri düşünmeye koyulabilirim, ne ki, önce bir imge arayışına girmem gerekir ki, bunları gerektiğinde ifade edebileyim... hoş o imgeyi bulduğumda ise çok sürmez, sevdalanırım... ha ha, anlayacağınız yine şu pygmalion meselesi işte... gelgelelim baştaki o parlak fikirler de zihnimden uçar giderler: aklım yerinde değildir artık, onları unuttum gitti diye: kendi imgem belki dahiyanedir, ancak işte bacaklarım, onlar fazlasıyla güdük kalmaktadır hep.

BİR BADANACININ SAAT TARİFESİ

Aslında, ben size bir yalan söyledim, diyor şair–Badanacı johan janssens... yazdıklarım herhangi bir edebi yorum katmadığıma dair hani... anlıyorsunuz ya kalem kıvraklığı bu gazeteci eskisinin kanında dolaşmakta hâlâ... dahası ben utanç duyuyorum bundan ... o yüzden bırakın da bloknótuma düştüğüm notları asıl haliyle baştan başlayarak tekrar okuyayım:

pazartesi 28'i ya da 29'u, kör adamın evinin dış cephesini boyadım, babanın oturduğu yerde 7 saattir ağızından salyalar akıtiyormuş gibi bir hali var, üstüne üstlük şimdiye dek gözünden de tam 3 kere ameliyat olmuş... üzerlerine perdeler iniyormuş... oğlu ise 30 yaşında ve kör; onu okuldan hatırlıyorum: sanırım eskiden sizi okulda görürdüm, öyle değil mi? Diyorum ona. Evet, diye karşılık veriyor, bu mümkün, okula gitmişliğim vardır, ama bir süreliğine, sırf sokaklarda sürtmeyeyim diye. Her şeye karşı büyük bir ilgisi var: boyaya, verniğe ve sıvacı macununa karşı, bununla birlikte kaç tane fırça eskittiğimi ve boya fırçaları için en ideal kılın hangisi olduğunu, hatta benim bile cevabını bilmediğim bir çok şey daha soruyor. Biz konuşurken başka bir kör çıkageliyor yanıma, bizim merdivenin 1 metre kadar ötesinde zıncı diye durup kalıyor, sanki yolu üzerine çıkan bir şeyin kokusunu almışçasına, ben de ona sesleniyorum: dikkat et, ahbap, orada bir merdiven var. Kör adamlardan birincisi soruyor: oradan geçen jean mi yoksa?... hey, jean! Ve jean berikine sesleniyor: hey, frans!... hayat nasıl gidiyor? Ve frans şamatalı bir biçimde karşılık veriyor: eh işte, gör... diyecek oluyor, ama hemen dü-

zeltip: duyduğun gibi diyor, bu kez daha sakince. Sabahleyin 4 saat kadar çalıştım ve 2½ galon boya kullandım –esasnda 2 galon bile değildi, her neyse işte, öyle titizlenmenin âlemi yok– ve ayrıca iki zarf zımpara kâğıdı, 500 g. sıvacı macunu ve ½ l. neftyağı tükettim –şu lambayı elden geçirmek gerek, uğulduyor– öğleden sonra dul proust’un evini boyamam 2 saat sürdü, karşıdan geçmekte olan bir polis memuruyla sohbe daldık: evliymiş, bir çocuğu var, her ay eline ancak 2 bin frank kadar para geçiyor... o maaşla zor semirir... bir de insanlar polis teşkilatında rüşvet ve yolsuzluk var diye veryansın ederler. Sonra müzik hocasının evinde işe koyuldum, gülmekten karnına ağrılar giren patronun oğluyla birlikte, niye gülüyordu unuttum – 1½ saat verniği çoktan katmıştık. Ardından liske’nin sokak kapısına bakmaya gittim, gördüm ki yanlış renk kullanmışım –ve liske, ki her daim müşkülpesenttir kendileri!– bu konunun bir hal çaresini bulacağız: ½ saat. Salı: 1½ saat kör adamın evinin boyasının ikinci katı sürüldü –evet–evet, evet–evet, diyor devamlı– sonra frans’ın oynasını gördüm, o da arkadan, çünkü çoktan geçip gitmişti, ben de: bacaklarını öyle pek beğendiğimi söyleyemem... dedim, bunun üzerine frans da: ben de öyle, diye karşılık verdi. Ardından kocası yatalak, kendi de hastalıklı yaşlıca bir kadının yatak odalarında çalıştık. Tek derdi var, o da yer döşemelerinin temiz kalması. Pembe boya –aşağı yukarı 2 galon, aşağı yukarı diyorum, ölçmeyi unuttum çünkü ve 4 zarf zımpara kâğıdı ve bir top sıvacı macunu. Saat 5 gibi bitirdik, frans sıkıldı diye. Hoş ben de sıkılmışım... sıkıcı olmayan ne var ki zaten? Liske’nin kapısına bakmaya gitmedim.

BİLİM TANRISI MI?

Ondine babasının saçlarının her geçen gün biraz daha ağardığını fark ediyordu... villaların inşaatı meselesinin nasıl başladığını üst üste anlatıp duruyordu kendi kendine ... ondine kimi zaman gidip onu şaşırtıyordu ve babasını işliğinde bir aşağı bir yukarı volta atarken, sanki yanında onu dinleyen birileri varmış gibi hararetle bir şekilde konuşurken buluyordu. Anlaşıldığı kadarıyla düşüncelerinin trajik doruk noktasını sahte imzayı keşfettiği an oluşturuyordu: yürümeyi kesiyor, bu konuda benim yapabileceğim hiçbir şey yoktu ya da koskoca dünyanın yanında ben ufacık bir noktayım

dercesine omuzlarını silkiyordu. Kendisi için bahaneler uyduruyor, sanki kirişlerin arasına gizlenmiş bir tanrı, bir yüksek mahkeme hakimini varmışçasına bakışlarını tavana kaldırıyordu. Oysa tanrıya hiç mi hiç inanmıyordu... tanrının bilim olduğunu ya da bilim olacağını düşünüyordu... sözcüklerle ifade etmekte zorlanıyordu bunu ama aşağı yukarı şöyle bir şeylerdi inandığı: arayışını sürdüren bilim bir gün gelecek her şeyle örtüşen bir şeyler, pozitif bir imge bulacaktı... ve keşfedilecek olan bu şeyin tanrı olduğu ortaya çıkacaktı. Villaları inşa etmenin kendi direncinin ötesinde bir eylem olduğunu işte sürekli olarak bu gelecek fikrine, bu tanrı-bilime izah edip duruyordu... işliğinin sessizliğinde orada olmayan bir şeylere yara bere içinde kalmış, çekiç sallamaktan yorgun düşmüş kollarını göstermek için onu gömleğinin kollarını sıvanırken görmek içler acısıydı. Nedir ki, aynı zamanda meseleleri ayrı bir bakış noktasından, nesnel bir bakış noktasından görebilmeye muktedirdi... sözgelimi, ondine'nin bir gün gelip apar topar kaçacağını, evlenerek çıkıp gideceğini, tüm ceremeyi ise kendinin çekmek zorunda kalacağını açık bir biçimde görüyordu. İşin garip tarafı, her ne kadar bunun ayrımında olsa da, geleceğe dair bu malumatın üzeri adeta bir sis perdesiyle örtülü gibiydi... daha doğrusu, başkalarının başına gelecek olan bir şeye benziyordu bu, çok uzaklarda başka bir ter-muren'de başka bir ondine'nin ve -vapeur lakaplı -başka bir carolus'un başına gelecekmış gibiydi; hapse atılacak olan öteki vapeur idi, kendisi, başka bir ifadeyle gerçek vapeur ... ya da içindeki carolus ise... bütün bu davadan ötürü buluşu üzerinde çalışmaktan alıkonulmayacaktı. bütün dünya, onun tarafından icat edilmeyi değil de, bir dönüşüm geçirmeyi beklediği için perpetuum mobil makinesinin uğruna kendi tanrısını yüzüstü bırakmak zorunda kalacaktı. Tüm bu sebeplerden ötürü ondine ile hemen hiç konuşmuyordu artık; ona göre ondine insanda cisim bulmuş şeytan, hakikatin ve bilimin yükselişine mani olmak adına minberde rahibin arkasında bir huristiyanın kisvesine bürünmüş haliyle öylece dikilen şeytanın kendisiydi. Vakit öğle saatlerine yaklaşırken arka kapıdan çıkarak gösterişsiz bahçeden geçti, ondine bu saatlerde öğle yemeği için bir şeyler pişirmiş olurdu... onun işini bitirip çekip bitmesini bekledi, ancak o zaman, daha önceleri olduğu gibi kendi kendine, belli bir adı olmayan bir çeşit lapa pişirmeye koyuldu. Evin içinden bir an önce çıkmak için acele ediyordu, bir taraftan da zulma'ya laf yetiştirerek, başının ağrıdığını çıkıp kırlarda şöyle bir dolaşacağını homurdandı

—birileri arayacak olursa bu akşam bir daha gelmelerini söyle— hoş, zulma'ya bahane uydurmaya da hiç gerek yoktu, zaten anlamıyordu ki... esasında uydurduğu bahaneler kendisi içindi, çünkü yapacak iş vardı, şatoya gidip çatı oluklarından birini onarması gerekiyordu, ne ki, tek başına üstesinden gelemeyeceği kadar ağır bir işti, dahası çok da yüksekte kalıyordu, üstüne üstlük tahta doğramalara ihtiyacı vardı, ama çıkıp da kereste deposuna gitmeye cesaret edemiyordu. Saatler boyunca kırlarda dolaştı, tralfene ormanlarına varınca bir köşeye çöktü, oturduğu yerde kâh ağzında bir ot sapı çiğniyor, kâh kendine bir kaval yontuyor ya da mürver ağacı dallarından kestiği bir parçanın üzerine simyacılara özgü ibare ve semboller kazıyordu... ve tüm bunları yaparken zihninde müphemliğini biraz olsun gideremediği tanrı fikrini açındırmaya uğraşıyordu. Kendi kendiyi tartışıyor ve her seferinde sonuna kadar bütünüyle haklı çıkıyordu. Herşeyi alabildiğine açık ve net bir biçimde görmek harikulade bir histi, aynı mevzuları ondine ile tartıştığı akşamlarda olduğunun aksine... ondine tarafından her seferinde alt ediliyordu... inanç ve fikirlerini olduğu gibi alaya alan argümanlarla dikiliyordu karşısına... ve ondine'nin kendisinin de kuşkuya kapıldığını, ola ki anlattıklarında doğruluk payı vardır diye ileri sürdüğü tüm o argümanlarının kesinliğine dair kuşku üstüne kuşkuya kapıldığını bilmiyordu vaporeur. Öyle olsa bile ondine çabucak uzaklaştırıyordu bu düşünceyi zihninden: anlattıklarında bir gerçeklik payı varsa bile bu mühimsenmeyecek denli ufak bir ayrıntıdan öteye gidemez ... hem sonra nasıl olur da bu budalanın en önde gideni o muhteşem, evrensel hakikatin sırrına erebilir ki? Bugün bildiği üç beş ufak şeyi de nasılsa yarın tamamıyla unutmuş olacak. Fakat, ondine bir sonraki gün, hatta o aynı gece oturup düşündüğünde, bilim ve kendi kendine yeten kanunların ötesinde apayrı bir şeylerin, Daha fazlasının olması gerektiğine inandırmaya çabalıyordu kendini... yoksa öbür türlü, içgüdülerinin ve korkularının şeytanyla nasıl başa çıkabilirdi ki? Norbert hiç yoktan yere şeytana dua etsin diye tutturmamıştı ya: oh sen kutlu şeytan, sabahın oğlu, sen olacaksın bir kez daha ışığın meleği.

GÜNÜN GETİRDİKLERİ

Ressam tippetotje'den gelen mektubun zarfını yırtarak açıyor, sonra da okumaya başlıyorsunuz: Ben, yani ressam tippetotje oturma odanızdaki bütün sandalyelerin boş olduğunu duydum... benim boş sandalyemin de onların arasında olduğunu biliyorum ... yanınızda bir tek badana–boya konusunda ahkâm kesen johan janssens varmış, lütfen kusuruma bakmayın, ben de size resim ve boyadan söz edeceğim ama bir farkla, zira johan janssens ayaktakımı için çalışıyor, oysa ben para babası kodamanlara hizmet veriyorum... halen şu büyük sanayicinin yanındayım, hani hizmetçi kızın banyoyu cırılçıplak hazırladığı yerde, onun İspanyol olduğunu söylemiş miydiniz size?... neyse işte, belçika'ya gelmiş çünkü burada her ay eline 2000 frank geçiyor, dünyanın başka bir köşesinde kazanamayacağı denli yüksek bir maaş bu... bana diyor ki: yeterince para biriktirdim mi, ıspanya'ya dönüp kendime bir dükkân açacağım... ona franco'nun hükmettiği ıspanya'da hayat nasıl gidiyor? diye soruyorum. Ne anlama geldiği belli olmayan gizemli bir tebessümle bana şöyle karşılık veriyor: ah, franco bize karşı öyle iyi ki; yiyecek, giyecek ve iş veriyor bize, halktan biri olmaması ne yazık. Dün görmeliydiniz, öteki hizmetçi kızla bir kavgaya tutuştu ki sormayın, kızın üzerine ekmek bıçağıyla yürüdü, şimdi ikisi de hastanede. Burada şimdi kala kala bütün evi tek başına çekip çevirmeye uğraşan epeyi yaşlıca bir kadın kaldı: tamı tamına 72 yaşında, pişirip kotaran, yemeği servis eden, ardından bulaşıkları yıkayıp herşeyi yerli yerine kaldıran hep o... bu arada, baca temizleyicisi, pardon, yani sanayici, görkemli yemek salonunda, adeta deniz harp koleji topluca yemeğe gelecekmişçesine gümüş ve porselen takımlarla donatılmış devasa yemek masasında karısıyla birlikte oturmaktalar... ben de, yani ressam tippetotje yaşlı kadını merdivenlerde şaşırtıp korkutuyorum, öyle ki yüreği ağzına gelen kadın soluk soluğa elinde bir tabak olduğu halde oracığa çöküyor, oysa sanayici tatlısının servis edilmesini bekliyor. Başka bir şey daha var neredeyse unuttuyordum: ıspanya demişken, hiçbir engel ya da sorunla karşılaşmadan ıspanya'yı bir uçtan bir uca gezebilmem için elinden geleni yapacak bizim sanayici, görüyorsunuz ya franco'nun yakın bir dostu kendisi, başka bir şey daha, neredeyse unuttuğum iki şey oldu böylelikle, bir telefonum yok... Ne! Telefonunuz yok ha? diye kükrüyor sanayici... ve 3 gün sonra bir de ne göreyim, telefon hattı çekiyorlar.

Eşinize selamlarımı iletin lütfen, bir içim su lucette'ye, tombul kalçalı kıza ve benim jeannine'me, hani iğreti olanına... ah evet, şu maki-neci adamın kızına da... saygı ve sevgilerimle, tippetotje.

hamiş: büyük sanayici hakkında yazdığınız o şeyleri yazmayı bırak artık, onu üzerinize sıçratmazsanız daha iyi edersiniz.

Arada bir çıkıp boş sandalyelerini ziyarete gelenlere okuyorsunuz mektubu... gelin görün ki, müzik hocası mütereddit bir aşağısamayla konuşarak giriyor lafa: şu bizim küçük tippetotje'miz bakıyorum da palavracının teki oldu çıktı... telefonlar, sanayiciye satılan tablolar, barona satılan tablolar ispanya'yı bir uçtan bir uca gezmeler... ter-muren'in tüm kadınlarına selam göndermeler... tippetotje'nin lakabı 'yalan gemisi' değil miydi? Uzun zaman önce o daha gençten, naifçe bir kızken hani?

BÜTÜN MESELE DIŞ GÖRÜNÜŞTEDİR

Demek müzik hocası tippetotje'yi biraz aşağıladı ha? diye soruyor johan janssens... johan janssens olarak ben de salt onu biraz aşağılamakla kalmayacağım, çünkü ona büsbütün kızgıyım... bilhassa şu son kısım ile ilgili olarak: sizden rica ederim şu sanayici hakkında artık daha fazla yazmayın, yoksa öfkeden çıldıracak, diye yazdığı kısım hani. Zavallı tippetotje, zenginlerle akşam yemekleri yiyor, telefon bağlatıyor, üstüne üstlük bir de resimlerini satıyor... bütün meselenin dış görünüşte olduğunu düşünen zavallı tippetotje. Kızgınlığının bir diğer nedeni de benim, yani johan janssens'in yalnızca badana-boya hakkın-da yazdığımı söylemesi... kuyruklu yalan... badana-boya ve kendileri için çalıştığım avam tabakadan insanlar hakkında yazdığım da aslında bütünü bütününe farklı şeylerden, çok daha önemli olan şeylerden söz ediyordum ben. Badana-boya yapmanın ve kendileri için çalıştığım avam tabakadan insanların hakkında sözgelimi şunları söyleyebilirim:

herkes gerçekte olmadığı birilerinin kimliğine bürünmeye can atar: bugünlerde sokaklarda dolaşırken gördüğünüz işçilerin, boyacıların, camcıların, muslukçuların ve elektrikçilerin tümü, bununla birlikte tüm kamyon şoförleri ve el arabalarını iteleyeni tüm o insanlar, işte onların hepsi de amerikan askerleri gibi haki renkli kasketler takmaktalar, dahası tıpkı amerikan askerlerinin yaptığı gibi kasketin siperini hafifçe

yukarı kaldırarak. Tabiatıyla, patronumun oğlu da bu kasketlerden takıyor... okuldayken taktığı öğrenci kasketi gibi. Öğrenci kasketi demişken, ona bir keresinde, okula geri dönüp dönmeyeceğini sordum... hayır, diye cevap verdi, kesinlikle hayır, ama bütün arkadaşlarım bunun benzeri kasketlerden takıyor, mesela kundura imalathanesinde çalışan willy öğrenci kasketini başından hiç eksik etmiyor. Bu sabah işe geldiğinde ceketinin yakasında bir bröve takılıydı: kraliyet güzel sanatlar lisesi, brüksel, yazıyordu üstünde. Ve benim gülümseyerek bröveye baktığımı görünce, kendini savunma, özür ve hafif içlerimle karışık bir tepkiyle şöyle dedi: burada, 2 fabrikalı kasabanın grafik sanatlar lisesinin kendi brövesi yok, bu yüzden hepimiz brüksel, kraliyet güzel sanatlar lisesi brövesini takıyoruz.

görüyorsunuz ya, ben tüm bunları kâğıda dökerken, siz tutup: hah işte, johan janssens yine boya-badanadan bahsediyor, diyebilirsiniz... ama bu doğru olmaz; ben bugünün tek geçer akçesi olan dış görünüşten söz ediyorum ... ve gülüyorum çünkü patronumun oğlu inandığı, körü körüne bağlı olduğu bu dış görünüşle yaşıyor, böyle yaşarken mutlu da... gelgelelim tippetotje bayrağımızı inkâr edip, tervueren bulvarındaki zenginlerin dış görünüşünün peşi sıra koştuğunda ise öfkeden köpürdükçe köpürüyorum.

KORUNMASIZ HEMZEMİN GEÇİTTE

Neden sonra, *vapeur ormandayken ondine'yi defterden tamamlıya silmeye karar verdi... onun gerçek babası olamazdı; tohumlarıyla onun o günahkâr bedeninin vücut buluşuna bir katkısı olmuş olabilirdi belki ama onun ruhunda süreklilik gösterenin zulma'nın ruhu olduğu apaçık ortadaydı... başka bir tabirle, onda süreklilik gösteren şatonun ruhuydu. O sonbahar aylarında keşfettiği, şimdiyse gözleri kapalıyken bile bulabildiği bir kestirme yola saptı... günün birinde çok daha uzaklara gidip, eve ancak alacakaranlıkta dönmeyi tasarlıyordu... öyle olsa bile, kırlık yerdeki yolu çok da iyi bilmiyordu, en nihayetinde demiryolunu bulabildiğinde çocuklar gibi sevindi; raylar boyunca ilerlemeye karar verdi, rayların öbür tarafına geçerken tüm o korunmasız hemzemin geçitleri düşünmekteydi – o da bir insan evladıydı son tahlilde – şöyle tren uzaktan yaklaştıkça*

kapılarını kendi kendine açıp sonra yine kendi kendine kapatacağı bir düzenek icat edilemez miydi yani? Neler düşünüyordu böyle?... duraksayarak ölçüp biçmeye koyuldu ve birdenbire...katırtırnağı çalılıklarının oraya varmıştı çünkü... vebadan kaçır gibi kaçtığı kişiyi orada görüverdi. Şu schatt denen oğlanla orada oturuyordu, o acınası berbat hayatını böyle tüketiyordu işte. Gördüğü karşısında öylesine irkilmiş, oracıkta öyle bir kalakalmıştı ki, şaşkınlığında, iyi akşamlar, deyiverdi, der demez de bir daha onunla konuşmamaya yemin ettiği geldi hatırına... onları kör bakışlarla süzdü, ardından başını çevirip yürümeye devam etti, ağladı ağlayacaktı. Bir insanın üzerine basıp tökezleyeceği ne varsa üzerine basıp tökezledi vapeur, hemzemin geçidin oraya varınca durdu, uzaklardan, yaklaşmakta olan trenin sesi duyuluyordu. Arapsaçına dönmüş düşüncelerinin ve orada o oğlanla öylece uzanmış yatan ondine için duyduğu utancın arasında hemzemin geçidi daha güvenli hale getirecek bir şeyler yapılması gerektiği geldi yine aklına... kendiliğinden, cebinden bir parça tebeşir çıkarıp çizmeye başladı, ama hemen sildi çizdiklerini, çünkü hava epeyi kararmıştı... düşüncelerini artık dizginlemek zorunda kalmayacağı bir ahır lambasıyla aydınlatdığı derme çatma işliğine koşturdu... döşemenin üzerine çizgiler çizmeye başladı... bir şeyler icat ederken tuhaf bir yol izliyordu zira, tahminler ve hesaplamalar sonrasında ne işe yarayacağını önceden tasarlamadığı binbir çeşit çizim yapıyordu... birdenbire beyinde bir şimşek çakıveriyor, çizdiklerini olduğu gibi silip, kapıldığı beyinde çakan şimşeğin etkisiyle bu kez daha hoyratça çizimler, daha kabaca tahmin ve hesaplarla sıfırdan başlıyordu yine. Fakat bu kez çabalarının bir işe yaramadığını görmüştü: tam, işte buldum diye düşündüğü sırada, bambaşka bir şeyler araya girerek o parlak itkinin karanlıklara gömülmesine yol açıyordu: etrafına bakındı, sonra kendisine böylesine sıkıntı veren şeyin ne olduğunu merak ederek alnını ovuşturdu: ödeyemeyeceğini bildiği borcun uyuklayan kaygısıydı bu içindeki. Bununla birlikte büyük bir olasılıkla ondine'nin şımartıp yoldan çıkarttığı, olsa olsa 14 yaşlarında bir oğlanla birlikte katırtırnaklarının arasına uzanmış yatan imgesi vardı beyinini kurcalayan. Ondine'yi iyi tanıyordu. Birbiri ardına sıralanan bu düşünceler hakkını vererek çizimler yapmasını olanaksız kılıyordu... birileriyle konuşması, bu düşünce bulanıklığından kurtulması gerekirdi... diyelim ki, onu can kulağıyla dinleyecek birileri çıktı karşısına, öyle bir durumda bile nereden başlayacaktı ki

anlatmaya? Çoktan eve dönmüş olan ondine vapeur'ün verdiği içsel mücadelenin, onun ifade etme yetisinin çok ötesinde kalan bir şeyleri kelimelere dökmek istediğinin, hepsinden çok da babasına özgü nereden başlayacağını bilememe acizliğinin farkına varmıştı: vapeur onunla ağız dalaşına girmekten korkuyordu, ondine onu aciz ve beceriksiz olmakla suçlayacak diye korkuyordu, evin içinde kimsenin kimseyle tek kelime konuşmayacağı o günlerin gelmesinden korkuyordu: hayaletlere benzeyecekler, duvarların arasından birbirlerine hafifçe temas ederek geçeceklerdi ama ağızlarını bile açmadan ... oysa ondine tam tersine, vapeur'ün hastalandığını geçirmişti zihninden... ölüp gitmeyi yürekten istediğini, ama gene de bunu gizlemeye çalıştığını sezinlemişti, öylesine açık ve netti ki, ondine onun içinden geçenleri iyi anlıyordu. Vaktiyle kendi de gizliden gizliye bir daha uyanmamayı dileyerek, ölme arzusuyla girmişti yatağına, öylesi geçici heveslere kapıldığı oluyordu işte... bunun yanı sıra vapeur'ün fazlasıyla ürkek tavırları kaçmamıştı ondine'nin gözünden, adeta borçlarını ödeyemediği için hapse atılmaktansa hırsız damgası yemeye dünden razı gelen birinin hali vardı üzerinde.

AZİZLER YORTUSU

Azizler yortusu geldi yine, bahçenizdeki beyaz krizantemler çiçek açtılar... soba yanmakta yine ve eşiniz örgü örüyor, oysa örgü örmek onun sinirlerine hiç mi hiç iyi gelmiyor... fakat başka ne yapabilir ki? Bir adı ya da biçimi olmayan, belki de zihninin derinliklerinde bir yerde adını *illegal örgüm* koyacağı bir şeyler örüyor, hani tıpkı sizin yazdıkça yazdığınız ne bir adı ne de biçimi olan ama adını *illegal romanım* koyduğunuz kitabınız gibi. Yazarken pencereden dışarıya bakıyorsunuz ve yine sahipsiz ormandaki ağaçlar hazan sonu giysilerine bürünmüşler; azizler yortusu çanlarının ding dong sesleri son yaprakları da önlerine katıp sürüklemekteler. Çünkü azizler yortusu günü bugün yine, beyaz krizantemler çiçek açtılar, şişman kalçalı kız da karavanıyla geri döndü bugün ve yolun kenarında, hazan yapraklarının arasında, şatonun yakınında akan derenin yanında, 1.pislik yuvalarında oturanların çöp tenekelerini boşalttıkları yerin bitişiğinde öylece dikiliyor. Karavanının önünde dikildiği yerde ter-muren kışı gelsin üzerine sin-

sin diye öylece bekliyor, ahırın en karanlık köşesinde bir kirişten aşağı asılan yarasalar gibi... ahırın en karanlık köşesidir ter-muren, şişman kalçalı kıza kalacak olursa... elinizde doğrulttuğunuz kalemle, karavanın basamaklarında gezdiriyorsunuz bakışlarınızı, şişman kalçalı kız dışarıya çıksın diye yanıp tutuşuyorsunuz; kapı açılıyor açılmasına ya, dışarıya çıkan o değil... bir yaban domuzu bu: uzun boylu, inceden, zayıfça bir adam, adı woelus olsa gerek... yaban domuzu woelus... adam, vaktiyle gezgin pazarlamacı jaspers'in kanını kaynatan, tippetotje'nin telaşla eskiz defterine sarılmasına neden olan ve boon, size de, sütunlar dolusu dokunaklı nostalji yazıları yazdırtan şu şişman kalçalı kızın kocası... atış çadırlarının, karnavalların ve güneşin ülkesinde bir yerlerde evlenmişsiniz siz... şimdiyse kış bastırıldığından ve havalar da bozduğundan, bir de azizler yortusuyla birlikte ölüm çanları çaldığından, ahırın en karanlık köşesine, yani ter-muren'e geldiniz... yaban domuzu woelus'un koynunda kış uykusuna yatmaya... yağmur yağarken, kar ve don varken, dışarısı karanlığa gömülürken, o şişman kalçalarınızı dayayacaksınız onun bir deri bir kemik kucağına... ve diyeceksiniz ki: yaban domuzu woelus dışarıya bir kulak versene, oysa ben ne güzel, burada senin o sert göbeğine dayanmış rahatça yatıyorum. Gelin görün ki, siz tam bunları kâğıda dökerken, kapı zili çalınıyor, eşiniz illegal örgüsünü bir kenara bırakıp, kapıda kim olduğuna bakmaya gidiyor: yaban domuzu woelus'un kendisi duruyor kapıda... ama öyle yaban filan değil, başı öne eğik, hantal parmaklarının arasında asabi bir şekilde çeviriyor şapkasını ve şişman kalçalı kızın hasta olduğunu anlatıyor, karnı ağrıyor, bunun yanı sıra su gibi terliyor, dahası ateşi de var... eşiniz, büyük bir olasılıkla griptir, grip bağırsaklarına vurmuştur, diyor ve yaban domuzu woelus'a birkaç aspirin vererek karısını sıcak tutup, onu sıkıca sarmasını tembihliyor. Woelus içi rahatlamış bir şekilde dönüyor karavana, ama kalemini bıraktığı yerden alan siz çok daha iyisini biliyorsunuz: gün azizler yortusu günü zira ve ölüm çanları çalmakta, şişman kalçalı kız bile gün olur evlenir, yaşlanır ve karnına saplanan bir acı ve ağrı sonrasında ölüverir. Ding dong.

BÜRO MEMURLARI PROLETARYASI

Anlıyorsunuz ya, diyor bakanlıktan mösyö colson... azizler yortusu gününde sizi görmeye gelmedim, önce: muhtemelen azizler yortusu pastası pişiriyorlardır, diye düşündüm... çok geçmeden bu kez de: o şimdi azizler yortusu hakkında yazmakla meşguldür, diye geçirdim aklımdan... ve işte görüyorsunuz ya haklı çıktım! Bunun üzerine siz cevap veriyorsunuz: evet, mösyö colson, azizler yortusuna dair bir şeyler yazdığım konusunda haklı çıktınız, ancak gelip beni görme konusunda yanıldınız. Çok değil daha geçen hafta eski bir parafın lambasını bozarak yaptığınız okuma lambasının ışığında koltuğa gömülüyor, yüzünde bir tebessüm var... fakat o tam oturmak üzereyken lambanın ışığının altında onun yorgun yüzünde aniden beliriveren seğirmenin farkına varıyorsunuz. Şu büro müdürlüğü terfi imtihanları en nihayetinde son buldu ya keyfime diyecek yok doğrusu, zira ne bir şey okuyabiliyor ne de yazabiliyordum, açıkçası yaşamıyordum bile. Büro müdürlüğüne terfi etmek için kitapların arasına gömülüp hazırlandım ... artık imtihanlar sona erdi, dahası hepsini de başarıyla verdim... şu da var tabii, gerçi henüz terfi ettirilmedim, zamlanan maaşımın ödemesi de başlamadı... hem de aylardır tek kuruş ek ücret almadan yaptığım fazladan mesaiye rağmen...şimdiyse imtihanları başarıyla verdim diye müdür yardımcılardan tutun da teknik ressamalara, başkâtiplere, asansör görevlisi kızlara varana dek terfi imtihanlarına giren ya da girmeye can atan tüm bakanlık çalışanları başıma üşüşüyor. Bana imtihanlardan yüz akıyla çıkabilmek için ne yapmaları gerektiğini soruyorlar... şu tralfene'den gelme delikanlı var mesela, mesai bitiminde, kentin çok uzağında ücra bir köşedeki köyüne dönmek için her akşam bindiği banliyö treniyle, yeni taktırdığı köprü dış hakkında öyküler kaleme alıyor, gelin görün ki, garip bürodayken, köprü yerine tam oturmadığından, ağzını açıp da dolu dolu gülmeye cesaret edemiyor... bir de akklı fikri tiyatrodaki olan şu genç var... katoliklerin finanse ettiği tiyatrodaki bir karısı ve üç çocuğu var, dördüncüsü de yolda, ayda eline 3000 frank geçiyor ancak, oturdukları apartman dairesinin kirası 1500 frank...apartman dairesi dediğime bakmayın siz, hepi topu tek bir oda... işte o tek odalı apartman dairesinin içinde yakacak kömür ve odunlarını da istiflemek zorundalar, yemeklerini pişirip yedikleri, yatıp kalktıkları yer de orası, daha önce de belirttiğim gibi yoldaki dördüncü velet de cabası... neyse işte gelip beni soru yağmuruna tutuyorlar, imtihanlarda matematikten,

ekonomiden çok soru çıkıyor mu diye...çok soru... çok soru...

2 hafta önce imtihanların ortasındaiken ne bir şeyler okuyabildim, ne de yaşadığımı bildim, diye sürdürüyor konuşmasını mösyö colson, ama gene de bir köşeye şunları karalama fırsatı buldum: insanlar kendilerini geliştirmek adına bir şeyler öğrenmeye gitmezler okula, ileride para kazanmak için bir zemin oluşturmaktır asıl gayeleri. Açıktan açığa bir ironiyle, hatta dudak bükerek yazmıştım bunları doğrusu... ama bugün şunu merak ediyorum: tek odalı bir apartman dairesine tıklıp kalan ve iki yakasını bir araya getirecek parayı kazanmasına bile kafi gelmeyen onca bilgiyle ne yapabilir ki insan? 2 hafta önce defterime ayrıca şunları da yazdım: gittikleri okullarda biraz matematik, biraz ekonomi, biraz iş idaresi okuyarak dirsek çürütenler çiftçi ya da işçi olmaktan utanç duymakta... bir büro memuru ya da amiri çıkmakta direktömler... ama bugün neden böylesine direttiklerini anlıyorum ve üzülerek görüyorum ki onların bu probleminin bir çözümü yok, yani büro memurları proletaryası probleminin.

ÇALDI ÇANI KALDIRDI AYAĞA ORTALIĞI

Evlerin duvarlarını boyuyorum evet, diyor johan janssens, ama gene de tilki reinaert'i yazmayı ihmal etmiyorum... doğrusunu isterseniz, her şey iyiden iyiye kesinleşmeden tutup kimseye bir şey söylemek istemiyorum ama içinde bulunduğum koşullar yakında değişecek ve çok geçmeden bu reinaert öykülerine yeniden gereksinim duyuyor olacağım... her neyse, en son size kurdun ilahiler söyleyip, vaaz verdiğini anlatmıştım:

kurt keşışlere has bir ruh hali içinde vaaz vermekteydi: fakir fukara gözlerini dört açsın... bu sözler isengrinus'un kürsüde sarf ettiği son sözler oldu ve ardından kilise kayıtlarında Dubonnetler diskuru olarak geçen meşhur vaazı vermeye koyuldu:

muhterem kuşkucular, kral nobel'in resminin yanı sıra her evin penceresinde asılı kilise afişlerine rastlarsınız her gün, ilkinde adamın teki elinde valiziyle trene yetişmek için koşmaktadır, ikincisinde yine bir adam elinde dua kitabıyla kiliseye doğru yürümektedir, ardından harikulade dubo dubon dubonnet örneğini izleyen efsanevi ay ayın ayın pazarı ve sonra da başka bir reklam afişi alır sırayı... fakat sevgili kâfirler,

reklam afişleri bitmiştir ve dubonnet ayinine yetişeceğim diye sizin taban tepip onca yolu gitmenize, ayakkabılarınızı paralamanıza gerek kalmamıştır artık: seçimler sona ermiş, şatodan bay derenancourt hükümete girebilmiştir zira. Bravo, diye bağırarak geldi reinaert'in içinden, ama tam zamanında kilisenin içinde gürültü yapılmaması gerektiği geldi hatırına; çünkü ancak çan çalınırdı böyle bir durumda. Hal böyleyken, dubonnet ayininin başladığını tüm âleme duyurmak üzere çan urganının bulunduğu yere seğırtti reinaert. Çanın çalınışı isengrinus'u huzursuz ettiğinden vaaz kürsüsünden inip reinaert'in yanında aldı soluğu: hayrola ne oldu? Yeniden savaş çıksın diye milleti ayağa mı kaldırıyorsunuz yoksa? Gelgelelim reinaert ona dönüp: siz nasıl bir keşşisiniz öyle, diye sordu: buraya vaazların en güzidesini vermeye geliyorsunuz demeye kalmadan, çanlar insanlar kendilerine baksın diye çalınıyormuş zanneden kızlar ve dahiler gibi kızarıp bozariyor, bir de utaniyorsunuz! Evet, ama... diye karşılık verecek oldu upuzun bedeni kıpır kıpır oynayan isengrinus... ama sen de biliyorsun ki, değimsiz birey her ne kadar düşünmekte özgür olsa da, düşüncelerini istediğince dile getirme özgürlüğünden yoksundur... hem zaten, vaaz veren neden *sen* değilsin ki, nelere değindiğimi iyi biliyorsun, sana kalan yalnızca bunları tekrar etmek, eğer istersen ben de çanları çalarım. O halde tamam, dedi reinaert, ama bir kez daha amcasının ödleklğine belli belirsiz bir gönderme yapmadan da edemedi. Çan urganını nasıl tutması gerektiğini tarif etti ona; asılabildiği kadar yükseğe asılacak, birilerinin vefat haberini veriyormuşçasına var gücüyle tutup aşağı çekecekti. Kurt o upuzun kollarını gerdiği sırada reinaert de iki eliyle kavradığı urganın ucunu amcasının ayağına bağlayarak: daha kuvvetli, var gücünüzle çalmalısınız çanı, dedi. İsengrinus ancak çok sonra anladı oyuna getirildiğini ve kendini kurtarmak için çırpındı durdu, o urgana asılıp çektikçe daha bir gürültülü çalan çana lanetler okuyordu: reinaert'e yalvardı, ama beriki çoktan uzaklaşmıştı, dönüp amcasına seslendi: hah işte böyle amcacığım, şimdi cemaat verdiğiniz vaazı dinlemek üzere şapele doğru akın edecektir, buna hiç şüphem yok, hatta köşeden dönmekte olan keşşileri daha şimdiden görebiliyorum bile.

...isengrinus'un patırtı koparmaya giderdi canı

ne pahasına olursa olsun öğrenecekti çalmayı çanı, gelin görün ki çaldı diye var gücüyle oldu yalnız itibarından.

Bir kalabalık sökün etti sokağa ve elmare'nin duvarları ardına sesini duydukları çanı çalan şeytandır sanmışlardı zira.

İsengrinus bir faşist olmadığını anlatmaya fırsat bile bulamamıştı, ama bir punduna getirip, herkes gibi dünyadan elini eteğini çekmeye, sonra bir manastıra yerleşmeye hakkı olduğunu söylemeyi becerebilirdi... ve günde 1 kazdan fazlasını da yemeyeceğim...

“ben de bir keşiş olup dua etmek isterim” bile diyemeden öfkeli kalabalık seriverdi pöstekisini yere dinlemeden.

Çünkü isengrinus’un sesi yükseldikçe kalabalık daha da hoyratça indiriyordu sopaları onun sırtına sırtına. johan janssens.

AZİZLER YORTUSU SONA ERDİĞİNDE

A slına bakarsanız mesele azizler yortusu değil, azizlerin ruhları, diyor müzik hocası, derste deneme ödevlerini kaleme alan öğrencilerine... “mezarlıkta beyaz krizantemler görecektir olursanız eğer”... ve müzik hocası veyahut öğrencileri, diyelim, ne zaman bu konuda bir şeyler yazmaya girişseler, yazdıkları her seferinde başka kapılara çıkıyor... gerçi karda kışta, yağmurda çamurda mezarlığa gittiklerinde, beyaz krizantemleri her ne kadar aslında azizlerin ruhları için taşıyorlarsa da, azizler yortusu diye direktip şöyle konuşuyor ter-murenliler: azizler yortusu oldu mu, mezarlığı beyaz krizantemlerle donatırız. Azizler yortusu derken de, kendilerinden gayet emin olarak, bir zamanlar kendi aralarında yaşarken, hakkın rahmetine kavuşmuş ve şimdi alçak duvarlarla çevrili, taşları mavi kabirlerinin içinde, servilerinin altında ebedi uykularına dalanları kastediyorlar. Krizantemlerin matem çiçekleri olduğunu, mezarlıkta rüzgâr estikçe salındıklarını, onlar salındıkça, içinde boğuldukları matem havasının bir nebze de olsa dağıldığını söylerler. Her ne kadar kilise avlusundaki bahçe, bildikleri tek Kabristan olsa da, kilisenin kendisinin, ölüm ve cezalandırılma korkusuyla görüp duydukları o karanlık ve kasavetli unsurlarla dolu olduğunun ayırımındadırlar –çocukları, seni şimdi boş kabir çukurlarını göstermeye götürürüm, diye korkutmazlar mı? ... o karanlık ve ıssız flandra akşamlarında çocuklarını, zamanı gelince kendilerinin dolduracağı o boş kabir çukurlarıyla tanıştırmak, korkutan ana babalar– yalnızlığı, karanlığı ve matemî çağrıştıran kar ve çam ağaçları, ellerinde tuttukları, kiliseye duydukları korkuyu pekiştiren o titrek alevli mumlar.

Ve işte bütün bunları kâğıda dökerken... bu kasavetli flandra’da, bu

kasavetli kış zamanlarında, mateme boğulmayı kendilerine iş edinmiş bu ahmak halkı düşünüyorsunuz bir taraftan da... dışarıda ayaz çıktığını, içeride sobanın yanması gerektiğini, karınızın örgü örmek için yüne, oğlunuzun oynamak için oyuncağa, okulu için ders kitaplarına ihtiyacı olduğunu görüyorsunuz ... ve bir yazar olarak aklınıza, dışarıda, bu flandra ayazında, insanların sakındığı yabanıl bir hayvanın dolaştığı ve çok geçmeden açlıktan ölüp gideceği düşüveriyor... Ve işte bunları kâğıda dökerken, akılsız başlarının cezasını herkes kendi kendine çekmeli, diye geçiriyorsunuz içinizden: yazmayı planladığınız bir kitabın ana hatları kabaca belirveriyor zihninizde, tüm o entipüften, verdikleri yapıtları hiçbir işe yaramayan, değimsiz aynı zamanda dindar flaman yazar, çizerlerini, şairlerini, ressam ve heykeltıraşlarını anlattığınız bir kitap – şu 2 yahut 3, hatta hatta 6 fabrikalı kasabalarda sürüsüne bereket olan sanatçı takımı gibi mesela– din okullarına armağan etmeleri talebiyle, her birini, basılan kitabınızdan, matbaa masraflarını çekmeleri ve parasını kendi ceplerinden ödemeleri koşuluyla, 200 kopya satın almaya zorlamak da planınızın bir parçası... böylelikle, onlar kendileri hakkında yazılmış bir kitap sayesinde kıvanırken, parsayı toplayan yalnızca siz olacaksınız.

Savaş planınızı tam kâğıda dökmek üzeresiniz ki... tam o anda, Şair-badanacı johan janssens dalıveriyor odanızdan içeriye... onun da bu kitaptan 200 kopya satın alan ve matbaa masraflarını üstlenen zevata dahil olması gerektiğini düşünüyorsunuz. Ne ki, bir üzüntüye, bir hiddete gark oluveriyorsunuz o an –zira kendi kazdığı kuyuya insan kendisi düşermiş ya– gelin görün ki, johan janssens alnınızdan okuyuveriyor düşüncelerinizi ve bağırarak: aman yarabbi bana öyle bakmayın da kime bakarsanız bakın, diyor.

HAFTALIK DERGİ

Azizler yortusu sona erdi... yaz mevsimi boyunca yağmur bir türlü dinmek nedir bilmemişti, oysa şimdi hava günlük güneşlik... mösyö colson ve johan janssens, şapel yolu'na döktüğü molozla yüzlerce neslin ayak izlerini örtmekte olan işçiye bakıyorlar... küreğine yaslanıp yanından geçip gidenlere biraz nemli olsa da, havaların mevsimine göre epeyi güzel gittiğini söylüyor işçi... bakanlıktan mösyö

colson da hiç olmazsa artık ayakkabıları ıslanmadan eve gidebileceğini söylüyor, *ama yine de tüm o çukurları, çamurlu su birikintilerini, el arabalarının tekerlek izlerini ve ondine'nin ayak izlerini özleyecek...* çocukluğundan beri aşına olduğu tüm o şeyleri... birden annesinin sözlerini hatırlayıveriyor: dikkat et küçük colson, gidip o çamur birikintisinin içine girme... sonra da onun bu sözlerinin nasıl değiştiğini: seni gidi kerata seni, yine gidip çamurun gözüne basmışsın işte, ayakkabıların ıslanmış, çorapların su içinde, hastalanıp kalacaksın, hem söylesene, bedavaya mı veriyorlar sandın o ayakkabıları sen?

Johan janssens olanca içtenliğiyle kafa sallıyor, kendilerine anlatılanları tam olarak algılayamayan insanların içtenliği bu... ayakkabılara avuç dolusu para gidiyor, diyor... oğlum jo'ya daha geçenlerde yeni bir çift ayakkabı aldım, daha 9 yaşında, akşam sabah, yola dökülen molozların içinde koşturup duruyor, o değil, ayakkabıları şimdiden eskitti bile... ayakkabılara avuç dolusu para gidiyor... geçen gün size laf arasında, kesin olmamakla birlikte maddi durumumum bir ihtimal biraz düzeleceğini, böylece tilki reinaert öyküleri yazmayı da sürdürebileceğimi anlatmıştım... şu Haftalık Dergi için... eskiden günlük gazetede yazdığım köşe yazılarını şimdi Haftalık Dergi için yazmamı istiyorlar... gerçi çok fazla bir şey ödemiyorlar, ama yine de hiç yoktan iyidir... buradan alacağımı aylık edebiyat dergisi Yeni Zamanlar ve belçika radyosundaki programdan kazandıklarına ekleyince, bakayım durumum ne ölçüde düzelecek diye oturup bir hesap yaptım... Durun, durun, diye bağıyor bakanlıktan mösyö colson –ve işi şapel yolu'na bir uçtan bir uca moloz dökmek olan adam kendisine seslenildiğini varsayarak karşılık veriyor: durun da ne demek oluyor şimdi? 2 saattir yerinden bile oynatmadım küreği – oysa mösyö colson'un durun diye seslendiği Haftalık Dergi çalışanı gazeteci– şair johan janssens: aman durun, yoksa onca kazanç kapısı fazla gelecek size! Bunun üzerine yüzünde beliren burukça bir gülümsemeyle sözü alıyor johan janssens: siz hiç endişelenmeyin, bakanlıktan mösyö colson, çünkü o gün bugündür haftalar haftaları kovaladı ... ve gerisingeri gönderdikleri el yazmalarım dışında elime hepi topu Haftalık Dergi'nin ödediği ufak bir ücret geçti: bakın şu kutunun içinde duruyor. Kazancınız bir kutuda mı duruyor yani, diye soruyor bakanlıktan mösyö colson. Hayır, diyor johan janssens, ama o parayla 9 yaşındaki oğlum jo için satın aldığım ayakkabılar öyle.

ONDİNE BİR KAHKAHA SAVURDU

Babasının gülünçleştirip düpedüz bir uyuma arzusu haline çevirdiği ölme arzusu aklına geldikçe katılarak gülüyor-
du ondine... çatı oluğu tamiratına ne zaman el atacak diye sorarak konuşmaya zorlamıştı sonunda onu... vapeur konuşmak için ağzını açtığı anda daha ilk sözcükte sesi çatallaşmıştı, o kadarına ki, zulma kahkahayı basıp ardından onu taklit etmeye başladı. Ağzından güç-
bela dökülen onca lafı değil de, dur durak bilmeden çulgıncasına o ilk sözcüğü yineliyordu hâlâ... vapeur üzgün bakışlarla süzdü onu, ne söylediğini unutmuştu: ondine bir kahkaha savurdu: korkutan, alabildiğine yapmacık bir kahkahaydı. Oysa asıl korku çoktandır ondine'nin yüreğine çöreklenmişti zaten; ödenmemiş sürüyle fatura-
nın bir hal çaresine bakılması gerektiği hiç aklından çıkmıyordu... ama nasıl?... ne yapıp edip bir çaresini bulacak olan sensin diye bağırdı vapeur'e... sonra lafı dolandırıp kendi yaptıklarına getirdi: para biriktiren, tahsilat yapacağım diye kasabanın tozlu topraklı yolların-
da ter içinde kalıp bütün gün taban tepen, bu da yetmiyormuşçasına, onca aşağılanmaya, binbir türlü hakarete maruz bırakılan hep kendi-
si olmuştu... ama en akıllımız sensin tabii, kimselere hayrı dokunma-
yacak bir buluş uğruna vanalar, ampuller satın almaya koşturuyor, sanki piskoposun akrabasıymışın gibi, bir de üstüne tutup yanmış yıkılmış kiliselerin, şapellerin tamirâtı için savuruyorsun paraları. Ondine'nin lafebeliğiyle baş edemeyeceğini gören vapeur arapsaçına dönen kendi düşünce silsilesini takip edemiyordu artık, hiç değilse bir şey söyleyebilseydi. Oysa saatler önce, tek başınayken, suç kendinin olmasın da kimin olursa olsun diye düşünebilmişti, şimdiyse... apa-
çık suçlu ilan ediliyordu işte. Bambaşka bir şeyler söylemesi gerektiğini sezinliyordu ancak anlamsız bir çabayla ondine'nin son sözleri üzerine cevap yetiştirmenin derdine düştü –şapel için paraları saçıp savuran kendisi değildi. Fakat ondine, madem bu müteahhitlik işine soyundun, paranın o tımarhane kaçkını karının eline geçmesine de göz yummayacaktın o zaman diyerek lafları ağzına tıkayıverdi. Bu sözler üzerine zulma çığlık çığlığa kahkahalar atmaya, vapeur'ün az önce söylediklerini yinelemeye başladı. Vapeur geri adım atarak bahaneler uydurmaya girişti... gözlerinden yaşlar boşanıyordu... ağız dalaşına girip kavga gürültü koparmaktansa kafa kafaya verip birlik-
te bir çözüm yolu bulmaya çabalamanın daha iyi olacağını söyleyecek

oldu. Ne ki, bunu der demez ondine bu kez daha şiddetli, daha yapmacıklı kahkahalara boğuldu: Parayı kazanan benim, çarçur eden sizlersiniz, şimdi de kafa kafaya verip hep birlikte kodesi boylayacağız demek, yok öyle yağma!... mahkemenin huzuruna bir başına çıkar, tımarhane kaçkını karın adına bahaneler uydurabilirsin, ama bunlar bana sökmaz. Vapeur aksini iddia etmeye çalışmadı, buna karşılık, sandalyesinde sessizce oturup bakışlarını yorgun ellerine dikti, kız söylediklerinde tamamıyla haklıydı: daha başında gidip bir kaçığın tekiyle evlenmeyecekti; işlerin kendi kontrolünden çıkmasına, ondine'nin patronluk taslamasına göz yummuştu... sipariş defterini imzalayan ondine değil, kendi olmalıydı. Tüm bunlardan kaçıp, biraz olsun kafa dinleyebilmek için arka kapıdan dışarıya süzülerek gidip helâda oturdu... Ve orada, çökmekte olan akşamın sessizliğinde, ondine'nin, yüzüne haykırdığı gerçekler solarak silikleşti; derken iç içe geçip, birbirine dolaşmış düşünceleri biçimlenmeye, eski hallerine dönmeye başladı, yeniden toparlanıvermişti işte: aranacak suçlu salt kendisi değildi ya, bunda ötekilerinin de payı büyüktü! Özbeöz anası hakkında ileri geri konuşan, karısının tımarhane kaçkını olduğunu söyleyen şu kız sözgelimi, yazıklar olsun demekten öteye söyleyecek ne olabilirdi ki? Eğer tanrı, zihinlerinde biçimlendirdiklerinin benzeri, onları yukarıdan gözleyen ve gerektiğinde, cezalandıran ya da ödüllendiren bir varlıksa, neden şimdi aşağıya inip şamarını şu kızın suratına indirip, onu hemen oracıkta cezalandırmıyordu peki? Hele o demiryolunun kıyısındaki çalılıklara sere serpe uzanmış hali... Evet, orada kendi gözleriyle gördüklerini onun yüzüne söylemeyi unutmıştu, birden oturduğu yerden ayağa fırladı, gidip ona hemen hesap sormak geldi içinden, ama bunun ne faydası olacaktı ki? Allem edip kalem eder, orada sere serpe uzanıp yattığı yerde edepsiz şeyler yapanın vapeur'ün kendisi olduğunu söylemeye kadar vardırdı işi nasılsa. Yeniden oturdu yerine, hayatım boyunca hep böyle olmuştur zaten, diye düşündü... Bir köşeye çekilmek, kimsenin etlisine sütlüsüne karışmadan kendi kendine uğraşmak, vaktini kırılmayan cam üretmekle, eritilmesi mümkün olmayan bir şeyleri eritmekle geçirmektir bütün istediği. Oysa bütün diğerleri, yani dünyanın alayı cezalandırılması gereken edimleriyle çizmeyi fersah fersah aşmaktaydılar. İşin en garip yanı da, bunun için her seferinde onu sorumlu tutmaya kalkışmalarıydı. Hah, buna bir neden aramaya gerek mi vardı sanki, onu enayi yerine koydukları, onun zaaflarından faydalandıkları gün

gibi ortadaydı çünkü. Bununla birlikte kuvvetle muhtemel olduğunu acı acı düşündüğü bir şey daha vardı: tanrı, zihinlerinde biçimlendirdiklerince, gerçekten de yukarıda bir yerlerde oturduğu yerden göz-lüyordu aşağıyı, o da diğerleri kadar adaletsiz ve vicdansızdı... kendi oğlu isa ve vapeur, başkalarının günah ve hataları yüzünden cezalandırılacaklar ve tanrı ona dönüp şöyle diyecekti: gözüm görmesin seni, o ebedi ateşler içine gir de yan... buna karşılık, çoluk çocuğa edepsiz şeyler yapmasını öğretmek dışında bir şey yapmayan ondine ise cen-netin kapılarından içeriye kabul edilecekti.

BEYHUDE YERE ÇÜRÜTMEDİM BEN ÖMRÜMÜ

Gelen postanın arasında tippetotje'den yeni bir mektup var; yapmayı tasarladığı bir resmi betimliyor sayfalarında... sürrealistleri gördüm, diye yazıyor, ve düşündüm ki benzer imge ve figürleri ben de resme dökebilirim: Tavanı alabildiğine yüksek bir salonun bir köşesini canlandırıyorum zihnimde ve tavanı alabildiğine yüksek bu salonun soğuk ve bomboş olan bir köşesinde kramiek telefonun başında öylece ayakta dikiliyor... başka bir ifadeyle, telefonda görüşüyor, oysa bir telefon filan yok... yalnızca telefonda görüştüğünü varsayan kramiek'in durduğu soğuk ve bomboş bir köşe var... ahizeyi kulağına götürüyor, oysa eli boş, kulağındaysa hiçbir şey yok... devasa camları olan bir gözlük takmış, baktığınızda camlardan birinden gözünü görebiliyorsunuz, telefonda kendisine iletilen ama duymadığı mesaja gülümstüyor... öteki camın içinden gördüğünüz ise bir göz değil, camın üzerine bir metin ilıştırılmış: bir klişe, bir aforizma, bir dogma. Görüyorsunuz ya, eğer ben sürrealist ressamlardan biri olsaydım işte bu tabloyu resmederdim... diye yazıyor tippetotje mektubunda... ne var ki, ben sürrealist ressamlardan biri değilim, tippetotje'yim, dolayısıyla bana daha uygun, adıma yakışan bir konu olmalı el attığım, yani:

bir düş:

sıra sıra dizilmiş işçi konutları, her ne kadar karanlık, kapalı bir gökyüzünün altında kızıla çalan parıltısıyla bir düş âlemine aitlermiş gibi görünseler de fazlasıyla gerçekçi biçimde resmedilmişler, resmin aydınlığı yine resmin kendisinden geliyormuş gibi görünüyor oysa faz-

lasıyla gerçekçi biçimde resmedilen sıra sıra dizilmiş işçi konutlarının aydınlığı bu: en baştaki işçi konutunun sokak kapısının önünde çıplak bir kızın en harikulade düşsel imgesi duruyor... beline kadar çıplak, hal böyleyken onun bacaklarının, baldırlarının ve cinselliğini örten şeytan tüylerinin düşselliğini görebiliyorsunuz, oysa üstüne kırmızı renkte el örgüsü bir kazak giymiş. Tippetotje'nin mektubu böyle işte.

Evet, bunun tippetotje'nin mektubu olduğuna hiç şüphe yok, diyor müzik hocası kupkuru bir ifadeyle... omzunuzun üzerinden mektuba göz gezdirirken, tippetotje'nin şu sanayici meselesi yüzünden sayfanın altına iliştirdiği, ama sizin az önce yüksek sesle okumamış olduğunuz özür notunu görüyor: Ben yalnızca sizin, diye yazıyor özür notunda, şahıs isimlerini daha ustaca alalamanız gerektiğini kastetmiştim, hepsi bu, zira burada kıcıma tekme indirmek için sinsice fırsat kollayan birileri var.

Demek tippetotje'nin mektubu böyle, diyor bakanlıktan mösyö colson nazik bir şekilde... Tippetotje iyidir, hoş da bir kızdır, lakin sağda solda sizin lafınızı etmeye biraz fazla düşkünmüş gibi geliyor bana, dahası yapıtlarınızı da hem sanayiciye, hem de barona böbürlenerek anlatmaya bayılıyor... şimdiyse kendini köşeye sıkıştırılmış hissettiğinden can havliyle yapıtlarınızı onlara takdim ediyor, hani onların işlerini zorlaştırdığınız şu malum yapıtlarınızı.

Demek tippetotje'nin mektubu böyle, diye lafa giriyor haftalık Dergi çalışanı gazeteci-şair johan janssens, doğrusunu isterseniz resimlerine dair söylediklerinde bayağı hakkı var... benim aklıma epeydir yazmayı tasarladığım bir film senaryosunu getirdi... ressam olmadıkları halde resim hakkında bol keseden atıp tutan tüm o zevatın alayını topa tuttuğum bir filmin senaryosu, bununla birlikte rembrandt'ın, salt boyutlarının büyüklüğü yüzünden en görkemli yapıtı olarak nitelendirilen gece devriyesi adlı tablosu üzerine çekilen filmin de bir parodisi... ve parodileştirmeyi tasarladığım bu rembrandt filminde, bir ayağı çukurda, yarı bunak herifin teki bir tavan arasında gece devriyesi tablosunun üstüne birikmiş tozları eliyle şöyle bir siler ve kekeleyerek: beyhude yere çürütmedim ben ömrümü, der ve ardından son derece sembolik bir biçimde üfleyip söndürür mumunu ...ve işte ben de sonrasında filmimde gece devriyesi tablosunun üzerini temizleteceğim, temizleteceğim yüzeyin altından bambaşka bir gece devriyesi tablosu çıkacak gün ışığına ve tüm o bilirkişilere tablonun şimdi eskisinden daha da görkemli olduğunu anlattıracağım... o kadarına ki, o yaşlı bunak mumunu yeniden

yakmak zorunda kalacak ve temizletilmiş gece devriyesine bakarken, kekeleyerek şöyle diyecek: beyhude yere çürütmedim ben ömrümü iki kere.

KEYFEKEDER ESİN KAYNAĞI

Yazar boone, şöyle bir düşünecek olduğunuzda, o esin perile-rinizle nice ejderhayı yere sermişliğiniz vardır sizin... ama şimdi ressam tippetotje o kırmızı kazaklı, yarı çıplak kızı betimleyince, başkalarının da benzer esin perilerine sahip olduğunu kabullenmek durumunda kalıyorsunuz. Ne ki, her şeyden önce, başlı başına farklı bir şeye vurgu yapmak gerektiğini düşünüyorsunuz, kimsenin, hadi canım gerçeklik de bu mu yani, diye şaşırıp, inanmaya yanaşmayacağı bir şeylere. Şöyle ki, karşınıza çıkan birini, ııııı cıııııı çıkararak, enine boyuna, adamakıllı tanımak istediğinizde, siz o kişinin egosunu okşamak gibi çoğu kimsenin bilmediği, bu ender metoda başvurursunuz ... sonsuza uzanan, devasa, bir o kadar da boş ve soğuk bir odada öylece dikilen, aslında var olmayan bir telefonun ahizesini kulağına götürüp, konuşuyormuş gibi yapan kramiek'i çizen tippetotje'yi çok iyi anlıyorum artık. Bir düş akşamının loşluğunda işçi konutlarında, evlerden birinin sokak kapısı önünde bekleyen kırmızı kazaklı, yarı çıplak kızı niye çizdiğini de. Herşeyin birdenbire böylesine açıklığa kavuşması son derece şaşırtıcı doğrusu. Ve siz yazar boone, o su katılmamış saflıktaki teorileri hayata geçirmeye niyetleniyorsunuz şimdi... şöyle bir sihirli dokunuşla, teorilerle sözcükler arasındaki oyunu daha yeni yeni kavrayabiliyorsunuz. Akşamların o çalınmış saatlerinde renoir'in banyo yapan kızlarını kopyalamaya oturuyor, ve işte o vakit, renoir'i de anlamaya başlıyorsunuz. Maillol'un kadın figürlerinde dünyevi ve ruhani ilişkinin ayırımına varıyorsunuz: kadın figürlerinin boyunlarında, başlarında, göğüs ve bellerinde, gökyüzüne doğru uzattıkları kollarında onları asil, incelikli ve zarif kılan unsurların yanı sıra, o toplu kalçalarının, o kalınca bacaklarının –ah o tombul kalçalı kız– onları tam tersine hantallaştırdığını, dünyevileştirdiğini keşfediyorsunuz. Ve delvaux'un, Düşler aleminden, Karanlıklar diyarından çıkıp gelmiş gibi görünen kadın figürlerinin o yaşamasız, o dirimsiz güzelliğini –ah bir içim su lucette– algılıyorsunuz ve birdenbire maillol'un kadınları-

nı delvaux'un düşler aleminde dolaştırmak geçiyor içinizden – evet, bir keresinde maillol'un tuval başında çalışırken çekilmiş fotoğrafını görmüş, ellerini incelemiştiniz... yaşlanmış, buruşmuş, o kapkara ellerin süt beyazı bacaklara temas edişini görmüş... oysa aslı öyle değil, onun bütün derdi, figürleri tuvale dökmek, onlara bir form, bir biçim verebilmek diyecek olmuştunuz– ve delvaux'un karanlıklar diyarında dolaşan maillol'un sureti beliriveriyor gözünüzün önünde, o yaşlı, buruşmuş kapkara elleriyle, bembeyaz, ihtiras dolu kadın figürlerini yoktan var eden maillol'un sureti... ve delvaux'da olduğu gibi, boyaması bitirilmiş figür, can bulup o düş diyarlarını terk edip gerçek dünyayla buluşuyor.

Geceler, geceler boyu süren ve sizi uykularınızdan eden o çaresiz arayışınızda gidip pencerenzden dışarıya bakıyorsunuz ve birdenbire yanılgılara düşmenize yol açanın ne olduğunu anlıyorsunuz: ay ışığının aydınlatığı, inşaat halindeki bir evin keskin gölgesinin üzerine yansıdığı o diyarın ölümler diyarı olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalıyorsunuz... bunun yanı sıra, delvaux'un ölü kadınlarının, maillol'un yaşam dolu kadınlarının yanında yerlerinin olmadığı gerçeğiyle de: delvaux'un kadınlarının ölü bedenlerinde, insanın deneyimlediği, ama çoktan unuttuğu şeylerin sönmüş alevini sakladıkları... maillol'un kadınlarınınsa yaşam dolu bedenlerinde, insanın her seferinde yeniden, yeniden keşfettiği ve keyif aldığı şeylerin canlı tutulmuş alevini sakladıkları gerçeğini de keşfediyorsunuz.

VAPEUR HERŞEYİ AÇIKLAYACAK

Vapeur gece yatağında bir sağa bir sola dönüyor, zihninde belki 100 kez durumu açıklamak üzere kereste deposunu gittiğini kuruyordu, hoş yapılması gereken ödemenin dışında açıklanacak bir şey de yoktu ya. Ama işte... Sabah olsun diye bekliyordu, herşeyi oturup izah etmesine mani olacak bir şeylerin yoluna çıkmasından kaygılanıyor, bir an evvel gidip işleri yoluna koymalı diye düşünüyordu... hiç vakit kaybetmeden yola çıkmalıydı, yoksa çok geçmeden zulma'ya benzeyecekti. Kendine kahve yapıp bir parça ekmek yemek üzere kalktı yatağından, ondine'nin yatak odasından geçmesi gerekti... gerçekte bir yatak odası değildi, merdiven sahanlığının berisin-

de duran bir yatak vardı orada, hepsi o kadar... Ondine'nin bütün geceyi huzursuz bir uykuyla, yatakta bir o yana bir bu yana dönerek geçirdiği, vicdan sancıları çektiğinin göstergesi sayılayacak, halat düğümü gibi birbirine dolanmış yorganıyla battaniyesinden anlaşılıyordu – vapeur'un akına gelmemiştii bu. Onu uyandırıp, okkanın altına gidenin kim olacağını öğrenmek üzere kereste deposuna gideceğini söyledi. Uyku sersemi haliyle gözlerini babasına dikti ondine. Hiç olmazsa yerinden doğrulup bedeninin açıkta kalan yerlerini örtseydi bari, diye geçirdi içinden vapeur... ama hayır, orada hiç çekinmesiz edepsizce sere serpe yatıyordu işte, –Şeytan, diye düşündü– kılını bile kıpırdatmadan yatmayı sürdürdüğü yetmezmiş gibi bir de güllüyordu: aşağısayan, gece boyunca gözlerini bağlamak için çırpınıp durduğu göz bağını yerinden söküp attıran kişneme benzeri bir kahkahaydı bu. Kereste deposu yerine birkaç sokak ötedeki polis karakoluna gitmesinin sırf zamandan kazanmak için daha yerinde olup olmayacağını sordu ondine. Vapeur'e bir şey daha söylemek istiyordu... o, kasabaya ineceğini söylediğinde aklına geliveren bir şeyler... Ama neydi acaba?...Hâlâ uyku sersemiyim, ondan, diye düşündü. Eliyle alnını ovuşturdu: ne tuhaf, vapeur de hatırına bir şeyler gelmeyecek olduğunda hep aynı hareketi yapardı...Oysa şimdi onun kendisine bir şeyler söylemek istediğini anlamamıştı bile, onun uyku mahmurluğuyla gözlerini ovuşturduğunu varsaymış, ben burada gece uykularımı feda edip, işin içinden nasıl çıkacağız diye kara kara düşünürken, orada öyle edep yerlerin ortada uzanıp yatmak, kahkahalar atıp, gözlerini ovuşturmak kolay tabi... beni bu tuzağa düşüren sensin...öyleyse sen de içinde olmalısın... edepsiz kaltak, babanın gözleri önünde edep yerlerin ortada sere serpe yatıp, demiryolunun kıyısında bacak kadar çocukları baştan çıkartırken bütün bunlar senin umurunda mı sanki? Peki sana ne demeli o halde, diye haykırdı ondine bu sözler üzerine: kim bilir brüksel'de senin başından neler geçti de gelip bu mezbelede yaşamaya başladın, ha söylesene?... kesin kaçtığın bir şeyler vardı ki kalkıp ta buralara geldin saklanmaya... katırtırnaklarının orada beni o çocukla gördüysen ne olmuş yani?... o çocuğa duyduğum aşk bu dünyadaki en masum şey benim için: bana şu kadar olsun dokunmadı bile, anlıyor musun, şu kadar bile –kendisine dokunulmadığını anlatmak için tırnağının ucunu gösteriyordu ona... hem zaten, benim de başkaları gibi sevdalanmaya sonra da evlenmeye neden hakkım yokmuş ki? Evlenmek ha, bak sen şuna! dedi vapeur... bak sen!...

bu laf onun üzerinde öylesine derin bir etki bırakmıştı ki, düşünüp söyleyecek başka hiçbir şey gelmiyordu artık aklına... Evlenecek ve onu omuzlarında onca yükü bir başına bırakıp çekip gidecekti demek! Merdivenlerden indi, dili tutulmuş gibiydi, ondine onu başı öne eğik evden uzaklaşırken gördüğünde, birdenbire, ona ne söylemek istediğini hatırladı: sosyalistler bandosu ilk kez sokaklara inip çalacak, şapel yolu üzerinden ter-muren'e de uğrayacaktı.

TÜTÜN FABRİKASI

Kramiek kapı zilinizi çalıyor ve böyle yaparak, sizin akşamınızı da telafi edilemez bir biçimde zehir ziyan ediyor. Çok değil kısa bir süre önce şapkacı dükkânının arkasında ve 1.pislik yuvalarının ötesinde kalan, boş tenekeler ve konserve kutularının atıldığı boş arazide açılan küçük tütün fabrikasından söz açıyor. Orada büro memuru olduğundan büro memurları proletaryasının değerine değer katmakta kendisi ... dahası eşitlik, hürriyet ve kardeşlik dayanışması için mücadele veren sosyalistler ya da ultra-marksistlerden olduğundan, ötekileri, yani şaplama işiyle uğraşan ve bu yüzden kir pas içinde kalan sıradan emekçileri de küçümseyerek konuşuyor: Ben, yani büro memuru kramiek. Evet, o, yani büro memuru kramiek, giriyor işte söze: bay alfons, oğul olanı yani, üniversite tahsilini bitirerek avukat çıktı, gelin görün ki, kendi mesleğini yapmaya pek hevesli değil, dolayısıyla kendisi şimdi fabrikanın başında ve diğer bütün tütün fabrikalarını dar-madağın edip iflas bayrağı çektiren bir torpidoya dönüşüverdi, üstelik bunu elverdiğince yasalara uygun bir biçimde yapıyor. Yazları kendisi deniz kenarında, sayfiyede oturur, evet öyle yapar bay alfons, ince kumlu plajların kıyısında bir villada kalır, kasım ayında ise, şimdi olduğu gibi, nemli havalar başlayınca bar, pavyon gezip, partilerden partilere koşturduğu, savunmasız kadınlarla dolu brüksel'e taşınır. Kramiek hevesle anlatıyor bay alfons'un fabrika kızlarıyla birlikte otomobiliyle brüksel'e doğru yola çıkışını... çalıştıkları makinelerin başından, kir pas içine oluşlarına aldırmadan, kızları alıp, onları kasası kapalı, karanlık bir kamyonetin içinde, evine çeki düzen versinler, silip süpürsünler diye doğruca brüksel'e götürmüş, derken kir içindeki iş önlükleri üstlerinde olduğu halde şık bir otelden içeri sokmuş kızları, yesin

içsinler diye. Ardından, o çakırkeyif halleriyle kızlar, gerisingeriye 2 büyük fabrikalı ve 101 küçük kundura, tütün ve triko imalathanesiyle dolu kasabadaki evlerinin yolunu tutmak zorunda kalmışlar. Kramiek bunları, tütün fabrikasının başındaki bay alfons'una duyduğu az biraz saygı ve kendinin o çakırkeyif kızların arasında olmayışına duyduğu suratından açıkça okunan o pişmanlık dışında herhangi bir yorum katmaksızın anlatıyor. Sonrasında, 2 fabrikalı kasabanın öteki yakasında prefabrik evlerde yaşayanlardan... hani şu 14, 15 yaşlarındaki, okuldan çıktıktan sonra erkeklerle doğruca umumi helâlara sıvışan, eteklerini yukarıya sıyırıp, donlarını çıkaran sümüklü kızlardan söz açıyor, bu kızların hristiyan emekçi gençlik derneğine katıldıklarını, onların dans edercesine ortalıkta gezinerek ötekilerini işlerini yapmaktan nasıl alıkoymadıklarından, her öğlen ve her akşam çaldıkları malları çantalarına nasıl tıktırdıklarından dem vuruyor... yine böyle günlerden birinde bay alfons öğle paydosunda fabrika kapılarının kilitlenerek, kızların üstlerinin aranmasını emrediyor: hepsi tek bir sıraya dizilmiş durdukları halde, kimselere çaktırmadan çantalarını boşaltıp, çalınmış malları yerlere atıyorlar. Kramiek kahrkahrı basıyor. Ama sonra alın çatarak: anlamadığım tek bir şey var, diyor: savaş zamanı bütün o savaş paraları hükümetçe geri istenip toplatıldığında Yeni para henüz tedavüle çıkmamış, oysa fabrikaya getirilen koca bir araba yükü tütünün parasını bay alfons henüz görücüye çıkarılmayan bu yeni paralarla ödemişti... böyle bir şey nasıl mümkün olabilmişti peki?

Evet, sizin şu kramiek denen heriften artık iyiden iyiye ikrah getir-meniz nasıl mümkün olabiliyor peki?

DİPLOMANIZ NEREDE?

Şair-gazeteci ve boyabadanacı johan janssens, diyor bakanlık-tan mösyö colson... her allahın günü sağa sola koşturup, ona buna kendisine devlet kapısında bir iş bulsunlar diye haber bırakıyor, hani şöyle devlet kütüphanesinde kütüphaneci olarak ya da kütüphane müfettişliği belki de devlet müzelerinden birinde asistanlık gibi bir iş, artık ne olursa... elbette birilerinin asistanlığını yapmaya can attığından filan değil, ama gelin görün ki karısı ve küçük oğlu jo için elverdiğince normal standartlarda idame ettirebilecekleri bir yaşam sağlayacak aylık

bir maaşa ihtiyacı var kendisinin. Nedir ki, sosyalist görüşlü şair–gazeteci johan janssens... diyor bakanlıktan mösyö colson, sosyalist görüşlü bir hükümetin iktidarındaki devlet kapısında böyle bir iş bulamıyor kendine, çünkü onun bir diploması yok... bir de sosyalistler ta o ilk zamanlarda, sosyalist bir devlette, gerekli vasıflara sahip olmayan hiçbir katolik piskopos cemaati mensubunun ya da onların yandaşları veyahut oğullarının devlet kapısından içeriye bile sokulmayacaklarını binaların damlarına çıkıp bas bas bağırarak ilan etmişlerdi – liske de bunu söylediler hep, şimdi rahmetli oldu, oysa hayattayken basbayağı sosyalist görüşlü bir kızcağızdı, hatta daha çok aşırı sola yakınlığıyla ve ultra-kızıla gösterdiği meyille bilinir de denebilirdi onun için... anlayacağınız şu ki, liske bile çıkıp dostu johan janssens'in bir diploması olmadan devlet kapısında iş bulmasının mümkün olamayacağını söyleyebilirdi. Ama şimdi bırakın da biraz gerçekçi olalım... diyor bakanlıktan mösyö colson... tutalım ki üniversiteye gitmişliğine rağmen hiçbir şeyden anlamayan şu kramiek kendisine devlet kapısında bir iş buluveriyor, dahası bu iş sanat üzerine kitaplarla ilgili! Oysa johan janssens'in yakın bir dostu olan liske... diyor bakanlıktan mösyö colson... şu kadarını anlayamamıştı, yani sosyalist hükümet esasında tevazulu mübaşirler, katipler, teknik ressamalar, okul müdürleri ve müfettişler mevzubahis olduğu zaman profesyonel bilgi birikimi sahibi olunmasını şart koşar ve bir diploma talep eder... öte yandan aynı şartlar ya da talep sosyalist yandaşlar ya da bu sosyalist yandaşların oğulları için geçerli değildir –tıpkı sosyalist parti mensubu şu tanınmış şahsiyetin üniversitede okuduğu halde bir gün olsun oraya uğramayan oğlunun durumunda olduğu gibi... kendisine bir hükümet dairesinde makam tahsis edildi; yerler halılarla kaplatıldı, duvarlara tablolar asıldı, gelin görün ki o, üniversitede yaptığı gibi, makamına da bir kez olsun uğramıyor şimdilerde. Demek ki mesele... diyor bakanlıktan mösyö colson, dostumuz şair–gazeteci ve boya–badanacı johan janssens'in bir diploma sahibi olup olmasında değil, mesele onun bir sosyalist hükümetin iktidarı döneminde halen nahoş ve acı sosyalist gerçekleri yılmadan kaleme dökabilen bir şair olmasında yatmaktaymış.

SOSYALİSTLER BANDOSU GEÇİYOR

Ve sosyalistler bandosu ilk kez olarak sokağa indi, yolları üzerinde şapel yolu boyunca ter-muren'den de geçeceklerdi... sokakta insanlar dün ve ondan bir önceki gün de bu konuyu dillerine dolamışlardı... herkes korkuyordu, ne bu sözde bandonun hangi kötülük tohumlarını saçacak olduğundan haberdardılar, ne de liza'nın kocası: en iyisi kapılarınızı sıkı sıkıya kilitleyin, dediğinde aslında onun kendileriyle kafa bulduğundan. Öyle olunca kapı ve pencerelerini sıkı sıkıya kilitleyip, mümkün mertebe sokağa çıkmamakta buldular çareyi. Ondine yatağından hiç çıkmamıştı bile, tuhaf bir boşluk hissi vardı içinde: herkesin bu bandodan bahsettiğini duymuştu ve o, çocukluğunun hayallerinden sonsuza dek çekilip alındığını, ortalığı kasıp kavuran bir fırtınanın, bir kasırganın gerçekliği kadar şiddetle duyumsuyordu. Cenneti keşfedecek ve dünyayı yerinden oynatacakken, ömrünü ziyan ediyor, günlerini kereste deposuna ödenecek borç gibi fasa fiso şeyler yüzünden ettiği kavgalarla boş yere harcıyordu. Bedbahtlığı, bu farkındalıkla birlikte içini sızlatan acı öylesine yoğundu ki, artık bunu düşünmeye bile cesareti kalmamıştı, gözlerini sıkıca yumup kendi kendine: unutmalyım, unutayım gitsin, dedi. Bununla birlikte enerjimi acaba yanlış bir yöne mi yönlendiriyorum diye de düşünmeden edemiyordu... çünkü şöyle bir bakarsan göreceksin, dedi kendi kendine: unutmaya çabalamalyım... ve gerçekten de unutuverdi. Aslında bu yapması gerekenin tam tersi değil miydi, enerjisini yerinden kalkıp sonra da gidip bay ludovic'i bulmaya ve onu şu müziği susturmaya ikna etmeye harcasaydı ya... şu müziği... şu kereste deposunu...

zihninde babasının izlediği yolu izliyordu, onun çarmıh duraklarını... ve böyle yaparak hayret verici olan şu düşünceye vardı, belki de o yeni bir isa idi; çarmıh duraklarında müziği duyacak olursa ne yapardı peki? Kendini vaper'ün, yani babasının yerine koydu... artık vaper olduğundan kendisine doğru yaklaşmakta olan tüm o sosyalistlerin suratlarını gördü –ve bu sırada unutmaya çabaladığı o Şey, içinde hiç olmadığı kadar derinden ve coşkuyla kendini hissettiriyordu – ve zihin gözünden geçmekte olan tüm o şeytani suratları adamakıllı bellemeye çalıştı, böylece belki daha sonra, şöyle bir gece karanlığında, çıkar onları birer birer haklar...birdenbire üstlerine atlayarak, hem de hepsinin üstüne birden ve... yani işte...onlarla gönül eğlendirirdi. Merdiven

sahanlığındaki daracık yatağında yatıyordu hâlâ, elini aşağıya, kasıklarına doğru götürdü... orada parmaklarını oynattı, oynattıkça gözleri iri iri açılıyordu, gözbebekleri koskocaman olmuştu.

PROFESÖR SPOTHUYZEN'LE SOSYALİSTLER ÜZERİNE

Nasıl o gün 2 fabrikalı kasabaya gitmek zorunda olduğunuzdan, profesör spothuyzen'e de şöyle bir uğramak geldi içinizden... kapı zili bozuktu, siz de, sokak kapısı aralık durduğundan, deyim yerindeyse, hani tam anlamıyla, resmen içeriye dalıverdiniz. Sizi adeta elleri, gözleri ve dudaklarından elektrik kıvılcımları çıkıyormuşçasına, coşkuyla karşıladı; önce çalışma odası işlevi gören oturma odasından geçirdi sizi ve yine bir çalışma odası işlevi gören mutfağından ve yine bir çalışma odası işlevi gören yatak odasından da geçirip...en nihayetinde, bayramlık takım elbisesini bir sandalyenin üzerine astığı, karısının bisikletinin bir köşede öylece durduğu ve çocuklarının oyun oynadığı bir yer olan çalışma odasına buyur etti sizi. Lütfen geçin şöyle oturun, diyor size şimdi... ve bir sandalyeye işaret ediyor, ağzına kadar dolu bir kül tablası ve kirli bir kahve fincanıyla bir kitap yığını duruyor sandalyenin üstünde. Profesör spothuyzen evrensel zeka fabrikasında edebiyat kürsüsünde doçent, gerçi o her yazarın doğum tarihini, hatta yaka bedenini bile ezbere bilir, ama gelin görün ki, görev aşkıyla, canla başla çalıştığı günleri özlüyor ve aslına bakarsınız onun şimdiki yerinde değil, siyaset bilimleri kürsüsünde doçentlik yapıyor olması gerekirdi, çünkü yazarlar ve onların yapıtları hakkında görüşlerini beyan edebilmesi için öncelikle onlar üstüne 100 kalın kitap okuyup, 10 kitap yazması gerekmekte... ama yine de bu süreçte, görüşleri belli bir dereceye kadar değişti diye onların artık tam olarak gerçeği yansıtmadığında di-retir her seferinde. Ama siz asıl profesör spothuyzen'e politika konuşurken kulak vermelisiniz: vaktiyle doğduğu köyde ve şimdi yaşadığı 2 fabrikalı kasabada yürütülen ve onun bugün bile tutkulu bir şekilde ilgilendiği yerel politikayı... ayrıca onun bu ülkenin artık bir politika olmaktan çıkıp, kişisel menfaatler meselesine başkalaşmış olan ulusal politikasından söz edişini de duymalısınız... bunların yanı sıra, benzer şekilde, artık politika olmaktan çıkmış ve adeta bir kapital ve iktidar

karamboluna dönüşmüş olan dünya politikası hakkındaki sözlerini de. Profesör spothuyzen'in politik görüşü liberten ağırlıklı... **başka bir deyişle, ondine'nin fetteanlık günlerinden tanıdığımız labor dokuma fabrikası sahibinin oğlu ludovic gourmonprez ile aynı görüşten.** Şu da var ki, gerçi profesör spothuyzen'in liberten görüşleri gourmonprez'inkiyle aynı olsa bile yine de onunkinden apayrılar... aynı papa'nın hristiyanlığı ile gözleri şaşkınlıkla kadının hristiyanlığının aynı, ama gene de, apayrı oluşu gibi... ya da tıpkı, dr. pascalius prostituaan'ın ultra-marksizmiyle hoedje'nin ultra-marksizminin aynı, ama yine de, diğerinden bütünüyle farklı oluşu gibi. Profesör spothuyzen dudak kıvrımlarına çoğun, hayli belirgin, yapmacıklı bir tebessüm yerleştiriverir... zira böyle yapmak suretiyle, kendi aşağılık kompleksini bir nebze gizleyeceğini düşünür, oysa bu doğru değildir, çünkü tam tersine, bu onu iyice ele verir... profesör spothuyzen sahte tebessümünü, kitap yığının ve ağzına kadar tıka basa dolu kül tablasının durduğu sandalyenin üzerine bırakıp, kolunu bir makineli tüfek gibi ileriye doğru uzatarak: şu öteki yakadaki evlere baksanıza, saygın burjuva evleri hepsi de, hatta zenginlerinki bile denebilir, diyor... bilirsiniz işte şu ultra-sosyalist partinin üst düzey yetkilileriyle, sosyalist hükümetin bakanlıklarındaki bürokratlar yaşar oralarda: fuhuş ve zina yaparak, büyük paralar için kumar oynayarak gün ederler günlerini, dahası kitap nedir bilmezler... ben o kalın kitapları okuyacağım diye iki büklüm olurum, siz de benzer şekilde o kalın kitapları yazacağım diye iki büklüm olursunuz, onlarsa kitap nedir bilmezler bile... ve ben spothuyzen, bir profesör olarak, sosyalist partinin, sosyalist emekçilerin ellerinde avuçlarında biriktirdikleri ne varsa toplayıp aldığını, gelin görün ki, tüm o kapitalle ne yapması gerektiğinden bihaber olduğunu görebiliyorum, zira parti olarak onlar gerçek anlamda bir sosyalist devlet olmaktan ürkmekte ve yaşlı katolik piskopos cemaati mensuplarıyla, yaşlı libertenleri etraflarına toplayarak, hükümette salt çoğunluk olmamak adına, her defasında ellerinden geleni yapmaktalar: sosyalist hayaleti yerinden hortlattılar, şimdiyse onu bu ufak kutucuğun içine yeniden tıkıştırmak için çabalamakta, onu yerinden, ancak kendileri gerekli gördüğü zaman, yeniden çıkarmak istemekteler. Halka, dizginleri elde tutabilmenin tek yolunun ahlaklılık ve erdem etiğinden geçtiğini bellettiler... nedir ki, şimdi aynı halk, bu dizginleri boşladığı gibi, eski devirlerde yalnız asillerin yaptığıncı, çalıp çırpmakta ve yalan dolan içerisinde; zina ve fuhuş almış yürümüşdür, anlayacağınız, hangi ucundan bakarsanız bakın, bu

dünyanın artık kimselere bir hayrı kalmamıştır... ve şimdi, yani bugün bakanlık koltuklarında oturan o sosyalistler, nerede hata yaptıklarını anlayamayacak kadar aptaldırlar.

7: 58 TRENİ İÇİN ÇOK GEÇ

Kasım ayının son günleri, sokak kapısının önüne çıkıp, bahçeni-
vanını bekliyorsunuz... oysa şatonun bahçivani yerine, karşıdan gele-
nin 7: 58 trenine yetişeceğim diye koşturan bakanlıktan mösyö colson
olduğunu görüyorsunuz, ancak durup da oyalanacağı yok sanki, bahçe-
sinde sağa sola koşturarak, kurduğu atlıkarıncayı zımparalayıp, sonra
da boyayan woelus woestenbeer'e şöyle bir günaydın demek için du-
ralıyor ancak... Günaydın, çok güzel olacağı benziyor atlıkarıncanız,
diye sesleniyor, bunun üzerine, kış bir bitsin, şişman kalçalı sevgilimi
alıp uzaklara, güneşli, sıcak diyarlara göçeceğiz birlikte, diyor woelus
woestenbeer de. Ve bakanlıktan mösyö colson, şapel yolu üzerindeki
4 villaya doğru yaklaşırken, parmağıyla işaret ediyor, villa inşaatları
henüz bitmediğinden şu an için içeriye giremezsiniz, dercesine, 7:58
trenine yetişmek zorunda olduğundan bunları açıktan açığa söyleyecek
vakti yok... ama gene de, beklesenize bir dakika, diye sesleniyor, size
bir şey söyleyeceğim, şu profesör spothuyzen'in yönelttiği soruya ce-
vaben: bu sosyalistlerin hatası değil midir? Diye sormuştu hatırlarsanız,
ben de, bu tüm sosyalistlerin değil, Birkaç sosyalistin hatasıdır, diye
sorusuna karşılık vermek istedim... ağzı iyi laf yapan, başkalarını dür-
tecek kuvvetli dirseklere sahip birkaçının hatası, roma'nın papası olaca-
ğım sevdasıyla isa'yı bile bir köşeye atmış, ilk sosyalist bakan olacağım
diye de ilk sosyalistlerin alayını bir köşeye itmiş olanların hatasıdır:

Belki duymuşsunuzdur, posta memurlarının greve gittiğini, ama bel-
ki de posta, telgraf ve demiryolları müdürlüğünün sosyalist genel mü-
dürünün sivil seferberlik ilan ettiğini duymamışsınızdır... bu, savaş za-
manı yaşanan açlık, kıtlık veya hastalık salgını varmışçasına olağanüstü
bir hal yaratmıştır memlekette, dahası, bireyin kendi açlığını, fakirliğini
yahut hastalığını düşünmesine izin verilmeden, ülkenin umumi asayışı
de en öncelikli konuma getirilmiştir... sosyalist kömür madeni işçileri
ya da posta memurları ya da öğretmenler, açlıktan, soğuktan ve yoksul-

luktan muzdarip olabilirler, ne var ki, eğer isterlerse, açlıktan, soğuktan ya da yoksulluktan kendilerini kurtarabileceklerini söylemiştir sosyalist genel müdür. P.t.t.'nin sosyalist genel müdürü, öte yandan, greve giden posta memurlarını postanelerden çıkarmak için cebir kullanılacağını, başka bir deyişle, ekmeklerinden edileceklerini, ayrıca da, sendikalar kapılarını yüzlerine kapatsın diye elinden gelini yapacağı yönünde bir demeç vermiştir. Siz bir yazar olarak, kitaplarınızı yazdığınız kâğıtların arkasında oturduğunuz için belki bunları gerektiğince kavrayamıyor olabilirsiniz... ama şu da var ki, sendika dediğiniz işçilerin kendi alın terleriyle, kan ve gözyaşları içinde, zulüm görerek, patronların karşısında dimdik durabilmek adına, kendileri için kurdukları bir örgütlenmedir, bu örgütlenmenin diğer bir amacı da, kendilerine insanca davranılmadığında, ya da hak ettiklerini alamadıklarında işi bırakarak, durumu protesto edebilmeleri için gerekli zeminin ve dayanışmanın sağlanmasıdır. Fakat bugün işler öylesine tuhaf yürümektedir ki, artık sosyalist sendikalarda, işçiler greve gidecek olursa, sendikanın kapılarını onların yüzüne kapatmakta kararlı olan sosyalist patronların borusu ötmektedir. Grevi dehşetle karşılıyorum, diyor genel müdür... adeta böyle bir eylemi ilk kez tecrübe ediyormuş gibi. Ve sosyalist işçiler patronları tarafından işten el çektilir, başkanları tarafından sendikayla ilişkileri kestirildiğinde, başlarını öne eğmekten öte bir şey yapamıyorlar oysa... ne ki, sosyalist partinin bülteninde, büyük harflerle sosyalist genel müdürün, çaresizce başlarını öne eğmiş işçilere karşı dostane bir tavırla yaklaştığı... BOZGUNA UĞRATILMIŞ DÜŞMANLARINA KARŞI durumu tıpkı bir general tavırla değerlendireceği yazılmıştır.

Profesör spothuyzen, bu, sosyalistlerin hatasıdır derken, onun aslında bir yanılığa düşmüş olduğunu anlamışsınızdır artık sanırım, diyor bakanlıktan mösyö colson... çünkü sosyalist emekçi her zaman, evet, her zaman bozguna uğratılmış bir düşman olagelmiştir... gelin görün ki, öte yandan, sosyalist genel müdür de sözümona alicenaplılık gösteren bir general olmaya heveslenmiştir. Mösyö colson alelacele bir şeyler daha eklemek istiyor sözlerine: size aslında 7:58 trenine yetişeceğim diye acele etmek zorunda kaldığımı söyleyecektim, oysa şimdi mecburen 8:59 trenine bineceğim.

BLANDINUS TEPESİNDE

Belki de siz kurdun elmaren'deki manastırda çanları çalarken keşişler tarafından öldürüsiye dövüldüğü, sonra da kaçıp kendini... blandinus tepesinde— bulduğu öyküye kafa sallıyorsunuz, zira o devirlerde elmaren manastırı çok uzaklarda Dingen diye bir yöredeydi... oysa blandinus tepesi manastırı gent yakınlarında bir yerde olsa gerek —evet, ama gelin görün ki, çok okumuş bilgili prof. fossejaegher salt kafa sallamakla yetinmeyerek bunun, willem ve nivardus'un fazlasıyla falsolu bir karışımı olduğunda diretecek. Oysa öyle değildir: garip bir şekilde manastırlardan birinin pekala başka bir manastır zannedilme olasılığına işaret de edebilir: appelghem manastırından ön kapıdan gidersiniz içeriye, dışarıya ise, şarkıda da söylendiği gibi, yatağın altında 2 çift terliğin bulunduğu aziz arjaen manastırının arka kapısından çıkarsınız. Bununla birlikte, şöyle bir sürrealist nosyon da vardır, buna göre, en sıradan oturma odasının kapısı bile karanlık ve ölüm diyarına ... willem'in yarattısı madoc'un fantastik dünyasına doğru açılabilir. Madoc'u hiç kimse okumamıştır, ama gene de, insanların gidip de bir daha geri dönmediği o ürkünç diyarın anlatısı olmalıdır. İşte şimdi siz de anlayabilirsiniz, çanları var gücünüzle çalmak üzere elmaren manastırına arka kapıdan girip de keşişlere aziz aberdaan'ın kutsal emanetiyle gözünüzü morartmaktan başka bir çıkar yol bırakmamanın... ve bir dayakla kurtulup, kendinizi blandinus tepesinde bulmanın mümkün olabileceğini. İşte reinaert orada bir hendeğe uzanmış, isengrinus'un gelişini bekliyordu ve kurt ağzını bile açmaya fırsat bulamadan: benim hatam derken ne demek istiyorsunuz! Diye atıldı. Çan urganını öylesine sakarca çektiğiniz için bacaklarınıza dolanmış olması ya da kaburgalarınızın sayısıyla uyuşmayan yanlış vaazı vermiş olmanız neden benim hatamı? Söylenenlerin aksini iddia etmek kurdun aklına bile gelmedi, kendini kötü hissediyor, bütün kemikleri sızlıyordu ve dedi ki: Sanırım amerika'ya ilahiler söylemeye gidip bir daha geri dönmeyen tüm keşişler yüzünden öfkelenip, manastırlarında gizlenmek istedim diye hırslarını benden çıkardılar herhalde. Derken, isengrinus ve reinaert kâh pis pis sırıtarak, kâh kahkahalar atarak tepeden aşağıya yola koyuldular, yine manastıra ait bir pırasa tarlasının içinden geçmekteydiler ki, tepe üstü bir tuzağın içine düşüverdiler... o tuzağın neden orada olduğunu kimse bilmiyordu, belki de tanrının tezahüründe yaratılmış keşişlerin doğasında vardı bu başkaları içine düşsün diye kuyular kaz-

mak adeti: yukarıya, haysiyet ve onurlarından bir şey yitirmeden nasıl çıkabilecekti peki isengrinus ve reinaert şimdi? Siz dünyadan elinizi eteğinizi çekmek niyetindeydiniz, dedi reinaert kurda, o yüzden iyisi mi siz dua etmeye başlayın şimdiden, çünkü savurduğunuz o sunturlu küfürlerle bir mucize gerçekleşmesini filan beklemeyin. Bunun üzerine keşiş olmakta kararlı isengrinus dizlerinin üzerine çöküp huşu içinde dua etmeye koyuldu: tanrım, şu isengrinus kulun için bir mucize, bırak da kurtulsun kulun hem bu kuyudan hem de ıstırabından. Tam o anda reinaert'in kendini kuyudan yukarıya çekmek üzere sırtına tırmandığını fark etti... ama ulu tanrım, diye seslendi isengrinus, yardım edecek olduğun reinaert değil, bu isengrinus kulun. Ancak reinaert çoktan kuyudan çıkmış, yola koyulmuştu bile, uzaklardan seslendi: dua etmeyi siz sürdürün, çünkü tanrının gözünde siz benden daha az faziletlisiniz. johan janssens Haftalık Dergi'den.

YOKSA YANIMDAN GEÇİP GİDEN VEBA MIYDI?

İlk kez sokaklara inen sosyalistler bandosundan vaper'ün haberi bile yoktu... fare yeniği paltosunu sırtına geçirmiş, ancak bir parça ekmekle bir fincan kadar kahve içmeye vakit bulabilmişti... gerçi kahveyi de kahve ibriğinin ucunu kafasına dikerek içmiş, ama bir tek soğumuş telveleri gelmişti ağzına... kereste deposuna vardığında dokunsalar ağlayacak gibiydi, herkese, hatta orada öylesine bulunan, olayla uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmayan gözlüklü bir kıza bile beyefendi diye hitap emişti, o kadarına kördü ki, ağzından dökülvürececek sözcükleri görebiliyordu ancak. Anlatmaya koyuldu: karısını keşke gelip de bir görebilselerdi, oğlu da çekip brüksel'e gitmişti, kızını hele, hiç sormayın, o da şöyleydi, böyleydi... lüzum görüldüğü takdirde, ne yapar eder, ömrü oldukça para biriktirirdi borcu için... ne var ki, şimdilerde zihni yalnızca icadıyla meşguldü, planları tastamam hazırdu...elbette bu bir yalandı, ama bir taraftan da değildi, planlar yalnızca zihninde hazırdu zira... son tahlilde aynı şeydi zaten... hem sonra, onlar bunu anlayamazlardı ki, icadını bir hayata geçirsin, sonrası kolaydı, borcunu rahatlıkla... Oysa bunca sıkıntıya neden giriyordu ki? Polis gelmiş mi diye etrafına şöyle bir

bakındı, hayatında ilk kez ciddiye alındığını, herkesin kulak kesilip kendisini dinlediğini görünce hayrete düşmüştü; kimse tutup da sözünü kesmemişti. Konuşan kendi sesini duyuyordu, ötekiler ise yalnız dinliyordu...hatta o sırada bir bardak bira bile ikram etmişlerdi... durumun o denli trajik olduğunu sanmıyorlardı, yaksın diye bir de puro verdiler ona konuşurken, bu insanlara olan borcunu ödemek için icadı üzerinde canla başla çalışmaya karar verdi; eline tutuşturdukları bir evrakı imzalaması gerekti, borcunu geri ödemeyi geciktirdiği müddetçe, her altı ay için faiz ödemeyi kabullenmiş sayılıyordu böylelikle, önüne ne getirdilerse körü körüne imzalıyordu; kendisine bir hırsız gibi değil de, insanca davrandıkları için onlara minnet duyuyordu. Evin yolunu tuttu, öyle mutluydu ki, günlerce, gecelerce boş yere endişelenip durduğunu söylüyordu kendi kendine... kararı karardı, bundan böyle gelecekte sıkıntıya düşecek olursa, doğruca insanların yanına gidip, onlarla konuşup durumu izah edecekti: ne güzel oturup bir bardak içiyorsun, sana bazı kâğıtlar imzalattıyorlar, işte hepsi o kadar. Eve dönüş yolunda, şapel yolu'nda giderken karşısına bir bando çıkmıştı, bir savaş marşıydı çaldıkları, onlara eşlik etmemek için ne kadar uğraşıtıysa da işe yaramadı: adeta ter-muren bir bayram havasıyla karşılıyormuş gibiydi onu. Çalgıcılarla beraber, bağıra çağıra şarkıyı söylemeye başladı, fransızca... dans figürleriyle bandonun başına, davulların önüne geçti, kollarını sağa sola sallıyor... ötekileriyle birlikte: bu yolda canlarımızı vermek hedefimiz, bu bizim ku-ku-kutlu idealimiz, diye marşa eşlik ediyordu. Az sayıdaki çalgıcının ardı sıra 7 kişi daha geliyordu: çolak denizci, öğrenci ve boone... Öğrenci vaporeur ile konuşuyor, fakat o, çılgın, mutlu sarhoşluğunda söylenenleri tam anlamıyla kavrayamıyordu. Bütün dünyayla işleri yolunu koymuş, kendinden memnun bir şekilde eve gidiyordu. Fakat yollarda yürürken etrafta kimseleri göremeyince şaşıp kalmıştı. Ter-muren nasıl da boşalmış öyle, diye geçirdi içinden. Kapanmış kepenklere, kilit vurulmuş kapılara şaşkınlıkla bakıyordu, sanki veba salgını yeniden baş göstermiş gibiydi. Hadi canım, ne vebasaymış öyle, nereden çıkarıyorum şimdi bunu, buralarda veba salgınının lafı en son uzun, çok uzun yıllar önce edilirdi. Adımlarını sıklaştırıp eve vardı, içeriye girdiğinde zulma'yı tek başına buldu, önlüğünü başına geçirmiş haliyle bir köşeye öylece büzülüp kalmıştı. Onun canını sıkan neydi acaba? Dışarıya çıktı, ilk sosyalistlerin oradan geçmiş olduğunu öğrenince irkildi. Şimdi hatırlamıştı işte, tüm

bandoyla birlikte onları izleyenlerin hepsinin ayaklar da takunyalydı... takunya bandosu, sosyalistler bandosu. Vapeur cılız bir sesle, usulca ve utangaç bir şekilde mırıldanmaya koyuldu az önce bağıra çağıra eşlik ettiği marşı: bu yolda canlarımızı vermek hedefimiz, bu bizim ku-ku-kutlu idealimiz.

BAY POTS'UN TARİHÇESİNE İLAVETEN

Brüksel'de tippetotje ile karşılaştım... diyor bakanlıktan mösyö colson... dudağının kıyısında az sonra bir tebessüme başkalaşmayı bekleyen bir kıpırtı duruyordu: ekmeğini kazanmak için bir baronun kıcını yalıyor gerekçesiyle sayfalarından çıkarıldığı şapel yolu romanımızdan söz etti bana... oysa ona kalırsa, para kazanmak pahasına insan, daha iç acıtan şeyler de yapabilirmiş... neyse işte bu baron ona des arts bulvarında sanat-Objeleri satan bir mağazada iş vermek istiyormuş... şapel yolu'ndan söz açıldığı için, laf arasında, birkaç eleştirisi varmış onları dile getirmek istedi, hakkıdır, ne var bunda, diye düşündüm ben de, buna göre, biz çok fazla sayıda kahramanımızı görmezden gelip, onları ihmal ediyormuşuz... sözgelimi johan janssens'in meslektaş şair johan brams'ı... ve vaktiyle burukluğun bir hastalık olduğunu söylemiş olan milli bay pots'umuzu.

Doğrudur, siz bu aforizmaları sıklıkla yinelersiniz, fakat bay pots'un kendisi nerede? Bugün hangi kara cahiller, onun o kallavi kanun kitaplarından, hangi hava, o karbonik asidinden ve hangi yeni metres, onun spermelerinden nasiplenmektedir acaba? Siz ancak benim pabucumun yazarı olabilirsiniz, diyor, şu berbat romantiklerden, madalyalı ahmaklardan ve bay post'un şu, Fakir Fukaranın avukatı diye dokunaklı bir onursal payeyle anıldığı günlerdeki denli idealist olan bizim ressam tippetotje... bay pots fakir fukaranın avukatıydı, orası öyle, babalarının hayrına hizmet gördürmek için, ceket ceplerine, insanın gözüne sokarcasına, yerleştirdikleri gazeteyle sökün ederlerdi onun bürosundan içeriye... ve bizim şu fakir fukaranın avukatı, bekleme odasına, komple bir sigara takımı bile koydurmuştu -içi sigaralar ve kibritlerle dolu büyükçe bir kutuyla bir kül tablası- sigaraları iki elleriyle avuçlayıp, ceplerine tıktırırlardı, kibritleri, hatta daha sonrasında kutuyu bile tıktırdılar ceplerine ve bir gün kül tablası da ortadan kaybolu-

verdi... bekleme odasında ve koridorda otururlar, bay pots'un helâsına girer orayı pisletirlerdi, oturmak üzere onun mutfağına girer, kendilerine patates kızartıp, biftek pişirirlerdi –tüm bunlar tıpkı kafka romanlarından fırlamış gibi, oysa bunun içinde hayal mahsulü hiçbir şey yok: gerçekten bay pots'un parasıyla giderler, biftek ve tereyağı satın alıp, kızartma tavasıyla onun ocağının üstünde bir güzel pişirirlerdi– ve fakir fukaranın avukatı bay pots günün birinde avukatların en fakiri haline geliverdi, 2 fabrikalı kasabadaki meslektaşları, seçimlerde adaylığını koydu diye ondan vebadan kaçarcasına uzaklaştılar, bununla birlikte bozuk ahlaklı da bir adamdı, her hafta yatağında yeni bir metresi olurdu –sabahları ikisi de pijamaları üstlerinde olduğu halde aşağıya indiklerinde, insanlar bekleme odasında, koridorda, merdivenlerde çoktan oturmuş bekliyor olurlardı, hatta bir keresinde yatak odasının kapısının önüne oturmuş bekleyen adamın teki, o, metresiyle birlikte merdivenlerden aşağıya inmekteyken: bu sefer tam bir afet düşürmüşsünüz, yoldaş pots! demişti. Hal böyleyken, 2 fabrikalı kasabadaki meslektaşları vebadan kaçarcasına uzaklaştılar ondan... katolik piskopos yandaşları, sosyalistler ve libertenlerden oluşan kasaba konseyi bay pots'u kasabadan sürdü, konseyde olsalardı eğer, bir tekme de muhtemelen ultra–marksistlerden yiyecekti kıcına– ve ben tippetotje bugün bay pots ile brüksel'de karşılaştım, 2 fabrikalı kasabayı terk edeli çok olmuş, Fakir Fukaranın avukatı onursal payesini yitireli beri brüksel'e yerleşmiş, artık tervueren bulvarında zenginlerin arasında oturuyor, sanayiciyle baron kendisine akıl danışmaya gidiyor, anlayacağınız ben tippetotje onların kıcını yalarken, bay pots da onlara tavsiyelerde bulunuyor.

Bakanlıktan mösyö colson ressam tippetotje ile brüksel'de karşılaşıyor ... ressam tippetotje ise brüksel'de bay pots ile... bakanlıktan mösyö colson susuyor ve dudaklarının kıyısındaki kıvrım bir tebessüm başkalaşıyor.

7 BAŞLI EJDERHA

Sosyalistler bandosu sokaklarından geçip gider gitmez, insanlar tereddütlü bir şekilde başlarını pencerelerinden dışarıya uzatmaya başladılar... vaporeur kutsal bildiği her şeyin üstüne yemin billah ederek onları gördüğünü, dahası onlarla konuştuğunu anlatıp

*duruyordu, ne var ki, kimseler inanmıyordu bu sözlere. Bando şape-
lin önünden geçerken, çalgıcıların istavroz çıkarıp çıkarmadıklarını
merak etmeye koyulmuşlardı... zulma sokağa fırlayıp, haykırarak,
bandonun yürüyerek geçip gitmediğini, dehşetengiz çığlıklarla ha-
vada süzülüp gözden kaybolduğunu söyledi. Ahali istavroz çıkarıyor,
kendilerini nelerin beklemekte olduğunu ölesiye merak ediyordu: ku-
cağında bebeğiyle gencecik bir anne, ne yaptığını bilmez bir halde
derin iç çekişlerle hüüngürderken, bir köylü aralarına katıldı, onca
yolu tepip tarlasından çıkıp gelmiş, merak etmekteydi, madem kıya-
met kopup dünya yerle bir olacaktı, ne demeye toprağı habire işle-
yip duruyorum diye. Vapeur toplanan kalabalığa çevirdi bakışlarını,
inançsızlığını dile getirmeye cesaret edemiyordu, yine aynı tas aynı
hamamdı işte, onları gören, onlarla konuşan yalnız kendisiydi... on-
ların da alelade insanlar olduğu sonucuna vardı, dolayısıyla bu an-
daval köylülerin olacağını varsaydıkları tüm o şeyler de hayal mah-
sulüydü, hepsi bu. Ya tanrı peki?... tanrı, bilim ve gelişim, mücadele
etmek ve sevgiyle birlikte ne yapsa bu hödüklere bir türlü izah ede-
meyeceği, başka bir şeylerin daha bir araya gelmiş biçimiydi. O utanç
ve suçluluk duygusu içinde bütün bunları düşünürken, birinin delici
bakışlarını üzerinde hissetti, başını yukarıya kaldırdığında ondine'yi
gördü... işte yine o, şeytanın kendisi. İçinden geçenleri anlıyormuş,
ruhunun derinliklerini görüyormuşçasına gülümsüyordu karşıdan
ondine. O akşam, saatlerce karanlıkta oturduktan sonra, sonunda on-
dine lamba ne zaman yakılacak diye sordu ve vapeur, sanki ondine ne
cevap verecek acaba diye beklermişçesine birdenbire: öyle bir zaman
gelecek ki, tanrıya ancak icatlar yaparak dua edeceğiz, dedi. Ondine
anlamamıştı: deli gibi düşünmeye koyuldu onun söylediklerini kavra-
yabilmek için... babasını bile bu denli isyankar hale getirenin takun-
yalı bando olduğunu düşündü... karanlıkta bakışlarını ona çevirip,
nasıl bir karşılık vermesi gerektiğini tasarlamaya koyuldu. Ondine
suskun kaldığı için, vapeur bunu bir kabul işareti, kendi nazarında
hiç tartışmasız bir uzlaşma olarak görüyordu. Güldü. Ama kahkahası
yarıda kesildi, çünkü hakikati keşfetmenin verdiği hazzın ardından
hemen korku sarıvermişti yüreğini, sonuçta değil mi ki ondine şey-
tanla aynı kişiydi... her şeyi bilen, her şeyi gören yüce bir tanrının
varlığına inanmıyor oluşu da şeytanlara beslediği bu çocuksu inanç-
lardan kurtulmadığı sürece akla yatkın gelmiyordu zira. Demek, diye
geçirdi içinden, eğer onda şeytanı görüyorsam, bu onu karanlıkların*

çocuğu olarak gördüğüm anlamına gelir. ‘Karanlık’ derken, zulma ile ilintisi Olanı kastediyordu.

Öyle olsa bile, ondine’nin karşılık vermeyişinin, hatta karanlıkta öylece oturmayı sürdürerek, lambanın yakılıp yakılmayacağını bile bir daha sormayışının asıl nedeni... onun zihnini kurcalayan onca kaygı ve sıkıntıydı, bandonun geleceğini biliyordu, peki yerinden kalkıp buna mani olmak için ne yapmıştı? Üstünü giyindi, bahçeye çıkıp, güneşte oturmaya...peki ya başka?... evin içinde dolanıp, oscar’ı beklerken biraz oyalanacak, sonra da onunla birlikte katırtırnaklarının oraya gidecekti... daha başka? Başka hiçbir şey. O sosyalistlere yapmayı kafasından geçirdiği onca şeyin hiçbirini. Tanrı onu yüzüstü bırakmıştı, yüreğini boşaltarak, duygularını anlamsızlaştırmış ve içinden yaşama direncini çekip almıştı... neden, neden?... işte bilmek istediği buydu, katırtırnaklarının arasında otururlarken, dönüp oscarke’ye, onun uçları dik, tepesinden perçem halinde alnına düşen darmadağınık saçlarına, ceketinin yenine silip durduğu ıslak burnuna bakarken, uzaktan takunya bandosunun yaklaşmakta olan seslerini duydu, davullar yüreğinde çalıyor, trompet beynini deliyordu, canını acıtıyordu, canını öldüresiye acıtıyordu... oscar, öte yandan, müziği duydukça heyecanlanmıştı, güldü ve ceplerini yoklamaya girişti, yontu taşından yontup daha sonra evlendiklerinde, evlerinin dış duvarına yerleştireceği süsün çizimini ondine’ye göstermek istiyordu: iç içe geçmiş iki o harfiydi bu.

Kendi kendine bulduğu bu harikulade şeyi gururla gösterirken gözlerinin içi parlıyordu. Oysa şu fakir fukaranın aptal bandosu yüzünden heyecanlandı diye onu tutup sertçe itmişti ondine... evlilikten söz edeceklerdi, ama hayır, böyle bir şey olanaksızdı, kendi gözleriyle görebiliyordu şimdi bunu... onun yeri sosyalistlerin 7 başlı ejderhasının ezileceği kavganın olduğu yerdeydi. Sırtüstü uzanıp, hayal kurmaya ve bir zamanlar dostu olmuş ama şimdi onu terk edip gitmiş olanları düşünmeye koyuldu... ve sırf oscarke iyice sokulup, tıpkı ona daha önce öğrettiği gibi kendisini öpmeye başladı diye karşılık verdi ona. Ah, ille de heyecanlandı anlamına gelmiyordu bu... ama onu orada öylece, içine kapanmış ve üzgün bir halde yatarken görünce, sadık bir köpek gibi kendi varlığını hissettirmeye can atmıştı oscar işte... oysa ondine, dudaklarının üzerinde kıvranan bir solucan olsaydı bu denli derinden gelen bir tiksinti duymazdı. Tüyleri ürpermişti, kusmaya başladı, oscar’ı üzerinden öyle bir silkeledi ki,

çocuk ırmağın kenarına yuvarlandı... ondine eve gitmek üzere yola koyulduğunda, başı öne eğik oscar da üzgün adımlarla onun peşi sıra yürürken durup durup çizdiği iki o harfinin resmine dönüp bir daha baksın diye bir çocuk gibi çağırıyordu ondine'yi.

YANLIŞ ANLAŞILMA I

S*iz oscarke'nin üzgün adımlarla ondine'nin peşi sıra gidişini ayrıntılarına inerek özenle söze döktüğünüzde bakanlıktan mösyö colson zavallı oscarke'nin haline acımaya başlıyor...kendisini hiçbir zaman anlamayacak o şirret ondine'nin ardı sıra gidiyor diye!*

Hal böyleyken sözlerine şunları ekliyor: tüm o kavgalarla küskünlüklerin sebebi çoğunlukla, söylenen ve yazılan onca şeye rağmen, insanların en çetrefilli şeyleri hâlâ o aşırı yoksul kalmış dilleriyle anlatma gayreti içinde oluşları ve sözcük kullanımında yetersiz kalışlarıdır. Johan janssens lafa girerek ona hak verdiğini söylüyor ve haftalık Dergi'deki köşesinde multatuli'nin ölüm yıldönümü münasebetiyle max havelaar başlıklı romanından bir bölümü –lebak kabile şeflerine hitabını– yayınladığında bir okuyucudan şöyle bir mektup aldığını anlatıyor: multatuli hakkında yazdığınız makaleyi okudum, ama ben max havelaar'a yeterince değinmediğinizi düşünüyorum. Müzik hocası elini havaya kaldırıp sözü alıyor: sadece sözcük kullanımında yetersiz kalmıyoruz, bir de şu var: tek bir sözcük tamamıyla farklı anlama gelen çok sayıda şeyi de karşılamak zorunda... sözgelimi: İnsan, diyoruz... oysa insan kavramının özünü algılayamadıktan sonra insan sözcüğü ne anlama gelir ki?... bazen de bir müzik hocası olarak neredeyse, bir insanla bir diğerinin arasında, spermierim, streptokoklarım ve samanyolundaki yıldızlar arasında olduğunca dağlar kadar fark olsa gerek diye düşünecek oluyorum: birbirleriyle herhangi bir ilişki içinde olması mümkün olmayan başlı başına apayrı varlıklar yani, –spermierimin streptokoklarımla bir aşk ilişkisi içinde olduğunu veyahut streptokoklarımla oturup kutsal 3'lünün gizemini samanyolundaki yıldızlarla tartıştığını düşünebiliyor musunuz? Belki streptokoklarımdan biri kalkıp bu sabah larenksimin ibadethaneye dönüştürülmüş تنها bir köşesine günah çıkartıp şarap–ekmek ayinine katılmaya gitmiştir...gelin görün ki, onun adalet algısı, cezalandırılma korkusu ve de ödüllendirilme ümidi, tanrısı olan

ben'den sökülüp alabildiğine uzaklara atılmıştır, çünkü görüyorsunuz ya, ben onunla birlikte, onun türünden olan yüzlercesini, hatta binlercesini tek seferde basbayağı tükürüp dışarı atmaktayım. Ve siz öylece oturmuş mösyö colson'u, johan janssens'i ve müzik hocasını dinlerken, onların aslında sizin az önce ondine ile oscarke hakkında anlattıklarınızı tartışmakta olduğunu sezinliyorsunuz... öyle olsa da –onları gereksiz yere üzmenin kime ne faydası var ki?

... VE YANLIŞ ANLAŞILMA II

Kaleminizi mürekkebe daldırdığınız anda... *ondine ile Oscarke'nin gerçekte birbirlerinden ne denli farklı yaradılışlarda olduğunu izah etmek üzere*... kapı zili çalıyor ve bakanlıktan mösyö colson içeriye dalıveriyor, size söyleyecekleri var, sonradan aklına gelen, dün anlatmayı unuttuğu bir şeyler, picasso sergisine gittiğinde, kelebek gözlükleriyle arkasından yürüyen ufak tefek bir küçük burjuvaya rastlıyor, –bu zat bay brys olabilirdi belki, oysa uzun zaman önce sizlere ömür olmuştu kendisi, öyle değil mi?– Giriş biletini eline tutuşturduklarında, bizimki başıyla gayet dostane biçimde, nazik ve kibarca selam verip sergi salonuna doğru seğırtiverdi... tabloları seyre daldı, harikulade... ama birdenbire irkilerek duraladı, öyle ki iç huzursuzluğu kelebek gözlüklerinin camından okunuyordu: bu picasso dedikleri ne tür bir yabanıl hayvandır, sorarım size? Beni yakaladığı gibi çiğneyip yutacak mı yoksa? İçeriye bakanlıktan mösyö colson ile birlikte giren müzik hocası 2 kedisinin erişemediği bir et parçasını kapmak için nasıl çaba sarf ettiklerini, bu çabaları sonuç vermeyince de, bir süre sonra, hayvanlara özgü bir kabullenişle başka bir yere yöneldiklerini, bunu yaparken de, neredeyse insana özgü bir davranış biçimi sergileyerek, kulaklarının arkasını nasıl kaşıdıklarını açıklamaya koyuluyor... ve bu hareketleri neredeyse insanlara özgü bir davranış biçimi olduğundan, görenlere fevkalade komik geliyor, hal böyleyken bir içim su lucette de kontrol edilemez biçimde kahkahalar atmaya başlıyor... derken kedilerden biri bir anlığına kaşınmayı bırakıp, böylesine tuhaf sesler çıkartan bu yarattığı şaşkınlık içinde izlemeye koyuluyor... bunun üzerine bir içim su lucette bu kez daha da kontrol edilemez biçimde kahkahalar atmaya başlıyor. Ben de, yani müzik hocası, şaşkınlık içinde

izliyorum onu... bunun komik olduğunu düşünmüyor musunuz yoksa, diye soruyor, kahkahalarla... ben de bakışlarımı şaşır kalmış kediden, kahkahalarla gülen kadına, sonra yine kediye çevirip şunu kabullenmek zorunda kalıyorum: hayır, doğrusunu isterseniz, hayvanların bizim pişmanlığımızı ifade ettiğimiz davranışlarımızı taklit etmesi, öte yandan kahkahalarımızı tuhaf, rahatsız edici bir gürültü biçiminde algılamaları epeyi içler acısı bir durum. Müzik hocası ve bakanlıktan mösyö colson ile birlikte içeriye giren şair-Haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens, kapıdan kapıya satış yapan bir pazarlamacının bir keresinde nasıl gelip de kendi kapısını çaldığını anlatmaya koyuluyor... meğer bu zat salt bir pazarlamacı değilmiş, çok geçmeden ağzından baklayı çıkarıp aslında kendisinin aynı zamanda bir Şair de olduğunu söylüyor bana... ardından okuması, belki de şu ya da bu sanat bülteninde eleştirmesi için toplu şiirlerinin bir kopyasını johan janssens'e veriyor... elbette kendisi diğer zat-ı muhteremler kadar muhterem bir zat, direnişçilerden biri, toplama kamplarının birinden ötekine sürüklenip durmuş olduğundan oralara dair dokunaklı öyküler anlatmasını bilen bir Demokrattı... hoş kendine dair bir ayrıksılığı da yok değildi hani: mesleki anlamda yanlış yetiştirilmiş olmanın getirdiği bir şey olsa gerek, birden kitap adlarıyla konuşmaya başlamıştı zira... konuşmasını bir kitap adı zikrederek süslemeden sürdüremez olmuştu... ben de johan janssens olarak son derece tuhaf bulduğum bu duruma haftalık Dergi'deki köşemde bir makale kaleme alarak yer verdim... ne yazık ki, bu makaleyi her ne kadar kendisi de okumuş olsa da, sıcağı sıcağına bana zehir zemberek bir mektup döşendi: konuşmasında kitap adlarıyla konuşmadığını, hem zaten benim de onun şiirlerini henüz eleştirmedığımı yazıyordu: görüyorsunuz ya, benden tıpkı bir içim su lucette'nin kediden, müzik hocasının da bir içim su kediden uzak olduğu kadar uzaktı... Hay allah bir içim su lucette'den demek istemişim.

JOHAN BRAMS'IN HİKÂYESİ

Tippetotje'nin, romanımızdaki çok sayıda kahramanı ihmal ediyoruz diye bizi ayıplaması beni derinden üzdü doğrusu... diyor şair-Haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens... çünkü ihmal ettiğimiz kahramanların arasında şair johan brams da var... tippetotje'nin bizi

ayıplamasının beni böylesine derinden üzmesinin nedeni, şair johan brams'ın romanımıza bizzat benim tarafımdan davet edilmiş olması... hani ta başlarda, günümüzde hâlâ 36 senesinde yaşanan problemlerin yaşandığını ve dünyanın topyekûn bir yıkım çağına doğru son sürat gitmekte olduğunu söylediği zaman... johan brams bütün bunları romanımızın ta başında söylediğinde onu öylece, kanatları güneşte eriyen bir *ikarus* gibi kendi kaderine terk etmiştim. Oysa ona büyük bir özür borcum olduğu için bugün onu görmek istedim. Hiç gereksiz yere korku duymasının, yaşamını –boş yere ağ örüp duran bir örümcek misali– sinirleri alabildiğine gergin bir şekilde sürdürmesinin kendisi için tam anlamıyla bir dezavantaj olduğunu söyledim. Elbette bu durumun, yani johan brams gibi bir şahsı tanımış olmanın, benim için bir avantaj olduğunu eklemekten de edemedim. Kırk yılda bir buluşur, güncel olayları masaya yatırarak, saatlerce tartışırız kendisiyle. Fakat dün tuhaf bir şey oldu, johan brams'ı daha önce hiç görmediğim kadar sakin ve huzurlu buldum, ama bunun yanı sıra, kendince, bana hep huzurlu bir hayat sürdürdüğümü söylediğinden, sanki bana gıpta ediyormuş gibi bir izlenime kapıldım... yine onun bana söylediklerinden çıkardığıma göre, bunun nedeni, arada sırada olsa da, benim tilki reinaert öyküleri yazabilecek durumda olmam herhalde... şu da var tabii, diyerek sürdürdü konuşmasını, sizin gibi oturup öyküler yazmaya vakit bulamayışım şöyle dursun, sizinkilerin benzeri öyküler yazma sabrını da gösteremem zaten:

kesinlikle hayır, öyle masama kurulaıym, birbiri ardına öyküler kalemle alayım, işte bunu yapamam ben... şunu siz de biliyorsunuzdur sanıyorum, parapsikoloji ve metafizik düşünce adına Ne Varsa bilme-ye, öğrenmeye can atıyorum, gelin görün ki, bu dallarda ilim görmüş kişilerin oluşturduğu klikler beni içlerine almamakta hâlâ direktmekte-ler, hal böyle olunca da, hipnotizmaya dair ne varsa herşeyi öğrenme-ye adadım kendimi ve öğrendim de –tabiatıyla birbirinden apayrı, bir dolu şeyi öğrendikten sonra– ve insan denen varlığı, o apayrı çehresiyle tanıyabilme fırsatını yakalamış olmam bir tarafa, alabildiğine tuhaf deneyimler de yaşamış oldum... insanları hipnotizma edebilme yetisini edinmiştim, edinmiştim edinmesine ya, fazla ileriye gitmeye cesaret edemiyordum, zira ziyadesiyle tehlikeli bir oyundur hipnotizma... Onu ilk tanıdığımda tezgahının arkasında hünerlerini sergilemekteydi, diyor johan janssens ve sürdürüyor konuşmasını: yanında duran başka biri de sandık tahtalarını çakmaktaydı, beni görünce hemen şiirlerinden birini okumaya koyuldu. Beni böyle bırakıp giden anama, onu özleyemiy-

rum bile, ah anacığım benim ah, ah anacığım falan filan... öbürü sandık tahtalarını çıkıp durmaktaydı hâlâ tak tak diye, bu arada diğerinin şiiri, şiir olmaktan çıkıp, bağırtı çağırımlarla ardı ardına sıraladığı zırvallıklara dönüşmüştü. Bunun dışında, insan türünün bu nadir örneği, zamanla yıldızlara bakıp kehanet okumak, isprizizma, cadılık, el falı ve teosofiyeye dair ne var ne yoksa hatmetmiş, bu mevzularda mahirleşmişti. Hayat çizgilerinden söz edip duruyordu, ben kendi çizgimdeyim, siz kendi çizginizdesiniz, herşey yolundaymış gibi gözüktüyor ya, şu sandık tahtaları çakanın bir çizgisi yok ve işte bu hiç hayra alamet değil. Öyle ki artık onu nerede görsem, hemen bisikletimden inip yanına giderek çizgim nasıl diye soruyorum, bunun üzerine açıklamaya girişiyor, diyor ki: çizginiz olması gerektiği gibi, sorun yok, yalnız *schamotage* çok daha iyi görünüyor. Schamotage’de herşey alabildiğine olağandışı. Schamotage ile kastettiği nedir bilmiyorum doğrusu, ama bu işlerin ticaretini yapmaya hevesli olduğu belli, yani verdiği hizmetlerin parasal karşılığını almaya, küçük bir avluya açılan evini görmelisiniz, içerisi tam anlamıyla bir çift çarşısını andırıyor, evin her köşesi tika basa öteberiyle dolu, evet diyorum ya işte, evi bir göreceksiniz, kapılardan, pencere pervazlarından sarkan örümcek ağlarını, her yeri öyle bir kaplamışlar ki, tahmin bile edemezsiniz –bu arada şunu belirtiyim, korkudan kendi evinde kalamıyormuş geceleri– onu çoğun üst üste 2 pardösü giyinmiş olarak görürsünüz, evinde uyuyamadığı gibi, geceyi de kesinkes açık havada, bir park ya da bahçede geçirmiştir– çizgi hiç iyi görünmüyordu –evin duvarlarında, her yere, hatta merdivenlerden tutun da yatak odasının duvarlarına bile levhalar asılıydı: dikkat... tehlike... burada kurt kapanları ve ateşli silahlar var!...

İşte ama görüyorsunuz ya, öykü yazmak, diyor johan brams: hiç de benim yapacağım iş değil.

BİR DÜŞ OSCAR'I

Ondine kimselere görünmeden mutfaktan sıvışıp gidip doğruca yatağına gömüldü, yattığı yerde oscarke'nin kendinden apayrı oluşunu düşünmeye koyuldu... yatak örtüsünü kulaklarına kadar çekip uykuya daldığında, ilkin, şeytana ettiği duayı yinelemesi için norbert tarafından boş bir odanın içine çekildiğini gördü düşün-

de... bir kez bu odanın içine girdiğinde herhangi bir kapı ya da pencere olmadığını ayırımına vardı, buna karşılık bakışlarını sırtında hissettiği Bir şeylerin varlığını duyumsamaktaydı... üst dudağının üzerine birikmiş terleri sildi ve sanki arkasında duran şeye bakacak olursa oracıkta öleceğini biliyor gibiydi, çünkü başını çevirip bakması için bile alabildiğine büyük ve karanlıktı orası, dönüp bakacak olsa yaşamını hiçbir şey olmamışçasına kaldığı yerden sürdürmesi mümkün değildi... ne ki, korkudan ölecek olsa da eninde sonunda bunun ne olduğunu ANLAYACAKTI: ancak bu şey fazlasıyla sinsiydi, daha doğrusu, alabildiğine sonsuz, kendinin olduğundan daha gerçekdişiydi. Ani bir hareketle arkasını döndüğünde YENİDEN arkasındaydı işte, haykırarak, sarsılmış bir şekilde uyandı uykusundan. Her yerinden ter boşanıyordu. Üzerimi çok fazla örtmüşüm, diye geçirdi içinden. Bununla beraber gördüğü düş hakkında uzun uzun düşünmeye koyuldu, gelecekteki yaşamı için fazlasıyla önemli anlamı olan bir şeyler olduğunu sezmişti... o kadarına ki, sanki derinlerinde bir şeyler bunu düşünmesi için BASKI yapıyordu: Korkmuştum, bir şey bakışlarını üzerime dikmiş durmadan bana bakıyordu, şeytan duasını okumayı yeni bitirmiştim: karanlıklar meleği sen aydınlığın meleği olacaksın yeniden... demek ki şeytanın kendisiydi... ama böyle bir şey nasıl mümkün olabilir ki, şeytan olan biz kendimiz değil miyiz, o aydınlığın meleğine dönüşecek karanlıklar meleği... babamın söylediği gibi, bilim sayesinde tanrıya başkalaşacak olanlar... o bomboş odanın içinde ben KENDİMİ GÖRMEKTEN mi korkmuştum o halde?

Ne yaptıysa bilmeceyi bir türlü çözemedi, battaniyelerini tekmeleyip bir tarafa savurarak öylece çırılçıplak yattı yatağında... yalnızca gece ve karanlık örtüyordu üstünü... teri kuruyup da bedenini üşütmeye başladığında aralık gecesinin ayazında şiddetli bir titremeye tutuldu: önce valeer'i, sonra da şu ya da bu kişiyi düşünmeye başladı, ardından da o güne kadar hayatında olup biten her şeyi: gözlerinin önünde sinsice beliriveriyorlardı işte, bazıları ağır ağır, bazıları hızla. Yataktan kalkıp şöyle bir dolaşmak için bahçeye çıkacağım, diye düşündüyse de, o dakika uykuya yenik düştü. Düşünde oscar'ı gördü, düşün içindeyken bile utançtan kıpkırmızı kesildiği aşk dolu bir düştü bu... garip belki ama, ta başından beri bunun bir düş olduğunu bilmesine karşın oscar'a seslenen kendi sesini duydu, şöyle diyordu: iyi ki düş görüyorum, dahası iyi ki ölesiye üşüyorum, yoksa bana şu anda yap-

tiğin şeyleri yapmana asla izin vermezdim... bir kahkaha attı ve baştan çıkararak sözler fıslıdayarak onu iyice yüreklendirdi: elini çabuk tut, içime şehvetini düşür, yak, kavur beni, bu soğuk içime işlemekte çünkü. Oscar da gülüyordu, fazlasıyla iri ve kuvvetliydi, güzelliği üstündeydi... yo hayır, aslında düşünde gördükleri öyle değildi... o her zaman ki oscar idi, ama şimdi ona dair ne varsa her şey güzel ve güçlüydü, sanki onu renkli bir camın arkasından seyrediyormuş gibi... o dimdik, diken diken duran saçları bile öylesine güzel görünüyordu ki: oscar aynıydı aynı olmasına ya gene de bambaşkaydı. Onu iyice kendine çekip bedenine bastırdı, uyandığındaysa: sımsıkı sarıldığı yastığını göğüslerinin üzerine bastırarak şekilde buldu kendini, o bütün günü, onu yeniden göreceği akşamın gelmesini iple çekerek geçirdi, onu gördüğünde, düşünde kendisine yakası açılmadık şeyler yaptığını ve bunları bir daha yapmaması gerektiğini söyleyecek, yaramaz çocuk seni, diye onu yalandan azarlayacaktı. Kapının önünde, onu bekleyeceğim diye neredeyse ağaç oldu, oysa onların sokağından hiç geçmezdi oscar... günlerden cumartesiydi, temizlik günü, bütün günü sokak kapısının önünde oyalanarak, hiçbir şey yapmadan geçirdi, hal böyleyken ev de kirli kaldı... evden kova kova su taşıyıp durdu dışarıya, kaldırım taşıyla döşeli olmadığından, çok geçmeden etrafa sıçrata sıçrata içinde yalın ayak gezindiği bir çamur göletine dönüşmüştü kapı önü ... bir kova su alıp ayaklarını ve bacaklarını yıkadı kapı önünde... sokaktan geçenlerin şaşkın bakışlarına aldırmaz etmedi, üzerine bir parça çamur sıçramış sol baldırını da yıkayıp temizledi; tüm bu insanlara kafa tutuyordu işte, onlarla zaten en ufak bir işi olamazdı, daha doğrusu hiç kimseyle bir işi olamazdı ya, bu gece ne olursa olsun, güzel olmak istiyordu, hepsi bu, dolayısıyla isteyen herkes onun aygırına kavuşmayı bekleyen bir kısrak olduğunu doyasıya seyredebilirdi. Oscar'ı görür görmez lafi evliliğe getirmekte gecikmedi... bu konudan öyle bir bahsedışı vardı ki, sanki hemen gidip yarın sabah evleneceklerdi... gelecekteki hayatlarının nasıl olacağını anlata anlata bitiremiyordu: oscar tüm zamanını onun heykellerini yaparak geçirecek sonra da bu heykelleri sergileyip satacaklardı. Oscar onu ağız bir karışık, mest olmuş bir halde dinliyordu: yo hayır, düşündeki o değildi, ona benziyordu tamam, o oscar'dı, ama onu alabildiğine güzel kılan o renkli cam parçasının olmadığı haliydi. Ona düşünden söz etmeye cesaret edemedi: etseydi zaten hiçbir şey aynı kalmayacaktı. Ne yaptıysa bu düş kişisini, çok daha yeğ tuttuğu,

çok daha güzel olan bu düş oscar'ını gözünün önünde canlandıramıyordu işte... ama gene de zaman içinde bunun gerçekleşeceğini geçirdi içinden... yanı başında dikilen garibanı görmezden geldi, konuştüğundaysa bu garibanın içinde saklı olan varlığa sesleniyordu aslında, düşünde gördüğü ve gerçekte o olmayan varlığa.

NOEL AĞACI

Noel neredeyse kapıda, ressam tippetotje'den noel kartı geldi mi size? diye soruyor müzik hocası... ve şaşkınlık içinde birbirlerini süzerken, bakanlıktan mösyö colson ona karşılık veriyor: benim kapıma gele gele, isa doğacakmış diye noel ilahileri söyleyen çocuklar geliyor, dahası isa'nın doğacak oluşuna filan aldırış ettikleri de yok, çünkü daha noele çok var ve siz şu an ilahilerinizi kutsal masumlar gününde söylüyorsunuz dediğimde ise, tutup bana şöyle cevap verdiler: bize ne, *biz* doğmuşuz ya işte, hem, daha noel gelmediyse bile, siz yine de bize bir şeyler veremez misiniz, biliyorsunuz hem kara kış, hem de müşkül zamanlardayız.

Hem kara kış, hem de müşkül zamanlar yaşıyorlar ve çok değil kısa bir süre sonra noele gireceğiz, üstelik ressam tippetotje'den de bir noel kartı aldım... diye yineliyor müzik hocası... Şaşırp kaldım doğrusu: herkesi ihmal ederken tutup da neden bana bir noel kartı göndersin ki, dahası kartın teması da, kanaatimce, alabildiğine beylik ve ucuz bir şeyler: bir noel ağacı yerleştirildiği sıcacık bir salonun içini sokaktan gözleyen yoksul çocuklar, ne dersiniz? baksanıza:

herkes bakıyor ve johan janssens eliyle alnına vurup: hah şimdi anladım, diyor. Vaktiyle tippetotje'ye okusun diye, gazetenin değimsiz emekçiyle alay ediyor gerekçesiyle yayınlamayıp geri çevirdiği bir noel öyküsü vermiştim... ama böyle bir şey doğru değil, okuyucu, değimsiz emekçinin aptallığına gülmekten yarılısın diye bir gaye filan gütmüyordu öykü; bilakis, aptal emekçiye gerektiği gibi yaşamasını öğretmeyi hedefliyordu, hepsi bu... zira o, noel gelip çattı mı, bir bakmışsınız, salonunun baş köşesine bir noel ağacı kondurmuştur, hem de en büyüğünden, sıra sıra dolamıştır ışıkları; kırmızısı, sarısı, yeşili ve mavisini, bir de yapma kar serptirmiştir üzerine, işçi bloklarındaki iki oda bakla sofa evinin panjurlarını da açık bırakmıştır –o küçük evinin: her ay azar azar

ödedikçe zaman içinde sahibi olacağı evinin— noel gecesi gelip geçenleri ambale edeceğim diye... gelin görün ki, yoldan geçmekte olan birileri gerçekten ambale olup da adam çocuklarıyla birlikte salona geçip, ağızları bir karış açık noel ağacını seyrettikleri sırada, burnundan soluyarak ve küfürler savurarak mutfaktan salona dalan anne, hangi cehenneme salonda noel ağacının önünde dikildiklerini sorar ve eğer gidip başka bir yerde oynamazlarsa onları bir temiz pataklayacağını söyler. Gazete tarafından reddedilen bu öykünün sonunda bir de not vardı: salondaki noel ağacının yanı başında ayrıca şık bir koltuk da duruyordu... filature ya da labor'daki işinden yorgun argın dönen kocanın bu koltuğa oturmasına izin yoktu, kahrolası adam ne düşünüyordu acaba, yoksa bu şık koltuğun oraya oturmak için konduğunu filan mı? ... elbette hayır, o koltuğun oraya konmasının sebebi, bizim, yani işçi sınıfının gerçekte işçi sınıfı değil de, noel ağacı ve şık koltukları olan insanlar olduğumuz izlenimini vermektir, hal böyleyken, öykünün sonunda şöyle bir kıssadan hisse çıkartılıyordu: işçi, patronuna kendisine yettiğinden fersah fersah fazlasını kazandığı izlenimini vermeye can atmaktadır, çünkü baksanıza, kendi gözlerinizle de görebilirsiniz; kocaman bir noel ağacı almaya parası yetiyor işte.

Müzik hocası tippetotje'nin gönderdiği noel kartına diyor bakışlarını yeniden... gerçi onun bu kartı *kendisine* neden göndermiş olduğunu hâlâ anlamış da değil... derken lafa giriyor: Ha, şimdi anlıyorum, tuhaf bir evin önünde öylece dikilmiş içerideki noel ağacını seyre dalmış çocuklar değil bu beylik tema, aslında kendi evlerinin dışında, kendi noel ağaçlarını özlemle seyre dalıp kalmış çocuklar bunlar —şu kız çocuğuna baksanıza, pencere camını hohlayarak eliyle ovuşturuyor, çocuklar hep yapar ya, işte aynen öyle! Bakanlıktan mösyö colson noel kartını alıp, uzun uzun bakıyor, sonra da düşünmeden kartı ters çevirip, üzerindeki adresi okuyor: şair— Haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens'in adresi! Herkes kahaahalarla gülüyor, çünkü belli ki postacı bir hata yapmış ve noel kartını johan janssens yerine götürüp müzik hocasının evine bırakmış.

DÜRÜSTLÜK

Yeni yılın ilk günü, dostlarınız– roman kahramanlarınız, yaşamınızda ve işlerinizde her şeyin yolunda gitmesini temenni etmek üzere evinize geliyorlar... siz de onlar için aynısını temenni ediyorsunuz... nasılsa size bir şey mal olmuyor bu... ama birdenbire şair–Haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens sözü alıp: size her şeyden çok çalışmalarınızda dürüstlük temenni ediyorum, diyor. Sanki yerküre çatırtılarla ortasından ikiye ayrılıveriyor: derin bir yarık ortaya çıkıyor, bu yarığın bir tarafında johan janssens ile birlikte diğer bütün roman kahramanlarınız duruyor, diğer tarafında ise siz tek başınıza kalıyorsunuz:

siz bu derin yarığın öbür yakasında tek başınıza dururken, kekeleyerek, aslında hep dürüstlüğe değindiğinizi anlatıyorsunuz onlara, şimdiyse johan janssens böyle bir temennide bulundu diye samimi bir cevap verilmesini istediğiniz sorunuzu yöneltiyorsunuz... bir süre önce bugünün dünyası için kaleme aldığınız makalenizi postalamak üzere labor'un ötesinde kalan 1. pislik yuvalarının oradaki posta kutusuna gitmiştiniz, yol üstünde, inşaat halinde bir binanın altından, kapkara elinde bembeyaz bir sigara olduğu halde bir işçi çıkmış, sağa sola bakınarak, gelip geçenlerden kendisine ateş verecek birilerini aramaktaydı. Siz hiç konuşmayın, sizin de inşaat şantiyelerinde çalışmışlığınız var sonuçta, tırmandığınız inşaat iskeleleri üzerinde öylece dikilir, kollarınız arasında taşıdığınız, doğramalara takılacak pencere camlarıyla kirişler boyunca yürürdünüz. Camlardan en büyüğünü yerine takacağınız sırada... bir taraftan bu işin üstesinden gelmenin ne denli zor olduğunu düşünür, kahrolası mimarların plan ve çizimlerini hayata geçirecek olan zavallı işçilerin ne zahmetler çekeceğini bir nebze olsun düşünmeden, pencere gediğini neden böylesine ulaşılmaz bir yere açtıklarına bir anlam veremezsiniz... ve tam da bu ince işin üzerindeyken canınız bir sigara yakmak ister, ama kibritlerinizi bir türlü bulamazdınız. Nerede bırakmış olabilirim ki? Alelacele iskeleden aşağıya atlar, sonra da gelip geçenlerden ateş isterdiniz: ateşini alabilir miyim ahbap? Vah vah! Şimdi değiştiriverin bakalım rolleri... birdenbire dışarıya fırlayarak, yoldan geçenlere ateşiniz var mı diye soran camcı boon değil, yazdığı makaleyi postaya verecek yazar boon'sunuz artık. Ve ceplerinizi doğru dürüst yoklamaksızın soruyorsunuz: Kusura bakma, ahbap, yanımda kibrit yok. Ama biliyorsunuz ki kibritiniz var. Oysa şimdi şöyle so-

ruyorsunuz: şu camcı boon'a tutup neden kibritim filan yok dedim ki sanki, hem üstüne üstlük neden sanki hâlâ dürüstlük ve insanlığa dair maval okuyup duruyorum ki?

Açılan derin yarığın öbür yakasında dostlarınız—roman kahramanlarınız öylece dikilmekteler, aralarında bir tek müzik hocası var size arka çıkan: belki de vaktiniz yoktu, diyor... vakitten, sözgelimi, yolunuza çıkan herkese ateş verdiniz diye yetişmek zorunda olduğunuz bir treni kaçırmamanızı kastetmiyor, yo hayır, onun vakit derken dem vurduğu, o sırada bir makale ya da bir romana, hatta kendi felsefenize dair çözümünü güç bir problemi düşünmekte olduğunuz.

Oysa siz, derin yarığın öteki yakasında, bunun doğru olmadığını çok iyi biliyorsunuz: bol bol vaktiniz vardı, dahası ne bir tren ne de bir problem mevzubahisti: habire öteberilerini —bugün kibritini, yarın parasını ya da felsefesini hatta pantolonunu—bir yerlerde unutmayı huy edinmiş insanlara karşı sizin tahammül gösteremeyişiniz meselenin aslını oluşturmaktadır zira, bununla birlikte makinelerin akrabası olduğunu varsayan insanlardan nefret etmeye başlamanız da başka bir etken, onlara bir baktığınızda, başkalarının zulmüne boyun eğmeye teşne olduklarını görürsünüz, herşeyi olduğu gibi kabullenip, sonra da unutuverir, biraz yaşar ve biraz ölürler.

Ama gelin görün ki, derin yarığın karşı tarafında sapkın zihniyetleriyle makinelerin bir akrabasına dönüşmüş olan tolfpoets da var ve diyor ki: ben sizinle hemfikir olamam... zira eğer siz üzülerək, çoğu insanın makinelerin akrabası olduğu sonucuna varırsanız, hiç vakit yitirmeden cebinizden bir kibrit çıkarıp camcı boon'a bir ateş verseniz çok daha iyi edersiniz... belki o vakit başka türlü bir bireyin varlığından da haberdar olur kendisi, çünkü öbür türlü büyük bir olasılıkla bakışlarında bir aşağısamayla sizi giderken aranızdan seyretmekle yetinmiş, belki de benim ve johan janssens'in düşündüğünü düşünmüştür, yani yazar boon bugün de arada bir pencere camı takmak üzere inşaatlara geri dönse incileri dökülmez diye.

45 DERECELİK DİK AÇI

Noel geldi geçti demek... evinizde konuk olarak bulunan bir içim su lucette'ye, tabiat ananın kızı maria'ya bir karı kocadan ve onların yuvalarından söz ediyor karınız: karısına noel armağanı olsun diye koca gidip mutfağın zeminini yeni tahta döşemeyle kaplatıyor, bir sonraki yıl noelde bu kez karısı kocasına sürpriz bir armağan olsun diye, mutfağın zeminini yeni tahta döşemeyle kaplatıyor, bu evde bütün ıvırzıvır, kovalar ve kutular içinde çiviler, vidalar, somunlar filan bodrum katta duruyor... çocukları yok, diyor ve ekliyor karınız, zira çocukları olup da ne yapacaklar ki, büyük bir ihtimalle üzerine 'çocuk' diye yazdıkları bir kovanın içinde bodrumda tutarlardı kesin onu da. Tabiat ananın kızı maria demin yudumladığı içkiyi ağzından döke döke kahkahalarla öyle bir gülmeye başlıyor ki, handiye içtiği içkiyle boğulverecek –kahramanlarınızın, kadın-erkek, hepsinin satın aldığı minicik bir şişeden yudumladığı içki – tolfpoets yerinden kalkıp, tıkanıp diye maria'nın sırtına vuracak oluyor, o sırada johan janssens söze giriyor ve oğluyla birlikte –10 yaşına bastı basacak– yeni yılını kutlamak üzere büyükbabasının evine gidişlerini anlatmaya başlıyor: 2 fabrikalı kasabaya vardığımızda, sokağın başında durup, pencereye bakınca, içeride yanan lambanın ışığını görüyoruz, yanan lambanın ışığında pervaza yansımışçasına babamın sureti giderek belirginleşiyor, pencere pervazlarının insan suratlarını andırdığını düşünmüşümdür hep, dikey gelen orta pervaz upuzun bir buruna, yatay duran pervaz da, öfkeyle bakan 2 göze başkalaşıveriyor... derken şair titrimle şöyle bir zihnimi kurcaladığımda, bugüne bugün hiçbir Şair, kaleme aldığı dizelerde böyle bir duruma el atmamıştır diye bir sonuca varıyorum ... tam o anda, daha 10 yaşına basmamış olan oğlum jo bakışlarını pencereye dikey ve şu pencere, diyor, upuzun burnu ve öfkeyle bakan 2 gözüyle arkadaşım jef'e tıpatıp benziyor. Evden içeriye girdiğimizde büyükbabasının yeni yılını kutluyoruz, büyükbaba da karnesindeki notları soruyor jo'ya: torunum derslerini iyi öğrenmiş mi bakalım? Bizim jo da ne denli çalışkan olduğunu ispatlama telaşına düşüyor ve bir dikdörtgen çizerek, işte bu 90 derecedir, diyor. Bunun üzerine ben de, yani johan janssens, özür dilercesine gülümseyerek şöyle diyorum: aslında orada bir yanışın var, çünkü bir dikdörtgenin açısı 45 derecedir... bakışlarını bana çeviriyor, kafası belli ki bulanıveriyor, biraz kızmış gibi bildiklerini artarda sıralamaya girişiyor: bir dairenin açısı 360 derecedir, yarım daireninki ise

180 derece, bu nedenle bir dikdörtgenin açısı da 45 derecedir. Onun düştüğü yanılgıya hâlâ gülümsemekteyim, ama 14. sınıfta öğrendiğim bilgileri şöyle bir yoklayınca, dikdörtgenin açısının 45 derece olduğu geliyor hatırıma, dahası o zamandan bu yana öğrendiklerimin beni daha bilgili ve daha zeki kıldığını düşünüyorum... şimdiyse kendi oğlum benim yeterince bilgili ve zeki olmadığını iddia etmeye kalkışıyor, hah, diyor, gülümseyerek geometri kitabını açıyorum, ona yaptığı yanlış göstermek için... ve işte o an hayatım birdenbire yere düşen sırça bir vazö gibi tuzla buz oluveriyor, zira kapağını açtığım geometri kitabından dairenin açılar toplamının 360 derece, bir dikdörtgenin açısının da 90 derece olduğunu öğreniyorum... demek neredeyse 30 yıl boyunca, eğri büğrü, sipsivri bir açığı Dik açı olarak görmüşüm hep... ve neredeyse yirmi yıldır hüsnüniyet ve adalet hakkında yazıyor olmama karşın, geçen zamanda Dik olarak varsaydığım şeylerin esasında yamuk, yumuk, eğri büğrü olduğunu görmeyi bir türlü becerememişim.

Johan janssens'in anlattıklarıyla keyiflenen kahramanlarınız yeni yıl içkilerini yudumlamaya koyuluyorlar... karınız kadehleri ikinci kez doldurmak için yerinden doğrulacak gibi oluyor, oysa şişenin dibi çoktan getirilmiş bile.

SUÇLULAR ARAMIZDA

İşte yeni yıla girdik artık, diyor bakanlıktan mösyö colson... Geçtiğimiz yıl neler olup bitmiş diye gazete kupürleri biriktirdiğim dosyama şöyle bir göz gezdirdiğimde, 1100'lü filan yıllarda ni-vardus efendi'yle benzer duyguları hissediyorum, hani o burukluğuyla isengrinus'u kaleme aldığı ve dünyanın sonunun yaklaştığını düşündüğü zamanlarda olduğu gibi: yeni delhi'de gandi bir suikasta kurban gitmiş, italyan ultra-marksistlerden togliatti roma'da bir saldırıya uğramış, b.m. arabulucusu bernadotte kudüs'te katledilmiş. Bunlarla birlikte bir de Kara günler var... sözgelimi, fransa'nın savaş kurbanlarının sayısını açıkladığı o meşum gün... 267.469 asker ve 378.457 sivil yurttaş can vermiş. Peki ya almanya rusya polonya ingiltere ve köyümüzün, yani dünyanın, en ücra köşelerinde kalan ötekilerine ne demeli? Gazete kupürleri dosyamın sayfalarını çevirmeye devam ediyorum, çevirdikçe de, sadece felaketlere, cinayetlere, tecavüzlere, saldırılara, savaşlara,

hangi amaca hizmet ettiği müphem kalan askeri hareketlara, finansal ve politik skandallara rastlıyorum. Ve tıpkı nivardus efendinin kasavetli isengrinus'unu yazdığı biçimde, biz de kendi kitabımızı yazmakta, yazarken de dünyanın sonunun yaklaştığını düşünmekteyiz, çünkü ben, bakanlıktan mösyö colson dünyayı kendi ufak denektaşımıyla ölçebilirim ancak: tüm o felaketler, savaşlar ve saldırılarla, skandallar benim değimsiz şahsımın erişemediği şahikalarda olagelmekteler. Bir de şunu dinleyin: geçen gün kuzey istasyonunda 18:25 trenini bekliyordum, peronda bir aşağı bir yukarı yürüyen 2 beyefendi vardı, havalar don yaptığından otomobillerine binmeye cesaret edememiş, o yüzden treni beklemekteydiler...peşleri sıra yürürken onlardan birinin ötekine, silah fıçısı kılıfları imalatıyla uğraştığı için işlerinin tıklarında gittiğini anlattığını duydum... bu kılıfları ıspanya'ya nakletmek için isviçre üzerinden geçirmek zorunda kalıyormuş. Onun yanında yürüyen öteki beyefendi, ha patladı ha patlak verecek diye dedikoduları almış yürümüş olan yeni savaşın çıkmasının artık elzem olduğunu söyleyerek karşılık verdi berikine... piyasa iyiden iyiye canlanacaktır yine diye. Silah kılıfı imalatçısı olan beyefendi de aynı fikirde olduğunu dile getirdi... ama birdenbire adımlarını yavaşlatıp yanındakine şöyle sordu: peki şu atom bombası dedikleri, ya bu taraflara doğru gelip de bizi vuracak olursa ne olacak? Ben, yani bakanlıktan mösyö colson ise olduğum yerde şaşkınlık içinde kalakalmıştım, çünkü tam o sırada çılgık çılgıca buharlarını kusarak, ortalığı tozu dumana katarak, tüm masumiyetiyle, salt kendi büyüklüğü ve ehemmiyetinden haberdar 18:25 treni perondan içeriye girmekteydi... nedir ki, çok yakında artık kendisine ihtiyaç duyulmayacağından da bihaberdi, dünyanın bu gidişatı aynı kaldıkça ve ne hikmetse bir türlü tutuklanıp hapsedilemeyen, otomobillerine binmek için yollar çok kaygan diye tren peronlarında bir aşağı bir yukarı volta atıp bekleyen, şu sözde beyefendiden suçlular aramızda dolaştıkça.

ONDİNE LAFI EVLİLİĞE GETİRİYOR

Ondine oscarke'ye, sanki hemen ertesi günün sabahı gerçekleşiverecek bir hadiseymiş gibi söz ediyordu evlilikten... ama 1 şeyi hesaba katmıyordu, yani oscarke'nin korkusunu: çocuk, evlilik fikrinden hiç mi hoşlanmıyordu, hoşlanmadığı gibi yakasını sıyırmak

için de bin dereden su getiriyordu. Doğru, ondine'nin evlilikten söz etmesi hoşuna gitmiyor değildi, ama uzaklarda, alabildiğine muğlak kalan bir şey... bir hayal, bir kurmaca olarak... bu hayalde oscarke ondine'nin heykellerini yontuyor, sonra büyük roma ödülünü kazanıyordu, bir de atölyesi vardı ki, bir tiyatro kadar geniş ve ferahtı içi... ne ki, bu evlilik, hemen yarın gerçekleşecekmiş gibi bir hal aldığında, kendisini beceriksiz hissetmeye, yaptığı işlerin en kıytırık mansiyon ödülünü bile kazandıramayacağını duyumsamaya başlıyordu. Hem sonra, onunla insan içine çıkmaya cesareti de yoktu... apansız, bir keresinde okuldan sonra kuziniyle birlikte yolda yürüyüşlerini ... ve diğerleri tarafından alaya alınışını, onların kendisine nasıl güldüğünü hatırladı içi acıyarak... ödleke davranmış, bir köşeye gizlenip kuzini başka bir oğlanla eve gittikten ancak çok sonra gizlendiği yerden çıkabilmişti. İşte şimdi yine bir kızla görüleceğim diye aynı şekilde ölesiye korkuyordu... dahası bunu ondine'ye itiraf edecek kadar cesur da değildi, evliliği ötelemesini sağlayacak bambaşka bir bahane uydurdu kendine: saçma sapan, alabildiğine çocuksu ve naifçe uydurulmuş bir bahaneydi bu, öyle ki başka koşullar altında başka birileri tarafından öne sürülmüş olsa, ondine büyük bir öfkeye kapılır... ve bu öfkenin şiddetiyle gözünü kırpmadan ilişkiyi keser, köprüleri yakırırdı. Oysa şimdi bu düş vardı, her şeyin üzerini yaldızlarla örten bu düş aklından bir an olsun çıkmıyordu: bir kahkaha atıp, seni gidi tatlı şey diyerek oscarke'yi öptü: sen hiç merak etme, ben her şeyin çaresine bakarım.

Her şeyin çaresine bakmak üzere evin altını üstüne getirdi, savurduğu sunturlu küfürlerin bini bin paraydı; kıyameti koparıp, öfke nöbetleriyle ortalığı inim inim inlettii... babası mutfak masasının üzerini boşaltmış, önünde duran tahtadan oyuncak treniyle öylece oturmaktaydı... rayları da unutmamıştı, rayların üzerinde düzgünce ilerlesin diye treni doğru bir şekilde yerleştirmeye çalışıyordu... derken tren bir dönemece geldiğinde keskin bir dönüş yaptı, virajı alamayan vagonlar raydan çıkıp tepetaklak oldular. Rayları düzgün bir biçimde yeniden yerleştirdiğinde, vapeur'ün minyatür treni de sahiciymişçesine tıkır tıkır işliyordu, şöyle bir anlığına buluşu aklından çıkıvermiş, bu deneyin hangi amaca hizmet ettiğini unutup gitmişti, tren virajı alırken, tren düdüğü benzeri bir ses çıkardı, sonra da kendi kendine güldü bu salaklığına. Ondine'nin beklediği işte bu andı. Önce ona bu oyuncağın kaç paraya patladığını sordu, hem bunun

yerine gidip anası zulma'ya oyuncak bir bebek almış olsaydı, hiç de-
 ğilse oturup onun haline bir güzel güler, biraz eğlence yüzü görürler-
 di. Vapeur bahaneler uydurmaya başladı, kafasının içindeki buluşun
 ha bugün ha yarın, kısa bir süre içinde nihai şeklini alacağını, çığır
 açacak bambaşka bir çağa girmekte olduklarını filan izah etmeye gi-
 rişti... dillendirdiği düşüncelerinden kendi de öylesine etkilenmişti
 ki, handiye “canım yavrum ondineke'm benim” deyivereceği geldi
 kızına... bunun böyle olacağı belliydi, diye düşündü ondine, onun
 buluşları filan umurunda bile değildi; böylesine keyifli oluşu çılgı-
 na çevirmişti onu... sahte gözyaşlarıyla, lafı, en nihayetinde birini
 bulup aşık olduğuna ve artık evlenmek istediğine getirdi... ama ev-
 lenmek için gereken paraya gelince, bu evde, ellerinde harcayacak
 beş kuruşlarının olmadığını da bildiğini ekledi sözlerine. Böyle ana
 babası olduğu için utanç duyuyormuşçasına, üzgün bakışlarla süz-
 dü onları... laf arasında, elleri biraz para gördüyse bunu kendisine
 borçlu olduklarını söylemeyi de ihmal etmedi... ama hepsini çarçur
 etmişlerdi işte, hem de tam ihtiyaç duyduğu sırada. Ve babası sessizce
 oturduğu yerde az sonra kopacak fırtınayı bekleyedursun, ondine ko-
 lunun tek bir hamlesiyle, masanın üzerinde ne var ne yoksa alaşağı
 ettiği gibi, vapeur'ün yere devrilen minyatür trenini tekmeleyip bir
 köşeye savuruverdi: ben evlenmek istiyorum ... bu köhne evden çekip
 gitmek, sizden kurtulmak istiyorum. Ne var ki, baba kızı fevkalade
 şaşırtan bir akli başındalık anında zulma, şayet evlenmek istiyorsa,
 dahası paraya da ihtiyacı varsa, bunu neden gidip henüz ödemelerini
 yapmamış olan schatt ailesinden istemediğini sordu. Ve ardından tiz
 bir kahkaha savurdu. Vapeur bakışlarını kızına çevirdi, ondine de ba-
 basına bakıyordu, son derece garipti doğrusu: işte yine her ikisinin de
 zihninden aynı anda aynı tuhaf düşünceler geçmekteydi.

İLLETE VE BÜYÜYE DAİR

A ttiğim bu başlığa ben ne zamandır bakıp durmaktayım ve ne-
 reden başlayacağımı bilemez bir haldeyken, bu dosya kâğıdı
 ne zamandan beri elimin altında öyle bomboş, soğuk ve sessiz durmak-
 ta?... elimin altında, diyorum... çünkü Bir defalığına da olsa maske
 takmak gerek diye düşünmüyorum ve benim o zulüm görmüş, acılar

içinde sızlayan yüreğim bu kez herşeyi kendi kendine yazmak zorunda... benim o zulüm görmüş, acılar içinde kanayan yüreğim amansız hastalıkları, ölümü ve elemi, bu hayatın faniliğini, kırılganlığını ve onun işe yaramazlığını dökmekte sayfalara: bir zamanlar benim küçük kız kardeşim lazımlığında oturur, tombul bileğindeki incecik pirinç kaplama bileziğinin çıkardığı şingirtılara kulak kesilirdi...orada öylece oturan küçük kız kardeşim mahallenin sevgilisiydi: bakın hele şu jeanneke'ye, ne yapıyormuş bakalım orada öyle minik jeanneke! Kız kardeşim büyüüp de çiçeği burnunda bir genç kız olduğunda hiç arkadaşı yoktu, o ne kimselerle sevgili oldu, ne de kimselerle dans etti... kuruyup kaldı; ayakta tedavi kliniğinde verilen ilaç tozlarını suratını ekşiterek güç bela yutabilen sinirli, nobran, huysuz biri olup çıktı... kız kardeşim jeanneke geçinmesi zor bir kızdı ve kahretsin ki, ben ona hep tarlada unutulup bırakılmış bir soğan gibi tohuma kaçacağını söyleyip dururdum... sonraları doktor doktor dolaşmaya başladı, şikayet ederek, ağlayıp sızlayarak; ona yatıştırıcılar ve ağrı kesici haplar veren doktorlar, safra kesesi ve karaciğeri ve kan şekeri için iğneler öngören doktorlar, kesin yatak istirahati, şişmanlatıcı diyetler, katı perhizler tavsiye eden, reçeteler dolusu haplar ve toz ilaçlar veren doktorlar oldu. Sonra bir gün yığılıp öylece kalıverdi, onu hastaneye sürükleye sürükleye kaldırmaları, ameliyat masasına zorla yatırmaları gerekti... sürükleye sürükleye, diyorum çünkü ambülansa bindirilmeyi istememiş, yoksa insanlar hastalandığını düşünecekler, demişti... midesinde yalnızca bir kütle bulunmuştu, hepsi bu: kesilip alınması gereken bir kütle, o denli önemli, başka bir deyişle, büsbütün ciddi bir şey değildi, hem sonra mide ameliyatı geçiren sürüyle insan vardı... mide... mide... Önünde yazı yazdığım pencerenin yanında ayakta öylece dikilen babamı görüyorum, gözlerini görüyorum, ona kulak vermek zorundayım ama görebildiğim yalnızca gözleri... onun pörsümüş, kupkuru kalmış, ağlamaya cesaret edemeyen gözleri... kanser, diyor... lanet olsun, lanet olsun ve ardından gözyaşlarına boğuluyor... kanser, diyor... aman oğlum, Louis, kimselere söylemeyesin ha, kimseler bilmesin... kanser, diyor... ameliyat başarılı geçti ama kanser onu yiyip bitiriyor... sözcüklerin en dehşetengizi, en canisi, çiğneyip ölümüne kemiren o sözcük... taburcu olunca eve gelecek, sonra da herkes başına üşüşüp ona soracak: nasılsın jeanneke? ... ve benim küçük kız kardeşim, benim o, tombul, minik bileğindeki pirinç kaplama bileziğini şingırdatan küçük kız kardeşim jeanneke de şöyle diyecek: ah, sağ olun, ben iyiyim. Kansermişim. Onun

yanı başında ayakta dikilecek olan babam da ağlamamak için zor tutacak kendini... ve annem birdenbire haykıracak: kahretsin, tanrıymış hah, hiç kimseye, hiçbir şeye inanmıyorum ben artık; rahiplere inanmıyorum, her şeyimi feda edeceğime söz verdim ve bakın işte görüyorsunuz şimdi...görüyorsunuz şimdi... kansermiş... ah babamın o gözleri... ah vaktiyle her şeye inanan oysa şimdi hiçbir şeye inancı kalmayan annemin o lanet üstüne lanet okuyuşu... tanrıya ve azizlerine her şeyini feda etmeye söz veren, oysa şimdi... görüyorsunuz ya... Kız kardeşim Jeanneke için için korkuyor, yaşlı bir falcının geçmişte kendi hakkında söylemiş olduklarından korkuyor, o bana büyü yaptı, hissediyorum bunu, hissediyorum, hissediyorum işte diye tiz bir çığlık koparıyor kız kardeşim Jeanneke.

Büyü yapmak da neyin nesiymiş?... benim artık hiçbir şeye inancım kalmadı, diyor annem. Ne tanrıya ve onun büyücülerine rahiplere, ne de tıp bilimine ve onun büyücülerine doktorlara.

İLLET VE ÖLÜME DAİR

Şapel yolu'nun çamuru ayakkabılarına bulanmış olduğu haldeevinizin içinde öylece ayakta dikiliyor babanız ve bakanlıktan mösyö colson sürekli tansiyonu düştüğünden ve gözündeki tik de gündengüne giderek fenalaştığından bir gün çıkıp, akıl hastalarının bekleme odasında saatlerce beklediği kliniğe gittiğini anlatıyor. Babanız hâlâ, ayakkabıları şapel yolu'nun çamuruna bulanmış haliyle öylece ayakta dikildiği yerden, ağlamaktan kupkuru kalmış gözlerle, kulak vermekte bakanlıktan mösyö colson'un sözlerine ... mösyö colson orada beklerken gördüğü akıl hastalarından bahsediyor: birincisi, uzun boylu, ince yapılı, pantolonu bacaklarına göre alabildiğine kısa bir adamdı, öyle ki, pantolonunun paçaları ayak bileklerini bile kapatmıyor, başını hiç durmaksızın aşağı yukarı, sağa sola sallıyordu; sizin anlayacağınız adam tam bir sinir küpüydü... ama gene de ilk önce ben muayene olacağım diye kuyruğun başına geçmek için yapmadığı kalmadı, neymiş efendim, Tren'le gelmiş de ondan, öyle diyordu... bunu söyleyiş tarzından, sanki koca belçika'da bir tek Bugün işleyen yalnız 1 tek tren varmış zannederdiniz. Onun tam yanında, başında akıllara seza büyüklükteki şapkasıyla ufak tefek bir hanımefendi durmaktaydı; önüne gelen her-

kese, sinirleri laçkalaştığı için bir ev satın almaya yetecek kadar paranın dibine darı ektiğini, sonra da hizmetçisi tarafından soyulup soğana çevrildiğini ... hizmetçisinin neredeyse ikinci bir ev satın almaya yetecek kadar parayı iç ettiğini anlatıp duruyordu... bu da 2 ev eder... hal böyleyken, bu hanımefendinin yıllardır kurduğu hayalin ne olduğunu hemencecik anlayıveriyordunuz: kendi evinin sahibi olmak isteyip durmuştu hep. Bazıları bu sonu gelmek nedir bilmeyen dövünmelerden paçayı kurtarmayı becerse de, kadın kendine hemen yeni bir kurban bulup ona musallat olmakta gecikmiyordu. Kadının yanında ise yaşlı mı yaşlı, handiyse bir hayvana benzeyen, gözlükleriyle, nevri dönük, solgun suratıyla cüceden bir yaratık dikiliyordu... dikildiği yerde: doktorun gelmesini biraz daha bekleyecek olursam, şuracıktaki asacağım kendimi, diye tehditler savurup duruyordu. Viziteyi saat 2’de başlatması gereken doktor, saat 3 olmuş, hâlâ ortalarda yoktu; onca hastası da boşu boşuna oturmuş o gelecek diye beklemekteydi: aralarında, belki de doktor otomobiliyle bir ağaca toslamıştır, diye konuşmakta... doktorun başına şöyle ya da böyle bir şey gelmiştir diye olasılıkları sıralamaktaydılar... hem sonra değil mi ki herkes bir kazaya kurban gidebilir. Eğer onlar akıl hastaları ise, ben onlardan 3 misli daha fazla akıl hastasıyım, diye sözlerini bağlıyor bakanlıktan mösyö colson.

Ve babanız hâlâ ayakta dikildiği yerden bakanlıktan mösyö colson’un sözlerini kibarca dinlemekte olduğundan, siz de lafa girmek istiyorsunuz: bir kliniğe gidecek olduğunuzda, etrafınızda sırf köylü kılık-lıları, yalnızca köylüleri bulursunuz... dolayısıyla siz de kentlilerin hangi hastane ya da kliniğe gittiklerini merak etmekten kendinizi alamazsınız, o kadarına ki, kentlilerin, muzdarip oldukları hastalıklardan ölene kadar o hastane benim bu klinik sizin dolaşp durduklarına inanmaya başlarsınız, çünkü görüyorsunuz ya, bilim devamlı surette hatırı sayılır aşamalar kaydetmekte, ne ki, durum böyle iken bile insanların doktorlara inancı filan yok artık. Bunun üzerine bakanlıktan mösyö colson vedalaşp gidiyor, sizi babanızla yalnız bırakarak ve babanız size diyor ki: klinikteyken, annen neredeyse başını duvardan duvara vuracaktı, koridorlarda, odalarda ve ameliyathanede hemşirelere, hastabakıcı rahibelere hatta krom ameliyat aletlerine bile, önüne çıkan kim ya da ne varsa, avazı çıktığı kadar bağırıp durdu: katiller, katiller, diye haykırdı ve sonra oracığa yığılıp kaldı, onu tutup yerden benim kaldırmam gerekti.

BİR KEZ VE BİR KEZ DAHA İLLET VE ÖLÜME DAİR

Bir sonraki gün masanızın başında, zamanın, illetlerin, ölümün ve diğer bütün kalımsız şeylerin yukarısına yükselmiş bir baş-papaz gibi oturmaktasınız... oysaki damarlarınızdaki kan, ardennes'te bir kayanın üzerinden diğerine çağlayarak dökülen ve en nihayetinde durgunlaşıp, aheste aheste süzülürken, yatağını şaşırان bir dere kadar ağır ve usulca akıp gidiyor... Eliniz yazmaya devam ediyor, oysa bir gölge zihninizi kaplamış kalmış, bembeyaz kâğıdın üzerinde tiksintiyle gezdiriyorsunuz bakışlarınızı: Yazıyorum, yalnız yazdıklarımın, hiçbir şeyin özüne temas etmeyen sözcükler olduğunun da ayrımındayım. Yazıyorum, fakat yazdıklarımın anlamsız, faydasız olduğunu ve bir gayeye hizmet etmediğini biliyorum. Bakanlıktan mösyö colson yanınıza gelip oturuyor, ısıldayan gözlerle heyecan içinde anlatmaya koyuluyor: şu doktor vardı ya... vizitesine saat 2'de başlaması gerekirken, saat 3 olmuş, oysa hâlâ ortalıklarda gözükmemişti hani, işte o doktor meğerse sahiden de bir kaza geçirmiş, otomobiliyle dosdoğru bir kanaldan aşağı uçmuş, üstelik yanında yol üzerinde otomobiline aldığı 2 otostopçu kadın da varmış... hepsi de boğularak can vermiş, otomobil, doktor ve 2 otostopçu kadın. Doktorlar ve kliniklerden söz açmışken, johan janssens, gerçekleştirdiği kan nakli sonucunda hastasının frengi kapmasına sebebiyet verdiği gerekçesiyle bir doktora karşı açılan davadan söz açıyor... doktorun avukatı da bunun üzerine mahkemede, vakanın, varlığından ne alıcının ne de satıcının haberdar olduğu ayıplı bir ürünün alım satım muamelesi olarak görülmesi gerektiğini talep ediyor. Kan nakli ve ameliyatlar demişken, bu kez karınız araya girerek, bir doktorun karısına dair kendisine anlatılanları paylaşıyor... işte bu doktorun karısı başka bir hanıma şöyle diyor: neden onca sıkıntıya katlanıp bu ameliyata razı oldunuz ki, sanki siz hastanelerde basbayağı sırf bir modayı takip etmekten öte bir şey yapılmadığını bilmiyor musunuz... bugün şu hastalıkımı yarın ötekisiymiş diye? Konuşulanlara kulak misafiri olan tolfpoets, o sapkın zihniyetinin ürünü olan kendinden bir şeyleri ekleyiveriyor hemen; şu faytonundan düşüp kaldırım taşlarının üzerine kapaklanan adamın öyküsünü dinleyin bir de: kapaklandığı yerde iki seksen uzanmış yatarken, bu da yetmiyormuşçasına, faytonu çeken at arka ayaklarıyla adamın kafasına basıyor çiftely... adam şimdi hastanede, kıyameti kopartıp ortalığı ayağa kaldırıyor, bir taraftan da eski

kafası kırıldığı için kendisine yeni bir kafa vermeleri gerektiğini söyleyip duruyor. Anlatılanları sessizlik içinde, kibarca dinledikten sonra öykünüzün sonunu şöyle bağlıyorsunuz siz de –hayat şöyle ya da böyle devam ediyor nasılsa, küçük bir kız çocuğunu öcü diye ölüm oğlanla korkutmaya çalışıyorlar... oysa o küçük kız çocuğu, ölüm oğlanın tam olarak neye benzediğini bilmeye can atıyor, bunun üzerine bir kâğıda ölüm oğlanın resmini çiziveriyorlar... küçük kız resmi uzun uzadıya, şöyle iyice yakından inceledikten sonra soruyor: şimdi bir de ölüm kızın resmini çizsin bana.

ATOM BOMBASININ ŞİİRİ

Cibazol, termoprin ve aspirin, artı 7 ıslak mendil, işte size odadan içeriye dalan şair–Haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens’in portresi. Grip olmuş üzerinize afiyet, lafa girmekte gecikmiyor gene de: en azından gripten kurtulabilirsiniz... peki söyler misiniz, çıkıp da beni bu haftalık dergilerin yazı işleri müdürlerinden hangi babayiğit kurtaracak, habire zorluk çıkartıp duruyorlar, dahası sinirleri hep tepelerinde olduğundan hemencecik darıltıyorlar, öylesine toylar ki, çoğu zaman kime darılacaklarını bilmez halde olsalar da, acısını başkalarından çıkaracak kadar da hinoğluhin bu hergeleler. Hayat üzerine yaptığınız röportaj için yer açmaya başlayın, diyorlar bana, iyi hoş da nereye koy-sak ki?... birinci sayfaya, yoo hayır, böyle yaparsak ne olduğumuzu aşırı belli ederiz okura... ikinci sayfa nasıl olurdu, hayır efendim, ikinci sayfada röportajlara asla yer vermeyiz ki... o halde arka sayfaya, o da mümkün değil, zira abuk sabuk süprüntüleri yayınladığımız sayfa o. Bir sonraki gün, Hayat üzerine yaptığınız röportajdan artık söz etmez oluyorlar, her zamanki gibi küskünlükleri, huysuzlukları üzerlerinde. Ve en sonunda bir wallon³⁰ tarafından yapılmış, önce tercüme edilmesi gereken, fransızca bir röportajda karar kılıyorlar... ben de röportajın yer alacağı orta sayfanın mizanpajını hazırlıyorum, peki onlar ne yapıyor, tutup röportajı sayfadan çıkarıp, üzerinde tartışmaya bile değ-

30 Belçika’da Roman lehçelerinin, özellikle Wallon lehçesinin konuşulduğu kesim ve o yörede yaşayanlara verilen ad. Wallonlar Ortaçağ’dan beri kuzeydeki Flamanlardan ayrılırlar (Ç.N.)

meyecek abuk sabuk şeylerin yer aldığı 7. sayfaya atıyorlar... yeni bir mizanpaj hazırlamaya girişiyorum, bu sefer de 7.sayfadan, 3.sayfaya kaydırıyorlar röportajı, ben de bunun üzerine yeni bir mizanpaj hazırlıyorum... ama hayır, şimdi de röportajın nereye konması gerektiğini tartışmak bile istemiyorlar, zira bir detaya kafayı takmış durumdalar, yani röportajın başlığına: Hayat. Hayat sözcüğü 'l' ile yazılacak diye tutturuyorlar. Bir de bakıyorum ki, ellerinde bir hançer gibi tuttukları kırmızı kalemliyle 'L' üzerinde oynamaya başlamışlar: hayata dair diyorlar. Elleri bir hançer gibi tuttukları kırmızı kalemle öteki sayfalara da dalıyorlar, kültür-sanat sayfasıyla uğraşırken, gözleri bir şiire iliyor, başlığı: hiroşima. Şiirin nasıl bir şiir olduğunu sorgulamaya koyuluyorlar bu sefer de, sivri uçlu, kırmızı kalemliyle başlığı kuşa çevirirken, bir yandan da ağızlarından köpükler saçarak, öfkeyle bağırıyorlar. Onlara dostum müzik hocasının, amerikalı bir muhabirin hiroşima trajedisini farklı biçimde ele aldığı kitabını okuduğunu, ve dostum müzik hocasının bu kitabı okur okumaz onulmaz bir tiksinti duymaya başladığı uygarlığımızın içine tükürüşünü anlattığı bir şiir kaleme aldığını izah etmeye girişiyorum...

üzerine tüküreceğim,

tüküreceğim de, kimin üzerine işte?

Bu son dizeler üzerinde oynamaya başlıyorlar, üzerine tüküreceğim, tüküreceğim de, kimin üzerine işte... kırmızı kalemliyle bu dizelerin üzerine tükürüyorlar, hazırlanmış mizanpajı gözlerden uzak bir köşeye itip şöyle diyorlar: şayet unuttuysanız şunu hatırlatmakta fayda var: siz şiirleri bizim bilgimiz olmadan kabul etme yetkisine sahip değilsiniz... arzu ederseniz, malum şiiri sorumluluğu size ait olmak koşuluyla, editörün notuyla yayımlayabilirsiniz, notta, şiiri dikkate şayan bulduğumuzu, ancak politik söylemiyle... yo hayır, politik söylemiyle değil de, ideolojik içeriğiyle hemfikir olmadığımızı belirtiverin lütfen. Ha bu arada yeri gelmişken, yeni mizanpajlar hazırlamayı da bırakın, bir faydası olmaz çünkü; sayfa düzenlemesinin nasıl olacağına biz kendimiz baskı masasında karar vereceğiz. Öyle ki: hele gazete bir basılsın, sayfa düzenlemesini o zaman yaparız, diyeceklerdi neredeyse.

PANDORA’NIN KUTUSU

Aslına bakılırsa, parayı bulmak ondine’nin dert edeceği en son şeydi... öyle ortalığı velveleye verip, kızılca kıyamet koparışı sonradan olacakların bir habercisiydi; dahası, böyle yaparak, her ne olursa olsun, olası itirazlar karşısında haklı çıkacağım diye insanüstü bir gayret sarf ettiğini başkaları sezmesin de istiyordu: anası babası kadar kendi de gayet iyi biliyordu ki, beş kuruş paraları yoktu; gizli-den gizliye tadına vardığı bir hazla uzun zaman önce eski bir teneke kutuya tıkıştırıp tavan arasına gizlediği 1000 frankı düşünmekteydi. Bu çalıntı para, verdiği mücadele sırasında sırtını yaslayacağı tüm dayanağıydı. Kendi hatalarını örtebilmek adına birileriyle ağız dalaşına girmek, didişmek için fırsat kolluyordu habire: her şeyden önce ve en önemlisi bu, kişiliğiyle ayrılmaz bir bütün oluşturan kanında var olan bir şeylerdi. Kendi yaşamıydı. Vahşi ormanda serpilip büyüyen, mamur, öldürmeye mahkûm bir bitki, hayatta kalabilmek için etrafını çevreleyen öteki bitkileri öldürmeye mecbur bir bitkiydi... ölümüne dövüşüyordu... biraz nefes alıp ışığı görebilmek, yeniyetmeliğinde belirlediği, oysa şimdi o denli iyi anıyamadığı hedefe ulaşmak pahasına etrafını çevreleyenlerin gırtlığına çökmekteydi adeta. Birileriyle didişip, dövüşmeden bir gün geçirecek olsa geceleri bir türlü uyku tutmuyordu... yatağında kıvrılıp yattığı zaman türlü türlü düşlere uyuyordu, oysa zihni bilinçsizce, şatoda kek pişirdiği o akşamlara sürüklüyordu onu ... en sonunda uykuya daldığında, onu, yani gündüzün aklından geçirmeye bile cüret edemediği bay achilles’i gördü düşünde ... dişleri bembeyaz, sapasağlamdı ve bu dişleri onun etine geçirmekteydi... henüz belirginleşmeye başlamış göğüslerine dokunduğunda, suspus kalan o küçük kız çocuğu oluvermişti yeniden... kutsal addedileni hor görmektir bu düpedüz, çünkü kendi gepegenç bir meryem ana, oysa şehvet düşkünü bir şeytandı, gene de geceler boyu onu kendi kutsal ve iffetli yatağına çağırıyor, günahkar birleşmeleri sonrasında kendi kendini bağışlıyordu her seferinde ... Alabildiğine günahkar, alabildiğine imkânsız öyle saadet anlarıydı ki bunlar, uykusundan uyandığında kıpırdamaya cesaret edemez olmuştu... düşü, içlerinde bir yerde hâlâ capcanlı, ama aynı zamanda öylesine hassas ve kırılğandı ki, en ufak bir kıpırtısında solup yitiverecek diye ölesiye korkuyordu. Ah achilles, diye mırıldandı. Tozu dumana katarcasına kendisine doğru yaklaşmakta olan gerçeklikle arasına bir set çekmek için gözlerini sımsıkı kapadı: babasının merdivenlerden aşağı

inmekte olduğunu veyahut dışarıda, şapel yolu üzerinde tekerlerini gıcırdatarak geçen yaylı arabanın varlığını bilmek istemiyordu... o kadarına ki, oscarke ile yaptığı evlilik planları bile zihnini kurcalasın istemiyordu:... buna rağmen düşünüy, koruyup, kollamaktan, üzerine üzerine hücum eden gerçekliğin güçlerine karşı onu savunmaktan acizdi, son günlerde kendisine güçlü bir dayanak haline gelmiş olan o şeyi çaresizce aramaya koyuldu, hiç olmazsa şimdi onun kanatları altına sığınabilirdi... ama bu şey neydi acaba? ... neydi acaba?... eski bir teneke kutunun içindeki 1000 franktı bu. Peki ama yetecek miydi ki, düşüyle mukayese edilecek olsa 1000 frankın lafı edilebilir miydi hiç? Ah achilles, diye mırıldanabildi ancak. Oscar'ın suratını hatırlamak istemiyordu, cesareti yoktu buna. İmgelemindekilerle gündelik yaşantısında gördüklerini bir tutması olanaksızdı. Öyle olsa da, sanki mevzu bahis olan başka bir kadınmışçasına kendi kendini kandırmayı denedi: bir daha elde etmesi mümkün olmayacak şekilde yitip gitmiş bir şeylere dair düş görmem, ondan çaresizlik içinde sonsuza dek vazgeçmem anlamına gelmek zorunda mı? Handiyse gönülsüzce şu sözler döküldü ağzından: hayat devam etmek zorunda. Dikkatini dağıtacak bir şeyler arıyormuşçasına bakındı etrafına, merdivenlerden inip, mutfığa doğru seğirtti, açtığı dolabın kapağı üzerinde dalgın dalgın tıkırdattı parmaklarını, sanki dolabın içinde ihtiyacı olan bir şeyleri arıyormuş gibiydi... oysa ihtiyacı olan şeyin ne olduğunu bilmiyordu... dolabın kapağını kapattı ve evet o an hatırına geliverdi: kahvaltıda içeceği kahveyi koymak için bir fincan arıyordu kendine, bir nevi zihinsel sarhoşluğun kollarında, tavan arasına uzanan basamaklara yöneldi, yukarıya varınca üzeri kalın bir toz tabakasıyla kaplanmış öylece duran teneke kutuya uzandı eli... tozları silip temizleyeceği bir şeyler bakındı etrafında, kutuyu temizlemeye başladı, elinde tuttuğu kutsal bir emanetmişçesine temizledikçe temizledi teneke kutuyu, içindeki paraya beslediği saygıdan dolayı yapmıyordu bunu: salt uyusukluğundan ileri gelen bir umursamazlıktı ondaki, zira orada ne diye öylece dikilip durduğunu, dahası elinde tuttuğu teneke kutuyla ne yapacağını çoktan unutuvermişti bile. Teneke kutunun kapağını açtı, açar açmaz da içine bakakaldı... derken, yavaş yavaş, alabildiğine koyu bir pus perdesinin ardından, teneke kutuda bir tuhaflık olduğu dank ediverdi kafasına. Kutunun içi... boştu.

KENDİNE HAYRI DOKUNANADIR TANRININ HAYRI

Bugün, bir adı ya da anlamı olmayan, maksatsız, meramsız bir gün... ve bu gün şapel yolu üzerine ve evinizin arka bahçesine yağmakta olan yağmur ise hâzâ erimiş kara benziyor... illegal örgüsünü kucağına bırakmış karınız geçmiş, sobanın başına oturmuş, oysa şişleri öylece hareketsiz... sizi çalışma masanızda başınız ellerinizde öyle otururken görünce konuşmaya başlıyor: size şimdi, kendine hayrı dokunanadır tanrının hayrı adı altında bir şeyler anlatacağım ... bunu bir kenara yazdınız mı?... neyse işte, geçen günlerden birinde, kadının teki buradaki 4 villanın önünden geçiyordu, dönüp bize, yani yanımda duran kadınla bana: köpeğimi satın almak ister misiniz, diye sordu, çünkü bir düşünsenize, gidip bir köpek satın almış, sonra da alıp onu eve getirmişim, ama gelin görün ki, evde herkes köpeğe uyuz oldu. Tanrı aşkınıza, köpeği alıp da ne yapayım ben? diye soruyor johan janssens'in karısı... köpek dediğiniz, basbayağı bildiğiniz köpektir işte, diyor filozofça düşünen bir içim su lucette... köpek dediğiniz tertemiz evinizin her bir yanına pisler ve işer, diyor kurdeleleri ve fırırlarıyla, tabiat ananın kızı maria... derken, çok geçmeden hemzemin geçidin oradan, bize doğru seğırtten bastıbacak bir veledin bağırtısı işitiliyor: demin yolda ezilen köpek kimin köpeği? Köpeğini okutmak isteyen kadın bakışlarını o yana çevirip çılgılığı basıyor: ulu tanrım, yüce isa, yolda ezilip giden Benim köpeğim.

Bunu bir kenara yazdınız mı, diye soruyor karınız... pekala, öyleyse şimdi başka bir şey anlatacağım size, aynı başlığı kullanabilirsiniz arzu ederseniz, yani: kendine hayrı dokunanadır tanrının hayrı: yolda çiğnenip giden başka birine dair bir hikâye. Neyse işte, kocası hükümetin demiryollarında buhar kazanı ocağında ateşçi olarak çalışan bir kadın vardı, işte bu ateşçi, kendi treninin altında kalıp can vermişti... efendime söyleyeyim, yıllar sonra aynı kadın, şiddetli bir öfke anında kalkıp, yine hükümetin demiryollarında makinist olarak çalışan oğluna beddua etti: sen de gün gelir umarım bir trenin altında can verirsin, diye. Verdi de.

Karınız kucağındaki örgüyü eline alırken birdenbire kahkahayı basıveriyor: ha ha, hükümet demişken: aklıma başka bir şeyler geldi, arzu ederseniz bunları da yazıverin bir kâğıda, başlığı yine aynı: kendine hayrı dokunanadır tanrının hayrı... ama bu onun bir parodisi, bir kaba

güldürü... savaş zamanı, erzak dairesinin önünde tayınlarını almak üzere uzunca bir insan kuyruğunun beklediği ve ön taraftaki polis memurlarının hükümet çalışanlarının karıları bir adım öne çıksın diye kalabalığa seslendiği sırada yaşanmış bir olay...neyse işte, bu çağrı üzerine, lokomotif ateşçilerinden birinin karısı kuyruğun en arkasında bir yerlerden ön tarafa seğırtince, polis memuru da soruyor haliyle: hükümet çalışanı eşi misiniz?... kadın şaşkınlık içinde memura bakakalıyor ve diyor ki: hay allah, hükümet gibi karılar öne çıksın diye seslendiniz zannetmiştim ben de.

Neden sonra, örgü şişlerinin şıkırtısını yeniden duymaya başladığımızda, karınıza sesleniyorsunuz: bu başlıkla, yani, kendine hayrı dokunanadır tanrının hayrı, derken kastettiğiniz nedir? Başını kaldırıp bakmıyor bile, ama şöyle karşılık veriyor: anlamıyor musunuz kuzum? Temenni... adı işte her neyse, o şeyin... anası... yahut da atasıdır ... bakın ne diyeceğim, oturmuş burada size öyküler anlatıyorum diye siz beni vaizin kızı filan mı sandınız yoksa?

SOL SOLDUR

Tanrım, yüce, âli muharrir, diye söylendi kendi kendine isengrinus... kuyunun dibinde ıstıraplara gark olmuş, öylece kalakalmıştı... Tanrının gözünde sahiden de, daha az faziletli olan ben miyim, diye düşünmekteydi. Başkaları parmaklarını şöyle bir şıklatacak olsa, çok geçmez, aman beni önce yesin, diye birbirleriyle dövüşe tutuşan fırınlanmış hindiler saf tutar önlerinde... oysa ben pençelerimi neye geçirmeye yeltendiysem, kahretsin ki ne yaptıysam şimdiye dek görmedim bir faydasını ...latincesi neydi şimdi bunun? Hal böyle olunca, blandinus tepesindeki kuyunun dibinde, oturduğu yerde tuhaf amantüsünü okumaya koyuldu isengrinus, öte yandan, bizim 2 köftehorun izini sürmekte olan keşişler de yerlerine çakılmış, müstesna bir alakayla dinlemeye koyulmuşlardı kurdun o bir parça bayağı buldukları boğuk tondaki sesini. Bakın işte bu ses noel korosunun seslendireceği yüce melek ilahisine bir dünyevi dokunuş katacaktır, diye görüş belirtti keşişlerin başı... çarmıh duraklarını resmeden keşiş pascalius prostituaan ise bunun üzerine, ışığın olağanüstü güzelliğini ortaya çıkaran zaten hep gölgedir, diye konuştu... aynı zamanda şair de olan genel yayın

müdürü keşiş ise bu sesin, magdalalı meryem'in muhterem katilinin sesi kadar kulağa alaycı geldiğini ekledi. Gece ayını ilahilerini kendileriyle birlikte söylemesi koşuluyla, kurdu kuyunun içinden çıkardılar: sizce bir sakıncası yoktur değil mi, diye sordu kurt, hani böyle sırtımda sersefil bir keşiş urbası, tek gözüme perde inmiş halimle size bakmamın diyorum yani. Sizi arka sıralara yerleştirir, suratınızı da karalara boyayıveririz, diye onu razı etmeyi bildi keşişler... herhalde mazur görürsünüz, değil mi, diye sordu kurt yine, hani ortodoks olmayışım şöyle dursun, iflah olmaz edepsizliğimle ün salmış oluşumu demek istiyorum. Üzülünüz şeye bakın, sizi arka sıralara, tamamen sol ceha-na yerleştirir, suratınızı da kızıla boyayıveririz biz de, diye razı ettiler kurdu yine. Hal böyle olunca, gece ayinine katılan hakikatli müminler, erkekler korosunun ilahilerine sol cenahtan eşlik eden, magdalalı meryem'in ortodoks olmayan aşıklarından birinin sıtma görmemiş sesiyle, dünyevi yaşamın ahenksizliğini nasıl notalara döktüğüne kulak vermiş oldular. Derken, daha sonra, manastır reisine koyunları çiğ çiğ yemeyi önerdi kurt, gelgelelim, bu öneriyle ötekilerini adamakıllı gücendirmişti, bunun sonucunda, onun öteki keşişlerden daha sık vaaz vermesinde karar kılındı ve ayrıca eksikleri kontrol etsin diye sıklıkla şarap mahzenine yollanıyordu. Hatta öyle ki, yeni atanmış houblon piskoposu tek-göz waldricus –o devirlerde piskoposlar baş döndürücü bir hızla takip ederlerdi birbirlerini– günlerden bir gün, blandinus tepesindeki şarap mahzenlerini teftişe gelen tek-göz waldricus, kurda bitirilmeyi bekleyen çok fazla görevi olup olmadığını ve verdiği vaazların yanı sıra bereket dualarında, sabah ibadetlerinde ve akşam dualarında da ilahiler söylemeyi isteyip istemediğini sordu, hem sonra, vaktinin artakananını da öteki keşişlerin hizmetinde geçirse, ne iyi olurdu. İsengrinus, salt bunları yapmaya değil, piskoposun aylık papalık tamimini –siz şarabı yudumlarsanız, ben tortusunu tadarım– yazmaya bile hazır olduğunu söyleyecek oldu, gelin görün ki, ağzından çıkan ilk sözcükle dili de sürçüverdi: efendilerin muttalisı, en muazzezi diyeceğine, ağzından: en mutaassıp madrabaz, sözleri dökülüyordu... piskopos bu sözleri duyunca, öyle bir irkildi ki, şarap fıçısının içine düşüyordu. Kulu kölesi olduğu efendisi boğulmasın diye şarap fıçısının tıpasını alelacele çekip çıkarmayıp da ne yapsaydı ya isengrinus?... ve yine, ziyadesiyle nadi-de şarap, akıp da boşa gitmesin diye tıpa deliğine ağzını dayamaktan başka ne yapsaydı ya? Dolayısıyla, ne oldu diye palas pandıras şarap mahzenine inip en nihayet imdada koştan blandinus tepesi keşişlerinin

isengrinus'u orada vaaz verirken buluşları gayet de anlaşılabilir: sol soldur –hık –boyanmışım karalara dururum geride –hık– boyanmışım kızılılara dururum geride... neden sonra, başında şapkası yana devrilmiş olduğu halde isengrinus'un vaazını kafa sallayıp, amin diyerek dinleyen ve kendilerini donuk bakışlarla süzen piskoposu da bulmakta gecikmediler. Az sonra mahzenin dışına çıkardıkları isengrinus'a: iyisi mi biz sizi piskopos yapalım, dedi keşişlerin başı. Bunu der demez de, afilli bir merasimle, başına geçirdikleri demirden bir kazanı kulaklarına kadar öyle bir indirdiler ki, isengrinus feleğini iyiden iyiye şaşırverdi, ardından kışına savurdıkları tekmeyle ne olduğunu bilmez bir halde nereye doğru yuvarlandığını bile kestiremez hale geldi bizim gariban. Haftalık Dergi'deki köşesinden johan janssens.

REALİZMDEN SAPMALAR

Müzik hocası ve tolfpoets ile birlikte trene binip yola koyuluyorsunuz brüksel'e gitmek üzere... başkente, diyor müzik hocası, sanat ve bilimin nadide orkidelerinin üzerinde yetiştiği o gübre yığınının... bir de karım maria için alışveriş yapmaya, diye ekliyor tolfpoets, şöyle 2 fabrikalı kasabalarda henüz satılmaya başlanmamış yepyeni bir şeyler. İkisinin arasında otururken, aslında insana ölüm kalım savaşı verdirecek denli iki aşırı ucun arasında oturuyorsunuz. Tren, belediyenin viraneye dönmüş, avluları, çöpe atılmış banyo küvetleri, kuş kafesleri ve daha bir sürü hurdayla tıktık dolu işçi konutlarının önünden geçiyor; beton zeminler neredeyse iç içe geçmiş gibi birbirlerinin üstüne inşa edilmişler –betimleyeceğinize bunları neden bir resmi yapmıyorsunuz ?– bir uçtan bir uca gerilmiş asılmış çamaşır ile dolu çamaşır ipleri. Betimlemeye giriştiğinizde fazlasıyla laf kalabalığı yaptığınıza aldırmadan, orada önceki geçişinizde cılız çıplak sırtını güneşe vermiş, 14 yaşlarında bir kız çocuğu gördüğünüzü, çocuğun güzelliğini anlatıyorsunuz. Bunun üzerine bir yanınızdaki müzik hocası parmağını havaya kaldırıp şöyle diyor: size bir zaman önce izah etmeye çalıştığım gibi, betimlediğiniz ve güzel bulduğunuz, işte o Realizmdir... ayrıca geçenlerde tippetotje'nin betimlediklerinin de aynı realizm olduğunu hatırlıyorum: dört tarafı alabildiğine yüksek duvarlarla çevrili bir avlu ve başını bir parça gazeteyle örtüp, oracıkta uykuya dalmış ihtiyar bir

kadın, dört metre karelik bir alanda. Size şunu hatırlatmak isterim ki, brüksel’de sanata dair göreceğimiz ne varsa Realizmle uzaktan yakından ilintili olmayacaktır, göreceğimiz daha çok, ikiye bölündükleri için şimdi birbirlerine aşırı uçta duran bir şeyler olarak nitelenebilirler –böyle bir durum herşey için geçerli olabilir, sözgelimi sürrealizm ve varoluşçuluk gibi... nedir ki, bu sefer de, bu parçalanma bir kazanç mıdır, yoksa bir kayıp olarak mı görülmelidir diye bir ikilem çıkmaktadır ortaya... yani zihinsel bir sapma mı yoksa zihinsel bir zenginleşme midir, diye sormak gerekmektedir...

Dilini yutmuş gibi sessizce öylece oturan tolfpoets, müzik hocasının sözünü keserek birdenbire haykırıyor: hey duyuyor musunuz, bir cırcırböceği trene binmiş gidiyor. Siz de burada oturmuş, anlamsız şeyler üzerine konuşup duruyorsunuz: 2 savaş görmüş bu eski trenin demir aksamaları gerçekten de bir cırcırböceği gibi ses çıkarıp, cırcır ötüyor. Tolfpoets’un sözlerine alınmış gibi yapan müzik hocası handiyse oturduğu yerden zıplayarak, tolfpoets’un da realizmi 2 parçaya ayırmakla meşgul olduğunu söylüyor: sağlıklı bir zihin 2 savaş görmüş, geçirmiş bir trenin çıkardığı tıkırtı seslerini duyabilir, oysa ancak dejenere olmuş bir zihin tren tıkırtılarını bir cırcırböceğinin cırlaması şeklinde yanlış olarak algılar. Bu bütünüyle doğru değil, diyor tolfpoets, gerçekliği, sizin de biraz önce söylediğiniz gibi, parçalayıp, 2’ye bölüyorum, evet... kaldı ki, ben bir sürrealistim, eğer bir ressam olsaydım, tren raylarının üstünde giden bir cırcırböceğinin resmini yapardım... zira birini ötekiyle karşılaştırırken, birbirine uydurmaya çalışıyor, hatta yeri geliyor, öyle ki, kafanız iyiden iyiye bulanıveriyor, adeta 7 canlıymışçasına bir yaşam sürdürüyor, bizim için var olmayan hisler yaratıyoruz. Fakat, müzik hocası kafasını hayır dercesine sallıyor ve sağlıklı bir beynin ne olursa olsun herşeyi parçalamadan öylece yerli yerinde bıraktığını iddia etmeye girişiyor: tren trendir, cırcırböceği de cırcırböceğidir, hem söyler misiniz sizin şu rayların üzerinde seyreden cırcırböceğiniz, asıl tren geldiğinde, şu 12:04 treni sözgelimi ne yapacaktır o zaman... ha... zira dejenere olmuş çağdaş bireyin ileri sürdüğü öyle şeyler var ki, işi rayların üzerinde tren gibi seyreden bir cırcırböceğine kadar vardırıbiliyor, dahası dejenere ettiği şeyleri de parçalayıp iki aşırı uca bölüştürebiliyor... tutalım ki, sürrealizm ve varoluşçuluk... ikisinin de kaynağını nereden aldığını unutmayın sakın: yani Realizmden: yalnız ve yalnız realizm vardır ve bütün diğerleri, yaşamlarımızı zenginleştireceğine bizi daha da çıldırtan zihinsel sapmalardır.

Ve circırböceği olan tren varoluşçulukla sürrealizm arasında bir kuytuya kıvrılıveriyor, her iki yanınızda parçalanıp, ikiye ayrılmış iki aşırı uçla, yani tolfpoets ve müzik hocasıyla birlikte.

ANTONIUS VE TOLFPOETS'UN ALBENİSİ

Ve tren sizi, güzel sanatların, gübre yığınları üstünde orkideler gibi gelişip serpildiği, uygarlığın beşiği brüksel'de bırakıyor. Müzik hocası yakanıza yapışıveriyor ve dejenere olmuş zihinlerin Realizmi nasıl parçalara ayırıp, ardından aşırı uçlara dönüştürdüğünü size göstermek istediğini söylüyor. Üzerine resim yapacağı bir çadır bezi tuval almak pahasına nice ressam film şirketlerine emeklerini satmaya razı gelmiştir, bir bilseniz, antonius'a duyulan hayranlık bile sönük kalırdı böylesi bir fedakarlık karşısında. Müzik hocasını terslemek geliyor içinizden... şöyle belli belirsiz, çünkü her an yeniden yapışabilir yakanıza müzik hocası ... köy panayırındaki noel baba biblosunu görmeyi yeğlerim, diyorsunuz ve ekliyorsunuz: antonius'a bu denli hayranlık duymak neyin nesidir duyduğu ben hâlâ anlamış değilim

– bir domuzun kuyruğunun kıvrımında bile erotik unsurlar arayan değimsiz birey aziz olmaya hiçbir surette heves etmemelidir, öte yandan birey cinsel arzularını normallik sınırlarını aşmayıp, dizginleyebiliyorsa, işte o vakit kendisi de normal addedilir–

Siz bunları anlatırken, müzik hocası da tıpkı iskambil destesindeki papaz gibi güzel sanatlar sarayının mermer merdivenlerinden iniyor... tolfpoets ise elindeki paketi, iskambil destesindeki valeye benzeyen vestiyerdeki çocuğa teslim ediyor... siz de ödüllü resim yarışmasının birincisinin açıklanacağı salondan içeriye giriyorsunuz. Tırnak içinde söylemek gerek ki, para ödülü ve birincilik en iyi resme değil, sahne sanatlarına en elverişli şekilde aktarılacak resme veriliyor. Antonius'a dönelim: ona duyulan hayranlığın izlerini, sistine şapel'inde, kara ormanlarda, ölüler vadisinde, modern bir kentte, bir çölde ve onun kendi ehramının kıvrımlarında sürebilirsiniz. Antonius'u, çıplak bedeniyle bir lahdin içinde, vahşi 40 hayvanla boğuşurken ve yine göğsünü ,bacaklarını ve bacakları arasındakini örten o ehramının içinde de görebilirsiniz. Antonius, 3'e bölünmüş modern bir insandı; bir yunan, vadideki bir zenci ve tevratsız bir yahudiydi. Müzik hocası sizi dolaştırdıkça dolaş-

tırıyor... ve son tabloyu incelerken, gelip sizin yanınıza yapışmasına bir türlü mani olamıyorsunuz ... sonunda şöyle diyor: işte ben de size tam bunları anlatacaktım: değimsiz her bireyin ufak tefek kazanımları vardır, ganimet gibi gördüğü kazanımlarını üleştirir, ardından kendisine ya bir ödül ya da bir *izm* verilir... fakat tüm bu *izmler* büyük bir şaşkınlık doğururlar, modern insanın kendi ruh şaşkınlığıdır bu, suyun dışında kalmış bir balık misali ne yapsalar, bu şaşkınlığı üzerlerinden atamazlar...ne ki, eğer günü geldiğinde çok büyük bir yazar ya da ressam olmak isterseniz, o zaman her seferinde yaptığı sentezlerle bölünmelere yol açmadan, basit ve yalın olana gerisingeriye dönen o sonsuz birey için yazın ve resim yapın.

En iyisi...bir ödülü hak eden ama kazanamayan antonius'ları bir kenara bırakalım, diyorsunuz... tolfpoets merdiven sahanlığındaki vestiyerden paketini almaya yollanıyor... onunla birlikte tam önünde ilerleyen bir kızlar grubu da merdivenlerden iniyor: etekleri savruldukça kızların bacakları ortaya seriliyor, demin antonius hakkında anlattıklarınız geliyor aklına: lanet olsun, şu ödüllü yarışmaya katılmadığım için bin pişmanım, diye söyleniyor tolfpoets.

BİZE İNTİKAM ALACAK BİRİ GEREK

Kutu... boş muydu yani? Ondine alnını ovuşturup kendini toparladı. Sanki birileri ona bir şaka yapıyordu da saklandıkları kuytu bir köşeden onu izlemekteydiler, belki de çok geçmeden saklandıkları yerden çıkıp 1000 frankı ellerine tutuşturuvacaklardı, sahiden böyle bir şeyi bekliyormuşçasına, sıvasız duvarlarda, tavan kirişlerinde gezdirdi bakışlarını. Oysa kimsecikler yoktu etrafta. Zihnini zorlayarak neler olmuş olabileceğini düşünmeye çalıştı; tavan arasına çıkar çıkmaz ilk işi teneke kutunun üstüne birikmiş toz tabakasını silmek olmamış mıydı? Dolayısıyla her kim kutuya dokunup içindeki parayı aldıysa bunuz uzun zaman önce olmuş olması gerekmez miydi? Lanet olsun, diye söylendi. Bununla birlikte zihnindeki pus perdesi kalkıverdi: valeer'in tütün aşırarak için tavan arasına gelişini, sonra da uzak bir köşeden kendini gözlediğini yavaş yavaş hatırlamaya başladı... tavan arası kapağının dibinde uzunca bir süre dikilmiş olmalıydı, öbür türlü, parayı saklarken kendisini görmesi

mümkün değildi zira... sonradan geri gelip parayı almış olmalı... üçkağıtçı veledi zinanın önde gideni... şimdi şimdi hatırına geliyor-du, kuzini kasım kasım kasılarak nasıl da ellerine bir yerlerden 1000 frank geçtiğini, sonra da gidip hemen şeker satın aldıklarını anlatmıştı öyle. Demek işlerini ondine'nin parasıyla yoluna koyabilmişlerdi... onu bir güzel soyup, kandırmışlar, ondan aşırıdıklarıyla refaha kavuşmuşlardı işte. Üzüntüsü ve öfkesi öyle derine işlemişti ki, orada, dikildiği yerde, hiçbir şey yapamadan başını sallayıp, kör bakışlarla etrafı süzmekten başka bir şey gelmiyordu elinden. Parmak uçları karıncalanmaya başlamış, ayakuçlarından başlayıp göğsüne oradan beynine yükselen bir titreme sarsıyordu bütün bedenini... bir şeyler yapması gerekiyordu, yoksa oracıkta aklını yitiriverecekti... içi boş teneke kutuyu kapıldığı gibi tavan arası penceresine doğru fırlattı... cam kırılsın, şangırtıları herkes duysun istiyor, dünyayı yerinden oynatmak, parça parça etmek geçiyordu içinden. Ne ki, ıskalamıştı, teneke kutu pencerenin dibine savrulmuş, hiçbir şey kırılmamıştı... yalnız teneke kutunun keskin kenarıyla parmağını kestiği yer birazcık kaniyordu, o kadar. Ah, bu dünya ne kadar da zalimmiş öyle, diye ağlamaya başladı. Yere yığılıp kaldı, başını kollarının arasına gömüp, süpürgelikleri tekmeledi. Ah, bu dünya ne kadar da zalimmiş öyle, diye yineleyip duruyordu. Muazzam öfkesi bir nebze yatışmış sayılırdı ya... bütünüyle dinmemişti yine de. Böylesine ahmakça davrandığı, başkalarına o denli güven duyduğu için kendi kendini suçluyordu: ben de zamanında çalıp çırpmalı, önüme her geleni bir güzel kandırıp, gırtlığına çökmeli, sonra da soğukkanlılıkla topunu ateşe vermeliydim; neyse dersimi almış oldum işte. bundan böyle taş üstünde taş bırakmayacak, bu dünyanın canına okuyacağım. Artık ter-muren sokaklarını herkesten ve her şeyden nefret ederek arşınılıyordu... kan kusturmaya şart ettiklerinin alayını kendi can düşmanı bellemişti... derken, dua etmek üzere şapelde aldı soluğu, ondan, yani tanrıdan başka kimsesi yoktu zira... sen benim kuvvetimin tanrısısın... kayama, benim tanrıma diyorum ki ben ümidimi sana bağlamışım. Ne kolları iki yana açılı haliyle çarmıha gerilmiş isa'yı... ne de çocukluğunun tanrısını, yani fransızca konuşan ve nazik bir şekilde başlarındaki şapkayı çıkarmaları koşuluyla onlara sadaka dağıtan le bon dieu'yu görüyordu gözleri...yo hayır, yüz sürdüğü, oç alan, kil tabletleri paramparça edip, yeryüzüne felaketleri, salgın hastalıkları, ölümü ve herşeyi yalayıp yutan ateşi gönderen, tufan kopartan, musa'nın ve

ibrahim'in gök gürültüsü tanrısıydı. Aradığı teselliyi ancak onda bulabilirdi... dünyada böylesi bir yıkımın gerçekleşebileceği fikriye adamakıllı keyiflenmişti, anası olacak zulma çığlık çığlığa nasıl da kendini yerden yere atardı kim bilir....ya babası... şeytan işi, imansız oyuncak treniyle bir dil keşmekeşine sebep olurdu kesin, hele valeer, onu da iplerle günahkar kuzinine bağlayıp yerden yere sürüklerlerdi mutlaka... sizi gidinin hırsızları, ciğeri beş para etmez alçaklar sizi... diye veryansın edip, bomboş şapelin içinde insanın tüylerini ürper-ten bir kahkaha attı.

BİLHASSA İNANDIĞIM...

Zaman içinde şapel yolu'na taşınıp burada yaşamaya başlayan insanlar sizin bir nevi yazar olduğunuzu bilirler; bunu bildiklerinden olsa gerek, gelip size, günün birinde kaleme alacağınız herhangi bir kitabınızda onların hayatlarından da söz edeceğinize dair ümit beslediklerini anlatırlar. Onların hayatları: başlarından geçen olaylarda kendilerini bir başaktör olarak gördükleri, kendilerini en iyi, en mükemmel, en anlayışlı addettikleri hayatlardır yani... oysa kendilerini bir insan müsveddesine, bir ödleğe, bir aptala başkalaştıran ve aslında yaşananlarda zavallının zavallısı, kötünün kötüsü olduklarını es geç-er, bunlardan asla söz etmezler. Sakın ha tutup da öykülerinizde bundan söz etmeye kalkışmayın, yoksa görürsünüz gününüzü, deyip abanın altından sopa göstermekle yetinmez, sizi mahkemelerde sürüm sürüm süründürecekleri tehditlerini savururlar. Pedere gider yüce isa'yı sevdiklerini söylerler... 1.pislik yuvalarında, café'nin üst katındaki odalarda yaşayanlara kara çalmaktan geri durmaz, galiz mi galiz herifçioğlunu karşılarına alıp ona, daha geçen gece kızın tekini yakalayıp, üzerine hurra çöktük diye kıvanırlar... teosofist andré'ye ise ölülerin konuştuğunu duyduklarını anlatırlar. Hal böyleyken, peder hepsinin yüce isa'yı sevdiğini, galiz herifçioğlu da onların, ağına düşürdükleri kızların üzerine hurra çöktüklerini düşünür, teosofist andre ise, topunun da teosofiyle yakından ilgilendiklerine inanır. Teosofist andré'nin lafı geçmişken, ona bir gün hayatı çok seven, ne ki, kendisine tebelleş olan azraille ölüm döşeginde var gücüyle mücadele eden bir adamın hikâyesini anlatırlar. Adam başında toplananlara şöyle der: merak etmeyin geri gele-

ceğim. Neyse uzun lafın kisası, adam aynı günün akşamı saat 10 sularında canını teslim eder ve tam o anda aşağı kattaki duvar saati durur... ve bir sonraki akşam yine 10 sularında adamın odasından bir şangırtı sesi yükselir, üst kata çıkıp baktıklarında aynanın yere düşüp tuzla buz olduğunu görürler... tekrar aşağıya inerler, bir de ne görsünler, saat yeniden tıkr tıkr işlemektedir. Onlar bu hikâyeyi anlatırken, andré de sizi dudaklarının kenarında beliren o teosofist gülüşü ve bakışlarıyla süzmekte, anlatılanları onaylarcasına başını sallamaktadır.

Ve teosofist andré çıkıp gidiyor, –zira kendisi epeyi tuhaf teosofist saatlerde yatağından kalkıp, yemeğini yemek ve uyumak zorundadır– o gider gitmez de, size, sıcaklığına yeni bir hikâye anlatmaya girişiyorlar: gerçekleşmesi gayrikabil, şu gerçek ötesi şeylere dair... ölüm döşesinde can vermiş bir adamın, bir masonun hikâyesi bu. Karalar giymiş bir beyefendi evin kapısını çalıp, işte ismi her neyse, evin, o kişinin öldüğü ev olup olmadığını sorar kendisine kapıyı açanlara. Derken, içeriye buyur ettikleri beyefendi gidip sessizce bir duvara yaslanır... En nihayetinde adam çıkıp gider, evin sakinleri adamın yaslandığı duvarda koskoca, kapkara bir leke bıraktığını fark eder, ne kadar kazarcasına ovup temizlemeye, yahut boyayıp kapatmaya çalıştılsa da lekeyi çıkaramazlar bir türlü duvardan. Ve johan janssens’le evlere badanaya gitmişliğiniz olan siz, yani l.p.boon... salt öylesine, ilgi alanınız diye, tutup acaba boya yapmadan önce, ilkin vernikle bir astar çekmeyi denediler mi diye soruyorsunuz. Bunun üzerine adamlar öyle bir asabileşiveriyor ki, bu kez de hikâyelerin biri bitmeden, hiç soluksuz bir ötekine geçer oluyorlar... böyle giderse, size mannekepis’in aletinin apansız havada uçmaya başladığını ve papanın etekleri altında yitip gittiği sırada canhıraş bir çığlık kopardığını anlatacaklar handiyse. Oradan ayrılırken, ne zaman birileri çıkıp da flandra’nın geri kalmışlığının karanlığına değil de, korku içindeki kendi yüreklerinin karanlığına ait bir şeyler anlatacak acaba diye merak etmekten kendinizi alamıyorsunuz siz de.

ECZACI VE ÇIRAĞI

Onlar, yani bakanlıktan mösyö colson ile şair- Haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens ... akşamları brüksel’deki işlerinden dönerken... gündüzlerin giderek uzadığını fark ediyorlar: çok geç-

mez nasılsa ilkbahar gelir, bahar gelince, aşk merdivenleri topraktan çıkıp, filiz vermeye başlarlar, işte ben de bu yüzden mutsuzum, salt onlar topraktan gönüllerince çıkıyorlar diye... oysa ben yaşadığımız bu toplumda giderek daha çok kendime dönüyor, daha da içime kapanıyorum, hal böyleyken, üzüntüyle görüyorum ki Başka çiçekler henüz tomurcuklanmamışlar bile. Mösyö colson şaşırarak şöyle diyor: bu anlatıklarınız, aklıma 1.pislik yuvalarının sokağına dükkân açan şu eczacıyı getirdi... dükkândan kastım elbette açtığı eczane... benimle birlikte birkaç kişiye daha çırağından söz açmışlığı var. Neyse işte eczacı bana bu çırağın doğuştan kabiliyetli ve üstün yeteneklere sahip olduğunu anlattı, insanı aptala çevirecek derecede zeki ve becerikliymiş çocuk... gündelik hayatın cilvelerinden ölümmüş, vebaymışçasına iğrenip uzak duran, akşamın geç saatlerinde, nezih ve makul kişilerin yataklarına girip uyuduğu vakitlerde, kendisine bir köşede yer açıp, yaptığı bilimsel araştırmanın üzerinde çalışmaya başlar, yorulmak nedir bilmeden gün ışıyana kadar kalkmazmış başından... ne var ki, çocuğun talihsizliği, belirli bir saatte uykuya çekilmeyi adet edinmiş, o nezih ve makul kişilerden olan gençten karısıyla evli olmakmış; iyi geceler dileyip uyumaya çekilir, sonra da kocasına seslenirmiş içeriden...haydi yatmıyor musun artık, diye...bak saat çok geç oldu, hem komşular ne der sonra, bugünlerde elektrik kaçıyor hiç haberin yok mu senin?... bunun üzerine çırak da o bilimsel araştırmalarına tekmeyi savurup, ben bu işin ta... diye basıvermiş küfrü. İşte eczacı, çırağına dair kimi anekdotları bana arada sırada oturup böyle anlatır, elden düşme otomobillerine şöyle bir bakıp, nasıl kâğıt üzerine çizimlerini çıkardığını, sonra otomobilde bir üretim hatasını nasıl saptadığını... oto tamircisine gidip ne yapılması gerektiğini nasıl birer birer izah ettiğini ve çizimlerini garajın bir köşesinde nasıl unuttuğunu, çizimlerin nasıl daha sonra şu saygın beyefendi yxs'in oğlu tarafından bulunduğunu, bu kişinin de çırağa eczacı patronunun yaptığıınca, brüksel'e gidip çizimlerinin patentini alması gerektiği tavsiyesinde bulunduğunu, ama çırak brüksel'e gittiğinde kendisine çok geç kaldığını, zira aynı patentin kısa süre önce şu saygın beyefendi yxs'nin oğlu tarafından alınmış olduğunu filan. Eczacı üzüntüyle başını sallayarak şunları da anlattı bana: çırağı her ne kadar akıllara durgunluk veren bir zekaya sahip olsa da, beyninin o sakar ve nereye koyacağını bilemediği ellerine söz geçiremediğini, en hassas, en dahiyane şeyleri düşünüp, emek ve zeka kıvraklığı isteyen onca bilimsel araştırmayı yaparken bana mısın demeyen çırağın, iş ellerini kullanmaya geldi mi,

tam bir felaket olduğunu. Eczacının anekdotlarından biri de çırağının son zamanlarda fotoğrafçılığa merak sardığına dair, çok geçmeden dehasını fotoğrafçılıkta da konuşturabildiği anlaşıyor, öyle ki bilimsel araştırmalarında elde ettiği devrimsel nitelikli sonuçlardan bu alanda istifade ediyor... fakat o günlerden birinde, eczaneden içeriye dışı apse yapmış bir müşteri giriyor, tabiatıyla bir gargara filan isteyecek, ne ki çırak tutup adama gargara yerine fotoğraf tabetmede kullanılan kimyasal sıvıyla dolu bir şişe veriyor. Bakanlıktan mösyö colson eczacı ve çırağı hakkında tüm bunları anlattıktan sonra johan janssens bu yürekli çırağın öyküsünden bir kıssadan hisse çıkarmak istediğini söylüyor...

Biraz daha bekleyin kuzum, diyor bakanlıktan mösyö colson, zira eczacının aktardığı anekdotlardan birini daha anlatmak istiyorum: aman kimselere anlatmayın ha, yoksa hem benim, hem de çırağımın başı belaya girer, polis filan karıştı mı bir daha işe içinden çıkamayız vallahi... diye tembihledi beni... aslında kendi yaptığım bir şey bu, zira o kimyasal sıvı şişesini müşteriye verdi diye ben de çırağımın eczanedeki işine son verdim. Ve nihayet johan janssens kıssadan hissesini bizimle paylaşıyor: siz bunları anlattığınızda, toprağından çıkıp, günüştüğüne kavuşan aşk merdivenlerinin imgesi canlandı gözümün önüne... beni derinden üzüntüye boğan o imge, çünkü içinde yaşadığımız bu toplumda, yaşamın ve ölümün sırrına erebilecek denli dahiyane bir beyniniz olsa bile, toprağıınızdan çıkmanıza yetecek gücü kendinizde bulamıyorsunuz... topu topu ancak dış apsesine iyi gelen bir gargara formülü keşfetmekle kalırsınız, öbür türlü sizi ya enayi yerine koyar ya da işinizden ederler.

ONULMAZ BİR HATA... YİNE DE BİR HAYIR VARDIR HER İŞTE

Siz, yani boon, sözümona bir de bu kitabın yazarı olacaksınız, roman kahramanlarınızın sizi bir köşeye sıkıştırılmalarına ne hikmetse göz yumuyorsunuz... öfkeden handiyse burnunuzdan solu-maktasınız, zira bakanlıktan mösyö colson saatlerdir bir eczacının lafını edip duruyor... görüyorsunuz ya, burada, yani şapel yolu'nda saçmalığa bakın ki bir eczacımız yok... benim bildiğim kadarıyla bir nörolog var, hepsi bu, işin tuhafı aynı şey bir keresinde onun başına da gelmiş. Ka-

lender, efendiden, akli başında vs... bir adamdır bizim bu nörolog... ne yaparsınız ki, bu tür şeyler yaşandığı kulağınıza geldiğinde, siz de, ister istemez, durup iyice düşünmek zorunda kalıyorsunuz. Zaten kendisi de salt bu nedenle mevzubahis edilmiştir bu kitapta, zira bana başından geçenleri anlattığında, onun sözlerini kulaklarımdan çıkarıp, yeniden onun ağzından içeriye tikiştürmam için, kalıbımı basarım ki, rahat 1000 frankını gözden çıkarırdı.

SANAT BİLİME KARŞI

Bakın işte... diyor johan janssens ve anlam yüklü bir hareketle donmuş, sert toprakta ölümle uyku arasında takılıp kalmış aşk merdivenlerine işaret ediyor... görüyorsunuz ya, diyor, daha geçen hafta keyiflerinin istediğince topraktan dışarıya çıkabiliyorlar diye bir aşk merdiveni olmaya nasıl da can atıyordum, oysa şimdi aynı aşk merdivenleri donmuş topraklarında, boyunları öylece bükülmüş, ölüm kalım mücadelesi vermekteler. Bakanlıktan mösyö colson başıyla onaylıyor ve johan janssens'in sözlerinin kendine yine eczacıyı hatırlattığını söylüyor – burada anlamlı anlamlı göz kırpmıyor– işte bizim eczacı, sahipsiz ormanda kendine ufak bir arazi kir alıyor, şifalı bitkiler filan yetiştireceği bir bahçe için... sıkı durun şimdi johan janssens, zira o bahçeden içeri adım atacak olduğunuzda, eczanenin adeta ikinci bir şubesine girmiş gibi oluyorsunuz... tüm o körpe bitkilerin, ağaçların, fidanlar ve fidelerin hepsi de teker teker numaralandırılarak, latince adlarıyla üzerleri yaftalanmış... ağaçların her birine ayrı ayrı, hızlı bir şekilde sürgün verip, tomurcuklanmaları ve serpilmeleri için son derece özenli bir bakım uygulanıyor... tomurcuklanan her çiçek serpilip, katmer katmer açtığında korkuyormuşçasına yüzlerini eczacıya çeviriyorlar san ki... Aralarında dolaşarak çiçeklerin, ağaçların diplerine, yapraklarına hastalanmalarını ve böceklenmelerini önleyecek ilaçlar, zehirli tozlar serpiştiriyor eczacı. İlaç yapımında kullanacağı çiçekler, bitki ve ağaçlar hastalandığında onlar için kendi reçete ettiği ilaçları kullanıyor... öyle ki, kalbim duruverecekmiş gibi oluyor johan janssens, zira kimi zaman kendi kendime sormadan edemiyorum, bu yepyeni bir din olan bilimin yepyeni din adamlarıyla dünya nereye doğru gitmektedir diye.

Şöyle bir soluklanıp, kan düşüklüğü nedeniyle kendisine verilen hapı cebinden çıkarıp yutuyor... ve vazgeçmenin mümkün olmadığı bu yeni bilim dininden ölesiye korkmasına rağmen, deminki argümanını ısrarla sürdürüyor. Eczacının bahçesinde, diyor, ömrümde ilk defa bilimin o despot duruşu ve o her şeye kadirliği karşısında isyan ettim, gelin görün ki, eczacı, babacan bir tavırla, başını sallayarak benim belki de bir yazar yahut şair olduğumu, hiç bıkmacasına durmadan bolca roman okuyan bir hayalci olduğumu söyledi... roman dediğiniz yalanlarla doludur, bir kurmacadır, dedi eczacı. Yarı akıllı birilerinin beyrinde to-murcuklanıp, filizlenen yabanıl bir hayali çiçektir roman dediğiniz... pardon, kesinlikle sizi yarı akıllı diye nitelendirdiğimi filan düşünmeyin lütfen... umursamayın bile. Sonra da oturup bana ideal romanın nasıl yazılmasına dair KENDİ görüşlerini izah etmeye koyuldu: ben olsay-dım, ideal romanı, bilimsel verileri bir araya toplayarak, belirli kıstas-lara göre sınıflandırdığım en son buluşların ve keşfedilen formüllerin ışığında yazardım. Matematiksel kesinliği de yabana atmaz, yazdığım romanda bu sayede geleceğin dünyasının bir resmini çizmiş olurum. Eczacı konuşmasını bitirdiğinde ben de kahkahalarla gülmekten katılı-yorum. Öfke gözyaşlarımı ona belli etmemek ya da dayanamayarak, yerimden kalkıp o bilimsel, o dangalak suratının ortasına bir tokat pat-latmamak için basıyordum kahkahayı... zira bizler, yani yazarlar ve şa-irler takımının tüm uğraşısı gerçekliğin ve özgünlüklerine hiç müdahale edilmemiş Şeylerin peşinden gitmektir, dahası bilimsel bağlamda ölüm ve yaşamın ehemmiyetini ve anlamını keşfetme telaşımız hiç bitmez. Bireyi mutlu eden, toplumu refaha kavuşturan unsurları saptıyor, top-lumsal uyumsuzlukların kökenlerine iniyoruz, çoğu kez gereksinim duy-dukları anda halkın ve bu uygarlığın yanında oluyor, yaşananları yaz-dıklarımızla toplumsal hafızaya kaydediyoruz... biz şairler ve yazarlar bilimsel YAPITLAR üretiriz... öbür taraftan, sözde bilim adamları ise renkleri daha göz alıcı olsun diye çiçeklerin üzerine zehir fişkırtan gi-zemcilerden öte bir şey değildirler... üstelik trajikomik bir biçimde ge-leceğin fantastik dünyasını anlattıkları, şu kılı kırk yaran çalışmalarının topluma en yararlı olacağını dair sarsılmaz bir inanç beslerler.

İŞTE ŞİMDİ ANLIYORSUNUZ! ...

Şapel yolu boyunca hızlı adımlarla eve yetişmek için acele eden Bakanlıktan mösyö colson'a göz kırptıyorsunuz. İşte şimdi anlıyorsunuz! diye sesleniyorsunuz... işte şimdi anlıyorsunuz, orada eczacıdan bahsedeceğim derken kitabımızın nasıl da hercümerç edildiğini, bildiğim kadarıyla buraların tek nörologu 1.pislik yuvalarının orada kendine ev kiralamış... önce tıbbi araştırmalar yaptığı için onun gayet incelikli, nazik bir adam olduğunu söylüyor, sonra da aslında tokadı suratına aşk ettirmemek için kendinizi zor tuttuğunuz yarım akıllı hergelelin teki olduğunu söylüyorsunuz. Pardon, diyor bakanlıktan mösyö colson, alelacele... oysa ben aradaki farkı gayet mükemmel biçimde ortaya koymuş olduğumu düşünüyordum: o dehasına, o üstün kabiliyetine rağmen, kışına tekme yiyip de işinden edilen eczacının çırağıydı zira, onun patronunun, yani eczacının kendisinin yarı akıllı olması katıyen çırağın hatası değildir!

İşte bakanlıktan mösyö colson bir kez daha haklı çıkıyor, her zaman, her yerde haklı çıktığınca, siz de rezil olmuş bir şekilde başınızı öne eğerek evin yolunu tutuyorsunuz

PÜRÜZ... PÜRÜZ ÜSTÜNE PÜRÜZ

Evet öyle, diyor şair-Haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens... bir oyuncak mağazasının vitrininden içeriye bakıyor, tam ortaya bir *bambi* biblosu yerleştirilmiş... şu büro memurları proletaryasından bahsediyorduk, okul okumuş, sınıfını eh şöyle böyle geçmesini becerip, mezun olmuş ve ana babalarının hiçbir surette beden kuvveti isteyen ağır işlerde çalışmalarını istemediği, delikanlılardan oluşan büro memurları proletaryasından... zira giderek ziyadesiyle, makineleşen çağımızda, beden kuvveti isteyen ağır işlerde çalışmak, tek kelimeyle bir skandal, bir rezalet addediliyor. Daha dün komşumuz kadın, çocuklarının içinde pek parlak zekâlı çıkmayanının, zanaatkar olmaktan öte seçeneği olmadığını anlattı... demek oluyor ki, zanaatkarlık, zekâları pek parlak olmayan gençlerin, istemeyerek de olsa, seçecekleri bir meslek. Eskiden zanaatkârlık, dediniz mi, zanaatkârın her iki kolu sağlam olsun, iş görebilsin yetiştirdi, şimdiyse ellerine söz geçirmeyi bilen, onları zahmet-

sizce kontrol edebilen bir beyinleri de olsun istiyorlar, çifte fonksiyonlu şaheserleri yarattıkları süreçte... elbette ben burada sanatçılardan söz etmiyorum; marangozlar, mobilyacılar, duvarcı ustaları, döşemeciler, cam üfleyicileri ve çömlekçiler kastettiğim... şimdi herşey makineleşti, oysa mobilyalar, duvarlar, yer döşemeleri, kap kacaklar, kapılar ve pencereler: hepsi de üstünkörü imal edilmiş, çirkin mi çirkin nesneler; ve yeterince zeki olmadıkları için zanaatkârlığa yönelmiş olanların elinden çıkma ürünler. Bunları söylerken, birdenbire durgunlaşan johan janssens, vitrinde duran o üstünkörü imal edilmiş nesneden; o bambi biblosundan, öteye çeviriyor bakışlarını.

Nedir ki, tam bu sırada müzik hocası bir şeyler izah edecekmişçesine, parmağını sallayarak, şöyle diyor: başka bir açıdan bakacak olduğunuzda: bu pek zeki olmayanlar aslında halkın bağrından kopup gelmiş kişiler... dolayısıyla ya küçük zanaat sahipleri ya da küçük esnaf oluyorlar... durumları daha hallice, daha zengin muhitlerden gelme olanlar da var aralarında elbette, hani çoğu zaman üniversitede tahsil görmeye zorlanmış olanlar sözgelimi. Dün şatonun arkasındaki ormanda, öğrenci hastaruhun annesiyle karşılaştım, kadıncağız öyle bir içini döktü ki bana, sormayın, tabiatıyla mevzu hastaruhtu: onun benden ödünç aldığı kitabın sınavlarını vermesi için yeterince faydalı olup olmadığını sordu. Ve sınav tarihleri yaklaştıkça, eşi benzeri görülmemiş korkulara gark olup, elden ayaktan düştüğünü, hastalanıp, yatak döşek yattığını... korkmuş küçücük bir çocuk gibi davranmaya başladığını, dolayısıyla, sanki elinden tutup ilkokula götürüyormuşçasına, üniversitenin kapısına kadar ona eşlik etmek zorunda kaldığını anlattı... bununla birlikte, babası da, oğlunun derslerini iyi belleyip, ödevlerini yapıp yapmadığını kontrol etmeye dünden razıymış, oysa adam, bütün bunlardan en ufak bir şey anlamadığına göre, elli kolu bağlı öylece durmaktan başka ne yapabilirmiş ki? Gerçi hiçbir şey anlamamasına rağmen, yine de onu, üniversitede okumayı hak etmeyen, beş para etmezsin biri diye azarlıyor, bas bas bağırıp ona küfrediyormuş: seni kalın kafalı, yarım akıllı hergele seni... it herif! diye. Öğrenci hastaruhun annesi de gelip bana içini döküyordu böyle işte, bir ara baktım ağlamaya başladı ve göz yaşları içinde bu kez şöyle sordu: Oğlum yeter ki derslerine çalışsın, sınavlarını versin diye, çalışma odasındaki sobayı hep yanık tutuyorum, hadi sınavları veremeyecek oldu, o zaman onca parayı sokağa mı atmış olacağım yani? Hani öyle bir durumda, diyorum ki, gidip bir yerlerde küçük bir memur filan olsun bari, sizce bu mümkün mü? Ben de, müzik

hocası titrimle, hastaruhun, sınavlar yaklaştıkça nasıl bir korkuya kapıldığını, hele başında öyle bir baba varken, korkusunun iyice arttığını çok iyi anladığımı açıklamaya giriştim... çünkü anlıyorsunuz ya, çocuk sınavları veremezse, soba da koskoca bir yıl boş yere yakılmış olacak. Ve salt bir şeyler daha söylemiş olmak için, aslında biraz da alayvari bir üslupla: belki de oğlunuzun bir aşağılık kompleksi filan vardır, dedim kadına. Hemen atılıp, küçümsercesine: evet ya, var onda öyle bir şey! karşılığını verdi. Hoş, kişinin aşağılık kompleksi duyması için ortada bir sebep olması gerektiğini... dahası bu sebebin KENDİSİ olduğunu bir türlü anlamıyordu kadın.

O çirkin duruşlu nesneye... o bambi biblosuna... bir kez daha bakışlarını dikerek, başını sağa sola salladı johan janssens ve ağzından şu sözler dökülüyordu: aslında kompleks sahibi olan ne hastaruh ne de hastaruhun anası, içinde yaşadığımız bu toplumun kendisi çünkü: en parlak zekaya sahip olanların üniversiteye yollanmaları gerektiğini –üstelik parasız, ... zekası pek parlak olmayan, orta akıllıların zanaatkâr olması gerektiğini... ve onlardan sonra gelenlerin omuzlarına da, diğerlerinin yapmaya tenezzül etmediği işleri yüklemek gerektiğini, bize belletip duran toplumun ta kendisidir.

KAOSU BERTARAF ETMEK OLASI MIDIR?

Sanki kökten bir temizleme yapıyormuş da herşeye sil baştan başlıyormuşsunuz gibi yepyeni bir dolmakalem almışsınız elinize, zira aciliyeti her geçen gün iyiden iyiye artan bir sorunun cevabını bulmak istemektesiniz: kaosu bertaraf etmek olası mıdır? Gelin görün ki, tam o sırada demiryollarındaki grevin sona erdiğini haber vermek üzere müzik hocası kapınızı çalıyor; işçilerin maaşlarına birkaç santimlik zam yapılmış... bununla birlikte, karşı tarafta da grevin bir hal çaresine bakılmış, yani şöyle ki, tren bileti fiyatları % 25 zamlanmış. Müzik hocasıyla birlikte içeriye dalan Haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens araya girerek, müzik hocasının toplumsal problemleri algılayışında insanı adamakıllı huzursuz eden bir eksiklik bulunduğunu söylüyor ve neredeyse birazdan, demiryolu şirketi yetkililerinin grevi bizzat kendilerinin istediğini söylemeye vardırcağı işi diye tamamlıyor lafını. Bütün bunlar yüzünden kâğıtlarınız bomboş, sorularınız yanıtsız kalı-

yor, dolayısıyla soruyu yeniden yöneltmeye niyetleniyorsunuz: kaosu bertaraf... ne ki, bu sefer de, bir senatörün, hükümet tarafından ameri-kan silahlı kuvvetlerinden satın alınmış olan 10 tonluk askeri kamyonlar hakkında, parlamentoda gensoru verdiği haberiyle büyük bir yaygara kopararak mösyö colson dalıyor içeriye... ve ilgili bakanlığın böyle bir alımın gerçekleştirildiğini doğruladığını, ayrıca söz konusu kamyonla-rın, zaruri ihtiyaç duyulmadığı için, yeniden, üstelik hurda fiyatına... satışa çıkarılacağını bildirdiğini ekliyor sözlerine. Gerçi mösyö colson böylesi hatalara en itibarlı ailelerde bile rastlandığı görüşünde... sözge-limi tolfpoets'un karısı da arada sırada gidip bir kez olsun kullanama-yacakları türden öteberiye harcar parasını... dedikten sonra kendisini adamakıllı çileden çıkardığı anlaşılan başka bir şeyler ekliyor sözlerine: ilgili bakanlık doğruladıkları bilginin fazlasıyla kesin... fazlasıyla doğ-ru olduğu sonucuna varmış. Ve bu en üst kademedен verilen istihbaratın bakanlıkta kimin tarafından verildiğine dair takibat başlatılmış, oysa yazılı açıklamanın altında imzası bulunan bakanın bizzat kendisi.

Kâğıdınız öylece bomboş, sorunuz ise yanıtız kalıyor. Ve şimdi, bu gün, bu saatte kesin bir kararlılıkla yazmaya oturuyorsunuz: kaosu ber-taraf ... oysa sanki kader sizi lanetlemiş gibi, çünkü bu kez de karınız araya girip, nasıl da hep hesap kitap yaptığından dem vuruyor: kocam eğer kitabın bir bölümünü şu dergiye, bir diğer bölümünü de şu gazete-ye satacak olursa... ve eğer olur da... her seferinde fos çıksa da, ümi-dini yitirse de, yeniden ümitlenmesini beceriyor, ama çok geçmeden onlar da paramparça oluyor. Şimdi de yanınıza oturup başka bir şeyler anlatmaya koyuluyor: elektrikli dikiş makinemin başına geçmiş, tam da dikişe oturmuştum ki, sayacı okuyan görevli çaldı kapıyı... dikiş maki-nesini görünce bana: kendinize mi yoksa bir işveren için mi çalışıyorsu-nuz, diye sordu... ne demek istediğini anlayamadım, herhangi bir açık vermeden, ki olur ya, pis bir oyun da tezgahlanmış olabilirdi, baktım adama... adam şayet kendim için çalışıyorsam elektrik faturasının çok yüksek, oysa bir fabrika ya da işveren için dikiş dikiyorsam faturanın çok düşük geleceğini anlattı bana. Ve gülerek konuşmasını sürdürdü: bakın, yazdıklarınızı ince sütunlar halinde kesip satarsanız, elektrik fa-turası da düşük gelecektir, ha eğer tutar da bir roman yazmaya kalkarsa-nız, elektrik size epeyi pahalıya patlayacaktır, haberiniz olsun.

Sıra sorunuzda: kaosu bertaraf etmek olası mıdır, evet mi, hayır mı?... yine öylece yanıtız kalıyor işte, çünkü size anlatılan ne varsa ya söylentiden ya da varsayımdan ibaret, dahası kaosu tam göbeğindey-

ken, yalnızca bölük pörçük bilindikleri için, sadeleştirilip de, kati Gerçeklere indirgenmesi imkânsız, yepyeni kaoslar yaratan şeyler bunlar.

VAKTİM GELMEDİ HENÜZ

Ondine istese tanrıyla baş başa kalabilir miydi... hayır, hayatında bir de oscar vardı çünkü. Onu tıpkı şiddetli bir fırtına sonrasında pencere pervazına yerleştirdiği saksılardaki çiçeklerini düşünen biri gibi düşünüyordu... onun yüzü suyu hürmetine dimdik ayakta kalacak, mücadelesini kaldığı yerden sürdürecekti, bunun ötesi yoktu... hoş istese, bunu o olmadan da yapabilirdi ya, işte oldum olası öyleydi, doğasında vardı bu: kafasında hep hayali polemikler başlatır, incir çekirdeğini doldurmayacak en ufak meseleleri büyüttükçe büyüttü. En çok sevdiği şeyi yaparak koyuldu işe: yani zehir zemberek bir mektup döşenerek. Bir mektup yazmaya görsün, hiç kimse karşısında durmak bir tarafa, kendini savunmaya bile fırsat bulamazdı, ama öte yandan ondine dudaklarına yerleştirdiği acımasız tebessümüyle, muhatabına en rezilinden, en çirkininden yakıştırmalar yapmakta alabildiğine özgür davranırdı. Hele şu kuzinine yazdığı mektup içlerinde en dehşetengiziydi. Lanet üstüne lanet okumuş, hepsini tanrıya havale etmişti, satır arasında, gözünü kırpmaksızın, kahrolan anası zulma'dan; borçlarını ödeyemediği için ömrünün geri kalanını muhtemelen parmaklıklar arkasında geçirmeye mahkum edilecek yaşlı babasından söz etmekten de geri durmadı: hem bu saatten sonra, kendisinden çaldıkları parayı geri ödemelerinin bir faydası olmazdı, bunun için çok geç kalınmıştı: kan parası olmuştu artık o para: nasılsa çok geçmeden ettiklerini bulacaklar, talihsizlikler peşlerini bırakmayacaktı; çocukları bile tarifsiz acılar içinde gözlerinin önünde ölüp gidecekti. Mektubu postalar postalamaz, sımsıkı kenetlenmiş dudaklarıyla ortalarda gezinerek, bir çırpıda, hırsıyla yiyip yutacağı yeni kurbanını aramaya koyuldu. Zihninde esaslı bir plan biçimlenmekteydi... schatt ailesinden parayı zorla, söke söke tahsil edip, olduğu gibi kendi cebine indirebilmesini sağlayacak, dahası benim diyen malın gözünü yarı yolda bırakacak kurnazca bir hileydi başvuracağı... sırtlarındaki gömleğe varana dek aldıktan sonra, oscar'ı kendisiyle evlenmeye zorlayacak, ardından onun payına düşeni de bir güzel iç edecekti. Aman yarabbi, bakarsın, yaşlı gri kedi geçirdiği şoka

dayanamayıp geberip gidiverir. Coştukça coşuyordu; oscar'ı kendine doğru çekip, kahkahalar eşliğinde planını yavaş yavaş ortaya seriyor; çan çan ötüyordu. Oscar ise, onun isteklerine boyun eğiyor, elinden gelen ne varsa yapacağına söz veriyordu; ondine'nin hudut bilmez vicdansızlığı ve gösterdiği cüret karşısında gerçekten heyecanlanmış, içi içine sığmaz olmuştu. Ne ki, eve geldiğinde her şey bir çırpıda değişivermişti, olayları farklı bir bakış açısından değerlendiriyordu şimdi. Ondine'nin, doğrusu, böylesi bir olasılığı göz önünde bulundurması gerekirdi, oysa gözlerini kör eden bir coşkunlukla planını ortaya sermiş, oscar'ı kendi kadar malın gözü ve kurnaz belleyerek, yine bir hata yapmıştı. Şimdiye kadar onca şeyden sonra dersini hâlâ alamadığını da kanıtlıyordu bu... başka bir deyişle, kimselere güvenmemesi, güçlüklerle karşılaşsa bile, hayatta herşeyin üstesinden tek başına gelmek zorunda olduğunu henüz zihnine gerektiğince kazıyamamıştı.

KIZ KARDEŞİM JEANNEKE'NİN ÖLÜMÜ

Hastaneden çıkarılıp ambulansla eve getirildiği sırada elimi Honun karnının üzerine koydum, diyor babam, çünkü taş gibi sert lastiklerin sarsıntısından karnı öyle bir titriyordu ki... ambulansla götürmeyin, diye haykırmıştı kız kardeşim jeanneke, yoksa hasta olduğumu anlayacaklar. Her şeyi bir kenara bırakıp, onun başucuna iliştim, uzunca bir süredir benim yatağım olmuş olan yatağın hemen bitişiğindeki yatağın başucuna... hâlâ yeniyetme bir oğlanken ve kız kardeşim jeanneke'ye benzediğim o yıllarda olduğunca... yeniyetme bir oğlan olarak ölümsüzlüğüme inandığım yıllarda olduğunca... acar bir yeniyetme oğlanken, kendi cinsel uyanışımı keşfettiğim ve dünyanın, ve benim ölümsüz olduğumu düşündüğüm yıllarda olduğunca... oysa şimdi dünyanın ölümsüzlüğünü bir taşmışçasına fırlatıp attım ve gecenin karanlık saatlerinde her daim bir lambanın yanık kaldığı, gündüzleriye günahkar dünyaya ait seslerin topyekun içeriye sökün ettiği o odadaki yatağın başucunda, gece gündüz demeden oturdum. Yatağın başucuna iliştim, kız kardeşim jeanneke ise yattığı o yataktan, odayı terk edip, onu rahat bırakayım diye bağırıp çağırıyordu... onu rahat bırakmalıydım, kendi kendine... öbür türlü, onun amansız bir hastalığın pençesine düştüğünü sezinleyebilir, sonra da gidip bunu

başkalarına anlatabilirdim çünkü. Bir an geliyor, önce kanepede, sonra da sandalyede oturmak istiyordu canı, çok geçmeden bu kez yatağına dönmek... dinginlikten uzak bakışlarını kaçırmaya çalışıyordu... kaçırmaya çalışıyordu. Ah, hele o annem, yaşlı gözleri ve gülümseyen yüzünü kız kardeşim Jeanneke'ye çevirip soruyordu: canım yavrum, nasıl şimdi, ağrın biraz olsun hafifledi mi? Ah, hele o babam, yaşlı gözleri ve hareket ettiremediği, artık tutmayan elleriyle, gülümseyen yüzünü kız kardeşim Jeanneke'ye çevirip soruyordu: güzel kızım benim, istediğin bir şey var mı, hadi söyle, ha? Ah, hele o kendi yüzümün gülen maskesi, arkasında boğazıma düğümleli kalmış o gözyaşlarım: yattığın yerde öyle kıpırdayıp durmasana, Jeanneke! Susadım! diye bağırdı kız kardeşim Jeanneke. Ne ki, yalnızca ilk zamanlar, sonraları kekeleyerek, daha sonraları da ancak mırıldanarak söyleyebildi bunu, çok sonralarıysa bir fısıltıya, belli belirsiz, yumuşak bir fısıltıya dönüştü, öyle ki babam, gülümseyen yüzünün maskesini iyice eğip dinlediğinde duyabildi ancak onu: susadım, diyor.

Bakın, sonrasında ise: günler geçip gitti: dilim tutulmuş, gözlerim görmez olmuştu, sayfalarını bile açmadığım, dünyaya dair haberleri okunmamış gazeteleri yığıldıkları yerde öylece bırakıyordum. Evimde herşeyin altını üstüne getirip, ne var ne yoksa kırıp döktüm. Vaktiyle yerlerine kapıların açıldığı delikleri doldurup, kör duvarlarda yeni delikler açtım. Döşemeleri yerlerinden söküp, yenileriyle değiştirdim: salt çevremde biraz hareket, biraz ses olsun diye; biraz olsun yaşam bulayım diye, oysa öte yandan kız kardeşim Jeanneke'nin ölümü benim içimi de yiyip kemirmekteydi. Küskülerle var gücümle duvarlara vurdukça, parçalanıp un ufak olan tuğlalar toz ve kireç bulutuyla birlikte yere iniyordu: ölen kız kardeşim Jeanneke'nin solup giden, fersiz kalan gözleri... fersiz kalan o gözleri ve bir de o 'son sözleri': artık dayanamayacağım. Onun, aldatan son sözleri birdenbire çekip çıkardı maskelerimizi suratlarımızdan, çünkü kız kardeşim Jeanneke de çekip çıkarmıştı maskesini suratından... ölümün yaklaştığını biliyordu, hasta değilmiş gibi davranmasının bir faydası olmadığını da: artık dayanamayacağım. Babam gülen maskesini çekip çıkardığında, ben de çekip çıkardım gülen maskemi; için için, hıçkıra hıçkıra, bağıra bağıra ağladık... oysa anneminki suratındaydı, ta ki o son ana kadar ve ezilip geçilmiş ana yüreğinin gözyaşları gülen maskesinin üzerine damlamaktaydı. Orada öylece oturuyorduk ve ortamızda o ters dönmüş şişe, kız kardeşim Jeanneke yatıyordu, yana devrilmiş, içi boşalmakta olan bir şişe.

Şimdi burada oturmuş yazıyorum... evimin duvarlarını nasıl yıktığımı... oysa toz ve kireç bulutu ve kâğıda döktüğüm sözcüklerin arasında seçebildiklerim yalnız senin sözlerin: artık dayanamayacağım. Ya ben, benim ölü kız kardeşim jeanneke, ya ben, ya bu can çekişmekte olan dünya ne kadar daha dayanabileceğiz sanıyorsun?

PASKALYA SONRASI İNCİRLERİ

Pencere kenarındaki çalışma masanızda oturuyorsunuz, bu defalığına... şubat ve mart geçip gitmiş, nisan gelmiş bile, dahası hava günlük güneşlik, oysa siz bir taraftan da evin altını üstüne getirmekte, kırıp dökmektedirsiniz... şimdiyse, başyapıtınız olması gereken bir şeyler yazıyorsunuz hararetle, *tıpkı vapeur'ün buluşu gibi dünyayı ters yüz edecek bir şeyler... neylersiniz ki, dünya kendi kaderine terk edilmiş... vapeur'ün buluşu ise çok geç kalmış olacak*, sizin kitabınız da çok geç kalmış olacak... ah, canı cehenneme, bütün bu kitapların ve buluşların dünyayı bir uçurumun kenarından aşağıya ittiğini söyleyen kimdi?— Orada öylece, çalışma masanızda oturmuş, kitabınızı sözcüklerle doldurmaktasınız, hem de bunun yerine yararlı bir şeyler yapmak varken. Hani diyelim ki, peperbus'un, sahipsiz ormanın öte yakasında, şatonun yanından akan derenin ilerisinde, pantolonunun düğmeleri açık olduğu halde, bir köşeye sinip, karşıdan gelmekte olan bir kız görür görmez, aletini çıkarıp göstermeye hazır biçimde beklediği gibi beklemek varken. Bu yiyip bitiriyor peperbus'u, yani aletini çıkarıp genç kızlara gösterme dürtüsü, tıpkı düşmekte olan dünyayı durdurma dürtüsünün sizi yiyip bitirdiği gibi. Oturmuş yazıyorsunuz... şair— Haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens çıkageliyor, evrak çantası okuması gereken günlük gazeteler, haftalık ve aylık dergilerle tıka basa dolu, pencerenin kenarında oturduğunuzu görünce: demek yeniden yazmaya başladınız, bunu gördüğüme sevindim, dünya sizin kitabınızı okumak için sabırla gün sayıyor diye düşündüğümden filan değil, salt sizin, yani küçük, zavallı yaratık boon'un, en nihayetinde kendi dengenizi bulmuş olduğunuzu gördüğüme sevindim: ben gidip brüksel kazan ben kepçe taban tepip, sol kanatta ne kadar haftalık dergi varsa, kafamı onların duvarlarına vurup dururken, sizi burada oturmuş yazıyorsunuz: ikimizin kafasında da paskalya sonrası incirleri diye adlandırabileceğimiz bir şeyler

var. Sizininde kitabınız, beniminde sol görüşlü dergilere yönelttiğim şikayetlerim... şu sol görüşlü, aşırı sol görüşlü ve ultra-marksist olanlara... hayalci brys yüksek finans dünyasında kendini bulurdu... ay sonu geldiğinde harcayacak tek meteliğe sahip değilken bile, delik çoraplar giyer, bayat yumurta tozu ve uyduruk konserve yiyeceklerle açlığını geçiştirirdi, oysa gene de yüksek finans dünyasında işinin erbabıydı; bu konuda kaleme aldığı makaleler dikkate şayandı. Gelin görün ki, işine son verildi. Ama o gittikten sonra, boşluğu hissedildi, bunun üzerine, yeniden işinin başına dönmesi istendi kendisinden: şimdilik gelsin şu boşluğu dolduruversin de, ona gerçekten lüzum hissetmediğimiz vakit, yol veririz gider. Ne yaparsınız ki... aynen söylediğim gibi işte hep paskalya sonrası incirleri... ben makalelerimle sol görüşlü dergilerin sütunlarını doldururum, gittiği yere kadar elbette, zira görüyorsunuz ya, herkese ayak bağı olsam da, aslında dünyayı alabildiğine gözlemleyebildiğim daha iyi bir yol görüş açısı kazandırıyor bu bana. Ha şunu da belirtiyim: dünyanın kendi kaderine terk edilmiş olduğunu biliyorum, kitabınızda buna da rahatlıkla yer verebilirsiniz.

MİZAH DA İÇKARARTICI, ÖYLE Mİ?

Daha biraz önce nisan ayını, bahçenizdeki kiraz ağacının nisan geldi diye nazlanıp kanının coşmaya başladığını, dört bir yanından yepyeni sürgünler verirken, öbür yandan karıncaların da kışlık yuvalarından dışarıya sökün ettiğini ve üzerinde cirit attıkları pürüzsüz, kaygan gövdesini daha şimdiden istila etmiş olduklarını yazmak istiyordunuz: hiç kuşku yok ki, çok geçmeden ne kadar ağaç varsa canlarına okuyacaklar nasılsa—daha demin, nisan ayı geldi diye bir şeyler yazmak istiyordunuz, fakat tam o sırada şair-Haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens çıkageliyor ve hemen lafa giriyor: şaşkınlıkla görüyorum ki, bahar geldi diye yalnızca sonsuz bir hüznün yahut sonsuz üzüntülü bir acıma duygusu var sizde. Her ne kadar çok geçmeden yarı gövdesi karıncalar tarafından yenilip bitirilecek... diğer yarısı da serçeler tarafından galelanacak olsa da, muktedir olduğu kadarının en iyisini yapacağım diye çırpınıp duran kiraz ağacına beslediğiniz sonsuz, hüznü bir acıma duygusu bu. Fakat aynı sonsuz, hüznü acıma duygusunun benim içimde de var olduğunu biliyor musunuz: karım bana hep çene

kemiklerimin ne kadar dar olduğunu söyleyip durur, onları şöyle iyice açıp da dolu dolu gülemem ben. Aslına barksanız, hiç de haksız değil... Onca gündelik gazeteye, haftalık ve aylık dergilere yazılar yazar, kaleme aldığım makaleleri götürüp 1.pislik yuvalarının oradaki posta kutusundan postalarım, ama gelin görün ki, hemen öyle gerisingeriye eve, heyheyleri üstünden hiç eksik olmayan, baş ağrısı çeken ve her kadın gibi devamlı surette karnındaki sancılardan muzdarip karımın yanına dönmeye cesaretim olmaz: bütün bunların mazisi aslına bakarsanız hep savaşa dayanıyor... bizzat yaşayıp, tanıklık etmek zorunda bırakıldığımız o iki savaşa... derken, eve döndüğümde, yerime geçip oturuyorum, yazdığım herşeyi bir kez daha okuyup, cümle cümle gözden geçirdiğim sıkıcı yazılarımın üzerinde adamakıllı kafa patlatıyorum... ne yaparsınız ki, içlerinde o sonsuz, hüznü acıma duygusunu yansıtan tek bir şeye rastlayamayınca, bu sefer kafamı, bu kadarı da olmaz dercesine sağa sola sallıyorum: şu kadarını söyleyebilirim, kaleme aldığım makalelerin kendi çene kemikleri bile alabildiğine dar gözüküyor gözüme. Neden sonra, günlük gazetelerde, haftalık ve aylık dergilerde başkaları tarafından kaleme alınmış makalelere göz gezdiriyorum, ne ki, benzer şekilde onlarda da hiçbir şey bulamıyorum... hiçbir şey. Bir kere diğerleri varoluşçuluk yahut kişiselcilik hakkında yazdık diye zerre kadar utanç duymuyorlar. Sonra oturup savaştan çıkmış, yoksunluğun her türlüşünü yakından tanımış ve şimdi tıpkı hani şu sizin yarı gövdesi karıncalar tarafından yenilip bitirilecek, diğer yarısı da serçeler tarafından gagalanacak olan kiraz ağacınızın genç sürgünlerini andıran gepegenç kadınları ve erkekleri düşünüyorum: onları gözümde canlandırdığımda, sonsuz bir hüznü kaplıyor içimi, zira biliyorum ki, hepsi de hep daha iyi bir dünya için mücadele verdiler, tüm o acılara ise, sonrasında daha iyi bir dünyaya kavuşacakları umuduyla göğüs gerdiler... şimdiyse eli yüzü düzgün bir yaşam sürme hakkından mahrum tutuluyorlar, greve gidecek olsalar, sendika kapıları yüzlerine kapanıyor. Çünkü onlar sizin kiraz ağacınızın genç sürgünler misali sürdürmekteler yaşamlarını. Bu arada insanlar varoluşçuluk ve kişiselcilik üzerine yazmayı sürdürüyorlar... peki ben haftalık dergilerde kişiselcilik üzerine makaleler kaleme alabilir miyim? Burada oturmuş, sosyalistlerin kendi parti organlarında kişiselcilik üzerine yazdıkları makaleleri okuyorum... öyle ki bu mevzu hiçbir biçimde atıfta bulunmaksızın yazıyorlar makalelerini... telifisi mümkün olmayan bir hataya düşmüşler de, zevahiri kurtarmanın artık pek bir anlamının kalmadığını hissettirir gibiler.Bütün bunlar içi-

mi öyle daraltıyor ki, kalabalıklara bakıyorum, vaktiyle sömürdüklerinden direnişe geçip greve gitmiş, ama en nihayetinde resmen tanınmış ve kabul görmüş sosyalistler olmayı bilmiş babaların çocukları olan, şimdinin tüm o değimsiz sosyalistlerinden oluşan kalabalığa, onların nasıl da sosyalist topluma inanmayan adamlarca koyun sürüleri gibi güdüldüğünü görüyorum. Ah, nasıl da bütünüyle, fevkalade trajik bir şeydir bu: günlük gazetelerini açıp birileri tarafından kişiselcilik üzerine, aslında o mevzuda hiçbir şey yazmaksızın, yazılmış makaleleri göğüslerini gere gere okuyan değimsiz, kör cahil sosyalist binlerin inşa ettiği bu ölü şey.

Johan janssens'i aynen sizin gibi sonsuz bir üzüntüyle dinleyen müzik hocası birdenbire araya giriyor: peki ya şunu da biliyor muydunuz, çene kemikleri o kadarına dar olmayıp da dolu dolu *gülebilenler* bile benim içimi alabildiğine *karartıyor*. Bakışlarını size doğru çevirip, sürdürüyor konuşmasını: şu hani arada bir kendisi hakkında yazdığımız tolfpoets sözgelimi, yahu bu adam da, demin sözünü ettiklerim gibi, yaptığı o tuhaf, gerçeküstü esprileri, gargaraya getirip durduğu lafları ve zihni sapkınlıklarıyla beni sonsuz bunalımlara sürüklüyor... çünkü ben diyorum ki, işte tam da o –bunalımlarımıza deva oluyormuş gibi görünen– mizahi yanı ağır basan zihni sapkınlıklardır bizi iyiden iyiye o derin boşlukların içine çeken. Sözümona baş ağrılarımızı dindirsin diye dispanserden aldığımız, oysa aslında baş ağrılarımızı adamakıllı artırıp, bu da yetmiyormuşçasına, midelerimizi de hasta eden o ilaç tabletleri gibi. Günümüzde insanlar iki türe ayrılıyor: kişiselcilik üzerine yazanlarla, komiklik yapanlar... ne yaparsınız ki hepsi de baş ağrısından muzdarip olduğundan, dispanserden aldıkları hapları yutuyorlar.

KLIKTEKİLER KİMLER?

Siz yazılarınızı suya sabuna dokunmadan yazıyorsunuz, diyorlar size, *siz* sözcüğünün üzerine basarak... oysaki, suya sabuna dokunmadan yazarken, aslında siz sürüyle şeyi söylemek için çaba sarf ediyorsunuz. Şimdi gelin şu hikâyeye bakalım, şair– Haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens'in brüksel'deki lüksemburg istasyonunda sözde klikle karşılaşmasının hikâyesine... klik derken, kendi aralarında bir klik oluşturdukları şüphesiyle günlük gazetede işlerinden edilen-

ler, yani o günlerde gazetede mizanpajları hazırlayan ressam tippetotje, hayalci brys ve johan janssens'in kendisi. Gözünüzün önüne şöyle bir sahneyi getiriverin: işsiz kalmış klik, solgun nisan güneşinin altındaki lüksemburg istasyonunda. Sahneyi betimlemeye çalıştığınız sırada, sendeliyor ve dosdoğru bu nisan güneşinin üzerine düşüveriyorsunuz... kitaplarınızda sürekli yağmur yağdığı ve güneşli havalara hiç rastlanmadığı için size hep sitem edip duruyorlar zira... işte şimdi, bu sahnede hava alabildiğine güneşli... bir başka deyişle, güneş lüksemburg istasyonu, sarı tramvayların geçip gittiği meydanın üzerine vurmakta... aynı güneş, söz konusu kliğe ait oldukları şüphesiyle sokağa atılanların yüreklerine de vurmakta mıdır peki?... Hayır efendim. Bunun dışında bir görüş daha var dillendirilen: hani bir keresinde ressam tippetotje, brüksel'i mutlaka yağın yağmur altında görmemiz gerektiğini salık vermişti size, asıl brüksel'i ancak o zaman görmüş olacaktınız... oysa siz brüksel'i günlük güneşlik havalarda, bacakları çıplak, göğüsleri dipdiri kızların çiçekler gibi dolaştığı zamanlarda görmüşsünüzdür... göğüsleri çıplak, bacakları dipdiri olsa belki çok daha iyi olurdu ya, neyse artık. Bir de, üçüncü bir görüş daha var: kitaplarınızda olaylar hep şapel yolu'nda, 2 fabrikalı ufak kasabada geçmekte, oysa şimdi hareketi birdenbire brüksel'e kaydırıyoruz... bu durumda, şimdiye kadar muhafaza etmeyi becerdiğimiz bir kaliteden ödün vermiş olmuyor muyuz sizce?

Yalnız, şöyle bir baksanıza, nisan güneşi parlıyor, tramvayların rengi sapsarı, kızların dipdiri, çıplak bacakları ve dans eden göğüsleri var... johan janssens ise bugün bedavaya getirdiği öğle yemeğini, yemek kuponlarına mösyö colson'un para ödediği yemeğini oturup bakanlığın yemekhanesinde yiyor –mönüde sebze çorbası ve patates püresiyle yanında bir şeyler daha var– johan janssens mösyö colson'la el sıkışarak: bu akşam şapel yolu'nda görüşmek üzere, diyor... ve yazı işleri müdürünün ofisine gitmek üzere köşeyi dönünce karşı karşıya geliyor Klik'le: idealist fantezileriyle lüksemburg istasyonun üzerinde marc chagall figürleri misali süzülerek yükselmesin diye pabuçlarından içeriye erimiş kurşun dökülse, kendisine müstahak hayalci brys ile... hemen yanında, bir süre mizanpajları hazırlamış ve hep sebatkar bir köle kalmış, ağırkanlı ressam tippetotje duruyor... hoş bu bir hayli zaman önceydi; betimlediğimiz sahne de uzun, çok uzun zaman öncesine ait, gelgelelim, geçen bu süre içerisinde, tippetotje baron için çalışan bir ressam oldu –çorapları delik deşik, pabuçları yırtık pırtık tippetotje, pardösüsü hırpani ... tebessümü de bir o kadar hırpani tippetotje.

Tam bu sırada gökyüzü yerle bir oluyor, o kadarına ki, bütün serçe-ler can veriyor, çünkü karşıdan saçı, sakalı ağarmış, yaşlıca bir ultra-marksist geliyor, sırtı, eşekler gibi çalışmaktan, kamburlaşmış, parti uğruna, yağmur çamur demeden yolları arşınlayıp durduğundan suratı çökmüş, gözlerinde, parti uğruna, kodeslere girip çıkmanın verdiği bir şeyler var... kliği fark ediyor ve onların hâlâ gazetede editörlük yaptıklarını varsayıyor, bu yüzden de aşağısıyarak: siz daha gençsiniz tabi, kimin yanındaysanız, onun dümen suyundan gidersiniz... ama partinin iç yüzünü bilmezsiniz siz ... ben bu saçları, sakalı partide ağarttım, istemez miydim ben de onun bunun dümen suyundan gideyim... neyler-siniz ki, mazisini iyi biliyorum diye ihraç ettiler beni partiden: sabık kılavuza yol vermeli, dediler, anlıyorsunuz ya. Klikteki herkes pür dikkat kesilmiş, burukluğunu ve bedbahtlığını belli etmemek için oradan bir an evvel uzaklaşmaya bakan sakalı saçı ağarmış, yaşlı ultra-marksistin ardından bakakalıyor, –eğer bu kendi partisi değil de, başka bir parti olmuş olsaydı, o da yuhalar, üzerlerine tükürür, iftira atar ve kara çalardı– ne ki, hayatın cilvesiydi işte: parti kendi Partisiydi. Hayalci brys kekeleyerek: sabık kılavuza yol vermeli derken yenisi çoktan sokağa atıldı bile. Merak ediyorum acaba kendilerinden başka herkesin bir *klik* oluşturduğundan şüphelenen *klikten* geriye kim kalacak diye.

DÜNYA 3 PARÇAYA BÖLÜNÜYOR

Oscarke, ondiine'nin yaşlı, miskin, gri bir kedi diye adlandırdığı kadına baktı... evet onlardan birini andırıyordu... hoş, kendi anası olmuş olmasaydı, bu kadına çoktan yaşlı, miskin, gri fare adını vermişti ya: işte bütün mesele buydu: o her ne olursa olsun, kendi anasıydı... hayatındaki ilk kadındı. Yıllar vardı ki, her akşam diz dize, aç biilaç oturmışlar, yavan ekmek yiyip, yoksulluklarını el aleme belli etmemişlerdi, her akşam anası oturup, ona babası hakkında çirkin şeyler anlatıp durmuştu, şevki belki de bu yüzden kırılmıştı; anası ona dünyayı ve insanları en berbat, en itici, en içler acısı halleriyle gösterdiği için. Yanmayan sobanın dibinde anasıyla öylece otururlarken, babası o zengin beyefendi havalarıyla, donattığı tavuklu, şaraplı masalarda kızlarla gününü gün ediyordu, dahası aralarında öyle şeyler yaşanıyordu ki, bunlardan henüz kendi oğluna söz açamazdı. Anlatılanlar zihnine

nüfuz etmiş, o Şeylere dair yoğun bir tiksinti duymaya başlamıştı, daha-
sı dünyaya, babasının çok görüp de esirgediği ne varsa anasına vermek
için geldiğine inanır olmuştı: ayaklarının buz kestiği gecelerde, zengin
ve şöhretli biri olmanın hayalini kurardı... yo hayır, şöhretli değil de...
zengin olduğu, daha çok da, anasını mutlu ettiği hayalini. Tüm çocuklu-
ğu salt anasının mutluluğunu düşünerek geçmişti... gerçi anası, bir gün
olsun evladının mutluluğunu düşünmemişti, bir topak kili eline alıp oy-
namasına, zaman zaman bir parça olsun kendini düşünmesine müsaade
etmemişti hiç. Kendinden başka kimseleri düşünmeyen bir kocası vardı
zaten, oğlu da aynı şeyi yapsın istemiyordu... gözünü budaktan sakın-
madan, acımasızca direndi, hiç değilse hayatında onu, yalnız onu düşü-
necek birisi olsun diye, ona bir köle, bir aşık gibi sadık birileri. Ve ne
zaman kendisiyle baş başa kalmak, biraz olsun kafa dinlemek için tavan
arasına çıkacak olsa –gerçi anası bilmiyordu ya, aslında onun kendi ya-
rarınaydı bu– babasının yaptıklarından, kendi yoksulluklarından yahut
hayatta gün yüzü görmediğinden dem vurup ona mani olurdu. Ve şim-
di birdenbire dünya tepetaklak oluvermiş, sahneye birdenbire yepyeni
bir kadın fırlayıvermişti, o da tıpkı anası gibi, oscarke bir tek kendisi
için yaşasın istiyordu, ısrarla, anası olacak o yaşlı, miskin, gri kediye
değil de, bakması gerekenin kendisi olduğuna inandırmaya çalışıyordu
onu. Hayatta yapması gerekenin aslında kendi çıkarlarını düşünmek
olup olmadığını sordu kendine kuşkuyla. Dünya 3 parçaya bölünmek-
teydi: anası, sevgilisi ve kendi arasında. Ne yapacağını bilmiyordu...
tek başına karar vermesi olanaksızdı. Eğer anasına bakacaksa, bunu
hayatı boyunca yapıyor olacaktı... onun ne kadar daha yaşayabilece-
ğini hesaplayıverdi kafasında: anası şimdi 40 yaşlarındaydı, 70 yaşına
kadar yaşadığı düşünülse... ya da diyelim ki 60'ına ... nerden bakılırsa
bakılsın, 20 küsur sene ederdi hâlâ. Hem zaten ondine'nin de sabredip
bu denli uzun bekleyebileceğini hiç sanmıyordu. Azaplar içinde, bu iki
aşırı uç arasında gidip gelmekten bir deri bir kemik kalmıştı. 21 yaşında
olmasına rağmen, 16'sında bir delikanlı gibi görünüyordu görünmesine
ya, içine çökmüş, güttüğü kaygılardan ötürü bir avuç kalmış suratıyla,
o çocuk bedeni üstündeki kafası yaşlı bir adaminkini andırıyordu. Öte-
kilerini ne yapsa bir türlü anlayamıyordu, oysa onlar kendisini pek de
güzel anlıyor gibiydiler, ne zaman oturma odasına inecek olsa, annesi
bir yolunu buluyor ve dönüp dolaştırdığı lafı eninde sonunda, maran-
gozun kızına, kızın o, herkesin diline pelesenk ettiği, şaibeli yaşamına
getiriyordu... gitmiş, şatoda bir yıl boyunca bay ludovic'le dost hayatı

yaşamıştı, dahası ayartıp, peşine taktığı oğlan çocuklarını demiryolunun oradaki çalılıklara götürüp, onları kendi annelerine, o iyi kalpli, sevgi dolu annelerine karşı kışkırtıp, dolduruyordu. Annesi bunlarla kalmıyor, evlilikten de söz açıyordu; biricik oğlunun günü geldiğinde evlenmek isteyeceğini; birlikte mutlu mesut bir yaşam süreceği helal süt emmiş bir kızcağızı arayıp kendi elleriyle bulacağını söylüyordu.

GÖRÜNÜŞ VE ÖZ

Yüce şeytan aşkına... *ondine'nin vaktiyle, yeniyetmeliğinde bir süreliğine ispritzmacı norbert derenancourt'un sevgilisi olduğu günlerde verdirildiği yemindeki gibi...* yüce şeytan aşkına, kim çıkıp da bu kitabı anlamlandırabilir ki? Hiç kimse, benim, yani boon'un dışında hiç kimse, hatta öyle ki ben de yalnızca kendi kendimi kandırıyor olabilirim... *Evvela, ondine'nin şu bütünlüklü hikâyesi var... ilk sayfalardan itibaren bahsi geçen tüm o temaların iç içe geçtiği... fakat ilerledikçe, bir sürü yeni temanın da eklendiği bir hikâye bu...* Sonra johan janssens'in, ondine'nin romanındaki toplumsal öğelere vurgu yaptığı kendi romanı var... ama bunlar, ondine'nin devrinde, yani 50 küsur sene önce, insanların elde etme mücadelesine başladığı, johan janssens'in devrindeyse çoktan elde etmiş oldukları şeyler: öyle olsa da, bu kazancın kime ne faydası olmuştur ki? Ve ortaya koyduğu bulgu ve delillerle herşeyin doğruluğunu kanıtlayan, bütün bu unsurların can sıkıcılığına rağmen yine de bir şair olarak kalmayı becermesini bilen bakanlıktan mösyö colson var sonra... müzik hocasını da unutmamalı elbette, hani rolü... sahi ya, onun rolü neydi... artık her neyse, fazlasıyla resmîyetli, gülünç bir rol değil mi? Çağımızın sureti, romatizmaya devaymışçasına mizahı keşfeden tolfpoets var bir de. Ve son olarak ressam tippetotje... zavallı tippetotje, giderek kızcağızı daha fazla unuttur olduk, o da, eteklerinin altındaki şu moruk para sarhoşu baronla her geçen gün bizden daha da uzaklaşıyor diye tabii... kitabımızda sanatın timsaliydi kendisi –sanat derken, ufak, ufacık bir s ile, çünkü görüyorsunuz ya, biz sanatçılar kitleler tarafından aşağılanırken, hiçbir şeye inanmayız, kendi avlaklarımızda Sanat Hakkında Ne Varsa Herşeyi Bilen –sözcüklerin hepsi inek kadar büyük harflerle– doktorlar k.k. kakkemanlar tarafından kovalanırız, işte bu yüzden yalnızca ufacık bir s kullanabilir, içimiz dışımız nostaljiyle dolu bir halde derin bir

düş kırıklığına uğramış oluruz. Anlayacağınız, bunlar bütünü bütününe sembollerdir... bakın, şimdi dilim sürçüverdi işte, onlar bir semboldür, diyecektim, özümün bir yansıması, yıpranmış, lime lime olmuş özümün bir taklidi. Onlar kendi yaşamları olmayan gölgeler, şuna ya da buna vurgu yapmaya hizmet eden sembollerdir sade, oysa gene de kendilerine ait yaşamları da vardır, zira kendimi johan janssens yahut ötekilerinin üzerinden yansıtmak fazlasıyla basite kaçmak olurdu. Var olmalılar, ama var olmamalılar da, bu kitaptaki kimi müphem rolleri üstlenmeli, heyhat İnsan olarak da kalmalılar. İnsan olarak varsayıldıklarında, burada oynadıkları rolün dışında, bambaşka bir role, yani kendilerine ait bir yaşama sahip olmalılar. Günlerden bir gün, bir içim su lucette eşinizle yalnız olduğu sırada birdenbire gözyaşlarına boğuluveriyor ve müzik hocasının gerçek yüzünü bilmediğimizi söylüyor: onu bir de sabahları burnundan soluyarak, küfürler savurarak yataktan kalktığında görmeniz gerek... o darmadağınık saçlarının yabanıl bir hayvan gibi nasıl da gözlerinin önüne düştüğünü, sonra da kusur üstüne kusur bulup, bana nasıl eziyet ettiğini –kalles adam– başımın etini yer durur ve –nedendir bilmem– beş para etmeyen bu hayatın tam içine tüküreyim ben, diye söylenir, çünkü kudret sahibi birileri olmak ister hep, belki bir okul müdürü, belki de bir bakan filan, ya da kendi hakimiyetini kurup, önünde herkes el pençe divan dursun istiyordur... peki ya zavallı ben, bu zavallı bir içim su lucette ne yapsın dünya bu olduğu halindeyse? Sonra da döver beni, o hiddet kusan elleriyle suratıma suratıma vurur, nen var senin böyle, diye soracak olsam, bu sefer de: sen güzelsin, anladın mı, tek sorun bu... güzel olduğun için ve benim karım olduğun için nefret ediyorum senden ... tüküreceğim, tüküreceğim de, kimin üzerine işte?

Görüyorsunuz ya, müzik hocası diye tanıyıp bildiğimiz gölgenin yaşantısından bir kesit bu... içinde sanki ona dair bizim bilmediğimiz bir şey mi vardı zaten?

HASTARUH KENDİNİ SAVUNUYOR

Öğrenci, nam-ı diğer hastaruh, ayağa kalkıp sözü alıyor: haftalardır zavallı hastaruh diye yazıp duruyorsunuz benim hakkımda, kaldı ki, bir kez olsun sözü şu garibe de verelim, çıksın kendi durumunu kendince ifade etsin, demiyorsunuz: beni kalkıyor, büyüteç

altındaki bir böcekmişim gibi betimliyorsunuz. İzin verir misiniz bu kez durumu kendi bakış açısından gözler önüne seren, zavallı böceğin kendisi olsun? Ben daha vaktiyle henüz gepegenç ve naif, ne ki bu denli müstehzi olmayan, bir delikanlıyken, şair zannederdim kendimi ... şairim diye ortalarda gezinirken, ilk deliliğimi de o sırada yaptım: sözümona bir devlet üniversitesi olması gerekirken, radyolar ve diğer yarı resmi kurumlarda olduğu gibi, orada da katolik piskopos yandaşlarının borusu ötmekteydi. Aslına bakılırsa, benimki delilik üstüne delilikti. Zira üniversiteye gitmekte amacım edebiyat okumaktı. Çok geçmeden, edebiyatın bir sanat değil, zanaat olduğu dank etti kafama... bu zanaatın erbapları ise şairler değil profesörlerdi. Kötülük öyle derinlerde kök salmıştı ki, günlerden bir gün şairin teki bir konferans vermeye geldiğinde profesörlerin alayı onu aşağısıyarak şöyle düşündüler... şiirden ne anlar bu, sanki profesörmüş gibi!

Dolayısıyla, ben de orada işe yarar hiçbir şey öğrenemeyeceğimi anlamıştım, anlamıştım anlamasına ya, yaptığım seçimin peşini bırakamazdım, zira sizin betimlediğinizce, annem çalışma odasındaki sobanın yalnız benim hatırım için yandığını her fırsatta bana hissettirirken... devlet de, her öğrencinin hazineye, yılda yüzelli bin franka patladığını kakıp durmaktaydı başıma ... anlayacağınız, bir taraftan annemin, diğer taraftan devletin marifetiyle, bir aşağılık kompleksine kapıldım; dahası omuzlarıma yüklenen ağır bir suçluluk duygusuyla, gittiği her yerde zarara yol açan bir böcekmiş gibi görmeye de başlamıştım kendimi.

Yıllar yılları kovaladı, öyle bir çalışıyordum ki, içim dışım edebiyatla dolup taşmaktaydı, maddi ve manevi olarak işim bitmişti artık: tezimin konusu tüm o bilimsel zııvalıkların içine tüküren bir şairdi, yani yazdığım tezde onun görüşlerini desteklerken, profesörlerinkine bütünüyle karşı çıkmaktaydım. Eşeklik etmek parayla değil a, zira uyanıklık edip onlarla hemfikir olduğumu göstermem gerekirdi... oysa kalkıp aylarca uğraşmış, gecemi gündüzüme katıp bir damla uyku uyumaksızın tezimi hazırlamıştım, hal böyleyken yataklara düştüm, hem de ne düşme; vizelere daha sonraki bir tarihte girebileyim diye izin istemek zorunda kaldım. Zurnanın zırt dediği yer işte tam da bu nokta oldu: bir de baktım ki, meğer hiçbir şeye inanmayan, nankör, ruhen hastalıklı, kadir kıymet bilmeyen modern gençliğin simgesi olup çıkıvermişim.

Tezimin savunusunu yapmak üzere toplanan bir jürinin huzuruna çıkmam gerekti, çok geçmeden bir karara varmışlardı: oysa çalışmamı derinliğine inerek ele almak yerine, salt takıldıkları ufak tefek de-

taylardan söz açmakla yetindiler. Neymiş efendim, çok fazla yabancı sözcüğe yer vermişmişim. Profesör Yxs sayfaları şöyle bir karıştırıp sözü aldı: içinde çok fazla Almanca terim var... bunun üzerine, kendi çalışmalarını hiç çekinmesiz bolca Almanca terimle süsleyen –ki aslına bakarsanız onları kullanmamızın tek suçlusu olan– Ygrec ise şöyle dedi: Evet, katılıyorum. Profesör Yxs de: sözgelimi, şurada olduğu gibi, diyerek tezde geçen bir Almanca terime işaret etti. Derken, üçüncüsü, yani profesör Zet araya girerek sordu: öyle diyorsunuz, iyi hoş da, size göre bunun Hollandaca karşılığı nedir peki? Profesör Ygrec üzerinde biraz düşündükten sonra bir karşılık buldu... ama fransızcasını. Bunun üzerine profesör Zet: pek âlâ, lakin bulduğunuz karşılık Hollandaca mı peki? diye sordu. Uzun lafın kısısı, tezimin içeriği hakkında tek kelime etmediler... ancak sonraları, profesör Ygrec ile sokakta karşılaştığımızda, başını iki yana sallayarak: neden bu denli müstehzisiniz, siz bir flaman değil, hasta ruhlu bir dünya vatandaşısınız, dedi bana. Neyse, aslına bakarsanız vizelerimi vereceğim yeni bir tarih tespit edilmesi gerekiyordu, gelin görün ki, geçirmemişlerdi beni, başka bir deyişle, bir yıl daha okuyacak, sınavlara ertesi yıl girmem gerekecekti, hal böyleyken, çalışma odasında soba yine yakılacak, devlete de bir 150.000 franka daha mal olacaktım. Az da olsa arkamda olduğunu var saydığım profesör Zet'i görmeye gittim ve bu pis oyunu tezgâhlayanın profesör Ygrec olup olmadığını sordum, ne ki, profesör Zet mesleki dayanışmacı ruhundan ödün vermediği gibi burnundan soluyarak, bir güzel tersledi beni: böyle bir şeyi aklınızdan geçirmeniz bile ne büyük bir densizlik... zira bu, bütünüyle ve tek kelimeyle, yapılan bir idari hatanın sonucudur, hepsi bu!

Evet, yapılan bir idari hatanın sonucuydu bu, oysa görüyorsunuz ya, gelir vergisi hesaplamalarında olduğunca, hani yapılan hatanın külfeti neyse her ne surette olursa olsun size ödetirler ya, nasılsa onlar çok sonra da olsa ödediğiniz parayı size iade edeceklerdir zira... peki sorarım size, annem ya da devlet olsun, kaybettiğim bu koca yılı bana geri verebilirler mi peki? Burama kadar gelmiş, tahammül edemiyordum artık ve bu pis oyunun arkasında olduğundan şüphelendiğim profesör Ygrec'in yanında aldım soluğu bu sefer de, ezilip büzülerek, gayet tevazu içinde: katolik piskopos yandaşlarının borusunun öttüğü bu eğitim sisteminde bana bir iş ayarlayabilir mi diye sordum kendisine, öyle bir işte çalışırken, bir taraftan da sınavlarıma hazırlanabilirdim zira. Ama, gelin görün ki, beriki öyle bir afalladı, öyle bir afalladı ki, deyim ye-

rindeyse tam anlamıyla kıcının üstüne devriliverdi: siz, siz ha, o hastalık ruhunuz ve ideolojilerinizle hem de bizim okullarımızda! Size bir katiplik ya da fabrikalardan birinde ufak tefek getir-götür işlerine bakacağınız bir iş filan ayarlayabilirim... ama bakın size ne diyeceğim, haydi siz gelin bir yıl daha benim derslerime girin, sonra da bana adam gibi bir tez yazarsınız.

Ve hastaruh bütün bunları anlattıktan sonra, büyütecin altında birazdan incelenmeye alınacak yeni yakalanmış bir böcek misali köşesine geçip oturdu.

MİZAH BİZİ KÖTÜLÜĞÜN KUCAĞINA İTİYOR

Müzik hocası gece, dünyanın kendi kendini katlettiğini görüyor düşünde, öte yandan şair johan janssens ise dalağı yüzünden fenalık üstüne fenalıklar geçirmekte... öyle olsa da, 2'si bir araya geldiğinde görmelisiniz onları: sizi gülmekten öldürecek türden bir mizah anlayışına sahipler zira: orada öylece oturmuş, yine fevkalade gülünç bir şeylerden söz ediyor olmalılar, çünkü müzik hocasının suratı artık surat olmaktan çıkmış ve korkunç kakhahalar atan bir maskeye başkalaşmış... kakhaha üstüne kakhaha atıyor, siz ise hiçbir şey duymuyorsunuz... gözyaşları johan janssens'in yanaklarından aşağıya süzülüyor, bir taraftan iki eliyle göbeğini tutarken aynı anda hem gülüyor, hem ağlıyor, onu da duymuyorsunuz siz. Kupkuru bir mizah anlayışı bu. Anlaşılmaz biçimde isterik –deliliğe varan bir mizah anlayışı. Oysa sizin kakhaha filan duyduğunuz yok. Johan janssens elinin tersiyle yanaklarından süzülen yaşları silerken: yüce isa aşkına, şu kahrolası işe baksanıza, söyleyeceklerinizi özgürce söyleyemediğiniz makaleler yazma işine, bunun ne menem bir şey olduğunu oturup da kimselere anlatamazsınız... tamam, benim bir karım bir de çocuğum var, ne ki, buna tahammül etmek için 2 karınız, 2 de çocuğunuz olmalı; bütünü bütününe namertçe, içinde Yaşam barındırmayan bir şeydir bu... kültür ve sanat sayfalarını o ölü beyinleri ve ölü cinsellikleriyle dolduranlar doktor k.k.kakkeman ile doktor pascalius prostituaan gibilerdir... picasso tablolarını gidip, imparatorlarınkine benzer olduğunu varsaydıkları yürekleriyle seyrederek, çünkü picasso hakkında başkaları tarafından

söylenmiş ne varsa hepsini bir dosyada toplamışlardır... fakat, o her seferinde Yeni işlerle meydana çıktığından, kendileri de tahammüllerini yitiriverir, hiçbir şey bilmedikleri, sanatın s'sinden anlamadıkları şöyle dursun, ahkam kesmeye bile cesaret edemezler... bu yüzden de gider o pembe renkli solcu gazetelerdeki köşelerinde durumun esasında öyle olmadığına dair makaleler döşenirler... onlara göre patolojik bir vakadan ötesi değildir zira... ultra-marksist gazetelerde de başka telden çalarlar: hay aksi, kafam nerede bilemiyorum artık vallahi... belki de bacaklarımın arasındadır, bu tarz şeyleri oldum olası sevmem ya, kim takar ki, şayet kendisi bir ultra-marksist olmasaydı, lafımı esirgemez, alabildiğine ucube bulduğumdan dem vurur, çıkardım işinden içinden. Bununla kalmaz, iyice ayağa düşmüş, basmakalıp kabilinden şeylerle doldururlar gazeteleri: rogie van der metsijsen'in fırçasından, beşiğindeki yüce bebek isa tablosu gibi. Ötesine gelince, vanderkrieken ile evli olduğu halde, kocasını yüzüstü bırakarak, karısı birader hooizolder ile metres hayatı yaşamakta olan vanderperen ile metres hayatı yaşamaya başlayan elza, şu anda kiminle metres hayatı yaşamaktadır bilemiyorum. Oysa, birader hooizolder, vanderperen'in karısıyla metres hayatı yaşadığı gibi, halihazırda metres hayatı yaşadığı rixenardus'un karısından çok bunaldığında, arada bir de olsa elza'yı yoklamaya gider... kimin eli, kimin cebinde belli değildir, alın işte size tam bir orospu dubarası... ha şu da var ki, hiç dert değil benim için, güler geçerim, gider... öte yandan, ben gayet mutluyum kendi karımla; dostum, oyun arkadaşım, sevincim, kederim, orospum, oynaşım, ilk göz ağrım ve tesellim olan karımla -gelgelelim, yüzümde bir gülümsemeyle seyredebilirdim bu oyunu eğer bana deselerdi ki: biz ultra-marksistleriz, aslolan yalnız hür aşktır. Heyhat kendilerine kisve belledikleri kokuşmuş o burjuva mottosu şöyledir: saygın vatandaşlar gibi yaşamalı, muhafazakar ahlaki değerlere haiz bir partiymişiz gibi yapmalıyız.

Neden sonra müzik hocası sazi yine eline alıp, fevkalade gülünç bir şeyler anlatmaya koyuluyor, o kadarına ki, ikisi birden koyuveriyorlar kahkahayı, karınlarını tuta tuta, ağız dolusu gülmeye başlıyorlar, hiç ses çıkarmadan gülüyorlar. Öyle ki, handiyse unutuverecekmiş gibi oluyor johan janssens yine köşesinde yazacaklarını.

ÜSTE ÇIKMA GAYRETİ

Oscarke ile olduğu zamanlarda ondine, ona annesinin yalnız kendi menfaatini düşündüğünü, her ne kadar villanın sahibi oduysa da, yüklenicilere olan borcunu halen ödemediğini, daha- sı fazlasıyla bencil olduğu gibi, bir kız arkadaş edinmesini kendi öz evladına çok gördüğünü anlatarak, anasına karşı onu doldurdukça dolduruyordu... hem zaten, sen asıl babana baksana, adamcağız kendi evinde, kendi yatağında bulamadığını, dışarıda onun bunun koy- nunda bulacağım diye kendini helak ediyor... sana şu kadarını söy- leyeyim, o anan olacak kadının bacakları arasındaki şey artık neyse, bence tahtadan, yoksa öbür türlü mümkün değil... babanın dışarıda, kendisini zevkin doruklarına çıkaracak, etine buduna dolgun bir kız aramasına hiç şaşmamak gerek. Ondine'yi dinledikçe oscarke'nin nefesi daralıyor, yüreği sıkışacak gibi oluyordu. İlk defa kendi ana babası hakkında böyle şeylerden olanca açık seçikliğiyle söz eden biri çıkmıştı karşısına, o Malum şeyler olmadan insanın hayatını sürdü- remeyeceğini iyi anlıyordu, nedir ki, kendi ana babası insan değiller- di ki, onlar birer tanrıydı... evet bugün kaidelerinden aşağıya tepe üstü devrilmişlerdi ya, devrildiler diye insana değil, olsa olsa düşmüş tanrılara başkalaşmışlardı artık... zihninde bu resmi –babasını etine buduna dolgun bir kızla birlikte– canlandırınca bayılacak gibi oldu. Ondine fazlasıyla aceleci davrandığını sezinledi: gerçi evlenmeyi gö- nülünden arzuluyor, baba evini bir an evvel terk edip, kendi yuvasın- da kendine ait yepyeni bir dünya kurmak için can atıyordu, ne ki, yine de gözü korkuyor, umudu günden güne biraz daha kırılıyordu: oscarke ağzını açıp da bu konuda olumlu tek bir şey söylemiyordu. Ondine'nin sinirleri adamakıllı tepesine çıkana kadar bu böyle sü- rüyor, bunu düşüneceğim derken sinirleri de çoktan tepesine çıkmış oluyordu: etrafım yalnız yalanlar ve ihanetlerle çepeçevre kuşatılmış durumda, bu böyle devam etmemeli... bir an önce değişmeli, öyle bir değişim olmalı ki bu, yalanları söyleyen de, ihaneti eden de, ben ol- malıyım, başkaları değil... günlerim boş yere geçip duruyor, ben de: aman... boş ver, olsun varsından öte bir şey söylemiyorum. Kimsenin etlisine sütlüsüne karışmadan, öyle bir halet-i ruhiye içerisine giri- yorum ki, nerede olduğumun, kim olduğumun ayırımına kendim bile varamıyorum. Ama artık yetişir, hepsi bitti! Akıntı bundan böyle ter- sine çevrilmiş olacak. Ve işte yine, belki de yüzüncü kez, öfkeden gözü

dönmüştü. Başına ne geliyorsa kendini tutamayışı yüzünden geliyordu... eğer bir şeyleri elde etmek istiyorsa, daha sebatlı, daha sabırlı olmalı, ideallerine inançla sarılmalıydı. Kaldı ki, bunları yapmıyordu. İçinde ne varsa dalgalar misali bir alçalıp, bir yükselmekteydi. Akşam olduğunda oturup bir mektup yazmaya koyuldu, onu orada öylece oturmuş mektup yazarken görünce, insan, aslında onun kararlılık ve cesaret isteyen bir işte, küçük burjuva prensiplerini ezip çiğnemeye zorlanmış, ama gene de, acımasızlığıyla tüm yetkileri elinde bulunduran bir yönetici olarak yahut büyük bir firmanın, sözgelimi ihracat yapan ticari bir kuruluşun başında amir sıfatıyla çalışıyor olması gerektiğini açıkça anlardı. İlk mektubunu brüksel'e yazdı, elde kanıtların olduğuna dair... valeer'in paraya hileli olarak el koyduğunu gösteren kanıtlar. Onları polisle ve tanrıyla, sıradan, değimsiz insanların ölesiye korktukları şeylerle tehdit etti. Sonra schatt ailesine bir mektup döşendi: ilkin aklına, başvurulduğunda hiç şaşmayan o eski 'hamileyim' dolayısıyla oscar'la evlenmek ZORUNDAYIM mazaretini kullanmak geldi, ama sonra silkinip kendine geldi, bu romantik saçmalığı öne sürmeyi reddetti, hele o yaşlı, miskin, gri kedi kendisini muayene etsin diye kalkıp bir doktor gönderecek kadar bilirdi işini. Zaten kendini muayene edecekler diye doktorlardan hep ödö kopardı. Durumu çetrefilleştirmeksizin, alabildiğine açık ve net kalmayı yeğledi mektubunda: evrakların tamamlandığını, dosyanın yakında mahkemeye sevk edileceğini: bir anlaşmaya varabilecekleri ümidini halen taşıdığını, ola ki bir anlaşmaya varırlarsa, 23 haziran gününün son tarih olarak kararlaştırıldığını ifade ettikten sonra saygılarımla diyerek, ondine bosmans olarak imzaladı mektubu. İsminin tam altına çektiği kararlı bir çizgi onu yeniyetmeliğinin eski ondine'sine götürmüştü: dağları yerinden oynatmaya yetecek inanca sahip o kıza. Masanın üzerinde oraya buraya yayılmış mektup kâğıtlarına şöyle bir göz gezdirince, işte bu kadar, diye geçirdi içinden, şimdi derhal el atması gereken apayrı bir mesele daha vardı. Fakat bu işe kalkışacağı sırada oscar'ın anasından kendi gönderdiğine cevaben yazılmış bir mektup geldi... ondine ile bayan schatt'ın ikisi de aynı kumaştandı, ayan beyan ortadaydı bu ... yüz yüze gelmişlerdi işte, suyla ateş gibi değil de, alevleri birbirlerini yalayıp geçen 2 ateş misali. Yaşlılık bayan schatt'ın sivriliklerini köreltmış, ama onu çok daha kurnazlaştırmıştı. Cümleleri tatlılıkla başlıyor, hışımla son buluyordu. Ah seni gidi kedi seni, diye düşündü ondine. Mektubu babasına, yani maran-

goz ve yüklenici bay carolus bosmans adına gönderecek kadar da cin fikirli çıkmıştı, daha önce vardıkları anlaşmaya istinaden, şartların elverdiği ölçüde ödemeleri başlatacaklarını, fakat mevcut şartların ödemelerin başlatılması önünde engel teşkil ettiğini... belirtiyor... saygılı bir ifadeyle, 'kendisinin' yani bay bosmans'ın kararlaştırdığını varsaymadığı mevzubahis tarihin daha sonra tespit edilecek ileri bir tarihe ötelenmesinin mümkün olup olmadığını soruyordu. Ayrıca, birincisine ilave edilmiş bir ikinci mektup daha vardı, kurşun kalemle yazılmış, ondine'ye gönderilmişti: demir yolunun ötesindeki çalılıklarda küçük çocukların ahlaklarını bozduğu için onu dava edeceğini yazıyordu mektupta, bayan schatt olarak imzalanmıştı. Öyle bir şekilde imzalanmıştı ki, herhangi birinin, hatta ondine'nin kendi imzası bile olabilirdi. Asıl oyununu en sona, ona da imzalatıldığı bir hamise bırakmıştı: benim tarafımdan da imzalanmıştır, oscar. Oradaydı işte, korkakça kaleme alınmış, çocuksu bir el yazısıyla... ondine isterik bir kahkaha attı, sonra da tavan arasına çıkıp, vaktiyle 1000 frankını sakladığı teneke kutunun içine tıktırdı mektubu.

HERSİNDE'NİN ZİNASI

Kafasına geçirdikleri demir tencere kulaklarını sıkıştırıp ezerken, isengrinus artık nerede olduğunu bilmez hale gelmişti, hele kıcına geçirdikleri o tekmeden sonra nereyi boyladığından da bihaberdi... döne yuvarlana bayır aşağıya düşerken, piskoposum ya pisliğin de tekiyim, diye düşünmekteydi... ama neyse ki, yoluna koskoca bir meşe çıkmış, demir tencere dosdoğru ağacın gövdesine bindirmişti. Tencere orta yerinden kırılıverdi, çarpmanın etkisiyle isengrinus da yere savruldu ve gökyüzünde binlerce yıldız göz kırpmaya başladı. Tencere parçalarını yerden toplayan isengrinus, acısı yüreğinde, öfkesi tepesinde olduğu halde evinin yoluna koyuldu, ne yazık ki, kafasında kurduğu intikam planları hayata geçirilmesi gayrikabil olan cinstendi. Nedir ki, garibanın birbiri ardına yaşadığı felaketler henüz son bulmamıştı, çünkü eve doğru giderken, karısı hersinde onu şapel yolu'nda karşılamaya gelmişti... kadın, üzüntü ve çaresizlikle ellerini ovuşturarak, gözlerini devirerek ortalığı velveleye vermekteydi. Hele isengrinus'a oracıkta, kâh gözyaşları arasında boğulup giden bir sesle, kâh gözlerini devirip

gölümseyerek ve kurdelelerle süsleyip, postuna sapladığı iğnelerle canını acıtarak anlattıklarıyla aşağı yukarı şunları demeye getirmektedir: sana olan bitenleri nasıl etsem de anlatsam vallahi bilemiyorum isengrinus, senin şu yeğenin olacak renaert bize geldi, sonra da gidip çocukların yatağının ortasına çişini ediverdi. Bizim veletlerden hiç mi hiç haz etmezmiş, zira hepsi de açgözlü domuzun, giyinip kuşanmış maymunun teki olduğunu söylediği babalarına çekmişmiş... âlâ, bunda bir doğruluk payı olduğunu kabul etsem de isengrinus, onunla tamamıyla hemfikir değildim... ama şu kadarında haklı olduğunu da görmezden gelemezdim: çocuklar bana hiç mi hiç benzemiyor, ne benim tutumluluğum, ne de hamaratlığımdan zerre kadar nasip alamamışlar, dillere destan güzelliğim şöyle dursun çünkü ben başka hatunlar gibi kibirle kasım kasım kasılarak ortalarda gezinmekten haz etmem... ne ki, o *bu işi* yapınca, eh çocuklar da bağırış çığırış yanlarına çağırınca, ben de ne yapayım kalktım yatağımdan... çünkü sen de bilirsin ki, kadın dediğin her halükarda şu ya da bu dertten muzdariptir, çocukları değilse, ya başı tutmuştur, ya karnı... ana yüreğim sızım sızım sızlayıverdi oracıkta, gel gör ki, kapıdan dışarıya öyle bir sıvıştırdı ki, kadın halimle nasıl tutsaydım da yakalasaydım ben onu? Varisli bacaklarım, tutulan belimle arkasından koşup da nasıl yakalardım, hem zaten o çoktan yola atmıştı kendini, bir taraftan da ona saldırmaya yeltendim diye kıyameti koparmaktaydı. Ben de olduğum yerde kalıp arkasından seslendim... belki şimdi diyeceksin ki, sen kesin onu geri çağırılmışsındır, ama bu doğru değil... tamam onu geri çağırdım, fakat şöyle bir güzel pataklayacaktım da ondan... geri geldi elbette, ben de ondan korkmuş gibi yapıp, doğruca yukarı kata çıktım, demem o ki, tavan arası kapağını kafasının üzerine indirecektim, o da gerisingeri merdivenlerden aşağıya yuvarlanıp bacaklarını kıracaktı... ah, ah, keşke öyle olsaydı, öyle olacağına ne oldu dersin?... o renaert tilkisi yine atak davrandı, hem de senin hiç olmadığını kadar isengrinus; tavan arası kapağını tam indirecektim ki, senin ki ne yapsa beğenirsin, çoktan yukarıya çıkıp arkama, üzerleri yolların tozuyla kaplanmış düğünümüzden kalma yapma çiçeklerin duvarında asılı olduğu odamızdaki yatağın arkasına geçmişti bile... İşte sonra, canım kocam isengrinus, senin beni tamamıyla boşladığın, kim bilir hangi cehennemlerde sürüttüğün o sırada, ben de biliyorsun ki kollayıp, gözetecek kuvvetli kolların yokluğunu çekmekteydim –hersinde hüngürdemektedir, az sonra kendini iyiden iyiye kapıp koyuverdi– ondan kaçtım, yatağın etrafından dolanıp kaçayım dedim, ama görüyorsun ya

yatakla şömine arasında sıkışıp kaldım, etine buduna dolgun oluşum ve yerin darlığı yüzünden. Peki reinaert geldi mi senin ardın sıra? ... kurt boğuk bir sesle homurdandı. Hersinde, evet dercesine başını sallayıp hüngürdeyerek, hışımla burnundan solumakta olan isengrinus'a dikti bakışlarını, gariban tek gözüne perde inmiş, dili tutulmuş, ellerinde kırık demir tencerenin parçaları olduğu halde orada öylece dikilmiş duruyordu. Elindeki parçalara bakakalmıştı ve ağzından ancak şu sözler dökülebildi: bu parçaları birbirine yapıştırırsan, içinde yemek pişireceğin bir tenceren olur, heyhat, senin hikâyenin parçalarını birbirine yapıştıracak olursan eğer hersinde, öyle bir çorba yapmış olursun ki, şeytan bile yemeğe tenezzül etmez.

BEKLEYİP GÖRECEĞİZ

Bu muhteşem paskalya günü şöyle kırlara doğru bir gezintiye çıkmış olsaydınız gerçekten çok iyi ederdiniz doğrusu, hem güneşin tadını çıkarır, hem de van gogh'un resmettiği çiçeğe durmuş meyve ağaçlarını seyre dalmış olurdunuz... fakat evinizin önünden başlayıp, ötede kalan kırlıklara doğru uzanan, ucuz yollu işçi konutları inşa edilmiş yol boyunca... konut başına 120.000 frank; menteşelerine yeni takılmış olmalarına rağmen, yerlerinden ha çıktı ha çıkacak gibi duran, uyduruk kapıları, içler acısı pencereleri, akıllara seza yer döşemeleri, biri oturma odasında, diğeri mutfakta olmak üzere, avuç içi kadar 2 de şöminesi var evlerin. Bunlar numaralandırılmış erat yahut kuyrukta bekleyen işsizler misali, 4'lü saflar halinde yan yana inşa edilmiş konutlar. Siz de dolayısıyla, daha ileriye yürüyüp, güneşin ve van gogh'un resmettiği çiçeğe durmuş meyve ağaçlarını seyre dalacağınıza, gerisin geri eve yollanıyor, bir taraftan da kendi kendinize sormadan edemiyorsunuz, ne menem bir medeniyet ola ki bu? Sokak kapısını handiyse savurarak açtığınızda, tippetotje'den gelmiş bir mektup buluyorsunuz:

Son zamanlarda, ne menem bir medeniyette yaşıyoruz diye kendinize sormadan edip edemediğinizi bilemem, ama ben bunu yapıyorum, sorunun cevabını da, bir hikâye anlatarak vereceğim size: şu sıralar brüksel'de avenueren bulvarında resim yapıyorum, şöyle ufak tefek, hafiften kilolu, hafiften cavalacoz diyebileceğim birinin portresi resmettiğim... çocuk kıyafetleri için sutaşları ve saçaklı süslemeler

imal eden LOPAJE adında küçük bir fabrikanın ortaklarından birinin portresi. Benden, kızıyla karısının tablolarını da –hem de yağlı boya– yapmamı istedi. Oturmuş, onun cavalacoz kızının cavalacoz tablosunu yaparken, kız da, o cavalacoz yaşamlarını ortaya döküyordu... babam savaş zamanı biraz para yaptı... demem şu ki, aslında biraz paramız vardı zaten, savaş sırasında bir heykeltıraşla tanıştı babam... eliyle ilgili bir sorunu, bir zedelenme ya da sakatlık gibi bir şeyler, olduğundan heykel çalışmayı bırakmış bir bey... işte bu heykeltıraş: eh madem biraz paranız varmış, gelin öyleyse kârlı bir işe girişelim sizinle, bakın göreceksiniz, paraya para demeyeceğiz, diye babamı ikna etmeyi becerdi. Beraber giriştikleri işten dünyanın parasını kazandılar. Gelgelelim, çok geçmeden 3. bir şahısla, vaktiyle kadın çamaşırları satan bir dükkân işletirken, sonraları nazilere katılarak, havadan kemerini doldurup, han hamam sahibi oluveren biriyle tanıştılar. Derken işte, savaş sona erdi ve bizimkiler tamamıyla farklı bir işe el atmaya mecbur kaldılar; görüyorsunuz ya babamın adı louis, heykeltıraşınki paul, öteki de jef, dolayısıyla LOPAJE adını verdikleri bu küçük fabrikayı tesis ettiler. Aslına bakacak olursanız, şu heykeltıraşla babamdır yalnız fabrikayı işletenler, çünkü ötekinin, yani jef'in hali vakti epeyi yerindeydi, işe para yatırmıştı, hepsi bu. Doğrusunu isterseniz, elini filan hiç dert etmeden fabrikayı çekip çeviren heykeltıraşın kendisidir yalnız, tamam babam da fabrikanın başındadır, gelin görün ki, tüm yaptığı, koltuğuna kurulup öylece oturmaktır, zira kendisi işlerin bugünlerde nasıl yürütülmesi gerektiğini pek bilmez. Onun tek anladığı ancak, işleri savaş zamanından kalma usullerle yürüterek para kazanmaktır. Zira, aramızda kalsın, işleri nasıl yürüttüklerini biliyor musunuz bugünlerde?... zarar üstüne zarar edip duruyorlar! ... babam bu fabrika işine el attığından beri, savaşta kazandığının üçte birini kaybetmiş durumda... şimdi siz buna iş yapmak mı diyorsunuz yani? Öyle ki, işler iyice kesatlaştı.... dibe vurdu vuracaklar anlayacağınız: jef bir gün yığılıp kalıverdi ve oracıkta ölüp gitti adamcağız, şimdi de kuzeni, onun fabrikaya yatırdığı paranın tamamını geri istiyor, yani geri kalan ne varsa üçte birini, ben de babamı, sen de oldu olacak kendi üçte birlik hisseni alsan iyi edersin, diye tembihledim tabiatıyla... eh heykeltıraş da elinin durumuna filan aldırmadan, fabrikayı bir başına çekip çevirmek zorunda kalacak gibi görünüyor artık, bakalım, bekleyip göreceğiz.

Ben, yani tippetotje, brüksel'de aveneren bulvarındaki fabrika LOPAJE hakkında yazdığım mektubun sonunu bu şekilde bağlamak

isterim... altını çizerek vurgu yapmak istediğim bir şey daha var yalnız, adamın kızının, çirkin çirkin sırtarak kendi yaşam felsefesi olarak ortaya sürdüğü bir şey: gemi bir batmaya görsün, sıçanlar ossaat kaçır gider. Ve yine onun son sözlerinin altını da çizmek isterim. Bekleyip göreceğiz. İşte size medeniyetimizin sahih imgesi, bekleyip görmek yani, eğer bir savaş patlak verdiyse iş teşebbüsleri fersah fersah kârlı hale geliverir zira.

ONDİNE'Yİ KATIRTIRNAKLARINA MIHLİYORLAR

Akşam karanlığı bastırmıştı, nedir ki, ondine katırtırnaklarının Aoraya gitmese de olurdu, oscar'ın akşam geç saatlerde evden çıkmasına izin yoktu zira, hem tanrı bilirdi ya, o yaşlı, miskin, gri kedi, akşam yemeğini yemesine bile müsaade etmeden onu bir çocuk gibi dosdoğru yatağına yollamıştı belki de. Böylesi boktan burjuva adetleri aklına geldikçe zıvanadan çıkıyordu... ter-murenliler bile, o ancak kölelere yakışır aptallıklarına rağmen, bin kat daha iyilerdi. Vaktiyle okulda aynı sıralarda dirsek çürüttüğü kızları, yani maria ile liza'yı görmeye gitti, oturup onların gündelik sorunlarını, tutturdukları o hep aynı teraneyi dinlemeye. Liza'nın kala kala birkaç dişi kalmıştı ağzında, oysa öyle gençti ki daha, maria'ya gelince, kızcağızın zaten doğru dürüst görmeyen gözleri, artık bir yarasanındaki kadar, iyiden iyiye körelmişti. Ondine liza'ya uğradığında, rastlantı bu ya, maria da orada sobanın yanı başında oturmaktaydı, başını çevirip, gelen kim, diye sordu. Yoksa vaporeur'ün ondine'si mi? Karnına inmişti göğüsleri, nasıl da berbat bir görüntüydü öyle. Ah, nasıl da saçları ağarmış, solup gitmişlerdi öyle, bu kızlar, ha deyince en sunturlu küfrü savurup, en ağırdan bela okuyor, ha deyince, bir de bakmışsınız, mum yakıp, aziz antuan'dan merhamet dilemeye dizlerinin üzerine çöküveriyorlardı... çünkü yukarıdakinden, yani yüce tanrımız dediklerinden ölesiye korkuyorlardı; o zenginlerin tanrısıydı. Gülmeye değmeyecek şeylere kahkahalarla gülüyorlardı. Onlar, yo hayır, onların tamı tamına neye benzediğini anlatacak bir kelime bulmakta aciz kalmıştı ondine. Amcasının café'sine gidip, bu ter-muren kadınlarının kocalarıyla dart oynamakla daha iyi ederdi... orada bir sigara yaktı, bu adamlar ömrü hayatlarında böyle bir şeye ta-

nık olmamışlardı: ondine'ye bir orospu, bir kaltak gözüyle bakıyorlardı... sırf bu yüzden kendi karılarını gözlerini kırpmadan öldürürlerdi ya başka kadınlara geldi miydi, hoşlarına gidiyordu işte. Akşamın karanlığında ondine'yi götürüp evine kim bırakacak diye neredeyse büyük bir kavgaya tutuşacaklardı. Ondine'nin aldırış ettiği yoktu... aşktan ya da tutkudan filan değil de, ter-murenli garibanların bu işi nasıl yaptığını merak ediyordu, o kadar. O halde bir oyun daha oynayacağız, dedi... dart oklarını fırlatan adamların o ağır, nasır tutmuş ellerinin nasıl titre-diğini görünce ağzının kıvrımlarına buruk bir tebessüm gelip yerleşti. Oyunu kazanan filature'nin ... karısı haftalardır hastanede olduğundan, onca zamandır yatağı kadınsız kalmış, duvarcı ustası oldu... kazana-cağım diye ötekileriyle kıran kırana bir mücadeleye girişmişti: dangil dungul, elini kolunu nereye koyacağını bilemeden, sessizce yürüyordu ondine'nin yanı sıra... ona karısına dair sorular yöneltti, birbirleriyle ilk kez nasıl yakınlaştıklarını sordu ondine, yoksa iplikhanenin dam altına istiflenen pamuk balyalarının arasında mı, diye laf sokmadan da geri durmadı... peki şimdi nasıl hallediyordu işini yatakta, öyle bir başına kalmışken. Adamın ağzından zorla çekip alması gerekti sorularının cevabını... bir evet, sonra da bir hayır... bu sırada ana babasının evine varmışlardı, adamın bakışları ondine'nin elbisesinin aralık yakasından içeri kaymıştı, terleyen ellerini ovuşturuyordu. Haydi gelin, dedi on-dine. Adamla birlikte karanlığa karıştı, onu alıp, büyüüp serpildiği, çocukluğunu, yeniyetmeliğini geçirdiği yere götürdü... yeri geldiğin-de mutluluğu ve bedbahtlığı tanıdığı, sırasında başından bir mucizenin geçtiği, ama aynı zamanda, kimi vakit ateş püskürerek, öfke nöbetleri geçirerek dünyanın ta ortasına pislediği ve oscar'ın kendisine yaklaş-masına izin verdiği o köşeye götürdü. Bir kahkaha savurup, zevk alıyor-muş gibi yaptı, oysa yolunda gitmeyen bir şeylerin farkındalığı içinde bir yerlere çöküp yerleşmişti: ben ödleğin teki değil de, neyim, gerçek-ten? O yaşlı, miskin, gri kedinin icabına bakmaya hiç mi cesaretim yok yani? Böyle bir şeye kalkışmaya cesareti olduğuna dair kendi kendini ikna etti. Ve demiryolunun kıyısındaki çalılıkalarının dibine mıhlanmış kalmış haliyle, adamın, ağzının, boynunun üzerinde gezinen pis kokulu nefesini duyarken kararını verdi, oscar kendi arzusuyla geri dönene ka-dar bekleyecekti. Eğer bana bu iplikhane duvarcısının yaptığı gibi sahip olmak istiyorsa, o vakit bunun için mücadele etmesi gerekecek.

BLUES FOR YESTERDAY³¹

Vaktiyle eskiden çokça yaşanan o fevkalade güzel akşamlardan biri bu akşam, dostlarınız–roman kahramanlarınız kendi evlerindeymiş gibi rahatlar... şair–haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens radyoyu açmış, insanın içini karartan haber bültenini dinlemekte, bakanlıktan mösyö colson ise yeni bir plak koyduğu pikabın kolunu kaldırmak için radyodaki haber bülteninin sona ermesini bekliyor. Müzik hocasıyla birlikte tolfpoets dünyanın bir karikatürünü çizmekteyken, bir içim su lucette de zorlama bir ciddiyetle, bir diğerini, yani kurdeleler ve fiyonklarla baştan ayağa donanmış haliyle modadaki son yeniliklerden alay edercesine söz eden tabiat ananın kızı maria'nın anlattıklarını dinlemekte. Kramiek ise sizin kilerinizin önünde öylece dikilmiş, tıkınıp duruyor. *Bütün bunlar olup bitmekteyken, ondine hakkında yazdığınız son bölümü okuyup okumadıklarını soruyorsunuz onlara... katırtınaklarının dibinde nasıl kendini mıhlattığını... derken bir sessizlik çöküyor herkesin üstüne, zira içlerinde hiçbiri yazdıklarını okumamış. Evet, onlar sizin dostlarınız, hattı zatında roman kahramanlarınız, öyle olsa da, içlerinden biri olsun, ondine hakkında yazdıklarını okumaya tenezzül etmiyor işte.* Durumu bir nebze olsun kurtarma derdine düşen müzik hocası, artık kimsenin sanata yahut daha başka manevi konulara ilgi duymadığından dem vuruyor: baksanıza, herkes uçaklarla uçuyor, herkesin altında bir otomobili ya da motosikleti var, azami hızla gitmeyi adamdan saymıyorlar, sanki bulundukları yerden 150 kilometre hızla bastırıp gitmeyi kendilerine görev edinmiş gibiler. Eğer saatte 150 kilometre hızla basıp giderseniz, artık o insanları da haliyle anlayamayacaksınızdır ... insan derken... bu sırada şöminenin üzerinde duran buda heykeline takılıyor gözleri: işte oradaki adam gibilerini sözgelimi, diyor. Kilerden bırakıp salona dönmüş olan kramiek, ağzı tıka basa dolu olduğu halde: hep daha hızlı, daha da hızlı, diyor. Eskiden, ayyaşların eve dönüşünü seyretmek çocukların en büyük eğlencesiydi, sağa sola yalpalaya, sendeleye ilerler, az sonra küt diye asfaltın üzerine kapanır, oracıkta sızıp kalırlardı... bugünse otomobilleriyle dolaşan aynı ayyaşlar, araçlarıyla bir ağaca yahut duvara toslayıp sızmadan önce, korkmuş sokak çocuklarını ezip geçiyorlar ilkin. Tam da buna benzer bir kazaya tanıklık ettim geçen

gün, diyor maria, tabiat ananın kızı: körkütük olmuş üç adam, otomobilleriyle önce bisikletiyle giden bir kıza çarptılar, sonra da arkadan başka bir otomobile bindirdiler, öyle ki, çarpmanın etkisiyle havada üç takla atan kendi otomobillerinin aksı kırılmıştı... neyse, derken bu üç körkandil kendilerini dışarıya atabildiler, şu işe bakın ki, burunları bile kanamamıştı, görüyorsunuz ya, yüce tanrı ayyaşların yanında: artık geriye ne kaldıysa, otomobilin enkazı içinden sürünerek çıktıklarında, içlerinden biri ötekilerine dönüp şöyle dedi: haydi parçaları yerli yerine takıp, yola koyulalım yeniden. Eskiden öyle miydi ya, kavga gürültü çıkaranlar taşra hödükleri olurdu sade, kırılmış birkaç kol, bacakla, ezilmiş bolca çayır çimen olurdu... diye lafa giriyor iki eliyle yeni gramofon plağını –louis armstrong’un bir plağını– sıkı sıkıya tutmakta olan bakanlıktan mösyö colson... şimdiyse nasıl da farklı, dünyanın bir yarısı öteki yarısına karşı, milyonlarca ölü var, kentler yakıp kavuran çöllere başkalaşmış. Eskiden, naçizane bendenize benzeyen bir zat–ı muhterem kazara revolveri keşfetmişti, diyor tolfpoets pişmiş kelle gibi sırtarak, oysa şimdi benim gibi zat–ı muhteremler atomu parçacıkları-na ayırmak sevdasıyla sayıları toplayıp çıkararak, binbir tülü hesapla uğraşmaktalar... tabiatıyla, yaptıkları hesapların topunun sonucu da hata veriyor, gelgelelim bu hatalı sonuç, yani atom bombası, her hâlükarda bizimle işte. Bu kez de bir içim su lucette giriyor lafa: geçen hafta madam tidelomba’yı –kendisi labor’da görev yapan başmühendisin eşidir– görmeye gittim, otuma odasının duvarlarını çiçek desenli bir duvar kâğıdıyla kaplatmıştı daha yeni, usta işini bitirdiğinde handiye ağlamaklı bir bağırıştı tutturdu: şuraya bakın, berbat görünüyor, çiçek desenli duvar kâğıdını oldum olası sevmem ben! Daha sade, şatafatı az olanlardan yanaymış meğer tercihi, madem öyle neden istemiş olabilir ki bunu, ben söyleyeyim size, salt iş bittikten sonra oturup zırl zırl ağlamak için. Gözleri artık duvarları görmek bile istemediğinden, ne yapsa beğenirsiniz, kocasının otomobiline atladığı gibi gazı kökleyip saatte 150 kilometre ya da daha bir hızla uçup gitti kadın.

Ortalık yeniden sessizliğe büründüğünde, buda heykeli şöminenin üzerindeki köşesinde yerli yerinde durmakta hâlâ; sessizliği bozan bakanlıktan mösyö colson oluyor: size şimdi yeni kazanımı dinleteceğim: louis armstrong’dan geliyor: blues for yesterday.

SAĞLIK MUAYENESİ HAKKI

Günlerden 1 Mayıs... ve şair-haftalık Dergi yazarı johan janssens kendinden gayet memnun bir şekilde daha yeğ bir yaşam sürdürme deneyimimizde kat etmiş olduğumuz mesafeye dair bir haber okuyor gazeteden... bizler, diye okuyor gazetesinden, mesleki rehberlik ve sağlık muayenesi haklarını elde etmiş bulunmaktayız.

Evet öyle, diyor müzik hocası, bu doğru, sağlık muayenesi hakkını elde ettik... şimdi bırakın da size, aşağı yukarı 4 yıldır öğretmenlik yapan bir meslektaşımın başından geçenleri anlatayım, kendisi bu aralar, yakında minik bir ilkokul öğretmeni dünyaya getirecek olan ufak tefek karısıyla yaşayacağı bir evin sahibi olmak için ödünç para alıp borçlanmayı düşünüyor. Lafı uzatmayayım, işte benim bu meslektaşım, işgal sırasında gizlenmek zorunda kalmıştı, oysa kurtuluştan hemen sonra askere alındı... geçirildiği bir sağlık muayenesinin ardından askerliğe elverişli olduğu tespit edildikten sonra elbet. Terhis olmasının ardından meslek olarak öğretmenliği seçti kendine ve geçici kadroya alındı. Ve şu son dört yıldır geçici kadroda sürdürmekte mesleğini. Ne var ki, daimi atama için kendisinin önce bir sağlık tetkikinden geçmesi gerekiyor, bu tetkik yüzünden de durumu sürüncemede, zira kalbinin hepten normal olmadığı söyleniyor şimdi. Ben de ister istemez, merak etmekten kendimi alamıyorum, meslektaşımın kalbinin ‘hepten normal’ olup olmadığını, o askerlik hizmetini gördüğü sırada yahut geçici olarak 4 yılılığına alındığı kadroda öğretmenlik mesleğini icra ederken kendisinden isteyecekleri bir sağlık muayenesi raporuyla sonuca bağlasalardı daha yerinde olmaz mıydı diye. Ve eğer kendisi bu ‘hepten normal olmayan kalbinden’ askerlik görevini yahut da öğretmenlik mesleğini icra ettiği sırada muzdarip olmaya başladıysa, kıkına tekme basıp, sonra da onu kendi kaderine terk etselerdi daha iyi olmaz mıydı? Kaderi derken: kendisi meslekten el çektilmiş, karnı burnunda karısı ha doğurdu ha doğuracak, çok yakında doyurmak zorunda kalacağı yeni bir boğaz daha gelecek, dahası ortada öylece dımdızlak kaldığı için içler acısı var oluşunu ancak tek başına mücadele ederek sürdürme galesi, belki de ufak çaplı bir iş kurma telaşı. Müzik hocası sözlerini topladığında, kimse hiddetlenmeye fırsat bulamıyor, çünkü tolfpoets, ağzında eveleye geveleye, bir şeyler anlatmaya koyuluyor; uygarlığımızı habire ti’ye alıp, onun üzerine gülünç hikâyeler anlatıp duran tolfpoets bu: doktorlar benim kalbimin de hepten normal olmadığını söylediler. Bununla birlikte,

kalbi benimki gibi olup da, koştukları maratondan sapasağlam çıkan, dahası birinci gelen hastaları olduğunu hatırlatmayı da ihmal etmediler. Sizce bu neyin göstergesidir peki? Bilimin aslında hiçbir şey bilmediğinin göstergesidir bu; tutup 10.000 tane kalbi tetkik ediyor, ardından bir sonuca varıyorlar: en çok rastlanan kalp türü bunlar olduğundan normal varsayılması gerekenler de bunlardır, diye. Oysa ben hep merak edip durmuşumdur, acaba her insan kendi bünyesine en uygun kalbi taşıyor mudur diye: şu öğretmeni ele alalım, adamcağızı asker olmaya elverişli buluyorlar da kalıcı göreve atamıyorlar... bir de öbür adama düşünün, kalbi normal olmamasına rağmen, maraton koşuyor, koşmakla da kalmıyor, bir de birinci geliyor.

Herkes doğal olarak tolfpoets'un yaptığı espriye gülüyor, gülmesine ya çok geçmeden ciddileşiveriyorlar, derken bakanlıktan mösyö colson alıyor sözü: bakanlıkta kimsenin tek başına saplanıp kalmayı istemeyeceği bir departman var, zira orada yürütülen işler, alabildiğine zahmetli olduğu gibi, çalışanın da, çelik gibi sinirlere, olağanüstü bir tahammül ve konsantrasyon gücüne sahip olmasını gerektiriyor. Orada işe henüz başlamış, gepegenç, çiçek gibi kızlar vardır, birkaç yıllığına sinirleri iyiden iyiye gerilerek katlanırlar orada çalışmaya, ne ki, sonradan çıkar acısı bunun, zira aşırı gerginlik her seferinde farklı bir yerinden vurur insanı; işte bu kızlar da belirli bir süre sonra, birbiri ardına ya midelelerinden ya da kalplerinden şikayet etmeye başlarlar, bir de bakmışsınız ki, kesilmiş de solmaya durmuş çiçeklere dönmüş hepsi de. Ancak o vakit, kalıcı kadrolara atanıp atanmayacaklarını belirleyecek bir sağlık tetkikinden geçirilirler ve tüm o solup gitmiş çiçekler, kendilerini, fırlatılıp atıldıkları çöp yığınının içinde buluverirler: yapılan tetkikler sonucunda sağlığınız yerinde olmadığından çalışmaya elverişli olmadığımıza karar verilmiştir. Anlayacağınız, sağlık muayenesi sonucunda elverişli olmadıkları anlaşıncı bir limon, hatta bir paspas gibi sıkılıp, sonra da sokağa fırlatılmışlardır. Size bir de 30 küsur yıldır bakanlıkta evrak memurluğu yapan, ancak mesleğini hep geçici kadroda sürdüren memuru anlatayım... 30 yıl boyunca geçici görevde bulunuyor; 30 yıldır da, daimi atanması için gün sayıyor kendisi... derken sağlığının yerinde olmadığı ortaya çıkıyor yapılan tetkikler sonucunda, belki olur a, onun kalbi de hepten normal değildir... ve bu yüzden, adeta yol kesen bir eşkıya, bir madrabazmış gibi adamın sözümona meydana çıkarıveriyorlar foyasını: bakanlığa 30 yıl boyunca hizmet etmiş bir memur olan bu adam, şimdi nasıl olur da öyle pat diye hasta olur, bir hastalığa tutulmaya cüret

edebilir diye. Dolayısıyla, daimi atanması da gerçekleşmedi, salt ona bir ders olsun diye. Ne ki... geçici memuriyette görevini sürdürmesine göz yumuldu. Yapılan sağlık tetkiki sonucunda, hasta olduğu ortaya çıkarılarak, maskesi düşürülen memur, emekliye ayrılana ve kendisine 'safı geçici memur' sıfatıyla emekli aylığı bağlanana kadar, görevinde kalmasına olanak sağlandı. Bu sayede, daimi kadrolarda hizmet vermiş olan memurlara tahsis edilen yüksek emekli maaşını ödemeyerek onu cezalandırdıkları gibi, diğerlerine tanınan kimi haklardan onu mahrum bıraktılar: ha ha! beleşçi geçinmeye teşne bir keriz yakaladık, eninde sonunda faka basacağı belliydi beleşçinin zaten!

Kramiek anlatılanların hepsini can kulağıyla dinledikten sonra, 1.pislik yuvalarının ötesinde, evrak memuru olarak çalıştığı fabrikada yaşananlara getiriyor lafı: fabrika binasının planında yapılan bir hatadan ötürü, orada çalışan çok sayıda kız, her 2 dakikada bir merdivenlerden aşağı bir inip bir çıkmak, ellerindeki işi bırakıp yine aynı merdivenleri inip çıkarak devamlı surette koşuşturmak zorundalar... öyle ki, ölesiye yorgun düşen kızlardan bir kaç sonunda sürmenaj olur ve hemen ardından tıpkı müzik hocasının meslektaşının tecrübe ettiklerini yaşamak zorunda kalırlar: sağlık muayenesi ancak sonraları yapılır hep, tetkikler, kızların sağlığının öyle merdivenlerden bir aşağı, bir yukarı koşuşturmaya elvermediğini ortaya koyar, dolayısıyla maaşı görece daha düşük olan işlere yerleştirilirler... çünkü, anlıyorsunuz ya, bu kızlara şöyle denilir: burada çalışmaya uygun değilsiniz, hasta ve zayıfsınız, buradan hareketle, diğerlerinin aldığı maaşları almamanız gerektiği ancak adilane bir karar olarak görülmelidir.

Johan janssens elindeki gazeteyi bir köşeye bırakıyor, alayvari olduğu kadar acı veren bir buruklukla sağlık muayenesi hakkını kazandığımız haberine sayfalarında yer veren gazetenin o 1 Mayıs özel sayısını.

MAYIS BÖCEKLERİ

Sizin kitaplarınızda hep ama hep yağmur yağıyor, diyorlar size... fakat elinizden ne gelir ki? İşte bakın, mayıs ayı olmasına rağmen, yağmur yağıyor, pek öyle dineceği de yok. Yeniyetmeliğinizin mayıs akşamları geliyor hatırıma, öylesine harikulade ve sessiz akşamlar, çiçeğe duran katırtırmakları, çiçeğe duran yaseminler ve kili-

sedeki bereket duasından evlerine dönen kızlar... tolfpoets da, o eski mayıs akşamlarını yad edip, pencere camlarını döven yağmuru seyrederken giriyor lafa: mayıs böcekleri yakalamaya gidemeyiz bu akşam. Herkesin yüzünde bir gülümseme beliriveriyor. ***Ya siz, siz romanınızın kadın kahramanına benzer şeyleri söyletebilir misiniz peki? Tatalım ki, onđine oscarke'ye dönüp: bu akşam katırtırnaklarının oraya mayıs böcekleri yakalamaya gidemeyiz, diyebilir mi?***

Yağmur delicesine boşanıyor, fransızcada yağmur, pek de öyle gözyaşından ayrı değil... *il pleut* ve *il pleure*... demek kitaplarınızda yağmur yağarken, kalbiniz ağlıyor... kız kardeşiniz jeanneke ölmüş ve dışarıdaki yağmurda, toprağın altında yatıyor şimdi, anneniz ise, yüzünden boşalan yaşlarla evin içinde öyle amaçsızca dolaşıyor... hem ayrıca, size karşı da öylesine öfke dolu ki... öfke dolu çünkü siz hâlâ sağsınız, kız kardeşiniz jeanneke ise öldü gitti. Fakat sizin elinizden ne gelir ki? Mayısta yağmur yağıyorsa, kitaplarınızda yağmur yağıyorsa ve kız kardeşiniz jeanneke öldüyse, sizin elinizden ne gelir ki? Daha 25 yaşına bile basmadan ölüp gittiye? Anneniz o boş, sessiz ve ıssız evinde öyle amaçsızca dolanıp duruyor, dahası size karşı da öfkeyle dolu... ağzını açıp nadiren iki kelime ediyor ve nadiren mutlu olduğu anlar –yo hayır mutlu değil de teselli buluyor– nadiren teselli bulduğu anlar, birilerinin gelip, laf arasında, falanca filanca da ölüp gitti anlattığı anlar sade. Ancak ölümlle teselli buluyor o. Ya ben, yani hâlâ hayatta olan ben, o teselli bulsun diye gidip bir köşede ölüversem, yetişir mi? Anneniz size karşı öfkeyle dolu olduğundan, sonradan başkalarının yanında diyor ki: odadan içeri giriyor, beni öyle ağlarken görünce: sen yine mi ağlıyorsun, diye soruyor... oysa her seferinde bu soruyu sorması beni çileden çıkarıyor, zira, söyler misiniz, benim ölüp gitmiş zavallı yavrucağım, jeanneke'm için ağladığımı nasıl olur da aklından çıkarabilir?... Yahut şöyle dediğı de oluyor: odadan içeri giriyor, beni öyle ağlarken görünce, ağzını açıp da Hiçbir şey sormuyor... anlıyorsunuz ya, işte bu beni çileden çıkarıyor, çünkü bir köpeğı yavrusu için ağlayıp inlerken görseniz, hiç durmaz ne diye ağlıyor bu diye sorarsınız, oysa gelip hiçbir şey sormuyorlar bana. Öyle ki, artık ne yapmanız, ne söylemeniz yahut ne söylememeniz gerektiğini hemen hiç kestiremiyorsunuz. Çünkü anneniz gerçekten de size karşı öfkeyle dolu, hâlâ hayattasınız diye siz... sessiz kalsanız da, konuşmak için ağzınızı açsanız da öfke dolu... eve girdiğinizde, ayağına dolanıp, onun yaşlı gözlerine baktığınızda da öfke dolu... uzak kalıp karışmasanız, onu kendi acısıyla baş başa bırak-

sanız da öfke dolu. Aylardan mayıs ve yağmur yağıyor... kitaplarımda yağmur yağarken, kalbim ağlıyor... öyleyse, herşeyi şöyle bir kenara itip sonra anneme: bu akşam mayıs böcekleri yakalamaya gidemeyiz, desem olur mu?

BEN MARCUS AURELIUS DEĞİLİM ÇÜNKÜ

Artık tek yapabildiğim, diyor müzik hocası, kararlılık okunuyor alyüzünden ... artık tek yapabildiğim, öğrencilerimi karşıma alıp, dünyanın, daha doğrusu uygarlığımızın sonunun yaklaşmakta olduğu gerçeğini onlarla paylaşmak... ve batmakta olan gemisinde kalıp ölmeyi seçme yürekliliğini göstermiş kaptanlar misali, sıkı sıkıya tutundukları uygarlıklarının çöküp tarihin karanlık sayfalarına karışıp gitmesini seyretmek zorunda kalmış o büyük adamları anlatmak: onlara harikulade bir örnek, ölüp gitmekte olan bir roma'nın hükümrانlığını elinde tutan marcus aurelius örneğini verdim... o marcus aurelius ki, takdire şayan bir direşkenlik, parlak bir deha ve fevkalade bir kararlılık göstermek suretiyle roma'nın ölümünü bir 50 yıl daha öteleyebilmeyi bilmişti. Gerçi orada da, en güzel ve en paha biçilmez olana sükün eden çürüyüş öyle derinlere işlemişti ki, yayılan ufunet her yeri sarmıştı; orada da, fevkalade bir kaos, kinizm, bozgun ve yeis dört yanı ele geçirmişti... orada da, en parlak dimağlar delalete düşmüş, incil müjdeciliğinin, teosofilerin, tinselciliklerin, varoluşçulukların ve kişiselciliğin yoluna saparak, yitip gitmişlerdi... oysa marcus aurelius pes etmemiş, batan gemisini terk etmeyen bir kaptanın direşkenliğiyle tek başına durup, panik halinde kaçışan fareleri izlemişti... kendi kendiyile tartışarak, eleyip ayırıştırarak, kaostan bir çıkış yolu bulmak için uğraşı vermişti. Müzik hocası daha neler söyleyecekti kim bilir, şair-haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens araya girmeseydi eğer: iki bin yıl sonra, tinsel toz bulutları artık yatışıp, dibe çökmüş olduğundan, bizler bugün, ölüp gitmiş olan roma'nın içinde bulunduğu o kaosu olanca duruluğuyula görebiliyoruz... roma'da en iyi, en paha biçilmez olanın mahvına, bugün bizi kısı kıvrak yakalamış olan o aynı dehşetengiz hastalığın –o tinsel vebanın, o tinsel çürümenin– yol açtığını biliyoruz. Kargaşanın tam göbeğinde, batan geminin kaptanının marcus aurelius olduğunu, yükselen değer haline başkalaşan hıristiyanlık dininin ise dağları yerinden

oynatacak yeni inanç olduğunu biliyoruz –olacaktı demek daha yerinde olur, zira 2000 yıllık o zahmetli yorgunluğun ardından onlar hâlâ yerlerinde saymakta. Peki ya bugün? Bugünkü durum nedir? Kimdir batan geminin pruvasındaki kaptan, ya panik halinde oradan kaçışan fareler? Kaptanı, gemiyi terk eden farelerden biri varsaymayacak mıyız? Asil ve güzel olan her şey bozguna uğramakta, –vaktiyle dostoyevski’nin büyük baş harflerle yazdığı Güzel ve Olağanüstü olan– işte o güzel ve olağanüstü olan her şey, daha yaratılışın başlangıcında zaten tiksindirici olan şeyden, daha berbat biçimde çürüyüp kokuşmaktadır. Kişiselcilik ve varoluşçuluk ve teosofi ve tinselcilik ve neo–faşizm bir gecede mantar gibi bitivermişlerdir... komünizm ve sosyalizm ve gericilik ve kapital ve emekçi direnişi, hepsi de aleyhtarlarının ayak başparmağı diye kendi ayak başparmaklarını dişlemektedir... ve dur durak bilmeden değişmekte olan uygarlığın bir parçası ve giderek yaklaşan yeni uygarlığın zaten bir parçası olan nedir? Yepyeni bir uygarlık her halükarda gelecek midir peki? İşte bunu bilemem, çünkü ben marcus aurelius değilim. Ben johan janssens kulunuzum, haftalık Dergi’de köşe yazarı, o kadar.

AŞIRI DUYARLILIK

Şu işe baksanıza canım! diye çılgılığı koparıyor şair–haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens öfkeyle... Şu işe baksanıza canım! Geçip oturduğunda, hangi işe bakılacağından kendinin de pek haberi yokmuş gibi görünüyor, zira öfkesini daha tutarlı bir şekilde dile getirmekten aciz. Elbette, diye sürdürüyor sözlerini, bu kez daha az heyecanlı, elbette, muhtemelen her zaman ve her yerde pekala olacaktır duyarlı insanlar, gelin görün ki, duyarlılığı Onun öyle bir abartışı vardı ki, bu kadarına da ben pes diyorum doğrusu... Şair johan brams’la buluştuk, kendisi, şu son dönemlerde, kızıl ultra–marksist temayüller göstermekteymiş... ilkin bana, kendi yapıtları halihazırda sosyalist yayınlarda yayımlanıyor olsa da, gönlünün aslında onları ultra–marksist yayınlarda yayımlatmak olduğunu izah etmeye girişti, sonra da ekledi... şey... işte... bir karısı, çoluk çocuğu varmış, kafasının içinde cirit atan endişelerin bini bin paraymış filan... hem zaten kaybetme lüksünü göze alamayacağı bir işi varmış. Bütün bunları bolca çiçekle, kurdele-

lerle süsleyip püsleyip, etrafını da dikenli tellerle çevirerek anlatmayı bitirdikten sonra, benim yapıtlarım artık ultra-kızıl değil de, halen kızıl- la çalan pembemsi sosyalist yayınlarda yayımlanıyor diye, kalkıp, bir de beni yüz karası olmakla suçladı. Bununla yetinmeyip, akabinde: siz bir yazar değil, olsa olsa, bir yazar bozuntusu olursunuz ancak, diyerek hakarete vardırıdı işi. Ben, yani şair-haftalık Dergi muharriri johan janssens, yazar bozuntusu ha! Yüzüme bir yazar bozuntusu olduğumu söyledi ya, herhalde arkamdan yazılarını sırf para için yazan bir fahişe olduğumu söylüyordur. Şu işe baksanıza canım! Johan janssens birdenbire esip gürlemeye başlıyor, öyle ki, oturduğunuz yerde irkiliyor ve mürekkep hokkanızı deviriveriyorsunuz. Bakıyorsunuz da şöyle bir... yazar bozuntusuymuş... öyle ya, ne menem bir şeydir bu yazar bozuntusu? Şu katedral inşaatçıları, inşaatçı bozuntusu değil miydi, goya bir ressam bozuntusu, shakespeare bir aktör bozuntusu, dostoyevski bir romancı bozuntusu değil miydi zaten? Bir de tabii, beni asıl böylesine zıvanadan çıkaran şu oldu: sözümona ultra-kızıl temayüller gösteriyormuş, âlâ, gelgelelim, sanatın topluma hizmet ettiği düşüyle yatıp kalktığını söylüyor, buna göre, yazar artık kalemini güzel şeyleri kâğıda dökmek adına değil de, tam tersine, Hizmet İçin Kaldırmalıymış Kalemini Yerinden ... işte onun söyledikleri bunlar, ama bir taraftan da, artık bıkıp usandığımıza, şimdiki şartlara göre, zaten kimselerin okumaya tenezzül etmediği, dahası bir fayda getirmeyen, iri cüsseli kitaplar yazma sıkıntısına gelemeyişimize de hiç tahammülü yok kendisinin... ekmeğimizi haftalık basından çıkardığımız ve düşündüğümüzü söylediğimiz için tüy kalemlerimizi sivriltememiz bayağı ağrıya gidiyor... nihayetinde johan janssens'in çenesini kapatmak için, soruyorsunuz: peki johan janssens, onun çenesini kapatmak için siz ne yaptınız? Diyor ki: kişinin yaşantısını sürdürebilmek için yazması da diğer tüm zanaatlar kadar onurlu bir zanaattır... aslolan, kişinin yazma üslubu ya da hangi gazeteye yazdığı değil, kişinin ne yazdığıdır... bununla birlikte, şu karşılığında para alan fahişe meselesinin de bütünü bütününe bir duygusal meselesi olduğunu da izah ettim kendisine, çünkü çalışıyorsanız, karşılığında para da almalısınız, hatta kimileri vardır ki, salt birilerini temsil ediyorlar diye kendilerine para ödenir, kimileri de vardır, kendilerine, hizmet verdikleri yahut tanrıya yalvardıkları için ödenir para.

Fakat, olur şey değil, johan janssens konuşmasını bitirip de, daha sokak kapısından ha çıktı, ha çıkacak derken, duygusal, daha duygusal en duygusal biçimde... kuvvetle savrulurak, enüstünlük derecesinden

aşağıya, hem de tepe üstü, çok daha berbat bir şeylerin tam içine çakıliveriyor: çünkü labor'un duvarında duygusal bir köpeğin canlandığı bir sahne var: çok küçük bir köpek, epeyce iri bir kancığa yanaşıp, onu arka bacaklarından koklamaya başlıyor, tabiatı olduğu üzere, köpekçe sadakatini göstermeye ve köpekçe vazifesini yerine getirmeye can atıyor, ne ki, kancığın arka bacaklarını hafifçe dürtüklemekle yetiniyor... kancık ise hiçbir şey olmamışçasına sakin bir şekilde yoluna devam ediyor... kancık, labor'un duvarının köşesinden dönüp gözden kaybolurken, küçük köpek de şaşırılmış ve üzgün bir şekilde onun ardından bakakalıyor. Johan janssens'in ağzını bıçak açmıyor, bakışlarını size çevirmiş, siz de sokak kapısının önünde dikildiğiniz yerden ona bakıyorsunuz, ikinizin de o hayli öfkeli ruh hali sonsuz bir acımayla, hüzne, hudutsuz bir duygusalığa başkalaşıyor.

OSCARKE'NİN ÇİÇEĞİ

Öndine günlerce beklediyse de, oscarke gelmedi... çoğun, altın bileziğini takıp, güneş şemsiyesini alarak, yollara düşüp ona aramak arzusunu bastırmak zorunda kalıyordu. Tanrıdan gelecek bir işaret olduğunu söylüyordu kendi kendine, eğer oscarke gelirse, hemen evleneceklerdi... gelmezse de, eh... o vakit... ne yapalım... kendi bilir, umurumdaydı sanki, diye düşünüyordu. Ne ki, bir mayıs ikindisinde, yağmur çiselerken, sokak kapısı açılıverdi ve işte oscarke karşısında duruyordu. Askerlik şubesinden çağrılmış, askere alınıp alınmayacağı'nın kesinleşmesi için gidip kura çekmesi gerekmişti, dönüş yolunda, ter-muren'in delikanlıları şapel yolu'nda ona yetişmişti. Çekilen kura sonucunda askere gitmesi gerekmiyordu, ama gene de hüzünlenmişti, kamburunu çıkara çıkara, tembelce yürüyordu yolda... ötekiler kasketlerine çiçekler takmışlar, bir taraftan da, kralımız leopold çok yaşasın, bırakın gelsin de kığımızı öpsün, diye şarkılar söylüyorlardı... gerçi leopold çoktan ölmüş, tahta yeni bir kral geçmişti ya... bu kimsenin dikkatini çekmemişti ter-muren'de. İçlerinden biri, kendi kasketindeki çiçeği yerinden çıkarıp, oscarke'nin eski moda şapkasına taktı... hep birlikte isa'nın tavernasına gidip dart oynadılar. İçmek şöyle dursun, bira nedir doğru dürüst bilmeyen oscarke, çok geçmeden yer döşemesinin ayaklarının altından kayıp gittiğini hissetmeye başladı... muazzam

bir hüznün gelip çökmüştü içine, bir sarhoşun hüznü, evrensel bir duygusallık... hıçkırma hıçkırma ağlıyor, duygularını açığa vuruyordu, gerçi onu dinlemiyorlardı bile, fakat bu, onu, mallarını teşhir eden bir tezgahtar misali, umarsız sorunlarını ortaya dökmekten alıkoymuyordu. Şapkasında yapma çiçekle, yalpalaya yalpalaya yola koyuldu, ondine'nin evine vardığında, hiç düşünmeksizin içeriye dalıverdi. Bir sis perdesinin ardından kendini bu tuhaf mutfağın ortasında öylece ayakta dikilirken görünce, kendi kendine sordu: oscarke, buraya gelmeye nasıl cesaret ettin sen öyle?... Evet, cesaret ettim işte, oscarke'yim ben, hiçbir şeyden korkmaz gözümlerim. Ondine hoyratça, insafsızca güldü, zafer onundu işte, kendi ayaklarıyla kapısına gelmişti... şapkasındaki çiçeğe de gülmeden edemedi, yoksa askere mi gideceksin, diye sordu. Hayır, dedi oscarke. Ah, sersem şey... o halde ne diye şapkana çiçek taktın ki? Bulanık bakışlarla bakıyordu ona, bir çiçek yahut bir şapka nedir, oscarke, hatta ondine kimdir bilecek halde değildi: dünya gözlerinin önünde fırl fırl dönüp duruyordu. Şapkasındaki çiçeği çıkarıp, onu başka yere takan, sağa sola devinip duran bir ondine görüyordu... onun kendisine seslendiğini duydu: bak, oldu işte, onu asıl takman gereken yer burası! Baktı, ilkin şaşkınlıkla, sonra derin, derin bir utanç duyarak, onun, çiçeği tutup pantolonunun önündeki kopçanın arasına sıkıştırmış olduğunu gördü. Aynı anda anırma benzeri bir kahkaha doldurdu kulaklarını, dönüp baktığında, ilk defa olarak, pencerenin kenarında oturan zulma'yı gördü... cılız parmağını oscarke'ye doğru uzatmış, pantolonunun kopçasına takılı duran bir çiçek olduğunu ona anlatmaya çabılıyor gibi bir hali vardı, zulma'nın işaret ettiği parmağı takip ettiğinde, çiçeği keşfetmişti oscarke, dişsiz ağzını göstere göstere kahkahalar atıyordu kadın. Oscarke bu akıllara seza sahneyi izlemekle yetiniyordu, izledikçe de, dünyanın, etrafında giderek daha fazla döndüğünü, üzerinde durduğu zeminin, ayaklarının atından daha da kayıp gittiğini sezinliyordu... ondine bir şeyler anlatıyor, gri gözlerinden alevler saçılıyordu, elleri, bir adı olmayan, tuhaf nesnelere başkalaşmıştı... büyük bir olasılıkla çiçeği neden ORAYA koymasına gerektiğini anlatıyor, oscarke de anlatılanları algılamaya uğraşıyordu... evet, kesinlikle doğru söylüyorsun, diye saçma sapan bir şeyler geveledi oscarke ağzında. Nedir ki, ondine, şu an anlattıklarının tam tersi şeyler anlatıyor olsa da, oscarke, onu şu ya da bu şekilde yine haklı bulacak, doğruları söylediğini kabullenmek zorunda kalacaktı nasılsa. Doğrulukları su götüren tüm bu şeyler zonklayan beyrinde dans ediyordu. Evet, doğru söylüyorsun... başını onay-

larcasına aşağı yukarı sallarken, birdenbire her yere kusmaya başladı... ondine koşturup bir bardak su getirdi, sonra da onu sobanın yanına bir köşeye götürdü ve oscarke oracığa sızıverdi. Daha sonra uyandığında, ondine onu eve yolladı... kapıdan, onun gidişini seyrederken, nedenini bilmediği bir mutlulukla doldu içi. Mayıs çisentisinin altında yalpalayarak yürüyen oscarke'nin ardından onu keyiflendirecek bir şeyler söylemek geldi içinden: bu akşam mayıs böcekleri yakalamaya gitmeyeceğiz, dedi.

VAFTİZ ANAM WANNE'NİN MAZİSİ

Şapel yolu'nu avucunuzun içi gibi bildiğinize kalıbımı basarım, diyor biri size. Şapel yolu'nun tozunda, çamurunda ayak izlerini bırakmış olan ebeveynlerinizden, büyük ebeveynlerinizden, büyük büyük ebeveynlerinizden söz açıyorsunuz... yalnızca vaftiz ananız wanne şapel yolu'nun yerlisi değildi, ter-muren'in çok ötesinden, köylünün o gün olduğu gibi bugün de, nadasa bıraktığı tarlaların üzerine eğilip ırgatlık ettiği bir bucaktan gelmeydi o... iplik fabrikası filature'de ilk kez işbaşı yaptığında daha 12 yaşındaydı vaftiz anam wanne, o yıllarda şapel yolu delikanlılarında adet olduğu üzere, onu bir köşeye sıkıştırıp, sonra da üzerine çullanan vaftiz babam sooi ile tanışması da aynı döneme rastlar... evlendikleri gün, vaftiz anam wanne'nin evine gidebilmek için, yaya olarak tarlaları aşması gerekmiş vaftiz babam sooi'nin, ne ki, pederin mektubunu unuttuğundan, onu almak için onca yolu gerisingeri tepmek zorunda kalmış. Ayağında düğüne özel kunduralar varmış, oysa ömrü boyunca hep takunya giydiğinden, bu ayakkabılar fena halde acıtmaktaymış canını... tarlanın bitişiğindeki patikada oturup, şatoya doğru akan derenin sularına ayaklarını sokup, soluklanmış biraz... oturup kalmış orada... bu arada vaftiz anam wanne de bekliyormuş... en niha-yetinde, bu damat da nerede kaldı, diye yollara çıkıp, aramaya koyulan ağabeyi, vaftiz babam sooi'yi çıplak ayaklarını sularına soktuğu derenin başında bulmuş: hey sooi, nerede kaldın, gelmiyor musun yoksa? diye sorunca, vaftiz babam sooi şöyle yanıt vermiş: biliyor musun, beni aramak için yollara düşmen büyük şans, çünkü bana kalacak olsaydı, yerimden kıpırdamaya hiç niyetim yoktu. İşte vaftiz babam sooi böylece alıp getirmiş gelini şapel yolu'na... hemzemin geçidin kenarındaki,

şimdi artık yerlerinde yel esen, 7 kırevinden birine gelin gelmiş vaftiz anam wanne... 12 yaşından beri iplik fabrikası filature'de köleler gibi çalışan gelinin, aslında ne okuma yazması varmış, ne sayı saymayı, ne de hesap yapmayı biliyormuş, dahası yemek yapmak, çamaşır yıkamaktan aciz oluşu bir tarafa, ne güler, ne ağlarmış; ateşe kömür bile atamadığı gibi, yatakta da bir işe yaramazmış; hastayım diyor, karnım da karnım diye tutturuyormuş hep... eski püskü, kırık dökük bir koltuğa büzülüp, yerinden hiç kıpırdamaz olmuş... şapel yolu'nun kundura tamircisi olan vaftiz babam sooi, mutfağın arka tarafında çekiciyle kundura için deri döver, vakti gelince gidip, ocaktaki ateşi canlandırır, ikisi için de pişirip kotarırmış, –öğlenleri etli yahni, akşam öğünlerindeyse, üzerine tuz ektikleri ekmek yerlermiş hep–camları silip, yerleri telleyip ovarak, evin dip köşe temizliğini yapan hep kendisiymiş... yapamadığı, yalnızca dünyaya bir başına çocuk getirmek olmuş, yoksa o işin de üstesinden gelecekmiş... kırk yılda bir, küfelik olana kadar içtiğinde, tavernadan marie ile evlenmediğine dert yanıp dururmuş. Vaftiz anam wanne ise koltuğunda büzüldüğü yerde, karnım da karnım diye inleyip durmaktaymış hep, bakışlarını pencereden dışarıya çevirir, **düşünceli düşünceli bir ağaçtan kopup havada süzölmeye başlayan bir yaprağı seyre dalarmış** ve gün boyunca evin önünden kimin geçip, kimin geçmediğini çok iyi bilirmiş...ne bir arzu, ne bir tutku besler; nefret, sevgi, merhamet, nükte nedir bilmezmiş; çok fazla gürültü yapıyorlar diye sosyalistler bandosuna öfkelenirmiş, hepsi o: şapel yolu'muzda gürültünün bu kadarı da, pes doğrusu, diye söylenirmiş. Ömrünün son demlerinde, pazar ikindilerinde kulak kesilmeye başlamış dondurmacının düdüğünü duyacağım diye yalnız... sonra da kendine 50 santimlik bir külah dondurma almış... derken, zaman içinde, rekabet kızınsınca, şapel yolu'ndan 3 hatta 4 dondurma satıcısı birden geçer olmuş, ne ki, vaftiz anam wanne onların dondurmasını istemezmiş hiç, varsa yoksa, çopur suratlı dondurmacının, külahını 50 santime sattığı dondurması, diye tutturmuş. Tüm pazar ikindisini, çopur suratlı dondurmacıyı bekleyerek geçirir olmuş, işte bakın, bir mucize başını uzatıverdi bile köşeden: çopur suratlı dondurmacı bir gün pat diye ölüvermiş ve vaktini hep onu bekleyerek geçirmiş olan vaftiz anam wanne de, o aynı gün, o aynı saat teslim edivermiş canını; ter-muren kabristanında yan yana yatıyorlar bugün: dondurmacı, o çopur suratıyla, vaftiz anam wanne de, o ağrıyan karnıyla... neylersiniz ki, çopur suratlı dondurmacı, külahı 50 santime, dondurma satamıyor artık... aslına barksanız, o külahları uzun süredir 5 franktan satıyorlar bugün.

Karnının ağrısı demişken... karnının içinde gerçekten de yolunda gitmeyen bir şeyler varmış onun, çünkü ölmeye yattığında, tarifi olanaksız acılar içinde kıvranırken, bir ara doktor goethals uğruyor eve... salt ve tamamıyla, ayakkabılarını onaran vaftiz babam sooi'ye gönül borcu duyduğundan... vaftiz anam wanne'ye şöyle bir bakıp: kanser, diyor. O amansız, kıyıcı sözcüğün şapel yolu'nda ilk ağza alınışıdır bu. Ne nemrut bir şey ola ki bu kanser dedikleri?

SENDEN HAMİLEYMİŞİM

Tanrının işaretiydi bu işte, hal böyleyken, ondine de oturup daha fazla düşünmemeliydi... ertesi gün schatt ailesinin evine gidip zili çaldı... güneş şemsiyesini, önüne bir çıkan olursa sert ve ani bir şekilde kullanacağı, bir silahmışçasına taşıyordu elinde. Ne var ki, kapının ufak tefek keçi sakallı bir adam tarafından açılması karşısında şaşkınlığını gizleyemedi... şu meşhur bay schatt olmalı! Saçı başı dağınık bu yaratığa, bu keçiye, bu memur süprütüsüne gülmekten kendini alamadı, kendi evinde ceberut kesilen, şu ya da bu sokak aşiftesinin eteği altına gizlenmekten başka bir şeyden anlamayan bu zavallıya. Karşısındaki adamı bir köpekmiş... yo hayır, daha doğrusu bir tekeymişçesine süzdü bakışlarıyla... hah! açık kapının önünde dikildiği yerde kahkahalarla gülmeye başladı, adam çenesinin üstünde bir keçinin sembolünü taşıyor diye. Ötesine gelince, muhafazakar kanattan sözümona iyi ahlaklı biriydi. Ondine'nin kim olduğuna, kendi kapısının önünde öyle kahkahalar atarak ne diye dikildiğine bir anlam veremiyordu... aklından yine o Malum şey geçiyordu işte, kızın giysilerinin içini, bacaklarının arasını görmeye can atıyordu. Aslında biraz da ondine'nin kendi hatasıydı bu. Sonuçta, içinde, derinlerde bir yerde kendi kadınlığını ziyadesiyle duyuyordu, dolayısıyla bu adam beni arzuluyor mu acaba, diye düşünmeden edemiyordu... kentli kızlarla hâlâ mukayese edilip edilmediğini öğrenmek istiyordu zira... Adam kapıyı kapattı, buz gibi, bomboş koridorda bir başlarına yalnız kalmışlardı, öyle ki, sırtını oturma odasına açılan çift kanatlı kapıya dayamak zorunda hissetti. Adam elini eteğinin altına doğru götürmekteydi, ama ondine o gri, soğuk gözleriyle öyle bir bakış baktı ki, kadınlık gururu ayaklanmıştı, ona gönlünün istediğince davranabileceği düşüncesi başını döndürmüştü. Bu durumdan istifade

etmeyi aklına koydu, ama önce adamı bir güzel azarlayacaktı. Oscar'ı sordu... eğer gri fare koridordan içeriye girmeye cesaret edecek olursa, soyunacaktı, hem de anadan üryan soyunacaktı bu keçinin gözleri önünde. Yaşlı adam, oscar'ı sormasına şaşırmıştı... kendi evinde olup bitenlerden kesinlikle haberdar olmadığı ayan beyan ortadaydı işte. Cırtlak, cırlama benzeri papağan sesiyle seslendi: oscar!... ve oscar oturma odasının kapısının ardından görünüyordu hemen, onca zamandır onları gizlice dinliyormuş gibi bir hal vardı üzerinde. Başı yere eğik, ondine'ye bakmaya cesaret edemedi, ayağının ucuyla şekiller çiziyordu paspasın üzerine. Yok, içinde fırtınalar koparıp, kalbini çalacak bir çocuğa filan benzemiyordu hiç... ne ki, o an için böylesi detayları düşünecek durumda değildi; oscar'ın yanında olup, onun için mücadele etmeye değer mi, diye zihninde ölçüp biçemiyordu... tek derdi inatla kendi istediğini elde etmektir. Hem sonra: değil mi ki, oscar'ın tüm o tuhaflığıydı ondine'yi kendine çeken... ne zaman yolunun kesiştiği bir erkek, kalkıp köpek gibi üzerini koklamaya yeltense: hah işte arka bacağını kaldıracak yeni bir tane daha, diye düşünürdü. Yalnız oscar, o çocuksu naifliğiyle, çok daha hassas bir noktasına dokunmayı bilmişti: hayallerinden, düşlerinden söz etmiş, taştan bir ağız yontmanın, onu gülümsetmenin ne denli güç bir iş olduğunu anlatmıştı... ve ondine, en sonunda, razı geldiğinde, aşktan, onu sevmekten öte bir şey düşünmemişti hiç, hadi gel, gel de sev beni biraz. Ayağının ucuyla yere şekiller çizerken, ondine'nin aklından da işte bunlar geçmekteydi... oscar'ı kolundan kavradı ve birlikte dışarıya çıktılar... ne var ki, apansız içini kaplayan utanç, ter-muren'e, geçen hafta kendini duvarcıya mıhlattığı demiryolunun kıyısındaki katırtırnaklarının oraya doğru gitmekten alıkoyuyordu işte... hayır, kasabaya giden yola sapacaklardı. Oscar'ın koluna girdi, çünkü kasabadakiler, tüm dünya, onunla birlikte yürüdüğünü, oraya onunla birlikte geldiğini görsün... oscar'ın o çocuksu masumiyetini, onların hoyratlığına, şeytani kurnazlığına yeğ tuttuğunu bilsin istiyordu. Evlilik hakkında ne düşündüğünü sorunca, oscar utançla kafasını öbür yana çevirdi. Yoksa benden artık hoşlanmıyor musun, diye sordu... hâlâ öbür tarafa dönük olan başını evet dercesine salladı oscar. Ondine bir kakhaha atıp, kolunu çimdikledi oscar'ın. Gözlerinin içine bakamadan sürdürdüğü bu konuşma ondine'ye öyle iyi gelmişti ki, yüreklenmiş, en yakası açılmadık sorularını bile, yine sadece başını sallayarak yanıtladığını görebilmişti oscar'ın ancak. Nehir kenarı boyunca yürüdüler, fabrikaları, istasyonu geçtiler. Asilzadelerin oturduğu zengin

evleriyle dolu bir sokağa girdiler, farkında olmadan, duralayarak, etrafına bakındı ondine: onun işte böyle bir yerde yaşıyor olması gerekirdi. Devasa üst kat pencereleri olan bir eve işaret etti: senin için harika bir atölye olurdu şurası, dedi... ondine'nin böyle bir şeyi düşünmüş olması bile oscar'ın mutluluktan çarpılmasına yetmişti... heyecandan yerinde duramıyor, sayıklıyormuşçasına, habire devasa büstlerden, at binmiş şövalye heykellerinden söz ediyordu. Ondine lafı uzun süre önce gördüğü bir düşe getirdi, bir atı yelesinden sımsıkı tutuyordu düşünde, doğal büyüklükte, şaha kalkmış bir atın sağrısına sırtıyla tutunmuş çıplak bir kızın heykelini yontmak ne muhteşem olurdu kim bilir. Oscar ciddileşmişti, bakışlarını ondine'nin gözlerinin derinliklerine dikti: ve üzgün üzgün salladı başını, hayır olmaz, böyleleri bir heykelin boyutları yontmak için olağanüstü büyük kaçardı. Öğret bana o halde, dedi ondine, nasıl yontulacağını öğret ki ben de yapayım. Sen var ya, bir erkek olmalıydın, dedi oscar... şaşkınlıkla duraladı ondine... birdenbire tuhaf bir şekilde üşümüştü...

Fakat bu tuhaf ürpertiye hemencecik atıverdi üzerinden, oscar'ın sözlerini de şakaya vurdu: sen de bir kız olacaktıydın ki, dedi, o zaman ben de seni şöyle iyice bir çekip çevirirdim! İki birden gülmeye başladı. Kendimi gözümün önüne getiriyorum da, senden hamileymişim, dedi oscar... ve sonra utanç içinde yere eğdi bakışlarını.

REÏNAERT NEREDE

Ertesi akşam tolfpoets laf arasında öylesine soruyor: reinaert nerede, johan janssens? Johan janssens haber bültenini dinlemekte olduğu radyonun sesini kısıyor ve ortalık tamamıyla sessizliğe bürünüyor. Reinaert hakkında öyle çok şey yazmışım ki, handiyse, kendim reinaert'e dönüştüm, desem yeridir, diyerek lafa giriyor... baksanıza başyapıtımızı nasıl da tefrikalara ayırıp, yayınlasınlar diye gazetelere satıyorum... tefrikalardan birini oraya, birini ötekine, hal böyle olunca da, çok geçmeden nasılsa durumu çakıp, işin iç yüzünü, benim madrazın teki olduğumu anlayacaklar diye düşünmeden edemiyorum. Şu da var ki, hem başyapıtınızı kaleme dökmenin, hem de aynı zamanda günlük nevalenizi çıkarmanın usulü bu bugünlerde... dostoyevski de yapıtlarını tefrikalar halinde yazar, gazeteler kendisine, haftalık yahut

aylık maaş öderlerdi ... fakat benimkileri sütunlara, ufak parça ve kı-sımlara ayırıyorum ben, böylece dünya için... halihazırda edebiyatla alakadar ufacık bir dünya, demek istediğim, bir tür çapraz bulmaca ha-lini alıyorlar... anahtarı yalnız ve yalnız bizde saklı olan gizli şifreli yazılar halini. Johan janssens dur alıyor, suratındaki reinaert gülüşünün değiştiğini, solup yittiğini görüyoruz. Bir de şu var tabi, diyor, içten içe, gerçekten bir reinaert olup olmadığıma dair halen yoğun kuşkuvar duyduğumu belirtmeden geçmek istemiyorum, zira daha çok, habire daha fazlasını istediğinden elindeki herşeyi yitiren bir isengrinus'a benzemekteyim gitgide diye korkuyorum... çünkü yazılarımla herkesi en olmayacak yerlerinden vuracak küstahlığa sahibim, dahası karşılı-ğında para da alıyorum... bir gün ettiğim oyunu anlayacaklar. Çünkü görüyorsunuz ya, tüm o Kalemimi Hizmet İçin Kaldıranlar görüşünden olan sanatçı ve yazarlar takımı palas pandıras, Bu Yazar Takımı İçin Ne yapılabilir görüşünden olanlarla karşı karşıya getiriliyor, aslında böyle yaparak onları bilmem kaçınıcı kez kullanmak, kullandıktan sonra da kışkırlarına bir tekme savurup, bir köşeye atma niyetindeler. Ben bu oyuna gelmeyeceğim, zira her şeyden evvel, ben kendi başımın çaresine baka-bilirim, ikinci olarak, efendisi tarafından istismar edilen bir köle olmak gibi bir gayem yok... usturuplu sendikaların kanalıyla diğer sanatçılar-la dayanışma içine girmek istemişim, yalnız kendimizin sahip olacağı bir şeyleri elde etme gayesi yüzündendir... nedir ki, ben bu dayanışma içine maymun kisvesine bürünüp başkalarına hizmet etme gayesiyle girmek istemiyorum. Şu söz konusu kongrede kalemimi hizmet için kaldıran, fakat johan janssens'i hollanda'da pek iplemediklerinden olsa gerek, johan janssens'in kendisiyle en ufak bir işleri olsun istemeyen hollandalı sanatçı takımı da vardı. Derken, kongrede nihayet, şu ultra-marksistlerin günlük gazetesi meselesi getirildi gündeme: bizlerin, yani flaman edebiyatçıları ve entelektüellerinin, bu gazeteyle pek bir ala-kasının olmadığını söylerler, bilirsiniz, gazetenin tek kelime flamanca konuşmayan, dolayısıyla flaman entelektüellerinin ne diye yakındığına dair en ufak bir fikir sahibi olmayan baş editörü kalkıp, bilmeleri gere-ken ne varsa sayfalarında barındırıyor diye, entelektüellerin ve sanat-çıların hepsinin de bu gazeteyle okuması gerektiğine dair bir konuşma yaptı. Ayrıca, sanatçıların tamamıyla özgürlüklerine kavuşturulduğunu, oysa yine de, tercihen işsizlerin, sözgelimi, fabrikaların kapısında can çekişen işçiyi resmetmeleri gerektiğine değindi ... ve mevcut bulunan editörlerin alayı, –spor sayfası editörüyle, kırılmış kol ve bacak editörü

de dahil olmak üzere– alkışlamaya başladılar... ve salonun arka köşelerine çekilmiş, fırçasının ucunda dünyayı tartan, tek başına bir ressam oturmaktaydı, yapılan konuşmayı sonuna kadar dinledi, sonra da yerinden kalkıp orayı terk etti...

Johan janssens bize bütün bunları anlatırken, 10 yaşındaki oğlu jo babası eve gelsin diye çağırmak üzere giriyor içeriye... babasını büyük bir dikkatle dinledikten sonra şöyle diyor: belki de o ressam işsizler takımındandır. Herkes bir kahkaha koparıyor bunun üzerine, oysa bir reinaert olmaya can atan johan janssens gülümsemiyor bile.

ESTETİK DİŞAVURUMLAR

Belki de o ressam işsizler takımındandır, ha ha! Tolfpoets ağzındaki 2 altın dişi göstere göstere gülüyor ve tanıdığı birilerinin bir meseleyi komik tarafıyla ortaya çıkaran zekice ve yerinde edilmiş lafları, türlü türlü olay ve durumlar hakkında konuşuyor da konuşuyor... ben de kendimce, nevi şahsına münhasır bir şair ve bir yazar sayılıyım, diyor, çünkü görüyorsunuz ya, zekice ve yerinde edilmiş tüm bu lafları, anekdotları, gülünç deyişlerle esprileri ve estetik dışavurumları özenle kendi defterime not etmekteyim... kimi zaman, akşamları onları kendi kendime yüksek sesle okurum, çoğun beni güldürürler, bilhassa tam anlamıyla henüz algılamadıklarım –tıpkı şu kendi kendine mektup yazıp da mektubun içinde ne yazdığını bilmeyen enayi gibi; içinde ne yazdığını ancak mektup ertesi gün postacı tarafından kendisine teslim edildiğinde öğreniyor– eğer izin verecek olursanız, size birkaç estetik dışavurumdan söz etmek isterim:

karısının saçlarını kuyruk yapıp ensesinde toplayışı müzik hocasının gözünden kaçmıyor: lucette, başını ensenin arkasına toplamışsın. Benim karım maria: körkütük sarhoştı. Kramiek: hadi bir daire oluşturalım, sen ve ben. Müzik hocası tekrar: Yığınla kitabı yanlış anlamış olan ben. Yazarımız, boon: iğne deliğinden içeriye sıvıştı, ama deliğin yanlış tarafından. Müzik hocası tekrar, ama bu kez johan janssens'in oğlu jo'nun 'tonal' futbol kulübüne katılmayı istediğini söylediği zaman: biz de bir kulüpteyiz, öyle değil mi lucette, ama bizimkinin adı 'atonal'. Yazarımız boon'un karısı: bir doktorun karısı asla hasta düşmez. Bakanlıktan mösyö colson: bir villada oturmaktan karımın saçlarına ak düştü...

Tolfpoets estetik dışavurumlar defterini okumayı sürdürmek istiyor, fakat müzik hocası araya giriyor: tolfpoets, madem o defteri tutacaksınız, biraz daha özenle tutmalısınız... annem de çok eski bir bisikletin gidonunu saklıyor tavan arasında, üstelik özenle tutuyor onu.

ONDİNE PUSULAYI ŞAŞIRIYOR

Ondine ve oscar 2 fabrikalı kasabayla ter-muren arasında yaptıkları yürüyüşten dönerken daracık bir sokağa saptılar... labor'un arkasında kalan 1.pislik yuvaları boyunca uzanan sokağın, bir tarafına alabildiğine yüksek, kör bir duvar, diğer tarafınaysa, 2 fabrikalı kasabayla hiçbir surette bağdaşmayan, üzeri azman çalılıklarla kaplı uzayıp giden bir çit perde hakimdi... gün ortası olmasına karşın burada hava alacakaranlıktı ve ortalığa öylesine berbat bir koku yayılıyordu ki, kasabanın yarısı geceleri gelip ihtiyaçlarını gidermeye buraya geliyordu sanki. Ondine, çit tarafında öylece dikilip bekledi, bakışlarını oscar'dan yana çevirip beklemeye devam etti... ama hayır, gelip ona dokunmak aklının ucundan bile geçmiyordu, gelip de ona dokunmadı diye içini bir mutluluk kapladı ondine'nin. Aynı hassas yerden vurmaya başladı yine: anası, kendi öz evladı heykeltıraş olsun istemiyordu, öyleyse ne hali varsa görebilirdi, hem zaten babasının teselliye gidip başka kollarda araması da bir bakıma onun kendi hatası değil de neydi sanki. Çalılaların arasında dikildiği yerden seslendi: bu arada baban bana sarkıntılık etmeye yeltendi, biliyor muydun, diye sordu; elini tutup koridordayken eteğimin altına sokmaya çalıştığını biliyor muydun? Lütfen, bu konuda konuşmayalım artık, diye yalvardı oscar. Korkmuş bir çocuk gibi, olabildiğince çabuk bir şekilde kör duvarla azman çalılıkların arasındaki o kuytu karanlıklardan çekip kurtarmak istemişçesine elinden tutup çekti ondine'yi. Bu karanlık geçitten çıkıldığında, yol, dokuma fabrikası labor'un arka tarafındaki 1.pislik yuvalarına uzanıyordu, çocuklar kavga ediyor, erkekler kapı eşiklerinde çömelmiş oturuyorlardı ve tamı tamına 4 taverna işletiliyordu burada... 1.pislik yuvalarının sakinleri ondine ile oscar'ı alayvari, ama gene de anlamlı bakışlarla süzdüler, bu bakışlarla sanki: kör duvarın oraya iş pişirmeye geldiğinizi iyi biliyoruz, der gibiydiler. Derken pazar günü geldi, kasabaya doğru yola koyulduklarında nehir kıyısıyla, iplik fabrikası filature'nin tuhaf

bir biçimde ıssız olduğunu fark ettiler... salapurya üzerine çıkmış bir kadın bebeğini emzirmekteydi, ondine, zorla oscar'ın kadına bakmasını sağladı: bu kadın aracılığıyla kendi doğasını, kendi kadınlığını ona hissettirmek için garip bir arzu duyuyordu içinde... elini kuvvetle sıktı ve böyle bir şeyin heykelini yapmak ne kadar muhteşem olurdu öyle, diye fısıldadı oscar'ın kulağına: bir gün gelecek, etten kemikten kendi modelin olacak, bir gün gelecek ve sen doğayı olduğu gibi eserlerine yansıtmak için evden dışarı adımını atmak zorunda kalmayacaksın. Kendi çocuğunun, bir oğlunun olabileceği düşüncesi, oscar'ı heyecanlandırmıştı... kendisinin ve ondine'nin en iyi taraflarının kendi çocuklarında bir araya geldiğini görmek harikulade olurdu... elinden geldiği kadarıyla romantik olmaya çalışıyordu; insan onun söylediklerine kulak verecek olsa, bebeklerin leylekler tarafından getirildiğine inandığını düşünürdü. Ne ki, ondine her nedense karşılık vermiyordu... oscar şaşkınlıkla bakışlarını ondan yana çevirdiğinde onun yolun öte yakasına bakmakta olduğunu fark etti. Orada görülecek ne vardı ki? Hiçbir şey; bir allahın kulu yoktu karşı tarafta, yalnız genç sosyalist parti: adalet ve hürriyet'in viraneye dönmüş ofis binası... bir bira fabrikasıyla glikoz imalathanesi arasında sıkışıp kalmış köhne bir bina. Bu bina aynı zamanda: 'kooperatif' adı altında bir satış mağazasıydı da. Ah, öylesine içler acısı görünüyordu ki, sanki kendilerini körü körüne adanmış emekçilerin birikimleri sayesinde güç bela ayakta kalıyormuş gibi bir haldeydi. Dili tutulmuşça ne diye o tarafa baktığına bir anlam verememişti oscar... oysa onun için bugüne dair ne varsa hepsinin bir anda silinip gittiğinin, onun kendi gençlik çeşmesine gerisingeri döndüğünün... hayatta bir kez daha pusulayı şaşırıp, ana yoldan sapmasının ayrımına varamamıştı, ondine sırf kendi irade eksikliği, kendi hatası yüzünden bu kooperatifin vücuda geldiğini düşünüyordu. Oscar kolunu hafifçe sıktı, onun kendisine hep yaptığıınca, bunun üzerine ondine şaşkınlıkla bakışlarını ona doğru çevirdi... bana yemin et, dedi, ne olursa olsun, ömrün boyunca bu insanların arasına karışmayacaksın. Yüzündeki ciddi ifadeye neredeyse gülmek geldi içinden, ne ki, sesini boğan gözyaşları sakın ha der gibiydiler.

PORSELEN DÜKKÂNI

İsengrinus reinaert'in, karısıyla bir olup, kendisini aldattığını duyunca, sanki parçalanıp dağılan kendi dünyasıymışçasına, tencere kırıklarını yorgun düşmüş ellerinden yere savurdu... gelgelelim, derdine bir deva olmayan bu hareketinden sonra Anlamsızlığın boşluğu – daha doğrusu o hiç duyulmadık aptallığı– parıldayarak geçti korkmuş gözlerinin önünden, öyle ki, onları hemencecik kapayıverdi ve öfkeden köpürerek yakası açılmadık küfürler savurmayı yeğledi. Karşısına kim çıktıysa, kâh ellerini ovuşturarak, kâh dişlerini gıcırdatarak halini anlatıp durdu. Gerçi onlar enayi kurdun haline kıs kıs gülüyorlardı ya, yine de onu kibarca dinleyip acısını paylaşıyorlardı, ötesine gelince, kimse meseleyi dallandırıp budaklandırmaya yanaşmadan kendi yoluna gidiyordu. Kral nobel'in ziyaretine gidip, yeni bir hac seferine çıkmak için onları ikna etmeye çalışıyordu bir taraftan da, zira durumunu çözüme kavuşturacak olanın yalnız kral nobel olduğuna inanmıştı... beraberce toplanıp gitmekte ısrar etti... ne var ki, etrafına toplanır toplanmaz, kral nobel hastalığından dert yanmaya başladı –kraliçe nobeline tarafından arada bir sözü kesiliyor, resmi bir dille her evde sorunlar yaşandığını ... oysa kendi evlerinde yaşanan sorunların ötekileriyle öyle kolay kolay mukayese edilemeyeceğini anlatıyordu kraliçe ... İşte görüyorsunuz ya, diye araya girdi kurt, tavrı basbayağı nobrancaydı, işte sırf bu nedenle ben de... sizi... şeyy, yani ötekilerini çağırdım diyerek, reinaert'le hersinde'nin hikâyesini onların ayakları dibine seriverdi ve sonra da ekledi: o aptal pişirme tenceresini kafamdan çıkarırken biraz daha çabuk hareket etseydim, onları tam iş üstünde yakalardım. Âlâ, diye karşılık verdi nobel, bu tarz hikâyeler, açıkçası öyle pek ilgimi çekmez benim, değil mi ki ölümle de benzeşmektedir bu yaşadığınız: bugün sizindir sıra, yarın bana gelir, herkes bunun hakkında konuşacak ya da gizleyecek diye tutup dava meselesi haline getirecek değiliz a... sonuçta hepsi aynı kapıya çıkar. Ne demek istiyorsunuz, diye seslendi boğa arkalarda bir yerlerden, ya o kızıl hırsız, o dümencinin önde gideni, o üçkâğıtçı hergele aynı pis oyunu benim karıma da oynamış olsaydı? Bir güzel yakasına yapışır, ümüğüne çöker, ayaklarımın altında çiğneyip, dümdüz ederdim onu, sonra da o kokuşmuş artığını kuburdan aşağı döküverirdim alimallah. Bir cinayet daha demek, diye homurdandı porsuk, kendisi reinaert'in geriye kalan uzaktan tek akrabasıydı. Porsuğun bunu söylerken sesinin aldığı tona gülmeden edemediler. Hadi gelin şu

porselen dükkânına bir bakalım, diye devam eti konuşmasına porsuk: siz, isengrinus, reinaert'in karınızı şömineyle yatağın arasına kıştırıp, oracıkta yere mıhladığını söylüyorsunuz, âlâ, ama anlattıklarınızı doğrulayacak herhangi bir kanıtınız var mı elinizde, sözgelimi kan aktığını, ya da karınızın soyulduğunu yahut onun gibi bir şey, evinizin herhangi bir zarar gördüğünü söyleyebilir misiniz, hiç değilse en azından bir sandalye filan kırılmış mıydı? Kulaklarım beni yanıltmıyorsa, galiba demin yalnızca kırılan bir pişirme tenceresinin bahsi geçmişti. Muhterem dostum kurt, kendi kendinize sorun yaratıyor ve sonra da yaptıklarınızın vebalini bu zavallı kadıncağıza, karınız hersinde'nin boynuna yüklüyorsunuz, size şu kadarını söyleyeyim ki, o burada kendi arzusuyla bulunmuyor. Hakkınız var, dedi hersinde yavaşıca, reinaert'le aramda geçenleri ya da tam olarak neler yaşandığını kendim de hatırlamıyorum diye bilmem kaç defa izah etmeye çalıştım kendisine... işin garip tarafı şu, nereye gidersem gideyim, reinaert'e kahraman, isengrinus ise keriz muamelesi yapıyor, benim gibi, masumiyeti şöyle dursun, sırrını bile muhafaza etmeyi beceremeyenin payına da ahmak olmak düşüyor.

ÜZERİME DÜŞENİ YAPACAĞIM

Onlara evleneceğimiz bahsini açtın mı, diye sordu ondine ruhsuz, donuk bir sesle. Evet, diye karşılık verdi oscar, oysa yalandı bu, işin aslı, konuyu anasıyla babasına açacağına dair kendi kendine kesin bir karar almıştı, hepsi bu. Ondine'nin içi içine sığmıyordu, bunu açıkladıktan sonra yaşlı farenin verdiği tepkiyi en ince detayına varana dek duymak istiyordu oscar'ın ağzından... oysa oscar ağzını açıp da, bir şey söylemeye yanaşmıyordu, zira berbat bir yalancıydı... devasa üst kat pencereleri olan o zengin evinin, doktor goethals'ın evinin önünden geçtiler yine, ondine pencere altlarında, binanın ön cephesini süsleyen yonu taşı süslemelere işaret ederek: şuraya baksana, dedi oscar'a. Baktıysa da bir şey anlamadı oscar. Bir kadının göğüsleri onlar, diye açıkladı ondine. Yonu taşıdan göğüslere bakarken, ondine dikkatini devamlı olarak neden bu tür şeylere çekmek için uğraşıyor diye merak edip durmaktaydı... dün salapurya üstündeki o kadın, şimdi de bu duvar süslemeleri: bir şey söylememişti, oysa iyiden iyiye kaygılanıyordu. Ondine onu tatlı dille kandırarak şapel yolu boyunca

yürütüp, 1.pislik yuvalarının oraya, sonra da, o karanlık dar sokağın içlerine doğru götürdü: öyle ki, artık bu yürüyüşlerin oscar için pazar ayinlerinden pek farkı kalmamıştı, yani biteviyelikleri benzeştiği gibi zerre kadar da ilgisini çekmiyordu.

Evde ana babasına evliliklerinden söz açmıştı, ondine de bu yüzden işleri biraz daha sıkı tutması gerektiğini düşündü: kalkıp hemen brüksel'e gitti 1000 frankını geri almaya, ne ki öyle pat diye çıkarıp vermediler parayı, eline 100 frank sayıp, gelecek ay, duruma göre bakacağız, dediler... esnafın kan ağladığı zamanlardı, dahası müşteriler de son günlerde fazlasıyla idareci olup çıkmışlardı, dükkânda işler kesat gidiyordu; gün boyu çoluk çocuğa şekerli bir çörek satabilseler, kendilerini kârda sayıyorlardı. Valeer'i görememişti, köşedeki cafê'ye kâğıt oynamaya gitti, dedi kuzinleri... birdenbire aklına, öyle fazla ölçüp tartmadığı, bir fikir geldi ondine'nin: gidip valeer'i o değimsiz, gündelik işleriyle uğraşırken görecekti: köşeye kadar yürüdü, cafê'nin penceresinden içeriye baktığında onu kâğıt oynarken buldu, daha doğrusu oynamıyordu da, kenardan izlediği öteki oyuncuların oyununa karışıyordu, hiç davetsiz. Hayat... hayat... ter-muren'de, orman kenarındaki bu mahallede, brüksel'de ya da başka hangi mezbelede olursa olsun hep aynıydı işte. Her yerde o küçük, küçücük hayatlar, kör topal ve bir o kadarına sefalet içinde sürmekteydi işte... kesinlikle biliyordu ki, kardeşi oradan uzaklaşsın diye çabalamamış olsaydı, valeer şimdi ter-muren'de amcasının tavernasında bir masaya oturmuş, benzer şekilde başkalarının kâğıt oyununa karışıyor olacaktı. İnsanlık tarihi kadar eski, o hayatın sırlarını keşfetmeye yönelik dürtüyle, içinde kuvvetli bir şeylerin hareket geçtiğini sezinledi, cafê'nin kapısını savurarak açıp, ona sormak geliyordu içinden: artık mutlu musun, diye... nedir ki, aynı ölçüde kuvvetli bir güç bunu yapmasına mani oldu, hayatın sırlarını keşfetmeye yönelik o körelten korkuyla duraladı... etrafına bakındı, kuzinlerinin pastanesinin önünden hızla geçip, soluğu tramvay durağında aldı, 100 frank, bütün hazinesi hepi topu buydu işte. Hazine, schatt. Kendini gülmekten alamadı. Dönüş yolunda, bakışlarını trenin penceresinden dışarıya çevirdiyse de manzara pek ilgisini çekmiyordu: bir inek, başka bir inek daha, bir çiftlik avlusu, sonra pislik içinde, başka bir çiftlik avlusu daha, vakit öldürmek için, bir kâğıda, sahip olduğu tüm şeylerin bir listesini çıkardı: kuzininden 100 frank artı paraya çevirebileceği altın bir bilezik... belki evden de birkaç şey araklayabilirdi... oscar'ı da gözünü açsın diye tembihleyecekti. Ve tüm bunları kâğıda döktüğü

sırada, daha şimdiden kıkır kıkır gülmesine yol açan şeytani bir fikir geldi aklına. Düşündükçe sabırsızlanıyordu, başını pencereden dışarıya uzatıp, tren bir köy istasyonunda oyalandığı sırada, ayağıyla sinirli bir şekilde tempo tutmaya başladı. En nihayetinde şapel yolu'na vardığında, gidip hemen schattların kapısını çaldı. Yalnız oscar'ın annesi vardı evde... Ondine aşağısayan bir gülümsemeyle kadını şöyle bir süzüp... oscar'ı... oscar'ı sordu... aman yarabbi, ya trende aklına geliveren o şeytani fikrinden söz açmış olup da, aslında yaşlı adamı, o sakallı keçiyi görmeye geldiğini söylemeye yeltenseydi. Fare onu içeriye, o ruhsuz, eşyasız, soğuk oturma odasına buyur etti...soba hâlâ yanmıyordu, hem de mayıs ayının bu günlerinde yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor olmasına rağmen... kadın lafı evliliğe getirmekte hiç vakit yitirmedi: kalkıp da size, oscar'ımın aklını fena halde başından aldığınızı anlatmayacağım... bunu nasıl becerdiniz bilmiyorum ... zira onun bir eşe ihtiyacı yok, annesi dururken... fakat madem öz evladını ana kucağından çekip kopartacaktı, o halde ondine'nin de şunu iyi bilmesi gerekiyordu: ona verebilecek hiçbir şeyim yok benim, çünkü zaten Hiçbir şeyimiz, paramız pulumuz filan yok bizim! Öylece söyleyivermiş, yengiyile eteğinde taşları döküvermişti ... nihayet kendi parasızlıklarıyla kıvandığı bir an gelmişti işte. Ne ki, o küçük burjuva ev kadını maskesini yeniden suratına geçirip, alabildiğine ağırbaşlı ve asaletli bir edayla eklemeyi edemedi: fakat bunun dışında, elbette üzerime düşeni yapacağım.

YİNE DE ÜZERİNE DÜŞENİ YAPANLAR VAR!

Sonunda, az da olsa güneşli bir gün... hoş, hava hâlâ biraz serin, rüzgâr da var, ama olsun o kadar fena sayılmaz gene de... ter-muren'in ötesindeki kırlıklara gezintiye çıkıyorsunuz cümbür cemaat. Burada, ter-muren'in, şapel yolu'nun çok ötesinde, iki oda bakla sofa bir kirevinde yaşamak harikulade olmaz mıydı, diye geçiriyorsunuz aklınızdan... içerideki o tavşan sürülerini, kümes dolusu tavuğu başınızdan atar, şuraya kocaman bir pencere, daha ötesine bir kapı açıp, ucuz yollu, gül gibi yaşar gider, hem bu meşum, bahtı kara dünyadan elinizi eteğinizi çekmiş olurdunuz. Akli fikri politikada olmayan birileri burada huzur içinde bir yaşam sürdürebilir, diyerek sizinle hemfikir

olduğunu belirtiyor johan janssens. Dünyanın sonu ha geldi ha gelecek diye düşünüp durmayan birileri de mutlu bir yaşam sürdürebilir burada, diye ekliyor müzik hocası. Öyle put gibi kıpırdamadan duruyor, sanki daha şimdiden burada yaşamaya başlamışsınız gibi etrafınıza bakın, derin bir nefes alıyorsunuz ... derin ve özgür. Johan janssens sizin bu sessiz mutluluğunuzun ayırımına varıyor... koşullara bağlı, nihai olmayan mutluluğunuzun, zira bakalım satılık bir kirevi bulabilecek misiniz, sonra bulsanız bile satın almaya gücünüz yetecek mi, satın aldınız diyelim, kim garantisini verebilir dünyayı, hatta şapel yolu'nu özlemeyeceğinizin? Johan janssens koşullara bağlı o bir parça mutluluğunuzun ayırımına varıyor ve öyle pat diye birdenbire lafa giriveriyor: şöyle hayatta kıymet verdiğim ne var ki, diye kendime soracak olduğumda, yalnızca oğlum jo'nun mizah anlayışı geliyor aklıma –daha 10 yaşında– benim tavsiyelerimi kulak arkası ederek sürdürdüğü kendi hayatı var... kendi hayalleriyle, ışıltılı bir düş gücüyle ve alaycı nüktedanlığıyla dopdolu onun hayatı: size doğru yaklaşmakta olan bir otomobil aslında size öfkeyle saldıracak olan vahşi bir hayvandır, diyor. Otomobilin farlarını hayvanın gözleri, tamponunu da ağzının içinde sırtan dişleri varsayıyor. Benimle yürüyüşe çıktığı zamanlar, okuduğu ayılı mayılı bir kipten söz ediyor... biz bu konuda öylesine çene çalarken, okuldan bir arkadaşını görüyoruz yolda, gözlüklü bir çocuk... işte bak, karşıdan bir ayı daha geliyor, ama gözlüklü, diyor. Tıpatıp karımın mizah anlayışı bu, daha gencecik bir kızken, gamsız tasasız kahkahalarla ortalığı çınlattığı zamanlardaki gibi... beni o günlerde büyüleyip ayartan o gamsız kahkahalarıyla, mizah anlayışı olmuştu, gelin görün ki, bugün her ikisini de yitirmiş durumda.

Bizden birkaç adım ötede yürüyen bakanlıktan mösyö colson birdenbire arkasını dönüp konuşmaya dahil oluyor: sizin neyiniz var öyle: siz köy yerinde bir kirevi satın almak istiyorsunuz, bunu isterken ne dünya ne de şapel yolu umurunuzda... dünyadan elinizi eteğinizi çekip, sorumluluktan kaçmak istiyorsunuz... aynı johan janssens'in karısının, kahkahasıyla mizah anlayışını terk ederek kendi sorumluluğundan kaçtığı gibi... sonra da, gerçekte sorumluluktan kaçmayıp, üzerine düşeni yapan birileri hakkında yazacak olduğunuzda da, bir müstehzilikten alıveriyor sizi: *şu gri fareye baksanıza, nasıl da yengiyle kanırtırcasına anlatıyor, parasının pulunun olmadığını, kendi öz evladını, eğer evlenecek olursa, sırtında bir gömlek dahi olmadan evinden uğurlayacağını... ama gene de üzerine düşeni yapacağını. Merak ediyorum da*

üzerine düşen geriye ne kaldı ki zaten diye... Hiçbir şey, geriye hiçbir şey kalmamıştır, demek oluyor ki, sarf ettiği de, öylesine söylediği... içi bomboş, kasavetli bir laf kalabalığından öteye gitmemektedir. Öte yandan üzerine düşeni yapanlar da yok değildir hani, kaya gibi direşkenlikleriyle gider üzerlerine düşeni yaparlar: size bakanlıkta çalışan şu kızıdan söz etmiş miydim hiç? İşte bu memurenin görevi, kendilerine nişan verilecek şahısların bakanlıkla ilgili evraklarını hazırlayıp, tasnif etmektir. Şu kadarını söyleyeyim, bu nişan verme işi öyle pek kolay değildir, işin bir dolu kırtasiye yükü vardır zira... belgeler, formlar, vb... işte savaş sırasında olağanüstü servete konmuş, şimdi de kendilerine liyakat nişanı verilecek olan o şahıslar apar topar gider, bakanlıktaki bu memurenin yanında alırlar soluğu, ellerinde evrakları ve formlarıyla... yanı sıra, beyaz, sade bir zarf daha vardır ellerinde, içinde ne olduğunu tahmin edebilirsiniz... bakanlıktaki memure de: üzerime düşeni yapacağım, der... üzerine düşeni de yapar hani: kendisine teslim edilen ve ivedilikle tasnif edilmesi gereken o evrakları ve formları, dosya ve kâğıt yığınlarının iyice altına, iyice derine, kolay ulaşılmayacak bir yere tıkıştırır... böylelikle, nişan verme işi de iyice derine, kolay ulaşılmayacak bir yere tıkıştırılmış olur. Geçen gün o memureyi asansörde gördüm de, şapkamı saygıyla başımdan çıkarıp, yerlere, yerlere kadar eğildim önünde.

PORSELEN DÜKKÂNI ‘DEVAM’

Hersinde'nin tüm vücudu tir tir titremekteydi, oysaki daha bir dakika önce yükselen ateşi ve utancıyla yanakları al al olmuş, az sonra da şakaklarına boncuk boncuk soğuk terler hücum etmişti. Bunca insanın arasında kendi sivri burnu ve incecik dudaklarının herkesten çok farkındaydı –reinaert, kim bilir kaç kez, siz azgın dişi tilkinin önde gidesiniz, diye alayla takılıp durmuştu yengesine? Kaldı ki, derin bir iç geçirip, şöyle demekle yetindi: porsuğun hakkı var, çocuklarımın babası isengrinus, eğer reinaert ile bir anlaşmaya razı gelirse çok daha mutlu, çok daha mesut olacağım, gerçi yüce isa ve onun azizleri şahidim olsun ki, reinaert'le aramda anlatmaya geçecek bir şey geçmemiş olsa da ve 10 yıl evvel düğünümüzde hazır bulunan herkese söylemek isterim ki... orada öyle bir kalabalık toplanmıştı ki, iğne atsanız yere

düşmezdi hani... geçen bu on yıl zarfında en sofı, en dini bütün rahi-benin bile itiraf etmesini gerektirecek en ufak bir hatam bile olmamıştır kocama karşı: kızgın demirlere geleyim, buz gibi sulara atılayım ki işin gerçeğı budur... hem sonra reinaert bana nedir ki, eşeklerin bayıldığı devedikeninden öte? Hersinde cümlesini daha yeni tamamlamıştı ki, eşek carcofas ellerini çırpıp, demin yere düşürmüş olduğı gözlüklerini, tekrar burnunun üzerine takarak, konuşmaya başladı: hersinde'nin sözlerinin bana muazzam bir mutluluk tattırdığını söyleyebilirim, şayet kulaklarım beni yanıltmadıysa, kafasına geçirdikleri pişirme tenceresi-nin çatlaklarından reinaert'in kendisini ketenpereye getirdiğini gördü ise, isengrinus'un da öfkelenmekte hakkı var derim... bununla birlikte, vardığım diğeri bir sonuç da şöyle: hersinde o iffetli ahmaklığı yüzün-den kabahatlı görülmemelidir... yarabbi, keşke benim eşek karım da, hersinde, sizin yarınız kadar sadık ve erdemli olabilseydi, hepimiz bi-liyoruz ki, dünyada onca şey yolunda gitmezken, böyle olmamalı diye direteceğimize, kafa sallayarak, göz göre göre yaşanmalarına izin ve-riyoruz... bir de şu var, hersinde yüce isa'nın adını verdi, bu da benim için kanıtların en esaslısıdır... sözgelimi, muhterem dostumuz kurt bir talihsizlik sonucu pat diye ölecek olsa, şu kadarından eminim ki, hersin-de, kocasının henüz daha kırkı çıkmadan, hele de bütün millet, zavallı isengrinus'un matemini tutarken hâlâ, kalkıp da, yeni bir kocaya var-maz. Eşek carcofas gözlüğünün camlarını silip, etrafına şöyle bir göz gezdirdiğinde herkesin alabildiğine üzgün bakışlarla kralla, onun daha yenilerde evlendiğı, yeni karısı nobeline'ye baktıklarını fark etti. Car-cofas duruma uyanmıştı, şom ağızlı kimselere has bu lafları etmesinin şeytanın marifeti olduğunu düşünerek derhal haç çıkardı. Tatlı hersinde bile öfkeden bembeyaz kesilmiş, büzdüğü dudaklarını bıçak açmaz ol-muştu. Herkesin üzerine çöken sessizlikte, tavşan önce yerinden kalk-tı, ardından ses tellerini şöyle bir kontrol edip, durumu harikulade bir biçimde özetledi: önce isengrinus, evinde yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu söyleyerek atıldı ortaya, ardından porsuk, kırılan hiçbir şe-yin bir daha onarılamayacağını ileri sürerken, hersinde de, yüce isa'nın adını anarak, masum olduğunu dile getirdi ve son olarak carcofas, biri haklıyken, bir diğeriyle ille de yanlışlığa düşmüş olması gerektiğini izah ederek, gayet duyarlı bir biçimde bağladı konuyu... şimdi geriye yalnız reinaert'i buraya çağırarak kaldı, zira olan biteni bir de onun ağ-zından dinlemeye ihtiyacımız var... eğer buraya gelmeye cesaret ede-bilirse elbette... gelip burada yaşananları bizim huzurumuzda yeniden

canlandırabilirse yani –eğer bunun üzerine sıkıntıya girme zahmetine değmeyeceği sonucuna varırsak, genel barış ilan edebiliriz... ben burada bitiriyorum. johan janssens.

ONDİNE 1. PİSLİK YUVALARINDAKİ TAVERNADA

Oscarke'yle yürümeye başlar başlamaz, ondinge şeytani planını gerçekleştirmeye koyuldu: oscarke'yi sokağın köşesine gönderdi: benim halletmem gereken bir iş var, gidip beni geçitte bekle. Oscarke söyleneni yaptı... ondinge ise palas pandıras yollara düşüp, doğruca 2 fabrikalı kasabadaki henüz kapanmakta olan bankaya koşturdu. Oscar'ın babası dışarı çıktığında, onu öyle bakışlarla süzdü ki, bu bakışlara yeniyetmeliğinde, ne achilles derenancourt, ne de onun kardeşi ispritzmacı norbert karşı koyabilmişti. Oğlunuzla evleneceğim, dedi, fakat hiç paramız yok... bu nedenle siz de bize bir aylık maaşınızı vererek yardımcı olabilirsiniz. Ateşli enayi buna hemen yanaştı... durumu, hiç acele etmeden, rahat rahat oturup gözden geçirelim diye, alıp onu bir yere götürmek istedi, ondinge'ye gayet tanıdık gelen sokaklardan birindeki bir garsoniyezin adını verdi... onunla gitmek isteyişinin tek nedeni vardı, garsoniyezin nerede olduğunu öğrenmek, öte yandan bu tarz şeylere olan merakı belli ki hiç de yatışacak gibi değildi. Garsoniyezin kapısına geldiklerinde, ondinge başını kaldırıp binaya baktı, burası vaktiyle ludovic gourmonprez'le birlikte geldikleri... oğlunun kendisini beklediği mazeretini uydurarak, onu kapının önünde öylece bıraktı... dudaklarında beliren gülümsemeyle, onu bir kez daha anlamlı bakışlarla süzdü, tıpkı daha önce söz verip de sözünde durmadığı onu uçkâğıda getirmek için baktığına. Maaşınızı ne zaman alıyordunuz? Beriki maaş gününün ancak ertesi cuma geldiğini itiraf edince: o zaman haftaya görüşmek üzere, tam bu kapının önünde diye atıldı ondinge. Adamın yüzü cayır cayır yanıyordu, titreyen elini ondinge'ye uzattı... adamı orada bırakıp, koşar adımlarla geçide, oscar'ın yanına gitti... ne ki, oscar orada değildi... kasabanın altını üstüne getirdi ve sonunda onu doktor goethals'ın evinin önünde, hülyalara dalmış bir şekilde, devasa pencereleri dalgın dalgın seyrederken buldu. Gidip de o evde yaşamaları elbette ki mümkün değildi... içeri girip de doktora hadi siz çekin

gidin buradan artık, diyecek halimiz yok ya. Sözlerinde sezilen aşağı-sama oscar'ı yaralamıştı. Bizim bir evimizin olacağını hiç sanmıyorum, dedi oscar üzüntülü bir şekilde. Ne var ki, dönüş yolunda, 1.pislik yuvalarındaki tavernanın önünden geçtiler –ondine içeriye girip birer bira içmelerini önermişti. Islak saçlarını ensesinde toplamış taverna sahibesi üzerinde siyah eprimiş siyah bir kombinezonla siparişlerini almaya geldi... şaşkınlığını henüz üzerinden atamayan ondine biranız var mı diyeceğine odanız var mı diye sordu kadına. Birlikte bir oda tutalım diye kendisine ahlaksız bir teklifte bulunan oscar'ın hatasıydı bu... ne ki oscar'a dönüp: kendimize ev arayıp duruyoruz ya, şaşırmam ondan, dedi. Bir bardak birayla bir odayı karıştırıverdim işte. Oda demek, diye sordu eprimiş kombinezonlu şıllık –o günlerde kombinezon giyilmiyordu da, kadının üzerinde yırtık pırtık iç çamaşırları mı vardı yoksa? –Odam var, dedi... evet size verecek bir odam var, söyleyin bakalım birkaç saatliğine tutmak için mi istiyorsunuz yoksa temelli mi yerleşeceksiniz? Ondine'ye kendisini takip etmesini söyledi, çocuk zırlıtları ve haşlanmış lahana kokuları arasında, basamakları aşınmış, yıkık dökük bir merdivenden yukarı çıktılar... oscarke boş bakışlarla aralık duran birkaç kapıdan içeriye gözetlerken, hiç tanımadığı bir dünyanın içinde buluvermişti kendini... bu arada kadın ötede bir yerlerde, ondine ile birlikte bir odadan içeriye girmiş, ancak oscar hangi oda olduğunu kestirememişti... merdivenin başında dikilip, beklemeye koyuldu, hiç tanımadığı bu dünyayı boş bakışlarla seyrederken handiyse ağlayacaktı. Ondine bit kadar bir odanın içinde ayakta dikiliyordu, yoksulluğun dehşeti gelip pençelerini gırtlığına geçirivermişti... düşünmeye koyuldu... yo, hayır, düşünemiyordu bile... Düşünemiyordu işte... ne ki, utançla hatırlamaktaydı kendi ferah salon salamanje düşleriyle oscar'ın o bolca ışık alan geniş atölye düşlerini. Oscar'ı içeriye çağırıp oda hakkında ne düşündüğünü sordu ona... içler acısı haldeki kutu gibi odada şöyle bir bakışlarını gezdirip, kem küm edercesine kafasını salladı oscar. Doğrusunu söylemek gerekirse, daha içeriye girmeden kanı ısınıvermişti bu odaya... çünkü içerisi öylesine küçüktü ki... ve sıcacık, ve rahat olabiliirdi: hem burada hep hayalini kurduğu ve bir süredir modellerini kafasında canlandırdığı eseri –anne ve çocuk– üzerinde çalışabiliirdi. Oysa ondine o denli kolayına kabullenememişti... içerideki yatak sözgelimi, başkalarının içinde uyuduğu bir yatakta yatmak zorunda kalmak. İçe-

rideki yatak, dedi. Aman canım, varsın olsun, hem zaten daha iyi bir şeyler bulana dek, şimdilik öylesine, idareten, oscarke, şimdi onu kendi sözleriyle yanıtlıyordu. Oysa çok daha iyisini biliyordu.

REİNAERT NE ZAMAN İLAN EDECEK CUMHURİYETİNİ?

Anlıyorsunuz ya, beni ayartıp da böyle ter-muren'den uzaklara çekmeye çalışmamalısınız artık, diyor johan janssens... gözlerinde hâlâ derin bir uçurumdan karşıya geçmek üzere dingildeyen bir kalasın üzerinde yürümeye çalışan birinin duyduğu dehşetin izleri okunuyor. Beni böyle tatlılıkla, taşrada bir kırevinde yaşamaya ikna etmeye kalkışmamalısınız durduk yerde ... zira bunun düşüncesi bile başımı döndürmeye yetiyor, o kadarına ki, artık her sabah ilk iş olarak brüksel'e yaptığım yolculuklardan bile ikrah getirir oldum, trende oturacak yer bulmak için her sabah kavga etmekten, sonra da sabah gazetelerinde dünyanın haberini okumaktan da... öyle haberler ki, artık hayrı kalmamış bir dünyaya aitler... kuzey istasyonuna vardığımda bu kez de tramvayda oturacak yer bulacağım diye bir mücadeledir girmek zorunda kalıyorum, ancak bir yer bulup oturabildiğimde yüzleşebiliyorum o nankör gündelik işlerimle, başka bir ifadeyle, dünyanın artık bir hayrının kalmadığını, derinliklere bodoslama dalan bir makineye başkalaştığını dünyanın gözleri önüne seriyorum... bir gün gelecek ve apar topar, hızla hareket etmek zorunda kalacağım, yoksa durdurmam gereken makine, derinliklere bodoslama dalarken, üzerimden geçerek beni ve yazdıklarımı dümdüz edecek. Benim bu nankör işim, insanların kellelerini bedenlerinden ayırıp, o kendi ahmak suratlarına bakmalarını sağlamak... ve yine bir gün gelecek, apar topar kaçıp, hızla uzaklaşmak zorunda kalacağım, zira o aynı güruh, bu sefer benim kellemi bedenimden ayırmaya yeltenecek, abartmasız, kelimenin tam anlamıyla boynumu vurmaya kalkışacaktır. Bu sırada sizin o yaşamı bedavaya getirdiğiniz ve güven içinde gül gibi yaşayıp gittiğiniz kıreviniz gözlerimin önünde hafifçe pırıldıyor... ve birdenbire o derin uçurumu geçenlerin duyduğu dehşet içime çöreklenildiğinde, elim ayağım buz kesiyor, hal böyleyken, o güvenli, iki oda bakla sofa, kırevinizi aklıma soktuğunuz için size verip veriştirmeye başlıyorum. Ben her gün benimseye geldiğim

fikirlerimi savunmak için yeniden doğruluyorum yerimden ve hakikati bina tepelerinden dünyanın suratına suratına haykırıyorum... bunları yaparken, hiç beklenmedik bir anda, doktor pascalius prostituaan'dan bir mektup alıyorum. Kendi fikirlerimi savunurken, meselelere daha olumlu bir tavırla ele alma yürekliliğini göstermem gerektiğini salık veriyor bana yazdıklarında: kaleme aldığınız makaleler, diyor, çoğun hem katolik piskopos yandaşlarının, hem de libertenlerin aleyhinde olduğu gibi, yine gerek pembeye çalan sosyalistleri, gerekse ultra-kızıl sosyalistleri hedef almakta; dahası siz onların hiçbirine karşı çıkma yürekliliğini de gösteremiyorsunuz. Oysa doktor pascalius prostituaan, her allahın günü yeni baştan onların alayına karşı çıkma yürekliliğini gösterdiğimden bihaber: karşı çıkma yürekliliğini gösterdiğim yer, benim kendi fildişi kulem, kendi maipertuus³² labirentim... ben buradan, muktedir olabildiğim kadarıyla, savunduklarımı onların kafasına dank ettirebilmek gayesiyle gereken yürekliliği gösterip... tıpkı reinaert'im gibi, ben de, hürlerin, sözü özü birlerin, o Hiçbir şeye inanmayanların cumhuriyetini ilan ediyorum.

MERHUM BAY TANRI

Gazete için son köşe yazılarımdan birini kaleme almaktaydım ki... diyor şair-haftalık Dergi köşe yazarı johan janssens... kendi görüşüme göre, hiçbir şeye inanmayanların hür cumhuriyetine tabi olduğunu varsaydığım bir kahramanı gözümün önüne getirip, ona dair şunları yazıyorum:

kitaplığın 'avangart' rafında, sizi, adeta itham eden, hatta küçümseyen bakışlarla tepeden tırnağa süzen bir kitap duruyor: *avant nous le déluge, par stanislas woelixsz*.³³ Siz, stanislas woelixsz, o büyük evrensel karambolun bizden sonra değil de, tam tersine, bizden önce gelip, etrafımızı çoktan sarmış olduğunu savunmaktaydınız... siz, stanislas woelixsz, düştüğünüz bu yanılığ yüzünden, yaşlı sahaf tarafından, hiç alternatifsiz, avangart şairlerden biri olarak kategorize edildiniz... siz,

32 Efsanevi karakter Tilki Reinaert'in Ortaçağ masallarında adı geçen belli başı saklanma yerlerinden biri (Ç.N.)

33 Tufandan Önce, Stanislas Woelixsz (Ç.N.)

stanislas woelixsz, izin verin de, hakkınızda saptadığım birkaç şeyi burada ifade edeyim: ilk olarak şunu hatırlatmak isterim: benim evime iki kez geldiniz, ilk kez savaş sırasında, düşmandan gizlenenlere verilmek üzere bir bavul dolusu para vardı yanınızda... handiyse unutuverecektiniz bavulu... ikinci kez ise bir bavul dolusu şiirle: avant nous le déluge par stanislas woelixsz; ondan şiirler okumuştunuz, oturduğunuz sandalyede, tevrat okuyan bir yahudi misali, ritmik hareketlerle bir ileri bir geri sallanarak, belki de birkaç kopya satabilmeyi umuyordunuz... bavulu gözünüzün önünden bir an olsun ayırmadınız, zira kitabınızı basan matbaaya henüz para ödememiştiniz. Bununla birlikte bir romandan fragmanlar da okumuştunuz –fiyaskoydu ya, bir romandı işte, çok hoş bir de başlığı vardı doğrusu: merhum bay tanrı. Romanlardan söz açmışken, herşeyden evvel, siz öyle roman yazacak adamlardan değil de, daha çok, başka birilerinin yazdığı bir romana konu olacak türden bir adamdınız, öyle ki, hatta anneniz babanız bile, bolşeviklerden korktukları için, rusya'nın ücra köşelerinden mülteci olarak gelip yerleşmişlerdi buraya, ne var ki, de lautréamont, lenin ve sade'yi 1 solukta okuyup, hepsini birbirine karıştıran oğullarının büyüdüğünde, kurulu düzen karşıtı bir bolşevik olduğunu görmüşlerdi işte. İspritizmacıydınız, biyoloji okumuştunuz, gerçeküstü türdendi kaleme aldıklarınız, sizin zihninizin nasıl bir keşmekeş içinde olduğunu yalnız rahmetli bay tanrı bilir: meyus zamanlarımızın meyus imgesi. Lakin savaş sırasında bir partizandınız, açlık, yokluk, korku nedir, hepsini, yaşayarak öğrendiniz, kurtuluş sonrasında, maria theresia'nın günlerinden kalma bir misket tüfeği taşımanıza izin vardı... zira sizin silahınız o denli büyük ve eskilerden kalma olmalı, çıkardığı gürültüyle korku salmalıydı... birilerini öldürmeye yahut yaralamaya hizmet etmiyordu hoş, azametli görünsün, ağzına mermi sürülebilsin ve ateş alsın, yetişirdi size, böylelikle herkese açık ve net bir biçimde gösterebilecektiniz, stanislas woelixsz'in ne zorluklar, ne korkular yaşayıp, bunları sağ salım atlattığını, spritüel ve biyolojik varoluşunu bir bolşevik olarak sürdürdüğünü, dahası ileride yazacağı romanların hiç de öyle yabana atılır türden olmadığını. Heyhat... diye söze girerler cenaze konuşmalarında... heyhat, beyhude yere düşmemiştiniz siz yollara, gece gündüz, yağmur, fırtına, çamur demeden, bir partizan olarak, beyhude yere uyumamıştınız, başucunuzda maria theresia'nın günlerinden kalma misket tüfeğinizle, çiftlik damlarında tahta döşemelerin üzerinde; tavan arasında yol arkadaşlarınızla birlikte yürüttüğünüz işi bırakmanız haybeye değildi... siz yoksul, siz

meteliksiz, siz rus, siz partizan, siz ispritzmacı ve biyologdunuz; siz, sovyetlerin dostu, tozlu tavan arasından aşağıya inip, pahalı halılar üzerinde yürüdünüz, varsıl yol arkadaşlarınızı görmezden gelerek... hiç yoktan yere değildi, bir sigorta şirketinde ofisin yeni yetme gözbebeği olarak çalışırken, gizlenmek zorunda kalıyorsunuz: ciğerlerinizi yiyip bitiren tüberkülozun pençesine düştüğünüzü öğrenmiştiniz. Avant nous le déluge, şimdi belki biraz daha az yiyen, biraz daha fazla çalışan annenizin ve sizin yararınıza dostlarınız arasında para toplayan birkaç tanışınız sayesinde isviçre'desiniz... evet, nasıl becerdiler de toplayabildiler dersiniz onca parayı? ... yani merhum bay stanislas woelixsz'in yararına? Siz boş verin gitsin, stanislas woelixsz, isviçre'de kendinizi avutmaya bakın siz, misket tüfeğiniz ve inancınız heba olup gitmiş olsa da, sizin o toplu şiirleriniz ve antolojileriniz ikinci el kitapçı dükkânlarının avangart raflarından bugün sırtırmaktalar bize. İnsan hayatında daha ne ister ki, hani belki ezkaza, avangartlara, zirveye, hürler cumhuriyetine tabi edilmiş olmaktan başka?

Gördüğünüz gibi, diyor johan janssens, hiçbir şeye inanamayanların hür cumhuriyetini ayakta alkışlayacağını varsaydığım birine selam olsun diye yazdıklarım işte böyle... gelin görün ki, yazı, köşemde yayınlanır yayınlanmaz, şapel yolu'ndaki evime ve editörün ofisine yağmur gibi protesto mektupları yağmaya başladı. Daha az yemek, daha fazla çalışmak zorunda kaldığını yazdım diye annesinin döşendiği, beni ayıplayan mektuplarını bir görmeliydiniz... sonra, tüm dostları ve tanışlarından da, stanislas woelixsz'in trajik durumuyla dalga geçerken, her şeyden önce onun o Malum hastalığın pençesine yakalandığını tüm dünyanın gözlerinin önüne sererken hiç utanmadım mı diye bana soran, ikinci olarak da üzerinde taşıdığı silahın bir misket tüfeği değil de esasında bir mavzer olduğunu hatırlatan yığınla mektup aldım... kim bilir daha başka kimlerden ne mektuplar aldım... en sonunda, stanislas woelixsz'in şahsından, yazılanları bütünü bütününe bir şaka olarak algıladığını bildiren bir mektup geldi... daha şimdiden kendisine, merhum bay stanislas woelixsz dediğim için, üç aşağı beş yukarı yakışıksız kabilinden bir şaka. Ve ben, johan janssens oturup cumhuriyete tabi olmaya değer bulduğum kişilerin listesini şöyle bir gözden geçirdiğimde, sayılarının bu denli az olduğunu görünce bir yeistir kaplıyor içimi.

TAHTADAN FARE

Ertesi hafta ondine garsoniyerin kilitli kapısının önünde oscar'ın babasını beklemeye koyuldu... tutup onunla içeriye girmeyi aklının ucundan bile geçirmiyordu... adamdan getirdiği parayı alacak, sonra da, oğlunun aralarındaki herşeyi öğrendiğini, bu yüzden canına kıymak üzere olduğunu anlatacağı... yahut işte... -1 neden! ya da 1000 neden bulmak öyle kolaydı ki. Daha fazla, daha da fazla neden bulacağım diye heyecanlanmış, iyiden iyiye öfkelenmişti, iğrenç bir korkaklık duyuyorum diye kendi kendini aşağılıyordu: kuş beyinli karının teki olup çıktım, diye söylendi... bir zamanlar tanrının izniyle, gözünü kırpmadan cinayet bile işleyebilecek olduğu günler nerede kalmıştı? Oscar'ın babası yanında parayla göründü... ondine onunla birlikte yukarıya çıktı, soyundu. Omuz askılarını hafifçe aşağı indirdiği kombinezonuyla öylece dikiliyordu odanın ortasında; üzerindeki şöyle bir kaydırsa yetiştirirdi... ellerini göğüslerinin üzerine götürüp, bedenini saklamışçasına, tuttu orada, ama gene de, çıplaklığını göremiyordu adam. Ondine öyle bekliyordu, ne diye beklediğini bilmeden. Yalnızca bekliyordu bir budala gibi ve ses etmeden. Fakat birdenbire adama hışım ile saldırdı laflarıyla: siz ancak sokak kaltaklarına layık bir keçi olabilirsiniz, kaltaklara layık bir keçinin hayatı sizin sürdüğünüz... paranız da sizin olsun... leş kokan bir keçisiniz siz... zehir zıkkım olsun o para size, gidin çarçur edin, oturup orospularınızla yiyin. Derken, ardı ardına, alelade bir kadının ağzından çıkması beklenmeyen, öyle şeyler sıraladı ki, beriki afallayıp kalıvermişti: sanat ve bilimden, hamasetten ve direnişten, safi aşk ve herşeyden önce insanın kendi sorumlulukları gelir... gibi şeylerden söz açmıştı... hoş zaten, son tahlilde karşısındaki hödük, bütün bunlardan ne anlayacaktı ki?... sizin hayat dediğiniz işte budur, burada -bakın, bakın dedim size! Ancak işte o zaman, adam belki de hayatında ilk kez, bakmayıp, suratını öbür tarafa çevirdi, sonra da bir aylık maaşını savurarak ondine'nin ayakları dibine fırlattı. Parayı yerden alıp, uzun uzadıya baktı karşısında duran adama. Onun içini görmeye çalıştı. Eğer ben ondine olmasaydım, demek istediğim eğer ben, ben olmasaydım, sizin gayet iyi bir insan olduğunuzu düşünürdüm, dedi. Bununla da kalmayıp, daha yığılma şey söyledi, belki de sizin değil, yalnız o yaşlı farenin hatasıdır herşey. Ondine öylesine hassas bir noktasına dokunmuştu ki adamın, önce tereddüt ederek, sonra da cana yakın bir tavırla, evlenebilmeleri için elinden gelen ne varsa

yapacağını söyledi... bir şekilde parayı bulup, vereceğim size. Boyuna kafasını sallıyor, bir taraftan da yineliyordu: evet, o gri fare... doğrusu bu... oysa biliyor musunuz ki, o salt gri bir fare değil, aynı zamanda tahtadan bir fare. Sonra bir kahkaha savurdu, alayvari, buruk, korkunç bir kahkaha.

KRALIN VEFAKAR UŞAĞI

Eşek carcofas'ın sözleri halen havada süzülmekteydi ve hepsi de taş kesilmiş bir halde havada süzülmekte olan bu sözleri izliyordu, ta ki porsuk, en iyisi, reinaert'in kendisini buraya çağırmak olur, diye fikrini belirtip, durumu kurtarana kadar... ve işte tam o anda, köylü kermesinde verilen bir kukla temsilindeymişler gibi, kapı kanadından gelen hisşırıların ardından reinaert arz-ı endam etti içeriye; garip bir şekilde giyinmiş, eski bir ayakkabının bağcığını boynuna dolamıştı. Ayağını basıp, çam devirdiğimin farkındayım, diye salınarak dikkatli bir şekilde eski ayakkabıları yere koydu, böylelikle, ayakkabıların yenik tabanlardaki deliklerle, açık tarafından fırlamış pençe çivileri, nobel'in, karısı nobeline'nin ve diğer bütün hayvanların suratına sırtır gibi bakar durumdaydı şimdi. Reinaert, topluluğu başıyla selamlayıp, konuşmaya başladı: çok uzaklardan geldim, haliyle biraz da geç kaldım, karmaşık duygular içindeyim, zira tarafıma yöneltilmiş bir suçlama olduğunu duydum –tam bu anda, önce kısacık bir bakış fırlatarak, sonra da, belli belirsiz oynattığı başıyla, haline akıl sır ermez hersinde'ye işaret etti–ağız alınmayacak unsurlar içeren bir suçlama üstelik... dolayısıyla bunları telaffuz etmediğim için beni mazur görün... zira yüreğim bir anlam veremiyor, havsalam ne yapsam bir türlü almıyor, cennet bahçesinden elmaların çalınmasına göz yuman bir hanımefendinin, sonrasında durumu gidip kendi kocasına itiraf etmesini. Şöyle bir etrafıma bakacak olduğumda, incelikli duygularla fevkalade bir anlayış görüyorum sizde yalnız: eşek ve koyun, baykuş, maymun ve keçi ve diğer tüm muhterem hayvanlar; hepinizin huzurunda gönül rahatlığıyla itiraf edebilirim ki, ne amcamın hamarat karısı hersinde'nin, ne de benim, yani kulunuz reinaert'in, içinde suçluluk duygusunun zerre kadar izine rastlayabilirsiniz, zira ikimizin arasında geçen hiçbir şey olmamıştır... olmuş olduğunu varsayalım, öyle bir durumda bu, karısını ve çocuklarını öylece ortada bırakıp, bir maceraperestliktir tutturarak, kendini yollara vuran

isengrinus'un kendi hatası olurdu; houblon piskoposu olacağım diye yanıp tutuşuyordu, bu da yetmiyormuşçasına, başına geçirdiği pişirme tenceresiyle gezindi durdu ortalıklarda. Bunu söyledikten sonra, teatral bir jestle, eski ayakkabıları göstererek, esasında, aklını kurcalayan çok daha ciddi meselelerle haşır neşir olduğunu söyledi: siz burada oturmuş, incir çekirdeğini doldurmayacak, entipüften şeylerin hesabını yaparken, ben kamu menfaati adına, dünyayı olduğu gibi kısı kacına alan illet üzerinde kafa yormaktaydım... kralımızı ve tüm dünyayı böyle-sine inim inim inilen hangi iletir ki, diye merak edip durdum –zira anlayacağınız gibi, asıl mesele burada: hastayı iyileştirebilmek için öncelikle, ne yahut nelerden muzdarip olduğunu bilmek şarttır– uzun soluklu seyahatlerim boyunca, bir sürü ayakkabı paralandı ayaklarımda ve nereye gittiysem gördüğüm hep aynı şey oldu: efendiler ve krallar aynı illetten muzdaripler, dolayısıyla benim naçizane teşhisimin adı da: kral hastalığı. Bu hastalığı yol açan neden kralların, efendilerin ve liderlerin sıradan insanlardan olmayışları ve her türlü hıyanet ve hainliğin üstünde tutulmaları... dolayısıyla ben de, muzdarip olunan bu illetten kurtulmak istenildiğinde, yapılması gereken yegâne şeyin, sıradan insanlar gibi bir hayat sürmek olduğu sonucunu çıkarmış bulunuyorum: sözgelimi, kral nobel eğer bedenini isengrinus'un postuna sararsa, bir kurdun sağlığına, afiyetine ve iştahına kavuşacaktır. Şu da var ki... ve burada sırtıtmaya başladı reinaert... şu da var ki, kurdun afiyetini, iştahını elde edeceğim derken, aptallığının da sirayet etmesini önlemek için bir ilaç alması da gerekecektir. Isengrinus kendi adının ilk hecesini duyar duymaz, tabanları yağlamaya hazırlandı... hersinde'yi bile görmüyordu gözleri; birilerinin kendini yakalamasına fırsat vermeden, önüne geleni dirsekleyip, kalabalıkta ite kaka yol açmaya koyuldu kendine. Ne ki, kaçayım derken, etrafına dikkatli bakmayınca, carcofas'ın gözlüklerine çarpıp, düşürdü. Yere düşen gözlüğünün kırıldığını gören carcofas, isengrinus'un yakasına yapışıp: eşeklik ettiniz şimdi kurt, gözlüklerimin parasını ödemedi şuradan şuraya bırakmam sizi, diye bas bas bağırmaya başladı; elinden geldiğince hızlı bir şekilde kaçıp, oradan uzaklaşması gerekirken, carcofas'a cevap yetiştirme derdine düştü, eh böyle olunca da, kalabalık üzerine çullandığı gibi bir güzel yüzüverdi kurdun derisini, isengrinus'a da postu teslim edip, çırılçıplak bedeniyle oradan sıvışmak kaldı. johan janssens.

AYIPLI ÜRÜN

Aylardan mayıs ve yağmur yağıyor, oysa johan janssens ve müzik hocası, kendilerini ardı sıra takip eden tolfpoets ve kramiek’le, ter-muren’in epeyi ötesinde kalan kırlıklara uzanan yol boyunca yürümektedirler... zira artık herşeyden bıkip usandılar, bundan böyle, dünyayla ilişkilerini kesip, iki, üç odalı ufak bir köy evinde yaşamak istiyorlar. Varsın bardaktan boşanırcasına yağsın yağmur, diyor tolfpoets, nasılsa ararsak buluruz. Johan janssens burnunun üzerini kaşırken giriyor lafa: kültür ve sanat sayfasına yazacağım bir eleştiri yazısı için dün sanat camiasını görmeye gittim... bütün o trajikomik, sözde sanat camiasını, son bir kez görüyormuşçasına, yakından gördüm: pipoları ve uzun saçlarıyla, artistik bir biçimde sergiledikleri o bohem sefaleti... o alabildiğine şık sefaleti, aslında, o alabildiğine artistik sefaleti... *danse triste de granados*³⁴ ... dikkatimi çekmek pahasına gazeteci kıcımın peşinden bir an olsun ayrılmadıklarını görmek son derece tiksindiriciydi doğrusu... öte yandan onların sanattan filan anladıkları da yok, zira hep karıştırıp duruyorlar zanaatla sanat kavramını, daha doğrusu zanaatı sanat addediyorlar: şöyle parmağınızla gösterecek olsanız bile devrilecekmiş gibi duran bir ceset, ama teknik açıdan yine de bir ceset, teknik açıdan tamam yani. Köylük yerlerin patikalarında yürümekten ayakkabıları çamur içinde kalan müzik hocası ekliyor: işiten kulakları, gören gözleri olan herkes insanın bayağı ve aşağı bir varlık olduğunu anlayabilir... yaptığı hiçbir şey beş para etmez; fazlasıyla küçük, fazlasıyla kusurludur, hep sadece sanki *olacaktıymışçasına, yapacaktıymışçasına* bir tavır içindedir... insan bayağı ve aşağı bir varlık, dünya üzerindeki ayıplı bir üründür, yeterince algılamaktan ve benimsemekten acizdir... 1.65 cm boyuyla fazlasıyla küçüktür, o yamyassı kafatası içinde kendine yetecek beyne sahip değildir... aptallık üstüne aptallık edeceğim diye, kendini kamufle etmek, kendini olduğundan daha büyük göstermek, daha önemli, daha kahraman, daha yürekli, erdemli... bilhassa daha zengin kılmak adına kullanır o beyni de. Yürürken gerilerde kalan bakanlıktan mösyö colson bağırarak sesleniyor bu kez: ya Hakiki insan olan o nadir insanlara ne demeli, onlar da organik gübre yığınları üstünde egzotik bitkiler... çürüyen ağaç gövdelerinde tutunmuş orkide-ler gibi yaşarlar... yaşamalarını orada sürdürürken çiçeğe dururlar...,

nedir ki, mevcut gerçekleri ne yapsalar değiştiremezler, zira kendileri de çürüyen kütlenin içine kök salmışlardır... tutundukları ağacın kendi mahsulleri... çürümenin kendi çocuklarıdır, hatadırlar, doğa arada sırada, aklına estiğinde, kokuşmuş yığının içinden güzel bir çiçeğin baş vermesine göz yumarak alaycı kaptısını sergiler. Sıranın en arkasındaki kramiek, orada olduğunu göstermek, kendinin de bu konuda söyleyecek bir şeyleri olduğunu kanıtlamak için burnunu sokmadan edemiyor: 2 fabrikalı ufak kasabanın sinema salonunda geçen hafta bir film gösterildi, kasaba konseyinin, nasıl olduysa, kazara gözünden kaçmış filmi sansürlemek, dolayısıyla gösterimini yasaklamakta da başarılı olamadılar... film insanın gidip bir çiftlikte, tıpkı adem ile hava gibi hayat sürdürmesine yönelik yapılan bir çağrıydı... sinsice hareket etmekten olağanüstü haz alanların hepsi de görmeye gitti bu filmi, karanlık çöktükten sonra, yakalarını kaldırdıkları paltoları, başlarına geçirdikleri, gözlerini kapatan eski birer şapkayla... tanınmamak gayretiyle elbet-te... ve bir sonraki gün, kilise ayini dönüşünde şöyle konuşmaktaydılar: böylesi müstehcen, ahlaksız filmlerin gösterilmesine müsaade etmemeliler, aman yarabbi, neydi o öyle, anadan üryan ortalarda geziniyorlardı vallahi! Biri diğerine sordu: Siz gördünüz mü filmi peki? Beriki orada görülmüş olma ihtimali olmadığını varsayarak, hayır, sadece duyduklarımdan biliyorum, diye cevap verdi, orada görülmüş olma ihtimalini göz önünde bulundurarak, soran başka birine ise bu kez ise, evet gittim gördüm, ne ki müstehcenliğin sınırlarını nereye kadar zorlamaya cüret edecekler diye, merak ettiğimden gittim o filmi görmeye.

CESARET NİŞANI ESPRİSİ

Tolfpoets unutuluyor... zira mayıs yağmurları ve rüzgârında sürdürdüğünüz köy evi arayışınızda... ve ötekilerinin bireyin değimsizliği hakkında söylediklerine cevaben, kambersiz düğün olur mu hiç, tolfpoets da maval okuyacağım diye atılıyor: dün değil de, bir önceki gün, birileri, hani şu dokuma fabrikasının eski duvarcı ustasına, savaş sırasında gösterdiği kahramanlık için kendisine 1.derece cesaret ve feragat nişanı verildi... nişan verilirken kendisine sordular: öylesine kritik bir anda gösterdiğiniz kahramanlık için, birdenbire nasıl bulabildiniz cesareti öyle kendinizde? Duvarcı ustası bunun üzerine şöyle

karşılık verdi: ah, işte bilirsiniz, körkütük sarhoş olmaya görün bir... sonra da, 1.derece cesaret ve feragat nişanıyla evinin yolunu tutuyor, tabiatıyla yol üstünde birkaç meyhaneye uğramadan da edemiyor, en nihayetinde evin yolunu bulduğunda ailesi başına toplanıyor, nişanı görecekler ya... bizimki tabii yine körkütük sarhoş, tüm ceplerini alt üst ediyor, ama bulamıyor nişanı.

DİDİŞMELERİN, HIRGÜRÜN GIRLA GİTTİĞİ BİR DÜĞÜN

Ondine düğün hazırlıklarına öyle bir telaşla girişti ki, hem vapeur'ü, hem de schattları iyiden iyiye korkutmuştu bu telaş. Satın alınması gereken yığınla ıvrızıvr çıkılmıştı, üstelik tam da vapeur'ün, kereste deposuna olan borcun faizinin ilk taksitini ödeyeceği zamana denk gelmişti herşey... öylesine yüksek bir meblağdı ki ödemesi gereken, düğünün kendisinden bile daha çok ürkütüyordu bu vapeur'ü, her 6 ayda bir borcun faizi diye bu parayı bayılmak zorunda kalacaksa, ne yapardı kestiremiyordu. Tanrıya bel bağlaması da yetişmiyordu ki, tanrı çok yüceydi, tanrı cennet ve yeryüzü, bilim ve tüm insanların toplamıydı. Hal böyleyken, yine de ondine'ye hissettirmiyordu sıkıntılarını, burukluğunu yüreğinde taşıyor, kimselere hiçbir şeyden söz etmiyordu... ya ondine durumu bilmesin istediğinden, yahut belki de, kendi kendine işkence çektirmekten tuhaf bir haz aldığından, düğün için harcayacak beş kuruşu olmadığını söyleyerek çıkıverdi işin içinden... Ondine de beş kuruşunun olmadığını söyledi bunun üzerine... birbirlerinin suratına öylece bakakaldılar, her ikisinin de dudak kıvrımlarına, kaynağını aynı yerden, aynı ailevi hasletten aldığı belli, ancak apayrı ifadeleri yansıtan, tuhaf bir tebessüm gelip yerleşmişti, zira hayata bakış açıları ikisinin de apayrıydı. Oscar da bu genel sıkıntı ve işkence silsilesinden almıştı kendine düşen payı, soluğu zırt pırt anasının yanında alıyor, şuna yahut buna lazım oldu diye, ondan para istiyordu... bunun üzerine fare de her seferinde afallayarak soruyordu: şimdi bu da nereden çıktı, benim param pulum mu var sanki diye... salt kendi öz evladının keyfini kaçırmak, onu mutsuz etmekti gayesi... nedir ki, hinoğluhunun, hergelenin önde gideni olan babası hesap soruyordu o zaman da: sen ne yapıyorsun onca parayı peki? gidip eve masraf gör-

düğün, sofraya bir kap yemek koyduğun, yakacak odun kömür aldığın yok, şimdi oğlan evlenecek oldu diye, sırtında bir tek gömleğiyle bir an önce evden kapı dışarı etmek istiyorsun onu... paraları döşemelerin altına filan gizliyorsundur sen kesin. Anasının suratı kireç gibi atmış, oturduğu yerden düşeyazmıştı, çünkü hakikaten eskiden beri elinde avucunda ne varsa götürüp çatı arasına saklıyordu hep... eğer kocası olacak kart zampara bunu bilecek olsaydı, çok sürmez bu parayı da götürür aşuftelerine yedirirdi. Oscarke kime inanacağını bilemeden, bir anasına bir babasına bakıyordu. Alelacayip bir düğün olmuştu doğrusu—didişmelerin, hırgürün gırla gittiği bir düğün; soğuk et, çiçek buketleri ve pastayla, kilisede koridora serilecek halıları sipariş eden ondine, fatularların olduğu gibi schattlara gönderilmesini istedi. Masrafların külfetini ilkin, hem oğlan, hem de kız tarafının ortaklaşa yüklenmesinde karar kılmıştı ya, şöyle bir düşününce, bir tarafta kendi babası, ötekinde ölesiye nefret ettiği fareydi duran: yok, yok ben yanılmışım, bu kadın fare filan değil, insanın tekmeleye tekmeleye gebertmek isteyeceği bir sıçan vallahi, diye düşünüyordu. Nikah merasimi öğle vaktine doğru yapılsın diye ısrar etmişti, zira böylelikle daha pahalıya patlayacaktı. Onları öyle halı kaplı koridorda, mihraba doğru yürürken görmek, alabildiğine tuhaf bir manzaraydı: oscar anasının, ondine de, babasının kolundaydı, hepsinde de bir gülümseme... suratlarına sertçe yapışıp kalıvermiş gibi, kötü mü kötü duran, zoraki bir gülümseme... öteki Binlercesi gibi bir düğündü işte. Yalnız zulma biraz tuhaf davranmıştı kilisedeyken... fakat, ondine'nin nikah şahitliğini yapan valeer bile, handiyse merasimi yürüten peder kadar normal görünüyordu. Düğün şöleni, şölen denebilirse tabii, sessizlik içinde geçti. Vapeur'ün o derme çatma işliğinde, ahşap masalarda oturmuşlardı: bosmanlar ve schattlar olarak 2 ayrı grup halinde. Soğuk etleri alıp sakladılar; farenin el çantasının içi, kek ve pastayla, ağzına kadar doluydu; valeer ise şişelerce içkiyi götürüp talaş yığılı bir köşeye zulaladı. Tüm bu olan bitenlere karşı, alabildiğine ilgisiz kalan 2 kişi vardı sade: ondine ile müstakbel kayınpederi; biri, diğeri ağzını açar da, bir şeyler yumurtlar diye korkarcasına karşılıklı iltifatlar yağdırıp duruyorlardı. O garsoniyer odasında yalnız kaldıklarında, dünyada Güzel ve Olağanüstü olanın yanında saf tuttum diye için için pişmanlık duyuyordu ondine şimdi... daha kurnazca, akıllıca davranmalı, neyi var neyi yoksa alıp adamın iligini kurutmalıydı asıl. Şeyi soracaktım... şeyy... bay achilles derenancourt'u, o nasıl, işleri yolunda gidiyor mu, diye sordu, zorlukla nefes alıyor gibiydi bunu

sorarken, parmaklarını boynunda zonklayıp duran damarın üzerine götürdü. Oscarke'nin babası, fısıldayarak, bu konuda kimseye bir şey söylemesin diye yemin verdirterek, bay achilles'in, kendi yanında yöresinde, hep taze kana gereksinim duyduğunu, her seferinde daha genç, zevkini daha çok okşayan, daha diri kızlarla düşüp kalkmak istediğini ... şu sıralarda, halen pont sokağındaki okulda okumakta olan, küçük bir kızla gönül eğlendirdiğini anlattı... hem de onu nerede bulmuş biliyor musunuz? Kızın okuldan sonra kendini erkeklere peşkeş çekmeye gittiği istasyon civarındaki o randevuevinde... kızı oradan çıkarıp almış, bu kadarıyla da kalmıyor, toplumdaki ahlaki çöküş hakkında bir makale kaleme aldıktan sonra gidip kendi beraber olmuş kızla. Ondine, kayınpederinin gözlerinde küçük bir köpeğinkini andıran bir pişmanlığın gölgesini fark etmişti... pişmanlık duyuyordu... çünkü o kızı alıp randevuevinden çıkaran kendisi değildi. Hoş, adam da ondine'nin bakışlarındaki pişmanlığı sezinlemişti ya... pişmanlık derken... ondine adamın düşüncelerini yarıda keserek, hoyratça sordu: uçkuruza ne diye bu denli düşkünsünüz, merak ediyorum doğrusu... hem de oğlunuz oscar, öbür taraftan, öylesine... oscar... oscar. Anlamalı bakışlarla süzdü oscar'ı ondine. Kayınpederi ise ona acıyormuşçasına gülümsüyordu: göreceğiz bakalım, belki de bizim oscar anasına çekmiştir biraz ha... bana gelince, biliyor musunuz kamışına su yürüdükten sonra ilk kez milli oluşum on yedi yaşına rastlar... nasılsa telafi edecektir bu açığı oscar da. Bunun üzerine ondine ayağa kalkıp, eteğini düzeltti: siz su katılmamış, kart bir zamparasınız, dedi. Yanına çağırdığı Oscar'la birlikte oradan ayrıldılar, davetlileri oturdukları yerde öylece bırakarak.

KANSER

İşte bakın, hudutsuz merhametinizi sonunda dillendirdiniz, o layıplı ürüne, yani insana, duyduğunuz... o küf parçasına... aslında fiziksel ve ruhsal bir kanser kütleciği olan insana... ona besledığınız yoğun acıma duygusunu açığa vururken, şöyle düşünmekteydiniz: madem kitabımızın sonuna doğru yaklaşıyoruz, belli miktarda bir merhamet duygusu sergilediğimizden de emin olmalıyız... dolayısıyla o hudutsuz merhametinizi sergilemek geliyor hatırıma, birlikte 2 fabrikalı kasabanın sokaklarında yürürken babanız, dönüp şöyle diyor:

savaş zamanında o alman yanlılarının suratlarının gerçekten de alman-larinkini andırdığı hiç dikkatini çekmiş miydi? Sözcükler, kalbinizin ve beyninizin üzerine bir kova dolusu soğuk su gibi boca ediliveriyor san-ki, çünkü öylesine doğrular ki: belirli bir kerteğe kadar manevi kanser-den etkilenmiş olanlara baktığınızda, onların belirli bir dereceye kadar benzer fizyonomiye sahip olduklarını görürsünüz... işte sırf bu yüzden, toplama kamplarına benzeyen yürekleri ve beyinleriyle düşünüyor ol-maları onların hatası olamaz. Hal böyleyken, sizi dehşete düşüren bir sonuca varıyorsunuz, yani belki, aslında Suç diye bir şeyin söz konusu olmadığı sonucuna, çünkü herkes en iyi olduğunu düşündüğünce ey-leme geçer, ve bu eyleme geçiş biçimi, kişinin beyninin, yüreğinin, böbreklerinin, hormonlarının ve guddelerinin oluşturduğu yapı tarafın-dan belirlenir... dolayısıyla her biri en iyi bulduğu kendi düşünceleri doğrultusunda eyleme geçen, sarıh niteliklere sahip insan türleri olduğu söylenebilir. Bir ihtimal yanlış olan bu düşünceyle kendinize işken-ce ederken, johan janssens'in –ki daha 10 yaşında– oğluna takılıyor bakışlarınız ve onun hangi ırktan olabileceğini merak ediyorsunuz... muhtemelen babasıyla aynı ırktandır, diye geçiriyorsunuz aklınızdan, bütün dünyayı o engin merhametiyle kucaklamak isteyen ırktan... fa-kat bu yüzden de, hep darbe üstüne darbe yiyen, bir köşeye fırlatılıp, ayaklar altında çiğnenen ve aman vermez fırsatçılarla, iş bitiriciler tara-fından iflahının kestirildiği toplama kamplarına kapatılanların ırkından. Bir hışımla tokadı patlatmak geliyor içinizden kendi suratınıza, hemen bir silah dükkânına gidip, johan janssens'in oğlu için bir havalı tüfek satın alıyorsunuz: al bunu ve ateş etmeyi en az diğerleri kadar iyi öğren. Derken, çok geçmeden, titreyen dudaklarla bahçenizden içeriye giriyor, gözlerinde akıl sır ermez bir tuhafılık seçiliyor, elindeyse ölü bir serçe var. Anlatamıyorsunuz ki, zira duygular dalga dalga yükseliyor kalemi-nizden: kıvanarak gösteriyor size ölü serçeyi... kıvanıyor çünkü ateş ettiğinde onikiden vurabiliyor hedefi... ne ki, bir taraftan da, hiddetli gözyaşlarına boğuluveriyor oracıkta, çünkü tüfeği ateşleyip, delik deşik ettiği o minicik, o tatlı ve şirin yaratık şimdi avuçlarının içinde ölmüş yatıyor. Canım minik serçe, onu ben öldürdüm, öyle pat diye, durduk yere... Ateş ettiği o bahçeye dönüp, birlikte o canım minik serçeyi top-rağa gömdük. Oysa bakın, şu öbür bahçelerin ötesinde, derenancourt şatosunun bahçesinde, evin küçük oğlu, elinde en pahalılarından bir ha-valı tüfek olduğu halde –şu otomatik olarak ayarlananlardan– tetiği 2 kere çekip 20 atış yaparak havadaki serçeleri, gördüğü bütün serçeleri

delik deşik edip yere indiriyor. Orada öylece dikiliyorsunuz, siz ve Johann janssens'in 10 yaşındaki oğlu... o engin merhametinizle, ahrette, engin merhamet sahibi olmayanlarca sonsuza dek katledilmeye hazır bekliyorsunuz, amin. En iyisi ne olur, biliyor musunuz, onlar için engin merhamet beslediğinizi onlara hissettirmemek, çünkü işte o zaman zaferleriyle kıvandırırsınız onları... ve dahası, temelde türlü türlü insan ırkları olduğunu yazıp durmasanız iyi edersiniz, çünkü o zaman, yazdıklarınızı kendi çıkarları için kullanmaya, kendi ırklarını En Üstün addetmeye, johan janssens'in oğlunu topukları altında ezmeyi kendilerine hak görmeye başlayacaklar.

TAVERNANIN ÜSTÜNDEKİ ODADA

Vapeur evden temelli olarak ayrılan kızını görmedi... adama-kıllı sarhoş olmuş, kendi uydurduğu dünya dilinde zırvalayıp duruyor... şarkılar söylüyordu; efkarını üzerinden atmasını sağlayacak şarkılar; ertesi gün başlatacağı çatı onarımı için gereken cesareti bir araya toplamasını sağlayacak şarkılar... lamı cimi yoktu işte, şöyle ya da böyle başlamak zorundaydı, bir sonraki 6 ayın faizini ödeyebilmek için gerekiyordu para. Ondine ve oscar akşamın karanlığında şapeli yolu'ndan 1.pislik yuvalarındaki tavernanın üzerindeki odalarına doğru yürüyorlardı... arkalarından ayak sesleri duydular... bir farenin ayak seslerini... oscar'ın anasıydı bu, karanlıkta ağlaya inleye, oscar'ın adını çağırarak, parası halen ödenmemiş villasına dönüyordu. Tıpkı bir sembol gibiydi: anası oğlunu çağırıyor, ondine de kolundan çekeleyerek, kocasını kendi evlerine götürüyordu. Nihayet vardılar odalarına, birlikte yatağa girdiler... oscar, yanı başındaki ondine'nin bedeninin sıcaklığıyla teslim olmuştu uykunun kollarına... oysa ondine ne yaptıysa uyuyamıyordu bir türlü, bacaklarını sıkı sıkıya birbirine kenetlemişti ve çarşafı yüzüne değdirmeye cesaret edemiyordu, zira içine kim bilir kimlerin girip de uyuduğu bir yataktı bu. Küçük köşenin duvarında isa'lı bir haç asılı olduğu fark etti... kıpır kıpır hareket ediyordu haç. Gerçi kim var kim yok herkesi tanrıya havale edip, cehennem ateşlerinde yansınlar diye beddua üstüne beddua ettiği, mucizelere inandığı günler çok gerilerde kalmıştı ya... yatağın içinde doğrulup ayağa kalktı yine de, isa'lı haçı dikkatle inceledi... gerçekten hareket ediyordu...

asılı olduğu çividen çıkarıp aldı haçı, arkası sürüyle böcek kaynıyordu. Bir sandalyeyle, içinde uyumaya cesaret edemediğı bir yatak artı böceklerin hareket ettirdiğı bir isa'lı haç, demek yaşamda elde edip, elde edebileceğı, herşey bunlardan ibaretti, üstelik gençliğinin hayrını göreceğim diye onca direnmesinin, çaresizce, haybeye mücadele etmesinin karşılığında. Evliliğı daha başka... bambaşka bir şey olarak... hayal etmişti zihninde... alabildiğine uzak bir gelecekte ne var ne yok herşeyi bütünüyle değiştirmeye muktedir... hep özlemini çektiklerini kendisine bahşedecek bir şey olarak... düşünmüştü. Şu aptal ter-muren yaşamında bir kez olsun herşeyi değiştirecek bir şeylerin özlemini çekip durmuştu... değişim olduğunu inkar edemezdi ama iyiye doğru herhangi bir gelişme yoktu işte. Oscar oturup saatlerce mermerden ve yonu taşından söz edebilirdi... ondine'nin ancak çok sonra kendiyile alay ederek ayrımına vardığınca, sert ve soğuk taşlardan... oysa gerçekte neredeyse metelik etmezdi oscar ondine'nin nazarında, hakikat buydu... ah sanki bilmiyor muydu bunu, ama işte kendi istemişti, öyle olsa bile, eğri oturup doğru konuşmalıydı; allah için şu yada bu şekilde ne yapıp etmiş oscar da onun aklını çelmişti hani... hem sonra günün birinde meşhur olmayacak mıydı o? Evet, olacaktı ya, şimdi geçmiş, basbayağı yatağın ucuna oturmuş, –odanın içindeki tek sandalyede ondine otuyordu çünkü– öğle yemeğini, akşam yemeğini yemenin vakti gelsin diye bekliyordu oturduğu yerde. Üzerinde yemek pişirecek bir ocakları bile yoktu oysa, ne yakacak odunları, ne bir kömür kovası, ne de yiyecek patates ve ekmekleri vardı... ve oscar'ın kafasına birdenbire dank ediverdi, evlenmişti işte ve anlamıştı ki... yo hayır, neredeyse emindi hiçbir şeyi anlamadığına, yalnızca oturup bekleyecekti bakalım ondine bu konuda neler söyleyecek diye...

YAŞLI KAMBURUN ROMANI

Yaşlı kamburla şapel yolu'nda karşılaşıyorsunuz, sizi görünce duruluyor, söyleyecek bir çift lafım var çünkü size, diyor: bizim şapel yolu'muza dair bir roman yazdığınız geldi kulağıma, şimdi de bizi bırakıp, taşrada bir köy evine taşınacaktıymışsınız, yaşıntınız baştan başa yanılığlarla dolu, büyük bir olasılıkla romanınız da öyle olacak... dünyadan elinizi eteğinizi çekip, taşrada bir köy evine yerleşmek

yaşamaktan sayılmaz... şapel yolu hakkında bir roman da romandan sayılmaz. Tatalım ki, ben kalkıp bir roman yazdım, aynen şöyle şeyler anlatırdım romanımda: epeyi eskilerde yaşanmış bir şeyler, rahmetli anam anlatırdı hep ben çocukken: yoksul ama dünyalar güzeli bir kız yetim kalıyor, ıslahhane de kızı bir çiftçinin yanına evlatlık veriyor, eskiden öyle yaparlarmış ya, neyse efendim, kız büyüyüp, serpiliyor, eh, eskisinden daha bir güzelleşiyor, işte derken, noterin oğlu mu yoksa belediye başkanının mı, kıza deli gibi sevdalanıyor, ama delikanlı da üniversiteye okumaya gidecek, doktor olacağım diyor zira, sonunda doktor da oluyor hani, ne ki kasabanın zenginlerinden birinin kızıyla everiyorlar bunu, dünyalar güzeli kız ise aynı delikanlıdan bir çocuk peydahlıyor, bu yüzden de herkes tarafından hakir görülüyor tabiatıyla, kızcağız da ne yapsın, gayrimeşru çocuğunu götürüp rahibelerin manastırında, kapaklı bir ahşap pencerenin önüne bırakıyor, bırakış o bırakış, ebediyen yitiriyor çocuğunu, bu yüzden birkaç damla gözyaşı dökmüşlüğü de vardır belki, oradan çıkıp, yoksul ama dünyalar güzeli, düşmüş bir kız olarak yeni yaşamına başlıyor, derken efendim, sonra o Malum hastalıktan kapıyor, hastaneye gitmesi gerekiyor haliyle, hakkın rahmetine kavuştu kavuşacak zira, neyse ölüm döşeğinde yatarken doktor ve rahip geliyor başucuna, doktor da sevdiği adam çıkıyor, vaktiyle kızcağızın parmağına taktığı yüzükten anlıyor doktor bu gerçeği, peki çocuğumuza ne oldu, diye soruyor bunun üzerine, kızcağız da çocuğu götürüp aziz hecin rahibeler manastırına bıraktığını açıklıyor, bu sırada rahip araya giriyor ve: ben sizin oğlunuzum, diyor, aziz hecin rahibeler manastırına bırakılan o bebek bendim çünkü. Kambur sözlerini burada kesip, size bakıyor, çünkü görüyorsunuz ya, o yazacak olsaydı böylesi bir roman yazardı; tabii biraz tumturaklı, uzun uzadıya anlatılmış, epeyi bir detayla takviyeli bir roman yazmış olurdum ya, diyor. Siz anladınız mı peki? Hani canını teslim etmek üzere olan o kadın, yoksul ama dünyalar güzeli bir kızcağızdı, ölüm döşeğinde başucuna gelen doktorla rahip ise kendi oğlu ve kocası olması gereken kişilerdi... işte alın size mis gibi bir roman, gelin görün ki, sizin romanınız doğru dürüst bir romana benzemeyecek bile...zira yaşamın kendisine dair hiçbir şeyi yansıtmayacaktır, GERÇEKTE OLDUĞUNCA.